ខុទ្ទកនិកាយេ

ជាតក-អដ្ឋកថា

ចតុត្ថោ ភាគោ

១០. ទសកនិបាតោ

[៤៣៩] ១. ចតុទ្វារជាតកវណ្ណនា

ចតុទ្វារមិទំ នគរន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទុព្ពចភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ នវកនិបាតស្ស បឋមជាតកេ វិត្ថារិតមេវ។ ឥធ បន សត្ថា តំ ភិក្ខុំ “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ទុព្ពចោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “បុព្ពេបិ ត្វំ ភិក្ខុ ទុព្ពចតាយ បណ្ឌិតានំ វចនំ អកត្វា ខុរចក្កំ អាបាទេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កស្សបទសពលស្ស កាលេ ពារាណសិយំ អសីតិកោដិវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ ឯកោ បុត្តោ មិត្តវិន្ទកោ នាម អហោសិ។ តស្ស មាតាបិតរោ សោតាបន្នា អហេសុំ, សោ បន ទុស្សីលោ អស្សទ្ធោ។ អថ នំ អបរភាគេ បិតរិ កាលកតេ មាតា កុដុម្ពំ វិចារេន្តី អាហ – “តាត, តយា ទុល្លភំ មនុស្សត្តំ លទ្ធំ, ទានំ ទេហិ, សីលំ រក្ខាហិ, ឧបោសថកម្មំ ករោហិ, ធម្មំ សុណាហី”តិ។ អម្ម, ន មយ្ហំ ទានាទីហិ អត្ថោ, មា មំ កិញ្ចិ អវចុត្ថ, អហំ យថាកម្មំ គមិស្សាមីតិ។ ឯវំ វទន្តម្បិ នំ ឯកទិវសំ បុណ្ណមុបោសថទិវសេ មាតា អាហ – “តាត, អជ្ជ អភិលក្ខិតោ មហាឧបោសថទិវសោ, អជ្ជ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា វិហារំ គន្ត្វា សព្ពរត្តិំ ធម្មំ សុត្វា ឯហិ, អហំ តេ សហស្សំ ទស្សាមី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ ធនលោភេន ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ភុត្តបាតរាសោ វិហារំ គន្ត្វា ទិវសំ វីតិនាមេត្វា រត្តិំ យថា ឯកម្បិ ធម្មបទំ កណ្ណំ ន បហរតិ, តថា ឯកស្មិំ បទេសេ និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិត្វា បុនទិវសេ បាតោវ មុខំ ធោវិត្វា គេហំ គន្ត្វា និសីទិ។

មាតា បនស្ស “អជ្ជ មេ បុត្តោ ធម្មំ សុត្វា បាតោវ ធម្មកថិកត្ថេរំ អាទាយ អាគមិស្សតី”តិ យាគុំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បដិយាទេត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា តស្សាគមនំ បដិមានេន្តី តំ ឯកកំ អាគតំ ទិស្វា “តាត, ធម្មកថិកោ កេន ន អានីតោ”តិ វត្វា “ន មយ្ហំ ធម្មកថិកេន អត្ថោ”តិ វុត្តេ “តេន ហិ យាគុំ បិវា”តិ អាហ។ សោ “តុម្ហេហិ មយ្ហំ សហស្សំ បដិស្សុតំ, តំ តាវ មេ ទេថ, បច្ឆា បិវិស្សាមី”តិ អាហ។ “បិវ, តាត, បច្ឆា ទស្សាមី”តិ។ “គហេត្វាវ បិវិស្សាមី”តិ។ អថស្ស មាតា សហស្សភណ្ឌិកំ បុរតោ ឋបេសិ។ សោ យាគុំ បិវិត្វា សហស្សភណ្ឌិកំ គហេត្វា វោហារំ ករោន្តោ ន ចិរស្សេវ វីសសតសហស្សំ ឧប្បាទេសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “នាវំ ឧបដ្ឋបេត្វា វោហារំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ នាវំ ឧបដ្ឋបេត្វា “អម្ម, អហំ នាវាយ វោហារំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ មាតា “ត្វំ តាត, ឯកបុត្តកោ, ឥមស្មិំ ឃរេ ធនម្បិ ពហុ, សមុទ្ទោ អនេកាទីនវោ, មា គមី”តិ និវារេសិ។ សោ “អហំ គមិស្សាមេវ, ន សក្កា មំ និវារេតុ”ន្តិ វត្វា “អហំ តំ, តាត, វារេស្សាមី”តិ មាតរា ហត្ថេ គហិតោ ហត្ថំ វិស្សជ្ជាបេត្វា មាតរំ បហរិត្វា បាតេត្វា អន្តរំ កត្វា គន្ត្វា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទិ។

នាវា សត្តមេ ទិវសេ មិត្តវិន្ទកំ និស្សាយ សមុទ្ទបិដ្ឋេ និច្ចលា អដ្ឋាសិ។ កាឡកណ្ណិសលាកា ករិយមានា មិត្តវិន្ទកស្សេវ ហត្ថេ តិក្ខត្តុំ បតិ។ អថស្ស ឧឡុម្បំ ទត្វា “ឥមំ ឯកំ និស្សាយ ពហូ មា នស្សន្តូ”តិ តំ សមុទ្ទបិដ្ឋេ ខិបឹសុ។ តាវទេវ នាវា ជវេន មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិ។ សោបិ ឧឡុម្បេ និបជ្ជិត្វា ឯកំ ទីបកំ បាបុណិ។ តត្ថ ផលិកវិមានេ ចតស្សោ វេមានិកបេតិយោ អទ្ទស។ តា សត្តាហំ ទុក្ខំ អនុភវន្តិ, សត្តាហំ សុខំ ។ សោ តាហិ សទ្ធិំ សត្តាហំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិ។ អថ នំ តា ទុក្ខានុភវនត្ថាយ គច្ឆមានា “សាមិ, មយំ សត្តមេ ទិវសេ អាគមិស្សាម, យាវ មយំ អាគច្ឆាម, តាវ អនុក្កណ្ឋមានោ ឥធេវ វសា”តិ វត្វា អគមំសុ។ សោ តណ្ហាវសិកោ ហុត្វា តស្មិំយេវ ផលកេ និបជ្ជិត្វា បុន សមុទ្ទបិដ្ឋេន គច្ឆន្តោ អបរំ ទីបកំ បត្វា តត្ថ រជតវិមានេ អដ្ឋ វេមានិកបេតិយោ ទិស្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន អបរស្មិំ ទីបកេ មណិវិមានេ សោឡស, អបរស្មិំ ទីបកេ កនកវិមានេ ទ្វត្តឹស វេមានិកបេតិយោ ទិស្វា តាហិ សទ្ធិំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តាសម្បិ ទុក្ខំ អនុភវិតុំ គតកាលេ បុន សមុទ្ទបិដ្ឋេន គច្ឆន្តោ ឯកំ បាការបរិក្ខិត្តំ ចតុទ្វារំ នគរំ អទ្ទស។ ឧស្សទនិរយោ កិរេស, ពហូនំ នេរយិកសត្តានំ កម្មករណានុភវនដ្ឋានំ មិត្តវិន្ទកស្ស អលង្កតបដិយត្តនគរំ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាសិ។

សោ “ឥមំ នគរំ បរិសិត្វា រាជា ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ខុរចក្កំ ឧក្ខិបិត្វា សីសេ បច្ចមានំ នេរយិកសត្តំ អទ្ទស។ អថស្ស តំ តស្ស សីសេ ខុរចក្កំ បទុមំ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាសិ។ ឧរេ បញ្ចង្គិកពន្ធនំ ឧរច្ឆទបសាធនំ ហុត្វា សីសតោ គលន្តំ លោហិតំ លោហិតចន្ទនវិលេបនំ វិយ ហុត្វា បរិទេវនសទ្ទោ មធុរសរោ គីតសទ្ទោ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាសិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ភោ បុរិស, ចិរំ តយា បទុមំ ធារិតំ, ទេហិ មេ ឯត”ន្តិ អាហ។ “សម្ម, នយិទំ បទុមំ, ខុរចក្កំ ឯត”ន្តិ។ “ត្វំ មយ្ហំ អទាតុកាមតាយ ឯវំ វទសី”តិ។ នេរយិកសត្តោ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ កម្មំ ខីណំ ភវិស្សតិ, ឥមិនាបិ មយា វិយ មាតរំ បហរិត្វា អាគតេន ភវិតព្ពំ, ទស្សាមិស្ស ខុរចក្ក”ន្តិ។ អថ នំ “ឯហិ ភោ, គណ្ហ ឥម”ន្តិ វត្វា ខុរចក្កំ តស្ស សីសេ ខិបិ, តំ តស្ស មត្ថកំ បិសមានំ ភស្សិ។ តស្មិំ ខណេ មិត្តវិន្ទកោ តស្ស ខុរចក្កភាវំ ញត្វា “តវ ខុរចក្កំ គណ្ហ, តវ ខុរចក្កំ គណ្ហា”តិ វេទនាប្បត្តោ បរិទេវិ, ឥតរោ អន្តរធាយិ។ តទា ពោធិសត្តោ រុក្ខទេវតា ហុត្វា មហន្តេន បរិវារេន ឧស្សទចារិកំ ចរមានោ តំ ឋានំ បាបុណិ។ មិត្តវិន្ទកោ តំ ឱលោកេត្វា “សាមិ ទេវរាជ, ឥទំ មំ ចក្កំ សណ្ហករណិយំ វិយ តិលានិ បិសមានំ ឱតរតិ, កិំ នុ ខោ មយា បាបំ បកត”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១. “ចតុទ្វារមិទំ នគរំ, អាយសំ ទឡ្ហបាការំ;
ឱរុទ្ធបដិរុទ្ធោស្មិ, កិំ បាបំ បកតំ មយា។

២. “សព្ពេ អបិហិតា ទ្វារា, ឱរុទ្ធោស្មិ យថា ទិជោ;
កិមាធិករណំ យក្ខ, ចក្កាភិនិហតោ អហ”ន្តិ។

តត្ថ **ទឡ្ហបាការ**ន្តិ ថិរបាការំ។ “ទឡ្ហតោរណ”ន្តិបិ បាឋោ, ថិរទ្វារន្តិ អត្ថោ។ **ឱរុទ្ធបដិរុទ្ធោស្មី**តិ អន្តោ កត្វា សមន្តា បាការេន រុទ្ធោ, បលាយនដ្ឋានំ ន បញ្ញាយតិ។ **កិំ បាបំ បកត**ន្តិ កិំ នុ ខោ មយា បាបកម្មំ កតំ។ **អបិហិតា**តិ ថកិតា។ **យថា ទិជោ**តិ បញ្ជរេ បក្ខិត្តោ សកុណោ វិយ។ **កិមាធិករណ**ន្តិ កិំ ការណំ។ **ចក្កាភិនិហតោ**តិ ចក្កេន អភិនិហតោ។

អថស្ស ទេវរាជា ការណំ កថេតុំ ឆ គាថា អភាសិ –

៣. “លទ្ធា សតសហស្សានិ, អតិរេកានិ វីសតិ;
អនុកម្បកានំ ញាតីនំ, វចនំ សម្ម នាករិ។

៤. “លង្ឃិំ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទិ, សាគរំ អប្បសិទ្ធិកំ;
ចតុព្ភិ អដ្ឋជ្ឈគមា, អដ្ឋាហិបិ ច សោឡស។

៥. “សោឡសាហិ ច ពាត្តិំស, អតិច្ឆំ ចក្កមាសទោ;
ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ។

៦. “ឧបរិវិសាលា ទុប្បូរា, ឥច្ឆា វិសដគាមិនី;
យេ ច តំ អនុគិជ្ឈន្តិ, តេ ហោន្តិ ចក្កធារិនោ។

៧. “ពហុភណ្ឌំ អវហាយ, មគ្គំ អប្បដិវេក្ខិយ;
យេសញ្ចេតំ អសង្ខាតំ, តេ ហោន្តិ ចក្កធារិនោ។

៨. “កម្មំ សមេក្ខេ វិបុលញ្ច ភោគំ, ឥច្ឆំ ន សេវេយ្យ អនត្ថសំហិតំ;
ករេយ្យ វាក្យំ អនុកម្បកានំ, តំ តាទិសំ នាតិវត្តេយ្យ ចក្ក”ន្តិ។

តត្ថ **លទ្ធា សតសហស្សានិ, អតិរេកានិ វីសតី**តិ ត្វំ ឧបោសថំ កត្វា មាតុ សន្តិកា សហស្សំ គហេត្វា វោហារំ ករោន្តោ សតសហស្សានិ ច អតិរេកានិ វីសតិសហស្សានិ លភិត្វា។ **នាករី**តិ តេន ធនេន អសន្តុដ្ឋោ នាវាយ សមុទ្ទំ បវិសន្តោ សមុទ្ទេ អាទីនវញ្ច កថេត្វា មាតុយា វារិយមានោបិ អនុកម្បកានំ ញាតីនំ វចនំ ន ករោសិ, សោតាបន្នំ មាតរំ បហរិត្វា អន្តរំ កត្វា និក្ខន្តោយេវាសីតិ ទីបេតិ។

លង្ឃិន្តិ នាវំ ឧល្លង្ឃនសមត្ថំ។ **បក្ខន្ទី**តិ បក្ខន្ទោសិ។ **អប្បសិទ្ធិក**ន្តិ មន្ទសិទ្ធិំ វិនាសពហុលំ។ **ចតុព្ភិ អដ្ឋា**តិ អថ នំ និស្សាយ បិតាយ នាវាយ ផលកំ ទត្វា សមុទ្ទេ ខិត្តោបិ ត្វំ មាតរំ និស្សាយ ឯកទិវសំ កតស្ស ឧបោសថកម្មស្ស និស្សន្ទេន ផលិកវិមានេ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ លភិត្វា តតោ រជតវិមានេ អដ្ឋ, មណិវិមានេ សោឡស, កនកវិមានេ ទ្វត្តិំស អធិគតោសីតិ។ **អតិច្ឆំ ចក្កមាសទោ**តិ អថ ត្វំ យថាលទ្ធេន អសន្តុដ្ឋោ “អត្រ ឧត្តរិតរំ លភិស្សាមី”តិ ឯវំ លទ្ធំ លទ្ធំ អតិក្កមនលោភសង្ខាតាយ អតិច្ឆាយ សមន្នាគតត្តា អតិច្ឆោ បាបបុគ្គលោ តស្ស

ឧបោសថកម្មស្ស ខីណត្តា ទ្វត្តឹស ឥត្ថិយោ អតិក្កមិត្វា ឥមំ បេតនគរំ អាគន្ត្វា តស្ស មាតុបហារទាន អកុសលស្ស និស្សន្ទេន ឥទំ ខុរចក្កំ សម្បត្តោសិ។ “អត្រិច្ឆ”ន្តិបិ បាឋោ, អត្រ អត្រ ឥច្ឆមានោតិ អត្ថោ។ “អត្រិច្ឆា”តិបិ បាឋោ, អត្រិច្ឆាយាតិ អត្ថោ។ **ភមតី**តិ តស្ស តេ ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស ឥទំ ចក្កំ មត្ថកំ បិសមានំ ឥទានិ កុម្ភការចក្កំ វិយ មត្ថកេ ភមតីតិ អត្ថោ។

យេ ច តំ អនុគិជ្ឈន្តីតិ តណ្ហា នាមេសា គច្ឆន្តី ឧបរូបរិ វិសាលា ហោតិ, សមុទ្ទោ វិយ ច ទុប្បូរា, រូបាទីសុ តស្ស តស្ស ឥច្ឆនឥច្ឆាយ វិសដគាមិនី, តំ ឯវរូបំ តណ្ហំ យេ ច អនុគិជ្ឈន្តិ គិទ្ធា គធិតា ហុត្វា បុនប្បុនំ អល្លីយន្តិ។ **តេ ហោន្តិ ចក្កធារិនោ**តិ តេ ឯវំ បច្ចន្តា ខុរចក្កំ ធារេន្តិ។ **ពហុភណ្ឌ**ន្តិ មាតាបិតូនំ សន្តកំ ពហុធនំ ឱហាយ។ **មគ្គ**ន្តិ គន្តព្ពំ អប្បសិទ្ធិកំ សមុទ្ទមគ្គំ អបច្ចវេក្ខិត្វា យថា ត្វំ បដិបន្នោ, ឯវមេវ អញ្ញេសម្បិ យេសញ្ចេតំ អសង្ខាតំ អវីមំសិតំ, តេ យថា ត្វំ តថេវ តណ្ហាវសិកា ហុត្វា ធនំ បហាយ គមនមគ្គំ អនបេក្ខិត្វា បដិបន្នា ចក្កធារិនោ ហោន្តិ។ **កម្មំ សមេក្ខេ**តិ តស្មា បណ្ឌិតោ បុរិសោ អត្តនា កត្តព្ពកម្មំ “សទោសំ នុ ខោ, និទ្ទោស”ន្តិ សមេក្ខេយ្យ បច្ចវេក្ខេយ្យ។ **វិបុលញ្ច ភោគ**ន្តិ អត្តនោ ធម្មលទ្ធំ ធនរាសិម្បិ សមេក្ខេយ្យ។ **នាតិវត្តេយ្យា**តិ តំ តាទិសំ បុគ្គលំ ឥទំ ចក្កំ ន អតិវត្តេយ្យ នាវត្ថរេយ្យ។ “នាតិវត្តេតី”តិបិ បាឋោ, នាវត្ថរតីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មិត្តវិន្ទកោ “ឥមិនា ទេវបុត្តេន មយា កតកម្មំ តថតោ ញាតំ, អយំ មយ្ហំ បច្ចនបមាណម្បិ ជានិស្សតិ, បុច្ឆាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា នវមំ គាថមាហ –

៩. “កីវចិរំ នុ មេ យក្ខ, ចក្កំ សិរសិ ឋស្សតិ;
កតិ វស្សសហស្សានិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

អថស្ស កថេន្តោ មហាសត្តោ ទសមំ គាថមាហ –

១០. “អតិសរោ បច្ចសរោ, មិត្តវិន្ទ សុណោហិ មេ;
ចក្កំ តេ សិរសិ មាវិទ្ធំ, ន តំ ជីវំ បមោក្ខសី”តិ។

តត្ថ **អតិសរោ**តិ អតិសរីតិបិ អតិសរោ, អតិសរិស្សតីតិបិ អតិសរោ។ **បច្ចសរោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម មិត្តវិន្ទក, សុណោហិ មេ វចនំ, ត្វញ្ហិ អតិទារុណស្ស កម្មស្ស កតត្តា អតិសរោ, តស្ស បន ន សក្កា វស្សគណនាយ វិបាកោ បញ្ញាបេតុន្តិ អបរិមាណំ អតិមហន្តំ វិបាកទុក្ខំ សរិស្សសិ បដិបជ្ជិស្សសីតិ អតិសរោ។ តេន តេ “ឯត្តកានិ វស្សសហស្សានី”តិ វត្តុំ ន សក្កោមិ។ **សិរសិមាវិទ្ធ**ន្តិ យំ បន តេ ឥទំ ចក្កំ សិរស្មិំ អាវិទ្ធំ កុម្ភការចក្កមិវ ភមតិ។ **ន តំ ជីវំ បមោក្ខសី**តិ តំ ត្វំ យាវ តេ កម្មវិបាកោ ន ខីយតិ, តាវ ជីវមានោ ន បមោក្ខសិ, កម្មវិបាកេ បន ខីណេ ឥទំ ចក្កំ បហាយ យថាកម្មំ គមិស្សសីតិ។

ឥទំ វត្វា ទេវបុត្តោ អត្តនោ ទេវដ្ឋានមេវ គតោ, ឥតរោបិ មហាទុក្ខំ បដិបជ្ជិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មិត្តវិន្ទកោ អយំ ទុព្ពចភិក្ខុ អហោសិ, ទេវរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចតុទ្វារជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៤០] ២. កណ្ហជាតកវណ្ណនា

កណ្ហោ វតាយំ បុរិសោតិ ឥទំ សត្ថា កបិលវត្ថុំ ឧបនិស្សាយ និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ សិតបាតុកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា កិរ សត្ថា សាយន្ហសមយេ និគ្រោធារាមេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ជង្ឃវិហារំ អនុចង្កមមានោ អញ្ញតរស្មិំ បទេសេ សិតំ បាត្វាកាសិ។ អានន្ទត្ថេរោ “កោ នុ ខោ ហេតុ, កោ បច្ចយោ ភគវតោ សិតស្ស បាតុកម្មាយ, ន អហេតុ តថាគតា សិតំ បាតុករោន្តិ, បុច្ឆិស្សាមិ តាវ”តិ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ សិតការណំ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា “ភូតបុព្ពំ, អានន្ទ, កណ្ហោ នាម ឥសិ អហោសិ, សោ ឥមស្មិំ ភូមិប្បទេសេ វិហាសិ ឈាយី ឈានរតោ, តស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បី”តិ សិតការណំ វត្វា តស្ស វត្ថុនោ អបាកដត្តា ថេរេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិយំ ឯកេន អសីតិកោដិវិភវេន អបុត្តកេន ព្រាហ្មណេន សីលំ សមាទិយិត្វា បុត្តេ បត្ថិតេ ពោធិសត្តោ តស្ស ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ កាឡវណ្ណត្តា បនស្ស នាមគ្គហណទិវសេ “កណ្ហកុមារោ”តិ នាមំ អកំសុ។ សោ សោឡសវស្សកាលេ មណិបដិមា វិយ សោភគ្គប្បត្តោ ហុត្វា បិតរា សិប្បុគ្គហណត្ថាយ បេសិតោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គហេត្វា បច្ចាគច្ឆិ។ អថ

នំ បិតា អនុរូបេន ទារេន សំយោជេសិ។ សោ អបរភាគេ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន សព្ពិស្សរិយំ បដិបជ្ជិ។ អថេកទិវសំ រតនកោដ្ឋាគារានិ វិលោកេត្វា វរបល្លង្កមជ្ឈគតោ សុវណ្ណបដ្ដំ អាហរាបេត្វា “ឯត្តកំ ធនំ អសុកេន ឧប្បាទិតំ, ឯត្តកំ អសុកេនា”តិ បុព្ពញាតីហិ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខិតានិ អក្ខរានិ ទិស្វា ចិន្តេសិ “យេហិ ឥមំ ធនំ ឧប្បាទិតំ, តេ ន បញ្ញាយន្តិ, ធនមេវ បញ្ញាយតិ, ឯកោបិ ឥទំ ធនំ គហេត្វា គតោ នាម នត្ថិ, ន ខោ បន សក្កា ធនភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា បរលោកំ គន្តុំ។ បញ្ចន្នំ វេរានំ សាធារណភាវេន ហិ អសារស្ស ធនស្ស ទានំ សារោ, ពហុរោគសាធារណភាវេន អសារស្ស សរីរស្ស សីលវន្តេសុ អភិវាទនាទិកម្មំ សារោ, អនិច្ចាភិភូតភាវេន អសារស្ស ជីវិតស្ស អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សនាយោគោ សារោ, តស្មា អសារេហិ ភោគេហិ សារគ្គហណត្ថំ ទានំ ទស្សាមី”តិ។

សោ អាសនា វុដ្ឋាយ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា មហាទានំ បវត្តេសិ។ យាវ សត្តមា ទិវសា ធនំ អបរិក្ខីយមានំ ទិស្វា “កឹ មេ ធនេន, យាវ មំ ជរា នាភិភវតិ, តាវទេវ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គេហេ សព្ពទ្វារានិ វិវរាបេត្វា “ទិន្នំ មេ, ហរន្តូ”តិ អសុចិំ វិយ ជិគុច្ឆន្តោ វត្ថុកាមេ បហាយ មហាជនស្ស រោទន្តស្ស បរិទេវន្តស្ស នគរា និក្ខមិត្វា ហិមវន្តបទេសំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អត្តនោ វសនត្ថាយ រមណីយំ ភូមិភាគំ ឱលោកេន្តោ ឥមំ ឋានំ បត្វា “ឥធ វសិស្សាមី”តិ ឯកំ តិន្ទុករុក្ខំ គោចរគាមំ អធិដ្ឋាយ តស្សេវ រុក្ខស្ស មូលេ វិហាសិ។ គាមន្តសេនាសនំ បហាយ អារញ្ញិកោ អហោសិ, បណ្ណសាលំ អកត្វា រុក្ខមូលិកោ អហោសិ, អព្ភោកាសិកោ នេសជ្ជិកោ។ សចេ និបជ្ជិតុកាមោ, ភូមិយំយេវ និបជ្ជតិ, ទន្តមូសលិកោ ហុត្វា អនគ្គិបក្កមេវ ខាទតិ, ថុសបរិក្ខិត្តំ កិញ្ចិ ន ខាទតិ, ឯកទិវសំ ឯកវារមេវ ខាទតិ, ឯកាសនិកោ អហោសិ។ ខមាយ បថវីអាបតេជវាយុសមោ ហុត្វា ឯតេ ឯត្តកេ ធុតង្គគុណេ សមាទាយ វត្តតិ, ឥមស្មឹ កិរ ជាតកេ ពោធិសត្តោ បរមប្បិច្ឆោ អហោសិ។ សោ ន ចិរស្សេវ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ឈានកីឡំ កីឡន្តោ តត្ថេវ វសតិ, ផលាផលត្ថម្បិ អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតិ, រុក្ខស្ស ផលិតកាលេ ផលំ ខាទតិ, បុប្ផិតកាលេ បុប្ផំ ខាទតិ, សបត្តកាលេ បត្តានិ ខាទតិ, និប្បត្តកាលេ បបដិកំ ខាទតិ។ ឯវំ បរមសន្តុដ្ឋោ ហុត្វា ឥមស្មឹ ឋានេ ចិរំ វសតិ។

សោ ឯកទិវសំ បុព្ពណ្ហសមយេ តស្ស រុក្ខស្ស បក្កានិ ផលានិ គណ្ហិ, គណ្ហន្តោ បន លោលុប្បចារេន ឧដ្ឋាយ អញ្ញស្មឹ បទេសេ ន គណ្ហាតិ, យថានិសិន្នោវ ហត្ថំ បសារេត្វា ហត្ថប្បសារណដ្ឋានេ ឋិតានិ ផលានិ សំហរតិ, តេសុបិ មនាបាមនាបំ អវិចិនិត្វា សម្បត្តសម្បត្តមេវ គណ្ហាតិ។ ឯវំ បរមសន្តុដ្ឋស្ស តស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ តំ កិរ សក្កស្ស អាយុក្ខយេន វា ឧណ្ហំ ហោតិ បុញ្ញក្ខយេន វា, អញ្ញស្មឹ វា មហានុភាវសត្តេ តំ ឋានំ បត្ថេន្តេ, ធម្មិកានំ វា មហិទ្ធិកសមណព្រាហ្មណានំ សីលតេជេន ឧណ្ហំ ហោតិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ”តិ អាវជ្ជេត្វា ឥមស្មឹ បទេសេ វសន្តំ កណ្ហំ ឥសឹ រុក្ខផលានិ ឧច្ចិនន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ ឥសិ ឃោរតបោ បរមជិតិន្ទ្រិយោ, ឥមំ ធម្មកថាយ សីហនាទំ នទាបេត្វា សុការណំ សុត្វា វរេន សន្តប្បេត្វា ឥមមស្ស រុក្ខំ ធុវផលំ កត្វា អាគមិស្សាមី”តិ។ សោ មហន្តេនានុភាវេន សីឃំ ឱតរិត្វា តស្មឹ រុក្ខមូលេ តស្ស បិដ្ឋិបស្សេ ឋត្វា “អត្តនោ អវណ្ណេ កថិតេ កុជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ, នោ”តិ វីមំសន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១១. “កណ្ហោ វតាយំ បុរិសោ, កណ្ហំ ភុញ្ជតិ ភោជនំ;
កណ្ហេ ភូមិបទេសស្មឹ, ន មយ្ហំ មនសោ បិយោ”តិ។

តត្ថ **កណ្ហោ**តិ កាឡវណ្ណោ។ **ភោជន**ន្តិ រុក្ខផលភោជនំ។

កណ្ហោ ឥសិ សក្កស្ស វចនំ សុត្វា “កោ នុ ខោ មយា សទ្ធឹ កថេតី”តិ ទិព្ពចក្ខុនា ឧបធារេន្តោ “សក្កោ”តិ ញត្វា អនិវត្តិត្វា អនោលោកេត្វាវ ទុតិយំ គាថមាហ –

១២. “ន កណ្ហោ តចសា ហោតិ, អន្តោសារោ ហិ ព្រាហ្មណោ;
យស្មឹ បាបានិ កម្មានិ, ស វេ កណ្ហោ សុជម្បតី”តិ។

តត្ថ **តចសា**តិ តចេន កណ្ហោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អន្តោសារោ**តិ អព្ភន្តរេ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនសារេហិ សមន្នាគតោ។ ឯវរូបោ ហិ ពាហិតបាបត្តា ព្រាហ្មណោ នាម ហោតិ។ **ស វេ**តិ យស្មឹ បន បាបានិ កម្មានិ អត្ថិ, សោ យត្ថ កត្ថចិ កុលេ ជាតោបិ យេន កេនចិ សរីរវណ្ណេន សមន្នាគតោបិ កាឡកោវ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ឥមេសំ សត្តានំ កណ្ហភាវករានិ បាបកម្មានិ ឯកវិធាទិភេទេហិ វិត្ថារេត្វា សព្ពានិបិ តានិ គរហិត្វា សីលាទយោ គុណេ បសំសិត្វា អាកាសេ ចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ សក្កស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ សក្កោ តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បមុទិតោ សោមនស្សជាតោ មហាសត្តំ វរេន និមន្តេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៣. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ ព្រាហ្មណ តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ឯតស្មិន្តិ** យំ ឥទំ តយា សព្ពញ្ញុពុទ្ធេន វិយ សុលបិតំ, តស្មឹ សុលបិតេ តុម្ហាកមេវ អនុច្ឆវិកត្តា បតិរូបេ សុភាសិតេ យំ កិញ្ចិ មនសា ឥច្ឆសិ, សព្ពំ តេ យំ វរំ ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ, តំ ទម្មីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “អយំ កឹ នុ ខោ អត្តនោ អវណ្ណេ កថិតេ កុជ្ឈិស្សតិ, នោតិ មំ វីមំសន្តោ មយ្ហំ ឆវិវណ្ណញ្ច ភោជនញ្ច វសនដ្ឋានញ្ច គរហិត្វា ឥទានិ មយ្ហំ អកុទ្ធភាវំ ញត្វា បសន្នចិត្តោ វរំ ទេតិ, មំ ខោ បនេស ‘សក្កិស្សរិយព្រហ្មិស្សរិយានំ អត្ថាយ ព្រហ្មចរិយំ ចរតី’តិបិ មញ្ញេយ្យ, តត្រស្ស និក្កង្ខភាវត្ថំ មយ្ហំ បរេសុ កោធោ វា ទោសោ វា មា ឧប្បជ្ជតុ, បរសម្បត្តិយំ លោភោ វា បរេសុ សិនេហោ វា មា ឧប្បជ្ជតុ, មជ្ឈត្តោវ ភវេយ្យន្តិ ឥមេ មយា ចត្តារោ វរេ គហេតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តស្ស និក្កង្ខភាវត្ថាយ ចត្តារោ វរេ គណ្ហន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៤. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
សុនិក្កោធំ សុនិទ្ទោសំ, និល្លោភំ វុត្តិមត្តនោ;
និស្នេហមភិកង្ខាមិ, ឯតេ មេ ចតុរោ វរេ”តិ។

តត្ថ **វរញ្ចេ មេ អទោ សក្កាតិ** សចេ ត្វំ មយ្ហំ វរំ អទាសិ។ **សុនិក្កោធន្តិ** អកុជ្ឈនវសេន សុដ្ឋុ និក្កោធំ។ **សុនិទ្ទោសន្តិ** អទុស្សនវសេន សុដ្ឋុ និទ្ទោសំ។ **និល្លោភន្តិ** បរសម្បត្តីសុ និល្លោភំ។ **វុត្តិមត្តនោតិ** ឯវរូបំ អត្តនោ វុត្តិំ។ **និស្នេហន្តិ** បុត្តធីតាទីសុ វា សវិញ្ញាណកេសុ ធនធញ្ញាទីសុ វា អវិញ្ញាណកេសុ អត្តនោ សន្តកេសុបិ និស្នេហំ អបគតលោភំ។ **អភិកង្ខាមីតិ** ឯវរូបំ ឥមេហិ ចតូហង្គេហិ សមន្នាគតំ អត្តនោ វុត្តិំ អភិកង្ខាមិ។ **ឯតេ មេ ចតុរោ វរេតិ** ឯតេ និក្កោធាទិកេ ចតុរោ មយ្ហំ វរេ ទេហីតិ។

កឹ បនេស ន ជានាតិ “យថា ន សក្កា សក្កស្ស សន្តិកេ វរំ គហេត្វា វរេន កោធាទយោ ហនិតុ”ន្តិ។ នោ ន ជានាតិ, សក្កោ ខោ បន វរំ ទេន្តេ ន គណ្ហាមីតិ វចនំ ន យុត្តន្តិ តស្ស ច និក្កង្ខភាវត្ថាយ គណ្ហិ ។ តតោ សក្កោ ចិន្តេសិ “កណ្ហបណ្ឌិតោ វរំ គណ្ហន្តោ អតិវិយ អនវជ្ជេ វរេ គណ្ហិ, ឯតេសុ វរេសុ គុណទោសំ ឯតមេវ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ អថ នំ បុច្ឆន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១៥. “កឹនុ កោធេ វា ទោសេ វា, លោភេ ស្នេហេ ច ព្រាហ្មណ;
អាទីនវំ ត្វំ បស្សសិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ព្រាហ្មណ កឹ នុ ខោ ត្វំ កោធេ ទោសេ លោភេ ស្នេហេ ច អាទីនវំ បស្សសិ, តំ តាវ មេ បុច្ឆិតោ អក្ខាហិ, ន ហិ មយំ ឯត្ថ អាទីនវំ ជានាមាតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “តេន ហិ សុណាហី”តិ វត្វា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៦. “អប្បោ ហុត្វា ពហុ ហោតិ, វឌ្ឍតេ សោ អខន្តិជោ;
អាសង្គី ពហុបាយាសោ, តស្មា កោធំ ន រោចយេ។

១៧. “ទុដ្ឋស្ស ផរុសា វាចា, បរាមាសោ អនន្តរា;
តតោ បាណិ តតោ ទណ្ឌោ, សត្ថស្ស បរមា គតិ;
ទោសោ កោធសមុដ្ឋានោ, តស្មា ទោសំ ន រោចយេ។

១៨. “អាលោបសាហសាការា, និកតី វញ្ចនានិ ច;
ទិស្សន្តិ លោភធម្មេសុ, តស្មា លោភំ ន រោចយេ។

១៩. “ស្នេហសង្គថិតា គន្ថា, សេន្តិ មនោមយា បុថូ;
តេ ភុសំ ឧបតាបេន្តិ, តស្មា ស្នេហំ ន រោចយេ”តិ។

តត្ថ **អខន្តិជោតិ** សោ អនធិវាសកជាតិកស្ស អខន្តិតោ ជាតោ កោធោ បឋមំ បរិត្តោ ហុត្វា បច្ឆា ពហុ ហោតិ អបរាបរំ វឌ្ឍតិ។ តស្ស វឌ្ឍនភាវោ **ខន្តិវាទីជាតកេន** (ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ) ចេវ **ចូឡធម្មបាលជាតកេន** (ជា. ១.៥.៤៤ អាទយោ) ច វណ្ណេតព្ពោ។ អបិច តិស្សាមច្ចស្សបេត្ថ ភរិយំ អាទឹ កត្វា សព្ពំ សបរិជនំ មារេត្វា បច្ឆា អត្តនោ មារិតវត្ថុ កថេតព្ពំ។ **អាសង្គីតិ** អាសង្គករណោ។ យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តំ អាសត្តំ លគ្គិតំ ករោតិ, តំ វត្ថុំ វិស្សជ្ជេត្វា គន្តុំ ន ទេតិ, និវត្តិត្វា អក្កោសនាទីនិ ការេតិ។ **ពហុបាយាសោតិ** ពហុនា កាយិក

ចេតសិកទុក្ខសង្ខាតេន ឧបាយាសេន កិលមថេន សមន្នាគតោ។ កោធំ និស្សាយ ហិ កោធវសេន អរិយាទីសុ កតវីតិក្កមា ទិដ្ឋធម្មេ ចេវ សម្បរាយេ ច វធពន្ធវិប្បដិសារាទីនិ ចេវ បញ្ចវិធពន្ធនកម្មករណាទីនិ ច ពហូនិ ទុក្ខានិ អនុភវន្តីតិ កោធោ ពហុបាយាសោ នាម។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯស ឯវំ អនេកាទីនវោ, តស្មា កោធំ ន រោចេមិ។

ទុដ្ឋស្សាតិ កុជ្ឈនលក្ខណេន កោធេន កុជ្ឈិត្វា អបរភាគេ ទុស្សនលក្ខណេន ទោសេន ទុដ្ឋស្ស បឋមំ តាវ “អរេ, ទាស, បេស្សា”តិ ផរុសវាចា និច្ឆរតិ, វាចាយ អនន្តរា អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនវសេន ហត្ថបរាមាសោ, តតោ អនន្តរា ឧបក្កមនវសេន បាណិ បវត្តតិ, តតោ ទណ្ឌោ, ទណ្ឌប្បហារេ អតិក្កមិត្វា បន ឯកតោធារឧភតោធារស្ស សត្ថស្ស បរមា គតិ, សព្ពបរិយន្តា សត្ថនិប្ផត្តិ ហោតិ។ យទា ហិ សត្ថេន បរំ ជីវិតា វោរោបេត្វា បច្ឆា តេនេវ សត្ថេន អត្តានំ ជីវិតា វោរោបេតិ, តទា ទោសោ មត្ថកប្បត្តោ ហោតិ។ **ទោសោ កោធសមុដ្ឋានោ**តិ យថា អនម្ពិលំ តក្កំ វា កញ្ជិកំ វា បរិណាមវសេន បរិវត្តិត្វា អម្ពិលំ ហោតិ, តំ ឯកជាតិកម្បិ សមានំ អម្ពិលំ អនម្ពិលន្តិ នានា វុច្ចតិ, តថា បុព្ពកាលេ កោធោ បរិណមិត្វា អបរភាគេ ទោសោ ហោតិ។ សោ អកុសលមូលត្តេន ឯកជាតិកោបិ សមានោ កោធោ ទោសោតិ នានា វុច្ចតិ។ យថា អនម្ពិលតោ អម្ពិលំ, ឯវំ សោបិ កោធតោ សមុដ្ឋាតីតិ កោធសមុដ្ឋានោ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯវំ អនេកាទីនវោ ទោសោ, តស្មា ទោសម្បិ ន រោចេមិ។

អាលោបសាហសាការាតិ ទិវា ទិវស្សេវ គាមំ បហរិត្វា វិលុម្បនានិ ច អារុធំ សរីរេ ឋបេត្វា “ឥទំ នាម មេ ទេហី”តិ សាហសាការា ច។ **និកតី វញ្ចនានិ ចា**តិ បតិរូបកំ ទស្សេត្វា បរស្ស ហរណំ និកតិ នាម, សា អសុវណ្ណមេវ “សុវណ្ណ”ន្តិ កូដកហាបណំ “កហាបណោ”តិ ទត្វា បរសន្តកគ្គហណេ ទដ្ឋព្ពា។ បដិភានវសេន បន ឧបាយកុសលតាយ បរសន្តកគ្គហណំ វញ្ចនំ នាម។ តស្សេវំ បវត្តិ ទដ្ឋព្ពា – ឯកោ កិរ ឧជុជាតិកោ គាមិកបុរិសោ អរញ្ញតោ សសកំ អានេត្វា នទីតីរេ ឋបេត្វា ន្ហាយិតុំ ឱតរិ។ អថេកោ ធុត្តោ តំ សសកំ សីសេ កត្វា ន្ហាយិតុំ ឱតិណ្ណោ។ ឥតរោ ឧត្តរិត្វា សសកំ អបស្សន្តោ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេសិ។ តមេនំ ធុត្តោ “កឹ ភោ វិលោកេសី”តិ វត្វា “ឥមស្មឹ មេ ឋានេ សសកោ ឋបិតោ, តំ ន បស្សាមី”តិ វុត្តេ “អន្ធពាល, ត្វំ ន ជានាសិ, សសកា នាម នទីតីរេ ឋបិតា បលាយន្តិ, បស្ស អហំ អត្តនោ សសកំ សីសេ ឋបេត្វាវ ន្ហាយាមី”តិ អាហ។ សោ អប្បដិភានតាយ “ឯវំ ភវិស្សតី”តិ បក្កាមិ។ ឯកកហាបណេន មិគបោតកំ គហេត្វា បុន តំ ទត្វា ទ្វិកហាបណគ្ឃនកស្ស មិគស្ស គហិតវត្ថុបេត្ថ កថេតព្ពំ។ **ទិស្សន្តិ លោភធម្មេសូ**តិ សក្ក, ឥមេ អាលោបាទយោ បាបធម្មា លោភសភាវេសុ លោភាភិភូតេសុ សត្តេសុ ទិស្សន្តិ។ ន ហិ អលុទ្ធា ឯវរូបានិ កម្មានិ ករោន្តិ។ ឯវំ លោភោ អនេកាទីនវោ, តស្មា លោភម្បិ ន រោចេមិ។

ស្នេហសង្គថិតា គន្ថាតិ អារម្មណេសុ អល្លីយនលក្ខណេន ស្នេហេន សង្គថិតា បុនប្បុនំ ឧប្បាទវសេន ឃដិតា សុត្តេន បុប្ផានិ វិយ ពទ្ធា នានប្បការេសុ អារម្មណេសុ បវត្តមានា អភិជ្ឈាកាយគន្ថា។ **សេន្តិ មនោមយា បុថូ**តិ តេ បុថូសុ អារម្មណេសុ ឧប្បន្នា សុវណ្ណាទីហិ និព្ពត្តានិ សុវណ្ណាទិមយានិ អាភរណាទីនិ វិយ មនេន និព្ពត្តត្តា មនោមយា អភិជ្ឈាកាយគន្ថា តេសុ អារម្មណេសុ សេន្តិ អនុសេន្តិ។ **តេ ភុសំ ឧបតាបេន្តី**តិ តេ ឯវំ អនុសយិតា ពលវតាបំ ជនេន្តា ភុសំ ឧបតាបេន្តិ អតិកិលមេន្តិ។ តេសំ បន ភុសំ ឧបតាបនេ “សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតី”តិ (សុ. និ. ៧៧៣) គាថាយ វត្ថុ, “បិយជាតិកា ហិ គហបតិ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា បិយប្បភុតិកា” (ម. និ. ២.៣៥៣), “បិយតោ ជាយតី សោកោ”តិអាទីនិ (ធ. ប. ២១២) សុត្តានិ ច អាហរិតព្ពានិ។ អបិច មង្គលពោធិសត្តស្ស ទារកេ ទត្វា ពលវសោកេន ហទយំ ផលិ, វេស្សន្តរពោធិសត្តស្ស មហន្តំ ទោមនស្សំ ឧទបាទិ។ ឯវំ បូរិតបារមីនំ មហាសត្តានំ បេមំ ឧបតាបំ ករោតិយេវ។ អយំ ស្នេហោ អាទីនវោ, តស្មា ស្នេហម្បិ ន រោចេមីតិ។

សក្កោ បញ្ហវិស្សជ្ជនំ សុត្វា “កណ្ហបណ្ឌិត តយា ឥមេ បញ្ហា ពុទ្ធលីឡាយ សាធុកំ កថិតា, អតិវិយ តុដ្ឋោស្មិ តេ, អបរម្បិ វរំ គណ្ហាហី”តិ វត្វា ទសមំ គាថមាហ –

២០. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ ព្រាហ្មណ តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។

តតោ ពោធិសត្តោ អនន្តរគាថមាហ –

២១. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
អរញ្ញេ មេ វិហរតោ, និច្ចំ ឯកវិហារិនោ;
អាពាធា មា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, អន្តរាយករា ភុសា”តិ។

តត្ថ **អន្តរាយករា ភុសា**តិ តមស្ស មេ តបោកម្មស្ស អន្តរាយករា។

តំ សុត្វា សក្កោ “កណ្ហបណ្ឌិតោ វរំ គណ្ហន្តោ ន អាមិសសន្និស្សិតំ គណ្ហាតិ, តបោកម្មនិស្សិតមេវ គណ្ហាតី”តិ ចិន្តេត្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នោ អបរម្បិ វរំ ទទមានោ ឥតរំ គាថមាហ –

២២. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ ព្រាហ្មណ តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។

ពោធិសត្តោបិ វរគ្គហណាបទេសេន តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

២៣. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ន មនោ វា សរីរំ វា, មំ-កតេ សក្ក កស្សចិ;
កទាចិ ឧបហញ្ញេថ, ឯតំ សក្ក វរំ វរេ”តិ។

តត្ថ **មនោ វា**តិ មនោទ្វារំ វា។ **សរីរំ វា**តិ កាយទ្វារំ វា, វចីទ្វារម្បិ ឯតេសំ គហណេន គហិតមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ **មំ-កតេ**តិ មម ការណា។ **ឧបហញ្ញេថា**តិ ឧបឃាតំ អាបជ្ជេយ្យ អបរិសុទ្ធំ អស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សក្ក ទេវរាជ, មម ការណា មំ និស្សាយ មម អនត្ថកាមតាយ កស្សចិ សត្តស្ស កិស្មិញ្ចិ កាលេ ឥទំ តិវិធម្បិ កម្មទ្វារំ ន ឧបហញ្ញេថ, បាណាតិបាតាទីហិ ទសហិ អកុសលកម្មបថេហិ វិមុត្តំ បរិសុទ្ធមេវ ភវេយ្យាតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឆសុបិ ឋានេសុ វរំ គណ្ហន្តោ នេក្ខម្មនិស្សិតមេវ គណ្ហិ, ជានាតិ ចេស “សរីរំ នាម ព្យាធិធម្មំ, ន តំ សក្កា សក្កេន អព្យាធិធម្មំ កាតុ”ន្តិ។ សត្តានញ្ហិ តីសុ ទ្វារេសុ បរិសុទ្ធភាវោ អសក្កាយត្តោវ, ឯវំ សន្តេបិ តស្ស ធម្មទេសនត្ថំ ឥមេ វរេ គណ្ហិ។ សក្កោបិ តំ វុត្តំ ធុរផលំ កត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា សិរសិ អញ្ជលិំ បតិដ្ឋបេត្វា “អរោគា ឥធេវ វសថា”តិ វត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ ពោធិសត្តោបិ អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “អានន្ទ, បុព្ពេ មយា និវុត្ថភូមិប្បទេសោ ចេសោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, កណ្ហបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កណ្ហជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤៤១] ៣. ចតុបោសថិកជាតកវណ្ណនា

២៤-៣៨. យោ កោបនេយ្យោតិ ឥទំ ចតុបោសថិកជាតកំ **បុណ្ណកជាតកេ** អាវិ ភវិស្សតិ។

ចតុបោសថិកជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៤២] ៤. សង្ខជាតកវណ្ណនា

ពហុស្សុតោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សព្ពបរិក្ខារទានំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរេកោ ឧបាសកោ តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា អត្តនោ ឃរទ្វារេ មណ្ឌបំ ការេត្វា អលង្ករិត្វា បុនទិវសេ តថាគតស្ស កាលំ អារោចាបេសិ។ សត្ថា បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ ឧបាសកោ សបុត្តទារោ សបរិជនោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា បុន ស្វាតនាយាតិ ឯវំ សត្តាហំ និមន្តេត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សព្ពបរិក្ខារំ អទាសិ។ តំ បន ទទមានោ ឧបាហនទានំ ឧស្សន្នំ កត្វា អទាសិ។ ទសពលស្ស ទិន្នោ ឧបាហនសង្ឃាដោ សហស្សគ្ឃនកោ អហោសិ, ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ បញ្ចសតគ្ឃនកោ, សេសានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ សតគ្ឃនកោ។ ឥតិ សោ សព្ពបរិក្ខារទានំ ទត្វា អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធឹ ភគវតោ សន្តិកេ និសីទិ។ អថស្ស សត្ថា មធុរេន សរេន អនុមោទនំ ករោន្តោ “ឧបាសក, ឧឡារំ តេ សព្ពបរិក្ខារទានំ, អត្តមនោ ហោហិ, បុព្ពេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ឯកំ ឧបាហនសង្ឃាដំ ទត្វា នាវាយ ភិន្នាយ អប្បតិដ្ឋេ មហាសមុទ្ទេបិ ឧបាហនទាននិស្សន្ទេន បតិដ្ឋំ លភឹសុ, ត្វំ បន ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សព្ពបរិក្ខារទានំ អទាសិ, តស្ស តេ ឧបាហនទានស្ស ផលំ កស្មា ន បតិដ្ឋា ភវិស្សតី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ អយំ ពារាណសី មោឡិនី នាម អហោសិ។ មោឡិនិនគរេ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ សង្ខោ នាម ព្រាហ្មណោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ បហូតវិត្តូបករណោ បហូតធនធញ្ញសុវណ្ណរជតោ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ និវេសនទ្វារេ ចាតិ ឆសុ ឋានេសុ ឆ ទានសាលាយោ ការេត្វា ទេវសិកំ ឆសតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេន្តោ

កបណទ្ធិកានំ មហាទានំ បវត្តេសិ។ សោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ “អហំ គេហេ ធនេ ខីណេ ទាតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, អបរិក្ខីណេយេវ ធនេ នាវាយ សុវណ្ណភូមិំ គន្ត្វា ធនំ អាហរិស្សាមី”តិ។ សោ នាវំ ពន្ធាបេត្វា ភណ្ឌស្ស បូរាបេត្វា បុត្តទារំ អាមន្តេត្វា “យាវាហំ អាគច្ឆាមិ , តាវ មេ ទានំ អនុបច្ឆិន្ទិត្វា បវត្តេយ្យាថា”តិ វត្វា ទាសកម្មករបរិវុតោ ឆត្តំ អាទាយ ឧបាហនំ អារុយ្ហ មជ្ឈន្ហិកសមយេ បដ្ដនគាមាភិមុខោ បាយាសិ។ តស្មិំ ខណេ គន្ធមាទនេ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អាវជ្ជេត្វា តំ ធនាហរណត្ថាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “មហាបុរិសោ ធនំ អាហរិតុំ គច្ឆតិ, ភវិស្សតិ នុ ខោ អស្ស សមុទ្ទេ អន្តរាយោ, នោ”តិ អាវជ្ជេត្វា “ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “ឯស មំ ទិស្វា ឆត្តញ្ច ឧបាហនញ្ច មយ្ហំ ទត្វា ឧបាហនទាននិស្សន្ទេន សមុទ្ទេ ភិន្នាយ នាវាយ បតិដ្ឋំ លភិស្សតិ, ករិស្សាមិស្ស អនុគ្គហ”ន្តិ អាកាសេនាគន្ត្វា តស្សាវិទូរេ ឱតរិត្វា ចណ្ឌវាតាតបេ អង្គារសន្ថរសទិសំ ឧណ្ហវាលុកំ មទ្ទន្តោ តស្ស អភិមុខោ អាគច្ឆិ។

សោ តំ ទិស្វាវ “បុញ្ញក្ខេត្តំ មេ អាគតំ, អជ្ជ មយា ឯត្ថ ទានពីជំ រោបេតុំ វដ្ដតី”តិ តុដ្ឋចិត្តោ វេគេន តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, មយ្ហំ អនុគ្គហត្ថាយ ថោកំ មគ្គា ឱក្កម្ម ឥមំ រុក្ខមូលំ ឧបសង្កមថា”តិ វត្វា តស្មិំ រុក្ខមូលំ ឧបសង្កមន្តេ រុក្ខមូលេ វាលុកំ ឧស្សាបេត្វា ឧត្តរាសង្គំ បញ្ញាបេត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ និសីទាបេត្វា វន្ទិត្វា វាសិតបរិស្សាវិតេន ឧទកេន បាទេ ធោវិត្វា គន្ធតេលេន មក្ខេត្វា អត្តនោ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា បប្ផោដេត្វា គន្ធតេលេន មក្ខេត្វា តស្ស បាទេសុ បដិមុញ្ចិត្វា “ភន្តេ, ឥមា ឧបាហនា អារុយ្ហ ឆត្តំ មត្ថកេ កត្វា គច្ឆថា”តិ ឆត្តុបាហនំ អទាសិ។ សោ អស្ស អនុគ្គហត្ថាយ តំ គហេត្វា បសាទសំវឌ្ឍនត្ថំ បស្សន្តស្សេវស្ស ឧប្បតិត្វា គន្ធមាទនមេវ អគមាសិ។ ពោធិសត្តោបិ តំ ទិស្វា អតិវិយ បសន្នចិត្តោ បដ្ដនំ គន្ត្វា នាវំ អភិរុហិ។ អថស្ស មហាសមុទ្ទំ បដិបន្នស្ស សត្តមេ ទិវសេ នាវា វិវរំ អទាសិ, ឧទកំ ឧស្សិញ្ចិតុំ នាសក្ខិំសុ។ មហាជនោ មរណភយភីតោ អត្តនោ អត្តនោ ទេវតា នមស្សិត្វា មហាវិរវំ វិរវិ។ មហាសត្តោ ឯកំ ឧបដ្ឋាកំ គហេត្វា សកលសរីរំ តេលេន មក្ខេត្វា សប្បិនា សទ្ធិំ សក្ខរចុណ្ណំ យាវទត្ថំ ខាទិត្វា តម្បិ ខាទាបេត្វា តេន សទ្ធិំ កូបកយដ្ឋិមត្ថកំ អារុយ្ហ “ឥមាយ ទិសាយ អម្ហាកំ នគរ”ន្តិ ទិសំ វវត្ថបេត្វា មច្ឆកច្ឆបបរិបន្ថតោ អត្តានំ មោចេន្តោ តេន សទ្ធិំ ឧសភមត្តំ អតិក្កមិត្វា បតិ។ មហាជនោ វិនាសំ បាបុណិ។ មហាសត្តោ បន ឧបដ្ឋាកេន សទ្ធិំ សមុទ្ទំ តរិតុំ អារភិ។ តស្ស តរន្តស្សេវ សត្តមោ ទិវសោ ជាតោ។ សោ តស្មិម្បិ កាលេ លោណោទកេន មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧបោសថិកោ អហោសិយេវ។

តទា បន ចតូហិ លោកបាលេហិ មណិមេខលា នាម ទេវធីតា “សចេ សមុទ្ទេ នាវាយ ភិន្នាយ តិសរណគតា វា សីលសម្បន្នា វា មាតាបិតុបដ្ឋាកា វា មនុស្សា ទុក្ខប្បត្តា ហោន្តិ, តេ រក្ខេយ្យាសី”តិ សមុទ្ទេ អារក្ខណត្ថាយ ឋបិតា ហោតិ។ សា អត្តនោ ឥស្សរិយេន សត្តាហមនុភវិត្វា បមជ្ជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ សមុទ្ទំ ឱលោកេន្តី សីលាចារសំយុត្តំ សង្ខព្រាហ្មណំ ទិស្វា “ឥមស្ស សត្តមោ ទិវសោ សមុទ្ទេ បតិតស្ស, សចេ សោ មរិស្សតិ អតិវិយ គារយ្ហោ មេ ភវិស្សតី”តិ សំវិគ្គមានហទយា ហុត្វា ឯកំ សុវណ្ណបាតិំ នានគ្គរសភោជនស្ស បូរេត្វា វាតវេគេន តត្ថ គន្ត្វា តស្ស បុរតោ អាកាសេ ឋត្វា “ព្រាហ្មណ, ត្វំ សត្តាហំ និរាហារោ, ឥទំ ទិព្ពភោជនំ ភុញ្ជា”តិ អាហ។ សោ តំ ឱលោកេត្វា “អបនេហិ តវ ភត្តំ, អហំ ឧបោសថិកោ”តិ អាហ។ អថស្ស ឧបដ្ឋាកោ បច្ឆតោ អាគតោ ទេវតំ អទិស្វា សទ្ទមេវ សុត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ បកតិសុខុមាលោ សត្តាហំ និរាហារតាយ ទុក្ខិតោ មរណភយេន វិលបតិ មញ្ញេ, អស្សាសេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៣៩. “ពហុស្សុតោ សុតធម្មោសិ សង្ខ, ទិដ្ឋា តយា សមណព្រាហ្មណា ច;
អថក្ខណេ ទស្សយសេ វិលាបំ, អញ្ញោ នុ កោ តេ បដិមន្តកោ មយា”តិ។

តត្ថ **សុតធម្មោសី**តិ ធម្មោបិ តយា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ សន្តិកេ សុតោ អសិ។ **ទិដ្ឋា តយា**តិ តេសំ បច្ចយេ ទេន្តេន វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តេន ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា ច តយា ទិដ្ឋា។ ឯវំ អករោន្តោ ហិ បស្សន្តោបិ តេ ន បស្សតិយេវ។ **អថក្ខណេ**តិ អថ អក្ខណេ សល្លបន្តស្ស កស្សចិ អភាវេន វចនស្ស អនោកាសេ។ **ទស្សយសេ**តិ “អហំ ឧបោសថិកោ”តិ វទន្តោ វិលាបំ ទស្សេសិ។ **បដិមន្តកោ**តិ មយា អញ្ញោ កោ តវ បដិមន្តកោ បដិវចនទាយកោ, កីការណា ឯវំ វិប្បលបសីតិ?

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “ឥមស្ស ទេវតា ន បញ្ញាយតិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេត្វា “សម្ម, នាហំ មរណស្ស ភាយាមិ, អត្ថិ បន មេ អញ្ញោ បដិមន្តកោ”តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៤០. “សុព្ភូ សុភា សុប្បដិមុក្កកម្ពុ, បគ្គយ្ហ សោវណ្ណមយាយ បាតិយា;
‘ភុញ្ជស្សុ ភត្តំ’ ឥតិ មំ វទេតិ, សទ្ធាវិត្តា, តមហំ នោតិ ព្រូមី”តិ។

តត្ថ **សុព្ភូ**តិ សុភមុខា។ **សុភា**តិ បាសាទិកា ឧត្តមរូបធរា។ **សុប្បដិមុក្កកម្ពូ**តិ បដិមុក្កសុវណ្ណាលង្ការា។ **បគ្គយ្ហា**តិ សុវណ្ណបាតិយា ភត្តំ គហេត្វា ឧក្ខិបិត្វា។ **សទ្ធាវិត្តា**តិ សទ្ធា ចេវ តុដ្ឋចិត្តា ច។ “សទ្ធំ ចិត្តំ”ន្តិបិ បាឋោ, តស្សត្ថោ **សទ្ធ**ន្តិ សទ្ទហន្តំ, **ចិត្ត**ន្តិ តុដ្ឋចិត្តំ។ **តមហំ នោតី**តិ តមហំ ទេវតំ ឧបោសថិកត្តា បដិក្ខិបន្តោ នោតិ ព្រូមិ, ន វិប្បលបាមិ សម្មាតិ។

អថស្ស សោ តតិយំ គាថមាហ –

៤១. “ឯតាទិសំ ព្រាហ្មណ ទិស្វាន យក្ខំ, បុច្ឆេយ្យ បោសោ សុខមាសិសានោ;
ឧដ្ឋេហិ នំ បញ្ជលិកាភិបុច្ឆ, ទេវី នុសិ ត្វំ ឧទ មានុសី នូ”តិ។

តត្ថ **សុខមាសិសានោ**តិ ឯតាទិសំ យក្ខំ ទិស្វា អត្តនោ សុខំ អាសីសន្តោ បណ្ឌិតោ បុរិសោ “អម្ហាកំ សុខំ ភវិស្សតិ, ន ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆេយ្យ។ **ឧដ្ឋេហី**តិ ឧទកតោ ឧដ្ឋានាការំ ទស្សេន្តោ ឧដ្ឋហ។ **បញ្ជលិកាភិបុច្ឆា**តិ អញ្ជលិកោ ហុត្វា អភិបុច្ឆ។ **ឧទ មានុសី**តិ ឧទាហុ មហិទ្ធិកា មានុសី ត្វន្តិ។

ពោធិសត្តោ “យុត្តំ កថេសី”តិ តំ បុច្ឆន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤២. “យំ ត្វំ សុខេនាភិសមេក្ខសេ មំ, ភុញ្ជស្សុ ភត្តំ ឥតិ មំ វទេសិ;
បុច្ឆាមិ តំ នារិ មហានុភាវេ, ទេវី នុសិ ត្វំ ឧទ មានុសី នូ”តិ។

តត្ថ **យំ ត្វ**ន្តិ យស្មា ត្វំ សុខេន មំ អភិសមេក្ខសេ, បិយចក្ខូហិ ឱលោកេសិ។ **បុច្ឆាមិ ត**ន្តិ តេន ការណេន តំ បុច្ឆាមិ។

តតោ ទេវធីតា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៤៣. “ទេវី អហំ សង្ខ មហានុភាវា, ឥធាគតា សាគរវារិមជ្ឈេ;
អនុកម្បិកា នោ ច បទុដ្ឋចិត្តា, តវេវ អត្ថាយ ឥធាគតាស្មិ។

៤៤. “ឥធន្នបានំ សយនាសនញ្ច, យានានិ នានាវិវិធានិ សង្ខ;
សព្ពស្ស ត្យាហំ បដិបាទយាមិ, យំ កិញ្ចិ តុយ្ហំ មនសាភិបត្ថិត”ន្តិ។

តត្ថ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ មហាសមុទ្ទេ។ **នានាវិវិធានី**តិ ពហូនិ ច អនេកប្បការានិ ច ហត្ថិយានអស្សយានាទីនិ អត្ថិ។ **សព្ពស្ស ត្យាហ**ន្តិ តស្ស អន្នបានាទិនោ សព្ពស្ស សាមិកំ កត្វា តំ តេ អន្នបានាទី បដិបាទយាមិ ទទាមិ។ **យំ កិញ្ចី**តិ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ មនសា ឥច្ឆិតំ, តំ សព្ពំ តេ ទម្មីតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អយំ ទេវធីតា សមុទ្ទបិដ្ឋេ មយ្ហំ ‘ឥទញ្ចិទញ្ច ទម្មី’តិ វទតិ, កឹ នុ ខោ ឯសា មយា កតេន បុញ្ញកម្មេន ទាតុកាមា, ឧទាហុ អត្តនោ ពលេន, បុច្ឆិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បុច្ឆន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

៤៥. “យំ កិញ្ចិ យិដ្ឋញ្ច ហុតញ្ច មយ្ហំ, សព្ពស្ស នោ ឥស្សរា ត្វំ សុគត្តេ;
សុស្សោណិ សុព្ភមុ សុវិលគ្គមជ្ឈេ, កិស្ស មេ កម្មស្ស អយំ វិបាកោ”តិ។

តត្ថ **យិដ្ឋ**ន្តិ ទានវសេន យជិតំ។ **ហុត**ន្តិ អាហុនបាហុនវសេន ទិន្នំ។ **សព្ពស្ស នោ ឥស្សរា ត្វ**ន្តិ តស្ស អម្ហាកំ បុញ្ញកម្មស្ស ត្វំ ឥស្សរា, “ឥមស្ស អយំ វិបាកោ, ឥមស្ស អយ”ន្តិ ព្យាករិតុំ សមត្ថាតិ អត្ថោ។ **សុស្សោណី**តិ សុន្ទរឧរុលក្ខណេ។ **សុព្ភមូ**តិ សុន្ទរភមុកេ ។ **សុវិលគ្គមជ្ឈេ**តិ សុដ្ឋុវិលគ្គិតតនុមជ្ឈេ។ **កិស្ស មេ**តិ មយា កតកម្មេសុ កតរកម្មស្ស អយំ វិបាកោ, យេនាហំ អប្បតិដ្ឋេ សមុទ្ទេ បតិដ្ឋំ លភាមីតិ។

តំ សុត្វា ទេវធីតា “អយំ ព្រាហ្មណោ ‘យំ តេន កុសលំ កតំ, តំ កម្មំ ន ជានាតី’តិ អញ្ញាយ បុច្ឆតិ មញ្ញេ, កថយិស្សាមិ ទានិស្សា”តិ តំ កថេន្តី អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៤៦. “ឃម្មេ បថេ ព្រាហ្មណ ឯកភិក្ខុំ, ឧគ្ឃដ្ដបាទំ តសិតំ កិលន្តំ;
បដិបាទយី សង្ខ ឧបាហនានិ, សា ទក្ខិណា កាមទុហា តវជ្ជា”តិ។

តត្ថ **ឯកភិក្ខុ**ន្តិ ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ សន្ធាយាហ។ **ឧគ្ឃដ្ដបាទ**ន្តិ ឧណ្ហវាលុកាយ ឃដ្ដិតបាទំ។ **តសិត**ន្តិ បិបាសិតំ។ **បដិបាទយី**តិ បដិបាទេសិ, យោជេសីតិ អត្ថោ។ **កាមទុហា**តិ សព្ពកាមទាយិកា។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “ឯវរូបេបិ នាម អប្បតិដ្ឋេ មហាសមុទ្ទេ មយា ទិន្នឧបាហនទានំ មម សព្ពកាមទទំ ជាតំ, អហោ សុទិន្នំ មេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទាន”ន្តិ តុដ្ឋចិត្តោ នវមំ គាថមាហ –

៤៧. “សា ហោតុ នាវា ផលកូបបន្នា, អនវស្សុតា ឯរកវាតយុត្តា;
អញ្ញស្ស យានស្ស ន ហេត្ថ ភូមិ, អជ្ជេវ មំ មោឡិនី បាបយស្សូ”តិ។

តស្សត្ថោ – ទេវតេ, ឯវំ សន្តេ មយ្ហំ ឯកំ នាវំ មាបេហិ, ខុទ្ទកំ បន ឯកទោណិកនាវំ មាបេហិ, យំ នាវំ មាបេស្សសិ, សា ហោតុ នាវា ពហូហិ សុសិព្ពិតេហិ ផលកេហិ ឧបបន្នា, ឧទកបវេសនស្សាភាវេន អនវស្សុតា, ឯរកេន សម្មា គហេត្វា គច្ឆន្តេន វាតេន យុត្តា, ឋបេត្វា ទិព្ពនាវំ អញ្ញស្ស យានស្ស ឯត្ថ ភូមិ នត្ថិ, តាយ បន ទិព្ពនាវាយ អជ្ជេវ មំ មោឡិនិនគរំ បាបយស្សូតិ។

ទេវធីតា តស្ស វចនំ សុត្វា តុដ្ឋចិត្តា សត្តរតនមយំ នាវំ មាបេសិ។ សា ទីឃតោ អដ្ឋឧសភា អហោសិ វិត្ថារតោ ចតុឧសភា, គម្ភីរតោ វីសតិយដ្ឋិកា។ តស្សា ឥន្ទនីលមយា តយោ កូបកា, សោវណ្ណមយានិ យោត្តានិ រជតមយានិ បត្តានិ សោវណ្ណមយានិ ច ផិយារិត្តានិ អហេសុំ។ ទេវតា តំ នាវំ សត្តន្នំ រតនានំ បូរេត្វា ព្រាហ្មណំ អាលិង្គិត្វា អលង្កតនាវាយ អារោបេសិ, ឧបដ្ឋាកំ បនស្ស ន ឱលោកេសិ។ ព្រាហ្មណោ អត្តនា កតកល្យាណតោ តស្ស បត្តិំ អទាសិ, សោ អនុមោទិ។ តទា ទេវតា តម្បិ អាលិង្គិត្វា នាវាយ បតិដ្ឋាបេសិ។ អថ នំ នាវំ មោឡិនិនគរំ នេត្វា ព្រាហ្មណស្ស ឃរេ ធនំ បតិដ្ឋាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ អគមាសិ។ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា –

៤៨. “សា តត្ថ វិត្តា សុមនា បតីតា, នាវំ សុចិត្តំ អភិនិម្មិនិត្វា;
អាទាយ សង្ខំ បុរិសេន សទ្ធិំ, ឧបានយី នគរំ សាធុរម្ម”ន្តិ។ –

ឥមំ ឱសានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **សា**តិ ភិក្ខវេ, សា ទេវតា តត្ថ សមុទ្ទមជ្ឈេ តស្ស វចនំ សុត្វា វិត្តិសង្ខាតាយ បីតិយា សមន្នាគតត្តា **វិត្តា។ សុមនា**តិ សុន្ទរមនា បាមោជ្ជេន បតីតចិត្តា ហុត្វា វិចិត្រនាវំ និម្មិនិត្វា ព្រាហ្មណំ បរិចារកេន សទ្ធិំ អាទាយ **សាធុរម្មំ** អតិរមណីយំ នគរំ ឧបានយីតិ។

ព្រាហ្មណោបិ យាវជីវំ អបរិមិតធនំ គេហំ អជ្ឈាវសន្តោ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា ជីវិតបរិយោសានេ សបរិសោ ទេវនគរំ បរិបូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, ឧបដ្ឋាកបុរិសោ អានន្ទោ, សង្ខព្រាហ្មណោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សង្ខជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៤៣] ៥. ចូឡពោធិជាតកវណ្ណនា

យោ តេ ឥមំ វិសាលក្ខិន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កោធនំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ភិក្ខុ និយ្យានិកេ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វាបិ កោធំ និគ្គហេតុំ នាសក្ខិ, កោធនោ អហោសិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជិ កុប្បិ ព្យាបជ្ជិ បតិដ្ឋយិ។ សត្ថា តស្ស កោធនភាវំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ កោធនោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កោធោ នាម វារេតព្ពោ, ឯវរូបោ ហិ ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច អនត្ថការកោ, ត្វំ និក្កោធស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា កស្មា កុជ្ឈសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា ពាហិរសាសនេ បព្ពជិត្វាបិ កោធំ ន ករិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ អញ្ញតរស្មិំ កាសិនិគមេ ឯកោ ព្រាហ្មណោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អបុត្តកោ អហោសិ, តស្ស ព្រាហ្មណី បុត្តំ បត្ថេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា តស្សា កុច្ឆិយំ និព្ពត្តិ, តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ “ពោធិកុមារោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ តស្ស វយប្បត្តកាលេ តក្កសិលំ គន្ត្វា

សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ឆាគតស្ស អនិច្ឆន្តស្សេវ មាតាបិតរោ សមានជាតិកា កុលា កុមារិកំ អានេសុំ។ សាបិ ព្រហ្មលោកា ចុតាវ ឧត្តមរូបធរា ទេវច្ឆរបដិភាគា។ តេសំ អនិច្ឆមានានញ្ញេវ អញ្ញមញ្ញំ អាវាហវិវាហំ ករឹសុ។ ឧភិន្នំ បនេតេសំ កិលេសសមុទាចារោ នាម ន ភូតបុព្ពោ, សំរាគវសេន អញ្ញមញ្ញស្ស ឱលោកនំ នាម នាហោសិ, សុបិនេបិ មេថុនធម្មោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, ឯវំ បរិសុទ្ធសីលា អហេសុំ។

អថាបរភាគេ មហាសត្តោ មាតាបិតូសុ កាលកតេសុ តេសំ សរីរកិច្ចំ កត្វា តំ បក្កោសិត្វា “ភទ្ទេ, ត្វំ ឥមំ អសីតិកោដិធនំ គហេត្វា សុខេន ជីវាហី”តិ អាហ។ “កឹ ករិស្សថ តុម្ហេ បន, អយ្យបុត្តា”តិ? “មយ្ហំ ធនេន កិច្ចំ នត្ថិ, ហិមវន្តបទេសំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករិស្សាមី”តិ។ “កឹ បន អយ្យបុត្ត បព្ពជ្ជា នាម បុរិសានញ្ញេវ វដ្ដតី”តិ? “ឥត្ថីនម្បិ វដ្ដតិ, ភទ្ទេ”តិ។ “តេន ហិ អហំ តុម្ហេហិ ឆឌ្ឌិតខេឡំ ន គណ្ហិស្សាមិ, មយ្ហម្បិ ធនេន កិច្ចំ នត្ថិ, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, ភទ្ទេ”តិ។ តេ ឧភោបិ មហាទានំ ទត្វា និក្ខមិត្វា រមណីយេ ភូមិភាគេ អស្សមំ កត្វា បព្ពជិត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ ផលាផលេហិ យាបេន្តា តត្ថ ទសមត្តានិ សំវច្ឆរានិ វសឹសុ, ឈានំ បន នេសំ ន តាវ ឧប្បជ្ជតិ។ តេ តត្ថ បព្ពជ្ជាសុខេនេវ ទស សំវច្ឆរេ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ជនបទចារិកំ ចរន្តា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសឹសុ។

អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានបាលំ បណ្ណាការំ អាទាយ អាគតំ ទិស្វា “ឧយ្យានកីឡិកំ កីឡិស្សាម, ឧយ្យានំ សោធេហី”តិ វត្វា តេន សោធិតំ សជ្ជិតំ ឧយ្យានំ មហន្តេន បរិវារេន អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ តេ ឧភោបិ ជនា ឧយ្យានស្ស ឯកបស្សេ បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេត្វា និសិន្នា ហោន្តិ។ អថ រាជា ឧយ្យានេ វិចរន្តោ តេ ឧភោបិ និសិន្នកេ ទិស្វា បរមបាសាទិកំ ឧត្តមរូបធរំ បរិព្ពាជិកំ ឱលោកេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ អហោសិ។ សោ កិលេសវសេន កម្បន្តោ “បុច្ឆិស្សាមិ តាវ, អយំ បរិព្ពាជិកា ឥមស្ស កឹ ហោតី”តិ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “បព្ពជិត អយំ តេ បរិព្ពាជិកា កឹ ហោតី”តិ បុច្ឆិ។ មហារាជ, កិញ្ចិ ន ហោតិ, កេវលំ ឯកបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតា, អបិច ខោ បន មេ គិហិកាលេ បាទបរិចារិកា អហោសីតិ។ តំ សុត្វា រាជា “អយំ កិរេតស្ស កិញ្ចិ ន ហោតិ, អបិច ខោ បន គិហិកាលេ បាទបរិចារិកា កិរស្ស អហោសិ , សចេ បនាហំ ឥស្សរិយពលេន គហេត្វា គច្ឆេយ្យំ, កឹ នុ ខោ ឯស ករិស្សតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៤៩. “យោ តេ ឥមំ វិសាលក្ខឹ, បិយំ សម្ហិតភាសិនឹ;
អាទាយ ពលា គច្ឆេយ្យ, កឹ នុ កយិរាសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **សម្ហិតភាសិនិ**ន្តិ មន្ទហសិតភាសិនឹ។ **ពលា គច្ឆេយ្យា**តិ ពលក្ការេន អាទាយ គច្ឆេយ្យ។ **កឹ នុ កយិរាសី**តិ តស្ស ត្វំ ព្រាហ្មណ កឹ ករេយ្យាសីតិ?

អថស្ស កថំ សុត្វា មហាសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥០. “ឧប្បជ្ជេ មេ ន មុច្ចេយ្យ, ន មេ មុច្ចេយ្យ ជីវតោ;
រជំវ វិបុលា វុដ្ឋិ, ខិប្បមេវ និវារយេ”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, សចេ ឥមំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ កិស្មិញ្ចិ មម អព្ភន្តរេ កោបោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, សោ មេ អន្តោ ឧប្បជ្ជិត្វា ន មុច្ចេយ្យ, យាវាហំ ជីវាមិ, តាវ មេ ន មុច្ចេយ្យ។ នាស្ស អន្តោ ឃនសន្និវាសេន បតិដ្ឋាតុំ ទស្សាមិ, អថ ខោ យថា ឧប្បន្នំ រជំ វិបុលា មេឃវុដ្ឋិ ខិប្បំ និវារេតិ, តថា ខិប្បមេវ នំ មេត្តាភាវនាយ និគ្គហេត្វា វារេស្សាមីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សីហនាទំ នទិ។ រាជា បនស្ស កថំ សុត្វាបិ អន្ធពាលតាយ បដិពទ្ធំ អត្តនោ ចិត្តំ និវារេតុំ អសក្កោន្តោ អញ្ញតរំ អមច្ចំ អាណាបេសិ “ឥមំ បរិព្ពាជិកំ រាជនិវេសនំ នេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា “អធម្មោ លោកេ វត្តតិ, អយុត្ត”ន្តិអាទីនិ វត្វា បរិទេវមានំយេវ នំ អាទាយ បាយាសិ។ ពោធិសត្តោ តស្សា បរិទេវនសទ្ទំ សុត្វា ឯកវារំ ឱលោកេត្វា បុន ន ឱលោកេសិ។ តំ រោទន្តឹ បរិទេវន្តឹ រាជនិវេសនមេវ នយឹសុ។ សោបិ ពារាណសិរាជា ឧយ្យានេ បបញ្ចំ អកត្វាវ សីឃតរំ គន្ត្វា តំ បរិព្ពាជិកំ បក្កោសាបេត្វា មហន្តេន យសេន និមន្តេសិ។ សា យសស្ស អគុណំ បព្ពជាយ ឯវ គុណំ កថេសិ។ រាជា កេនចិ បរិយាយេន តស្សា មនំ អលភន្តោ តំ ឯកស្មិំ គព្ភេ ការេត្វា ចិន្តេសិ “អយំ បរិព្ពាជិកា ឯវរូបំ យសំ ន ឥច្ឆតិ, សោបិ តាបសោ ឯវរូបំ មាតុគាមំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ កុជ្ឈិត្វា ឱលោកិតមត្តម្បិ ន អកាសិ, បព្ពជិតា ខោ បន ពហុមាយា ហោន្តិ, កិញ្ចិ បយោជេត្វា អនត្ថម្បិ មេ ករេយ្យ, គច្ឆាមិ តាវ ជានាមិ កឹ ករោន្តោ និសិន្នោ”តិ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ឧយ្យានំ អគមាសិ។ ពោធិសត្តោបិ ចីវរំ សិព្ពន្តោ និសីទិ។ រាជា មន្ទបរិវារោវ បទសទ្ទំ អករោន្តោ សណិកំ ឧបសង្កមិ។ ពោធិសត្តោ រាជានំ អនោលោកេត្វា ចីវរមេវ សិព្ពិ។ រាជា “អយំ កុជ្ឈិត្វា មយា សទ្ធឹ ន សល្លបតី”តិ មញ្ញមានោ “អយំ កូដ

តាបសោ ‘កោធស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ ន ទស្សាមិ, ឧប្បន្នម្បិ នំ ខិប្បមេវ និគ្គណ្ហិស្សាមី’តិ បឋមមេវ គជ្ជិត្វា ឥទានិ កោធេន ថទ្ធោ ហុត្វា មយា សទ្ធិំ ន សល្លបតី”តិ សញ្ញាយ តតិយំ គាថមាហ –

៥១. “យំ នុ បុព្ពេ វិកត្ថិត្ថោ, ពលម្ហិវ អបស្សិតោ;
ស្វជ្ជ តុណ្ហិកតោ ទានិ, សង្ឃាដិំ សិព្ពមច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ពលម្ហិវ អបស្សិតោ**តិ ពលនិស្សិតោ វិយ ហុត្វា។ **តុណ្ហិកតោ**តិ កិញ្ចិ អវទន្តោ។ **សិព្ពមច្ឆសី**តិ សិព្ពន្តោ អច្ឆសិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អយំ រាជា កោធវសេន មំ នាលបតីតិ មញ្ញតិ, កថេស្សាមិ ទានិស្ស ឧប្បន្នស្ស កោធស្ស វសំ អគតភាវ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៥២. “ឧប្បជ្ជិ មេ ន មុច្ចិត្ថ, ន មេ មុច្ចិត្ថ ជីវតោ;
រជំវ វិបុលា វុដ្ឋិ, ខិប្បមេវ និវារយិ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, ឧប្បជ្ជិ មេ, ន ន ឧប្បជ្ជិ, ន បន មេ មុច្ចិត្ថ, នាស្ស បវិសិត្វា ហទយេ ឋាតុំ អទាសិំ, ឥតិ សោ មម ជីវតោ ន មុច្ចិត្ថេវ, រជំ វិបុលា វុដ្ឋិ វិយ ខិប្បមេវ នំ និវារេសិន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា “កិំ នុ ខោ ឯស កោបមេវ សន្ធាយ វទតិ, ឧទាហុ អញ្ញំ កិញ្ចិ សិប្បំ សន្ធាយ កថេសិ, បុច្ឆិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បុច្ឆន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៥៣. “កិំ តេ ឧប្បជ្ជិ នោ មុច្ចិ, កិំ តេ ន មុច្ចិ ជីវតោ;
រជំវ វិបុលា វុដ្ឋិ, កតមំ តំ និវារយី”តិ។

តត្ថ **កិំ តេ ឧប្បជ្ជិ នោ មុច្ចី**តិ កិំ តវ ឧប្បជ្ជិ ចេវ ន មុច្ចិ ច។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “មហារាជ, ឯវំ កោធោ ពហុអាទីនវោ មហាវិនាសទាយកោ, ឯសោ មម ឧប្បជ្ជិ, ឧប្បន្នញ្ច នំ មេត្តាភាវនាយ និវារេសិ”ន្តិ កោធេ អាទីនវំ បកាសេន្តោ –

៥៤. “យម្ហិ ជាតេ ន បស្សតិ, អជាតេ សាធុ បស្សតិ;
សោ មេ ឧប្បជ្ជិ នោ មុច្ចិ, កោធោ ទុម្មេធគោចរោ។

៥៥. “យេន ជាតេន នន្ទន្តិ, អមិត្តា ទុក្ខមេសិនោ;
សោ មេ ឧប្បជ្ជិ នោ មុច្ចិ, កោធោ ទុម្មេធគោចរោ។

៥៦. “យស្មិញ្ច ជាយមានម្ហិ, សទត្ថំ នាវពុជ្ឈតិ;
សោ មេ ឧប្បជ្ជិ នោ មុច្ចិ, កោធោ ទុម្មេធគោចរោ។

៥៧. “យេនាភិភូតោ កុសលំ ជហាតិ, បរក្ករេ វិបុលញ្ចាបិ អត្ថំ;
ស ភីមសេនោ ពលវា បមទ្ទី, កោធោ មហារាជ ន មេ អមុច្ចថ។

៥៨. “កដ្ឋស្មិំ មត្ថមានស្មិំ, បាវកោ នាម ជាយតិ;
តមេវ កដ្ឋំ ឌហតិ, យស្មា សោ ជាយតេ គិនិ។

៥៩. “ឯវំ មន្ទស្ស បោសស្ស, ពាលស្ស អវិជានតោ;
សារម្ភា ជាយតេ កោធោ, សោបិ តេនេវ ឌយ្ហតិ។

៦០. “អគ្គីវ តិណកដ្ឋស្មិំ, កោធោ យស្ស បវឌ្ឍតិ;
និហីយតិ តស្ស យសោ, កាឡបក្ខេវ ចន្ទិមា។

៦១. “អនេធោ ធូមកេតូវ, កោធោ យស្សូបសម្មតិ;
អាបូរតិ តស្ស យសោ, សុក្កបក្ខេវ ចន្ទិមា”តិ។ – ឥមា គាថា អាហ;

តត្ថ **ន បស្សតី**តិ អត្តត្ថម្បិ ន បស្សតិ, បគេវ បរត្ថំ។ **សាធុ បស្សតី**តិ អត្តត្ថំ បរត្ថំ ឧភយត្ថម្បិ សាធុ បស្សតិ។ **ទុម្មេធគោចរោ**តិ និប្បញ្ញានំ អាធារភូតោ គោចរោ។ **ទុក្ខមេសិនោ**តិ ទុក្ខំ ឥច្ឆន្តា។ **សទត្ថ**ន្តិ អត្តនោ

អត្ថភូតំ អត្ថតោ ចេវ ធម្មតោ ច វុឌ្ឍឹ។ **បរក្កមេ**តិ វិបុលម្បិ អត្ថំ ឧប្បន្នំ បរតោ ការេតិ, អបនេថ, ន មេ ឥមិនា អត្ថោតិ វទតិ។ **ស ភីមសេនោ**តិ សោ កោធោ ភីមាយ ភយជននិយា មហតិយា កិលេសសេនាយ សមន្នាគតោ។ **បមទ្ទី**តិ អត្តនោ ពលវភាវេន ឧឡារេបិ សត្តេ គហេត្វា អត្តនោ វសេ ករណេន មទ្ទនសមត្ថោ។ **ន មេ អមុច្ចថា**តិ មម សន្តិកា មោក្ខំ ន លភតិ, ហទយេ វា បន មេ ខីរំ វិយ មុហុត្តំ ទធិភាវេន ន បតិដ្ឋហិត្ថាតិបិ អត្ថោ។

កដ្ឋស្មឹ មត្ថមានស្មិន្តិ អរណីសហិតេន មត្ថិយមានេ, “មទ្ទមានស្មិ”ន្តិបិ បាឋោ។ **យស្មា**តិ យតោ កដ្ឋា ជាយតិ, តមេវ ឌហតិ។ **គិនី**តិ អគ្គិ។ **ពាលស្ស អវិជានតោ**តិ ពាលស្ស អវិជានន្តស្ស។ **សារម្ភា ជាយតេ**តិ អហំ ត្វន្តិ អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនំ ករោន្តស្ស ករណុត្តរិយលក្ខណា សារម្ភា អរណីមត្ថនា វិយ បាវកោ កោធោ ជាយតិ។ **សោបិ តេនេវា**តិ សោបិ ពាលោ តេនេវ កោធេន កដ្ឋំ វិយ អគ្គិនា ឌយ្ហតិ។ **អនេធោ ធូមកេតូវា**តិ អនិន្ធនោ អគ្គិ វិយ។ **តស្សា**តិ តស្ស អធិវាសនខន្តិយា សមន្នាគតស្ស បុគ្គលស្ស សុក្កបក្ខេ ចន្ទោ វិយ លទ្ធោ យសោ អបរាបរំ អាបូរតីតិ។

រាជា មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តុដ្ឋោ ឯកំ អមច្ចំ អាណាបេត្វា បរិព្ពាជិកំ អាហរាបេត្វា “ភន្តេ និក្កោធ តាបស, ឧភោបិ តុម្ហេ បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេន្តា ឥធេវ ឧយ្យានេ វសថ, អហំ វោ ធម្មិកំ រក្ខាវរណគុត្តឹ ករិស្សាមី”តិ វត្វា ខមាបេត្វា វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ តេ ឧភោបិ តត្ថេវ វសឹសុ។ អបរភាគេ បរិព្ពាជិកា កាលមកាសិ។ ពោធិសត្តោ តស្សា កាលកតាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កោធនោ ភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា បរិព្ពាជិកា រាហុលមាតា អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, បរិព្ពាជកោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ចូឡពោធិជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៤៤] ៦. កណ្ហទីបាយនជាតកវណ្ណនា

សត្តាហមេវាហន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **កុសជាតកេ** (ជា. ២.២០.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អតិរេកបញ្ញាសវស្សានិ អនភិរតា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តា ហិរោត្តប្បភេទភយេន អត្តនោ ឧក្កណ្ឋិតភាវំ ន កស្សចិ កថេសុំ, ត្វំ កស្មា ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា មាទិសស្ស គរុនោ ពុទ្ធស្ស សម្មុខេ ឋត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ ឧក្កណ្ឋិតភាវំ អាវិ ករោសិ, កិមត្ថំ អត្តនោ ហិរោត្តប្បំ ន រក្ខសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ វំសរដ្ឋេ កោសម្ពិយំ នាម នគរេ កោសម្ពកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា អញ្ញតរស្មឹ និគមេ ទ្វេ ព្រាហ្មណា អសីតិកោដិធនវិភវា អញ្ញមញ្ញំ បិយសហាយកា កាមេសុ ទោសំ ទិស្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា ឧភោបិ កាមេ បហាយ មហាជនស្ស រោទន្តស្ស បរិទេវន្តស្ស និក្ខមិត្វា ហិមវន្តបទេសេ អស្សមបទំ កត្វា បព្ពជិត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ វនមូលផលាផលេន យាបេន្តា បណ្ណាស វស្សានិ វសឹសុ, ឈានំ ឧប្បាទេតុំ នាសក្ខឹសុ។ តេ បណ្ណាសវស្សច្ចយេន លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ជនបទំ ចរន្តា កាសិរដ្ឋំ សម្បាបុណឹសុ។ តត្រ អញ្ញតរស្មឹ និគមគាមេ ទីបាយនតាបសស្ស គិហិសហាយោ មណ្ឌព្យោ នាម អត្ថិ, តេ ឧភោបិ តស្ស សន្តិកំ អគមំសុ។ សោ តេ ទិស្វាវ អត្តមនោ បណ្ណសាលំ ការេត្វា ឧភោបិ តេ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិ។ តេ តត្ថ តីណិ ចត្តារិ វស្សានិ វសិត្វា តំ អាបុច្ឆិត្វា ចារិកំ ចរន្តា ពារាណសី បត្វា អតិមុត្តកសុសានេ វសឹសុ។ តត្ថ ទីបាយនោ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា បុន តស្សេវ សហាយស្ស សន្តិកំ គតោ។ មណ្ឌព្យតាបសោ តត្ថេវ វសិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ ចោរោ អន្តោនគរេ ចោរិកំ កត្វា ធនសារំ អាទាយ និក្ខន្តោ “ចោរោ”តិ ញត្វា បដិពុទ្ធេហិ ឃរស្សាមិកេហិ ចេវ អារក្ខមនុស្សេហិ ច អនុពទ្ធោ និទ្ធមនេន និក្ខមិត្វា វេគេន សុសានំ បវិសិត្វា តាបសស្ស បណ្ណសាលទ្វារេ ភណ្ឌិកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ ។ មនុស្សា ភណ្ឌិកំ ទិស្វា “អរេ ទុដ្ឋជដិល, ត្វំ រត្តឹ ចោរិកំ កត្វា ទិវា តាបសរូបេន ចរសី”តិ តជ្ជេត្វា បោថេត្វា តំ អាទាយ នេត្វា រញ្ញោ ទស្សយឹសុ។ រាជា អនុបបរិក្ខិត្វាវ “គច្ឆថ, នំ សូលេ ឧត្តាសេថា”តិ អាហ។ តេ តំ សុសានំ នេត្វា ខទិរសូលំ អារោបយឹសុ, តាបសស្ស សរីរេ សូលំ ន បវិសតិ។ តតោ និម្ពសូលំ អាហរឹសុ, តម្បិ ន បវិសតិ។ អយសូលំ អាហរឹសុ, តម្បិ ន បវិសតិ។ តាបសោ “កឹ នុ ខោ មេ បុព្ពកម្ម”ន្តិ ឱលោកេសិ, អថស្ស ជាតិស្សរញាណំ ឧប្បជ្ជិ, តេន បុព្ពកម្មំ ឱលោកេត្វា អទ្ទស។ កឹ បនស្ស

បុព្ពកម្មន្តិ? កោវិឡារសូលេ មក្ខិកាវេធនំ។ សោ កិរ បុរិមភវេ វឌ្ឍកិបុត្តោ ហុត្វា បិតុ រុក្ខតច្ឆនដ្ឋានំ គន្ត្វា ឯកំ មក្ខិកំ គហេត្វា កោវិឡារសលាកាយ សូលេ វិយ វិជ្ឈិ។ តមេនំ បាបកម្មំ ឥមំ ឋានំ បត្វា គណ្ហិ។ សោ “ន សក្កា ឥតោ បាបា មយា មុច្ចិតុ”ន្តិ ញត្វា រាជបុរិសេ អាហ “សចេ មំ សូលេ ឧត្តាសេតុកាមត្ថ, កោវិឡារសូលំ អាហរថា”តិ។ តេ តថា កត្វា តំ សូលេ ឧត្តាសេត្វា អារក្ខំ ទត្វា បក្កមឹសុ។

អារក្ខកា បដិច្ឆន្នា ហុត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តេ ឱលោកេន្តិ។ តទា ទីបាយនោ “ចិរទិដ្ឋោ មេ សហាយោ”តិ មណ្ឌព្យស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ “សូលេ ឧត្តាសិតោ”តិ តំ ទិវសញ្ញេវ អន្តរាមគ្គេ សុត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ “កឹ សម្ម ការកោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អការកោម្ហី”តិ វុត្តេ “អត្តនោ មនោបទោសំ រក្ខិតុំ សក្ខិ, នាសក្ខី”តិ បុច្ឆិ។ “សម្ម, យេហិ អហំ គហិតោ, នេវ តេសំ, ន រញ្ញោ ឧបរិ មយ្ហំ មនោបទោសោ អត្ថី”តិ។ “ឯវំ សន្តេ តាទិសស្ស សីលវតោ ឆាយា មយ្ហំ សុខា”តិ វត្វា ទីបាយនោ សូលំ និស្សាយ និសីទិ។ អថស្ស សរីរេ មណ្ឌព្យស្ស សរីរតោ លោហិតពិន្ទូនិ បតឹសុ។ តានិ សុវណ្ណវណ្ណសរីរេ បតិតបតិតានិ សុស្សិត្វា កាឡកានិ ឧប្បជ្ជឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយេវ សោ កណ្ហទីបាយនោ នាម អហោសិ។ សោ សព្ពរត្តឹ តត្ថេវ និសីទិ។

បុនទិវសេ អារក្ខបុរិសា អាគន្ត្វា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “អនិសាមេត្វាវ មេ កត”ន្តិ វេគេន តត្ថ គន្ត្វា “បព្ពជិត, កស្មា សូលំ និស្សាយ និសិន្នោសី”តិ ទីបាយនំ បុច្ឆិ។ មហារាជ, ឥមំ តាបសំ រក្ខន្តោ និសិន្នោម្ហិ។ កឹ បន ត្វំ មហារាជ, ឥមស្ស ការកភាវំ វា អការកភាវំ វា ញត្វា ឯវំ ការេសីតិ? សោ កម្មស្ស អសោធិតភាវំ អាចិក្ខិ។ អថស្ស សោ “មហារាជ, រញ្ញា នាម និសម្មការិនា ភវិតព្ពំ , អលសោ គិហី កាមភោគី ន សាធូ”តិអាទីនិ វត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ រាជា មណ្ឌព្យស្ស និទ្ទោសភាវំ ញត្វា “សូលំ ហរថា”តិ អាណាបេសិ។ សូលំ ហរន្តា ហរិតុំ ន សក្ខឹសុ។ មណ្ឌព្យោ អាហ – “មហារាជ, អហំ បុព្ពេ កតកម្មទោសេន ឯវរូបំ ភយំ សម្បត្តោ, មម សរីរតោ សូលំ ហរិតុំ ន សក្កា, សចេ មយ្ហំ ជីវិតំ ទាតុកាមោ, ករកចំ អាហរាបេត្វា ឥមំ សូលំ ចម្មសមំ ឆិន្ទាបេហី”តិ។ រាជា តថា ការេសិ។ អន្តោសរីរេ សូលោ អន្តោយេវ អហោសិ។ តទា កិរ សោ សុខុមំ កោវិឡារសលាកំ គហេត្វា មក្ខិកាយ វច្ចមគ្គំ បវេសេសិ, តំ តស្ស អន្តោសរីរេយេវ អហោសិ។ សោ តេន ការណេន អមរិត្វា អត្តនោ អាយុក្ខយេនេវ មរិ, តស្មា អយម្បិ ន មតោ។ រាជា តាបសេ វន្ទិត្វា ខមាបេត្វា ឧភោបិ ឧយ្យានេ វសាបេន្តោ បដិជគ្គិ, តតោ បដ្ឋាយ មណ្ឌព្យោ អាណិមណ្ឌព្យោ នាម ជាតោ។ សោ រាជានំ ឧបនិស្សាយ តត្ថេវ វសិ, ទីបាយនោ បន តស្ស វណំ ផាសុកំ កត្វា អត្តនោ គិហិសហាយមណ្ឌព្យស្ស សន្តិកមេវ គតោ។

តំ បណ្ណសាលំ បវិសន្តំ ទិស្វា ឯកោ បុរិសោ សហាយស្ស អារោចេសិ។ សោ សុត្វាវ តុដ្ឋចិត្តោ សបុត្តទារោ ពហូ គន្ធមាលតេលផាណិតាទីនិ អាទាយ តំ បណ្ណសាលំ គន្ត្វា ទីបាយនំ វន្ទិត្វា បាទេ ធោវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា បានកំ បាយេត្វា អាណិមណ្ឌព្យស្ស បវត្តឹ សុណន្តោ និសីទិ។ អថស្ស បុត្តោ យញ្ញទត្តកុមារោ នាម ចង្កមនកោដិយំ គេណ្ឌុកេន កីឡិ, តត្រ ចេកស្មឹ វម្មិកេ អាសីវិសោ វសតិ។ កុមារស្ស ភូមិយំ បហដគេណ្ឌុកោ គន្ត្វា វម្មិកពិលេ អាសីវិសស្ស មត្ថកេ បតិ។ សោ អជានន្តោ ពិលេ ហត្ថំ បវេសេសិ។ អថ នំ កុទ្ធោ អាសីវិសោ ហត្ថេ ឌំសិ។ សោ វិសវេគេន មុច្ឆិតោ តត្ថេវ បតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ សប្បេន ឧដ្ឋភាវំ ញត្វា កុមារកំ ឧក្ខិបិត្វា តាបសស្ស សន្តិកំ អានេត្វា បាទមូលេ និបជ្ជាបេត្វា “ភន្តេ, បព្ពជិតា នាម ឱសធំ វា បរិត្តំ វា ជានន្តិ, បុត្តកំ នោ អារោគំ ករោថា”តិ អាហំសុ។ អហំ ឱសធំ ន ជានាមិ, នាហំ វេជ្ជកម្មំ ករិស្សាមីតិ។ “តេន ហិ ភន្តេ, ឥមស្មឹ កុមារកេ មេត្តំ កត្វា សច្ចកិរិយំ ករោថា”តិ វុត្តេ តាបសោ “សាធុ, សច្ចកិរិយំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា យញ្ញទត្តស្ស សីសេ ហត្ថំ ឋបេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៦២. “សត្តាហមេវាហំ បសន្នចិត្តោ, បុញ្ញត្ថិកោ អាចរឹ ព្រហ្មចរិយំ;
អថាបរំ យំ ចរិតំ មមេទំ, វស្សានិ បញ្ញាស សមាធិកានិ;
អកាមកោវាបិ អហំ ចរាមិ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ;
ហតំ វិសំ ជីវតុ យញ្ញទត្តោ”តិ។

តត្ថ **អថាបរំ យំ ចរិត**ន្តិ តស្មា សត្តាហា ឧត្តរិ យំ មម ព្រហ្មចរិយំ។ **អកាមកោវាបី**តិ បព្ពជ្ជំ អនិច្ឆន្តោយេវ។ **ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតូ**តិ សចេ អតិរេកបណ្ណាសវស្សានិ អនភិរតិវាសំ វសន្តេន មយា កស្សចិ អនារោចិតភាវោ សច្ចំ, ឯតេន សច្ចេន យញ្ញទត្តកុមារស្ស សោត្ថិភាវោ ហោតុ, ជីវិតំ បដិលភតូតិ។

អថស្ស សហ សច្ចកិរិយាយ យញ្ញទត្តស្ស ថនប្បទេសតោ ឧទ្ធំ វិសំ ភស្សិត្វា បថវឹ បាវិសិ។ កុមារោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា មាតាបិតរោ ឱលោកេត្វា “អម្មតាតា”តិ វត្វា បរិវត្តិត្វា និបជ្ជិ។ អថស្ស បិតរំ កណ្ហទីបាយនោ អាហ – “មយា តាវ មម ពលំ កតំ, ត្វម្បិ អត្តនោ ពលំ ករោហី”តិ។ សោ “អហម្បិ សច្ចកិរិយំ ករិស្សាមី”តិ បុត្តស្ស ឧរេ ហត្ថំ ឋបេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៦៣. “យស្មា ទានំ នាភិនន្ទី កទាចិ, ទិស្វានហំ អតិថី វាសកាលេ;
ន ចាបិ មេ អប្បិយតំ អវេទុំ, ពហុស្សុតា សមណព្រាហ្មណា ច;
អកាមកោ វាបិ អហំ ទទាមិ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ;
ហតំ វិសំ ជីវតុ យញ្ញទត្តោ”តិ។

តត្ថ **វាសកាលេ**តិ វសនត្ថាយ គេហំ អាគតកាលេ។ **ន ចាបិ មេ អប្បិយតំ អវេទុ**ន្តិ ពហុស្សុតាបិ សមណព្រាហ្មណា “អយំ នេវ ទានំ អភិនន្ទតិ ន អម្ហេ”តិ ឥមំ មម អប្បិយភាវំ នេវ ជានឹសុ។ អហញ្ហិ តេ បិយចក្ខូហិយេវ ឱលោកេមីតិ ទីបេតិ។ **ឯតេន សច្ចេនា**តិ សចេ អហំ ទានំ ទទមានោ វិបាកំ អសទ្ទហិត្វា អត្តនោ អនិច្ឆាយ ទម្មិ, អនិច្ឆនភាវំ មម បរេ ន ជានន្តិ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតូតិ អត្ថោ។

ឯវំ តស្ស សច្ចកិរិយាយ សហ កដិតោ ឧទ្ធំ វិសំ ភស្សិត្វា បថវិំ បាវិសិ។ កុមារោ ឧដ្ឋាយ និសីទិ, ឋាតុំ បន ន សក្កោតិ។ អថស្ស បិតា មាតរំ អាហ “ភទ្ទេ, មយា អត្តនោ ពលំ កតំ, ត្វំ ឥទានិ សច្ចកិរិយំ កត្វា បុត្តស្ស ឧដ្ឋាយ គមនភាវំ ករោហី”តិ។ “សាមិ, អត្ថិ មយ្ហំ ឯកំ សច្ចំ, តវ បន សន្តិកេ កថេតុំ ន សក្កោមី”តិ។ “ភទ្ទេ, យថា តថា មេ បុត្តំ អរោគំ ករោហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សច្ចំ ករោន្តី តតិយំ គាថមាហ –

៦៤. “អាសីវិសោ តាត បហូតតេជោ, យោ តំ អឌំសី ពិលរា ឧទិច្ច;
តស្មិញ្ច មេ អប្បិយតាយ អជ្ជ, បិតរញ្ច តេ នត្ថិ កោចិ វិសេសោ;
ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ, ហតំ វិសំ ជីវតុ យញ្ញទត្តោ”តិ។

តត្ថ **តាតា**តិ បុត្តំ អាលបតិ។ **បហូតតេជោ**តិ ពលវវិសោ។ **ពិលរា**តិ វិវរា, អយមេវ វា បាឋោ។ **ឧទិច្ចា**តិ ឧដ្ឋហិត្វា, វម្មិកពិលតោ ឧដ្ឋាយាតិ អត្ថោ។ **បិតរញ្ច តេ**តិ បិតរិ ច តេ។ អដ្ឋកថាយំ បន អយមេវ បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “តាត, យញ្ញទត្ត តស្មិញ្ច អាសីវិសេ តវ បិតរិ ច អប្បិយភាវេន មយ្ហំ កោចិ វិសេសោ នត្ថិ។ តញ្ច បន អប្បិយភាវំ ឋបេត្វា អជ្ជ មយា កោចិ ជានាបិតបុព្ពោ នាម នត្ថិ, សចេ ឯតំ សច្ចំ, ឯតេន សច្ចេន តវ សោត្ថិ ហោតូ”តិ។

សហ ច សច្ចកិរិយាយ សព្ពំ វិសំ ភស្សិត្វា បថវិំ បាវិសិ។ យញ្ញទត្តោ និព្ពិសេន សរីរេន ឧដ្ឋាយ កីឡិតុំ អារទ្ធោ។ ឯវំ បុត្តេ ឧដ្ឋិតេ មណ្ឌព្យោ ទីបាយនស្ស អជ្ឈាសយំ បុច្ឆន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦៥. “សន្តា ទន្តាយេវ បរិព្ពជន្តិ, អញ្ញត្រ កណ្ហា នត្ថាកាមរូបា;
ទីបាយន កិស្ស ជិគុច្ឆមានោ, អកាមកោ ចរសិ ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យេ កេចិ ខត្តិយាទយោ កាមេ បហាយ ឥធ លោកេ បព្ពជន្តិ, តេ អញ្ញត្រ កណ្ហា ភវន្តំ កណ្ហំ ឋបេត្វា អញ្ញេ អកាមរូបា នាម នត្ថិ, សព្ពេ ឈានភាវនាយ កិលេសានំ សមិតត្តា សន្តា, ចក្ខាទីនិ ទ្វារានិ យថា និព្ពិសេវនានិ ហោន្តិ, តថា តេសំ ទមិតត្តា ទន្តា ហុត្វា អភិរតាវ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ត្វំ បន ភន្តេ ទីបាយន, កឹការណា តបំ ជិគុច្ឆមានោ អកាមកោ ហុត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរសិ, កស្មា បុន ន អគារមេវ អជ្ឈាវសសីតិ។

អថស្ស សោ ការណំ កថេន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៦៦. “សទ្ធាយ និក្ខម្ម បុនំ និវត្តោ, សោ ឯឡមូគោវ ពាលោ វតាយំ;
ឯតស្ស វាទស្ស ជិគុច្ឆមានោ, អកាមកោ ចរាមិ ព្រហ្មចរិយំ;
វិញ្ញុប្បសត្ថញ្ច សតញ្ច ឋានំ, ឯវម្បហំ បុញ្ញករោ ភវាមី”តិ។

តស្សត្ថោ – កណ្ហោ កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហិត្វា គារវ មហន្តំ វិភវំ បហាយ អគារា និក្ខមិត្វា យំ ជហិ, បុន តទត្ថមេវ និវត្តោ។ សោ អយំ ឯឡមូគោ គាមទារកោ វិយ ពាលោ វតាតិ ឥមំ វាទំ ជិគុច្ឆមានោ អហំ អត្តនោ ហិរោត្តប្បភេទភយេន អនិច្ឆមានោបិ ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ បព្ពជ្ជាបុញ្ញញ្ច នាមេតំ វិញ្ញូហិ ពុទ្ធាទីហិ បសត្ថំ, តេសំយេវ ច សតំ និវាសដ្ឋានំ។ ឯវំ ឥមិនាបិ ការណេន អហំ បុញ្ញករោ ភវាមិ, អស្សុមុខោបិ រុទមានោ ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិយេវាតិ។

ឯវំ សោ អត្តនោ អជ្ឈាសយំ កថេត្វា បុន មណ្ឌព្យំ បុច្ឆន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦៧. “សមណេ តុវំ ព្រាហ្មណេ អទ្ធិកេ ច, សន្តប្បយាសិ អន្នបានេន ភិក្ខំ;
ឱបានភូតំវ ឃរំ តវ យិទំ, អន្នេន បានេន ឧបេតរូបំ;

អថ កិស្ស វាទស្ស ជិគុច្ឆមានោ, អកាមកោ ទានមិមំ ទទាសី”តិ។

តត្ថ **ភិក្ខូ**ន្តិ ភិក្ខាយ ចរន្តានំ ភិក្ខញ្ច សម្បាទេត្វា ទទាសិ។ **ឱបានភូតំវា**តិ ចតុមហាបថេ ខតសាធារណ បោក្ខរណី វិយ។

តតោ មណ្ឌព្យោ អត្តនោ អជ្ឈាសយំ កថេន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

៦៨. “បិតរោ ច មេ អាសុំ បិតាមហា ច, សទ្ធា អហុំ ទានបតី វទញ្ញូ;
តំ កុល្លវត្តំ អនុវត្តមានោ, មាហំ កុលេ អន្តិមគន្ធនោ អហុំ;
ឯតស្ស វាទស្ស ជិគុច្ឆមានោ, អកាមកោ ទានមិមំ ទទាមី”តិ។

តត្ថ “អាសុ”ន្តិ បទស្ស “សទ្ធា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, សទ្ធា អហេសុន្តិ អត្ថោ។ **អហុ**ន្តិ សទ្ធា ហុត្វា តតោ ឧត្តរិ ទានជេដ្ឋកា ចេវ “ទេថ ករោថា”តិ វុត្តវចនស្ស អត្ថជាននកា ច អហេសុំ។ **តំ កុល្លវត្ត**ន្តិ តំ កុលវត្តំ, អដ្ឋកថាយំ បន អយមេវ បាឋោ។ **មាហំ កុលេ អន្តិមគន្ធនោ អហុ**ន្តិ “អហំ អត្តនោ កុលេ សព្ពបច្ឆិមកោ ចេវ កុលបលាបោ ច មា អហុ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា ឯតំ “កុលអន្តិមោ កុលបលាបោ”តិ វាទំ ជិគុច្ឆមានោ ទានំ អនិច្ឆន្តោបិ ឥទំ ទានំ ទទាមីតិ ទីបេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មណ្ឌព្យោ អត្តនោ ភរិយំ បុច្ឆមានោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៦៩. “ទហរិំ កុមារិំ អសមត្ថបញ្ញំ, យំ តានយិំ ញាតិកុលា សុគត្តេ;
ន ចាបិ មេ អប្បិយតំ អវេទិ, អញ្ញត្រ កាមា បរិចារយន្តា;
អថ កេន វណ្ណេន មយា តេ ភោតិ, សំវាសធម្មោ អហុ ឯវរូបោ”តិ។

តត្ថ **អសមត្ថបញ្ញ**ន្តិ កុដុម្ពំ វិចារេតុំ អប្បដិពលបញ្ញំ អតិតរុណិញ្ញេវ សមានំ។ **យំ តានយិ**ន្តិ យំ តំ អានយិំ, អហំ ទហរិមេវ សមានំ តំ ញាតិកុលតោ អានេសិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញត្រ កាមា បរិចារយន្តា**តិ ឯត្តកំ កាលំ វិនា កាមេន អនិច្ឆាយ មំ បរិចារយន្តាបិ អត្តនោ អប្បិយតំ មំ ន ជានាបេសិ, សម្បិយាយមានរូបាវ បរិចរិ។ **កេន វណ្ណេនា**តិ កេន ការណេន។ **ភោតី**តិ តំ អាលបតិ។ **ឯវរូបោ**តិ អាសីវិសសមានបដិកូលភាវេន មយា សទ្ធិំ តវ សំវាសធម្មោ ឯវរូបោ បិយសំវាសោ វិយ កថំ ជាតោតិ។

អថស្ស សា កថេន្តី នវមំ គាថមាហ –

៧០. “អារា ទូរេ នយិធ កទាចិ អត្ថិ, បរម្បរា នាម កុលេ ឥមស្មិំ;
តំ កុល្លវត្តំ អនុវត្តមានា, មាហំ កុលេ អន្តិមគន្ធិនី អហុំ;
ឯតស្ស វាទស្ស ជិគុច្ឆមានា, អកាមិកា បទ្ធចរាម្ហិ តុយ្ហ”ន្តិ។

តត្ថ **អារា ទូរេ**តិ អញ្ញមញ្ញវេវចនំ។ អតិទូរេតិ វា ទស្សេន្តី ឯវមាហ។ **ឥធា**តិ និបាតមត្តំ, ន កទាចីតិ អត្ថោ។ **បរម្បរា**តិ បុរិសបរម្បរា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សាមិ, ឥមស្មិំ អម្ហាកំ ញាតិកុលេ ទូរតោ បដ្ឋាយ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា បុរិសបរម្បរា នាម ន កទាចិ អត្ថិ, ឯកិត្ថិយាបិ សាមិកំ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ញោ បុរិសោ គហិតបុព្ពោ នាម នត្ថីតិ។ **តំ កុល្លវត្ត**ន្តិ អហម្បិ តំ កុលវត្តំ កុលបវេណិំ អនុវត្តមានា អត្តនោ កុលេ បច្ឆិមិកា បលាលភូតា មា អហុន្តិ សល្លក្ខេត្វា ឯតំ កុលអន្តិមា កុលគន្ធិនីតិ វាទំ ជិគុច្ឆមានា អកាមិកាបិ តុយ្ហំ បទ្ធចរាម្ហិ វេយ្យាវច្ចការិកា បាទបរិចារិកា ជាតាម្ហីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “មយា សាមិកស្ស សន្តិកេ អភាសិតបុព្ពំ គុយ្ហំ ភាសិតំ, កុជ្ឈេយ្យបិ មេ អយំ, អម្ហាកំ កុលូបកតាបសស្ស សម្មុខេយេវ ខមាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ខមាបេន្តី ទសមំ គាថមាហ –

៧១. “មណ្ឌព្យ ភាសី យមភាសនេយ្យំ, តំ ខម្យតំ បុត្តកហេតុ មជ្ជ;
បុត្តបេមា ន ឥធ បរត្ថិ កិញ្ចិ, សោ នោ អយំ ជីវតិ យញ្ញទត្តោ”តិ។

តត្ថ **តំ ខម្យត**ន្តិ តំ ខមយតុ។ **បុត្តកហេតុ មជ្ជា**តិ តំ មម ភាសិតំ អជ្ជ ឥមស្ស បុត្តស្ស ហេតុ ខមយតុ។ **សោ នោ អយ**ន្តិ យស្ស បុត្តស្ស ការណា មយា ឯតំ ភាសិតំ, សោ នោ បុត្តោ ជីវតិ, ឥមស្ស ជីវិតលាភភាវេន មេ ខម សាមិ, អជ្ជតោ បដ្ឋាយ តវ វសវត្តិនី ភវិស្សាមីតិ។

អថ នំ មណ្ឌព្យោ “ឧដ្ឋេហិ ភទ្ទេ, ខមាមិ តេ, ឥតោ បន បដ្ឋាយ មា ផរុសចិត្តា អហោសិ, អហម្បិ តេ អប្បិយំ ន ករិស្សាមី”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ មណ្ឌព្យំ អាហ – “អាវុសោ, តយា ទុស្សង្ឃរំ ធនំ សង្ឃរិត្វា កម្មញ្ច ផលញ្ច អសទ្ទហិត្វា ទានំ ទទន្តេន អយុត្តំ កតំ, ឥតោ បដ្ឋាយ ទានំ សទ្ទហិត្វា ទេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ពោធិសត្តំ អាហ – “ភន្តេ, តយា អម្ហាកំ ទក្ខិណេយ្យភាវេ ឋត្វា អនភិរតេន ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តេន អយុត្តំ កតំ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឥទានិ យថា តយិ កតការា មហប្ផលា ហោន្តិ, ឯវំ ចិត្តំ បសាទេត្វា សុទ្ធចិត្តោ អភិរតោ ហុត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរាហី”តិ។ តេ មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ អគមំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ភរិយា សាមិកេ សស្នេហា អហោសិ, មណ្ឌព្យោ បសន្នចិត្តោ សទ្ធាយ ទានំ អទាសិ។ ពោធិសត្តោ អនភិរតឹ វិនោទេត្វា ឈានាភិញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ ។ តទា មណ្ឌព្យោ អានន្ទោ អហោសិ, ភរិយា វិសាខា, បុត្តោ រាហុលោ, អាណិមណ្ឌព្យោ សារិបុត្តោ, កណ្ហទីបាយនោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កណ្ហទីបាយនជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៤៥] ៧. និគ្រោធជាតកវណ្ណនា

ន វាហមេតំ ជានាមីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ ភិក្ខូ តេន “អាវុសោ ទេវទត្ត, សត្ថា តវ ពហូបការោ, ត្វញ្ហិ សត្ថារំ និស្សាយ បព្ពជ្ជំ លភិ ឧបសម្បទំ លភិ, តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិ, ឈានំ ឧប្បាទេសិ, លាភសក្ការោបិ តេ ទសពលស្សេវ សន្តកោ”តិ ភិក្ខូហិ វុត្តេ តិណសលាកំ ឧក្ខិបិត្វា “ឯត្តកម្បិ សមណេន គោតមេន មយ្ហំ កតំ គុណំ ន បស្សាមី”តិ វុត្តេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រាជគហេ មគធមហារាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តទា រាជគហសេដ្ឋិ អត្តនោ បុត្តស្ស ជនបទសេដ្ឋិនោ ធីតរំ អានេសិ, សា វញ្ឈា អហោសិ។ អថស្សា អបរភាគេ សក្ការោ បរិហាយិ។ “អម្ហាកំ បុត្តស្ស គេហេ វញ្ឈិត្ថិយា វសន្តិយា កថំ កុលវំសោ វឌ្ឍិស្សតី”តិ យថា សា សុណាតិ, ឯវម្បិ កថំ សមុដ្ឋាបេន្តិ។ សា តំ សុត្វា “ហោតុ គព្ភិនិអាលយំ កត្វា ឯតេ វញ្ចេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ អត្ថចារិកំ ធាតឹ អាហ “អម្ម, គព្ភិនិយោ នាម កិញ្ច កិញ្ច ករោន្តី”តិ គព្ភិនិបរិហារំ បុច្ឆិត្វា ឧតុនិកាលេ បដិច្ឆាទេត្វា អម្ពិលាទិរុចិកា ហុត្វា ហត្ថបាទានំ ឧទ្ធុមាយនកាលេ ហត្ថបាទបិដ្ឋិយោ កោដ្ដាបេត្វា ពហលំ ការេសិ, ទិវសេ ទិវសេបិ បិលោតិកាវេឋនេន ច ឧទរវឌ្ឍនំ វឌ្ឍេសិ, ថនមុខានិ កាឡានិ ការេសិ, សរីរកិច្ចំ ករោន្តីបិ អញ្ញត្រ តស្សា ធាតិយា អញ្ញេសំ សម្មុខដ្ឋានេ ន ករោតិ។ សាមិកោបិស្សា គព្ភបរិហារំ អទាសិ។ ឯវំ នវ មាសេ វសិត្វា “ឥទានិ ជនបទេ បិតុ ឃរំ គន្ត្វា វិជាយិស្សាមី”តិ សសុរេ អាបុច្ឆិត្វា រថមារុហិត្វា មហន្តេន បរិវារេន រាជគហា និក្ខមិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តស្សា បន បុរតោ ឯកោ សត្ថោ គច្ឆតិ។ សត្ថេន វសិត្វា គតដ្ឋានំ ឯសា បាតរាសកាលេ បាបុណាតិ។

អថេកទិវសំ តស្មឹ សត្ថេ ឯកា ទុគ្គតិត្ថី រត្តិយា ឯកស្មឹ និគ្រោធមូលេ បុត្តំ វិជាយិត្វា បាតោវ សត្ថេ គច្ឆន្តេ “អហំ វិនា សត្ថេន គន្តុំ ន សក្ខិស្សាមិ, សក្កា ខោ បន ជីវន្តិយា បុត្តំ លភិតុ”ន្តិ និគ្រោធមូលជាលេ ជលាពុញ្ញេវ គព្ភមលញ្ច អត្ថរិត្វា បុត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា អគមាសិ។ ទារកស្សបិ ទេវតា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។ សោ ហិ ន យោ វា សោ វា, ពោធិសត្តោយេវ។ សោ បន តទា តាទិសំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ ឥតរា បាតរាសកាលេ តំ ឋានំ បត្វា “សរីរកិច្ចំ ករិស្សាមី”តិ តាយ ធាតិយា សទ្ធឹ និគ្រោធមូលំ គតា សុវណ្ណវណ្ណំ ទារកំ ទិស្វា “អម្ម, និប្ផន្នំ នោ កិច្ច”ន្តិ បិលោតិកាយោ អបនេត្វា ឧច្ចង្គបទេសំ លោហិតេន ច គព្ភមលេន ច មក្ខេត្វា អត្តនោ គព្ភវុដ្ឋានំ អារោចេសិ។ តាវទេវ នំ សាណិយា បរិក្ខិបិត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋោ សបរិជនោ រាជគហំ បណ្ណំ បេសេសិ។ អថស្សា សស្សុសសុរា វិជាតកាលតោ បដ្ឋាយ “បិតុ កុលេ កឹ ករិស្សតិ, ឥធេវ អាគច្ឆតូ”តិ បេសយឹសុ។ សា បដិនិវត្តិត្វា រាជគហមេវ បាវិសិ។ តត្ថ តំ សម្បដិច្ឆិត្វា ទារកស្ស នាមំ ករោន្តា និគ្រោធមូលេ ជាតត្តា “និគ្រោធកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ តំ ទិវសញ្ញេវ អនុសេដ្ឋិសុណិសាបិ វិជាយនត្ថាយ កុលឃរំ គច្ឆន្តី អន្តរាមគ្គេ ឯកិស្សា រុក្ខសាខាយ ហេដ្ឋា បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “សាខកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ តំ ទិវសញ្ញេវ សេដ្ឋឹ និស្សាយ វសន្តស្ស តុន្នការស្ស ភរិយាបិ បិលោតិកន្តរេ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “បោត្តិកោ”តិ នាមំ ករឹសុ។

មហាសេដ្ឋិ ឧភោបិ តេ ទារកេ “និគ្រោធកុមារស្ស ជាតទិវសញ្ញេវ ជាតា”តិ អាណាបេត្វា តេនេវ សទ្ធឹ សំវឌ្ឍេសិ។ តេ ឯកតោ វឌ្ឍិត្វា វយប្បត្តា តក្កសិលំ គន្ត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ ឧភោបិ សេដ្ឋិបុត្តា អាចរិយស្ស ទ្វេ សហស្សានិ អទំសុ។ និគ្រោធកុមារោ បោត្តិកស្ស អត្តនោ សន្តិកេ សិប្បំ បដ្ឋបេសិ។ តេ និប្ផន្នសិប្បា អាចរិយំ

អាបុច្ឆិត្វា និក្ខន្តា “ជនបទចារិកំ ចរិស្សាមា”តិ អនុបុព្ពេន ពារាណសិំ បត្វា ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ និបជ្ជឹសុ។ តទា ពារាណសិរញ្ញោ កាលកតស្ស សត្តមោ ទិវសោ, “ស្វេ ផុស្សរថំ យោជេស្សាមា”តិ នគរេ ភេរិំ ចរាបេសុំ។ តេសុបិ សហាយេសុ រុក្ខមូលេ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តេសុ បោត្ថិកោ បច្ចូសកាលេ ឧដ្ឋាយ និគ្រោធកុមារស្ស បាទេ បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ តស្មិំ រុក្ខេ វុត្ថកុក្កុដេសុ ឧបរិកុក្កុដោ ហេដ្ឋាកុក្កុដស្ស សរីរេ វច្ចំ បាតេសិ។ អថ នំ សោ “កេនេតំ បាតិត”ន្តិ អាហ។ “សម្ម, មា កុជ្ឈិ, មយា អជានន្តេន បាតិត”ន្តិ អាហ។ “អរេ, ត្វំ មម សរីរំ អត្តនោ វច្ចដ្ឋានំ មញ្ញសិ, កិំ មម បមាណំ ន ជានាសី”តិ។ អថ នំ ឥតរោ “អរេ ត្វំ ‘អជានន្តេន មេ កត’ន្តិ វុត្តេបិ កុជ្ឈសិយេវ, កិំ បន តេ បមាណ”ន្តិ អាហ។ “យោ មំ មារេត្វា មំសំ ខាទតិ, សោ បាតោវ សហស្សំ លភតិ, តស្មា អហំ មានំ ករោមី”តិ។ អថ នំ ឥតរោ “អរេ ឯត្តកមត្តេន ត្វំ មានំ ករោសិ, មំ បន មារេត្វា យោ ថូលមំសំ ខាទតិ, សោ បាតោវ រាជា ហោតិ, យោ មជ្ឈិមមំសំ ខាទតិ, សោ សេនាបតិ, យោ អដ្ឋិនិស្សិតំ ខាទតិ, សោ ភណ្ឌាគារិកោ ហោតី”តិ អាហ។

បោត្ថិកោ តេសំ កថំ សុត្វា “កិំ នោ សហស្សេន, រជ្ជមេវ វរ”ន្តិ សណិកំ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា ឧបរិសយិតកុក្កុដំ គហេត្វា មារេត្វា អង្គារេ បចិត្វា ថូលមំសំ និគ្រោធស្ស អទាសិ, មជ្ឈិមមំសំ សាខស្ស អទាសិ, អដ្ឋិមំសំ អត្តនា ខាទិ។ ខាទិត្វា បន “សម្ម និគ្រោធ, ត្វំ អជ្ជ រាជា ភវិស្សសិ, សម្ម សាខ, ត្វំ សេនាបតិ ភវិស្សសិ, អហំ បន ភណ្ឌាគារិកោ ភវិស្សាមី”តិ វត្វា “កថំ ជានាសី”តិ បុដ្ឋោ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តេ តយោបិ ជនា បាតរាសវេលាយ ពារាណសិំ បវិសិត្វា ឯកស្ស ព្រាហ្មណស្ស គេហេ សប្បិសក្ករយុត្តំ បាយាសំ ភុញ្ជិត្វា នគរា និក្ខមិត្វា ឧយ្យានំ បវិសឹសុ។ និគ្រោធកុមារោ សិលាបដ្ដេ និបជ្ជិ , ឥតរេ ទ្វេ ពហិ និបជ្ជឹសុ។ តស្មិំ សមយេ បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ អន្តោ ឋបេត្វា ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេសុំ។ តត្ថ វិត្ថារកថា **មហាជនកជាតកេ** (ជា. ២.២២.១២៣ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ ផុស្សរថោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា និវត្តិត្វា អារោហនសជ្ជោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ បុរោហិតោ “ឧយ្យានេ បុញ្ញវតា សត្តេន ភវិតព្ព”ន្តិ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា កុមារំ ទិស្វា បាទន្តតោ សាដកំ អបនេត្វា បាទេសុ លក្ខណានិ ឧបធារេត្វា “តិដ្ឋតុ ពារាណសិយំ រជ្ជំ, សកលជម្ពុទីបស្ស អធិបតិរាជា ភវិតុំ យុត្តោ”តិ សព្ពតាលាវចរេ បគ្គណ្ហាបេសិ។ និគ្រោធកុមារោ បពុជ្ឈិត្វា មុខតោ សាដកំ អបនេត្វា មហាជនំ ឱលោកេត្វា បរិវត្តិត្វា និបន្នោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា សិលាបដ្ដេ បល្លង្កេន និសីទិ។ អថ នំ បុរោហិតោ ជណ្ណុនា បតិដ្ឋាយ “រជ្ជំ តេ ទេវ បាបុណាតី”តិ វត្វា “‘សាធូ”តិ វុត្តេ តត្ថេវ រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អភិសិញ្ចិ។ សោ រជ្ជំ បត្វា សាខស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ ទត្វា មហន្តេន សក្ការេន នគរំ បាវិសិ, បោត្ថិកោបិ តេហិ សទ្ធិំយេវ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាសត្តោ ពារាណសិយំ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។

សោ ឯកទិវសំ មាតាបិតូនំ សរិត្វា សាខំ អាហ – “សម្ម, ន សក្កា មាតាបិតូហិ វិនា វត្តិតុំ, មហន្តេន បរិវារេន គន្ត្វា មាតាបិតរោ នោ អានេហី”តិ។ សាខោ “ន មេ តត្ថ គមនកម្មំ អត្ថី”តិ បដិក្ខិបិ។ តតោ បោត្ថិកំ អាណាបេសិ។ សោ “សាធូ”តិ តត្ថ គន្ត្វា និគ្រោធស្ស មាតាបិតរោ “បុត្តោ វោ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតោ, ឯថ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ តេ “អត្ថិ នោ តាវ វិភវមត្តំ, អលំ តត្ថ គមនេនា”តិ បដិក្ខិបឹសុ។ សាខស្សបិ មាតាបិតរោ អវោច, តេបិ ន ឥច្ឆឹសុ។ អត្តនោ មាតាបិតរោ អវោច, “មយំ តាត តុន្នការកម្មេន ជីវិស្សាម អល”ន្តិ បដិក្ខិបឹសុ។ សោ តេសំ មនំ អលភិត្វា ពារាណសិមេវ បច្ចាគន្ត្វា “សេនាបតិស្ស ឃរេ មគ្គកិលមថំ វិនោទេត្វា បច្ឆា និគ្រោធសហាយំ បស្សិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស និវេសនទ្វារំ គន្ត្វា “សហាយោ កិរ តេ បោត្ថិកោ នាម អាគតោតិ សេនាបតិស្ស អារោចេហី”តិ ទោវារិកំ អាហ, សោ តថា អកាសិ។ សាខោ បន “អយំ មយ្ហំ រជ្ជំ អទត្វា សហាយនិគ្រោធស្ស អទាសី”តិ តស្មិំ វេរំ ពន្ធិ។ សោ តំ កថំ សុត្វាវ កុទ្ធោ អាគន្ត្វា “កោ ឥមស្ស សហាយោ ឧម្មត្តកោ ទាសិបុត្តោ, គណ្ហថ ន”ន្តិ វត្វា ហត្ថបាទជណ្ណុកប្បរេហិ កោដ្ដាបេត្វា គីវាយំ គាហាបេត្វា នីហរាបេសិ។

សោ ចិន្តេសិ “សាខោ មម សន្តិកា សេនាបតិដ្ឋានំ លភិត្វា អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី, មំ កោដ្ដាបេត្វា នីហរាបេសិ, និគ្រោធោ បន បណ្ឌិតោ កតញ្ញូ សប្បុរិសោ, តស្សេវ សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ។ សោ រាជទ្វារំ គន្ត្វា “ទេវ, បោត្ថិកោ កិរ នាម តេ សហាយោ ទ្វារេ ឋិតោ”តិ រញ្ញោ អារោចាបេសិ។ រាជា បក្កោសាបេត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាយ បច្ចុគ្គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា មស្សុកម្មាទីនិ ការាបេត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេន បរិភុត្តនានគ្គរសភោជនេន តេន សទ្ធិំ សុខនិសិន្នោ មាតាបិតូនំ បវត្តិំ បុច្ឆិត្វា អនាគមនភាវំ សុណិ។ សាខោបិ “បោត្ថិកោ មំ រញ្ញោ សន្តិកេ បរិភិន្ទេយ្យ , មយិ បន គតេ កិញ្ចិ វត្តុំ ន សក្ខិស្សតី”តិ តត្ថេវ អគមាសិ។ បោត្ថិកោ តស្ស សន្តិកេយេវ រាជានំ អាមន្តេត្វា “ទេវ, អហំ មគ្គកិលន្តោ ‘សាខស្ស គេហំ គន្ត្វា វិស្សមិត្វា ឥធាគមិស្សាមី’តិ អគមិំ។ អថ មំ សាខោ ‘នាហំ តំ ជានាមី’តិ វត្វា កោដ្ដាបេត្វា គីវាយំ គាហាបេត្វា នីហរាបេសីតិ សទ្ទហេយ្យាសិ ត្វំ ឯត”ន្តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៧២. “ន វាហមេតំ ជានាមិ, កោ វាយំ កស្ស វាតិ វា;

យថា សាខោ វទិ ឯវំ, និគ្រោធ កិន្តិ មញ្ញសិ។

៧៣. “តតោ គលវិនីតេន, បុរិសា នីហរិសុ មំ;
ទត្វា មុខបហារានិ, សាខស្ស វចនំករា។

៧៤. “ឯតាទិសំ ទុម្មតិនា, អកតញ្ញុន ទុព្ភិនា;
កតំ អនរិយំ សាខេន, សខិនា តេ ជនាធិបា”តិ។

តត្ថ **កិន្តិ មញ្ញសីតិ** យថា មំ សាខោ អវចរិ, កឹ ត្វម្បិ ឯវមេវ មញ្ញសិ, ឧទាហុ អញ្ញថា មញ្ញសិ, មំ សាខោ ឯវំ វទេយ្យាតិ សទ្ទហសិ, តំ ន សទ្ទហសីតិ អធិប្បាយោ។ **គលវិនីតេនាតិ** គលគ្គាហេន។ **ទុព្ភិនាតិ** មិត្តទុព្ភិនា។

តំ សុត្វា និគ្រោធោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៧៥. “ន វាហមេតំ ជានាមិ, នបិ មេ កោចិ សំសតិ;
យំ មេ ត្វំ សម្ម អក្ខាសិ, សាខេន ការណំ កតំ។

៧៦. “សខីនំ សាជីវករោ, មម សាខស្ស ចូភយំ;
ត្វំ នោសិស្សរិយំ ទាតា, មនុស្សេសុ មហន្តតំ;
តយាមា លព្ភិតា ឥទ្ធី, ឯត្ថ មេ នត្ថិ សំសយោ។

៧៧. “យថាបិ ពីជមគ្គិម្ហិ, ឌយ្ហតិ ន វិរូហតិ;
ឯវំ កតំ អសប្បុរិសេ, នស្សតិ ន វិរូហតិ។

៧៨. “កតញ្ញុម្ហិ ច បោសម្ហិ, សីលវន្តេ អរិយវុត្តិនេ;
សុខេត្តេ វិយ ពីជានិ, កតំ តម្ហិ ន នស្សតី”តិ។

តត្ថ **សំសតីតិ** អាចិក្ខតិ។ **ការណំ កតន្តិ** អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនបោថនកោដ្ដនសង្ខាតំ ការណំ កតន្តិ អត្ថោ។ **សខីនំ សាជីវករោតិ** សម្ម, បោត្តិក ត្វំ សហាយកានំ សុអាជីវករោ ជីវិកាយ ឧប្បាទេតា។ **មម សាខស្ស ចូភយន្តិ** មយ្ហញ្ច សាខស្ស ច ឧភិន្នម្បិ សខីនន្តិ អត្ថោ។ **ត្វំ នោសិស្សរិយន្តិ** ត្វំ នោ អសិ ឥស្សរិយំ ទាតា, តវ សន្តិកា ឥមា សម្បត្តី អម្ហេហិ លទ្ធា។ **មហន្តតន្តិ** មហន្តភាវំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ឯត្តកំ កថេន្តេ និគ្រោធេ សាខោ តត្ថេវ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ រាជា “សាខ ឥមំ បោត្តិកំ សញ្ជានាសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តុណ្ហី អហោសិ។ អថស្ស រាជា ទណ្ឌំ អាណាបេន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៧៩. “ឥមំ ជម្មំ នេកតិកំ, អសប្បុរិសចិន្តកំ;
ហនន្តុ សាខំ សត្តីហិ, នាស្ស ឥច្ឆាមិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **ជម្មន្តិ** លាមកំ។ **នេកតិកន្តិ** វញ្ចកំ។

តំ សុត្វា បោត្តិកោ “មា ឯស ពាលោ មំ និស្សាយ នស្សតូ”តិ ចិន្តេត្វា នវមំ គាថមាហ –

៨០. “ខមតស្ស មហារាជ, បាណា ន បដិអានយា;
ខម ទេវ អសប្បុរិសស្ស, នាស្ស ឥច្ឆាមហំ វធ”ន្តិ។

តត្ថ **ខមតស្សាតិ** ខមតំ អស្ស, ឯតស្ស អសប្បុរិសស្ស ខមថាតិ អត្ថោ។ **ន បដិអានយាតិ** មតស្ស នាម បាណា បដិអានេតុំ ន សក្កា។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា សាខស្ស ខមិ, សេនាបតិដ្ឋានម្បិ បោត្តិកស្សេវ ទាតុកាមោ អហោសិ , សោ បន ន ឥច្ឆិ។ អថស្ស សព្ពសេនានីនំ វិចារណារហំ ភណ្ឌាគារិកដ្ឋានំ នាម អទាសិ។ បុព្ពេ កិរេតំ ឋានន្តរំ នាហោសិ, តតោ បដ្ឋាយ ជាតំ។ អបរភាគេ បោត្តិកោ ភណ្ឌាគារិកោ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍមានោ អត្តនោ បុត្តធីតានំ ឱវាទវសេន ឱសានគាថមាហ –

៨១. “និគ្រោធមេវ សេវេយ្យ, ន សាខមុបសំវសេ;
និគ្រោធស្មឹ មតំ សេយ្យោ, យញ្ចេ សាខស្មិ ជីវិត”ន្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, ទេវទត្តោ បុព្ពេបិ អកតញ្ញូយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សាខោ ទេវទត្តោ អហោសិ, បោត្តិកោ អានន្ទោ, និគ្រោធោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

និគ្រោធជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៤៦] ៨. តក្កលជាតកវណ្ណនា

ន តក្កលា សន្តិ ន អាលុវានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ បិតុបោសកំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ទលិទ្ទកុលេ បច្ចាជាតោ មាតរិ កាលកតាយ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ទន្តកដ្ឋមុខោទកទានាទីនិ ករោន្តោ ភតី វា កសី វា កត្វា លទ្ធវិភវានុរូបេន យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេត្វា បិតរំ បោសេសិ។ អថ នំ បិតា អាហ – “តាត, ត្វំ ឯកកោវ អន្តោ ច ពហិ ច កត្តព្ពំ ករោសិ, ឯកំ តេ កុលទារិកំ អានេស្សាមិ, សា តេ គេហេ កត្តព្ពំ ករិស្សតី”តិ។ “តាត, ឥត្ថិយោ នាម យំ អាគតា នេវ មយ្ហំ, ន តុម្ហាកំ ចិត្តសុខំ ករិស្សន្តិ, មា ឯវរូបំ ចិន្តយិត្ថ, អហំ យាវជីវំ តុម្ហេ បោសេត្វា តុម្ហាកំ អច្ចយេន ជានិស្សាមី”តិ។ អថស្ស បិតា អនិច្ឆមានស្សេវ ឯកំ កុមារិកំ អានេសិ។ សា សសុរស្ស ច សាមិកស្ស ច ឧបការិកា អហោសិ នីចវុត្តិ។ សាមិកោបិស្សា “មម បិតុ ឧបការិកា”តិ តុស្សិត្វា លទ្ធំ លទ្ធំ មនាបំ អាហរិត្វា ទេតិ, សាបិ តំ សសុរស្សេវ ឧបនាមេសិ។ សា អបរភាគេ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ សាមិកោ លទ្ធំ លទ្ធំ បិតុ អទត្វា មយ្ហមេវ ទេតិ, អទ្ធា បិតរិ និស្នេហោ ជាតោ, ឥមំ មហល្លកំ ឯកេនុបាយេន មម សាមិកស្ស បដិក្កូលំ កត្វា គេហា និក្កឌ្ឍាបេស្សាមី”តិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ ឧទកំ អតិសីតំ វា អច្ចុណ្ហំ វា, អាហារំ អតិលោណំ វា អលោណំ វា , ភត្តំ ឧត្តណ្ឌុលំ វា អតិកិលិន្នំ វាតិ ឯវមាទីនិ តស្ស កោធុប្បត្តិការណានិ កត្វា តស្មិំ កុជ្ឈន្តេ “កោ ឥមំ មហល្លកំ ឧបដ្ឋាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ ផរុសានិ វត្វា កលហំ វឌ្ឍេសិ។ តត្ថ តត្ថ ខេឡបិណ្ឌាទីនិ ឆឌ្ឌេត្វាបិ សាមិកំ ឧជ្ឈាបេសិ “បស្ស បិតុ កម្មំ, ‘ឥទញ្ចិទញ្ច មា ករី’តិ វុត្តេ កុជ្ឈតិ, ឥមស្មិំ គេហេ បិតរំ វា វសាបេហិ មំ វា”តិ។ អថ នំ សោ “ភទ្ទេ, ត្វំ ទហរា យត្ថ កត្ថចិ ជីវិតុំ សក្ខិស្សសិ, មយ្ហំ បិតា មហល្លកោ, ត្វំ តស្ស អសហន្តី ឥមម្ហា គេហា និក្ខមា”តិ អាហ។ សា ភីតា “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវំ ន ករិស្សាមី”តិ សសុរស្ស បាទេសុ បតិត្វា ខមាបេត្វា បកតិនិយាមេនេវ បដិជគ្គិតុំ អារភិ។ អថ សោ ឧបាសកោ បុរិមទិវសេសុ តាយ ឧព្ពាឡ្ហោ សត្ថុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយ អគន្ត្វា តស្សា បកតិយា បតិដ្ឋិតកាលេ អគមាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កិំ, ឧបាសក, សត្តដ្ឋ ទិវសានិ ធម្មស្សវនាយ នាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តំ ការណំ កថេសិ។ សត្ថា “តទានិ តាវ តស្សា កថំ អគ្គហេត្វា បិតរំ ន នីហរាបេសិ, បុព្ពេ បន ឯតិស្សា កថំ គហេត្វា បិតរំ អាមកសុសានំ នេត្វា អាវាដំ ខណិត្វា តត្ថ នំ បក្ខិបិត្វា មារណកាលេ អហំ សត្តវស្សិកោ ហុត្វា មាតាបិតូនំ គុណំ កថេត្វា បិតុឃាតកកម្មា និវារេសិំ, តទា ត្វំ មម កថំ សុត្វា តវ បិតរំ យាវជីវំ បដិជគ្គិត្វា សគ្គបរាយណោ ជាតោ, ស្វាយំ មយា ទិន្នោ ឱវាទោ ភវន្តរគតម្បិ ន វិជហតិ, ឥមិនា ការណេន តស្សា កថំ អគ្គហេត្វា ឥទានិ តយា បិតា ន នីហដោ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ អញ្ញតរស្មិំ កាសិគាមេ ឯកស្ស កុលស្ស ឃរេ ឯកបុត្តកោ អហោសិ នាមេន សវិដ្ឋកោ នាម។ សោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គន្តោ អបរភាគេ មាតរិ កាលកតាយ បិតរំ បោសេសីតិ សព្ពំ វត្ថុ បច្ចុប្បន្នវត្ថុនិយាមេនេវ កថេតព្ពំ។ អយំ បនេត្ថ វិសេសោ។ តទា សា ឥត្ថី “បស្ស បិតុ កម្មំ, ‘ឥទញ្ចិទញ្ច មា ករី’តិ វុត្តេ កុជ្ឈតី”តិ វត្វា “សាមិ, បិតា តេ ចណ្ឌោ ផរុសោ និច្ចំ កលហំ ករោតិ, ជរាជិណ្ណោ ព្យាធិបីឡិតោ ន ចិរស្សេវ មរិស្សតិ, អហញ្ច ឯតេន សទ្ធិំ ឯកគេហេ វសិតុំ ន សក្កោមិ, សយម្បេស កតិបាហេន មរិស្សតិយេវ, ត្វំ ឯតំ អាមកសុសានំ នេត្វា អាវាដំ ខណិត្វា តត្ថ នំ បក្ខិបិត្វា កុទ្ទាលេន សីសំ ឆិន្ទិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ឧបរិ បំសុនា ឆាទេត្វា អាគច្ឆាហី”តិ អាហ។ សោ តាយ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោ “ភទ្ទេ, បុរិសមារណំ នាម ភារិយំ, កថំ នំ មារេស្សាមី”តិ អាហ។ “អហំ តេ ឧបាយំ អាចិក្ខិស្សាមី”តិ។ “អាចិក្ខ តាវា”តិ។ “សាមិ, ត្វំ បច្ចូសកាលេ បិតុ និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា យថា សព្ពេ សុណន្តិ, ឯវំ មហាសទ្ទំ កត្វា ‘តាត, អសុកគាមេ តុម្ហាកំ ឧទ្ធារណកោ អត្ថិ, មយិ គតេ ន ទេតិ, តុម្ហាកំ អច្ចយេន ន ទស្សតេវ, ស្វេ យានកេ និសីទិត្វា បាតោវ គច្ឆិស្សាមា’តិ វត្វា តេន វុត្តវេលាយមេវ ឧដ្ឋាយ យានកំ យោជេត្វា តត្ថ និសីទាបេត្វា អាមកសុសានំ នេត្វា អាវាដំ ខណិត្វា ចោរេហិ អច្ឆិន្នសទ្ទំ កត្វា មារេត្វា អាវាដេ បក្ខិបិត្វា សីសំ ឆិន្ទិត្វា ន្ហាយិត្វា អាគច្ឆា”តិ។

សវិដ្ឋកោ “អត្ថេស ឧបាយោ”តិ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា យានកំ គមនសជ្ជំ អកាសិ។ តស្ស បនេកោ សត្តវស្សិកោ បុត្តោ អត្ថិ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ។ សោ មាតុ វចនំ សុត្វា “មយ្ហំ មាតា បាបធម្មា បិតរំ មេ បិតុឃាតកម្មំ ការេតិ, អហំ ឥមស្ស បិតុឃាតកម្មំ កាតុំ ន ទស្សាមី”តិ សណិកំ គន្ត្វា អយ្យកេន សទ្ធិំ និបជ្ជិ។ សវិដ្ឋកោបិ ឥតរាយ វុត្តវេលាយ យានកំ យោជេត្វា “ឯហិ, តាត, ឧទ្ធារំ សោធេស្សាមា”តិ បិតរំ យានកេ និសីទាបេសិ។ កុមារោបិ បឋមតរំ យានកំ អភិរុហិ។ សវិដ្ឋកោ តំ និវារេតុំ អសក្កោន្តោ តេនេវ សទ្ធិំ អាមកសុសានំ គន្ត្វា បិតរញ្ច កុមារកេន សទ្ធិំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា សយំ ឱតរិត្វា កុទ្ទាលបិដកំ អាទាយ ឯកស្មិំ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ

ចតុរស្សាវាដំ ខណិតុំ អារភិ។ កុមារកោ ឱតរិត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អជានន្តោ វិយ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៨២. “ន តក្កលា សន្តិ ន អាលុវានិ, ន ពិឡាលិយោ ន កឡម្ពានិ តាត;
ឯកោ អរញ្ញម្ហិ សុសានមជ្ឈេ, កិមត្ថិកោ តាត ខណាសិ កាសុ”ន្តិ។

តត្ថ **ន តក្កលា សន្តី**តិ បិណ្ឌាលុកន្ទា ន សន្តិ។ **អាលុវានី**តិ អាលុវកន្ទា។ **ពិឡាលិយោ**តិ ពិឡារិវល្លិកន្ទា។ **កឡម្ពានី**តិ តាលកន្ទា។

អថស្ស បិតា ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៣. “បិតាមហោ តាត សុទុព្ពលោ តេ, អនេកព្យាធីហិ ទុខេន ផុដ្ឋោ;
តមជ្ជហំ និខណិស្សាមិ សោព្ភេ, ន ហិស្ស តំ ជីវិតំ រោចយាមី”តិ។

តត្ថ **អនេកព្យាធីហី**តិ អនេកេហិ ព្យាធីហិ ឧប្បន្នេន ទុក្ខេន ផុដ្ឋោ។ **ន ហិស្ស ត**ន្តិ អហញ្ហិ តស្ស តវ បិតាមហស្ស តំ ទុជ្ជីវិតំ ន ឥច្ឆាមិ, “ឯវរូបា ជីវិតា មរណមេវស្ស វរ”ន្តិ មញ្ញមានោ តំ សោព្ភេ និខណិស្សាមីតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ ឧបឌ្ឍំ គាថមាហ –

៨៤. “សង្កប្បមេតំ បដិលទ្ធ បាបកំ, អច្ចាហិតំ កម្ម ករោសិ លុទ្ទ”ន្តិ។
តស្សត្ថោ – តាត, ត្វំ “បិតរំ ទុក្ខា បមោចេស្សាមី”តិ មរណទុក្ខេន យោជេន្តោ ឯតំ បាបកំ សង្កប្បំ បដិលទ្ធោ តស្ស ច សង្កប្បវសេន ហិតំ អតិក្កម្ម ឋិតត្តា អច្ចាហិតំ កម្មំ ករោសិ លុទ្ទន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា កុមារោ បិតុ ហត្ថតោ កុទ្ទាលំ គហេត្វា អវិទូរេ អញ្ញតរំ អាវាដំ ខណិតុំ អារភិ។ អថ នំ បិតា ឧបសង្កមិត្វា “កស្មា, តាត, អាវាដំ ខណសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តស្ស កថេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

“មយាបិ តាត បដិលច្ឆសេ តុវំ, ឯតាទិសំ កម្ម ជរូបនីតោ;
តំ កុល្លវត្តំ អនុវត្តមានោ, អហម្បិ តំ និខណិស្សាមិ សោព្ភេ”តិ។

តស្សត្ថោ – តាត, អហម្បិ ឯតស្មិំ សោព្ភេ តំ មហល្លកកាលេ និខណិស្សាមិ, ឥតិ ខោ តាត, មយាបិ កតេ ឥមស្មិំ សោព្ភេ តុវំ ជរូបនីតោ ឯតាទិសំ កម្មំ បដិលច្ឆសេ, យំ ឯតំ តយា បវត្តិតំ កុលវត្តំ, តំ អនុវត្តមានោ វយប្បត្តោ ភរិយាយ សទ្ធិំ វសន្តោ អហម្បិ តំ និខណិស្សាមិ សោព្ភេតិ។

អថស្ស បិតា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៨៥. “ផរុសាហិ វាចាហិ បកុព្ពមានោ, អាសជ្ជ មំ ត្វំ វទសេ កុមារ;
បុត្តោ មមំ ឱរសកោ សមានោ, អហីតានុកម្បី មម ត្វំសិ បុត្តា”តិ។

តត្ថ **បកុព្ពមានោ**តិ អភិភវន្តោ។ **អាសជ្ជា**តិ ឃដ្តេត្វា។

ឯវំ វុត្តេ បណ្ឌិតកុមារកោ ឯកំ បដិវចនគាថំ, ទ្វេ ឧទានគាថាតិ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៨៦. “ន តាហំ តាត អហិតានុកម្បី, ហិតានុកម្បី តេ អហម្បិ តាត;
បាបញ្ច តំ កម្ម បកុព្ពមានំ, អរហាមិ នោ វារយិតុំ តតោ។

៨៧. “យោ មាតរំ វា បិតរំ សវិដ្ឋ, អទូសកេ ហឹសតិ បាបធម្មោ;
កាយស្ស ភេទា អភិសម្បរាយំ, អសំសយំ សោ និរយំ ឧបេតិ។

៨៨. “យោ មាតរំ វា បិតរំ សវិដ្ឋ, អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋហាតិ;
កាយស្ស ភេទា អភិសម្បរាយំ, អសំសយំ សោ សុគតឹ ឧបេតី”តិ។ –

ឥមំ បន បុត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បិតា អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៨៩. “ន មេ ត្វំ បុត្ត អហិតានុកម្បី, ហិតានុកម្បី មេ ត្វំសិ បុត្ត;

អហញ្ច តំ មាតរា វុច្ចមានោ, ឯតាទិសំ កម្ម ករោមិ លុទ្ទ”ន្តិ។

តត្ថ **អហញ្ច តំ មាតរា**តិ អហញ្ច តេ មាតរា, អយមេវ វា បាឋោ។

តំ សុត្វា កុមារោ “តាត, ឥត្ថិយោ នាម ឧប្បន្នេ ទោសេ អនិគ្គយ្ហមានា បុនប្បុនំ បាបំ ករោន្តិ, មម មាតា យថា បុន ឯវរូបំ ន ករោតិ, តថា នំ បណាមេតុំ វដ្ដតី”តិ នវមំ គាថមាហ –

៨០. “យា តេ សា ភរិយា អនរិយរូបា, មាតា មមេសា សកិយា ជនេត្តិ;
និទ្ធាបយេ តញ្ច សកា អគារា, អញ្ញម្បិ តេ សា ទុខមាវហេយ្យា”តិ។

សវិដ្ឋកោ បណ្ឌិតបុត្តស្ស កថំ សុត្វា សោមនស្សជាតោ ហុត្វា “គច្ឆាម, តាតា”តិ សទ្ធឹ បុត្តេន ច បិតរា ច យានកេ និសីទិត្វា បាយាសិ។ សាបិ ខោ អនាចារា “និក្ខន្តា នោ គេហា កាឡកណ្ណី”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋា អល្លគោមយេន គេហំ ឧបលិម្បេត្វា បាយាសំ បចិត្វា អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តី តេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា “និក្ខន្តំ កាឡកណ្ណឹ បុន គហេត្វា អាគតោ”តិ កុជ្ឈិត្វា “អរេ និកតិក, និក្ខន្តំ កាឡកណ្ណឹ បុន អាទាយ អាគតោសី”តិ បរិភាសិ។ សវិដ្ឋកោ កិញ្ចិ អវត្វា យានកំ មោចេត្វា “អនាចារេ កឹ វទេសី”តិ តំ សុកោដ្ដិតំ កោដ្ដេត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ មា ឥមំ គេហំ បាវិសី”តិ បាទេ គហេត្វា និក្កឌ្ឍិ។ តតោ បិតរញ្ច បុត្តញ្ច ន្ហាបេត្វា សយម្បិ ន្ហាយិត្វា តយោបិ បាយាសំ បរិភុញ្ជឹសុ។ សាបិ បាបធម្មា កតិបាហំ អញ្ញស្មឹ គេហេ វសិ។ តស្មឹ កាលេ បុត្តោ បិតរំ អាហ – “តាត, មម មាតា ឯត្តកេន ន ពុជ្ឈតិ, តុម្ហេ មម មាតុ មង្គុភាវករណត្ថំ ‘អសុកគាមកេ មម មាតុលធីតា អត្ថិ , សា មយ្ហំ បិតរញ្ច បុត្តញ្ច មញ្ច បដិជគ្គិស្សតិ, តំ អានេស្សាមី’តិ វត្វា មាលាគន្ធាទីនិ អាទាយ យានកេន និក្ខមិត្វា ខេត្តំ អនុវិចរិត្វា សាយំ អាគច្ឆថា”តិ។ សោ តថា អកាសិ។

បដិវិស្សកកុលេ ឥត្ថិយោ “សាមិកោ កិរ តេ អញ្ញំ ភរិយំ អានេតុំ អសុកគាមំ នាម គតោ”តិ តស្សា អាចិក្ខឹសុ។ សា “ទានិម្ហិ នដ្ឋា, នត្ថិ មេ បុន ឱកាសោ”តិ ភីតា តសិតា ហុត្វា “បុត្តមេវ យាចិស្សាមី”តិ បណ្ឌិតបុត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស បាទេសុ បតិត្វា “តាត, តំ ឋបេត្វា អញ្ញោ មម បដិសរណំ នត្ថិ, ឥតោ បដ្ឋាយ តវ បិតរញ្ច បិតាមហញ្ច អលង្កតចេតិយំ វិយ បដិជគ្គិស្សាមិ, បុន មយ្ហំ ឥមស្មឹ ឃរេ បវេសនំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, អម្ម, សចេ បុន ឯវរូបំ ន ករិស្សថ, ករិស្សាមិ, អប្បមត្តា ហោថា”តិ វត្វា បិតុ អាគតកាលេ ទសមំ គាថមាហ –

៨១. “យា តេ សា ភរិយា អនរិយរូបា, មាតា មមេសា សកិយា ជនេត្តិ;
ទន្តា ករេណូវ វសូបនីតា, សា បាបធម្មា បុនរាវជាតូ”តិ។

តត្ថ **ករេណូវា**តិ តាត, ឥទានិ សា អានេញ្ជការណំ ការិកា ហត្ថិនី វិយ ទន្តា វសំ ឧបនីតា និព្ពិសេវនា ជាតា។ **បុនរាគជាតូ**តិ បុន ឥមំ គេហំ អាគច្ឆតូតិ។

ឯវំ សោ បិតុ ធម្មំ កថេត្វា គន្ត្វា មាតរំ អានេសិ។ សា សាមិកញ្ច សសុរញ្ច ខមាបេត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទន្តា ធម្មេន សមន្នាគតា ហុត្វា សាមិកញ្ច សសុរញ្ច បុត្តញ្ច បដិជគ្គិ។ ឧភោបិ ច បុត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករិត្វា សគ្គបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ បិតុបោសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា បិតា ច បុត្តោ ច សុណិសា ច តេយេវ អហេសុំ, បណ្ឌិតកុមារោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

តក្កលជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៤៧] ៩. មហាធម្មបាលជាតកវណ្ណនា

កឹ តេ វតន្តិ ឥទំ សត្ថា បឋមគមនេន កបិលបុរំ គន្ត្វា និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ បិតុ និវេសនេ រញ្ញោ អសទ្ទហនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សុទ្ធោទនមហារាជា វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស ភគវតោ អត្តនោ និវេសនេ យាគុខជ្ជកំ ទត្វា អន្តរាភត្តេ សម្មោទនីយំ កថំ កថេន្តោ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បធានកាលេ ទេវតា អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋត្វា ‘បុត្តោ តេ សិទ្ធត្ថកុមារោ អប្បាហារតាយ មតោ’តិ មយ្ហំ អារោចេសុ”ន្តិ អាហ។ សត្ថារា ច “សទ្ទហិ, មហារាជា”តិ វុត្តេ “ន សទ្ទហឹ, ភន្តេ, អាកាសេ ឋត្វា កថេន្តិយោបិ ទេវតា, ‘មម បុត្តស្ស ពោធិតលេ ពុទ្ធត្តំ អប្បត្វា បរិនិព្ពានំ នាម នត្ថី’តិ បដិក្ខិបិ”ន្តិ អាហ។ “មហារាជ, បុព្ពេបិ ត្វំ មហាធម្មបាលកាលេបិ

‘បុត្តោ តេ មតោ ឥមានិស្ស អដ្ឋីនី’តិ ទស្សេត្វា វទន្តស្សបិ ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស ‘អម្ហាកំ កុលេ តរុណកាលេ កាលកិរិយា នាម នត្ថី’តិ ន សទ្ទហិ, ឥទានិ បន កស្មា សទ្ទហិស្សសី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ កាសិរដ្ឋេ ធម្មបាលគាមោ នាម អហោសិ។ សោ ធម្មបាលកុលស្ស វសនគាមត្តា ឯតំ នាមំ លភិ។ តត្ថ ទសន្នំ កុសលកម្មបថានំ បាលនតោ “ធម្មបាលោ”ត្វេវ បញ្ញាតោ ព្រាហ្មណោ បដិវសតិ, តស្ស កុលេ អន្តមសោ ទាសកម្មករាបិ ទានំ ទេន្តិ, សីលំ រក្ខន្តិ, ឧបោសថកម្មំ ករោន្តិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្មិំ កុលេ និព្ពត្តិ, “ធម្មបាលកុមារោ”ត្វេវស្ស នាមំ ករិំសុ។ អថ នំ វយប្បត្តំ បិតា សហស្សំ ទត្វា សិប្បុគ្គហណត្ថាយ តក្កសិលំ បេសេសិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិ, បញ្ចន្នំ មាណវកសតានំ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ អហោសិ។ តទា អាចរិយស្ស ជេដ្ឋបុត្តោ កាលមកាសិ។ អាចរិយោ មាណវកបរិវុតោ ញាតិគណេន សទ្ធិំ រោទន្តោ កន្ទន្តោ សុសានេ តស្ស សរីរកិច្ចំ ការេតិ។ តត្ថ អាចរិយោ ច ញាតិវគ្គោ ចស្ស អន្តេវាសិកា ច រោទន្តិ បរិទេវន្តិ, ធម្មបាលោយេវេកោ ន រោទតិ ន បរិទេវតិ។ អបិច ខោ បន តេសុ បញ្ចសតេសុ មាណវេសុ សុសានា អាគម្ម អាចរិយស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា “អហោ ឯវរូបោ នាម អាចារសម្បន្នោ តរុណមាណវោ តរុណកាលេយេវ មាតាបិតូហិ វិប្បយុត្តោ មរណប្បត្តោ”តិ វទន្តេសុ “សម្មា, តុម្ហេ ‘តរុណោ’តិ ភណថ, អថ កស្មា តរុណកាលេយេវ មរតិ, ននុ អយុត្តំ តរុណកាលេ មរិតុ”ន្តិ អាហ។

អថ នំ តេ អាហំសុ “កិំ បន សម្ម, ត្វំ ឥមេសំ សត្តានំ មរណភាវំ ន ជានាសី”តិ? ជានាមិ, តរុណកាលេ បន ន មរន្តិ, មហល្លកកាលេយេវ មរន្តីតិ។ ននុ អនិច្ចា សព្ពេ សង្ខារា ហុត្វា អភាវិនោតិ? “សច្ចំ អនិច្ចា, ទហរកាលេ បន សត្តា ន មរន្តិ, មហល្លកកាលេ មរន្តិ, អនិច្ចតំ បាបុណន្តី”តិ។ “កិំ សម្ម, ធម្មបាល, តុម្ហាកំ គេហេ ន កេចិ មរន្តី”តិ? “ទហរកាលេ បន ន មរន្តិ, មហល្លកកាលេយេវ មរន្តី”តិ។ “កិំ បនេសា តុម្ហាកំ កុលបវេណី”តិ? “អាម កុលបវេណី”តិ។ មាណវា តំ តស្ស កថំ អាចរិយស្ស អារោចេសុំ។ អថ នំ សោ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ “សច្ចំ កិរ តាត ធម្មបាល, តុម្ហាកំ កុលេ ទហរកាលេ ន មីយន្តី”តិ? “សច្ចំ អាចរិយា”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ “អយំ អតិវិយ អច្ឆរិយំ វទតិ, ឥមស្ស បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆិត្វា សចេ ឯតំ សច្ចំ, អហម្បិ តមេវ ធម្មំ បូរេស្សាមី”តិ។ សោ បុត្តស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា សត្តដ្ឋទិវសច្ចយេន ធម្មបាលំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, អហំ ខិប្បំ អាគមិស្សាមិ, យាវ មមាគមនា ឥមេ មាណវេ សិប្បំ វាចេហី”តិ វត្វា ឯកស្ស ឯឡកស្ស អដ្ឋីនិ គហេត្វា ធោវិត្វា បសិព្ពកេ កត្វា ឯកំ ចូឡុបដ្ឋាកំ អាទាយ តក្កសិលតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន តំ គាមំ បត្វា “កតរំ មហាធម្មបាលស្ស គេហ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា គន្ត្វា ទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណស្ស ទាសមនុស្សេសុ យោ យោ បឋមំ អទ្ទស, សោ សោ អាចរិយស្ស ហត្ថតោ ឆត្តំ គណ្ហិ, ឧបាហនំ គណ្ហិ, ឧបដ្ឋាកស្សបិ ហត្ថតោ បសិព្ពកំ គណ្ហិ។ “បុត្តស្ស វោ ធម្មបាលកុមារស្ស អាចរិយោ ទ្វារេ ឋិតោតិ កុមារស្ស បិតុ អារោចេថា”តិ ច វុត្តា “សាធូ”តិ គន្ត្វា អារោចយិំសុ។ សោ វេគេន ទ្វារមូលំ គន្ត្វា “ឥតោ ឯថា”តិ តំ ឃរំ អភិនេត្វា បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា សព្ពំ បាទធោវនាទិកិច្ចំ អកាសិ។

អាចរិយោ ភុត្តភោជនោ សុខកថាយ និសិន្នកាលេ “ព្រាហ្មណ, បុត្តោ តេ ធម្មបាលកុមារោ បញ្ញវា តិណ្ណំ វេទានំ អដ្ឋារសន្នញ្ច សិប្បានំ និប្ផត្តិំ បត្តោ, អបិច ខោ បនេកេន អផាសុកេន ជីវិតក្ខយំ បត្តោ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា, មា សោចិត្ថា”តិ អាហ។ ព្រាហ្មណោ បាណឹ បហរិត្វា មហាហសិតំ ហសិ។ “កិំ នុ ព្រាហ្មណ, ហសសី”តិ ច វុត្តេ “មយ្ហំ បុត្តោ ន មរតិ, អញ្ញោ កោចិ មតោ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ “ព្រាហ្មណ, បុត្តោយេវ តេ មតោ, បុត្តស្សេវ តេ អដ្ឋីនិ ទិស្វា សទ្ទហា”តិ អដ្ឋីនិ នីហរិត្វា “ឥមានិ តេ បុត្តស្ស អដ្ឋីនី”តិ អាហ។ ឯតានិ ឯឡកស្ស វា សុនខស្ស វា ភវិស្សន្តិ, មយ្ហំ បន បុត្តោ ន មរតិ, អម្ហាកញ្ហិ កុលេ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា តរុណកាលេ មតបុព្ពា នាម នត្ថិ, ត្វំ មុសា ភណសីតិ។ តស្មិំ ខណេ សព្ពេបិ បាណឹ បហរិត្វា មហាហសិតំ ហសិំសុ។ អាចរិយោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា “ព្រាហ្មណ, តុម្ហាកំ កុលបវេណិយំ ទហរានំ អមរណេន ន សក្កា អហេតុកេន ភវិតុំ, កេន វោ ការណេន ទហរា ន មីយន្តី”តិ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៩២. “កិំ តេ វតំ កិំ បន ព្រហ្មចរិយំ, កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
អក្ខាហិ មេ ព្រាហ្មណ ឯតមត្ថំ, កស្មា នុ តុម្ហំ ទហរា ន មីយរេ”តិ។

តត្ថ **វត**ន្តិ វតសមាទានំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សេដ្ឋចរិយំ។ **កិស្ស សុចិណ្ណស្សា**តិ តុម្ហាកំ កុលេ ទហរានំ អមរណំ នាម កតរសុចរិតស្ស វិបាកោតិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ យេសំ គុណានំ អានុភាវេន តស្មិំ កុលេ ទហរា ន មីយន្តិ, តេ វណ្ណយន្តោ –

៩៣. “ធម្មំ ចរាម ន មុសា ភណាម, បាបានិ កម្មានិ បរិវជ្ជយាម;
អនរិយំ បរិវជ្ជេមុ សព្ពំ, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៤. “សុណោម ធម្មំ អសតំ សតញ្ច, ន ចាបិ ធម្មំ អសតំ រោចយាម;
ហិត្វា អសន្តេ ន ជហាម សន្តេ, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៥. “បុព្ពេវ ទានា សុមនា ភវាម, ទទម្បិ វេ អត្តមនា ភវាម;
ទត្វាបិ វេ នានុតប្បាម បច្ឆា, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៦. “សមណេ មយំ ព្រាហ្មណេ អទ្ធិកេ ច, វនិព្ពកេ យាចនកេ ទលិទ្ទេ;
អន្នេន បានេន អភិតប្បយាម, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៧. “មយញ្ច ភរិយំ នាតិក្កមាម, អម្ហេ ច ភរិយា នាតិក្កមន្តិ;
អញ្ញត្រ តាហិ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៨. “បាណាតិបាតា វិរមាម សព្ពេ, លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយាម;
អមជ្ជបា នោបិ មុសា ភណាម, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

៩៩. “ឯតាសុ វេ ជាយរេ សុត្តមាសុ, មេធាវិនោ ហោន្តិ បហូតបញ្ញា;
ពហុស្សុតា វេទគុនោ ច ហោន្តិ, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

១០០. “មាតា បិតា ច ភគិនី ភាតរោ ច, បុត្តា ច ទារា ច មយញ្ច សព្ពេ;
ធម្មំ ចរាម បរលោកហេតុ, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ។

១០១. “ទាសា ច ទាស្យោ អនុជីវិនោ ច, បរិចារកា កម្មករា ច សព្ពេ;
ធម្មំ ចរន្តិ បរលោកហេតុ, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ”តិ។ –

ឥមា គាថា អាហ។

តត្ថ **ធម្មំ ចរាមា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ចរាម, អត្តនោ ជីវិតហេតុ អន្តមសោ កុន្ថកិបិល្លិកម្បិ ជីវិតា ន វោរោបេម, បរភណ្ឌំ លោភចិត្តេន ន ឱលោកេមាតិ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ មុសាវាទោ ចេត្ថ មុសាវាទិស្ស អករណបាបំ នាម នត្ថីតិ ឧស្សន្នវសេន បុន វុត្តោ។ តេ កិរ ហសាធិប្បាយេនបិ មុសា ន ភណន្តិ។ **បាបានី**តិ សព្ពានិ និរយគាមិកម្មានិ។ **អនរិយ**ន្តិ អរិយគរហិតំ សព្ពំ អសុន្ទរំ អបរិសុទ្ធំ កម្មំ បរិវជ្ជយាម។ **តស្មា ហិ អម្ហ**ន្តិ ឯត្ថ **ហិ**-ការោ និបាតមត្តោ, តេន ការណេន អម្ហាកំ ទហរា ន មីយន្តិ, អន្តរា អកាលមរណំ នាម នោ នត្ថីតិ អត្ថោ។ “តស្មា អម្ហ”ន្តិបិ បាឋោ។ **សុណោមា**តិ មយំ កិរិយវាទានំ សប្បុរិសានំ កុសលទីបនម្បិ អសប្បុរិសានំ អកុសលទីបនម្បិ ធម្មំ សុណោម , សោ បន នោ សុតមត្តកោវ ហោតិ, តំ ន រោចយាម។ តេហិ បន នោ សទ្ធិំ វិគ្គហោ វា វិវាទោ វា មា ហោតូតិ ធម្មំ សុណាម, សុត្វាបិ ហិត្វា អសន្តេ សន្តេ វត្តាម, ឯកម្បិ ខណំ ន ជហាម សន្តេ, បាបមិត្តេ បហាយ កល្យាណមិត្តសេវិនោវ ហោមាតិ។

សមណេ មយំ ព្រាហ្មណេតិ មយំ សមិតបាបេ ពាហិតបាបេ បច្ចេកពុទ្ធសមណព្រាហ្មណេបិ អវសេសធម្មិកសមណព្រាហ្មណេបិ អទ្ធិកយាចកេ សេសជនេបិ អន្នបានេន អភិតប្បេមាតិ អត្ថោ។ បាឡិយំ បន អយំ គាថា “បុព្ពេវ ទានា”តិ គាថាយ បច្ឆតោ អាគតា។ **នាតិក្កមាមា**តិ អត្តនោ ភរិយំ អតិក្កមិត្វា ពហិ អញ្ញំ មិច្ឆាចារំ ន ករោម។ **អញ្ញត្រ តាហី**តិ តា អត្តនោ ភរិយា ឋបេត្វា សេសឥត្ថីសុ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម, អម្ហាកំ ភរិយាបិ សេសបុរិសេសុ ឯវមេវ វត្តន្តិ។ **ជាយរេ**តិ ជាយន្តិ។ **សុត្តមាសូ**តិ សុសីលាសុ ឧត្តមិត្ថីសុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេ ឯតាសុ សម្បន្នសីលាសុ ឧត្តមិត្ថីសុ អម្ហាកំ បុត្តា ជាយន្តិ, តេ មេធាវិនោតិ ឯវំបការា ហោន្តិ, កុតោ តេសំ អន្តរា មរណំ, តស្មាបិ អម្ហាកំ កុលេ ទហរា ន មរន្តីតិ។ **ធម្មំ ចរាមា**តិ បរលោកត្ថាយ តិវិធសុចរិតធម្មំ ចរាម។ **ទាស្យោ**តិ ទាសិយោ។

អវសានេ –

១០២. “ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិំ, ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ, ន ទុគ្គតិំ គច្ឆតិ ធម្មចារី។

១០៣. “ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិំ, ឆត្តំ មហន្តំ វិយ វស្សកាលេ;
ធម្មេន គុត្តោ មម ធម្មបាលោ, អញ្ញស្ស អដ្ឋីនិ សុខី កុមារោ”តិ។ –

ឥមាហិ ទ្វីហិ គាថាហិ ធម្មចារីនំ គុណំ កថេសិ។

តត្ថ **រក្ខតី**តិ ធម្មោ នាមេសោ រក្ខិតោ អត្តនោ រក្ខិតំ បដិរក្ខតិ។ **សុខមាវហតី**តិ ទេវមនុស្សសុខញ្ចេវ និព្ពានសុខញ្ច អាវហតិ។ **ន ទុគ្គតិ**ន្តិ និរយាទិភេទំ ទុគ្គតឹ ន គច្ឆតិ។ ឯវំ ព្រាហ្មណ, មយំ ធម្មំ រក្ខាម, ធម្មោបិ អម្ហេ រក្ខតីតិ ទស្សេតិ។ **ធម្មេន គុត្តោ**តិ មហាឆត្តសទិសេន អត្តនា គោបិតធម្មេន គុត្តោ។ **អញ្ញស្ស អដ្ឋីនី**តិ តយា អានីតានិ អដ្ឋីនិ អញ្ញស្ស ឯឡកស្ស វា សុនខស្ស វា អដ្ឋីនិ ភវិស្សន្តិ, ឆឌ្ឌេថេតានិ, មម បុត្តោ សុខី កុមារោតិ។

តំ សុត្វា អាចរិយោ “មយ្ហំ អាគមនំ សុអាគមនំ, សផលំ, នោ និប្ផល”ន្តិ សញ្ជាតសោមនស្សោ ធម្មបាលស្ស បិតរំ ខមាបេត្វា “មយា អាគច្ឆន្តេន តុម្ហាកំ វីមំសនត្ថាយ ឥមានិ ឯឡកអដ្ឋីនិ អាភតានិ, បុត្តោ តេ អរោគោយេវ, តុម្ហាកំ រក្ខិតធម្មំ មយ្ហម្បិ ទេថា”តិ បណ្ណេ លិខិត្វា កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា ធម្មបាលំ សព្ពសិប្បានិ សិក្ខាបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន បេសេសិ។

សត្ថា សុទ្ធោទនមហារាជស្ស ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ រាជា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, អាចរិយោ សារិបុត្តោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, ធម្មបាលកុមារោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មហាធម្មបាលជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤៤៨] ១០. កុក្កុដជាតកវណ្ណនា

នាស្មសេ កតបាបម្ហីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ ធម្មសភាយញ្ហិ ភិក្ខូ ទេវទត្តស្ស អគុណកថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ ធនុគ្គហាទិបយោជនេន ទសពលស្ស វធត្ថមេវ ឧបាយំ ករោតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឯស មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កោសម្ពិយំ កោសម្ពកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ វេឡុវនេ កុក្កុដយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អនេកសតកុក្កុដបរិវារោ អរញ្ញេ វសតិ, តស្សាវិទូរេ ឯកោ សេនោ វសតិ ។ សោ ឧបាយេន ឯកេកំ កុក្កុដំ គហេត្វា ខាទន្តោ ឋបេត្វា ពោធិសត្តំ សេសេ ខាទិ, ពោធិសត្តោ ឯកកោវ អហោសិ។ សោ អប្បមត្តោ វេលាយ គោចរំ គហេត្វា វេឡុវនំ បវិសិត្វា វសតិ។ សោ សេនោ តំ គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តោ “ឯកេន នំ ឧបាយេន ឧបលាបេត្វា គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តស្សាវិទូរេ សាខាយ និលីយិត្វា “សម្ម កុក្កុដរាជ, ត្វំ មយ្ហំ កស្មា ភាយសិ, អហំ តយា សទ្ធឹ វិស្សាសំ កត្តុកាមោ, អសុកស្មឹ នាម បទេសេ សម្បន្នគោចរោ, តត្ថ ឧភោបិ គោចរំ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ បិយសំវាសំ វសិស្សាមា”តិ អាហ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ អាហ “សម្ម, មយ្ហំ តយា សទ្ធឹ វិស្សាសោ នាម នត្ថិ, គច្ឆ ត្វ”ន្តិ។ “សម្ម, ត្វំ មយា បុព្ពេ កតបាបតាយ ន សទ្ទហសិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ន ករិស្សាមី”តិ។ “ន មយ្ហំ តាទិសេន សហាយេនត្ថោ, គច្ឆ ត្វ”ន្តិ។ ឥតិ នំ យាវតតិយំ បដិក្ខិបិត្វា “ឯតេហិ អង្គេហិ សមន្នាគតេន បុគ្គលេន សទ្ធឹ វិស្សាសោ នាម កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វនឃដំ ឧន្នាទេន្តោ ទេវតាសុ សាធុការំ ទទមានាសុ ធម្មកថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ –

១០៤. “នាស្មសេ កតបាបម្ហិ, នាស្មសេ អលិកវាទិនេ;
នាស្មសេ អត្តត្ថបញ្ញម្ហិ, អតិសន្តេបិ នាស្មសេ។

១០៥. “ភវន្តិ ហេកេ បុរិសា, គោបិបាសិកជាតិកា;
ឃសន្តិ មញ្ញេ មិត្តានិ, វាចាយ ន ច កម្មុនា។

១០៦. “សុក្ខញ្ជលិបគ្គហិតា , វាចាយ បលិគុណ្ឋិតា;
មនុស្សផេគ្គូ នាសីទេ, យស្មឹ នត្ថិ កតញ្ញុតា។

១០៧. “ន ហិ អញ្ញញ្ញចិត្តានំ, ឥត្ថីនំ បុរិសាន វា;
នានាវិកត្វា សំសគ្គំ, តាទិសម្បិ ច នាស្មសេ។

១០៨. “អនរិយកម្មមោក្កន្តំ, អថេតំ សព្ពឃាតិនំ;
និសិតំវ បដិច្ឆន្នំ, តាទិសម្បិ ច នាស្មសេ។

១០៩. “មិត្តរូបេនិធេកច្ចេ, សាខល្យេន អចេតសា;
វិវិធេហិ ឧបាយន្តិ, តាទិសម្បិ ច នាស្មសេ។

១១០"អាមិសំ វា ធនំ វាបិ, យត្ថ បស្សតិ តាទិសោ;
ទុព្ភិ ករោតិ ទុម្មេធោ, តញ្ច ហន្ត្វាន គច្ឆតី"តិ។ – ឥមា គាថា អាហ;

តត្ថ **នាស្មសេ**តិ នាស្សសេ។ អយមេវ វា បាឋោ, ន វិស្សសេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កតបាបម្ហី**តិ បឋមំ កតបាបេ បុគ្គលេ។ **អលិកវាទិនេ**តិ មុសាវាទិម្ហិបិ ន វិស្សសេ។ តស្ស ហិ អកត្តព្ពំ នាម បាបំ នត្ថិ។ **នាស្មសេ អត្តត្ថបញ្ញម្ហី**តិ អត្តនោ អត្ថាយ ឯវ យស្ស បញ្ញា ស្នេហវសេន ន ភជតិ, ធនត្ថិកោវ ភជតិ, តស្មិំ អត្តត្ថបញ្ញេបិ ន វិស្សសេ។ **អតិសន្តេ**តិ អន្តោ ឧបសមេ អវិជ្ជមានេយេវ ច ពហិ ឧបសមទស្សនេន អតិសន្តេ វិយ បដិច្ឆន្នកម្មន្តេបិ ពិលបដិច្ឆន្នអាសីវិសសទិសេ កុហកបុគ្គលេ។ **គោបិបាសិកជាតិកា**តិ គុន្នំ បិបាសកជាតិកា វិយ, បិបាសិតគោសទិសាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថា បិបាសិតគាវោ តិត្ថំ ឱតរិត្វា មុខបូរំ ឧទកំ បិវន្តិ, ន បន ឧទកស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ ករោន្តិ, ឯវមេវ ឯកច្ចេ "ឥទញ្ចិទញ្ច ករិស្សាមា"តិ មធុរវចនេន មិត្តានិ យសន្តិ, បិយវចនានុច្ឆវិកំ បន ន ករោន្តិ, តាទិសេសុ វិស្សាសោ មហតោ អនត្ថាយ ហោតីតិ ទីបេតិ។

សុក្ខញ្ជលិបគ្គហិតាតិ បគ្គហិតតុច្ឆអញ្ជលិនោ។ **វាចាយ បលិគុណ្ឋិតា**តិ "ឥទំ ទស្សាម, ឥទំ ករិស្សាមា"តិ វចនេន បដិច្ឆាទិកា។ **មនុស្សផេគ្គូ**តិ ឯវរូបា អសារកា មនុស្សា មនុស្សផេគ្គូ នាម។ **នាសីទេ**តិ ន អាសីទេ ឯវរូបេ ន ឧបគច្ឆេយ្យ។ **យស្មិំ នត្ថី**តិ យស្មិញ្ច បុគ្គលេ កតញ្ញុតា នត្ថិ, តម្បិ នាសីទេតិ អត្ថោ។ **អញ្ញញ្ញចិត្តាន**ន្តិ អញ្ញេនញ្ញេន ចិត្តេន សមន្នាគតានំ , លហុចិត្តានន្តិ អត្ថោ។ ឯវរូបានំ ឥត្ថីនំ វា បុរិសានំ វា ន វិស្សសេតិ ទីបេតិ។ **នានាវិកត្វា សំសគ្គ**ន្តិ យោបិ ន សក្កា អនុបគន្ត្វា ឯតស្ស អន្តរាយំ កាតុន្តិ អន្តរាយករណត្ថំ នានាការណេហិ សំសគ្គមាវិកត្វា ទឡ្ហំ កត្វា បច្ឆា អន្តរាយំ ករោតិ, តាទិសម្បិ បុគ្គលំ នាស្មសេ ន វិស្សសេយ្យាតិ ទីបេតិ។

អនរិយកម្មមោក្កន្តតិ អនរិយានំ ទុស្សីលានំ កម្មំ ឱតរិត្វា ឋិតំ។ **អថេត**ន្តិ អថិរំ អប្បតិដ្ឋិតវចនំ។ **សព្ពឃាតិន**ន្តិ ឱកាសំ លភិត្វា សព្ពេសំ ឧបឃាតករំ។ **និសិតំវ បដិច្ឆន្ន**ន្តិ កោសិយា វា បិលោតិកាយ វា បដិច្ឆន្នំ និសិតខគ្គមិវ។ **តាទិសម្បី**តិ ឯវរូបម្បិ អមិត្តំ មិត្តបតិរូបកំ ន វិស្សសេយ្យ។ **សាខល្យេនា**តិ មដ្ឋវចនេន។ **អចេតសា**តិ អចិត្តកេន។ វចនមេវ ហិ នេសំ មដ្ឋំ, ចិត្តំ បន ថទ្ធំ ផរុសំ។ **វិវិធេហី**តិ វិវិធេហិ ឧបាយេហិ ឱតារាបេក្ខា ឧបគច្ឆន្តិ។ **តាទិសម្បី**តិ យោ ឯតេហិ អមិត្តេហិ មិត្តបតិរូបកេហិ សទិសោ ហោតិ, តម្បិ ន វិស្សសេតិ អត្ថោ។ **អាមិស**ន្តិ ខាទនីយភោជនីយំ។ **ធន**ន្តិ មញ្ចបដិបាទកំ អាទិំ កត្វា អវសេសំ។ **យត្ថ បស្សតី**តិ សហាយកគេហេ យស្មិំ ឋានេ បស្សតិ។ **ទុព្ភិ ករោតី**តិ ទុព្ភិចិត្តំ ឧប្បាទេតិ, តំ ធនំ ហរតិ។ **តញ្ច ហន្ត្វានា**តិ តញ្ច សហាយកម្បិ ឆេត្វា គច្ឆតិ។ ឥតិ ឥមា សត្ត គាថា កុក្កុដរាជា កថេសិ។

១១១."មិត្តរូបេន ពហវោ, ឆន្នា សេវន្តិ សត្តវោ;
ជហេ កាបុរិសេ ហេតេ, កុក្កុដោ វិយ សេនកំ។

១១២."យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ន ខិប្បមនុពុជ្ឈតិ;
អមិត្តវសមន្វេតិ, បច្ឆា ច មនុតប្បតិ។

១១៣."យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ខិប្បមេវ និពោធតិ;
មុច្ចតេ សត្តុសម្ពាធា, កុក្កុដោ វិយ សេនកា។

១១៤."តំ តាទិសំ កូដមិវោឌ្ឌិតំ វនេ, អធម្មិកំ និច្ចវិធំសការិនំ;
អារា វិវជ្ជេយ្យ នរោ វិចក្ខណោ, សេនំ យថា កុក្កុដោ វំសកាននេ"តិ។ –

ឥមា ចតស្សោ ធម្មរាជេន ភាសិតា អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **ជហេ កាបុរិសេ ហេតេ**តិ ភិក្ខវេ, ឯតេ កាបុរិសេ បណ្ឌិតោ ជហេយ្យ។ **ហ**-ការោ បនេត្ថ និបាតមត្តំ។ **បច្ឆា ច មនុតប្បតី**តិ បច្ឆា ច អនុតប្បតិ។ **កូដមិវោឌ្ឌិត**ន្តិ វនេ មិគានំ ពន្ធនត្ថាយ កូដបាសំ វិយ ឱឌ្ឌិតំ។ **និច្ចវិធំសការិន**ន្តិ និច្ចំ វិទ្ធំសនករំ។ **វំសកាននេ**តិ យថា វំសវនេ កុក្កុដោ សេនំ វិវជ្ជេតិ, ឯវំ វិចក្ខណោ បាបមិត្តេ វិវជ្ជេយ្យ។

សោបិ តា គាថា វត្វា សេនំ អាមន្តេត្វា "សចេ ឥមស្មិំ ឋានេ វសិស្សសិ, ជានិស្សាមិ តេ កត្តព្ព"ន្តិ តជ្ជេសិ។ សេនោ តតោ បលាយិត្វា អញ្ញត្រ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខវេ ទេវទត្តោ បុព្ពេបិ មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សេនោ ទេវទត្តោ អហោសិ, កុក្កុដោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុក្កុដជាតកវណ្ណនា ទសមា។

[៤៤៩] ១១. មដ្ឋកុណ្ឌលិជាតកវណ្ណនា

អលង្កតោ មដ្ឋកុណ្ឌលីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មតបុត្តំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរេកស្ស ពុទ្ធុបដ្ឋាកស្ស កុដុម្ពិកស្ស បិយបុត្តោ កាលមកាសិ។ សោ បុត្តសោកសមប្បិតោ ន ន្ហាយតិ ន ភុញ្ជតិ ន កម្មន្តេ វិចារេតិ, ន ពុទ្ធុបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, កេវលំ “បិយបុត្តក, មំ ឱហាយ បឋមតរំ គតោសី”តិអាទីនិ វត្វា វិប្បលបតិ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេត្វា អានន្ទត្ថេរេន បច្ឆាសមណេន តស្ស ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ សត្ថុ អាគតភាវំ កុដុម្ពិកស្ស អារោចេសុំ។ អថស្ស គេហជនោ អាសនំ បញ្ញបេត្វា សត្ថារំ និសីទាបេត្វា កុដុម្ពិកំ បរិគ្គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អានេសិ។ តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នំ សត្ថា ករុណាសីតលេន វចនេន អាមន្តេត្វា “កឹ, ឧបាសក, បុត្តកំ អនុសោចសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឧបាសក, បោរាណកបណ្ឌិតា បុត្តេ កាលកតេ សោកសមប្បិតា វិចរន្តាបិ បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា ‘អលព្ភនីយដ្ឋាន’ន្តិ តថតោ ញត្វា អប្បមត្តកម្បិ សោកំ ន ករិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកស្ស មហាវិភវស្ស ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ បញ្ចទសសោឡសវស្សកាលេ ឯកេន ព្យាធិនា ផុដ្ឋោ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស កាលកិរិយតោ បដ្ឋាយ សុសានំ គន្ត្វា ឆារិកបុញ្ជំ អាវិជ្ឈន្តោ បរិទេវតិ, សព្ពកម្មន្តេ បរិច្ចជិត្វា សោកសមប្បិតោ វិចរតិ។ តទា ទេវបុត្តោ អនុវិចរន្តោ តំ ទិស្វា “ឯកំ ឧបមំ កត្វា សោកំ ហរិស្សាមី”តិ តស្ស សុសានំ គន្ត្វា បរិទេវនកាលេ តស្សេវ បុត្តវណ្ណី ហុត្វា សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ ឯកស្មឹ បទេសេ ឋត្វា ឧភោ ហត្ថេ សីសេ ឋបេត្វា មហាសទ្ទេន បរិទេវិ។ ព្រាហ្មណោ សទ្ទំ សុត្វា តំ ឱលោកេត្វា បុត្តបេមំ បដិលភិត្វា តស្ស សន្តិកេ ឋត្វា “តាត មាណវ, ឥមស្មឹ សុសានមជ្ឈេ កស្មា បរិទេវសី”តិ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១១៥. “អលង្កតោ មដ្ឋកុណ្ឌលី, មាលធារី ហរិចន្ទនុស្សទោ;
ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទសិ, វនមជ្ឈេ កឹ ទុក្ខិតោ តុវ”ន្តិ។

តត្ថ **អលង្កតោ**តិ នានាភរណវិភូសិតោ។ **មដ្ឋកុណ្ឌលី**តិ ករណបរិនិដ្ឋិតេហិ មដ្ឋេហិ កុណ្ឌលេហិ សមន្នាគតោ។ **មាលធារី**តិ វិចិត្រកុសុមមាលធរោ។ **ហរិចន្ទនុស្សទោ**តិ សុវណ្ណវណ្ណេន ចន្ទនេន អនុលិត្តោ។ **វនមជ្ឈេ**តិ សុសានមជ្ឈេ។ **កឹ ទុក្ខិតោ តុវ**ន្តិ កឹការណា ទុក្ខិតោ ត្វំ, អាចិក្ខ, អហំ តេ យំ ឥច្ឆសិ, តំ ទស្សាមីតិ អាហ។

អថស្ស កថេន្តោ មាណវោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៦. “សោវណ្ណមយោ បភស្សរោ, ឧប្បន្នោ រថបញ្ជរោ មម;
តស្ស ចក្កយុគំ ន វិន្ទាមិ, តេន ទុក្ខេន ជហាមិ ជីវិត”ន្តិ។

ព្រាហ្មណោ សម្បដិច្ឆន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១១៧. “សោវណ្ណមយំ មណីមយំ, លោហមយំ អថ រូបិយាមយំ;
បាវទ រថំ ករិស្សាមិ តេ, ចក្កយុគំ បដិបាទយាមិ ត”ន្តិ។

តត្ថ **បាវទា**តិ យាទិសេន តេ អត្ថោ យាទិសំ រោចេសិ, តាទិសំ វទ, អហំ តេ រថ ករិស្សាមិ។ **បដិបាទយាមិ ត**ន្តិ តំ បញ្ជរានុរូបំ ចក្កយុគំ អធិគច្ឆាបេមិ។

តំ សុត្វា មាណវេន កថិតាយ គាថាយ បឋមបាទំ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា កថេសិ, សេសំ មាណវោ។

១១៨. “សោ មាណវោ តស្ស បាវទិ, ចន្ទសូរិយា ឧភយេត្ថ ភាតរោ;
សោវណ្ណមយោ រថោ មម, តេន ចក្កយុគេន សោភតី”តិ។

ព្រាហ្មណោ តទនន្តរំ អាហ –

១១៩. “ពាលោ ខោ ត្វំសិ មាណវ, យោ ត្វំ បត្ថយសិ អបត្ថិយំ;
មញ្ញាមិ ត្វំ មរិស្សសិ, ន ហិ ត្វំ លច្ឆសិ ចន្ទសូរិយេ”តិ។ –

ព្រាហ្មណេន វុត្តគាថាយ **អបត្ថិយ**ន្តិ អបត្ថេតព្ពំ។

តតោ មាណវោ អាហ –

១២០. “គមនាគមនម្បិ ទិស្សតិ, វណ្ណធាតុ ឧភយេត្ថ វីថិយោ;
បេតោ បន នេវ ទិស្សតិ, កោ នុ ខោ កន្ទតំ ពាល្យតរោ”តិ។

មាណវេន វុត្តគាថាយ **គមនាគមន**ន្តិ ឧគ្គមនញ្ច អត្ថគមនញ្ច។ វណ្ណោយេវ វណ្ណធាតុ។ **ឧភយេត្ថ វីថិយោ**តិ ឯត្ថ អាកាសេ “អយំ ចន្ទស្ស វីថិ, អយំ សូរិយស្ស វីថី”តិ ឯវំ ឧភយគមនាគមនភូមិយោបិ បញ្ញាយន្តិ។ **បេតោ បនា**តិ បរលោកំ គតសត្តោ បន ន ទិស្សតេវ។ **កោ នុ ខោ**តិ ឯវំ សន្តេ អម្ហាកំ ទ្វិន្នំ កន្ទន្តានំ កោ នុ ខោ ពាល្យតរោតិ។

ឯវំ មាណវេ កថេន្តេ ព្រាហ្មណោ សល្លក្ខេត្វា គាថមាហ –

១២១. “សច្ចំ ខោ វទេសិ មាណវ, អហមេវ កន្ទតំ ពាល្យតរោ;
ចន្ទំ វិយ ទារកោ រុទំ, បេតំ កាលកតាភិបត្ថយេ”តិ។

តត្ថ **ចន្ទំ វិយ ទារកោ**តិ យថា ទហរោ គាមទារកោ “ចន្ទំ ទេថា”តិ ចន្ទស្សត្ថាយ រោទេយ្យ, ឯវំ អហម្បិ បេតំ កាលកតំ អភិបត្ថេមីតិ។

ឥតិ ព្រាហ្មណោ មាណវស្ស កថាយ និស្សោកោ ហុត្វា តស្ស ថុតឹ ករោន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

១២២. “អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

១២៣. “អព្ពហី វត មេ សល្លំ, យមាសិ ហទយស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

១២៤. “សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, វីតសោកោ អនាវិលោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន មាណវា”តិ។

អថ នំ មាណវោ “ព្រាហ្មណ, យស្សត្ថាយ ត្វំ រោទសិ, អហំ តេ បុត្តោ, អហំ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ, ឥតោ បដ្ឋាយ មា មំ អនុសោចិ, ទានំ ទេហិ, សីលំ រក្ខាហិ, ឧបោសថំ ករោហី”តិ ឱវទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ ព្រាហ្មណោបិ តស្សោវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា កាលកតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។តទា ធម្មទេសកទេវបុត្តោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

មដ្ឋកុណ្ឌលិជាតកវណ្ណនា ឯកាទសមា។

[៤៥០] ១២. ពិលារកោសិយជាតកវណ្ណនា

អបចន្តាបីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទានវិត្តំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា សាសនេ បព្ពជិត្វា បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ទានវិត្តោ អហោសិ ទានជ្ឈាសយោ, បត្តបរិយាបន្នម្បិ បិណ្ឌបាតំ អញ្ញស្ស អទត្វា ន ភុញ្ជិ, អន្តមសោ បានីយម្បិ លភិត្វា អញ្ញស្ស អទត្វា ន បិវិ, ឯវំ ទានាភិរតោ អហោសិ។ អថស្ស ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ គុណកថំ កថេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ទានវិត្តោ ទានជ្ឈាសយោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខវេ អយំ បុព្ពេ អស្សទ្ធោ អហោសិ អប្បសន្នោ, តិណគ្គេន តេលពិន្ទុម្បិ ឧទ្ធរិត្វា កស្សចិ ន អទាសិ, អថ នំ អហំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា ទានផលំ ញាបេសឹ, តមេវ ទាន និន្នំ ចិត្តំ ភវន្តរេបិ ន បជហតី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា បិតុ អច្ចយេន សេដ្ឋិដ្ឋានំ បត្វា ឯកទិវសំ ធនវិលោកនំ កត្វា “ធនំ បញ្ញាយតិ, ឯតស្ស ឧប្បាទកា ន បញ្ញាយន្តិ, ឥមំ ធនំ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ទានសាលំ ការេត្វា យាវជីវំ មហាទានំ បវត្តេត្វា អាយុបរិយោសានេ “ឥទំ ទានវត្តំ មា ឧបច្ឆិន្ទី”តិ បុត្តស្ស ឱវាទំ ទត្វា តាវតឹសភវនេ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ បុត្តោបិស្ស តថេវ ទានំ ទត្វា បុត្តំ ឱវទិត្វា អាយុបរិយោសានេ ចន្ទោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ សូរិយោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្សបិ បុត្តោ មាតលិសង្គាហកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឆដ្ឋោ បន អស្សទ្ធោ អហោសិ ថទ្ធចិត្តោ និស្នេហោ មច្ឆរី, ទានសាលំ វិទ្ធំសេត្វា ឈាបេត្វា យាចកេ បោថេត្វា នីហរាបេសិ, កស្សចិ តិណគ្គេន ឧទ្ធរិត្វា តេលពិន្ទុម្បិ ន ទេតិ។ តទា សក្កោ ទេវរាជា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ ឱលោកេត្វា “បវត្តតិ នុ ខោ មេ ទានវំសោ, ឧទាហុ នោ”តិ ឧបធារេន្តោ “បុត្តោ មេ ទានំ បវត្តេត្វា ចន្ទោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ សូរិយោ, តស្ស បុត្តោ មាតលិ, តស្ស បុត្តោ បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឆដ្ឋោ បន តំ វំសំ ឧបច្ឆិន្ទី”តិ បស្សិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ “ឥមំ បាបធម្មំ ទមេត្វា ទានផលំ ជានាបេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ។ សោ ចន្ទសូរិយមាតលិបញ្ចសិខេ បក្កោសាបេត្វា “សម្មា, អម្ហាកំ វំសេ ឆដ្ឋោ កុលវំសំ សមុច្ឆិន្ទិត្វា ទានសាលំ ឈាបេត្វា យាចកេ នីហរាបេសិ, ន កស្សចិ កិញ្ចិ ទេតិ, ឯថ នំ ទមេស្សាមា”តិ តេហិ សទ្ធិំ ពារាណសឹ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ សេដ្ឋិ រាជុបដ្ឋានំ កត្វា អាគន្ត្វា សត្តមេ ទ្វារកោដ្ឋកេ អន្តរវីថិំ ឱលោកេន្តោ ចង្កមតិ។ សក្កោ “តុម្ហេ មម បវិដ្ឋកាលេ បច្ឆតោ បដិបាដិយា អាគច្ឆថា”តិ វត្វា គន្ត្វា សេដ្ឋិស្ស សន្តិកេ ឋត្វា “ភោ មហាសេដ្ឋិ, ភោជនំ មេ ទេហី”តិ អាហ។ “ព្រាហ្មណ នត្ថិ តវ ឥធ ភត្តំ, អញ្ញត្ថ គច្ឆា”តិ។ “ភោ មហាសេដ្ឋិ, ព្រាហ្មណេហិ ភត្តេ យាចិតេ ន ទាតុំ ន លព្ភតី”តិ។ “ព្រាហ្មណ, មម គេហេ បក្កម្បិ បចិតព្ពម្បិ ភត្តំ នត្ថិ, អញ្ញត្ថ គច្ឆា”តិ។ “មហាសេដ្ឋិ, ឯកំ តេ សិលោកំ កថេស្សាមិ, តំ សុណាហី”តិ។ “នត្ថិ មយ្ហំ តវ សិលោកេនត្ថោ, មា ឥធ តិដ្ឋា”តិ។ សក្កោ តស្ស កថំ អសុណន្តោ វិយ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៥.
“អបចន្តាបិ ទិច្ឆន្តិ, សន្តោ លទ្ធាន ភោជនំ;
កិមេវ ត្វំ បចមានោ, យំ ន ទជ្ជា ន តំ សមំ។

១២៦.
“មច្ឆេរា ច បមាទា ច, ឯវំ ទានំ ន ទីយតិ;
បុញ្ញំ អាកង្ខមានេន, ទេយ្យំ ហោតិ វិជានតា”តិ។

តាសំ អត្ថោ – មហាសេដ្ឋិ អបចន្តាបិ សន្តោ សប្បុរិសា ភិក្ខាចរិយាយ លទ្ធម្បិ ភោជនំ ទាតុំ ឥច្ឆន្តិ, ន ឯកកា បរិភុញ្ជន្តិ។ កិមេវ ត្វំ បចមានោ យំ ន ទទេយ្យាសិ, ន តំ សមំ, តំ តវ អនុរូបំ អនុច្ឆវិកំ ន ហោតិ។ ទានញ្ហិ មច្ឆេរេន ច បមាទេន ចាតិ ទ្វីហិ ទោសេហិ ន ទីយតិ, បុញ្ញំ អាកង្ខមានេន វិជានតា បណ្ឌិតមនុស្សេន ទាតព្ពមេវ ហោតីតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “តេន ហិ គេហំ បវិសិត្វា និសីទ, ថោកំ លច្ឆសី”តិ អាហ។ សក្កោ បវិសិត្វា តេ សិលោកេ សជ្ឈាយន្តោ និសីទិ។ អថ នំ ចន្ទោ អាគន្ត្វា ភត្តំ យាចិ។ “នត្ថិ តេ ភត្តំ, គច្ឆា”តិ ច វុត្តោ “មហាសេដ្ឋិ អន្តោ ឯកោ ព្រាហ្មណោ និសិន្នោ, ព្រាហ្មណវាចនកំ មញ្ញេ ភវិស្សតិ, អហម្បិ ភវិស្សាមី”តិ វត្វា “នត្ថិ ព្រាហ្មណវាចនកំ, និក្ខមា”តិ វុច្ចមានោបិ “មហាសេដ្ឋិ ឥង្ឃ តាវ សិលោកំ សុណាហី”តិ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៧.
“យស្សេវ ភីតោ ន ទទាតិ មច្ឆរី, តទេវាទទតោ ភយំ;
ជិឃច្ឆា ច បិបាសា ច, យស្ស ភាយតិ មច្ឆរី;
តមេវ ពាលំ ផុសតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច។

១២៨.
“តស្មា វិនេយ្យ មច្ឆេរំ, ទជ្ជា ទានំ មលាភិភូ;
បុញ្ញានិ បរលោកស្មិំ, បតិដ្ឋា ហោន្តិ បាណិន”ន្តិ។

តត្ថ **យស្ស ភាយតី**តិ “អហំ អញ្ញេសំ ទត្វា សយំ ជិឃច្ឆិតោ ច បិបាសិតោ ច ភវិស្សាមី”តិ យស្សា ជិឃច្ឆាយ បិបាសាយ ភាយតិ។ **តមេវា**តិ តញ្ញេវ ជិឃច្ឆាបិបាសាសង្ខាតំ ភយំ ឯតំ ពាលំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ឥធលោកេ បរលោកេ ច ផុសតិ បីឡេតិ, អច្ចន្តទាលិទ្ទិយំ បាបុណាតិ។ **មលាភិភូ**តិ មច្ឆរិយមលំ អភិភវន្តោ។

តស្សបិ វចនំ សុត្វា “តេន ហិ បវិស, ថោកំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ សោបិ បវិសិត្វា សក្កស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ តតោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា សូរិយោ អាគន្ត្វា ភត្តំ យាចន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៩. ទុទ្ទទំ ទទមានានំ, ទុក្ករំ កម្ម កុព្ពតំ;
អសន្តោ នានុកុព្ពន្តិ, សតំ ធម្មោ ទុរន្នយោ។

១៣០. “តស្មា សតញ្ច អសតំ, នានា ហោតិ ឥតោ គតិ;
អសន្តោ និរយំ យន្តិ, សន្តោ សគ្គបរាយណា”តិ។

តត្ថ **ទុទ្ទទ**ន្តិ ទានំ នាម ទុទ្ទទំ មច្ឆេរំ អភិភវិត្វា ទាតព្ពតោ, តំ ទទមានានំ។ **ទុក្ករ**ន្តិ តទេវ ទានកម្មំ ទុក្ករំ យុទ្ធសទិសំ, តំ កុព្ពតំ។ **នានុកុព្ពន្តី**តិ អសប្បុរិសា ទានផលំ អជានន្តា តេសំ គតមគ្គំ នានុគច្ឆន្តិ។ **សតំ ធម្មោ**តិ សប្បុរិសានំ ពោធិសត្តានំ ធម្មោ អញ្ញេហិ ទុរនុគមោ។ **អសន្តោ**តិ មច្ឆរិយវសេន ទានំ អទត្វា អសប្បុរិសា និរយំ យន្តិ។

សេដ្ឋិ គហេតព្ពគហណំ អបស្សន្តោ “តេន ហិ បវិសិត្វា ព្រាហ្មណានំ សន្តិកេ និសីទ, ថោកំ លច្ឆសី”តិ អាហ។ តតោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា មាតលិ អាគន្ត្វា ភត្តំ យាចិត្វា “នត្ថី”តិ វចនមត្តកាលមេវ សត្តមំ គាថមាហ –

១៣១. “អប្បស្មេកេ បវេច្ឆន្តិ, ពហុនេកេ ន ទិច្ឆរេ;
អប្បស្មា ទក្ខិណា ទិន្នា, សហស្សេន សមំ មិតា”តិ។

តត្ថ **អប្បស្មេកេ បវេច្ឆន្តី**តិ មហាសេដ្ឋិ ឯកច្ចេ បណ្ឌិតបុរិសា អប្បស្មិម្បិ ទេយ្យធម្មេ បវេច្ឆន្តិ, ទទន្តិយេវាតិ អត្ថោ។ ពហុនាបិ ទេយ្យធម្មេន សមន្នាគតា ឯកេ សត្តា **ន ទិច្ឆរេ** ន ទទន្តិ។ **ទក្ខិណា**តិ កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហិត្វា ទិន្នទានំ។ **សហស្សេន សមំ មិតា**តិ ឯវំ ទិន្នា កដច្ឆុភត្តមត្តាបិ ទក្ខិណា សហស្សទានេន សទ្ធឹ មិតា, មហាផលត្តា សហស្សទានសទិសាវ ហោតីតិ អត្ថោ។

តម្បិ សោ “តេន ហិ បវិសិត្វា និសីទា”តិ អាហ។ តតោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា បញ្ចសិខោ អាគន្ត្វា ភត្តំ យាចិត្វា “នត្ថិ គច្ឆា”តិ វុត្តេ “អហំ ន គតបុព្ពោ, ឥមស្មឹ គេហេ ព្រាហ្មណវាចនកំ ភវិស្សតិ មញ្ញេ”តិ តស្ស ធម្មកថំ អារភន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១៣២. “ធម្មំ ចរេ យោបិ សមុញ្ជកំ ចរេ, ទារញ្ច បោសំ ទទមប្បកស្មឹ;
សតំ សហស្សានំ សហស្សយាគិនំ, កលម្បិ នាគ្ឃន្តិ តថាវិធស្ស តេ”តិ។

តត្ថ **ធម្ម**ន្តិ តិវិធសុចរិតធម្មំ។ **សមុញ្ជក**ន្តិ គាមេ វា អាមកបក្កភិក្ខាចរិយំ អរញ្ញេ វា ផលាផលហរណសង្ខាតំ ឧញ្ឆំ យោ ចរេយ្យ, សោបិ ធម្មមេវ ចរេ។ **ទារញ្ច បោស**ន្តិ អត្តនោ ច បុត្តទារំ បោសេន្តោយេវ។ **ទទមប្បកស្មិ**ន្តិ បរិត្តេ វា ទេយ្យធម្មេ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ ទទមានោ ធម្មំ ចរេតិ អត្ថោ។ **សតំ សហស្សានំ សហស្សយាគិន**ន្តិ បរំ បោថេត្វា វិហេឋេត្វា សហស្សេន យាគំ យជន្តានំ សហស្សយាគីនំ ឥស្សរានំ សតសហស្សម្បិ។ **កលម្បិ នាគ្ឃន្តិ តថាវិធស្ស តេ**តិ តេសំ សតសហស្សសង្ខាតានំ សហស្សយាគីនំ យាគា តថាវិធស្ស ធម្មេន សមេន ទេយ្យធម្មំ ឧប្បាទេត្វា ទេន្តស្ស ទុគ្គតមនុស្សស្ស សោឡសឹ កលំ ន អគ្ឃន្តីតិ។

សេដ្ឋិ បញ្ចសិខស្ស កថំ សុត្វា សល្លក្ខេសិ។ អថ នំ អនគ្ឃការណំ បុច្ឆន្តោ នវមំ គាថមាហ –

១៣៣. “កេនេស យញ្ញោ វិបុលោ មហគ្ឃតោ, សមេន ទិន្នស្ស ន អគ្ឃមេតិ;
កថំ សតំ សហស្សានំ សហស្សយាគិនំ, កលម្បិ នាគ្ឃន្តិ តថាវិធស្ស តេ”តិ។

តត្ថ **យញ្ញោ**តិ ទានយាគោ សតសហស្សបរិច្ចាគវសេន វិបុលោ, វិបុលត្តាវ មហគ្ឃតោ។ **សមេន ទិន្នស្សា**តិ ធម្មេន ទិន្នស្ស កេន ការណេន អគ្ឃំ ន ឧបេតិ។ **កថំ សតំ សហស្សាន**ន្តិ ព្រាហ្មណ, កថំ សហស្សយាគីនំ បុរិសានំ ពហូនំ សហស្សានំ សតសហស្សសង្ខាតា ឥស្សរា តថាវិធស្ស ធម្មេន ឧប្បាទេត្វា ទាយកស្ស ឯកស្ស ទុគ្គតមនុស្សស្ស កលំ នាគ្ឃន្តីតិ។

អថស្ស កថេន្តោ បញ្ចសិខោ ឱសានគាថមាហ –

១៣៤. “ទទន្តិ ហេកេ វិសមេ និវិដ្ឋា, ឆេត្វា វធិត្វា អថ សោចយិត្វា;
សា ទក្ខិណា អស្សុមុខា សទណ្ឌា, សមេន ទិន្នស្ស ន អគ្ឃមេតិ;

ឯវំ សតំ សហស្សានំ សហស្សយាគិនំ, កលម្បិ នាគ្ឃន្តិ តថាវិធស្ស តេ”តិ។

តត្ថ **វិសមេ**តិ វិសមេ កាយកម្មាទិម្ហិ និវិដ្ឋា។ **ឆេត្វា**តិ កិលមេត្វា។ **វធិត្វា**តិ មារេត្វា។ **សោចយិត្វា**តិ សសោកេ កត្វា។

សោ បញ្ចសិខស្ស ធម្មកថំ សុត្វា “តេន ហិ គច្ឆ, គេហំ បវិសិត្វា និសីទ, ថោកំ លច្ឆសី”តិ អាហ។ សោបិ គន្ត្វា តេសំ សន្តិកេ និសីទិ។ តតោ ពិលារកោសិយោ សេដ្ឋិ ឯកំ ទាសឹ អាមន្តេត្វា “ឯតេសំ ព្រាហ្មណានំ បលាបវីហីនំ នាឡឹ នាឡឹ ទេហី”តិ អាហ។ សា វីហី គហេត្វា ព្រាហ្មណេ ឧបសង្កមិត្វា “ឥមេ អាទាយ យត្ថ កត្ថចិ បចាបេត្វា ភុញ្ជថា”តិ អាហ។ “ន អម្ហាកំ វីហិនា អត្ថោ, ន មយំ វីហី អាមសាមា”តិ។ “អយ្យ, វីហី កិរេតេ នាមសន្តី”តិ? “តេន ហិ តេសំ តណ្ឌុលេ ទេហី”តិ។ សា តណ្ឌុលេ អាទាយ គន្ត្វា “ព្រាហ្មណា តណ្ឌុលេ គណ្ហថា”តិ អាហ។ “មយំ អាមកំ ន បដិគ្គណ្ហាមា”តិ។ “អយ្យ, អាមកំ កិរ ន គណ្ហន្តី”តិ។ “តេន ហិ តេសំ ករោដិយំ វឌ្ឍេត្វា គោភត្តំ ទេហី”តិ។ សា តេសំ ករោដិយំ វឌ្ឍេត្វា មហាគោណានំ បក្កភត្តំ អាហរិត្វា អទាសិ។ បញ្ចបិ ជនា កពឡេ វឌ្ឍេត្វា មុខេ បក្ខិបិត្វា គលេ លគ្គាបេត្វា អក្ខីនិ បរិវត្តេត្វា វិស្សដ្ឋសញ្ញា មតា វិយ និបជ្ជឹសុ។ ទាសី តេ ទិស្វា “មតា ភវិស្សន្តី”តិ ភីតា គន្ត្វា សេដ្ឋិនោ អារោចេសិ “អយ្យ, តេ ព្រាហ្មណា គោភត្តំ គិលិតុំ អសក្កោន្តា មតា”តិ។

សោ ចិន្តេសិ “ឥទានិ អយំ បាបធម្មោ សុខុមាលព្រាហ្មណានំ គោភត្តំ ទាបេសិ, តេ តំ គិលិតុំ អសក្កោន្តា មតាតិ មំ គរហិស្សន្តី”តិ។ តតោ ទាសឹ អាហ – “ខិប្បំ គន្ត្វា ឯតេសំ ករោដិកេសុ ភត្តំ ហរិត្វា នានគ្គរសំ សាលិភត្តំ វឌ្ឍេហី”តិ។ សា តថា អកាសិ។ សេដ្ឋិ អន្តរវីថិ បដិបន្នមនុស្សេ បក្កោសាបេត្វា “អហំ មម ភុញ្ជន និយាមេន ឯតេសំ ព្រាហ្មណានំ ភត្តំ ទាបេសឹ, ឯតេ លោភេន មហន្តេ បិណ្ឌេ កត្វា ភុញ្ជមានា គលេ លគ្គាបេត្វា មតា, មម និទ្ទោសភាវំ ជានាថា”តិ វត្វា បរិសំ សន្និបាតេសិ។ មហាជនេ សន្និបតិតេ ព្រាហ្មណា ឧដ្ឋាយ មហាជនំ ឱលោកេត្វា “បស្សថិមស្ស សេដ្ឋិស្ស មុសាវាទិតំ, ‘អម្ហាកំ អត្តនោ ភុញ្ជនភត្តំ ទាបេសិ’ន្តិ វទតិ, បឋមំ គោភត្តំ អម្ហាកំ ទត្វា អម្ហេសុ មតេសុ វិយ និបន្នេសុ ឥមំ ភត្តំ វឌ្ឍាបេសី”តិ វត្វា អត្តនោ មុខេហិ គហិតភត្តំ ភូមិយំ បាតេត្វា ទស្សេសុំ។ មហាជនោ សេដ្ឋឹ គរហិ “អន្ធពាល, អត្តនោ កុលវំសំ នាសេសិ, ទានសាលំ ឈាបេសិ, យាចកេ គីវាយំ គហេត្វា នីហរាបេសិ, ឥទានិ ឥមេសំ សុខុមាលព្រាហ្មណានំ ភត្តំ ទេន្តោ គោភត្តំ ទាបេសិ, បរលោកំ គច្ឆន្តោ តវ ឃរេ វិភវំ គីវាយំ ពន្ធិត្វា គមិស្សសិ មញ្ញេ”តិ។

តស្មឹ ខណេ សក្កោ មហាជនំ បុច្ឆិ “ជានាថ, តុម្ហេ ឥមស្មឹ គេហេ ធនំ កស្ស សន្តក”ន្តិ? “ន ជានាមា”តិ។ “ឥមស្មឹ នគរេ អសុកកាលេ ពារាណសិយំ មហាសេដ្ឋិ នាម ទានសាលំ ការេត្វា មហាទានំ បវត្តយី”តិ សុតបុព្ពំ តុម្ហេហីតិ។ “អាម សុណាមា”តិ។ “អហំ សោ សេដ្ឋិ, ទានំ ទត្វា សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា បុត្តោបិ មេ តំ វំសំ អវិនាសេត្វា ទានំ ទត្វា ចន្ទោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, តស្ស បុត្តោ សូរិយោ, តស្ស បុត្តោ មាតលិ, តស្ស បុត្តោ បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ។ តេសុ អយំ ចន្ទោ, អយំ សូរិយោ, អយំ មាតលិសង្គាហកោ, អយំ ឥមស្ស បាបធម្មស្ស បិតា បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ, ឯវំ ពហុគុណំ ឯតំ ទានំ នាម, កត្តព្ពមេវ កុសលំ បណ្ឌិតេហី”តិ កថេន្តោ មហាជនស្ស កង្ខច្ឆេទនត្ថំ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា មហន្តេនានុភាវេន មហន្តេន បរិវារេន ជលមានសរីរា អដ្ឋំសុ, សកលនគរំ បជ្ជលន្តំ វិយ អហោសិ។ សក្កោ មហាជនំ អាមន្តេត្វា “មយំ អត្តនោ ទិព្ពសម្បត្តឹ បហាយ អាគច្ឆន្តា ឥមំ កុលវំសនាសករំ បាបធម្មពិលារកោសិយំ និស្សាយ អាគតា, អយំ បាបធម្មោ អត្តនោ កុលវំសំ នាសេត្វា ទានសាលំ ឈាបេត្វា យាចកេ គីវាយំ គហេត្វា នីហរាបេត្វា អម្ហាកំ វំសំ សមុច្ឆិន្ទិ, ‘អយំ អទានសីលោ ហុត្វា និរយេ និព្ពត្តេយ្យា’តិ ឥមស្ស អនុកម្បាយ អាគតាម្ហា”តិ វត្វា ទានគុណំ បកាសេន្តោ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ ពិលារកោសិយោ សិរស្មឹ អញ្ជលឹ បតិដ្ឋបេត្វា “ទេវ, អហំ ឥតោ បដ្ឋាយ បោរាណកុលវំសំ អនាសាបេត្វា ទានំ បវត្តេស្សាមិ, អជ្ជ អាទឹ កត្វា អន្តមសោ ឧទកទន្តបោនំ ឧបាទាយ អត្តនោ លទ្ធាហារំ បរស្ស អទត្វា ន ខាទិស្សាមី”តិ សក្កស្ស បដិញ្ញំ អទាសិ។ សក្កោ តំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋបេត្វា ចត្តារោ ទេវបុត្តេ អាទាយ សកដ្ឋានមេវ គតោ។ សោបិ សេដ្ឋិ យាវជីវំ ទានំ ទត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, អយំ ភិក្ខុ បុព្ពេ អស្សទ្ធោ អហោសិ កស្សចិ កិញ្ចិ អទាតា, អហំ បន នំ ទមេត្វា ទានផលំ ជានាបេសឹ, តមេវ ចិត្តំ ភវន្តរគតម្បិ ន ជហាតី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សេដ្ឋិ អយំ ទានបតិកោ ភិក្ខុ អហោសិ, ចន្ទោ សារិបុត្តោ, សូរិយោ មោគ្គល្លានោ, មាតលិ កស្សបោ, បញ្ចសិខោ អានន្ទោ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ពិលារកោសិយជាតកវណ្ណនា ទ្វាទសមា។

[៤៥១] ១៣. ចក្កវាកជាតកវណ្ណនា

វណ្ណវា អភិរូបោសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ លោលភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ចីវរាទីហិ អតិត្តោ “កហំ សង្ឃភត្តំ, កហំ និមន្តន”ន្តិ បរិយេសន្តោ វិចរតិ, អាមិសកថាយមេវ អភិរមតិ។ អថញ្ញេ បេសលា ភិក្ខូ តស្សានុគ្គហេន សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ លោលោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កស្មា ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា លោលោ អហោសិ, លោលភាវោ ច នាម បាបកោ, បុព្ពេបិ ត្វំ លោលភាវំ និស្សាយ ពារាណសិយំ ហត្ថិកុណបាទីហិ អតិត្តោ មហាអរញ្ញំ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ លោលកាកោ ពារាណសិយំ ហត្ថិកុណបាទីហិ អតិត្តោ “អរញ្ញំ នុ ខោ កីទិស”ន្តិ អរញ្ញំ គន្ត្វា តត្ថាបិ ផលាផលេហិ អសន្តុដ្ឋោ គង្គាយ តីរំ គន្ត្វា វិចរន្តោ ជយម្បតិកេ ចក្កវាកេ ទិស្វា “ឥមេ សកុណា អតិវិយ សោភន្តិ, ឥមេ ឥមស្មិំ គង្គាតីរេ ពហុំ មច្ឆមំសំ ខាទន្តិ មញ្ញេ, ឥមេ បដិបុច្ឆិត្វា មយាបិ ឥមេសំ ភោជនំ គោចរំ ខាទិត្វា វណ្ណវន្តេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ តេសំ អវិទូរេ និសីទិត្វា ចក្កវាកំ បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៣៥. “វណ្ណវា អភិរូបោសិ, ឃនោ សញ្ជាតរោហិតោ;
ចក្កវាក សុរូបោសិ, វិប្បសន្នមុខិន្ទ្រិយោ។

១៣៦. “បាឋីនំ បាវុសំ មច្ឆំ, ពលជំ មុញ្ជរោហិតំ;
គង្គាយ តីរេ និសិន្នោ, ឯវំ ភុញ្ជសិ ភោជន”ន្តិ។

តត្ថ **ឃនោ**តិ ឃនសរីរោ។ **សញ្ជាតរោហិតោ**តិ ឧត្តត្តសុវណ្ណំ វិយ សុដ្ឋុជាតរោហិតវណ្ណោ។ **បាឋីន**ន្តិ បាឋីននាមកំ បាសាណមច្ឆំ។ **បាវុស**ន្តិ មហាមុខមច្ឆំ, “បាហុស”ន្តិបិ បាឋោ។ **ពលជ**ន្តិ ពលជមច្ឆំ។ **មុញ្ជរោហិត**ន្តិ មុញ្ជមច្ឆញ្ច រោហិតមច្ឆញ្ច។ **ឯវំ ភុញ្ជសី**តិ ឯវរូបំ ភោជនំ មញ្ញេ ភុញ្ជសីតិ បុច្ឆតិ។

ចក្កវាកោ តស្ស វចនំ បដិក្ខិបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៣៧. “ន វាហមេតំ ភុញ្ជាមិ, ជង្គលានោទកានិ វា;
អញ្ញត្រ សេវាលបណកា, ឯតំ មេ សម្ម ភោជន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – អហំ សម្ម, អញ្ញត្រ សេវាលា ច បណកា ច សេសានិ ជង្គលានិ វា ឱទកានិ វា មំសានិ អាទាយ ឯតំ ភោជនំ ន ភុញ្ជាមិ, យំ បនេតំ សេវាលបណកំ, ឯតំ មេ សម្ម, ភោជនន្តិ។

តតោ កាកោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៣៨. “ន វាហមេតំ សទ្ទហាមិ, ចក្កវាកស្ស ភោជនំ;
អហម្បិ សម្ម ភុញ្ជាមិ, គាមេ លោណិយតេលិយំ។

១៣៩. “មនុស្សេសុ កតំ ភត្តំ, សុចិំ មំសូបសេចនំ;
ន ច មេ តាទិសោ វណ្ណោ, ចក្កវាក យថា តុវ”ន្តិ។

តត្ថ **យថា តុវ**ន្តិ យថា តុវំ សោភគ្គប្បត្តោ សរីរវណ្ណោ, តាទិសោ មយ្ហំ វណ្ណោ នត្ថិ, ឯតេន ការណេន អហំ តវ “សេវាលបណកំ មម ភោជន”ន្តិ វទន្តស្ស វចនំ ន សទ្ទហាមីតិ។

អថស្ស ចក្កវាកោ ទុព្ពណ្ណការណំ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

១៤០. “សម្បស្សំ អត្តនិ វេរំ, ហិំសយំ មានុសិំ បជំ;
ឧត្រស្តោ ឃសសី ភីតោ, តេន វណ្ណោ តវេទិសោ។

១៤១. “សព្ពលោកវិរុទ្ធោសិ, ធង្ក បាបេន កម្មុនា;
លទ្ធោ បិណ្ឌោ ន បីណេតិ, តេន វណ្ណោ តវេទិសោ។

១៤២. “អហម្បិ សម្ម ភុញ្ជាមិ, អហិំសំ សព្ពបាណិនំ;
អប្បោស្សុក្កោ និរាសង្កី, អសោកោ អកុតោភយោ។

១៤៣. “សោ ករស្សុ អានុភាវំ, វីតិវត្តស្សុ សីលិយំ;

អហឹសាយ ចរ លោកេ, បិយោ ហោហិសិ មំមិវ។

១៤៤. “យោ ន ហន្តិ ន ឃាតេតិ, ន ជិនាតិ ន ជាបយេ;
មេត្តំសោ សព្ពភូតេសុ, វេរំ តស្ស ន កេនចី”តិ។

តត្ថ **សម្បស្សន្តិ** សម្ម កាក ត្វំ បរេសុ ឧប្បន្នំ អត្តនិ វេរចិត្តំ សម្បស្សមានោ មានុសឹ បជំ ហឹសន្តោ វិហេឋេន្តោ។ **ឧត្រស្តោតិ** ភីតោ។ **ឃសសីតិ** ភុញ្ជសិ។ តេន តេ ឯទិសោ ពីភច្ឆវណ្ណោ ជាតោ។ **ធង្កាតិ** កាកំ អាលបតិ។ **បិណ្ឌោតិ** ភោជនំ។ **អហឹសំ សព្ពបាណិនន្តិ** អហំ បន សព្ពសត្តេ អហឹសន្តោ ភុញ្ជាមីតិ វទតិ។ **សោ ករស្សុ អានុភាវន្តិ** សោ ត្វម្បិ វីរិយំ ករោហិ, អត្តនោ សីលិយសង្ខាតំ ទុស្សីលភាវំ វីតិវត្តស្សុ។ **អហឹសាយាតិ** អហឹសាយ សមន្នាគតោ ហុត្វា លោកេ ចរ។ **បិយោ ហោហិសិ មំមិវាតិ** ឯវំ សន្តេ មយា សទិសោវ លោកស្ស បិយោ ហោហិសិ។ **ន ជិនាតីតិ** ធនជានឹ ន ករោតិ។ **ន ជាបយេតិ** អញ្ញេបិ ន ការេតិ។ **មេត្តំសោតិ** មេត្តកោដ្ឋាសោ មេត្តចិត្តោ។ **ន កេនចីតិ** កេនចិ ឯកសត្តេនបិ សទ្ធឹ តស្ស វេរំ នាម នត្ថីតិ។

តស្មា សចេ លោកស្ស បិយោ ភវិតុំ ឥច្ឆសិ, សព្ពវេរេហិ វិរមាហីតិ ឯវំ ចក្កវាកោ កាកស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ កាកោ “តុម្ហេ អត្តនោ គោចរំ មយ្ហំ ន កថេថ, កា កា”តិ វស្សន្តោ ឧប្បតិត្វា ពារាណសិយំ ឧក្ការភូមិយញ្ញេវ ឱតរិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ លោលភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កាកោ លោលភិក្ខុ អហោសិ, ចក្កវាកី រាហុលមាតា, ចក្កវាកោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ចក្កវាកជាតកវណ្ណនា តេរសមា។

[៤៥២] ១៤. ភូរិបញ្ហជាតកវណ្ណនា

១៤៥-១៥៤. **សច្ចំ កិរាតិ** ឥទំ ភូរិបញ្ហជាតកំ **មហាឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិភវិស្សតិ។

ភូរិបញ្ហជាតកវណ្ណនា ចុទ្ទសមា។

[៤៥៣] ១៥. មហាមង្គលជាតកវណ្ណនា

កឹសុ នរោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ **មហាមង្គលសុត្តំ** (ខុ. បា. ៥.១ អាទយោ) អារព្ភ កថេសិ។ រាជគហនគរស្មិញ្ហិ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្ថាគារេ សន្និបតិតស្ស មហាជនស្ស មជ្ឈេ ឯកោ បុរិសោ “អជ្ជ មេ មង្គលកិរិយា អត្ថី”តិ ឧដ្ឋាយ អគមាសិ។ អបរោ តស្ស វចនំ សុត្វា “អយំ ‘មង្គល’ន្តិ វត្វាវ គតោ, កឹ ឯតំ មង្គលំ នាមា”តិ អាហ ។ តមញ្ញោ “អភិមង្គលរូបទស្សនំ មង្គលំ នាម។ ឯកច្ចោ ហិ កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ សព្ពសេតំ ឧសភំ វា បស្សតិ, គព្ភិនិត្ថឹ វា រោហិតមច្ឆំ វា បុណ្ណឃដំ វា នវនីតំ វា គោសប្បឹ វា អហតវត្ថំ វា បាយាសំ វា បស្សតិ, ឥតោ ឧត្តរិ មង្គលំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ តេន កថិតំ ឯកច្ចេ “សុកថិត”ន្តិ អភិនន្ទឹសុ។ អបរោ “នេតំ មង្គលំ, សុតំ នាម មង្គលំ។ ឯកច្ចោ ហិ ‘បុណ្ណា’តិ វទន្តានំ សុណាតិ, តថា ‘វឌ្ឍា’តិ ‘វឌ្ឍមានា’តិ សុណាតិ, ‘ភុញ្ជា’តិ ‘ខាទា’តិ វទន្តានំ សុណាតិ, ឥតោ ឧត្តរិ មង្គលំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ តេន កថិតម្បិ ឯកច្ចេ “សុកថិត”ន្តិ អភិនន្ទឹសុ។ អបរោ “ន ឯតំ មង្គលំ, មុតំ នាម មង្គលំ។ ឯកច្ចោ ហិ កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ បឋវឹ អាមសតិ, ហរិតតិណំ អល្លគោមយំ បរិសុទ្ធសាដកំ រោហិតមច្ឆំ សុវណ្ណរជតភាជនំ អាមសតិ, ឥតោ ឧត្តរិ មង្គលំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ តេន កថិតម្បិ ឯកច្ចេ “សុកថិត”ន្តិ អភិនន្ទឹសុ។ ឯវំ ទិដ្ឋមង្គលិកា សុតមង្គលិកា មុតមង្គលិកាតិ តិស្សោបិ បរិសា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេតុំ នាសក្ខឹសុ, ភុម្មទេវតា អាទឹ កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា “ឥទំ មង្គល”ន្តិ តថតោ ន ជានឹសុ។

សក្កោ ចិន្តេសិ “ឥមំ មង្គលបញ្ហំ សទេវកេ លោកេ អញ្ញត្រ ភគវតា អញ្ញោ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ សោ រត្តិភាគេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ “ពហូ ទេវា មនុស្សា ចា”តិ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា ទ្វាទសហិ គាថាហិ អដ្ឋតឹស មហាមង្គលានិ កថេសិ។ មង្គលសុត្តេ វិនិវដ្ដន្តេយេវ កោដិសតសហស្សមត្តា ទេវតា អរហត្តំ បាបុណឹសុ, សោតាបន្នាទីនំ គណនបថោ នត្ថិ។ សក្កោ មង្គលំ សុត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ សត្ថារា មង្គលេ កថិតេ សទេវកោ លោកោ “សុកថិត”ន្តិ អភិនន្ទិ។ តទា ធម្មសភាយំ តថាគតស្ស គុណកថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សត្ថា អញ្ញេសំ អវិសយំ មង្គលបញ្ហំ សទេវកស្ស លោកស្ស ចិត្តំ គហេត្វា កុក្កុច្ចំ ឆិន្ទិត្វា គគនតលេ ចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ កថេសិ, ឯវំ មហាបញ្ញោ, អាវុសោ,

តថាគតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សម្ពោធិប្បត្តស្ស មម មង្គលបញ្ហកថនំ, ស្វាហំ ពោធិសត្តចរិយំ ចរន្តោបិ ទេវមនុស្សានំ កង្ខំ ឆិន្ទិត្វា មង្គលបញ្ហំ កថេសិ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ គាមេ វិភវសម្បន្នស្ស ព្រាហ្មណស្ស កុលេ និព្ពត្តិ, “រក្ខិតកុមារោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ កតទារបរិគ្គហោ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន រតនវិលោកនំ កត្វា សំវិគ្គមានសោ មហាទានំ បវត្តេត្វា កាមេ បហាយ ហិមវន្តបទេសេ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារោ ឯកស្មឹ បទេសេ វាសំ កប្បេសិ។ អនុបុព្ពេនស្ស បរិវារោ មហា អហោសិ, បញ្ច អន្តេវាសិកសតានិ អហេសុំ។ អថេកទិវសំ តេ តាបសា ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “អាចរិយ, វស្សារត្តសមយេ ហិមវន្តតោ ឱតរិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ជនបទចារិកំ គច្ឆាម, ឯវំ នោ សរីរញ្ច ថិរំ ភវិស្សតិ, ជង្ឃវិហារោ ច កតោ ភវិស្សតី”តិ អាហំសុ។ តេ “តេន ហិ តុម្ហេ គច្ឆថ, អហំ ឥធេវ វសិស្សាមី”តិ វុត្តេ តំ វន្ទិត្វា ហិមវន្តា ឱតរិត្វា ចារិកំ ចរមានា ពារាណសី បត្វា រាជុយ្យានេ វសឹសុ។ តេសំ មហាសក្ការសម្មានោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ពារាណសិយំ សន្ថាគារេ សន្និបតិតេ មហាជនកាយេ មង្គលបញ្ហោ សមុដ្ឋាសិ។ សព្ពំ បច្ចុប្បន្នវត្ថុនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

តទា បន មនុស្សានំ កង្ខំ ឆិន្ទិត្វា មង្គលបញ្ហំ កថេតុំ សមត្ថំ អបស្សន្តោ មហាជនោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ឥសិគណំ មង្គលបញ្ហំ បុច្ឆិ។ ឥសយោ រាជានំ អាមន្តេត្វា “មហារាជ, មយំ ឯតំ កថេតុំ ន សក្ខិស្សាម, អបិច ខោ អម្ហាកំ អាចរិយោ រក្ខិតតាបសោ នាម មហាបញ្ញោ ហិមវន្តេ វសតិ, សោ សទេវកស្ស លោកស្ស ចិត្តំ គហេត្វា ឯតំ មង្គលបញ្ហំ កថេស្សតី”តិ វទឹសុ។ រាជា “ភន្តេ, ហិមវន្តោ នាម ទូរេ ទុគ្គមោ, ន សក្ខិស្សាម មយំ តត្ថ គន្តុំ, សាធុ វត តុម្ហេយេវ អាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆិត្វា ឧគ្គណ្ហិត្វា បុនាគន្ត្វា អម្ហាកំ កថេថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា កតបដិសន្ថារា អាចរិយេន រញ្ញោ ធម្មិកភាវេ ជនបទចារិត្តេ ច បុច្ឆិតេ តំ ទិដ្ឋមង្គលាទីនំ ឧប្បត្តឹ អាទិតោ បដ្ឋាយ កថេត្វា រញ្ញោ យាចនាយ ច អត្តនោ បញ្ហសវនត្ថំ អាគតភាវំ បកាសេត្វា “សាធុ នោ ភន្តេ, មង្គលបញ្ហំ បាកដំ កត្វា កថេថា”តិ យាចឹសុ។ តតោ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ អាចរិយំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៥៥. “កឹសុ នរោ ជប្បមធិច្ច កាលេ, កំ វា វិជ្ជំ កតមំ វា សុតានំ;
សោ មច្ចោ អស្មិញ្ច បរម្ហិ លោកេ, កថំ ករោ សោត្ថានេន គុត្តោ”តិ។

តត្ថ **កាលេ**តិ មង្គលបត្ថនកាលេ។ **វិជ្ជន្តិ** វេទំ។ **សុតានន្តិ** សិក្ខិតព្ពយុត្តកបរិយត្តីនំ។ **អស្មិញ្ចា**តិ ឯត្ថ **ចា**តិ និបាតមត្តំ។ **សោត្ថានេនា**តិ សោត្ថិភាវាវហេន មង្គលេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អាចរិយ, បុរិសោ មង្គលំ ឥច្ឆន្តោ មង្គលកាលេ កឹសុ នាម ជប្បន្តោ តីសុ វេទេសុ កតរំ វា វេទំ កតរំ វា សុតានំ អន្តរេ សុតបរិយត្តឹ អធីយិត្វា សោ មច្ចោ ឥមស្មិញ្ច លោកេ បរម្ហិ ច កថំ ករោ ឯតេសុ ជប្បាទីសុ កឹ កេន និយាមេន ករោន្តោ សោត្ថានេន និរបរាធមង្គលេន គុត្តោ រក្ខិតោ ហោតិ, តំ ឧភយលោកហិតំ គហេត្វា ឋិតមង្គលំ អម្ហាកំ កថេហី”តិ។

ឯវំ ជេដ្ឋន្តេវាសិកេន មង្គលបញ្ហំ បុដ្ឋោ មហាសត្តោ ទេវមនុស្សានំ កង្ខំ ឆិន្ទន្តោ “ឥទញ្ចិទញ្ច មង្គល”ន្តិ ពុទ្ធលីឡាយ មង្គលំ កថេន្តោ អាហ –

១៥៦. “យស្ស ទេវា បិតរោ ច សព្ពេ, សរីសបា សព្ពភូតានិ ចាបិ;
មេត្តាយ និច្ចំ អបចិតានិ ហោន្តិ, ភូតេសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ”តិ។

តត្ថ **យស្សា**តិ យស្ស បុគ្គលស្ស។ **ទេវា**តិ ភុម្មទេវេ អាទី កត្វា សព្ពេបិ កាមាវចរទេវា។ **បិតរោ ចា**តិ តតុត្តរិ រូបាវចរព្រហ្មានោ។ **សរីសបា**តិ ទីឃជាតិកា។ **សព្ពភូតានិ ចាបី**តិ វុត្តាវសេសានិ ច សព្ពានិបិ ភូតានិ។ **មេត្តាយ និច្ចំ អបចិតានិ ហោន្តី**តិ ឯតេ សព្ពេ សត្តា ទសទិសាផរណវសេន បវត្តាយ អប្បនាប្បត្តាយ មេត្តាភាវនាយ អបចិតា ហោន្តិ។ **ភូតេសុ វេ**តិ តំ តស្ស បុគ្គលស្ស សព្ពសត្តេសុ សោត្ថានំ និរន្តរំ បវត្តំ និរបរាធមង្គលំ អាហុ។ មេត្តាវិហារី ហិ បុគ្គលោ សព្ពេសំ បិយោ ហោតិ បរូបក្កមេន អវិកោបិយោ។ ឥតិ សោ ឥមិនា មង្គលេន រក្ខិតោ គោបិតោ ហោតីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ បឋមំ មង្គលំ កថេត្វា ទុតិយាទីនិ កថេន្តោ –

១៥៧. “យោ សព្ពលោកស្ស និវាតវុត្តិ, ឥត្ថីបុមានំ សហទារកានំ;
ខន្តា ទុរុត្តានមប្បដិកូលវាទី, អធិវាសនំ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៥៨.យោ នាវជានាតិ សហាយមត្តេ, សិប្បេន កុល្យាហិ ធនេន ជច្ចា;
រុចិបញ្ញោ អត្ថកាលេ មតីមា, សហាយេសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៥៩.“មិត្តានិ វេ យស្ស ភវន្តិ សន្តោ, សំវិស្សត្ថា អវិសំវាទកស្ស;
ន មិត្តទុព្ភី សំវិភាគី ធនេន, មិត្តេសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៦០.“យស្ស ភរិយា តុល្យវយា សមគ្គា, អនុព្ពតា ធម្មកាមា បជាតា;
កោលិនិយា សីលវតី បតិព្ពតា, ទារេសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៦១.“យស្ស រាជា ភូតបតិ យសស្សី, ជានាតិ សោចេយ្យំ បរក្កមញ្ច;
អទ្វេជ្ឈតា សុហទយំ មមន្តិ, រាជូសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៦២.“អន្នញ្ច បានញ្ច ទទាតិ សទ្ធោ, មាលញ្ច គន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច;
បសន្នចិត្តោ អនុមោទមានោ, សគ្គេសុ វេ សោត្ថានំ តទាហុ។

១៦៣.“យមរិយធម្មេន បុនន្តិ វុទ្ធា, អារាធិតា សមចរិយាយ សន្តោ;
ពហុស្សុតា ឥសយោ សីលវន្តោ, អរហន្តមជ្ឈេ សោត្ថានំ តទាហូ”តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។

តត្ថ **និវាតវុត្តី**តិ មុទុចិត្តតាយ សព្ពលោកស្ស នីចវុត្តិ ហោតិ។ **ខន្តា ទុរុត្តាន**ន្តិ បរេហិ វុត្តានំ ទុដ្ឋវចនានំ អធិវាសកោ ហោតិ។ **អប្បដិកូលវាទី**តិ “អក្កោច្ឆិ មំ, អវធិ ម”ន្តិ យុគគ្គាហំ អករោន្តោ អនុកូលមេវ វទតិ។ **អធិវាសន**ន្តិ ឥទំ អធិវាសនំ តស្ស សោត្ថានំ និរបរាធមង្គលំ បណ្ឌិតា វទន្តិ។

សហាយមត្តេតិ សហាយេ ច សហាយមត្តេ ច។ តត្ថ សហបំសុកីឡិតា សហាយា នាម, ទស ទ្វាទស វស្សានិ ឯកតោ វុត្ថា សហាយមត្តា នាម, តេ សព្ពេបិ “អហំ សិប្បវា, ឥមេ និសិប្បា”តិ ឯវំ សិប្បេន វា “អហំ កុលីនោ, ឥមេ ន កុលីនា”តិ ឯវំ កុលសម្បត្តិសង្ខាតាហិ កុល្យាហិ វា, “អហំ អឌ្ឍោ, ឥមេ ទុគ្គតា”តិ ឯវំ ធនេន វា, “អហំ ជាតិសម្បន្នោ, ឥមេ ទុជ្ជាតា”តិ ឯវំ ជច្ចា វា នាវជានាតិ។ **រុចិបញ្ញោ**តិ សាធុបញ្ញោ សុន្ទរបញ្ញោ ។ **អត្ថកាលេ**តិ កស្សចិទេវ អត្ថស្ស ការណស្ស ឧប្បន្នកាលេ។ **មតីមា**តិ តំ តំ អត្ថំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វិចារណសមត្ថតាយ មតិមា ហុត្វា តេ សហាយេ នាវជានាតិ។ **សហាយេសូ**តិ តំ តស្ស អនវជាននំ សហាយេសុ សោត្ថានំ នាមាតិ បោរាណកបណ្ឌិតា អាហុ។ តេន ហិ សោ និរបរាធមង្គលេន ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច គុត្តោ ហោតិ។ តត្ថ បណ្ឌិតេ សហាយេ និស្សាយ សោត្ថិភាវោ **កុសនាឡិជាតកេន** (ជា. ១.១.១២១ អាទយោ) កថេតព្ពោ។

សន្តោតិ បណ្ឌិតា សប្បុរិសា យស្ស មិត្តានិ ភវន្តិ។ **សំវិស្សត្ថា**តិ យរំ បវិសិត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតស្សេវ គហណវសេន វិស្សាសមាបន្នា។ **អវិសំវាទកស្សា**តិ អវិសំវាទនសីលស្ស។ **ន មិត្តទុព្ភី**តិ យោ ច មិត្តទុព្ភី ន ហោតិ។ **សំវិភាគី ធនេនា**តិ អត្តនោ ធនេន មិត្តានំ សំវិភាគំ ករោតិ។ **មិត្តេសូ**តិ មិត្តេ និស្សាយ លទ្ធព្ពំ តស្ស តំ មិត្តេសុ សោត្ថានំ នាម ហោតិ។ សោ ហិ ឯវរូបេហិ មិត្តេហិ រក្ខិតោ សោត្ថី បាបុណាតិ។ តត្ថ មិត្តេ និស្សាយ សោត្ថិភាវោ **មហាឧក្កុសជាតកា**ទីហិ (ជា. ១.១៤.៤៤ អាទយោ) កថេតព្ពោ។

តុល្យវយាតិ សមានវយា។ **សមគ្គា**តិ សមគ្គវាសា។ **អនុព្ពតា**តិ អនុវត្តិកា។ **ធម្មកាមា**តិ តិវិធសុចរិតធម្មំ រោចេតិ។ **បជាតា**តិ វិជាយិនី, ន វញ្ឈា។ **ទារេសូ**តិ ឯតេហិ សីលគុណេហិ សមន្នាគតេ មាតុគាមេ គេហេ វសន្តេ សាមិកស្ស សោត្ថិ ហោតីតិ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ តត្ថ សីលវន្តំ មាតុគាមំ និស្សាយ សោត្ថិភាវោ **មណិចោរជាតក-** (ជា. ១.២.៨៧ អាទយោ) **សម្ពុលជាតក-** (ជា. ១.១៦.២៩៧ អាទយោ) **ខណ្ឌហាលជាតកេហិ** (ជា. ២.២២.៩៨២ អាទយោ) កថេតព្ពោ។

សោចេយ្យន្តិ សុចិភាវំ។ **អទ្វេជ្ឈតា**តិ អទ្វេជ្ឈតាយ ន ឯស មយា សទ្ធឹ ភិជ្ជិត្វា ទ្វិធា ភវិស្សតីតិ ឯវំ អទ្វេជ្ឈភាវេន យំ ជានាតិ។ **សុហទយំ មម**ន្តិ សុហទោ អយំ មមន្តិ ច យំ ជានាតិ។ **រាជូសុ វេ**តិ ឯវំ រាជូសុ សេវកានំ សោត្ថានំ នាមាតិ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ **ទទាតិ សទ្ធោ**តិ កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហិត្វា ទទាតិ។ **សគ្គេសុ វេ**តិ ឯវំ សគ្គេ ទេវលោកេ សោត្ថានំ និរបរាធមង្គលន្តិ បណ្ឌិតា កថេន្តិ, តំ បេតវត្ថុវិមានវត្ថូហិ វិត្ថារេត្វា កថេតព្ពំ។

បុនន្តិ វុទ្ធាតិ យំ បុគ្គលំ ញាណវុទ្ធា អរិយធម្មេន បុនន្តិ បរិសោធេន្តិ។ **សមចរិយាយា**តិ សម្មាបដិបត្តិយា។ **ពហុស្សុតា**តិ បដិវេធពហុស្សុតា។ **ឥសយោ**តិ ឯសិតគុណា។ **សីលវន្តោ**តិ អរិយសីលេន សមន្នាគតា។ **អរហន្ត**

មជ្ឈេតិ អរហន្តានំ មជ្ឈេ បដិលភិតព្ពំ តំ សោត្ថានន្តិ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ អរហន្តោ ហិ អត្តនា បដិវិទ្ធមគ្គំ អាចិក្ខិត្វា បដិបាទេន្តា អារាធកំ បុគ្គលំ អរិយមគ្គេន បុនន្តិ, សោបិ អរហាវ ហោតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អរហត្តេន ទេសនាយ កូដំ គណ្ហន្តោ អដ្ឋហិ គាថាហិ អដ្ឋ មហាមង្គលានិ កថេត្វា តេសញ្ញេវ មង្គលានំ ថុតឹ ករោន្តោ ឱសានគាថមាហ –

១៦៤. “ឯតានិ ខោ សោត្ថានានិ លោកេ, វិញ្ញុប្បសត្ថានិ សុខុទ្រយានិ;
តានីធ សេវេថ នរោ សបញ្ញោ, ន ហិ មង្គលេ កិញ្ចនមត្ថិ សច្ច”ន្តិ។

តត្ថ **ន ហិ មង្គលេ**តិ តស្មឹ បន ទិដ្ឋសុតមុតប្បភេទេ មង្គលេ កិញ្ចនំ ឯកមង្គលម្បិ សច្ចំ នាម នត្ថិ, និព្ពានមេវ បនេកំ បរមត្ថសច្ចន្តិ។

ឥសយោ តានិ មង្គលានិ សុត្វា សត្តដ្ឋទិវសច្ចយេន អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា តត្ថេវ អគមំសុ។ រាជា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆិ។ តេ តស្ស អាចរិយេន កថិតនិយាមេន មង្គលបញ្ហំ កថេត្វា ហិមវន្តមេវ អាគមំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ លោកេ មង្គលំ បាកដំ អហោសិ។ មង្គលេសុ វត្តិត្វា មតមតា សគ្គបថំ បូរេសុំ។ ពោធិសត្តោ ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ឥសិគណំ អាទាយ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ មង្គលបញ្ហំ កថេសិ”ន្តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ឥសិគណោ ពុទ្ធបរិសា អហោសិ , មង្គលបញ្ហបុច្ឆកោ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ សារិបុត្តោ, អាចរិយោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាមង្គលជាតកវណ្ណនា បន្នរសមា។

[៤៥៤] ១៦. ឃដបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា

ឧដ្ឋេហិ កណ្ហាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មតបុត្តំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ មដ្ឋកុណ្ឌលិសទិសមេវ។ ឥធ បន សត្ថា តំ ឧបាសកំ “កឹ, ឧបាសក, សោចសី”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឧបាសក, បោរាណកបណ្ឌិតា បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា មតបុត្តំ នានុសោចឹសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ឧត្តរបថេ កំសភោគេ អសិតញ្ជននគរេ មហាកំសោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស កំសោ ច, ឧបកំសោ ចាតិ ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ, ទេវគព្ភា នាម ឯកា ធីតា។ តស្សា ជាតទិវសេ នេមិត្តកា ព្រាហ្មណា “ឯតិស្សា កុច្ឆិយំ និព្ពត្តបុត្តា កំសគោត្តំ កំសវំសំ នាសេស្សន្តី”តិ ព្យាករឹសុ។ រាជា ពលវសិនេហេន ធីតរំ វិនាសេតុំ នាសក្ខិ, “ភាតរោ ជានិស្សន្តី”តិ យាវតាយុកំ ឋត្វា កាលមកាសិ។ តស្មឹ កាលកតេ កំសោ រាជា អហោសិ, ឧបកំសោ ឧបរាជា។ តេ ចិន្តយឹសុ “សចេ មយំ ភគិនឹ នាសេស្សាម, គារយ្ហា ភវិស្សាម, ឯតំ កស្សចិ អទត្វា និស្សាមិកំ កត្វា បដិជគ្គិស្សាមា”តិ។ តេ ឯកថូណកំ បាសាទំ ការេត្វា តំ តត្ថ វសាបេសុំ។ នន្ទិគោបា នាម តស្សា បរិចារិកា អហោសិ។ អន្ធកវេណ្ហុ នាម ទាសោ តស្សា សាមិកោ អារក្ខមកាសិ។

តទា ឧត្តរមធុរាយ មហាសាគរោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សាគរោ, ឧបសាគរោ ចាតិ ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ។ តេសុ បិតុ អច្ចយេន សាគរោ រាជា អហោសិ, ឧបសាគរោ ឧបរាជា។ សោ ឧបកំសស្ស សហាយកោ ឯកាចរិយកុលេ ឯកតោ ឧគ្គហិតសិប្បោ។ សោ សាគរស្ស ភាតុ អន្តេបុរេ ទុព្ភិត្វា ភាយមានោ បលាយិត្វា កំសភោគេ ឧបកំសស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ ឧបកំសោ តំ រញ្ញោ ទស្សេសិ, រាជា តស្ស មហន្តំ យសំ អទាសិ។ សោ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ ទេវគព្ភាយ និវាសំ ឯកថម្ភំ បាសាទំ ទិស្វា “កស្សេសោ និវាសោ”តិ បុច្ឆិត្វា តំ ការណំ សុត្វា ទេវគព្ភាយ បដិពទ្ធចិត្តោ អហោសិ។ ទេវគព្ភាបិ ឯកទិវសំ តំ ឧបកំសេន សទ្ធឹ រាជុបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “កោ ឯសោ”តិ បុច្ឆិត្វា “មហាសាគរស្ស បុត្តោ ឧបសាគរោ នាមា”តិ នន្ទិគោបាយ សន្តិកា សុត្វា តស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា អហោសិ។ ឧបសាគរោ នន្ទិគោបាយ លញ្ជំ ទត្វា “ភគិនិ, សក្ខិស្សសិ មេ ទេវគព្ភំ ទស្សេតុ”ន្តិ អាហ។ សា “ន ឯតំ សាមិ, គរុក”ន្តិ វត្វា តំ ការណំ ទេវគព្ភាយ អារោចេសិ។ សា បកតិយាវ តស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា តំ វចនំ សុត្វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា នន្ទិគោបា ឧបសាគរស្ស សញ្ញំ ទត្វា រត្តិភាគេ តំ បាសាទំ អារោបេសិ។ សោ ទេវគព្ភាយ សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេសិ។ អថ នេសំ បុនប្បុនំ សំវាសេន ទេវគព្ភា គព្ភំ បដិលភិ។

អបរភាគេ តស្សា គព្ភបតិដ្ឋានំ បាកដំ អហោសិ។ ភាតរោ នន្ទិគោបំ បុច្ឆឹសុ, សា អភយំ យាចិត្វា តំ អន្តរំ កថេសិ។ តេ សុត្វា “ភគិនឹ នាសេតុំ ន សក្កា, សចេ ធីតរំ វិជាយិស្សតិ, តម្បិ ន នាសេស្សាម, សចេ បន បុត្តោ ភវិស្សតិ, នាសេស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា ទេវគព្ភំ ឧបសាគរស្សេវ អទំសុ។ សា បរិបុណ្ណគព្ភា ធីតរំ វិជាយិ។

ភាគរោ សុត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា តស្សា “អញ្ជនទេវី”តិ នាមំ ករឹសុ។ តេសំ ភោគវឌ្ឍមានំ នាម ភោគគាមំ អទំសុ។ ឧបសាគរោ ទេវគព្ភំ គហេត្វា ភោគវឌ្ឍមានគាមេ វសិ។ ទេវគព្ភាយ បុនបិ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ, នន្ទិគោបាបិ តំ ទិវសមេវ គព្ភំ បដិលភិ។ តាសុ បរិបុណ្ណគព្ភាសុ ឯកទិវសមេវ ទេវគព្ភា បុត្តំ វិជាយិ, នន្ទិគោបា ធីតរំ វិជាយិ។ ទេវគព្ភា បុត្តស្ស វិនាសនភយេន បុត្តំ នន្ទិគោបាយ រហស្សេន បេសេត្វា តស្សា ធីតរំ អាហរាបេសិ។ តស្សា វិជាតភាវំ ភាតិកានំ អារោចេសុំ។ តេ “បុត្តំ វិជាតា, ធីតរ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ធីតរ”ន្តិ វុត្តេ “តេន ហិ បោសេថា”តិ អាហំសុ។ ឯតេនុបាយេន ទេវគព្ភា ទស បុត្តេ វិជាយិ, ទស ធីតរោ នន្ទិគោបា វិជាយិ។ ទស បុត្តា នន្ទិគោបាយ សន្តិកេ វឌ្ឍន្តិ, ធីតរោ ទេវគព្ភាយ។ តំ អន្តរំ កោចិ ន ជានាតិ។ ទេវគព្ភាយ ជេដ្ឋបុត្តោ វាសុទេវោ នាម អហោសិ, ទុតិយោ ពលទេវោ, តតិយោ ចន្ទទេវោ, ចតុត្ថោ សូរិយទេវោ, បញ្ចមោ អគ្គិទេវោ, ឆដ្ឋោ វរុណទេវោ, សត្តមោ អជ្ជុនោ, អដ្ឋមោ បជ្ជុនោ, នវមោ ឃដបណ្ឌិតោ, ទសមោ អង្កុរោ នាម អហោសិ។ តេ អន្ធកវេណ្ហុទាសបុត្តា ទស ភាតិកា ចេដកាតិ បាកដា អហេសុំ។

តេ អបរភាគេ វុទ្ធិមន្វាយ ថាមពលសម្បន្នា កក្ខឡា ផរុសា ហុត្វា វិលោបំ ករោន្តា វិចរន្តិ , រញ្ញោ គច្ឆន្តេ បណ្ណាការេបិ វិលុម្បន្តេវ។ មនុស្សា សន្និបតិត្វា “អន្ធកវេណ្ហុទាសបុត្តា ទស ភាតិកា រដ្ឋំ វិលុម្បន្តី”តិ រាជង្គណេ ឧបក្កោសឹសុ។ រាជា អន្ធកវេណ្ហុំ បក្កោសាបេត្វា “កស្មា បុត្តេហិ វិលោបំ ការាបេសី”តិ តជ្ជេសិ។ ឯវំ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ មនុស្សេហិ ឧបក្កោសេ កតេ រាជា តំ សន្តជ្ជេសិ។ សោ មរណភយភីតោ រាជានំ អភយំ យាចិត្វា “ទេវ, ឯតេ ន មយ្ហំ បុត្តា, ឧបសាគរស្ស បុត្តា”តិ តំ អន្តរំ អារោចេសិ។ រាជា ភីតោ “កេន តេ ឧបាយេន គណ្ហាមា”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិត្វា “ឯតេ, ទេវ, មល្លយុទ្ធវិត្តកា, នគរេ យុទ្ធំ ការេត្វា តត្ថ នេ យុទ្ធមណ្ឌលំ អាគតេ គាហាបេត្វា មារេស្សាមា”តិ វុត្តេ ចារុរញ្ច, មុដ្ឋិកញ្ចាតិ ទ្វេ មល្លេ បោសេត្វា “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ យុទ្ធំ ភវិស្សតី”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា រាជង្គណេ យុទ្ធមណ្ឌលំ សជ្ជាបេត្វា អក្ខវាដំ ការេត្វា យុទ្ធមណ្ឌលំ អលង្ការាបេត្វា ធជបដាកំ ពន្ធាបេសិ។ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ ចក្កាតិចក្កំ មញ្ចាតិមញ្ចំ ពន្ធិត្វា ចារុរមុដ្ឋិកា យុទ្ធមណ្ឌលំ អាគន្ត្វា វគ្គន្តា គជ្ជន្តា អប្ផោដេន្តា វិចរឹសុ។ ទស ភាតិកាបិ អាគន្ត្វា រជកវីថិំ វិលុម្បិត្វា វណ្ណសាដកេ និវាសេត្វា គន្ធាបណេសុ គន្ធំ , មាលាការាបណេសុ មាលំ វិលុម្បិត្វា វិលិត្តគត្តា មាលធារិនោ កតកណ្ណបូរា វគ្គន្តា គជ្ជន្តា អប្ផោដេន្តា យុទ្ធមណ្ឌលំ បវិសឹសុ។

តស្មឹ ខណេ ចារុរោ អប្ផោដេន្តោ វិចរតិ។ ពលទេវោ តំ ទិស្វា “ន នំ ហត្ថេន ឆុបិស្សាមី”តិ ហត្ថិសាលតោ មហន្តំ ហត្ថិយោត្តំ អាហរិត្វា វគ្គិត្វា គជ្ជិត្វា យោត្តំ ខិបិត្វា ចារុរំ ឧទរេ វេឋេត្វា ទ្វេ យោត្តកោដិយោ ឯកតោ កត្វា វត្តេត្វា ឧក្ខិបិត្វា សីសមត្ថកេ ភមេត្វា ភូមិយំ បោថេត្វា ពហិ អក្ខវាដេ ខិបិ។ ចារុរេ មតេ រាជា មុដ្ឋិកមល្លំ អាណាបេសិ។ សោ ឧដ្ឋាយ វគ្គិត្វា គជ្ជិត្វា អប្ផោដេសិ។ ពលទេវោ តំ បោថេត្វា អដ្ឋីនិ សញ្ចុណ្ណេត្វា “អមល្លោម្ហិ, អមល្លោម្ហី”តិ វទន្តមេវ “នាហំ តវ មល្លភាវំ វា អមល្លភាវំ វា ជានាមី”តិ ហត្ថេ គហេត្វា ភូមិយំ បោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ពហិ អក្ខវាដេ ខិបិ។ មុដ្ឋិកោ មរន្តោ “យក្ខោ ហុត្វា តំ ខាទិតុំ លភិស្សាមី”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សោ កាលមត្តិកអដវិយំ នាម យក្ខោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ រាជា “គណ្ហថ ទស ភាតិកេ ចេដកេ”តិ ឧដ្ឋហិ។ តស្មឹ ខណេ វាសុទេវោ ចក្កំ ខិបិ។ តំ ទ្វិន្នម្បិ ភាតិកានំ សីសានិ បាតេសិ។ មហាជនោ ភីតតសិតោ “អវស្សយា នោ ហោថា”តិ តេសំ បាទេសុ បតិត្វា និបជ្ជិ។ តេ ទ្វេបិ មាតុលេ មារេត្វា អសិតញ្ជននគរេ រជ្ជំ គហេត្វា មាតាបិតរោ តត្ថ កត្វា “សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមា”តិ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន កាលយោនករញ្ញោ និវាសំ អយុជ្ឈនគរំ គន្ត្វា តំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ បរិខារុក្ខគហនំ វិទ្ធំសេត្វា បាការំ ភិន្ទិត្វា រាជានំ គហេត្វា តំ រជ្ជំ អត្តនោ ហត្ថគតំ កត្វា ទ្វារវតឹ បាបុណឹសុ។ តស្ស បន នគរស្ស ឯកតោ សមុទ្ទោ ឯកតោ បព្ពតោ, អមនុស្សបរិគ្គហិតំ កិរ តំ អហោសិ។

តស្ស អារក្ខំ គហេត្វា ឋិតយក្ខោ បច្ចាមិត្តេ ទិស្វា គទ្រភវេសេន គទ្រភរវំ រវតិ។ តស្មឹ ខណេ យក្ខានុភាវេន សកលនគរំ ឧប្បតិត្វា មហាសមុទ្ទេ ឯកស្មឹ ទីបកេ តិដ្ឋតិ។ បច្ចាមិត្តេសុ គតេសុ បុនាគន្ត្វា សកដ្ឋានេយេវ បតិដ្ឋាតិ។ តទាបិ សោ គទ្រភោ តេសំ ទសន្នំ ភាតិកានំ អាគមនំ ញត្វា គទ្រភរវំ រវិ។ នគរំ ឧប្បតិត្វា ទីបកេ បតិដ្ឋាយ តេសុ នគរំ អទិស្វា និវត្តន្តេសុ បុនាគន្ត្វា សកដ្ឋានេ បតិដ្ឋាសិ។ តេ បុន និវត្តឹសុ, បុនបិ គទ្រភោ តថេវ អកាសិ។ តេ ទ្វារវតិនគរេ រជ្ជំ គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តា កណ្ហទីបាយនស្ស ឥសិនោ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, មយំ ទ្វារវតិយំ រជ្ជំ គហេតុំ ន សក្កោម, ឯកំ នោ ឧបាយំ ករោថា”តិ បុច្ឆិត្វា “បរិខាបិដ្ឋេ អសុកស្មឹ នាម ឋានេ ឯកោ គទ្រភោ ចរតិ។ សោ ហិ អមិត្តេ ទិស្វា វិរវតិ, តស្មឹ ខណេ នគរំ ឧប្បតិត្វា គច្ឆតិ, តុម្ហេ តស្ស បាទេ គណ្ហថ, អយំ វោ និប្ផជ្ជនូបាយោ”តិ វុត្តេ តាបសំ វន្ទិត្វា គន្ត្វា គទ្រភស្ស បាទេសុ គហេត្វា និបតិត្វា “សាមិ, ឋបេត្វា តុម្ហេ អញ្ញោ អម្ហាកំ អវស្សយោ នត្ថិ, អម្ហាកំ នគរំ គណ្ហនកាលេ មា រវិត្ថា”តិ យាចឹសុ។ គទ្រភោ “ន សក្កា ន វិរវិតុំ, តុម្ហេ បន បឋមតរំ អាគន្ត្វា ចត្តារោ ជនា មហន្តានិ អយនង្គលានិ គហេត្វា ចតូសុ នគរទ្វារេសុ មហន្តេ អយខាណុកេ ភូមិយំ អាកោដេត្វា នគរស្ស ឧប្បតនកាលេ នង្គលានិ គហេត្វា នង្គលពទ្ធំ អយសង្ខលិកំ អយខាណុកេ ពន្ធេយ្យាថ, នគរំ ឧប្បតិតុំ ន សក្ខិស្សតី”តិ អាហ។

តេ “សាធូ”តិ វត្វា តស្មឹ អរិវរន្តេយេវ នង្គលានិ អាទាយ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ ខាណុកេ ភូមិយំ អាកោដេត្វា អដ្ឋំសុ។ តស្មឹ ខណេ គព្ភោ វិវរិ, នគរំ ឧប្បតិតុមារភិ។ ចតូសុ ទ្វារេសុ បិតា ចតូហិ អយនង្គលេហិ គហេត្វា នង្គលពទ្ធា អយសង្ខលិកា ខាណុកេសុ ពន្ធឹសុ, នគរំ ឧប្បតិតុំ នាសក្ខិ។ ទស ភាតិកា តតោ នគរំ បវិសិត្វា រាជានំ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហឹសុ។ ឯវំ តេ សកលជម្ពុទីបេ តេសដ្ឋិយា នគរសហស្សេសុ សព្ពរាជានោ ចក្កេន ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ទ្វារវតិយំ វសមានា រជ្ជំ ទស កោដ្ឋាសេ កត្វា វិភជឹសុ, ភគិនឹ បន អញ្ជនទេវឹ ន សរិំសុ។ តតោ បុន “ឯកាទស កោដ្ឋាសេ ករោមា”តិ វុត្តេ អង្កុរោ “មម កោដ្ឋាសំ តស្សា ទេថ, អហំ វោហារំ កត្វា ជីវិស្សាមិ, កេវលំ តុម្ហេ អត្តនោ ជនបទេ មយ្ហំ សុង្កំ វិស្សជ្ជេថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្ស កោដ្ឋាសំ ភគិនិយា ទត្វា សទ្ធឹ តាយ នវ រាជានោ ទ្វារវតិយំ វសឹសុ។ អង្កុរោ បន វណិជ្ជមកាសិ។ ឯវំ តេសុ អបរាបរំ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍមានេសុ អទ្ធានេ គតេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។

តទា កិរ មនុស្សានំ វីសតិវស្សសហស្សាយុកកាលោ អហោសិ។ តទា វាសុទេវមហារាជស្ស ឯកោ បុត្តោ កាលមកាសិ។ រាជា សោកបរេតោ សព្ពកិច្ចានិ បហាយ មញ្ចស្ស អដនឹ បរិគ្គហេត្វា វិលបន្តោ និបជ្ជិ។ តស្មឹ កាលេ ឃដបណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ កោចិ មម ភាតុ សោកំ ហរិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ឧបាយេនស្ស សោកំ ហរិស្សាមី”តិ។ សោ ឧម្មត្តកវេសំ គហេត្វា “សសំ មេ ទេថ, សសំ មេ ទេថា”តិ អាកាសំ ឧល្លោកេន្តោ សកលនគរំ វិចរិ។ “ឃដបណ្ឌិតោ ឧម្មត្តកោ ជាតោ”តិ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ តស្មឹ កាលេ រោហិណេយ្យោ នាម អមច្ចោ វាសុទេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តេន សទ្ធឹ កថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៦៥. “ឧដ្ឋេហិ កណ្ហ កឹ សេសិ, កោ អត្ថោ សុបនេន តេ;
យោបិ តុយ្ហំ សកោ ភាតា, ហទយំ ចក្ខុ ច ទក្ខិណំ;
តស្ស វាតា ពលីយន្តិ, ឃដោ ជប្បតិ កេសវា”តិ។

តត្ថ **កណ្ហា**តិ គោត្តេនាលបតិ, កណ្ហាយនគោត្តោ ហិ សោ។ **កោ អត្ថោ**តិ កតរា នាម វឌ្ឍិ។ **ហទយំ ចក្ខុ ច ទក្ខិណ**ន្តិ ហទយេន ចេវ ទក្ខិណចក្ខុនា ច សមានោតិ អត្ថោ។ **តស្ស វាតា ពលីយន្តី**តិ តស្ស ហទយំ អបស្មារវាតា អវត្ថរន្តីតិ អត្ថោ។ **ជប្បតី**តិ “សសំ មេ ទេថា”តិ វិប្បលបតិ។ **កេសវា**តិ សោ កិរ កេសសោភនតាយ “កេសវា”តិ បញ្ញាយិត្ថ, តេន តំ នាមេនាលបតិ។

ឯវំ អមច្ចេន វុត្តេ តស្ស ឧម្មត្តកភាវំ ញត្វា សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៦៦. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, រោហិណេយ្យស្ស កេសវោ;
តរមានរូបោ វុដ្ឋាសិ, ភាតុសោកេន អដ្ដិតោ”តិ។

រាជា ឧដ្ឋាយ សីឃំ បាសាទា ឱតរិត្វា ឃដបណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឧភោសុ ហត្ថេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៦៧. “កឹ នុ ឧម្មត្តរូបោវ, កេវលំ ទ្វារកំ ឥមំ;
សសោ សសោតិ លបសិ, កោ នុ តេ សសមាហរី”តិ។

តត្ថ **កេវលំ ទ្វារកំ ឥម**ន្តិ កស្មា ឧម្មត្តកោ វិយ ហុត្វា សកលំ ឥមំ ទ្វារវតិនគរំ វិចរន្តោ “សសោ សសោ”តិ លបសិ។ កោ តវ សសំ ហរិ, កេន តេ សសោ គហិតោតិ បុច្ឆតិ។

សោ រញ្ញា ឯវំ វុត្តេបិ បុនប្បុនំ តទេវ វចនំ វទតិ។ រាជា បុន ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦៨. “សោវណ្ណមយំ មណីមយំ, លោហមយំ អថ រូបិយាមយំ;
សង្ខសិលាបវាឡមយំ, ការយិស្សាមិ តេ សសំ។

១៦៩. “សន្តិ អញ្ញេបិ សសកា, អរញ្ញេ វនគោចរា;
តេបិ តេ អានយិស្សាមិ, កីទិសំ សសមិច្ឆសី”តិ។

តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ – តេសុ សុវណ្ណមយាទីសុ យំ ឥច្ឆសិ, តំ វទ, អហំ តេ ការេត្វា ទស្សាមិ, អថាបិ តេ ន រោចេសិ, អញ្ញេបិ អរញ្ញេ វនគោចរា សសកា អត្ថិ, តេបិ តេ អានយិស្សាមិ, វទ ភទ្ទមុខ, កីទិសំ សសមិច្ឆសីតិ។

រញ្ញោ កថំ សុត្វា ឃដបណ្ឌិតោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១៧០.“ន ចាហមេតេ ឥច្ឆាមិ, យេ សសា បថវិស្សិតា;
ចន្ទតោ សសមិច្ឆាមិ, តំ មេ ឱហរ កេសវា”តិ។

តត្ថ **ឱហរា**តិ ឱតារេហិ។

រាជា តស្ស កថំ សុត្វា “និស្សំសយំ មេ ភាតា ឧម្មត្តកោវ ជាតោ”តិ ទោមនស្សប្បត្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

១៧១.“សោ នូន មធុរំ ញាតិ, ជីវិតំ វិជហិស្សសិ;
អបត្ថិយំ យោ បត្ថយសិ, ចន្ទតោ សសមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ញាតី**តិ កនិដ្ឋំ អាលបន្តោ អាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “តាត, មយ្ហំ បិយញាតិ សោ ត្វំ នូន អតិមធុរំ អត្តនោ ជីវិតំ វិជហិស្សសិ, យោ អបត្ថេតព្ពំ បត្ថយសី”តិ។

ឃដបណ្ឌិតោ រញ្ញោ វចនំ សុត្វា និច្ចលោ ឋត្វា “ភាតិក, ត្វំ ចន្ទតោ សសកំ បត្ថេន្តស្ស តំ អលភិត្វា ជីវិតក្ខយភាវំ ជានន្តោ កឹ ការណា មតបុត្តំ អនុសោចសី”តិ វត្វា អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១៧២.“ឯវំ ចេ កណ្ហ ជានាសិ, យទញ្ញមនុសាសសិ;
កស្មា បុរេ មតំ បុត្តំ, អជ្ជាបិ មនុសោចសី”តិ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ឥទំ អលព្ភនេយ្យដ្ឋានំ នាម ន បត្ថេតព្ពន្តិ យទិ ឯវំ ជានាសិ។ **យទញ្ញមនុសាសសី**តិ ឯវំ ជានន្តោវ យទិ អញ្ញំ អនុសាសសីតិ អត្ថោ។ **បុរេ**តិ អថ កស្មា ឥតោ ចតុមាសមត្ថកេ មតបុត្តំ អជ្ជាបិ អនុសោចសីតិ វទតិ។

ឯវំ សោ អន្តរវីថិយំ ឋិតកោវ “ភាតិក, អហំ តាវ បញ្ញាយមានំ បត្ថេមិ, ត្វំ បន អបញ្ញាយមានស្ស សោចសី”តិ វត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ បុន ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៧៣.“យំ ន លព្ភា មនុស្សេន, អមនុស្សេន វា បុន;
ជាតោ មេ មា មរី បុត្តោ, កុតោ លព្ភា អលព្ភិយំ។

១៧៤.“ន មន្តា មូលភេសជ្ជា, ឱសធេហិ ធនេន វា;
សក្កា អានយិតុំ កណ្ហ, យំ បេតមនុសោចសី”តិ។

តត្ថ **យ**ន្តិ ភាតិក យំ ឯវំ ជាតោ មេ បុត្តោ មា មរីតិ មនុស្សេន វា ទេវេន វា បុន ន លព្ភា ន សក្កា លទ្ធុំ, តំ ត្វំ បត្ថេសិ, តទេតំ កុតោ លព្ភា កេន ការណេន សក្កា លទ្ធុំ, ន សក្កាតិ ទីបេតិ។ កស្មា? យស្មា អលព្ភិយំ, អលព្ភនេយ្យដ្ឋានញ្ហិ នាមេតន្តិ អត្ថោ។ **មន្តា**តិ មន្តបយោគេន។ **មូលភេសជ្ជា**តិ មូលភេសជ្ជេន។ **ឱសធេហី**តិ នានាវិធោសធេហិ។ **ធនេន វា**តិ កោដិសតសង្ខេនបិ ធនេន វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យំ ត្វំ បេតមនុសោចសិ, តំ ឯតេហិ មន្តបយោគាទីហិ អានេតុំ ន សក្កា”តិ។

រាជា តំ សុត្វា “យុត្តំ, តាត, សល្លក្ខិតំ មេ, មម សោកហរណត្ថាយ តយា ឥទំ កត”ន្តិ ឃដបណ្ឌិតំ វណ្ណេន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៧៥.“យស្ស ឯតាទិសា អស្សុ, អមច្ចា បុរិសបណ្ឌិតា;
យថា និជ្ឈាបយេ អជ្ជ, ឃដោ បុរិសបណ្ឌិតោ។

១៧៦.“អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

១៧៧.“អព្ពហី វត មេ សល្លំ, យមាសិ ហទយស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

១៧៨.“សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, វីតសោកោ អនាវិលោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន មាណវា”តិ។

តត្ថ បឋមគាថាយ សង្ខេបត្ថោ – យថា យេន ការណេន អជ្ជ មំ បុត្តសោកបរេតំ យជោ បុរិសបណ្ឌិតោ សោកហរណត្ថាយ និជ្ឈាបយេ និជ្ឈាបេសិ ពោធេសិ។ យស្ស អញ្ញស្សបិ ឯតាទិសា បុរិសបណ្ឌិតា អមច្ចា អស្សុ, តស្ស កុតោ សោកោតិ។ សេសគាថា វុត្តត្ថាយេវ។

អវសានេ –

១៧៩“ឯវំ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;
និវត្តយន្តិ សោកម្ហា, យជោ ជេដ្ឋំវ ភាតរ”ន្តិ។ –

អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ឧត្តានត្ថាយេវ។

ឯវំ យជកុមារេន វីតសោកេ កតេ វាសុទេវេ រជ្ជំ អនុសាសន្តេ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន ទសភាតិកបុត្តា កុមារា ចិន្តយឹសុ “កណ្ហទីបាយនំ ‘ទិព្ពចក្ខុកោ’តិ វទន្តិ, វីមំសិស្សាម តាវ ន”ន្តិ។ តេ ឯកំ ទហរកុមារំ អលង្ករិត្វា គព្ភិនិអាការេន ទស្សេត្វា ឧទរេ មសូរកំ ពន្ធិត្វា តស្ស សន្តិកំ នេត្វា “ភន្តេ, អយំ កុមារិកា កឹ វិជាយិស្សតី”តិ បុច្ឆឹសុ។ តាបសោ “ទសភាតិករាជូនំ វិនាសកាលោ បត្តោ, មយ្ហំ នុ ខោ អាយុសង្ខារោ កីទិសោ ហោតី”តិ ឱលោកេន្តោ “អជ្ជេវ មរណំ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “កុមារា ឥមិនា តុម្ហាកំ កោ អត្ថោ”តិ វត្វា “កថេថេវ នោ, ភន្តេ”តិ និពទ្ធោ “អយំ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ខទិរឃដិកំ វិជាយិស្សតិ, តាយ វាសុទេវកុលំ នស្សិស្សតិ, អបិច ខោ បន តុម្ហេ តំ ខទិរឃដិកំ គហេត្វា ឈាបេត្វា ឆារិកំ នទិយំ បក្ខិបេយ្យាថា”តិ អាហ។ អថ នំ តេ “កូដជដិល, បុរិសោ វិជាយនកោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា តន្តរជ្ជុកំ នាម កម្មករណំ កត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបយឹសុ។ រាជានោ កុមារេ បក្កោសាបេត្វា “កឹ ការណា តាបសំ មារយិត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា សព្ពំ សុត្វា ភីតា តស្ស អារក្ខំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ តស្ស កុច្ឆិតោ និក្ខន្តំ ខទិរឃដិកំ ឈាបេត្វា ឆារិកំ នទិយំ ខិបឹសុ។ សា នទិយា វុយ្ហមានា មុខទ្វារេ ឯកបស្សេ លគ្គិ, តតោ ឯរកំ និព្ពត្តិ។

អថេកទិវសំ តេ រាជានោ “សមុទ្ទកីឡំ កីឡិស្សាមា”តិ មុខទ្វារំ គន្ត្វា មហាមណ្ឌបំ ការាបេត្វា អលង្កតមណ្ឌបេ ខាទន្តា បិវន្តា កីឡាវសេនេវ បវត្តហត្ថបាទបរាមាសា ទ្វិធា ភិជ្ជិត្វា មហាកលហំ ករឹសុ។ អថេកោ អញ្ញំ មុគ្គរំ អលភន្តោ ឯរកវនតោ ឯកំ ឯរកបត្តំ គណ្ហិ។ តំ គហិតមត្តមេវ ខទិរមុសលំ អហោសិ។ សោ តេន មហាជនំ បោថេសិ ។ អថញ្ញេហិ សព្ពេហិ គហិតគហិតំ ខទិរមុសលមេវ អហោសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា មហាវិនាសំ បាបុណឹសុ។ តេសុ មហាវិនាសំ វិនស្សន្តេសុ វាសុទេវោ ច ពលទេវោ ច ភគិនី អញ្ជនទេវី ច បុរោហិតោ ចាតិ ចត្តារោ ជនា រថំ អភិរុហិត្វា បលាយឹសុ, សេសា សព្ពេបិ វិនដ្ឋា។ តេបិ ចត្តារោ រថេន បលាយន្តា កាឡមត្តិកអដវិំ បាបុណឹសុ។ សោ ហិ មុដ្ឋិកមល្លោ បត្ថនំ កត្វា យក្ខោ ហុត្វា តត្ថ និព្ពត្តោ ពលទេវស្ស អាគតភាវំ ញត្វា តត្ថ គាមំ មាបេត្វា មល្លវេសំ គហេត្វា “កោ យុជ្ឈិតុកាមោ”តិ វគ្គន្តោ គជ្ជន្តោ អប្ផោដេន្តោ វិចរិ។ ពលទេវោ តំ ទិស្វាវ “ភាតិក, អហំ ឥមិនា សទ្ធឹ យុជ្ឈិស្សាមី”តិ វត្វា វាសុទេវេ វារេន្តេយេវ រថា ឱរុយ្ហ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វគ្គន្តោ គជ្ជន្តោ អប្ផោដេសិ។ អថ នំ សោ បសារិតហត្ថេយេវ គហេត្វា មូលកន្ទំ វិយ ខាទិ។ វាសុទេវោ តស្ស មតភាវំ ញត្វា ភគិនិញ្ច បុរោហិតញ្ច អាទាយ សព្ពរត្តឹ គន្ត្វា សូរិយោទយេ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ បត្វា “អាហារំ បចិត្វា អាហរថា”តិ ភគិនិញ្ច បុរោហិតញ្ច គាមំ បហិណិត្វា សយំ ឯកស្មឹ គច្ឆន្តរេ បដិច្ឆន្នោ និបជ្ជិ។

អថ នំ ជរា នាម ឯកោ លុទ្ទកោ គច្ឆំ ចលន្តំ ទិស្វា “សូករោ ឯត្ថ ភវិស្សតី”តិ សញ្ញាយ សត្តឹ ខិបិត្វា បាទេ វិជ្ឈិត្វា “កោ មំ វិជ្ឈី”តិ វុត្តេ មនុស្សស្ស វិទ្ធភាវំ ញត្វា ភីតោ បលាយិតុំ អារភិ ។ រាជា សតឹ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា ឧដ្ឋាយ “មាតុល, មា ភាយិ, ឯហី”តិ បក្កោសិត្វា អាគតំ “កោសិ នាម ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “អហំ សាមិ, ជរា នាមា”តិ វុត្តេ “ជរាយ វិទ្ធោ មរិស្សតីតិ កិរ មំ បោរាណា ព្យាករឹសុ, និស្សំសយំ អជ្ជ មយា មរិតព្ព”ន្តិ ញត្វា “មាតុល, មា ភាយិ, ឯហិ បហារំ មេ ពន្ធា”តិ តេន បហារមុខំ ពន្ធាបេត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ ពលវវេទនា បវត្តឹសុ, ឥតរេហិ អាភតំ អាហារំ បរិភុញ្ជិតុំ នាសក្ខិ។ អថ តេ អាមន្តេត្វា “អជ្ជ អហំ មរិស្សាមិ, តុម្ហេ បន សុខុមាលា អញ្ញំ កម្មំ កត្វា ជីវិតុំ ន សក្ខិស្សថ, ឥមំ វិជ្ជំ សិក្ខថា”តិ ឯកំ វិជ្ជំ សិក្ខាបេត្វា តេ ឧយ្យោជេត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ ឯវំ អញ្ជនទេវិំ ឋបេត្វា សព្ពេវ វិនាសំ បាបុណឹសូតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឧបាសក, ឯវំ បោរាណកបណ្ឌិតា បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា អត្តនោ បុត្តសោកំ ហរឹសុ, មា ចិន្តយី”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រោហិណេយ្យោ អានន្ទោ អហោសិ, វាសុទេវោ សារិបុត្តោ, អវសេសា ពុទ្ធបរិសា, យជបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឃដបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា សោឡសមា។

ឥតិ សោឡសជាតកបដិមណ្ឌិតស្ស

ទសកនិបាតជាតកស្ស អត្ថវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ជាតកុទ្ទានំ –

ចតុទ្វារោ កណ្ហុបោសោ, សង្ខ ពោធិ ទីបាយនោ;
និគ្រោធ តក្កល ធម្ម-បាលោ កុក្កុដ កុណ្ឌលី;
ពិលារ ចក្ក ភូរិ ច, មង្គល ឃដ សោឡស។

ទសកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ឯកាទសកនិបាតោ

[៤៥៥] ១. មាតុបោសកជាតកវណ្ណនា

តស្ស នាគស្ស វិប្បវាសេនាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ សាមជាតកវត្ថុសទិសមេវ។ សត្ថា បន ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “មា ភិក្ខវេ, ឯតំ ភិក្ខុំ ឧជ្ឈាយិត្ថ, បោរាណកបណ្ឌិតា តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តាបិ មាតរា វិយុត្តា សត្តាហំ និរាហារតាយ សុស្សមានា រាជារហំ ភោជនំ លភិត្វាបិ ‘មាតរា វិនា ន ភុញ្ជិស្សាមា’តិ មាតរំ ទិស្វាវ គោចរំ គណ្ហឹសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតមាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ ហត្ថិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា សព្ពសេតោ អហោសិ អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ លក្ខណសម្បន្នោ អសីតិហត្ថិសហស្សបរិវារោ។ សោ ជរាជិណ្ណំ មាតរំ បោសេសិ, មាតា បនស្ស អន្ធា។ សោ មធុរមធុរានិ ផលាផលានិ ហត្ថីនំ ទត្វា មាតុ សន្តិកំ បេសេសិ។ ហត្ថី តស្សា អទត្វា អត្តនាវ ខាទន្តិ។ សោ បរិគ្គណ្ហន្តោ តំ បវត្តឹ ញត្វា “យូថំ ឆឌ្ឌេត្វា មាតរមេវ បោសេស្សាមី”តិ រត្តិភាគេ អញ្ញេសំ ហត្ថីនំ អជានន្តានំ មាតរំ គហេត្វា ចណ្ឌោរណបព្ពតបាទំ គន្ត្វា ឯកំ នឡិនី ឧបនិស្សាយ ឋិតាយ បព្ពតគុហាយំ មាតរំ ឋបេត្វា បោសេសិ។ អថេកោ ពារាណសិវាសី វនចរកោ មគ្គមូឡ្ហោ ទិសំ វវត្ថបេតុំ អសក្កោន្តោ មហន្តេន សទ្ទេន បរិទេវិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស សទ្ទំ សុត្វា “អយំ បុរិសោ អនាថោ, ន ខោ បន មេតំ បតិរូបំ, យំ ឯស មយិ ឋិតេ ឥធ វិនស្សេយ្យា”តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ ភយេន បលាយន្តំ ទិស្វា “អម្ភោ បុរិស, នត្ថិ តេ មំ និស្សាយ ភយំ, មា បលាយិ, កស្មា ត្វំ បរិទេវន្តោ វិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សាមិ, អហំ មគ្គមូឡ្ហោ, អជ្ជ មេ សត្តមោ ទិវសោ”តិ វុត្តេ “ភោ បុរិស, មា ភាយិ, អហំ តំ មនុស្សបថេ ឋបេស្សាមី”តិ តំ អត្តនោ បិដ្ឋិយំ និសីទាបេត្វា អរញ្ញា នីហរិត្វា និវត្តិ។ សោបិ បាបោ “នគរំ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេស្សាមី”តិ រុក្ខសញ្ញំ បព្ពតសញ្ញំ ករោន្តោវ និក្ខមិត្វា ពារាណសឹ អគមាសិ។

តស្មឹ កាលេ រញ្ញោ មង្គលហត្ថី កាលមកាសិ។ រាជា “សចេ កេនចិ កត្ថចិ ឱបវយ្ហំ កាតុំ យុត្តរូបោ ហត្ថី ទិដ្ឋោ អត្ថិ, សោ អាចិក្ខតូ”តិ ភេរឹ ចរាបេសិ។ សោ បុរិសោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “មយា, ទេវ, តុម្ហាកំ ឱបវយ្ហោ ភវិតុំ យុត្តរូបោ សព្ពសេតោ សីលវា ហត្ថិរាជា ទិដ្ឋោ, អហំ មគ្គំ ទស្សេស្សាមិ, មយា សទ្ធឹ ហត្ថាចរិយេ បេសេត្វា តំ គណ្ហាបេថា”តិ អាហ។ រាជា “សាធូ”តិ “ឥមំ មគ្គទេសកំ កត្វា អរញ្ញំ គន្ត្វា ឥមិនា វុត្តំ ហត្ថិនាគំ អានេថា”តិ តេន សទ្ធឹ មហន្តេន បរិវារេន ហត្ថាចរិយំ បេសេសិ។ សោ តេន សទ្ធឹ គន្ត្វា ពោធិសត្តំ នឡិនី បវិសិត្វា គោចរំ គណ្ហន្តំ បស្សិ។ ពោធិសត្តោបិ ហត្ថាចរិយំ ទិស្វា “ឥទំ ភយំ ន អញ្ញតោ ឧប្បន្នំ, តស្ស បុរិសស្ស សន្តិកា ឧប្បន្នំ ភវិស្សតិ, អហំ ខោ បន មហាពលោ ហត្ថិសហស្សម្បិ វិទ្ធំសេតុំ សមត្ថោ ហោមិ, កុជ្ឈិត្វា សរដ្ឋកំ សេនាវាហនំ នាសេតុំ, សចេ បន កុជ្ឈិស្សាមិ, សីលំ មេ ភិជ្ជិស្សតិ, តស្មា អជ្ជ សត្តីហិ កោដ្ដិយមានោបិ ន កុជ្ឈិស្សាមី”តិ អធិដ្ឋាយ សីសំ នាមេត្វា និច្ចលោវ អដ្ឋាសិ។ ហត្ថាចរិយោ បទុមសរំ ឱតរិត្វា តស្ស លក្ខណសម្បត្តឹ ទិស្វា “ឯហិ បុត្តា”តិ រជតទាមសទិសាយ សោណ្ឌាយ គហេត្វា សត្តមេ ទិវសេ ពារាណសឹ បាបុណិ។ ពោធិសត្តមាតា បន បុត្តេ អនាគច្ឆន្តេ “បុត្តោ មេ រាជរាជមហាមត្តាទីហិ នីតោ ភវិស្សតិ, ឥទានិ តស្ស វិប្បវាសេន អយំ វនសណ្ឌោ វឌ្ឍិស្សតី”តិ បរិទេវមានា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១. “តស្ស នាគស្ស វិប្បវាសេន, វិរូឡ្ហា សល្លកី ច កុដជា ច;
កុរុវិន្ទករវីរា ភិសសាមា ច, និវាតេ បុប្ផិតា ច កណិការា។

២. “កោចិទេវ សុវណ្ណកាយុរា, នាគរាជំ ភរន្តិ បិណ្ឌេន;
យត្ថ រាជា រាជកុមារោ វា, កវចមភិហេស្សតិ អឆម្ភិតោ”តិ។

តត្ថ **វិរូឡ្ហា**តិ វឌ្ឍិតា នាម, នត្ថេត្ថ សំសយោតិ អសំសយវសេនេវមាហ។ **សល្លកី ច កុដជា ចា**តិ ឥន្ទសាលរុក្ខា ច កុដជរុក្ខា ច។ **កុរុវិន្ទករវីរា ភិសសាមា ចា**តិ កុរុវិន្ទរុក្ខា ច ករវីរនាមកានិ មហាតិណានិ ច ភិសានិ ច សាមាកានិ ចាតិ អត្ថោ។ ឯតេ ច សព្ពេ ឥទានិ វឌ្ឍិស្សន្តីតិ បរិទេវតិ។ **និវាតេ**តិ បព្ពតបាទេ។ **បុប្ផិតា**តិ មម បុត្តេន សាខំ ភញ្ជិត្វា អខាទិយមានា កណិការាបិ បុប្ផិតា ភវិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កោចិទេវា**តិ កត្ថចិទេវ គាមេ វា នគរេ វា។ **សុវណ្ណកាយុរា**តិ សុវណ្ណាភរណា រាជរាជមហាមត្តា។ **ភរន្តិ បិណ្ឌេនា**តិ អជ្ជ មាតុបោសកំ នាគរាជំ រាជារហស្ស ភោជនស្ស សុវឌ្ឍិតេន បិណ្ឌេន បោសេន្តិ។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ នាគរាជេ រាជា និសីទិត្វា។ **កវចមភិហេស្សតី**តិ សង្គាមំ បវិសិត្វា បច្ចាមិត្តានំ កវចំ អភិហនិស្សតិ ភិន្ទិស្សតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យត្ថ មម បុត្តេ និសិន្នោ រាជា វា រាជកុមារោ វា អឆម្ភិតោ ហុត្វា សបត្តានំ កវចំ ហនិស្សតិ, តំ មេ បុត្តំ នាគរាជានំ សុវណ្ណាភរណា អជ្ជ បិណ្ឌេន ភរន្តី”តិ។

ហត្ថាចរិយោបិ អន្តរាមគ្គេវ រញ្ញោ សាសនំ បេសេសិ។ តំ សុត្វា រាជា នគរំ អលង្ការាបេសិ។ ហត្ថាចរិយោ ពោធិសត្តំ កតគន្ធបរិភណ្ឌំ អលង្កតបដិយត្តំ ហត្ថិសាលំ នេត្វា វិចិត្រសាណិយា បរិក្ខិបាបេត្វា រញ្ញោ អារោចាបេសិ។ រាជា នានគ្គរសភោជនំ អាទាយ គន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស ទាបេសិ។ សោ "មាតរំ វិនា គោចរំ ន គណ្ហិស្សាមី"តិ បិណ្ឌំ ន គណ្ហិ។ អថ នំ យាចន្តោ រាជា តតិយំ គាថមាហ –

៣. "គណ្ហាហិ នាគ កពឡំ, មា នាគ កិសកោ ភវ;
ពហូនិ រាជកិច្ចានិ, តានិ នាគ ករិស្សសី"តិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤. "សា នូនសា កបណិកា, អន្ធា អបរិណាយិកា;
ខាណុំ បាទេន ឃដ្តេតិ, គិរឹ ចណ្ឌោរណំ បតី"តិ។

តត្ថ **សា នូនសា**តិ មហារាជ, នូន សា ឯសា។ **កបណិកា**តិ បុត្តវិយោគេន កបណា។ **ខាណុ**ន្តិ តត្ថ តត្ថ បតិតំ រុក្ខកលិង្គរំ។ **ឃដ្តេតី**តិ បរិទេវមានា តត្ថ តត្ថ បាទេន បោថេន្តី នូន បាទេន ហនតិ ។ **គិរឹ ចណ្ឌោរណំ បតី**តិ ចណ្ឌោរណបព្ពតាភិមុខី, បព្ពតបាទេ បរិប្ផន្ទមានាតិ អត្ថោ។

អថ នំ បុច្ឆន្តោ រាជា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៥. "កា នុ តេ សា មហានាគ, អន្ធា អបរិណាយិកា;
ខាណុំ បាទេន ឃដ្តេតិ, គិរឹ ចណ្ឌោរណំ បតី"តិ។

ពោធិសត្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦. "មាតា មេ សា មហារាជ, អន្ធា អបរិណាយិកា;
ខាណុំ បាទេន ឃដ្តេតិ, គិរឹ ចណ្ឌោរណំ បតី"តិ។

រាជា ឆដ្ឋគាថាយ តមត្ថំ សុត្វា មុញ្ចាបេន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

៧. "មុញ្ចថេតំ មហានាគំ, យោយំ ភរតិ មាតរំ;
សមេតុ មាតរា នាគោ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភី"តិ។

តត្ថ **យោយំ ភរតី**តិ អយំ នាគោ "អហំ, មហារាជ, អន្ធំ មាតរំ បោសេមិ, មយា វិនា មយ្ហំ មាតា ជីវិតក្ខយំ បាបុណិស្សតិ, តាយ វិនា មយ្ហំ ឥស្សរិយេន អត្ថោ នត្ថិ, អជ្ជ មេ មាតុ គោចរំ អលភន្តិយា សត្តមោ ទិវសោ"តិ វទតិ, តស្មា យោ អយំ មាតរំ ភរតិ, ឯតំ មហានាគំ ខិប្បំ មុញ្ចថ។ **សព្ពេហិ ញាតិភី**តិ សទ្ធឹ ឯស មាតរា សមេតុ សមាគច្ឆតូតិ។

អដ្ឋមនវមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា ហោន្តិ –

៨. "មុត្តោ ច ពន្ធនា នាគោ, មុត្តមាទាយ កុញ្ជរោ;
មុហុត្តំ អស្សាសយិត្វា, អគមា យេន បព្ពតោ។

៩. "តតោ សោ នឡិនឹ គន្ត្វា, សីតំ កុញ្ជរសេវិតំ;
សោណ្ឌាយូទកមាហត្វា, មាតរំ អភិសិញ្ចថា"តិ។

សោ កិរ នាគោ ពន្ធនា មុត្តោ ថោកំ វិស្សមិត្វា រញ្ញោ ទសរាជធម្មគាថាយ ធម្មំ ទេសេត្វា "អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជា"តិ ឱវាទំ ទត្វា មហាជនេន គន្ធមាលាទីហិ បូជិយមានោ នគរា និក្ខមិត្វា តទហេវ តំ បទុមសរំ បត្វា "មម មាតរំ គោចរំ គាហាបេត្វាវ សយំ គណ្ហិស្សាមី"តិ ពហុំ ភិសមុឡាលំ អាទាយ សោណ្ឌបូរំ ឧទកំ គហេត្វា គុហាលេណតោ និក្ខមិត្វា គុហាទ្វារេ និសិន្នាយ មាតុយា សន្តិកំ គន្ត្វា សត្តាហំ និរាហារតាយ មាតុ សរីរស្ស ផស្សបដិលាភត្ថំ ឧបរិ ឧទកំ សិញ្ចិ, តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ។ ពោធិសត្តស្ស មាតាបិ "ទេវោ វស្សតី"តិ សញ្ញាយ តំ អក្កោសន្តី ទសមំ គាថមាហ –

១០. "កោយំ អនរិយោ ទេវោ, អកាលេនបិ វស្សតិ;
គតោ មេ អត្រជោ បុត្តោ, យោ មយ្ហំ បរិចារកោ"តិ។

តត្ថ **អត្រជោ**តិ អត្តតោ ជាតោ។

អថ នំ សមស្សាសេន្តោ ពោធិសត្តោ ឯកាទសមំ គាថមាហ –

១១. "ឧដ្ឋេហិ អម្ម កឹ សេសិ, អាគតោ ត្យាហមត្រជោ;
មុត្តោម្ហិ កាសិរាជេន, វេទេហេន យសស្សិនា"តិ។

តត្ថ **អាគតោ ត្យាហ**ន្តិ អាគតោ តេ អហំ។ **វេទេហេនា**តិ ញាណសម្បន្នេន។ **យសស្សិនា**តិ មហាបរិវារេន តេន រញ្ញា មង្គលហត្ថិភាវាយ គហិតោបិ អហំ មុត្តោ, ឥទានិ តវ សន្តិកំ អាគតោ ឧដ្ឋេហិ គោចរំ គណ្ហាហីតិ។

សា តុដ្ឋមានសា រញ្ញោ អនុមោទនំ ករោន្តី ឱសានគាថមាហ –

១២. "ចិរំ ជីវតុ សោ រាជា, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
យោ មេ បុត្តំ បមោចេសិ, សទា វុឌ្ឍាបចាយិក"ន្តិ។

តទា រាជា ពោធិសត្តស្ស គុណេ បសីទិត្វា នឡិនិយា អវិទូរេ គាមំ មាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស ច មាតុ ចស្ស និពទ្ធំ វត្តំ បដ្ឋបេសិ។ អបរភាគេ ពោធិសត្តោ មាតរិ កាលកតាយ តស្សា សរីរបរិហារំ កត្វា ការណ្ឌក អស្សមបទំ នាម គតោ។ តស្មិំ បន ឋានេ ហិមវន្តតោ ឱតរិត្វា បញ្ចសតា ឥសយោ វសឹសុ, តំ វត្តំ តេសំ អទាសិ។ រាជា ពោធិសត្តស្ស សមានរូបំ សិលាបដិមំ ការេត្វា មហាសក្ការំ បវត្តេសិ ។ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ អនុសំវច្ឆរំ សន្និបតិត្វា ហត្ថិមហំ នាម ករឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, បាបបុរិសោ ទេវទត្តោ, ហត្ថាចរិយោ សារិបុត្តោ, មាតា ហត្ថិនី មហាមាយា, មាតុបោសកនាគោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មាតុបោសកជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៥៦] ២. ជុណ្ហជាតកវណ្ណនា

សុណោហិ មយ្ហំ វចនំ ជនិន្ទាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរេន លទ្ធវរេ អារព្ភ កថេសិ។ បឋមពោធិយញ្ហិ វីសតិ វស្សានិ ភគវតោ អនិពទ្ធុបដ្ឋាកា អហេសុំ។ ឯកទា ថេរោ នាគសមាលោ, ឯកទា នាគិតោ, ឯកទា ឧបវាណោ, ឯកទា សុនក្ខត្តោ, ឯកទា ចុន្ទោ, ឯកទា នន្ទោ, ឯកទា សាគតោ, ឯកទា មេឃិយោ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិ។ អថេកទិវសំ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ "ភិក្ខវេ, ឥទានិម្ហិ មហល្លកោ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ 'ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមា'តិ វុត្តេ អញ្ញេន គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ មយ្ហំ បត្តចីវរំ ភូមិយំ និក្ខិបន្តិ, និពទ្ធុបដ្ឋាកំ មេ ឯកំ ភិក្ខុំ ជានាថា"តិ។ "ភន្តេ, អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី"តិ សិរសិ អញ្ជលឹ កត្វា ឧដ្ឋិតេ សារិបុត្តត្ថេរាទយោ "តុម្ហាកំ បត្ថនា មត្ថកំ បត្តា, អល"ន្តិ បដិក្ខិបិ។ តតោ ភិក្ខូ អានន្ទត្ថេរំ "ត្វំ អាវុសោ, ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចាហី"តិ អាហំសុ។ ថេរោ "សចេ មេ ភន្តេ, ភគវា អត្តនា លទ្ធចីវរំ ន ទស្សតិ, បិណ្ឌបាតំ ន ទស្សតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសិតុំ ន ទស្សតិ, មំ គហេត្វា និមន្តនំ ន គមិស្សតិ, សចេ បន ភគវា មយា គហិតំ និមន្តនំ គមិស្សតិ, សចេ អហំ តិរោរដ្ឋា តិរោជនបទា ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ អាគតំ បរិសំ អាគតក្ខណេយេវ ទស្សេតុំ លភិស្សាមិ , យទា មេ កង្ខា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មិំ ខណេយេវ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិតុំ លភិស្សាមិ, សចេ យំ ភគវា មម បរម្មុខា ធម្មំ កថេតិ, តំ អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី"តិ ឥមេ ចត្តារោ បដិក្ខេបេ ចតស្សោ ច អាយាចនាតិ អដ្ឋ វរេ យាចិ, ភគវាបិស្ស អទាសិ។

សោ តតោ បដ្ឋាយ បញ្ចវីសតិ វស្សានិ និពទ្ធុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ សោ បញ្ចសុ ឋានេសុ ឯតទគ្គេ ឋបនំ បត្វា អាគមសម្បទា, អធិគមសម្បទា, បុព្ពហេតុសម្បទា, អត្តត្ថបរិបុច្ឆាសម្បទា, តិត្ថវាសសម្បទា, យោនិសោមនសិការសម្បទា, ពុទ្ធូបនិស្សយសម្បទាតិ ឥមាហិ សត្តហិ សម្បទាហិ សមន្នាគតោ ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ អដ្ឋវរទាយជ្ជំ លភិត្វា ពុទ្ធសាសនេ បញ្ញាតោ គគនមជ្ឈេ ចន្ទោ វិយ បាកដោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "អាវុសោ, តថាគតោ អានន្ទត្ថេរំ វរទានេន សន្តប្បេសី"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ អានន្ទំ វរេន សន្តប្បេសឹ, បុព្ពេបាហំ យំ យំ ឯស យាចិ, តំ តំ អទាសឹយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស បុត្តោ ជុណ្ហកុមារោ នាម ហុត្វា តក្កសិលាយំ សិប្បំ ឧគ្គហេត្វា អាចរិយស្ស អនុយោគំ ទត្វា រត្តិភាគេ អន្ធការេ អាចរិយស្ស ឃរា និក្ខមិត្វា អត្តនោ

និវាសដ្ឋានំ វេគេន គច្ឆន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ ភិក្ខំ ចរិត្វា អត្តនោ និវាសដ្ឋានំ គច្ឆន្តំ អបស្សន្តោ ពាហុនា ប ហរិត្វា តស្ស ភត្តបាតិំ ភិន្ទិ, ព្រាហ្មណោ បតិត្វា វិរវិ។ កុមារោ ការុញ្ញេន និវត្តិត្វា តំ ហត្ថេ គហេត្វា ឧដ្ឋាបេសិ។ ព្រាហ្មណោ “តយា, តាត, មម ភិក្ខាភាជនំ ភិន្នំ, ភត្តមូលំ មេ ទេហី”តិ អាហ។ កុមារោ “ព្រាហ្មណ, ន ទានាហំ តវ ភត្តមូលំ ទាតុំ សក្កោមិ, អហំ ខោ បន កាសិករញ្ញោ បុត្តោ ជុណ្ហកុមារោ នាម, មយិ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតេ អាគន្ត្វា មំ ធនំ យាចេយ្យាសី”តិ វត្វា និដ្ឋិតសិប្បោ អាចរិយំ វន្ទិត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា បិតុ សិប្បំ ទស្សេសិ។ បិតា “ជីវន្តេន មេ បុត្តោ ទិដ្ឋោ, រាជភូតម្បិ នំ បស្សិស្សាមី”តិ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិ។ សោ ជុណ្ហរាជា នាម ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ បវត្តិំ សុត្វា “ឥទានិ មម ភត្តមូលំ អាហរិស្សាមី”តិ ពារាណសឹ គន្ត្វា រាជានំ អលង្កតនគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តមេវ ទិស្វា ឯកស្មិំ ឧន្នតប្បទេសេ ឋិតោ ហត្ថំ បសារេត្វា ជយាបេសិ។ អថ នំ រាជា អនោលោកេត្វាវ អតិក្កមិ។ ព្រាហ្មណោ តេន អទិដ្ឋភាវំ ញត្វា កថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣. “សុណោហិ មយ្ហំ វចនំ ជនិន្ទ, អត្ថេន ជុណ្ហម្ហិ ឥធានុបត្តោ;
ន ព្រាហ្មណេ អទ្ធិកេ តិដ្ឋមានេ, គន្តព្ពមាហុ ទ្វិបទិន្ទ សេដ្ឋា”តិ។

តត្ថ **ជុណ្ហម្ហី**តិ មហារាជ, តយិ ជុណ្ហម្ហិ អហំ ឯកេន អត្ថេន ឥធានុប្បត្តោ, ន និក្ការណា ឥធាគតោម្ហីតិ ទីបេតិ។ **អទ្ធិកេ**តិ អទ្ធានំ អាគតេ។ **គន្តព្ព**ន្តិ តំ អទ្ធិកំ អទ្ធានមាគតំ យាចមានំ ព្រាហ្មណំ អនោលោកេត្វាវ គន្តព្ពន្តិ បណ្ឌិតា ន អាហុ ន កថេន្តីតិ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា ហត្ថិំ វជិរង្កុសេន និគ្គហេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៤. “សុណោមិ តិដ្ឋាមិ វទេហិ ព្រហ្មេ, យេនាសិ អត្ថេន ឥធានុបត្តោ;
កំ វា ត្វមត្ថំ មយិ បត្ថយានោ, ឥធាគមោ ព្រហ្មេ តទិង្ឃ ព្រូហី”តិ។

តត្ថ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។

តតោ បរំ ព្រាហ្មណស្ស ច រញ្ញោ ច វចនបដិវចនវសេន សេសគាថា កថិតា –

១៥. “ទទាហិ មេ គាមវរានិ បញ្ច, ទាសីសតំ សត្ត គវំសតានិ;
បរោសហស្សញ្ច សុវណ្ណនិក្ខេ, ភរិយា ច មេ សាទិសី ទ្វេ ទទាហិ។

១៦. “តបោ នុ តេ ព្រាហ្មណ ភឹសរូបោ, មន្តា នុ តេ ព្រាហ្មណ ចិត្តរូបា;
យក្ខា នុ តេ អស្សវា សន្តិ កេចិ, អត្ថំ វា មេ អភិជានាសិ កត្តំ។

១៧. “ន មេ តបោ អត្ថិ ន ចាបិ មន្តា, យក្ខាបិ មេ អស្សវា នត្ថិ កេចិ;
អត្ថម្បិ តេ នាភិជានាមិ កត្តំ, បុព្ពេ ច ខោ សង្គតិមត្តមាសិ។

១៨. “បឋមំ ឥទំ ទស្សនំ ជានតោ មេ, ន តាភិជានាមិ ឥតោ បុរត្ថា;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, កទា កុហឹ វា អហុ សង្គមោ នោ។

១៩. “គន្ធាររាជស្ស បុរម្ហិ រម្មេ, អវសិម្ហសេ តក្កសីលាយំ ទេវ;
តត្ថន្ធការម្ហិ តិមីសិកាយំ, អំសេន អំសំ សមឃដ្ដយិម្ហ។

២០. “តេ តត្ថ ឋត្វាន ឧភោ ជនិន្ទ, សារាណិយំ វីតិសារយិម្ហ តត្ថ;
សាយេវ នោ សង្គតិមត្តមាសិ, តតោ ន បច្ឆា ន បុរេ អហោសិ។

២១. “យទា កទាចិ មនុជេសុ ព្រហ្មេ, សមាគមោ សប្បុរិសេន ហោតិ;
ន បណ្ឌិតា សង្គតិសន្ថវានិ, បុព្ពេ កតំ វាបិ វិនាសយន្តិ។

២២. “ពាលាវ ខោ សង្គតិសន្ថវានិ, បុព្ពេ កតំ វាបិ វិនាសយន្តិ;
ពហុម្បិ ពាលេសុ កតំ វិនស្សតិ, តថា ហិ ពាលា អកតញ្ញុរូបា។

២៣. “ធីរា ច ខោ សង្គតិសន្ថវានិ, បុព្ពេ កតំ វាបិ ន នាសយន្តិ;
អប្បម្បិ ធីរេសុ កតំ ន នស្សតិ, តថា ហិ ធីរា សុកតញ្ញុរូបា។

២៤. “ទទាមិ តេ គាមវរានិ បញ្ច, ទាសីសតំ សត្ត គវំសតានិ;
បរោសហស្សញ្ច សុវណ្ណនិក្ខេ, ភរិយា ច តេ សាទិសី ទ្វេ ទទាមិ។

២៥. “ឯវំ សតំ ហោតិ សមេច្ច រាជ, នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ;

អាបូរតី កាសិបតី តថាហំ, តយាបិ មេ សង្គមោ អជ្ជ លទ្ធោ”តិ។

តត្ថ **សាទិសី**តិ រូបវណ្ណជាតិកុលបទេសេន មយា សាទិសី ឯកសទិសា ទ្វេ មហាយសា ភរិយា ច មេ ទេហីតិ អត្ថោ។ **ភីសរូបោ**តិ កឹ នុ តេ ព្រាហ្មណ ពលរូបសីលាចារគុណសង្ខាតំ តបោកម្មំ អត្ថីតិ បុច្ឆតិ។ **មន្តា នុ តេ**តិ ឧទាហុ វិចិត្ររូបា សព្ពត្ថសាធកា មន្តា តេ អត្ថិ។ **អស្សវា**តិ វចនការកា តុច្ឆិតិច្ឆិតទាយកា យក្ខា វា តេ កេចិ សន្តិ។ **កត្ត**ន្តិ កតំ, ឧទាហុ តយា កតំ កិញ្ចិ មម អត្ថំ អភិជានាសីតិ បុច្ឆតិ។ **សង្គតិមត្ត**ន្តិ សមាគមមត្តំ តយា សទ្ធឹ បុព្ពេ មម អាសីតិ វទតិ។ **ជានតោ មេ**តិ ជានន្តស្ស មម ឥទំ បឋមំ តវ ទស្សនំ។ **ន តាភិជានាមី**តិ ន តំ អភិជានាមិ។ **តិមីសិកាយ**ន្តិ ពហលតិមិរាយំ រត្តិយំ។ **តេ តត្ថ បត្វានា**តិ តេ មយំ តស្មឹ អំសេន អំសំ ឃដ្ដិតដ្ឋានេ បត្វា **វីតិសារយិម្ហ តត្ថា**តិ តស្មិំយេវ ឋានេ សរិតព្ពយុត្តកំ កថំ វីតិសារយិម្ហ, អហំ “ភិក្ខាភាជនំ មេ តយា ភិន្នំ, ភត្តមូលំ មេ ទេហី”តិ អវចំ, ត្វំ “ឥទានាហំ តវ ភត្តមូលំ ទាតុំ ន សក្កោមិ, អហំ ខោ បន កាសិករញ្ញោ បុត្តោ ជុណ្ហកុមារោ នាម, មយិ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតេ អាគន្ត្វា មំ ធនំ យាចេយ្យាសី”តិ អវចាតិ ឥមំ សារណីយកថំ ករិម្ហាតិ អាហ។ **សាយេវ នោ សង្គតិមត្តមាសី**តិ ទេវ, អម្ហាកំ សាយេវ អញ្ញមញ្ញំ សង្គតិមត្តមាសិ, ឯកមុហុត្តិកមហោសីតិ ទីបេតិ។ **តតោ**តិ តតោ បន តំមុហុត្តិកមិត្តធម្មតោ បច្ឆា វា បុរេ វា កទាចិ អម្ហាកំ សង្គតិ នាម ន ភូតបុព្ពា។

ន បណ្ឌិតាតិ ព្រាហ្មណ បណ្ឌិតា នាម តំមុហុត្តិកំ សង្គតឹ វា ចិរកាលសន្ថវានិ វា យំ កិញ្ចិ បុព្ពេ កតគុណំ វា ន នាសេន្តិ។ **ពាហុម្បី**តិ ពហុកម្បិ ។ **អកតញ្ញុរូបា**តិ យស្មា ពាលា អកតញ្ញុសភាវា, តស្មា តេសុ ពហុម្បិ កតំ នស្សតីតិ អត្ថោ។ **សុកតញ្ញុរូបា**តិ សុដ្ឋុ កតញ្ញុសភាវា។ ឯត្ថាបិ តត្ថាបិ **តថា ហី**តិ **ហិ**-ការោ ការណត្ថោ។ **ទទាមិ តេ**តិ ព្រាហ្មណេន យាចិតយាចិតំ ទទន្តោ ឯវមាហ។ **ឯវំ សត**ន្តិ ព្រាហ្មណោ រញ្ញោ អនុមោទនំ ករោន្តោ វទតិ, សតំ សប្បុរិសានំ ឯកវារម្បិ សមេច្ច សង្គតិ នាម ឯវំ ហោតិ។ **នក្ខត្តរាជារិវា**តិ ឯត្ថ **រ**-ការោ និបាតមត្តំ។ **តារកាន**ន្តិ តារកគណមជ្ឈេ។ **កាសិបតី**តិ រាជានមាលបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ទេវ, កាសិរដ្ឋាធិបតិ យថា ចន្ទោ តារកានំ មជ្ឈេ ឋិតោ តារកគណបរិវុតោ បាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ បុណ្ណមា អាបូរតិ, តថា អហម្បិ អជ្ជ តយា ទិន្នេហិ គាមវរាទីហិ អាបូរាមី”តិ។ **តយាបិ មេ**តិ មយា បុព្ពេ តយា សទ្ធឹ លទ្ធោបិ សង្គមោ អលទ្ធោវ, អជ្ជ បន មម មនោរថស្ស និប្ផន្នត្តា មយា តយា សហ សង្គមោ លទ្ធោ នាមាតិ និប្ផន្នំ មេ តយា សទ្ធឹ មិត្តផលន្តិ វទតិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស មហន្តំ យសំ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ អានន្ទំ វរេន សន្តប្បេសឹ យេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រាហ្មណោ អានន្ទោ អហោសិ, រាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ជុណ្ហជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤៥៧] ៣. ធម្មទេវបុត្តជាតកវណ្ណនា

យសោករោ បុញ្ញករោហមស្មីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស បថវិបវេសនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ តថាគតេន សទ្ធឹ បដិវិរុជ្ឈិត្វា បថវឹ បវិដ្ឋោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន ឥទានេវេស, ភិក្ខវេ, មម ជិនចក្កេ បហារំ ទត្វា បថវឹ បវិដ្ឋោ, បុព្ពេបិ ធម្មចក្កេ បហារំ ទត្វា បថវឹ បវិសិត្វា អវីចិបរាយណោ ជាតោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាមាវចរទេវលោកេ ធម្មោ នាម ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ទេវទត្តោ អធម្មោ នាម។ តេសុ ធម្មោ ទិព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ទិព្ពរថវរមភិរុយ្ហ អច្ឆរាគណបរិវុតោ មនុស្សេសុ សាយមាសំ ភុញ្ជិត្វា អត្តនោ អត្តនោ ឃរទ្វារេ សុខកថាយ និសិន្នេសុ បុណ្ណមុបោសថទិវសេ គាមនិគមជនបទរាជធានីសុ អាកាសេ ឋត្វា “បាណាតិបាតាទីហិ ទសហិ អកុសលកម្មបថេហិ វិរមិត្វា មាតុបដ្ឋានធម្មំ បិតុបដ្ឋានធម្មំ តិវិធសុចរិតធម្មញ្ច បូរេថ , ឯវំ សគ្គបរាយណា ហុត្វា មហន្តំ យសំ អនុភវិស្សថា”តិ មនុស្សេ ទស កុសលកម្មបថេ សមាទបេន្តោ ជម្ពុទីបំ បទក្ខិណំ ករោតិ។ អធម្មោ បន ទេវបុត្តោ “បាណំ ហនថា”តិអាទិនា នយេន ទស អកុសលកម្មបថេ សមាទបេន្តោ ជម្ពុទីបំ វាមំ ករោតិ។ អថ តេសំ អាកាសេ រថា សម្មុខា អហេសុំ។ អថ នេសំ បរិសា “តុម្ហេ កស្ស, តុម្ហេ កស្សា”តិ បុច្ឆិត្វា “មយំ ធម្មស្ស, មយំ អធម្មស្សា”តិ វត្វា មគ្គា ឱក្កមិត្វា ទ្វិធា ជាតា។ ធម្មោបិ អធម្មំ អាមន្តេត្វា “សម្ម, ត្វំ អធម្មោ, អហំ ធម្មោ, មគ្គោ មយ្ហំ អនុច្ឆវិកោ, តវ រថំ ឱក្កាមេត្វា មយ្ហំ មគ្គំ ទេហី”តិ បឋមំ គាថមាហ –

២៦. “យសោករោ បុញ្ញករោហមស្មិ, សទាត្ថុតោ សមណព្រាហ្មណានំ;
មគ្គារហោ ទេវមនុស្សបូជិតោ, ធម្មោ អហំ ទេហិ អធម្ម មគ្គ”ន្តិ។

តត្ថ **យសោករោ**តិ អហំ ទេវមនុស្សានំ យសទាយកោ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ **សទាត្ថុតោ**តិ សទា ថុតោ និច្ចបសត្ថោ។ តតោ បរា –

២៧. “អធម្មយានំ ទឡ្ហមារុហិត្វា, អសន្តសន្តោ ពលវាហមស្មិ;
ស កិស្ស ហេតុម្ហិ តវជ្ជ ទជ្ជំ, មគ្គំ អហំ ធម្ម អទិន្នបុព្ពំ។

២៨. “ធម្មោ ហវេ បាតុរហោសិ បុព្ពេ, បច្ឆា អធម្មោ ឧទបាទិ លោកេ;
ជេដ្ឋោ ច សេដ្ឋោ ច សនន្តនោ ច, ឧយ្យាហិ ជេដ្ឋស្ស កនិដ្ឋ មគ្គា។

២៩. “ន យាចនាយ នបិ បាតិរូបា, ន អរហតា តេហំ ទទេយ្យំ មគ្គំ;
យុទ្ធញ្ច នោ ហោតុ ឧភិន្នមជ្ជ, យុទ្ធម្ហិ យោ ជេស្សតិ តស្ស មគ្គោ។

៣០. “សព្ពា ទិសា អនុវិសដោហមស្មិ, មហព្ពលោ អមិតយសោ អតុល្យោ;
គុណេហិ សព្ពេហិ ឧបេតរូបោ, ធម្មោ អធម្ម ត្វំ កថំ វិជេស្សសិ។

៣១. “លោហេន វេ ហញ្ញតិ ជាតរូបំ, ន ជាតរូបេន ហនន្តិ លោហំ;
សចេ អធម្មោ ហញ្ឆតិ ធម្មមជ្ជ, អយោ សុវណ្ណំ វិយ ទស្សនេយ្យំ។

៣២. “សចេ តុវំ យុទ្ធពលោ អធម្ម, ន តុយ្ហំ វុឌ្ឍា ច គរូ ច អត្ថិ;
មគ្គញ្ច តេ ទម្មិ បិយាប្បិយេន, វាចាទុរុត្តានិបិ តេ ខមាមី”តិ។ –

ឥមា ឆ គាថា តេសញ្ញេវ វចនបដិវចនវសេន កថិតា។

តត្ថ **ស កិស្ស ហេតុម្ហិ តវជ្ជ ទជ្ជ**ន្តិ សោម្ហិ អហំ អធម្មោ អធម្មយានំ រថំ អារុឡ្ហោ អភីតោ ពលវា។ កិំ ការណា អជ្ជ ភោ ធម្ម, កស្សចិ អទិន្នបុព្ពំ មគ្គំ តុយ្ហំ ទម្មីតិ។ **បុព្ពេ**តិ បឋមកប្បិកកាលេ ឥមស្មិំ លោកេ ទសកុសលកម្មបថធម្មោ ច បុព្ពេ បាតុរហោសិ, បច្ឆា អធម្មោ។ **ជេដ្ឋោ ចា**តិ បុរេ និព្ពត្តភាវេន អហំ ជេដ្ឋោ ច សេដ្ឋោ ច បោរាណកោ ច, ត្វំ បន កនិដ្ឋោ, តស្មា មគ្គា ឧយ្យាហីតិ វទតិ។ **នបិ** បាតិរូបាតិ អហញ្ហិ តេ នេវ យាចនាយ ន បតិរូបវចនេន មគ្គារហតាយ មគ្គំ ទទេយ្យំ។ **អនុវិសដោ**តិ អហំ ចតស្សោ ទិសា ចតស្សោ អនុទិសាតិ សព្ពា ទិសា អត្តនោ គុណេន បត្ថដោ បញ្ញាតោ បាកដោ។ **លោហេនា**តិ អយមុដ្ឋិកេន។ **ហញ្ឆតី**តិ ហនិស្សតិ។ **តុវំ យុទ្ធពលោ អធម្មា**តិ សចេ ត្វំ យុទ្ធពលោសិ អធម្ម។ **វុឌ្ឍា ច គរូ ចា**តិ យទិ តុយ្ហំ “ឥមេ វុឌ្ឍា, ឥមេ គរូ បណ្ឌិតា”តិ ឯវំ នត្ថិ។ **បិយាប្បិយេនា**តិ បិយេនាបិ អប្បិយេនាបិ ទទន្តោ បិយេន វិយ តេ មគ្គំ ទទាមីតិ អត្ថោ។

ពោធិសត្តេន បន ឥមាយ គាថាយ កថិតក្ខណេយេវ អធម្មោ រថេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អវំសិរោ បថវិយំ បតិត្វា បថវិយា វិវរេ ទិន្នេ គន្ត្វា អវីចិម្ហិយេវ និព្ពត្តិ។ ឯតមត្ថំ វិទិត្វា ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា សេសគាថា អភាសិ –

៣៣. “ឥទញ្ច សុត្វា វចនំ អធម្មោ, អវំសិរោ បតិតោ ឧទ្ធបាទោ;
យុទ្ធត្ថិកោ ចេ ន លភាមិ យុទ្ធំ, ឯត្តាវតា ហោតិ ហតោ អធម្មោ។

៣៤. “ខន្តីពលោ យុទ្ធពលំ វិជេត្វា, ហន្ត្វា អធម្មំ និហនិត្វ ភូម្យា;
បាយាសិ វិត្តោ អភិរុយ្ហ សន្ទនំ, មគ្គេនេវ អតិពលោ សច្ចនិក្កមោ។

៣៥. “មាតា បិតា សមណព្រាហ្មណា ច, អសម្មានិតា យស្ស សកេ អគារេ;
ឥធេវ និក្ខិប្ប សរីរទេហំ, កាយស្ស ភេទា និរយំ វជន្តិ តេ;
យថា អធម្មោ បតិតោ អវំសិរោ។

៣៦. “មាតា បិតា សមណព្រាហ្មណា ច, សុសម្មានិតា យស្ស សកេ អគារេ;
ឥធេវ និក្ខិប្ប សរីរទេហំ, កាយស្ស ភេទា សុគតឹ វជន្តិ តេ;
យថាបិ ធម្មោ អភិរុយ្ហ សន្ទន”ន្តិ។

តត្ថ **យុទ្ធត្ថិកោ ចេ**តិ អយំ តស្ស វិលាបោ, សោ កិរេវំ វិលបន្តោយេវ បតិត្វា បថវិំ បវិដ្ឋោ ។ **ឯត្តាវតា**តិ ភិក្ខវេ, យាវតា បថវិំ បវិដ្ឋោ, តាវតា អធម្មោ ហតោ នាម ហោតិ។ **ខន្តីពលោ**តិ ភិក្ខវេ, ឯវំ អធម្មោ បថវិំ បវិដ្ឋោ អធិវាសនខន្តីពលោ តំ យុទ្ធពលំ វិជេត្វា វធិត្វា ភូមិយំ និហនិត្វា បាតេត្វា វិត្តជាតតាយ **វិត្តោ** អត្តនោ រថំ អារុយ្ហ មគ្គេនេវ **សច្ចនិក្កមោ** តថបរក្កមោ ធម្មទេវបុត្តោ បាយាសិ។ **អសម្មានិតា**តិ អសក្កតា។ **សរីរទេហ**ន្តិ ឥមស្មិំយេវ លោកេ សរីរសង្ខាតំ ទេហំ និក្ខិបិត្វា។ **និរយំ វជន្តី**តិ យស្ស បាបបុគ្គលស្ស ឯតេ សក្ការរហា គេហេ អសក្កតា, តថារូបា យថា អធម្មោ បតិតោ អវំសិរោ, ឯវំ អវំសិរា និរយំ វជន្តីតិ អត្ថោ។ **សុគតិំ វជន្តី**តិ យស្ស បនេតេ សក្កតា, តាទិសា បណ្ឌិតា យថាបិ ធម្មោ សន្ទនំ អភិរុយ្ហ ទេវលោកំ គតោ, ឯវំ សុគតិំ វជន្តីតិ។

សត្ថា ឯវំ ធម្មំ ទេសេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មយា សទ្ធិំ បដិវិរុជ្ឈិត្វា បថវិំ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា អធម្មោ ទេវបុត្តោ ទេវទត្តោ អហោសិ, បរិសាបិស្ស ទេវទត្តបរិសា, ធម្មោ បន អហមេវ, បរិសា ពុទ្ធបរិសាយេវា”តិ។

ធម្មទេវបុត្តជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៥៨] ៤. ឧទយជាតកវណ្ណនា

ឯកា និសិន្នាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **កុសជាតកេ** (ជា. ២.២០.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា បន តំ ភិក្ខុំ “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កស្មា កិលេសវសេន ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ឧក្កណ្ឋិតោសិ? បោរាណកបណ្ឌិតា សមិទ្ធេ ទ្វាទសយោជនិកេ សុរុន្ធននគរេ រជ្ជំ ការេន្តា ទេវច្ឆរបដិភាគាយ ឥត្ថិយា សទ្ធិំ សត្ត វស្សសតានិ ឯកគព្ភេ វសន្តាបិ ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា លោភវសេន ន ឱលោកេសុ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កាសិរដ្ឋេ សុរុន្ធននគរេ កាសិរាជា រជ្ជំ ការេសិ, តស្ស នេវ បុត្តោ, ន ធីតា អហោសិ។ សោ អត្តនោ ទេវិយោ “បុត្តេ បត្ថេថា”តិ អាហ។ អគ្គមហេសីបិ រញ្ញោ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា អកាសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា តស្សេវ រញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ អថស្ស មហាជនស្ស ហទយំ វឌ្ឍេត្វា ជាតភាវេន “ឧទយភទ្ទោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ កុមារស្ស បទសា ចរណកាលេ អញ្ញោបិ សត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា តស្សេវ រញ្ញោ អញ្ញតរាយ ទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ កុមារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្សាបិ “ឧទយភទ្ទា”តិ នាមំ ករិំសុ។ កុមារោ វយប្បត្តោ សព្ពសិប្បនិប្ផត្តិំ បាបុណិ , ជាតព្រហ្មចារី បន អហោសិ, សុបិនន្តេនបិ មេថុនធម្មំ ន ជានាតិ, ន តស្ស កិលេសេសុ ចិត្តំ អល្លីយិ។ រាជា បុត្តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិតុកាមោ “កុមារស្ស ឥទានិ រជ្ជសុខសេវនកាលោ, នាដកាបិស្ស បច្ចុបដ្ឋាបេស្សាមី”តិ សាសនំ បេសេសិ។ ពោធិសត្តោ “ន មយ្ហំ រជ្ជេនត្ថោ, កិលេសេសុ មេ ចិត្តំ ន អល្លីយតី”តិ បដិក្ខិបិត្វា បុនប្បុនំ វុច្ចមានោ រត្តជម្ពុនទមយំ ឥត្ថិរូបំ ការេត្វា “ឯវរូបំ ឥត្ថី លភមានោ រជ្ជំ សម្បដិច្ឆិស្សាមី”តិ មាតាបិតូនំ បេសេសិ។ តេ តំ សុវណ្ណរូបកំ សកលជម្ពុទីបំ បរិហារាបេត្វា តថារូបំ ឥត្ថី អលភន្តា ឧទយភទ្ទំ អលង្ការេត្វា តស្ស សន្តិកេ ឋបេសុំ។ សា តំ សុវណ្ណរូបកំ អភិភវិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នេសំ អនិច្ឆមានានញ្ញេវ វេមាតិកំ ភគិនី ឧទយភទ្ទកុមារី អគ្គមហេសី កត្វា ពោធិសត្តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចីសុ។ តេ បន ទ្វេបិ ព្រហ្មចរិយវាសមេវ វសីសុ។

អបរភាគេ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន ពោធិសត្តោ រជ្ជំ ការេសិ។ ឧភោ ឯកគព្ភេ វសមានាបិ លោភវសេន ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា អញ្ញមញ្ញំ ន ឱលោកេសុំ, អបិច ខោ បន “យោ អម្ហេសុ បឋមតរំ កាលំ ករោតិ, សោ និព្ពត្តដ្ឋានតោ អាគន្ត្វា ‘អសុកដ្ឋានេ និព្ពត្តោស្មី’តិ អារោចេតូ”តិ សង្គរមកំសុ។ អថ ខោ ពោធិសត្តោ អភិសេកតោ សត្តវស្សសតច្ចយេន កាលមកាសិ។ អញ្ញោ រាជា នាហោសិ, ឧទយភទ្ទាយយេវ អាណា បវត្តិ។ អមច្ចា រជ្ជំ អនុសាសីសុ។ ពោធិសត្តោបិ ចុតិក្ខណេ តាវតឹសភវនេ សក្កត្តំ បត្វា យសមហន្តតាយ សត្តាហំ អនុស្សរិតុំ នាសក្ខិ។ ឥតិ សោ មនុស្សគណនាយ សត្តវស្សសតច្ចយេន អាវជ្ជេត្វា “ឧទយភទ្ទំ រាជធីតរំ ធនេន វីមំសិត្វា សីហនាទំ នទាបេត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា សង្គរំ មោចេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ តទា កិរ មនុស្សានំ ទសវស្សសហស្សាយុកកាលោ ហោតិ។ រាជធីតាបិ តំ ទិវសំ រត្តិភាគេ បិហិតេសុ ទ្វារេសុ ឋបិតអារក្ខេ សត្តភូមិកបាសាទវរតលេ អលង្កតសិរិគព្ភេ ឯកិកាវ និច្ចលា អត្តនោ សីលំ អាវជ្ជមានា និសីទិ។ អថ សក្កោ សុវណ្ណមាសកបូរំ ឯកំ សុវណ្ណបាតី អាទាយ អាគន្ត្វា សយនគព្ភេយេវ បាតុភវិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ តាយ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៣៧. “ឯកា និសិន្នា សុចិ សញ្ញតូរូ, បាសាទមារុយ្ហ អនិន្ទិតង្គី;
យាចាមិ តំ កិន្នរនេត្តចក្ខុ, ឥមេករត្តី ឧភយោ វសេមា”តិ។

តត្ថ **សុចីតិ** សុចិវត្ថនិវត្ថា។ **សញ្ញតូរូតិ** សុដ្ឋុ ឋបិតឧរូ, ឥរិយាបថំ សណ្ឋបេត្វា សុចិវត្ថា ឯកិការ និសិន្នាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អនិន្ទិតង្គីតិ** បាទន្តតោ យាវ កេសគ្គា អនិន្ទិតសរីរា បរមសោភគ្គប្បត្តសរីរា។ **កិន្នរនេត្តចក្ខូតិ** តីហិ មណ្ឌលេហិ បញ្ចហិ ច បសាទេហិ ឧបសោភិតត្តា កិន្នរានំ នេត្តសទិសេហិ ចក្ខូហិ សមន្នាគតេ។ **ឥមេករត្តិន្តិ** ឥមំ ឯករត្តំ អជ្ជ ឥមស្មិំ អលង្កតសយនគព្ភេ ឯកតោ វសេយ្យាមាតិ យាចតិ។

តតោ រាជធីតា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៨. “ឱកិណ្ណន្តរបរិខំ, ទឡ្ហមដ្ដាលកោដ្ឋកំ;
រក្ខិតំ ខគ្គហត្ថេហិ, ទុប្បវេសមិទំ បុរំ។

៣៩. “ទហរស្ស យុវិនោ ចាបិ, អាគមោ ច ន វិជ្ជតិ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, សង្គមំ ឥច្ឆសេ មយា”តិ។

តត្ថ **ឱកិណ្ណន្តរបរិខន្តិ** ឥទំ ទ្វាទសយោជនិកំ សុរុន្ធនបុរំ អន្តរន្តរា ឧទកបរិខានំ កទ្ទមបរិខានំ សុក្ខបរិខានំ ឱកិណ្ណត្តា ឱកិណ្ណន្តរបរិខំ។ **ទឡ្ហមដ្ដាលកោដ្ឋកន្តិ** ថិរតរេហិ អដ្ដាលកេហិ ទ្វារកោដ្ឋកេហិ ច សមន្នាគតំ។ **ខគ្គហត្ថេហីតិ** អាវុធហត្ថេហិ ទសហិ យោធសហស្សេហិ រក្ខិតំ។ **ទុប្បវេសមិទំ បុរន្តិ** ឥទំ សកលបុរម្បិ តស្ស អន្តោ មាបិតំ មយ្ហំ និវាសបុរម្បិ ឧភយំ កស្សចិ បវិសិតុំ ន សក្កា។ **អាគមោ ចាតិ** ឥធ ឥមាយ វេលាយ តរុណស្ស វា យោព្ពនប្បត្តស្ស វា ថាមសម្បន្នយោធស្ស វា អញ្ញស្ស វា មហន្តម្បិ បណ្ណាការំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តស្ស អាគមោ នាម នត្ថិ។ **សង្គមន្តិ** អថ ត្វំ កេន ការណេន ឥមាយ វេលាយ មយា សហ សមាគមំ ឥច្ឆសីតិ។

អថ សក្កោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤០. “យក្ខោហមស្មិ កល្យាណិ, អាគតោស្មិ តវន្តិកេ;
ត្វំ មំ នន្ទយ ភទ្ទន្តេ, បុណ្ណកំសំ ទទាមិ តេ”តិ។

តស្សត្ថោ – កល្យាណិ, សុន្ទរទស្សនេ អហមេកោ ទេវបុត្តោ ទេវតានុភាវេន ឥធាគតោ, ត្វំ អជ្ជ មំ នន្ទយ តោសេហិ, អហំ តេ ឥមំ សុវណ្ណមាសកបុណ្ណំ សុវណ្ណបាតឹ ទទាមីតិ។

តំ សុត្វា រាជធីតា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤១. “ទេវំ យក្ខំ អថ វា មនុស្សំ, ន បត្ថយេ ឧទយមតិច្ច អញ្ញំ;
គច្ឆេវ ត្វំ យក្ខ មហានុភាវ, មា ចស្សុ គន្ត្វា បុនរាវជិត្ថា”តិ។

តស្សត្ថោ – អហំ ទេវរាជ, ទេវំ វា យក្ខំ វា ឧទយំ អតិក្កមិត្វា អញ្ញំ ន បត្ថេមិ, សោ ត្វំ គច្ឆេវ, មា ឥធ អដ្ឋាសិ, ន មេ តយា អាភតេន បណ្ណាការេន អត្ថោ, គន្ត្វា ច មា ឥមំ ឋានំ បុនរាវជិត្ថាតិ។

សោ តស្សា សីហនាទំ សុត្វា អដ្ឋត្វា គតសទិសោ ហុត្វា តត្ថេវ អន្តរហិតោ អដ្ឋាសិ។ សោ បុនទិវសេ តាយ វេលាយមេវ សុវណ្ណមាសកបូរំ រជតបាតឹ អាទាយ តាយ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៤២. “យា សា រតិ ឧត្តមា កាមភោគិនំ, យំហេតុ សត្តា វិសមំ ចរន្តិ;
មា តំ រតឹ ជីយិ តុវំ សុចិម្ហិតេ, ទទាមិ តេ រូបិយំ កំសបូរ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, រាជធីតេ យា ឯសា កាមភោគិសត្តានំ រតីសុ មេថុនកាមរតិ នាម ឧត្តមា រតិ, យស្សា រតិយា ការណា សត្តា កាយទុច្ចរិតាទិវិសមំ ចរន្តិ, តំ រតឹ ត្វំ ភទ្ទេ, សុចិម្ហិតេ មនាបហសិតេ មា ជីយិ, អហម្បិ អាគច្ឆន្តោ ន តុច្ឆហត្ថោ អាគតោ, ហិយ្យោ សុវណ្ណមាសកបូរំ សុវណ្ណបាតឹ អាហរិំ, អជ្ជ រូបិយបាតឹ, ឥមំ តេ អហំ រូបិយបាតឹ សុវណ្ណបូរំ ទទាមីតិ។

រាជធីតា ចិន្តេសិ “អយំ កថាសល្លាបំ លភន្តោ បុនប្បុនំ អាគមិស្សតិ, ន ទានិ តេន សទ្ធិំ កថេស្សាមី”តិ។ សា កិញ្ចិ ន កថេសិ។

សក្កោ តស្សា អកថិតភាវំ ញត្វា តត្ថេវ អន្តរហិតោ ហុត្វា បុនទិវសេ តាយមេវ វេលាយ លោហបាតឹ កហាបណបូរំ អាទាយ “ភទ្ទេ, ត្វំ មំ កាមរតិយា សន្តប្បេហិ, ឥមំ តេ កហាបណបូរំ លោហបាតឹ ទស្សាមី”តិ

អាហ។ តំ ទិស្វា រាជធីតា សត្តមំ គាថមាហ –

៤៣. “នារី នរោ និជ្ឈបយំ ធនេន, ឧក្កំសតី យត្ថ ករោតិ ឆន្ទំ;
វិបច្ចនីកោ តវ ទេវធម្មោ, បច្ចក្ខតោ ថោកតរេន ឯសី”តិ។

តស្សត្ថោ – ភោ បុរិស, ត្វំ ជម្មោ។ នរោ ហិ នាម នារី កិលេសរតិការណា ធនេន និជ្ឈាបេន្តោ សញ្ញាបេន្តោ យត្ថ នារិយា ឆន្ទំ ករោតិ, តំ ឧក្កំសតិ វណ្ណេត្វា ថោមេត្វា ពហុតរេន ធនេន បលោភេតិ, តុយ្ហំ បនេសោ ទេវសភាវោ វិបច្ចនីកោ, ត្វញ្ហិ មយា បច្ចក្ខតោ ថោកតរេន ឯសិ, បឋមទិវសេ សុវណ្ណបូរំ សុវណ្ណបាតិំ អាហរិត្វា, ទុតិយទិវសេ សុវណ្ណបូរំ រូបិយបាតិំ, តតិយទិវសេ កហាបណបូរំ លោហបាតិំ អាហរសីតិ។

តំ សុត្វា សក្កោ “ភទ្ទេ រាជកុមារិ, អហំ ឆេកវាណិជោ ន និរត្ថកេន អត្ថំ នាសេមិ, សចេ ត្វំ អាយុនា វា វណ្ណេន វា វឌ្ឍេយ្យាសិ, អហំ តេ បណ្ណាការំ វឌ្ឍេត្វា អាហរេយ្យំ, ត្វំ បន បរិហាយសេវ, តេនាហម្បិ ធនំ បរិហាបេមី”តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៤៤. “អាយុ ច វណ្ណោ ច មនុស្សលោកេ, និហីយតិ មនុជានំ សុគត្តេ;
តេនេវ វណ្ណេន ធនម្បិ តុយ្ហំ, និហីយតិ ជិណ្ណតរាសិ អជ្ជ។

៤៥. “ឯវំ មេ បេក្ខមានស្ស, រាជបុត្តិ យសស្សិនិ;
ហាយតេវ តវ វណ្ណោ, អហោរត្តានមច្ចយេ។

៤៦. “ឥមិនាវ ត្វំ វយសា, រាជបុត្តិ សុមេធសេ;
ព្រហ្មចរិយំ ចរេយ្យាសិ, ភិយ្យោ វណ្ណវតី សិយា”តិ។

តត្ថ **និហីយតី**តិ បរិស្សាវនេ អាសិត្តឧទកំ វិយ បរិហាយតិ។ មនុស្សលោកស្មិញ្ហិ សត្តា ជីវិតេន វណ្ណេន ចក្ខុបសាទាទីហិ ច ទិនេ ទិនេ បរិហាយន្តេវ។ **ជិណ្ណតរាសី**តិ មម បឋមំ អាគតទិវសេ បវត្តញ្ហិ តេ អាយុ ហិយ្យោ ទិវសំ ន បាបុណិ, កុឋារិយា ឆិន្នំ វិយ តត្ថេវ និរុជ្ឈិ, ហិយ្យោ បវត្តម្បិ អជ្ជទិវសំ ន បាបុណិ, ហិយ្យោវ កុឋារិយា ឆិន្នំ វិយ និរុជ្ឈិ, តស្មា អជ្ជ ជិណ្ណតរាសិ ជាតា។ **ឯវំ មេ**តិ តិដ្ឋតុ ហិយ្យោ ច បរហិយ្យោ ច, អជ្ជេវ បន មយ្ហំ ឯវំ បេក្ខមានស្សេវ ហាយតេវ តវ វណ្ណោ។ **អហោរត្តានមច្ចយេ**តិ ឥតោ បដ្ឋាយ រត្តិន្ទិវេសុ វីតិវត្តេសុ អហោរត្តានំ អច្ចយេន អបណ្ណត្តិកភាវមេវ គមិស្សសីតិ ទស្សេតិ។ **ឥមិនាវា**តិ តស្មា ភទ្ទេ, សចេ ត្វំ ឥមិនា វយេនេវ ឥមស្មឹ សុវណ្ណវណ្ណេ សរីរេ រជាយ អវិលុត្តេយេវ សេដ្ឋចរិយំ ចរេយ្យាសិ, បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ ករេយ្យាសិ។ **ភិយ្យោ វណ្ណវតី សិយា**តិ អតិរេកតរវណ្ណា ភវេយ្យាសីតិ។

តតោ រាជធីតា ឥតរំ គាថមាហ –

៤៧. “ទេវា ន ជីរន្តិ យថា មនុស្សា, គត្តេសុ តេសំ វលិយោ ន ហោន្តិ;
បុច្ឆាមិ តំ យក្ខ មហានុភាវ, កថំ នុ ទេវាន សរីរទេហោ”តិ។

តត្ថ **សរីរទេហោ**តិ សរីរសង្ខាតោ ទេហោ, ទេវានំ សរីរំ កថំ ន ជីរតិ, ឥទំ អហំ តំ បុច្ឆាមីតិ វទតិ។

អថស្សា កថេន្តោ សក្កោ ឥតរំ គាថមាហ –

៤៨. “ទេវា ន ជីរន្តិ យថា មនុស្សា, គត្តេសុ តេសំ វលិយោ ន ហោន្តិ;
សុវេ សុវេ ភិយ្យតរោវ តេសំ, ទិព្ពោ ច វណ្ណោ វិបុលា ច ភោគា”តិ។

តត្ថ **យថា មនុស្សា**តិ យថា មនុស្សា ជីរន្តា រូបេន វណ្ណេន ភោគេន ចក្ខុបសាទាទីហិ ច ជីរន្តិ, ន ឯវំ ទេវា។ តេសញ្ហិ គត្តេសុ វលិយោបិ ន សន្តិ, មដ្ឋកញ្ចនបដ្ដមិវ សរីរំ ហោតិ។ **សុវេ សុវេ**តិ ទិវសេ ទិវសេ។ **ភិយ្យតរោវា**តិ អតិរេកតរោវ តេសំ ទិព្ពោ ច វណ្ណោ វិបុលា ច ភោគា ហោន្តិ, មនុស្សេសុ ហិ រូបបរិហានិ ចិរជាតភាវស្ស សក្ខិ, ទេវេសុ អតិរេករូបសម្បត្តិ ច អតិរេកបរិវារសម្បត្តិ ច។ ឯវំ អបរិហានធម្មោ នាមេស ទេវលោកោ ។ តស្មា ត្វំ ជរំ អប្បត្វាវ និក្ខមិត្វា បព្ពជ, ឯវំ បរិហានិយសភាវា មនុស្សលោកា ចវិត្វា អបរិហានិយសភាវំ ឯវរូបំ ទេវលោកំ គមិស្សសីតិ។

សា ទេវលោកស្ស វណ្ណំ សុត្វា តស្ស គមនមគ្គំ បុច្ឆន្តី ឥតរំ គាថមាហ –

៤៩. “កីសូធ ភីតា ជនតា អនេកា, មគ្គោ ច នេកាយតនំ បវុត្តោ;
បុច្ឆាមិ តំ យក្ខ មហានុភាវ, កត្ថដ្ឋិតោ បរលោកំ ន ភាយេ”តិ។

តត្ថ **កីសូធ ភីតា**តិ ទេវរាជ, អយំ ខត្តិយាទិភេទា អនេកា ជនតា កីភីតា កស្ស ភយេន បរិហានិយសភាវា មនុស្សលោកា ទេវលោកំ ន គច្ឆតីតិ បុច្ឆតិ។ **មគ្គោ**តិ ទេវលោកគាមិមគ្គោ។ ឥធ បន “កិ”ន្តិ អាហរិត្វា “កោ”តិ បុច្ឆា កាតព្ពា។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ “អនេកតិត្ថាយតនវសេន បណ្ឌិតេហិ បវុត្តោ ទេវលោកមគ្គោ កោ កតរោ”តិ វុត្តោ។ **កត្ថដ្ឋិតោ**តិ បរលោកំ គច្ឆន្តោ កតរស្មឹ មគ្គេ ឋិតោ ន ភាយតីតិ។

អថស្សា កថេន្តោ សក្កោ ឥតរំ គាថមាហ –

៥០. “វាចំ មនញ្ច បណិធាយ សម្មា, កាយេន បាបានិ អកុព្ពមានោ;
ពហុន្នបានំ ឃរមាវសន្តោ, សទ្ធោ មុទូ សំវិភាគី វទញ្ញូ;
សង្គាហកោ សខិលោ សណ្ហវាចោ, ឯត្ថដ្ឋិតោ បរលោកំ ន ភាយេ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, ឧទយេ វាចំ មនញ្ច សម្មា ឋបេត្វា កាយេន បាបានិ អករោន្តោ ឥមេ ទស កុសលកម្មបថេ សមាទាយ វត្តន្តោ ពហុអន្នបានេ បហូតទេយ្យធម្មេ ឃរេ វសន្តោ “ទានស្ស វិបាកោ អត្ថី”តិ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ មុទុចិត្តោ ទានសំវិភាគតាយ **សំវិភាគី** បព្ពជិតា ភិក្ខាយ ចរមានា វទន្តិ នាម, តេសំ បច្ចយទានេន តស្ស វាទស្ស ជាននតោ **វទញ្ញូ** ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សង្គហតាយ **សង្គាហកោ** បិយវាទិតាយ **សខិលោ** មដ្ឋវចនតាយ **សណ្ហវាចោ ឯត្ថ** ឯត្តកេ គុណរាសិម្ហិ ឋិតោ បរលោកំ គច្ឆន្តោ ន ភាយតីតិ។

តតោ រាជធីតា តំ តស្ស វចនំ សុត្វា ថុតឹ ករោន្តី ឥតរំ គាថមាហ –

៥១. “អនុសាសសិ មំ យក្ខ, យថា មាតា យថា បិតា;
ឧឡារវណ្ណ បុច្ឆាមិ, កោ នុ ត្វមសិ សុព្រហា”តិ។

តស្សត្ថោ – យថា មាតាបិតរោ បុត្តកេ អនុសាសន្តិ, តថា មំ អនុសាសសិ។ ឧឡារវណ្ណ សោភគ្គប្បត្តរូបទារក កោ នុ អសិ ត្វំ ឯវំ អច្ចុគ្គតសរីរោតិ។

តតោ ពោធិសត្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៥២. “ឧទយោហមស្មិ កល្យាណិ, សង្គរត្តា ឥធាគតោ;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាមិ, មុត្តោស្មិ តវ សង្គរា”តិ។

តស្សត្ថោ – កល្យាណទស្សនេ អហំ បុរិមភវេ តវ សាមិកោ ឧទយោ នាម តាវតឹសភវនេ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, ឥធាគច្ឆន្តោ ន កិលេសវសេនាគតោ, តំ វីមំសិត្វា បន សង្គរំ មោចេស្សាមីតិ សង្គរត្តា បុព្ពេ សង្គរស្ស កតត្តា អាគតោស្មិ, ឥទានិ តំ អាមន្តេត្វា គច្ឆាមិ, មុត្តោស្មិ តវ សង្គរាតិ។

រាជធីតា អស្សសិត្វា “សាមិ, ត្វំ ឧទយភទ្ទរាជា”តិ អស្សុធារា បវត្តយមានា “អហំ តុម្ហេហិ វិនា វសិតុំ ន សក្កោមិ, យថា តុម្ហាកំ សន្តិកេ វសាមិ, តថា មំ អនុសាសថា”តិ វត្វា ឥតរំ គាថំ អភាសិ –

៥៣. “សចេ ខោ ត្វំ ឧទយោសិ, សង្គរត្តា ឥធាគតោ;
អនុសាស មំ រាជបុត្ត, យថាស្ស បុន សង្គមោ”តិ។

អថ នំ អនុសាសន្តោ មហាសត្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៥៤. “អតិបតតិ វយោ ខណោ តថេវ, ឋានំ នត្ថិ ធុវំ ចវន្តិ សត្តា;
បរិជីយតិ អទ្ធុវំ សរីរំ, ឧទយេ មា បមាទ ចរស្សុ ធម្មំ។

៥៥. “កសិណា បថវី ធនស្ស បូរា, ឯកស្សេវ សិយា អនញ្ញធេយ្យា;
តំ ចាបិ ជហតិ អវីតរាគោ, ឧទយេ មា បមាទ ចរស្សុ ធម្មំ។

៥៦. “មាតា ច បិតា ច ភាតរោ ច, ភរិយា យាបិ ធនេន ហោតិ កីតា;
តេ ចាបិ ជហន្តិ អញ្ញមញ្ញំ, ឧទយេ មា បមាទ ចរស្សុ ធម្មំ។

៥៧. “កាយោ បរភោជននិ្ត ញត្វា, សំសារេ សុគតិញ្ច ទុគ្គតិញ្ច;
ឥត្តរវាសោតិ ជានិយាន, ឧទយេ មា បមាទ ចរស្សុ ធម្ម”ន្តិ។

តត្ថ **អតិបតតី**តិ អតិវិយ បតតិ, សីឃំ អតិក្កមតិ។ **វយោ**តិ បឋមវយាទិតិវិធោបិ វយោ។ **ខណោ តថេវា**តិ ឧប្បាទដ្ឋិតិភង្គក្ខណោបិ តថេវ អតិបតតិ។ ឧភយេនបិ ភិន្នោ ឥមេសំ សត្តានំ អាយុសង្ខារោ នាម សីឃសោតា នទី វិយ អនិវត្តន្តោ សីឃំ អតិក្កមតីតិ ទស្សេតិ។ **ឋានំ នត្ថី**តិ “ឧប្បន្នា សង្ខារា អភិជ្ជិត្វា តិដ្ឋន្តូ”តិ បត្ថនាយបិ តេសំ ឋានំ នាម នត្ថិ, ធុវំ ឯកំសេនេវ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ អាទឹ កត្វា សព្ពេបិ សត្តា ចវន្តិ, “ធុវំ មរណំ, អទ្ធុវំ ជីវិត”ន្តិ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេហីតិ ទីបេតិ។ **បរិជីយតី**តិ ឥទំ សុវណ្ណវណ្ណម្បិ សរីរំ ជីរតេវ, ឯវំ ជានាហិ។ **មា បមាទ**ន្តិ តស្មា ត្វំ ឧទយភទ្ទេ មា បមាទំ អាបជ្ជិ, អប្បមត្តា ហុត្វា ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ចរាហីតិ។

កសិណាតិ សកលា។ **ឯកស្សេវា**តិ យទិ ឯកស្សេវ រញ្ញោ, តស្មិំ ឯកស្មិំយេវ អនញ្ញាធីនា អស្ស។ **តំ ចាបិ ជហាតិ អវីតរាគោ**តិ តណ្ហាវសិកោ បុគ្គលោ ឯត្តកេនបិ យសេន អតិត្តោ មរណកាលេ អវីតរាគោវ តំ វិជហតិ។ ឯវំ តណ្ហាយ អបូរណីយភាវំ ជានាហីតិ ទីបេតិ។ **តេ ចាបី**តិ មាតា បុត្តំ, បុត្តោ មាតរំ, បិតា បុត្តំ, បុត្តោ បិតរំ, ភាតា ភគិនឹ, ភគិនី ភាតរំ, ភរិយា សាមិកំ, សាមិកោ ភរិយន្តិ ឯតេ អញ្ញមញ្ញំ ជហន្តិ, នានា ហោន្តិ។ ឯវំ សត្តានំ នានាភាវវិនាភាវំ ជានាហីតិ ទីបេតិ។

បរភោជនន្តិ វិវិធានំ កាកាទីនំ បរសត្តានំ ភោជនំ។ **ឥត្តរវាសោ**តិ យា ឯសា ឥមស្មិំ សំសារេ មនុស្សភូតា សុគ្គតិ ច តិរច្ឆានភូតា ទុគ្គតិ ច, ឯតំ ឧភយម្បិ “ឥត្តរវាសោ”តិ ជានិត្វា មា បមាទំ, ចរស្សុ ធម្មំ។ ឥមេសំ សត្តានំ នានាឋានតោ អាគន្ត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ សមាគមោ បរិត្តោ, ឥមេ សត្តា អប្បកស្មិំយេវ កាលេ ឯកតោ វសន្តិ, តស្មា អប្បមត្តា ហោហីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តស្សា ឱវាទមទាសិ។ សាបិ តស្ស ធម្មកថាយ បសីទិត្វា ថុតឹ ករោន្តី ឱសានគាថមាហ –

៥៨. “សាធុ ភាសតិយំ យក្ខោ, អប្បំ មច្ចាន ជីវិតំ;
កសិរញ្ច បរិត្តញ្ច, តញ្ច ទុក្ខេន សំយុតំ;
សាហំ ឯកា បព្ពជិស្សាមិ, ហិត្វា កាសី សុរុន្ធន”ន្តិ។

តត្ថ **សាធូ**តិ “អប្បំ មច្ចាន ជីវិត”ន្តិ ភាសមានោ អយំ ទេវរាជា សាធុ ភាសតិ។ កឹការណា? ឥទញ្ហិ កសិរញ្ច ទុក្ខំ អស្សាទរហិតំ, បរិត្តញ្ច ន ពហុកំ ឥត្តរកាលំ។ សចេ ហិ កសិរម្បិ សមានំ ទីឃកាលំ បវត្តេយ្យ, បរិត្តកម្បិ សមានំ សុខំ ភវេយ្យ, ឥទំ បន កសិរញ្ចេវ បរិត្តញ្ច សកលេន វដ្ដទុក្ខេន សំយុតំ សន្និហិតំ។ **សាហ**ន្តិ សា អហំ។ **សុរុន្ធន**ន្តិ សុរុន្ធននគរញ្ច កាសិរដ្ឋញ្ច ឆឌ្ឌេត្វា ឯកិកាវ បព្ពជិស្សាមីតិ អាហ។

ពោធិសត្តោ តស្សា ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ សាបិ បុនទិវសេ អមច្ចេ រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា អន្តោនគរេយេវ រមណីយេ ឧយ្យានេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ធម្មំ ចរិត្វា អាយុបរិយោសានេ តាវតឹសភវនេ ពោធិសត្តស្ស បាទបរិចារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជធីតា រាហុលមាតា អហោសិ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឧទយជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៥៩] ៥. បានីយជាតកវណ្ណនា

មិត្តោ មិត្តស្សាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិលេសនិគ្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សាវត្ថិវាសិនោ បញ្ចសតា គិហិសហាយកា តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នា អន្តោកោដិសន្ថារេ វសន្តា អឌ្ឍរត្តសមយេ កាមវិតក្កំ វិតក្កេសុំ។ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ភគវតោ អាណត្តិយា បនាយស្មតា អានន្ទេន ភិក្ខុសង្ឃេ សន្និបាតិតេ សត្ថា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា អនោទិស្សកំ កត្វា “កាមវិតក្កំ វិតក្កយិត្ថា”តិ អវត្វា សព្ពសង្គាហិកវសេនេវ “ភិក្ខវេ, កិលេសោ ខុទ្ទកោ នាម នត្ថិ, ភិក្ខុនា នាម ឧប្បន្នុប្បន្នា កិលេសា និគ្គហេតព្ពា, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេបិ ពុទ្ធេ កិលេសេ និគ្គហេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ បត្តា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ កាសិរដ្ឋេ ឯកស្មឹ គាមកេ ទ្វេ សហាយកា បានីយតុម្ពានិ អាទាយ ខេត្តំ គន្ត្វា ឯកមន្តំ ឋបេត្វា ខេត្តំ កោដ្ដេត្វា បិបាសិតកាលេ អាគន្ត្វា បានីយំ បិវន្តិ។ តេសុ ឯកោ បានីយត្ថាយ អាគន្ត្វា អត្តនោ បានីយំ រក្ខន្តោ ឥតរស្ស តុម្ពតោ បិវិត្វា សាយំ អរញ្ញា និក្ខមិត្វា ន្ហាយិត្វា ឋិតោ “អត្ថិ នុ ខោ មេ កាយទ្វារាទីហិ អជ្ជ កិញ្ចិ បាបំ កត”ន្តិ ឧបធារេន្តោ ថេនេត្វា បានីយស្ស បិវិតភាវំ ទិស្វា សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “អយំ តណ្ហា វឌ្ឍមានា មំ អបាយេសុ ខិបិស្សតិ, ឥមំ កិលេសំ និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ បានីយស្ស ថេនេត្វា បិវិតភាវំ អារម្មណំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា បដិលទ្ធគុណំ អាវជ្ជេន្តោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ឥតរោ ន្ហាយិត្វា ឧដ្ឋិតោ “ឯហិ, សម្ម, ឃរំ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ “គច្ឆ ត្វំ, មម ឃរេន កិច្ចំ នត្ថិ, បច្ចេកពុទ្ធា នាម មយ”ន្តិ។ “បច្ចេកពុទ្ធា នាម តុម្ហាទិសា ន ហោន្តី”តិ។ “អថ កីទិសា បច្ចេកពុទ្ធា ហោន្តី”តិ? “ទ្វង្គុលកេសា កាសាយវត្ថវសនា ឧត្តរហិមវន្តេ នន្ទមូលកបព្ភារេ វសន្តី”តិ។ សោ សីសំ បរាមសិ, តំ ខណញ្ញេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, សុរត្តទុបដ្ដំ និវត្ថមេវ, វិជ្ជុលតាសទិសំ កាយពន្ធនំ ពទ្ធមេវ, អលត្តកបាដលវណ្ណំ ឧត្តរាសង្គចីវរំ ឯកំសំ កតមេវ, មេឃវណ្ណំ បំសុកូលចីវរំ ទក្ខិណអំសកូដេ ឋបិតមេវ, ភមរវណ្ណោ មត្តិកាបត្តោ វាមអំសកូដេ លគ្គិតោវ អហោសិ។ សោ អាកាសេ ឋត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា ឧប្បតិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារេយេវ ឱតរិ។

អបរោបិ កាសិគាមេយេវ កុដុម្ពិកោ អាបណេ និសិន្នោ ឯកំ បុរិសំ អត្តនោ ភរិយំ អាទាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា តំ ឧត្តមរូបធរំ ឥត្ថឹ ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា ឱលោកេត្វា បុន ចិន្តេសិ “អយំ លោភោ វឌ្ឍមានោ មំ អបាយេសុ ខិបិស្សតី”តិ សំវិគ្គមានសោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា អាកាសេ ឋិតោ ធម្មំ ទេសេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ គតោ។

អបរេបិ កាសិគាមវាសិនោយេវ ទ្វេ បិតាបុត្តា ឯកតោ មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។ អដវិមុខេ បន ចោរា ឧដ្ឋិតា ហោន្តិ។ តេ បិតាបុត្តេ លភិត្វា បុត្តំ គហេត្វា “ធនំ អាហរិត្វា តវ បុត្តំ គណ្ហា”តិ បិតរំ វិស្សជ្ជេន្តិ, ទ្វេ ភាតរោ លភិត្វា កនិដ្ឋំ គហេត្វា ជេដ្ឋំ វិស្សជ្ជេន្តិ, អាចរិយន្តេវាសិកេ លភិត្វា អាចរិយំ គហេត្វា អន្តេវាសិកំ វិស្សជ្ជេន្តិ, អន្តេវាសិកោ សិប្បលោភេន ធនំ អាហរិត្វា អាចរិយំ គណ្ហិត្វា គច្ឆតិ។ អថ តេ បិតាបុត្តាបិ តត្ថ ចោរានំ ឧដ្ឋិតភាវំ ញត្វា “ត្វំ មំ ‘បិតា’តិ មា វទ, អហម្បិ តំ ‘បុត្តោ’តិ ន វក្ខាមី”តិ កតិកំ កត្វា ចោរេហិ គហិតកាលេ “តុម្ហេ អញ្ញមញ្ញំ កឹ ហោថា”តិ បុដ្ឋា “ន កិញ្ចិ ហោមា”តិ សម្បជានមុសាវាទំ ករឹសុ។ តេសុ អដវិតោ និក្ខមិត្វា សាយំ ន្ហាយិត្វា ឋិតេសុ បុត្តោ អត្តនោ សីលំ សោធេន្តោ តំ មុសាវាទំ ទិស្វា “ឥទំ បាបំ វឌ្ឍមានំ មំ អបាយេសុ ខិបិស្សតិ, ឥមំ កិលេសំ និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា អាកាសេ ឋិតោ បិតុ ធម្មំ ទេសេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ គតោ។

អបរោបិ កាសិគាមេយេវ បន ឯកោ គាមភោជកោ មាឃាតំ ការាបេសិ។ អថ នំ ពលិកម្មកាលេ មហាជនោ សន្និបតិត្វា អាហ “សាមិ, មយំ មិគសូករាទយោ មារេត្វា យក្ខានំ ពលិកម្មំ ករិស្សាម, ពលិកម្មកាលោ ឯសោ”តិ។ តុម្ហាកំ បុព្ពេ ករណនិយាមេនេវ ករោថាតិ មនុស្សា ពហុំ បាណាតិបាតមកំសុ។ សោ ពហុំ មច្ឆមំសំ ទិស្វា “ឥមេ មនុស្សា ឯត្តកេ បាណេ មារេន្តា មមេវេកស្ស វចនេន មារយឹសូ”តិ កុក្កុច្ចំ កត្វា វាតបានំ និស្សាយ ឋិតកោវ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា អាកាសេ ឋិតោ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ គតោ។

អបរោបិ កាសិរដ្ឋេយេវ គាមភោជកោ មជ្ជវិក្កយំ វារេត្វា “សាមិ, បុព្ពេ ឥមស្មឹ កាលេ សុរាឆណោ នាម ហោតិ, កឹ ករោមា”តិ មហាជនេន វុត្តោ “តុម្ហាកំ បោរាណកនិយាមេនេវ ករោថា”តិ អាហ។ មនុស្សា ឆណំ កត្វា សុរំ បិវិត្វា កលហំ ករោន្តា ហត្ថបាទេ ភញ្ជិត្វា សីសំ ភិន្ទិត្វា កណ្ណេ ឆិន្ទិត្វា ពហុទណ្ឌេន ពជ្ឈឹសុ។ គាមភោជកោ តេ ទិស្វា ចិន្តេសិ “មយិ អននុជានន្តេ ឥមេ ឥមំ ទុក្ខំ ន វិន្ទេយ្យុ”ន្តិ។ សោ ឯត្តកេន កុក្កុច្ចំ កត្វា វាតបានំ និស្សាយ ឋិតកោវ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា “អប្បមត្តា ហោថា”តិ អាកាសេ ឋត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ គតោ។

អបរភាគេ តេ បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធា ភិក្ខាចារត្ថាយ ពារាណសិទ្វារេ ឱតរិត្វា សុនិវត្ថា សុបារុតា បាសាទិកេហិ អភិក្កមាទីហិ បិណ្ឌាយ ចរន្តា រាជទ្វារំ សម្បាបុណឹសុ។ រាជា តេ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ រាជនិវេសនំ បវេសេត្វា បាទេ ធោវិត្វា គន្ធតេលេន មក្ខេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បឋមវយេ បព្ពជ្ជា សោភតិ, ឥមស្មឹ វយេ បព្ពជន្តា កថំ កាមេសុ អាទីនវំ បស្សិត្ថ, កឹ វោ អារម្មណំ អហោសី”តិ បុច្ឆិ។ តេ តស្ស កថេន្តា –

៥៨. “មិត្តោ មិត្តស្ស បានីយំ, អទិន្នំ បរិភុញ្ជិសំ;
តេន បច្ឆា វិជិគុច្ឆឹ, តំ បាបំ បកតំ មយា;

មា បុន អករំ បាបំ, តស្មា បព្ពជិតោ អហំ។

៦០. “បរទារញ្ច ទិស្វាន, ឆន្ទោ មេ ឧទបជ្ជថ;
តេន បច្ឆា វិជិគុច្ឆិំ, តំ បាបំ បកតំ មយា;
មា បុន អករំ បាបំ, តស្មា បព្ពជិតោ អហំ។

៦១. “បិតរំ មេ មហារាជ, ចោរា អគណ្ហុ កាននេ;
តេសាហំ បុច្ឆិតោ ជានំ, អញ្ញថា នំ វិយាករិំ។

៦២. “តេន បច្ឆា វិជិគុច្ឆិំ, តំ បាបំ បកតំ មយា;
មា បុន អករំ បាបំ, តស្មា បព្ពជិតោ អហំ។

៦៣. “បាណាតិបាតមករុំ, សោមយាគេ ឧបដ្ឋិតេ;
តេសាហំ សមនុញ្ញាសិំ។

៦៤. “តេន បច្ឆា វិជិគុច្ឆិំ, តំ បាបំ បកតំ មយា;
មា បុន អករំ បាបំ, តស្មា បព្ពជិតោ អហំ។

៦៥. “សុរាមេរយមាធុកា, យេ ជនា បឋមាសុ នោ;
ពហូនំ តេ អនត្ថាយ, មជ្ជបានមកប្បយុំ;
តេសាហំ សមនុញ្ញាសិំ។

៦៦. “តេន បច្ឆា វិជិគុច្ឆិំ, តំ បាបំ បកតំ មយា;
មា បុន អករំ បាបំ, តស្មា បព្ពជិតោ អហ”ន្តិ។ –

ឥមា បដិបាដិយា បញ្ច គាថា អភាសិំសុ។ រាជាបិ ឯកមេកស្ស ព្យាករណំ សុត្វា “ភន្តេ, អយំ បព្ពជ្ជា តុម្ហាកំ យេវានុច្ឆវិកា”តិ ថុតិមកាសិ។

តត្ថ **មិត្តោ មិត្តស្សា**តិ មហារាជ, អហំ ឯកស្ស មិត្តោ ហុត្វា តស្ស មិត្តស្ស សន្តកំ បានីយំ ឥមិនា និយាមេនេវ បរិភុញ្ជិំ។ **តស្មា**តិ យស្មា បុថុជ្ជនា នាម បាបកម្មំ ករោន្តិ, តស្មា អហំ **មា បុន អករំ បាបំ,** តំ បាបំ អារម្មណំ កត្វា បព្ពជិតោម្ហិ។ **ឆន្ទោ**តិ មហារាជ, ឥមិនាវ និយាមេន មម បរទារំ ទិស្វា កាមេ ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជិ។ **អគណ្ហុ**តិ អគណ្ហឹសុ។ **ជាន**ន្តិ តេសំ ចោរានំ “អយំ កឹ តេ ហោតី”តិ បុច្ឆិតោ ជានន្តោយេវ “ន កិញ្ចិ ហោតី”តិ អញ្ញថា ព្យាកាសិំ។ **សោមយាគេ**តិ នវចន្ទេ ឧដ្ឋិតេ សោមយាគំ នាម យក្ខពលឹ ករឹសុ, តស្មិំ ឧបដ្ឋិតេ។ **សមនុញ្ញាសិ**ន្តិ សមនុញ្ញោ អាសិំ។ **សុរាមេរយមាធុកា**តិ បិដ្ឋសុរាទិសុរញ្ច បុប្ផាសវាទិមេរយញ្ច បក្កមធុ វិយ មធុរំ មញ្ញមានា។ **យេ ជនា បឋមាសុ នោ**តិ យេ នោ គាមេ ជនា បឋមំ ឯវរូបា អាសុំ អហេសុំ។ **ពហូនំ តេ**តិ តេ ឯកទិវសំ ឯកស្មិំ ឆណេ បត្តេ ពហូនំ អនត្ថាយ មជ្ជបានំ អកប្បយឹសុ។

រាជា តេសំ ធម្មំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ចីវរសាដកេ ច ភេសជ្ជានិ ច ទត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ ឧយ្យោជេសិ។ តេបិ តស្ស អនុមោទនំ កត្វា តត្ថេវ អគមំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ រាជា វត្ថុកាមេសុ វិរត្តោ អនបេក្ខោ ហុត្វា នានគ្គរស ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឥត្ថិយោ អនាលបិត្វា អនោលោកេត្វា វិរត្តចិត្តោ ឧដ្ឋាយ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា និសិន្នោ សេតភិត្តិយំ កសិណបរិកម្មំ កត្វា ឈានំ និព្ពត្តេសិ។ សោ ឈានប្បត្តោ កាមេ គរហន្តោ –

៦៧. “ធិរត្ថុ សុពហូ កាមេ, ទុគ្គន្ធេ ពហុកណ្ដកេ;
យេ អហំ បដិសេវន្តោ, នាលភឹ តាទិសំ សុខ”ន្តិ។ – គាថមាហ;

តត្ថ **ពហុកណ្ដកេ**តិ ពហូ បច្ចាមិត្តេ។ **យេ អហ**ន្តិ យោ អហំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **តាទិស**ន្តិ ឯតាទិសំ កិលេសរហិតំ ឈានសុខំ។

អថស្ស អគ្គមហេសី “អយំ រាជា បច្ចេកពុទ្ធានំ ធម្មកថំ សុត្វា ឧក្កណ្ឋិតរូបោ អហោសិ, អម្ហេហិ សទ្ធឹ អកថេត្វាវ សិរិគព្ភំ បវិដ្ឋោ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា សិរិគព្ភទ្វារេ ឋិតា រញ្ញោ កាមេសុ គរហន្តស្ស ឧទានំ សុត្វា “មហារាជ, ត្វំ កាមេ គរហសិ, កាមសុខសទិសំ នាម សុខំ នត្ថី”តិ កាមេ វណ្ណេន្តី ឥតរំ គាថមាហ –

៦៨. “មហស្សាទា សុខា កាមា, នត្ថិ កាមា បរំ សុខំ;

យេ កាមេ បដិសេវន្តិ, សគ្គំ តេ ឧបបជ្ជរេ”តិ។

តត្ថ **មហស្សាទា**តិ មហារាជ, ឯតេ កាមា នាម មហាអស្សាទា, ឥតោ ឧត្តរិ អញ្ញំ សុខំ នត្ថិ។ កាមសេវិនោ ហិ អបាយេ អនុបគម្ម សគ្គេ និព្ពត្តន្តីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តស្សា “នស្សូ វសលិ, កឹ កថេសិ, កាមេសុ សុខំ នាម កុតោ អត្ថិ, វិបរិណាមទុក្ខា ឯតេ”តិ គរហន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

៦៩. “អប្បស្សាទា ទុខា កាមា, នត្ថិ កាមា បរំ ទុខំ;
យេ កាមេ បដិសេវន្តិ, និរយំ តេ ឧបបជ្ជរេ។

៧០. “អសី យថា សុនិសិតោ, នេត្តឹសោវ សុបាយិកោ;
សត្តីវ ឧរសិ ខិត្តា, កាមា ទុក្ខតរា តតោ។

៧១. “អង្គារានំវ ជលិតំ, កាសុំ សាធិកបោរិសំ;
ផាលំវ ទិវសំតត្តំ, កាមា ទុក្ខតរា តតោ។

៧២. “វិសំ យថា ហលាហលំ, តេលំ បក្កុថិតំ យថា;
តម្ពលោហវិលីនំវ, កាមា ទុក្ខតរា តតោ”តិ។

តត្ថ **នេត្តឹសោ**តិ និក្ករុណោ, ឥទម្បិ ឯកស្ស ខគ្គស្ស នាមំ។ **ទុក្ខតរា**តិ ឯវំ ជលិតង្គារកាសុំ វា ទិវសំ តត្តំ ផាលំ វា បដិច្ច យំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតិ, តតោបិ កាមាយេវ ទុក្ខតរាតិ អត្ថោ។ អនន្តរគាថាយ យថា ឯតានិ វិសាទីនិ ទុក្ខាវហនតោ ទុក្ខានិ, ឯវំ កាមាបិ ទុក្ខា, តំ បន កាមទុក្ខំ ឥតរេហិ ទុក្ខេហិ ទុក្ខតរន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ មហាសត្តោ ទេវិយា ធម្មំ ទេសេត្វា អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា “ភោន្តោ អមច្ចា, តុម្ហេ រជ្ជំ បដិបជ្ជថ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ វត្វា មហាជនស្ស រោទន្តស្ស បរិទេវន្តស្ស ឧដ្ឋាយ អាកាសេ ឋត្វា ឱវាទំ ទត្វា អនិលបថេនេវ ឧត្តរហិមវន្តំ គន្ត្វា រមណីយេ បទេសេ អស្សមំ មាបេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ភិក្ខវេ, កិលេសោ ឧទ្ទកោ នាម នត្ថិ, អប្បមត្តកោបិ បណ្ឌិតេហិ និគ្គហិតព្ពោយេវា”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តទា បច្ចេកពុទ្ធា បរិនិព្ពាយឹសុ, ទេវី រាហុលមាតា អហោសិ, រាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

បានីយជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៦០] ៦. យុធញ្ចយជាតកវណ្ណនា

មិត្តាមច្ចបរិព្យូឡ្ហន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ ធម្មសភាយំ សន្និបតិតា ភិក្ខូ “អាវុសោ, សចេ ទសពលោ អគារំ អជ្ឈាវសិស្ស, សកលចក្កវាឡគព្ភេ ចក្កវត្តិរាជា អភវិស្ស សត្តរតនសមន្នាគតោ ចតុរិទ្ធីហិ សមិទ្ធោ បរោសហស្សបុត្តបរិវារោ , សោ ឯវរូបំ សិរិវិភវំ បហាយ កាមេសុ ទោសំ ទិស្វា អឌ្ឍរត្តសមយេ ឆន្នសហាយោវ កណ្ឌកមារុយ្ហ និក្ខមិត្វា អនោមនទីតីរេ បព្ពជិត្វា ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ កត្វា សម្មាសម្ពោធឹ បត្តោ”តិ សត្ថុ គុណកថំ កថយឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ឥទានេវ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, បុព្ពេបិ ទ្វាទសយោជនិកេ ពារាណសិនគរេ រជ្ជំ បហាយ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រម្មនគរេ សព្ពទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ អយញ្ហិ ពារាណសី **ឧទយជាតកេ** (ជា. ១.១១.៣៧ អាទយោ) **សុរុន្ធននគរំ** នាម ជាតា, **ចូឡសុតសោមជាតកេ** (ជា. ២.១៧.១៩៥ អាទយោ) **សុទស្សនំ** នាម, **សោណនន្ទជាតកេ** (ជា. ២.២០.៩២ អាទយោ) **ព្រហ្មវឌ្ឍនំ** នាម, **ខណ្ឌហាលជាតកេ** (ជា. ២.២២.៩៨២ អាទយោ) **បុប្ផវតី** នាម, **សង្ខព្រាហ្មណជាតកេ** (ជា. ១.១០.៣៩ អាទយោ) **មោឡិនី** នាម, ឥមស្មឹ បន យុធញ្ចយជាតកេ **រម្មនគរំ** នាម អហោសិ។ ឯវមស្សា កទាចិ នាមំ បរិវត្តតិ។ តត្ថ សព្ពទត្តរញ្ញោ បុត្តសហស្សំ អហោសិ។ យុធញ្ចយស្ស នាម ជេដ្ឋបុត្តស្ស ឧបរជ្ជំ អទាសិ។ សោ ទិវសេ ទិវសេ មហាទានំ បវត្តេសិ។ ឯវំ គច្ឆន្តេ

កាលេ ពោធិសត្តោ ឯកទិវសំ បាតោវ រថវរមារុយ្ហ មហន្តេន សិរិវិភវេន ឧយ្យានកីឡំ គច្ឆន្តោ រុក្ខគ្គតិណគ្គសាខគ្គមក្កដកសុត្តជាលាទីសុ មុត្តាជាលាការេន លគ្គិតឧស្សាវពិន្ទូនិ ទិស្វា “សម្ម សារថិ, កឹ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឯតេ ទេវ, ហិមសមយេ បតនកឧស្សាវពិន្ទូនិ នាមា”តិ សុត្វា ទិវសភាគំ ឧយ្យានេ កីឡិត្វា សាយន្ហកាលេ បច្ចាគច្ឆន្តោ តេ អទិស្វាវ “សម្ម សារថិ, កហំ នុ ខោ ឯតេ ឧស្សាវពិន្ទូ, ន តេ ឥទានិ បស្សាមី”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, តេ សូរិយេ ឧគ្គច្ឆន្តេ សព្ពេវ ភិជ្ជិត្វា បថវិយំ បតន្តី”តិ សុត្វា សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “ឥមេសំ សត្តានំ ជីវិតសង្ខារាបិ តិណគ្គេ ឧស្សាវពិន្ទុសទិសាវ, មយា ព្យាធិជរាមរណេហិ អបីឡិតេយេវ មាតាបិតរោ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ ឧស្សាវពិន្ទុមេវ អារម្មណំ កត្វា អាទិត្តេ វិយ តយោ ភវេ បស្សន្តោ អត្តនោ គេហំ អគន្ត្វា អលង្កតបដិយត្តាយ វិនិច្ឆយសាលាយ និសិន្នស្ស បិតុ សន្តិកំយេវ គន្ត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ បព្ពជ្ជំ យាចន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៧៣. “មិត្តាមច្ចបរិព្យូឡ្ហំ, អហំ វន្ទេ រថេសភំ;
បព្ពជិស្សាមហំ រាជ, តំ ទេវោ អនុមញ្ញតូ”តិ។

តត្ថ **បរិព្យូឡ្ហ**ន្តិ បរិវារិតំ។ **តំ ទេវោ**តិ តំ មម បព្ពជ្ជំ ទេវោ អនុជានាតូតិ អត្ថោ។

អថ នំ រាជា និវារេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៤. “សចេ តេ ឩនំ កាមេហិ, អហំ បរិបូរយាមិ តេ;
យោ តំ ហឹសតិ វារេមិ, មា បព្ពជ យុធញ្ចយា”តិ។

តំ សុត្វា កុមារោ តតិយំ គាថមាហ –

៧៥. “ន មត្ថិ ឩនំ កាមេហិ, ហឹសិតា មេ ន វិជ្ជតិ;
ទីបញ្ច កាតុមិច្ឆាមិ, យំ ជរា នាភិកីរតី”តិ។

តត្ថ **ទីបញ្ចា**តិ តាត នេវ មយ្ហំ កាមេហិ ឩនំ អត្ថិ, ន មំ ហឹសន្តោ កោចិ វិជ្ជតិ, អហំ បន បរលោកគមនាយ អត្តនោ បតិដ្ឋំ កាតុមិច្ឆាមិ។ កីទិសំ? **យំ ជរា នាភិកីរតិ** ន វិទ្ធំសេតិ, តមហំ កាតុមិច្ឆាមិ, អមតមហានិព្ពានំ គវេសិស្សាមិ, ន មេ កាមេហិ អត្ថោ, អនុជានាថ មំ, មហារាជាតិ វទតិ។

ឥតិ បុនប្បុនំ កុមារោ បព្ពជ្ជំ យាចិ, រាជា “មា បព្ពជា”តិ វារេតិ។ តមត្ថមាវិករោន្តោ សត្ថា ឧបឌ្ឍំ គាថមាហ –

៧៦. “បុត្តោ វា បិតរំ យាចេ, បិតា វា បុត្តមោរស”ន្តិ។
តត្ថ **វា**-ការោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុត្តោ ច បិតរំ យាចតិ, បិតា ច ឱរសំ បុត្តំ យាចតី”តិ។

សេសំ ឧបឌ្ឍគាថំ រាជា អាហ –

“នេគមោ តំ យាចេ តាត, មា បព្ពជ យុធញ្ចយា”តិ។

តស្សត្ថោ – អយំ តេ តាត និគមវាសិមហាជនោ យាចតិ, នគរជនោបិ មា ត្វំ បព្ពជាតិ។

កុមារោ បុនបិ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៧៧. “មា មំ ទេវ និវារេហិ, បព្ពជន្តំ រថេសភ;
មាហំ កាមេហិ សម្មត្តោ, ជរាយ វសមន្វគូ”តិ។

តត្ថ **វសមន្វគូ**តិ មា អហំ កាមេហិ សម្មត្តោ បមត្តោ ជរាយ វសគាមី នាម ហោមិ, វដ្ដទុក្ខំ បន ខេបេត្វា យថា ច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិវិជ្ឈនកោ ហោមិ,។ តថា មំ ឱលោកេហីតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ វុត្តេ រាជា អប្បដិភាណោ អហោសិ។ មាតា បនស្ស “បុត្តោ តេ, ទេវិ, បិតរំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេតី”តិ សុត្វា “កឹ តុម្ហេ កថេថា”តិ និរស្សាសេន មុខេន សុវណ្ណសិវិកាយ និសីទិត្វា សីឃំ វិនិច្ឆយដ្ឋានំ គន្ត្វា យាចមានា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៧៨. “អហំ តំ តាត យាចាមិ, អហំ បុត្ត និវារយេ;
ចិរំ តំ ទដ្ឋុមិច្ឆាមិ, មា បព្ពជ យុធញ្ចយា”តិ។

តំ សុត្វា កុមារោ សត្តមំ គាថមាហ –

៧៩. “ឧស្សាវោវ តិណគ្គម្ហិ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
ឯវមាយុ មនុស្សានំ, មា មំ អម្ម និវារយា”តិ។

តស្សត្ថោ – អម្ម, យថា តិណគ្គេ ឧស្សាវពិន្ទុ សូរិយស្ស ឧគ្គមនំ បតិដ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ, បថវិយំ បតតិ, ឯវំ ឯតេសំ សត្តានំ ជីវិតំ បរិត្តំ តាវកាលិកំ អចិរដ្ឋិតិកំ, ឯវរូបេ លោកសន្និវាសេ កថំ ត្វំ ចិរំ មំ បស្សសិ, មា មំ និវារេហីតិ។

ឯវំ វុត្តេបិ សា បុនប្បុនំ យាចិយេវ។ តតោ មហាសត្តោ បិតរំ អាមន្តេត្វា អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៨០. “តរមានោ ឥមំ យានំ, អារោបេតុ រថេសភ;
មា មេ មាតា តរន្តស្ស, អន្តរាយករា អហូ”តិ។

តស្សត្ថោ – តាត រថេសភ, ឥមំ មម មាតរំ តរមានោ បុរិសោ សុវណ្ណសិវិកាយានំ អារោបេតុ, មា មេ ជាតិជរាព្យាធិមរណកន្តារំ តរន្តស្ស អតិក្កមន្តស្ស មាតា អន្តរាយករា អហូតិ។

រាជា បុត្តស្ស វចនំ សុត្វា “គច្ឆ, ភទ្ទេ, តវ សិវិកាយ និសីទិត្វា រតិវឌ្ឍនបាសាទំ អភិរុហា”តិ អាហ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា ឋាតុំ អសក្កោន្តី នារិគណបរិវុតា គន្ត្វា បាសាទំ អភិរុហិត្វា “កា នុ ខោ បុត្តស្ស បវត្តី”តិ វិនិច្ឆយដ្ឋានំ ឱលោកេន្តី អដ្ឋាសិ។ ពោធិសត្តោ មាតុ គតកាលេ បុន បិតរំ យាចិ។ រាជា បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ “តេន ហិ តាត, តវ មនំ មត្ថកំ បាបេហិ, បព្ពជាហី”តិ អនុជានិ។ រញ្ញោ អនុញ្ញាតកាលេ ពោធិសត្តស្ស កនិដ្ឋោ យុធិដ្ឋិលកុមារោ នាម បិតរំ វន្ទិត្វា “តាត, មយ្ហំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាថា”តិ អនុជានាបេសិ។ ឧភោបិ ភាតរោ បិតរំ វន្ទិត្វា កាមេ បហាយ មហាជនបរិវុតា វិនិច្ឆយតោ និក្ខមឹសុ។ ទេវីបិ មហាសត្តំ ឱលោកេត្វា “មម បុត្តេ បព្ពជិតេ រម្មនគរំ តុច្ឆំ ភវិស្សតី”តិ បរិទេវមានា គាថាទ្វយមាហ –

៨១. “អភិធាវថ ភទ្ទន្តេ, សុញ្ញំ ហេស្សតិ រម្មកំ;
យុធញ្ចយោ អនុញ្ញាតោ, សព្ពទត្តេន រាជិនា។

៨២. “យោហុ សេដ្ឋោ សហស្សស្ស, យុវា កញ្ចនសន្និភោ;
សោយំ កុមារោ បព្ពជិតោ, កាសាយវសនោ ពលី”តិ។

តត្ថ **អភិធាវថា**តិ បរិវារេត្វា ឋិតា នារិយោ សព្ពា វេគេន ធាវថាតិ អាណាបេតិ។ **ភទ្ទន្តេ**តិ ឯវំ គន្ត្វា “ភទ្ទំ តវ ហោតូ”តិ វទថ។ **រម្មក**ន្តិ រម្មនគរំ សន្ធាយាហ។ **យោហុ សេដ្ឋោ**តិ យោ រញ្ញោ បុត្តោ សហស្សស្ស សេដ្ឋោ អហោសិ, សោ បព្ពជិតោតិ បព្ពជ្ជាយ គច្ឆន្តំ សន្ធាយេវមាហ។

ពោធិសត្តោបិ ន តាវ បព្ពជតិ។ សោ ហិ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា កនិដ្ឋំ យុធិដ្ឋិលកុមារំ គហេត្វា នគរា និក្ខម្ម មហាជនំ និវត្តេត្វា ឧភោបិ ភាតរោ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា មនោរមេ ឋានេ អស្សមបទំ ករិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាទីហិ យាវជីវំ យាបេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហេសុំ។ តមត្ថំ ឱសានេ អភិសម្ពុទ្ធគាថាយ ទីបេតិ –

៨៣. “ឧភោ កុមារា បព្ពជិតា, យុធញ្ចយោ យុធិដ្ឋិលោ;
បហាយ មាតាបិតរោ, សង្គំ ឆេត្វាន មច្ចុនោ”តិ។

តត្ថ **មច្ចុនោ**តិ មារស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភិក្ខវេ, យុធញ្ចយោ ច យុធិដ្ឋិលោ ច តេ ឧភោបិ កុមារា មាតាបិតរោ បហាយ មារស្ស សន្តកំ រាគទោសមោហសង្គំ ឆិន្ទិត្វា បព្ពជិតាតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា “ន ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, យុធិដ្ឋិលកុមារោ អានន្ទោ, យុធញ្ចយោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

យុធញ្ចយជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៦១] ៧. ទសរថជាតកវណ្ណនា

ឯថ លក្ខណ សីតា ចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មតបិតិកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ បិតរិ កាលកតេ សោកាភិភូតោ សព្ពកិច្ចានិ បហាយ សោកានុវត្តកោវ អហោសិ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា បុនទិវសេ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេត្វា ឯកំ បច្ឆាសមណំ គហេត្វា តស្ស គេហំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ មធុរវចនេន អាលបន្តោ “កិំ សោចសិ ឧបាសកា”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ, បិតុសោកោ មំ ពាធតី”តិ វុត្តេ “ឧបាសក, បោរាណកបណ្ឌិតា អដ្ឋវិធេ លោកធម្មេ តថតោ ជានន្តា បិតរិ កាលកតេ អប្បមត្តកម្បិ សោកំ ន ករិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ទសរថមហារាជា នាម អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកា អគ្គមហេសី ទ្វេ បុត្តេ ឯកញ្ច ធីតរំ វិជាយិ។ ជេដ្ឋបុត្តោ រាមបណ្ឌិតោ នាម អហោសិ, ទុតិយោ លក្ខណកុមារោ នាម, ធីតា សីតា ទេវី នាម។ អបរភាគេ មហេសី កាលមកាសិ។ រាជា តស្សា កាលកតាយ ចិរតរំ សោកវសំ គន្ត្វា អមច្ចេហិ សញ្ញាបិតោ តស្សា កត្តព្ពបរិហារំ កត្វា អញ្ញំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សា រញ្ញោ បិយា អហោសិ មនាបា។ សាបិ អបរភាគេ គព្ភំ គណ្ហិត្វា លទ្ធគព្ភបរិហារា បុត្តំ វិជាយិ, “ភរតកុមារោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ រាជា បុត្តសិនេហេន “ភទ្ទេ, វរំ តេ ទម្មិ, គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សា គហិតកំ កត្វា ឋបេត្វា កុមារស្ស សត្តដ្ឋវស្សកាលេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, តុម្ហេហិ មយ្ហំ បុត្តស្ស វរោ ទិន្នោ, ឥទានិស្ស វរំ ទេថា”តិ អាហ។ គណ្ហ, ភទ្ទេតិ។ “ទេវ, បុត្តស្ស មេ រជ្ជំ ទេថា”តិ វុត្តេ រាជា អច្ឆរំ បហរិត្វា “នស្ស, វសលិ, មយ្ហំ ទ្វេ បុត្តា អគ្គិក្ខន្ធា វិយ ជលន្តិ, តេ មារាបេត្វា តវ បុត្តស្ស រជ្ជំ យាចសី”តិ តជ្ជេសិ។ សា ភីតា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា អញ្ញេសុបិ ទិវសេសុ រាជានំ បុនប្បុនំ រជ្ជមេវ យាចិ។

រាជា តស្សា តំ វរំ អទត្វាវ ចិន្តេសិ “មាតុគាមោ នាម អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី, អយំ មេ កូដបណ្ណំ វា កូដលញ្ជំ វា កត្វា បុត្តេ ឃាតាបេយ្យា”តិ។ សោ បុត្តេ បក្កោសាបេត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា “តាតា, តុម្ហាកំ ឥធ វសន្តានំ អន្តរាយោបិ ភវេយ្យ, តុម្ហេ សាមន្តរជ្ជំ វា អរញ្ញំ វា គន្ត្វា មម មរណកាលេ អាគន្ត្វា កុលសន្តកំ រជ្ជំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ វត្វា បុន នេមិត្តកេ ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា អត្តនោ អាយុបរិច្ឆេទំ បុច្ឆិត្វា “អញ្ញានិ ទ្វាទស វស្សានិ បវត្តិស្សតី”តិ សុត្វា “តាតា, ឥតោ ទ្វាទសវស្សច្ចយេន អាគន្ត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេយ្យាថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ វត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា រោទន្តា បាសាទា ឱតរិំសុ។ សីតា ទេវី “អហម្បិ ភាតិកេហិ សទ្ធិំ គមិស្សាមី”តិ បិតរំ វន្ទិត្វា រោទន្តី និក្ខមិ។ តយោបិ ជនា មហាបរិវារា និក្ខមិត្វា មហាជនំ និវត្តេត្វា អនុបុព្ពេន ហិមវន្តំ បវិសិត្វា សម្បន្នោទកេ សុលភផលាផលេ បទេសេ អស្សមំ មាបេត្វា ផលាផលេន យាបេន្តា វសិំសុ។

លក្ខណបណ្ឌិតោ ច សីតា ច រាមបណ្ឌិតំ យាចិត្វា “តុម្ហេ អម្ហាកំ បិតុដ្ឋានេ ឋិតា, តស្មា អស្សមេយេវ ហោថ, មយំ ផលាផលំ អាហរិត្វា តុម្ហេ បោសេស្សាមា”តិ បដិញ្ញំ គណ្ហិំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ រាមបណ្ឌិតោ តត្ថេវ ហោតិ។ ឥតរេ ទ្វេ ផលាផលំ អាហរិត្វា តំ បដិជគ្គិំសុ។ ឯវំ តេសំ ផលាផលេន យាបេត្វា វសន្តានំ ទសរថមហារាជា បុត្តសោកេន នវមេ សំវច្ឆរេ កាលមកាសិ។ តស្ស សរីរកិច្ចំ ការេត្វា ទេវី “អត្តនោ បុត្តស្ស ភរតកុមារស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេថា”តិ អាហ។ អមច្ចា បន “ឆត្តស្សាមិកា អរញ្ញេ វសន្តី”តិ ន អទំសុ។ ភរតកុមារោ “មម ភាតរំ រាមបណ្ឌិតំ អរញ្ញតោ អានេត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេស្សាមី”តិ បញ្ចរាជកកុធភណ្ឌានិ គហេត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ តស្ស វសនដ្ឋានំ បត្វា អវិទូរេ ខន្ធាវារំ កត្វា តត្ថ និវាសេត្វា កតិបយេហិ អមច្ចេហិ សទ្ធិំ លក្ខណបណ្ឌិតស្ស ច សីតាយ ច អរញ្ញំ គតកាលេ អស្សមបទំ បវិសិត្វា អស្សមបទទ្វារេ ឋបិតកញ្ចនរូបកំ វិយ រាមបណ្ឌិតំ និរាសង្កំ សុខនិសិន្នំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ រញ្ញោ បវត្តិំ អារោចេត្វា សទ្ធិំ អមច្ចេហិ បាទេសុ បតិត្វា រោទតិ។ រាមបណ្ឌិតោ បន នេវ សោចិ, ន បរិទេវិ, ឥន្ទ្រិយវិការមត្តម្បិស្ស នាហោសិ។ ភរតស្ស បន រោទិត្វា និសិន្នកាលេ សាយន្ហសមយេ ឥតរេ ទ្វេ ផលាផលំ អាទាយ អាគមិំសុ។ រាមបណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ “ឥមេ ទហរា មយ្ហំ វិយ បរិគ្គណ្ហនបញ្ញា ឯតេសំ នត្ថិ, សហសា ‘បិតា វោ មតោ’តិ វុត្តេ សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តានំ ហទយម្បិ តេសំ ផលេយ្យ, ឧបាយេន តេ ឧទកំ ឱតារេត្វា ឯតំ បវត្តិំ អារោចេស្សាមី”តិ។ អថ នេសំ បុរតោ ឯកំ ឧទកដ្ឋានំ ទស្សេត្វា “តុម្ហេ អតិចិរេន អាគតា, ឥទំ វោ ទណ្ឌកម្មំ ហោតុ, ឥមំ ឧទកំ ឱតរិត្វា តិដ្ឋថា”តិ ឧបឌ្ឍគាថំ តាវ អាហ –

៨៤. “ឯថ លក្ខណ សីតា ច, ឧភោ ឱតរថោទក”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ឯថ លក្ខណ សីតា ច អាគច្ឆថ, ឧភោបិ ឱតរថ ឧទកន្តិ;

តេ ឯកវចនេនេវ ឱតរិត្វា អដ្ឋំសុ។ អថ នេសំ បិតុ បវត្តិំ អារោចេន្តោ សេសំ ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

“ឯវាយំ ភរតោ អាហ, រាជា ទសរថោ មតោ”តិ។

តេ បិតុ មតសាសនំ សុត្វាវ វិសញ្ញា អហេសុំ។ បុនបិ នេសំ កថេសិ, បុនបិ តេ វិសញ្ញា អហេសុន្តិ ឯវំ យាវតតិយំ វិសញ្ញិតំ បត្តេ តេ អមច្ចា ឧក្ខិបិត្វា ឧទកា នីហរិត្វា ថលេ និសីទាបេត្វា លទ្ធស្សាសេសុ តេសុ សព្ពេ អញ្ញមញ្ញំ រោទិត្វា បរិទេវិត្វា និសីទឹសុ។ តទា ភរតកុមារោ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ភាតា លក្ខណកុមារោ ច ភគិនី ច សីតា ទេវី បិតុ មតសាសនំ សុត្វាវ សោកំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ, រាមបណ្ឌិតោ បន នេវ សោចតិ, ន បរិទេវតិ, កឹ នុ ខោ តស្ស អសោចនការណំ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ តំ បុច្ឆន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៥. “កេន រាមប្បភាវេន, សោចិតព្ពំ ន សោចសិ;
បិតរំ កាលកតំ សុត្វា, ន តំ បសហតេ ទុខ”ន្តិ។

តត្ថ **បភាវេនា**តិ អានុភាវេន។ **ន តំ បសហតេ ទុខ**ន្តិ ឯវរូបំ ទុក្ខំ កេន ការណេន តំ ន បីឡេតិ, កឹ តេ អសោចនការណំ, កថេហិ តាវ នន្តិ។

អថស្ស រាមបណ្ឌិតោ អត្តនោ អសោចនការណំ កថេន្តោ –

៨៦. “យំ ន សក្កា និបាលេតុំ, បោសេន លបតំ ពហុំ;
ស កិស្ស វិញ្ញូ មេធាវី, អត្តានមុបតាបយេ។

៨៧. “ទហរា ច ហិ វុទ្ធា ច, យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា;
អឌ្ឍា ចេវ ទលិទ្ទា ច, សព្ពេ មច្ចុបរាយណា។

៨៨. “ផលានមិវ បក្កានំ, និច្ចំ បតនតោ ភយំ;
ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយំ។

៨៩. “សាយមេកេ ន ទិស្សន្តិ, បាតោ ទិដ្ឋា ពហុជ្ជនា;
បាតោ ឯកេ ន ទិស្សន្តិ, សាយំ ទិដ្ឋា ពហុជ្ជនា។

៩០. “បរិទេវយមានោ ចេ, កិញ្ចិទត្ថំ ឧទព្ពហេ;
សម្មូឡ្ហោ ហឹសមត្តានំ, កយិរា តំ វិចក្ខណោ។

៩១. “កិសោ វិវណ្ណោ ភវតិ, ហឹសមត្តានមត្តនោ;
ន តេន បេតា បាលេន្តិ, និរត្ថា បរិទេវនា។

៩២. “យថា សរណមាទិត្តំ, វារិនា បរិនិព្ពយេ;
ឯវម្បិ ធីរោ សុតវា, មេធាវី បណ្ឌិតោ នរោ;
ខិប្បមុប្បតិតំ សោកំ, វាតោ តូលំវ ធំសយេ។

៩៣. “មច្ចោ ឯកោវ អច្ចេតិ, ឯកោវ ជាយតេ កុលេ;
សំយោគបរមាត្វេវ, សម្ភោគា សព្ពបាណិនំ។

៩៤. “តស្មា ហិ ធីរស្ស ពហុស្សុតស្ស, សម្បស្សតោ លោកមិមំ បរញ្ច;
អញ្ញាយ ធម្មំ ហទយំ មនញ្ច, សោកា មហន្តាបិ ន តាបយន្តិ។

៩៥. “សោហំ ទស្សញ្ច ភោក្ខញ្ច, ភរិស្សាមិ ច ញាតកេ;
សេសញ្ច បាលយិស្សាមិ, កិច្ចមេតំ វិជានតោ”តិ។ –

ឥមាហិ ទសហិ គាថាហិ អនិច្ចតំ បកាសេតិ។

តត្ថ **និបាលេតុ**ន្តិ រក្ខិតុំ។ **លបត**ន្តិ លបន្តានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “តាត ភរត, យំ សត្តានំ ជីវិតំ ពហុម្បិ វិលបន្តានំ បុរិសានំ ឯកេនាបិ មា ឧច្ឆិជ្ជីតិ ន សក្កា រក្ខិតុំ, សោ ទានិ មាទិសោ អដ្ឋ លោកធម្មេ តថតោ ជានន្តោ វិញ្ញូ មេធាវី បណ្ឌិតោ មរណបរិយោសានជីវិតេសុ សត្តេសុ កិស្ស អត្តានមុបតាបយេ, កឹការណា អនុបការេន សោកទុក្ខេន អត្តានំ សន្តាបេយ្យា”តិ។

ទហរា ចាតិ គាថា “មច្ចុ នាមេស តាត ភរត, នេវ សុវណ្ណរូបកសទិសានំ ទហរានំ ខត្តិយកុមារកាទីនំ, ន វុទ្ធិប្បត្តានំ មហាយោធានំ, ន ពាលានំ បុថុជ្ជនសត្តានំ, ន ពុទ្ធាទីនំ បណ្ឌិតានំ, ន ចក្កវត្តិអាទីនំ ឥស្សរានំ, ន

និទ្ទនានំ ទលិទ្ទាទីនំ លទ្ធតិ, សព្ពេបិមេ សត្តា មច្ចុបរាយណា មរណមុខេ សំភគ្គវិភគ្គា ភវន្តិយេវា”តិ ទស្សេនត្ថំ វុត្តំ។

និច្ចំ បតនតោតិ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ហិ តាត ភរត, បក្កានំ ផលានំ បក្កកាលតោ បដ្ឋាយ “ឥទានិ វណ្ដា ឆិជ្ជិត្វា បតិស្សន្តិ, ឥទានិ បតិស្សន្តី”តិ បតនតោ ភយំ និច្ចំ ធុវំ ឯកំសិកមេវ ភវតិ, ឯវំ អាសង្កនីយតោ ឯវំ ជាតានំ មច្ចានម្បិ ឯកំសិកំយេវ មរណតោ ភយំ, នត្ថិ សោ ខណោ វា លយោ វា យត្ថ តេសំ មរណំ ន អាសង្កិតព្ពំ ភវេយ្យាតិ។

សាយន្តិ វិកាលេ។ ឥមិនា រត្តិភាគេ ច ទិដ្ឋានំ ទិវសភាគេ អទស្សនំ, ទិវសភាគេ ច ទិដ្ឋានំ រត្តិភាគេ អទស្សនំ ទីបេតិ។ **កិញ្ចិទត្ថ**ន្តិ “បិតា មេ, បុត្តោ មេ”តិអាទីហិ បរិទេវមានោវ បោសោ សម្មូឡ្ហោ អត្តានំ ហឹសន្តោ កិលមេន្តោ អប្បមត្តកម្បិ អត្ថំ អាហរេយ្យ។ **កយិរា តំ វិចក្ខណោ**តិ អថ បណ្ឌិតោ បុរិសោ ឯវំ បរិទេវំ ករេយ្យ, យស្មា បន បរិទេវន្តោ មតំ វា អានេតុំ អញ្ញំ វា តស្ស វឌ្ឍឹ កាតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា និរត្ថកត្តា បរិទេវិតស្ស បណ្ឌិតា ន បរិទេវន្តិ។

អត្តានមត្តនោតិ អត្តនោ អត្តភាវំ សោកបរិទេវទុក្ខេន ហឹសន្តោ។ **ន តេនា**តិ តេន បរិទេវេន បរលោកំ គតា សត្តា ន បាលេន្តិ ន យាបេន្តិ។ **និរត្ថា**តិ តស្មា តេសំ មតសត្តានំ អយំ បរិទេវនា និរត្ថកា។ **សរណ**ន្តិ និវាសគេហំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា បណ្ឌិតោ បុរិសោ អត្តនោ វសនាគារេ អាទិត្តេ មុហុត្តម្បិ វោសានំ អនាបជ្ជិត្វា ឃដសតេន ឃដសហស្សេន វារិនា និព្ពាបយតេវ, ឯវំ ធីរោ ឧប្បតិតំ សោកំ ខិប្បមេវ និព្ពាបយេ។ តូលំ វិយ ច វាតោ យថា សណ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ ធំសយេ វិទ្ធំសេយ្យាតិ អត្ថោ។

មច្ចោ ឯកោវ អច្ចេតីតិ ឯត្ថ តាត ភរត, ឥមេ សត្តា កម្មស្សកា នាម, តថា ហិ ឥតោ បរលោកំ គច្ឆន្តោ សត្តោ ឯកោវ អច្ចេតិ អតិក្កមតិ, ខត្តិយាទិកុលេ ជាយមានោបិ ឯកោវ គន្ត្វា ជាយតិ។ តត្ថ តត្ថ បន ញាតិមិត្តសំយោគេន “អយំ មេ បិតា, អយំ មេ មាតា, អយំ មេ មិត្តោ”តិ សំយោគបរមាត្វេវ សម្ភោគា សព្ពបាណីនំ, បរមត្ថេន បន តីសុបិ ភវេសុ កម្មស្សកាវេតេ សត្តាតិ អត្ថោ។

តស្មាតិ យស្មា ឯតេសំ សត្តានំ ញាតិមិត្តសំយោគំ ញាតិមិត្តបរិភោគមត្តំ ឋបេត្វា ឥតោ បរំ អញ្ញំ នត្ថិ, តស្មា។ **សម្បស្សតោ**តិ ឥមញ្ច បរញ្ច លោកំ នានាភាវវិនាភាវមេវ សម្មា បស្សតោ។ **អញ្ញាយ ធម្ម**ន្តិ អដ្ឋវិធលោកធម្មំ ជានិត្វា។ **ហទយំ មនញ្ចា**តិ ឥទំ ឧភយម្បិ ចិត្តស្សេវ នាមំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ –

> “លាភោ អលាភោ យសោ អយសោ ច, និន្ទា បសំសា ច សុខញ្ច ទុក្ខំ;
> ឯតេ អនិច្ចា មនុជេសុ ធម្មា, មា សោច កឹ សោចសិ បោដ្ឋបាទា”តិ។ (ជា. ១.៤.១១៤) –

ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ លោកធម្មានំ យេន កេនចិ ចិត្តំ បរិយាទីយតិ, តស្ស ច អនិច្ចតំ ញត្វា ឋិតស្ស ធីរស្ស បិតុបុត្តមរណាទិវត្ថុកា មហន្តាបិ សោកា ហទយំ ន តាបយន្តីតិ។ ឯតំ វា អដ្ឋវិធំ លោកធម្មំ ញត្វា ឋិតស្ស ហទយវត្ថុញ្ច មនញ្ច មហន្តាបិ សោកា ន តាបយន្តីតិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

សោហំ ទស្សញ្ច ភោក្ខញ្ចាតិ គាថាយ – តាត ភរត, អន្ធពាលានំ សត្តានំ វិយ មម រោទនបរិទេវនំ នាម ន អនុច្ឆវិកំ, អហំ បន បិតុ អច្ចយេន តស្ស ឋានេ ឋត្វា កបណាទីនំ ទានារហានំ ទានំ, ឋានន្តរារហានំ ឋានន្តរំ, យសារហានំ យសំ ទស្សាមិ, បិតរា មេ បរិភុត្តនយេន ឥស្សរិយំ បរិភុញ្ជិស្សាមិ, ញាតកេ ច បោសេស្សាមិ, អវសេសញ្ច អន្តោបរិជនាទិកំ ជនំ បាលេស្សាមិ, ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ ធម្មិកំ រក្ខាវរណគុត្តឹ ករិស្សាមីតិ ឯវញ្ហិ ជានតោ បណ្ឌិតបុរិសស្ស អនុរូបំ កិច្ចន្តិ អត្ថោ។

បរិសា ឥមំ រាមបណ្ឌិតស្ស អនិច្ចតាបកាសនំ ធម្មទេសនំ សុត្វា និស្សោកា អហេសុំ។ តតោ ភរតកុមារោ រាមបណ្ឌិតំ វន្ទិត្វា “ពារាណសិរជ្ជំ សម្បដិច្ឆថា”តិ អាហ។ តាត លក្ខណញ្ច, សីតាទេវិញ្ច គហេត្វា គន្ត្វា រជ្ជំ អនុសាសថាតិ។ តុម្ហេ បន, ទេវាតិ។ តាត, មម បិតា “ទ្វាទសវស្សច្ចយេន អាគន្ត្វា រជ្ជំ ការេយ្យាសី”តិ មំ អវោច, អហំ ឥទានេវ គច្ឆន្តោ តស្ស វចនករោ នាម ន ហោមិ, អញ្ញានិបិ តីណិ វស្សានិ អតិក្កមិត្វា អាគមិស្សាមីតិ។ “ឯត្តកំ កាលំ កោ រជ្ជំ ការេស្សតី”តិ? “តុម្ហេ ការេថា”តិ។ “ន មយំ ការេស្សាមា”តិ។ “តេន ហិ យាវ មមាគមនា ឥមា បាទុកា ការេស្សន្តី”តិ អត្តនោ តិណបាទុកា ឱមុញ្ចិត្វា អទាសិ។ តេ តយោបិ ជនា បាទុកា គហេត្វា រាមបណ្ឌិតំ វន្ទិត្វា មហាជនបរិវុតា ពារាណសឹ អគមំសុ។ តីណិ សំវច្ឆរានិ បាទុកា រជ្ជំ ការេសុំ។ អមច្ចា តិណបាទុកា រាជបល្លង្កេ ឋបេត្វា អឌ្ឌំ វិនិច្ឆិនន្តិ។ សចេ ទុព្ពិនិច្ឆិតោ ហោតិ, បាទុកា អញ្ញមញ្ញំ

បដិហញ្ញន្តិ។ តាយ សញ្ញាយ បុន វិនិច្ឆិនន្តិ។ សម្មា វិនិច្ឆិតកាលេ បាទុកា និស្សទ្ទា សន្តិសីទន្តិ។ រាមបណ្ឌិតោ តិណ្ណំ សំវច្ឆរានំ អច្ចយេន អរញ្ញា និក្ខមិត្វា ពារាណសិនគរំ បត្វា ឧយ្យានំ បាវិសិ។ តស្ស អាគមនភាវំ ញត្វា កុមារា អមច្ចគណបរិវុតា ឧយ្យានំ គន្ត្វា សីតំ អគ្គមហេសី កត្វា ឧភិន្នម្បិ អភិសេកំ អកំសុ។ ឯវំ អភិសេកប្បត្តោ មហាសត្តោ អលង្កតរថេ ឋត្វា មហន្តេន បរិវារេន នគរំ បវិសិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា ចន្ទក បាសាទវរស្ស មហាតលំ អភិរុហិ។ តតោ បដ្ឋាយ សោឡស វស្សសហស្សានិ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា អាយុ បរិយោសានេ សគ្គបុរំ បូរេសិ។

៩៦. “ទស វស្សសហស្សានិ, សដ្ឋិ វស្សសតានិ ច;
កម្ពុគីវោ មហាពាហុ, រាមោ រជ្ជមការយី”តិ។ –

អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា តមត្ថំ ទីបេតិ។

តត្ថ **កម្ពុគីវោ**តិ សុវណ្ណាឡិង្គសទិសគីវោ។ សុវណ្ណញ្ហិ កម្ពូតិ វុច្ចតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា ទសរថមហារាជា សុទ្ធោទនមហារាជា អហោសិ, មាតា មហាមាយាទេវី, សីតា រាហុលមាតា, ភរតោ អានន្ទោ, លក្ខណោ សារិបុត្តោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, រាមបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ទសរថជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៦២] ៨. សំវរជាតកវណ្ណនា

ជានន្តោ នោ មហារាជាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឱស្សដ្ឋវីរិយំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តំ បូរេន្តោ ឧភយានិ បាតិមោក្ខានិ បគុណានិ កត្វា បរិបុណ្ណបញ្ចវស្សោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា “អរញ្ញេ វសិស្សាមី”តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេ អាបុច្ឆិត្វា កោសលរដ្ឋេ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ គន្ត្វា តត្ថ ឥរិយាបថេ បសន្នមនុស្សេហិ បណ្ណសាលំ កត្វា ឧបដ្ឋិយ មានោ វស្សំ ឧបគន្ត្វា យុញ្ជន្តោ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ អច្ចារទ្ធេន វីរិយេន តេមាសំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា ឱភាស មត្តម្បិ ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តោ ចិន្តេសិ “អទ្ធា អហំ សត្ថារា ទេសិតេសុ ចតូសុ បុគ្គលេសុ បទបរមោ, កឹ មេ អរញ្ញវាសេន, ជេតវនំ គន្ត្វា តថាគតស្ស រូបសិរិំ បស្សន្តោ មធុរធម្មទេសនំ សុណន្តោ វីតិនាមេស្សាមី”តិ។ សោ វីរិយំ ឱស្សជិត្វា តតោ និក្ខន្តោ អនុបុព្ពេន ជេតវនំ គន្ត្វា អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ ចេវ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តេហិ ច អាគមនការណំ បុដ្ឋោ តមត្ថំ កថេត្វា តេហិ “កស្មា ឯវមកាសី”តិ គរហិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា “កឹ, ភិក្ខវេ, អនិច្ឆមានំ ភិក្ខុំ អានយិត្ថា”តិ វុត្តេ “អយំ, ភន្តេ, វីរិយំ ឱស្សជិត្វា អាគតោ”តិ អារោចិតេ សត្ថា “សច្ចំ កិរា”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កស្មា ភិក្ខុ វីរិយំ ឱស្សជិ, ឥមស្មិញ្ហិ សាសនេ និព្វីរិយស្ស កុសីតបុគ្គលស្ស អគ្គផលំ អរហត្តំ នាម នត្ថិ, អារទ្ធវីរិយា ឥមំ ធម្មំ អារាធេន្តិ, ត្វំ ខោ បន បុព្ពេ វីរិយវា ឱវាទក្ខមោ, តេនេវ ការណេន ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តសតស្ស សព្ពកនិដ្ឋោ ហុត្វាបិ បណ្ឌិតានំ ឱវាទេ ឋត្វា សេតច្ឆត្តំ បត្តោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ សំវរកុមារោ នាម បុត្តសតស្ស សព្ពកនិដ្ឋោ អហោសិ។ រាជា ឯកេកំ បុត្តំ “សិក្ខិតព្ពយុត្តកំ សិក្ខាបេថា”តិ ឯកេកស្ស អមច្ចស្ស អទាសិ។ សំវរកុមារស្ស អាចរិយោ អមច្ចោ ពោធិសត្តោ អហោសិ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ រាជបុត្តស្ស បិតុដ្ឋានេ ឋិតោ។ អមច្ចា សិក្ខិតសិប្បេ រាជបុត្តេ រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា តេសំ ជនបទំ ទត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សំវរកុមារោ សព្ពសិប្បស្ស និប្ផត្តិំ បត្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ “តាត, សចេ មំ បិតា ជនបទំ បេសេតិ, កឹ ករោមី”តិ? “តាត, ត្វំ ជនបទេ ទីយមានេ តំ អគ្គហេត្វា ‘ទេវ អហំ សព្ព កនិដ្ឋោ, មយិបិ គតេ តុម្ហាកំ បាទមូលំ តុច្ឆំ ភវិស្សតិ, អហំ តុម្ហាកំ បាទមូលេយេវ វសិស្សាមី’តិ វទេយ្យាសី”តិ។ អថេកទិវសំ រាជា សំវរកុមារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នំ បុច្ឆិ “កឹ តាត, សិប្បំ តេ និដ្ឋិត”ន្តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “តុយ្ហម្បិ ជនបទំ ទេមី”តិ។ “ទេវ តុម្ហាកំ បាទមូលំ តុច្ឆំ ភវិស្សតិ, បាទមូលេយេវ វសិស្សាមី”តិ។ រាជា តុស្សិត្វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ រញ្ញោ បាទមូលេយេវ ហុត្វា បុនបិ ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ “តាត អញ្ញំ កឹ ករោមី”តិ? “តាត រាជានំ ឯកំ បុរាណុយ្យានំ យាចាហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ ឧយ្យានំ យាចិត្វា តត្ថ ជាតកេហិ បុប្ផផលេហិ នគរេ ឥស្សរជនំ សង្គណ្ហិត្វា បុន “កឹ ករោមី”តិ បុច្ឆិ។ “តាត, រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា អន្តោនគរេ ភត្តវេតនំ ត្វមេវ ទេហី”តិ។ សោ តថា កត្វា អន្តោនគរេ កស្សចិ កិញ្ចិ អហាបេត្វា ភត្តវេតនំ ទត្វា បុន ពោធិសត្តំ បុច្ឆិត្វា រាជានំ វិញ្ញាបេត្វា អន្តោនិវេសនេ ទាសបោរិសានម្បិ ហត្ថីនម្បិ អស្សានម្បិ ពលកាយស្សបិ វត្តំ អបរិហាបេត្វា អទាសិ, តិរោជនបទេហិ អាគតានំ ទូតាទីនំ និវាសដ្ឋានាទីនិ វាណិជានំ សុង្កន្តិ សព្ពករណីយានិ

អត្តនាវ អកាសិ។ ឯវំ សោ មហាសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សព្ពំ អន្តោជនញ្ច ពាហិជនញ្ច នាគរេ ច រដ្ឋវាសិនោ ច អាគន្តុកេ ច អាយវត្តនេ ច តេន តេន សង្គហវត្ថុនា អាពន្ធិត្វា សង្គណ្ហិ, សព្ពេសំ បិយោ អហោសិ មនាបោ។

អបរភាគេ រាជានំ មរណមញ្ចេ និបន្នំ អមច្ចា បុច្ឆិំសុ “ទេវ, តុម្ហាកំ អច្ចយេន សេតច្ឆត្តំ កស្ស ទេមា”តិ? “តាត, មម បុត្តា សព្ពេបិ សេតច្ឆត្តស្ស សាមិនោវ។ យោ បន តុម្ហាកំ មនំ គណ្ហាតិ, តស្សេវ សេតច្ឆត្តំ ទទេយ្យាថា”តិ។ តេ តស្មិំ កាលកតេ តស្ស សរីរបរិហារំ កត្វា សត្តមេ ទិវសេ សន្និបតិត្វា “រញ្ញា ‘យោ តុម្ហាកំ មនំ គណ្ហាតិ, តស្ស សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេយ្យាថា’តិ វុត្តំ, អម្ហាកញ្ច អយំ សំវរកុមារោ មនំ គណ្ហាតី”តិ ញាតកេហិ បរិវារិតា តស្ស កញ្ចនមាលំ សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបយិំសុ។ សំវរមហារាជា ពោធិសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ ឥតរេ ឯកូនសតកុមារា “បិតា កិរ នោ កាលកតោ, សំវរកុមារស្ស កិរ សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេសុំ, សោ សព្ពកនិដ្ឋោ, តស្ស ឆត្តំ ន បាបុណាតិ, សព្ពជេដ្ឋកស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេស្សាមា”តិ ឯកតោ អាគន្ត្វា “ឆត្តំ វា នោ ទេតុ, យុទ្ធំ វា”តិ សំវរមហារាជស្ស បណ្ណំ បេសេត្វា នគរំ ឧបរុន្ធិំសុ។ រាជា ពោធិសត្តស្ស តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “ឥទានិ កិំ ករោមា”តិ បុច្ឆិ។ មហារាជ, តវ ភាតិកេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈនកិច្ចំ នត្ថិ, ត្វំ បិតុ សន្តកំ ធនំ សតកោដ្ឋាសេ ការេត្វា ឯកូនសតំ ភាតិកានំ បេសេត្វា “ឥមំ តុម្ហាកំ កោដ្ឋាសំ បិតុ សន្តកំ គណ្ហថ, នាហំ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈាមី”តិ សាសនំ បហិណាហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថស្ស សព្ពជេដ្ឋភាតិកោ ឧបោសថកុមារោ នាម សេសេ អាមន្តេត្វា “តាតា, រាជានំ នាម អភិភវិតុំ សមត្ថា នាម នត្ថិ, អយញ្ច នោ កនិដ្ឋភាតិកោ បដិសត្តុ បិ ហុត្វា ន តិដ្ឋតិ, អម្ហាកំ បិតុ សន្តកំ ធនំ បេសេត្វា ‘នាហំ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈាមី’តិ បេសេសិ, ន ខោ បន មយំ សព្ពេបិ ឯកក្ខណេ ឆត្តំ ឧស្សាបេស្សាម, ឯកស្សេវ ឆត្តំ ឧស្សាបេស្សាម, អយមេវ រាជា ហោតុ, ឯថ តំ បស្សិត្វា រាជកុដុម្ពំ បដិច្ឆាទេត្វា អម្ហាកំ ជនបទមេវ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ អថ តេ សព្ពេបិ កុមារា នគរទ្វារំ វិវរាបេត្វា បដិសត្តុនោ អហុត្វា នគរំ បវិសិំសុ។

រាជាបិ តេសំ អមច្ចេហិ បណ្ណាការំ គាហាបេត្វា បដិមគ្គំ បេសេតិ។ កុមារា នាតិមហន្តេន បរិវារេន បត្តិការំ អាគន្ត្វា រាជនិវេសនំ អភិរុហិត្វា សំវរមហារាជស្ស និបច្ចការំ ទស្សេត្វា នីចាសនេ និសីទិំសុ។ សំវរមហារាជា សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា សីហាសនេ និសីទិ, មហន្តោ យសោ មហន្តំ សិរិសោភគ្គំ អហោសិ, ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ កម្បិ។ ឧបោសថកុមារោ សំវរមហារាជស្ស សិរិវិភវំ ឱលោកេត្វា “អម្ហាកំ បិតា អត្តនោ អច្ចយេន សំវរកុមារស្ស រាជភាវំ ញត្វា មញ្ញេ អម្ហាកំ ជនបទេ ទត្វា ឥមស្ស ន អទាសី”តិ ចិន្តេត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៩៧. “ជានន្តោ នោ មហារាជ, តវ សីលំ ជនាធិបោ;
ឥមេ កុមារេ បូជេន្តោ, ន តំ កេនចិ មញ្ញថ។

៩៨. “តិដ្ឋន្តេ នោ មហារាជេ, អទុ ទេវេ ទិវង្គតេ;
ញាតី តំ សមនុញ្ញិំសុ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ។

៩៩. “កេន សំវរ វត្តេន, សញ្ជាតេ អភិតិដ្ឋសិ;
កេន តំ នាតិវត្តន្តិ, ញាតិសង្ឃា សមាគតា”តិ។

តត្ថ **ជានន្តោ នោ**តិ ជានន្តោ នុ។ **ជនាធិបោ**តិ អម្ហាកំ បិតា នរិន្ទោ។ **ឥមេ**តិ ឥមេ ឯកូនសតេ កុមារេ។ បាឡិបោត្ថកេសុ បន “អញ្ញេ កុមារេ”តិ លិខិតំ។ **បូជេន្តោ**តិ តេន តេន ជនបទេន មានេន្តោ។ **ន តំ កេនចី**តិ ឧទុកេនាបិ កេនចិ ជនបទេន តំ បូជេតព្ពំ ន មញ្ញិត្ថ, “អយំ មម អច្ចយេន រាជា ភវិស្សតី”តិ ញត្វា មញ្ញេ អត្តនោ បាទមូលេយេវ វាសេសីតិ។ **តិដ្ឋន្តេ នោ**តិ តិដ្ឋន្តេ នុ, ធរមានេយេវ នូតិ បុច្ឆតិ, **អទុ ទេវេ**តិ ឧទាហុ អម្ហាកំ បិតរិ ទិវង្គតេ អត្តនោ អត្ថំ វុឌ្ឍិំ បស្សន្តា សទ្ធិំ រាជការកេហិ នេគមជានបទេហិ ញាតយោ តំ “រាជា ហោហី”តិ សមនុញ្ញិំសុ។ **វត្តេនា**តិ សីលាចារេន។ **សញ្ជាតេ អភិតិដ្ឋសី**តិ សមានជាតិកេ ឯកូនសតភាតរោ អភិភវិត្វា តិដ្ឋសិ។ **នាតិវត្តន្តី**តិ ន អភិភវន្តិ។

តំ សុត្វា សំវរមហារាជា អត្តនោ គុណំ កថេន្តោ ឆ គាថា អភាសិ –

១០០. “ន រាជបុត្ត ឧសូយាមិ, សមណានំ មហេសិនំ;
សក្កច្ចំ តេ នមស្សាមិ, បាទេ វន្ទាមិ តាទិនំ។

១០១. “តេ មំ ធម្មគុណេ យុត្តំ, សុស្សូសមនុសូយកំ;
សមណា មនុសាសន្តិ, ឥសី ធម្មគុណេ រតា។

១០២.“តេសាហំ វចនំ សុត្វា, សមណានំ មហេសិនំ;
ន កិញ្ចិ អតិមញ្ញាមិ, ធម្មេ មេ និរតោ មនោ។

១០៣.“ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
តេសំ នប្បដិពន្ធាមិ, និវិដ្ឋំ ភត្តវេតនំ។

១០៤.“មហាមត្តា ច មេ អត្ថិ, មន្តិនោ បរិចារកា;
ពារាណសឹ វោហរន្តិ, ពហុមំសសុរោទនំ។

១០៥.“អថោបិ វាណិជា ផីតា, នានារដ្ឋេហិ អាគតា;
តេសុ មេ វិហិតា រក្ខា, ឯវំ ជានាហុបោសថា”តិ។

តត្ថ **ន រាជបុត្តា**តិ អហំ រាជបុត្ត, កញ្ចិ សត្តំ “អយំ សម្បត្តិ ឥមស្ស មា ហោតូ”តិ ន ឧសូយាមិ។ **តាទិន**ន្តិ តាទិលក្ខណយុត្តានំ សមិតបាបតាយ សមណានំ មហន្តានំ សីលក្ខន្ធាទីនំ គុណានំ ឯសិតតាយ មហេសីនំ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន បាទេ វន្ទាមិ, ទានំ ទទន្តោ ធម្មិកញ្ច នេសំ រក្ខាវរណគុត្តឹ បច្ចុបដ្ឋបេន្តោ សក្កច្ចំ តេ នមស្សាមិ, មនេន សម្បិយាយន្តោ ច បូជេមីតិ អត្ថោ។ **តេ ម**ន្តិ តេ សមណា មំ “អយំ ធម្មកោដ្ឋាសេ យុត្តបយុត្តោ សុស្សូសំ អនុសូយកោ”តិ តថតោ ញត្វា មំ ធម្មគុណេ យុត្តំ សុស្សូសំ អនុសូយកំ អនុសាសន្តិ, “ឥទំករ, ឥទំ មា ករី”តិ ឱវទន្តីតិ អត្ថោ។ **តេសាហ**ន្តិ តេសំ អហំ។ **ហត្ថារោហា**តិ ហត្ថឹ អារុយ្ហ យុជ្ឈនកា យោធា។ **អនីកដ្ឋា**តិ ហត្ថានីកាទីសុ ឋិតា។ **រថិកា**តិ រថយោធា។ **បត្តិការកា**តិ បត្តិនោវ។ **និវិដ្ឋ**ន្តិ យំ តេហិ សជ្ជិតំ ភត្តញ្ច វេតនញ្ច, អហំ តំ នប្បដិពន្ធាមិ, អបរិហាបេត្វា ទទាមីតិ អត្ថោ។

មហាមត្តាតិ ភាតិក, មយ្ហំ មហាបញ្ញា មន្តេសុ កុសលា មហាអមច្ចា ចេវ អវសេសមន្តិនោ ច បរិចារកា អត្ថិ។ ឥមិនា ឥមំ ទស្សេតិ “តុម្ហេ មន្តសម្បន្នេ បណ្ឌិតេ អាចរិយេ ន លភិត្ថ, អម្ហាកំ បន អាចរិយា បណ្ឌិតា ឧបាយកុសលា, តេ នោ សេតច្ឆត្តេន យោជេសុ”ន្តិ។ **ពារាណសិ**ន្តិ ភាតិក, មម ឆត្តំ ឧស្សាបិតកាលតោ បដ្ឋាយ “អម្ហាកំ រាជា ធម្មិកោ អន្ធទ្ធមាសំ ទេវោ វស្សតិ, តេន សស្សានិ សម្បជ្ជន្តិ, ពារាណសិយំ ពហុំ ខាទិតព្ពយុត្តកំ មច្ឆមំសំ បាយិតព្ពយុត្តកំ សុរោទកញ្ច ជាត”ន្តិ ឯវំ រដ្ឋវាសិនោ ពហុមំសសុរោទកំ កត្វា ពារាណសឹ វោហរន្តិ។ **ផីតា**តិ ហត្ថិរតនអស្សរតនមុត្តរតនាទីនិ អាហរិត្វា និរុបទ្ទវា វោហារំ ករោន្តា ផីតា សមិទ្ធា។ **ឯវំ ជានាហី**តិ ភាតិក ឧបោសថ អហំ ឥមេហិ ឯត្តកេហិ ការណេហិ សព្ពកនិដ្ឋោបិ ហុត្វា មម ភាតិកេ អភិភវិត្វា សេតច្ឆត្តំ បត្តោ, ឯវំ ជានាហីតិ។

អថស្ស គុណំ សុត្វា ឧបោសថកុមារោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១០៦.“ធម្មេន កិរ ញាតីនំ, រជ្ជំ ការេហិ សំវរ;
មេធាវី បណ្ឌិតោ ចាសិ, អថោបិ ញាតិនំ ហិតោ។

១០៧.“តំ តំ ញាតិបរិព្យូឡ្ហំ, នានារតនមោចិតំ;
អមិត្តា នប្បសហន្តិ, ឥន្ទំវ អសុរាធិបោ”តិ។

តត្ថ **ធម្មេន កិរ ញាតីន**ន្តិ តាត សំវរ មហារាជ, ធម្មេន កិរ ត្វំ ឯកូនសតានំ ញាតីនំ អត្តនោ ជេដ្ឋភាតិកានំ អានុភាវំ អភិភវសិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ត្វមេវ រជ្ជំ ការេហិ, ត្វមេវ មេធាវី ចេវ បណ្ឌិតោ ច ញាតីនញ្ច ហិតោតិ អត្ថោ។ **តំ ត**ន្តិ ឯវំ វិវិធគុណសម្បន្នំ តំ។ **ញាតិបរិព្យូឡ្ហ**ន្តិ អម្ហេហិ ឯកូនសតេហិ ញាតកេហិ បរិវារិតំ។ **នានារតនមោចិត**ន្តិ នានារតនេហិ ឱចិតំ សញ្ចិតំ ពហុរតនសញ្ចយំ។ **អសុរាធិបោ**តិ យថា តាវតឹសេហិ បរិវារិតំ ឥន្ទំ អសុររាជា នប្បសហតិ, ឯវំ អម្ហេហិ អារក្ខំ ករោន្តេហិ បរិវារិតំ តំ តិយោជនសតិកេ កាសិរដ្ឋេ ទ្វាទសយោជនិកាយ ពារាណសិយា រជ្ជំ ការេន្តំ អមិត្តា នប្បសហន្តីតិ ទីបេតិ។

សំវរមហារាជា សព្ពេសម្បិ ភាតិកានំ មហន្តំ យសំ អទាសិ។ តេ តស្ស សន្តិកេ មាសឌ្ឍមាសំ វសិត្វា “មហារាជ ជនបទេសុ ចោរេសុ ឧដ្ឋហន្តេសុ មយំ ជានិស្សាម, ត្វំ រជ្ជសុខំ អនុភវា”តិ វត្វា អត្តនោ អត្តនោ ជនបទំ គតា។ រាជាបិ ពោធិសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវនគរំ បូរេន្តោ អគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ភិក្ខុ ឯវំ ត្វំ បុព្ពេ ឱវាទក្ខមោ, ឥទានិ កស្មា វីរិយំ ន អកាសី”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា សំវរមហារាជា អយំ ភិក្ខុ អហោសិ, ឧបោសថកុមារោ សារិបុត្តោ, សេសភាតិកា ថេរានុថេរា, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, ឱវាទទាយកោ អមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សំវរជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៦៣] ៩. សុប្បារកជាតកវណ្ណនា

ឧម្មុជ្ជន្តិ និមុជ្ជន្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ញាបារមឹ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ សាយន្ហសមយេ តថាគតស្ស ធម្មំ ទេសេតុំ និក្ខមនំ អាគមយមានា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា “អាវុសោ, អហោ សត្ថា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ តត្រ តត្រ ឧបាយបញ្ញាយ សមន្នាគតោ វិបុលាយ បថវិសមាយ, មហាសមុទ្ទោ វិយ គម្ភីរាយ, អាកាសោ វិយ វិត្ថិណ្ណាយ, សកលជម្ពុទីបស្មិញ្ហិ ឧដ្ឋិតបញ្ហោ ទសពលំ អតិក្កមិត្វា គន្តុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ យថា មហាសមុទ្ទេ ឧដ្ឋិតឩមិយោ វេលំ នាតិក្កមន្តិ, វេលំ បត្វាវ ភិជ្ជន្តិ, ឯវំ ន កោចិ បញ្ហោ ទសពលំ អតិក្កមតិ, សត្ថុ បាទមូលំ បត្វា ភិជ្ជតេវា”តិ ទសពលស្ស មហាបញ្ញាបារមឹ វណ្ណេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ឥទានេវ បញ្ញវា, បុព្ពេបិ អបរិបក្កេ ញាណេ បញ្ញវា, អន្ធោ ហុត្វាបិ មហាសមុទ្ទេ ឧទកសញ្ញាយ ‘ឥមស្មឹ ឥមស្មឹ សមុទ្ទេ ឥទំ នាម ឥទំ នាម រតន’ន្តិ អញ្ញាសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ កុរុរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ, កុរុកច្ឆំ នាម បដ្ដនគាមោ អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តោ កុរុកច្ឆេ និយាមកជេដ្ឋកស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ បាសាទិកោ សុវណ្ណវណ្ណោ, “សុប្បារកកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ មហន្តេន បរិវារេន វឌ្ឍន្តោ សោឡសវស្សកាលេយេវ និយាមកសិប្បេ និប្ផត្តិំ បត្វា អបរភាគេ បិតុ អច្ចយេន និយាមកជេដ្ឋកោ ហុត្វា និយាមកកម្មំ អកាសិ, បណ្ឌិតោ ញាណសម្បន្នោ អហោសិ។ តេន អារុឡ្ហនាវាយ ព្យាបត្តិ នាម នត្ថិ។ តស្ស អបរភាគេ លោណជលបហដានិ ទ្វេបិ ចក្ខូនិ នស្សិំសុ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ និយាមកជេដ្ឋកោ ហុត្វាបិ និយាមកកម្មំ អកត្វា “រាជានំ និស្សាយ ជីវិស្សាមី”តិ រាជានំ ឧបសង្កមិ។ អថ នំ រាជា អគ្ឃាបនិយកម្មេ ឋបេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ រញ្ញោ ហត្ថិរតនអស្សរតនមុត្តសារមណិសារាទីនិ អគ្ឃាបេសិ។

អថេកទិវសំ “រញ្ញោ មង្គលហត្ថី ភវិស្សតី”តិ កាឡបាសាណកូដវណ្ណំ ឯកំ វារណំ អានេសុំ។ តំ ទិស្វា រាជា “បណ្ឌិតស្ស ទស្សេថា”តិ អាហ។ អថ នំ តស្ស សន្តិកំ នយិំសុ។ សោ ហត្ថេន តស្ស សរីរំ បរិមជ្ជិត្វា “នាយំ មង្គលហត្ថី ភវិតុំ អនុច្ឆវិកោ, បាទេហិ វាមនធាតុកោ ឯស, ឯតញ្ហិ មាតា វិជាយមានា អង្កេន សម្បដិច្ឆិតុំ នាសក្ខិ, តស្មា ភូមិយំ បតិត្វា បច្ឆិមបាទេហិ វាមនធាតុកោ ហោតី”តិ អាហ។ ហត្ថឹ គហេត្វា អាគតេ បុច្ឆិំសុ។ តេ “សច្ចំ បណ្ឌិតោ កថេតី”តិ វទិំសុ។ តំ ការណំ រាជា សុត្វា តុដ្ឋោ តស្ស អដ្ឋ កហាបណេ ទាបេសិ។

បុនេកទិវសំ “រញ្ញោ មង្គលអស្សោ ភវិស្សតី”តិ ឯកំ អស្សំ អានយិំសុ។ តម្បិ រាជា បណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ សោ តម្បិ ហត្ថេន បរាមសិត្វា “អយំ មង្គលអស្សោ ភវិតុំ ន យុត្តោ, ឯតស្ស ហិ ជាតទិវសេយេវ មាតា មរិ, តស្មា មាតុ ខីរំ អលភន្តោ ន សម្មា វឌ្ឍិតោ”តិ អាហ។ សាបិស្ស កថា សច្ចាវ អហោសិ។ តម្បិ សុត្វា រាជា តុស្សិត្វា អដ្ឋ កហាបណេ ទាបេសិ។ អថេកទិវសំ “រញ្ញោ មង្គលរថោ ភវិស្សតី”តិ រថំ អាហរិំសុ។ តម្បិ រាជា តស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ សោ តម្បិ ហត្ថេន បរាមសិត្វា “អយំ រថោ សុសិររុក្ខេន កតោ, តស្មា រញ្ញោ នានុច្ឆវិកោ”តិ អាហ។ សាបិស្ស កថា សច្ចាវ អហោសិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា អដ្ឋេវ កហាបណេ ទាបេសិ។ អថស្ស មហគ្ឃំ កម្ពលរតនំ អាហរិំសុ។ តម្បិ តស្សេវ បេសេសិ។ សោ តម្បិ ហត្ថេន បរាមសិត្វា “ឥមស្ស មូសិកច្ឆិន្នំ ឯកដ្ឋានំ អត្ថី”តិ អាហ។ សោធេន្តា តំ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សុត្វា តុស្សិត្វា អដ្ឋេវ កហាបណេ ទាបេសិ។

សោ ចិន្តេសិ “អយំ រាជា ឯវរូបានិបិ អច្ឆរិយានិ ទិស្វា អដ្ឋេវ កហាបណេ ទាបេសិ, ឥមស្ស ទាយោ ន្ហាបិតទាយោ, ន្ហាបិតជាតិកោ ភវិស្សតិ, កឹ មេ ឯវរូបេន រាជុបដ្ឋានេន, អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គមិស្សាមី”តិ។ សោ កុរុកច្ឆបដ្ដនមេវ បច្ចាគមិ។ តស្មឹ តត្ថ វសន្តេ វាណិជា នាវំ សជ្ជេត្វា “កំ និយាមកំ ករិស្សាមា”តិ មន្តេសុំ។ “សុប្បារកបណ្ឌិតេន អារុឡ្ហនាវា ន ព្យាបជ្ជតិ, ឯស បណ្ឌិតោ ឧបាយកុសលោ, អន្ធោ សមានោបិ សុប្បារកបណ្ឌិតោវ ឧត្តមោ”តិ តំ ឧបសង្កមិត្វា “និយាមកោ នោ ហោហី”តិ វត្វា “តាតា, អហំ អន្ធោ, កថំ និយាមកកម្មំ ករិស្សាមី”តិ វុត្តេ “សាមិ, អន្ធាបិ តុម្ហេយេវ អម្ហាកំ ឧត្តមា”តិ បុនប្បុនំ យាចិយមានោ “សាធុ តាតា, តុម្ហេហិ អារោចិតសញ្ញាយ និយាមកោ ភវិស្សាមី”តិ តេសំ នាវំ អភិរុហិ។ តេ នាវាយ មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិំសុ។ នាវា សត្ត ទិវសានិ និរុបទ្ទវា អគមាសិ, តតោ អកាលវាតំ ឧប្បាតិតំ ឧប្បជ្ជិ, នាវា ចត្តារោ មាសេ បកតិសមុទ្ទបិដ្ឋេ វិចរិត្វា ខុរមាលីសមុទ្ទំ នាម បត្តា។ តត្ថ មច្ឆា មនុស្សសមានសរីរា ខុរនាសា ឧទកេ ឧម្មុជ្ជនិមុជ្ជំ ករោន្តិ។ វាណិជា តេ ទិស្វា មហាសត្តំ តស្ស សមុទ្ទស្ស នាមំ បុច្ឆន្តា បឋមំ គាថមាហំសុ –

១០៨. ‘ឧម្មុជ្ជន្តិ និមុជ្ជន្តិ, មនុស្សា ខុរនាសិកា;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ’’ន្តិ។

ឯវំ តេហិ បុដ្ឋោ មហាសត្តោ អត្តនោ និយាមកសុត្តេន សំសន្ទិត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៩. ‘‘កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, ខុរមាលីតិ វុច្ចតី’’តិ។

តត្ថ **បយាតាន**ន្តិ កុរុកច្ឆបដ្ដនា និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តានំ។ **ធនេសិន**ន្តិ តុម្ហាកំ វាណិជានំ ធនំ បរិយេសន្តានំ។ **នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយា**តិ តាត តុម្ហាកំ ឥមាយ វិទេសំ បក្ខន្ទនាវាយ កម្មការកំ បកតិសមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា សម្បត្តោ អយំ សមុទ្ទោ ‘‘ខុរមាលី’’តិ វុច្ចតិ, ឯវមេតំ បណ្ឌិតា កថេន្តីតិ។

តស្មិំ បន សមុទ្ទេ វជិរំ ឧស្សន្នំ ហោតិ។ មហាសត្តោ ‘‘សចាហំ ‘អយំ វជិរសមុទ្ទោ’តិ ឯវំ ឯតេសំ កថេស្សាមិ, លោភេន ពហុំ វជិរំ គណ្ហិត្វា នាវំ ឱសីទាបេស្សន្តី’’តិ តេសំ អនាចិក្ខិត្វាវ នាវំ លគ្គាបេត្វា ឧបាយេនេកំ យោត្តំ គហេត្វា មច្ឆគហណនិយាមេន ជាលំ ខិបាបេត្វា វជិរសារំ ឧទ្ធរិត្វា នាវាយំ បក្ខិបិត្វា អញ្ញំ អប្បគ្ឃភណ្ឌំ ឆឌ្ឌាបេសិ។ នាវា តំ សមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា បុរតោ អគ្គិមាលី នាម គតា។ សោ បជ្ជលិតអគ្គិក្ខន្ធោ វិយ មជ្ឈន្ហិក សូរិយោ វិយ ច ឱភាសំ មុញ្ចន្តោ អដ្ឋាសិ។ វាណិជា –

១១០. ‘‘យថា អគ្គីវ សូរិយោវ, សមុទ្ទោ បដិទិស្សតិ;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ’’ន្តិ។ – គាថាយ តំ បុច្ឆិំសុ;

មហាសត្តោបិ តេសំ អនន្តរគាថាយ កថេសិ –

១១១. ‘‘កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, អគ្គិមាលីតិ វុច្ចតី’’តិ។

តស្មិំ បន សមុទ្ទេ សុវណ្ណំ ឧស្សន្នំ អហោសិ។ មហាសត្តោ បុរិមនយេនេវ តតោបិ សុវណ្ណំ គាហាបេត្វា នាវាយំ បក្ខិបាបេសិ។ នាវា តម្បិ សមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា ខីរំ វិយ ទធិ វិយ ច ឱភាសន្តំ ទធិមាលី នាម សមុទ្ទំ បាបុណិ។ វាណិជា –

១១២. ‘‘យថា ទធីវ ខីរំវ, សមុទ្ទោ បដិទិស្សតិ;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ’’ន្តិ។ –

គាថាយ តស្សបិ នាមំ បុច្ឆិំសុ។

មហាសត្តោ អនន្តរគាថាយ អាចិក្ខិ –

១១៣. ‘‘កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, ទធិមាលីតិ វុច្ចតី’’តិ។

តស្មិំ បន សមុទ្ទេ រជតំ ឧស្សន្នំ អហោសិ។ សោ តម្បិ ឧបាយេន គាហាបេត្វា នាវាយំ បក្ខិបាបេសិ ។ នាវា តម្បិ សមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា នីលកុសតិណំ វិយ សម្បន្នសស្សំ វិយ ច ឱភាសមានំ នីលវណ្ណំ កុសមាលី នាម សមុទ្ទំ បាបុណិ។ វាណិជា –

១១៤. ‘‘យថា កុសោវ សស្សោវ, សមុទ្ទោ បដិទិស្សតិ;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ’’ន្តិ។ –

គាថាយ តស្សបិ នាមំ បុច្ឆិំសុ។

សោ អនន្តរគាថាយ អាចិក្ខិ –

១១៥. ‘‘កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, កុសមាលីតិ វុច្ចតី’’តិ។

តស្មិំ បន សមុទ្ទេ នីលមណិវតនំ ឧស្សន្នំ អហោសិ។ សោ តម្បិ ឧបាយេនេវ គាហាបេត្វា នាវាយំ បក្ខិបាបេសិ។ នាវា តម្បិ សមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា នឡវនំ វិយ វេឡុវនំ វិយ ច ខាយមានំ នឡមាលី នាម សមុទ្ទំ បាបុណិ។ វាណិជា –

១១៦.“យថា នឡោវ វេឡុវ, សមុទ្ទោ បដិទិស្សតិ;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ”ន្តិ។ –

គាថាយ តស្សបិ នាមំ បុច្ឆិំសុ។

មហាសត្តោ អនន្តរគាថាយ កថេសិ –

១១៧.“កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, នឡមាលីតិ វុច្ចតី”តិ។

តស្មិំ បន សមុទ្ទេ មសារគល្លំ វេឡុរិយំ ឧស្សន្នំ អហោសិ។ សោ តម្បិ ឧបាយេន គាហាបេត្វា នាវាយំ បក្ខិបាបេសិ។ អបរោ នយោ – **នឡោ**តិ វិច្ឆិកនឡោបិ កក្កដកនឡោបិ, សោ រត្តវណ្ណោ ហោតិ។ **វេឡុ**តិ បន បវាឡស្សេតំ នាមំ, សោ ច សមុទ្ទោ បវាឡុស្សន្នោ រត្តោភាសោ អហោសិ, តស្មា “យថា នឡោវ វេឡុវា”តិ បុច្ឆិំសុ។ មហាសត្តោ តតោ បវាឡំ គាហាបេសីតិ។

វាណិជា នឡមាលី អតិក្កន្តា ពលវាមុខសមុទ្ទំ នាម បស្សិំសុ។ តត្ថ ឧទកំ កឌ្ឍិត្វា កឌ្ឍិត្វា សព្ពតោ ភាគេន ឧគ្គច្ឆតិ។ តស្មិំ សព្ពតោ ភាគេន ឧគ្គតេ ឧទកំ សព្ពតោ ភាគេន ឆិន្នបបាតមហាសោព្ភោ វិយ បញ្ញាយតិ, ឩមិយា ឧគ្គតាយ ឯកតោ បបាតសទិសំ ហោតិ, ភយជននោ សទ្ទោ ឧប្បជ្ជតិ សោតានិ ភិន្ទន្តោ វិយ ហទយំ ផាលេន្តោ វិយ ច។ តំ ទិស្វា វាណិជា ភីតតសិតា –

១១៨.“មហព្ភយោ ភីសនកោ, សទ្ទោ សុយ្យតិមានុសោ;
យថា សោព្ភោ បបាតោវ, សមុទ្ទោ បដិទិស្សតិ;
សុប្បារកំ តំ បុច្ឆាម, សមុទ្ទោ កតមោ អយ”ន្តិ។ –

គាថាយ តស្សបិ នាមំ បុច្ឆិំសុ។

តត្ថ **សុយ្យតិមានុសោ**តិ សុយ្យតិ អមានុសោ សទ្ទោ។

១១៩.“កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
នាវាយ វិប្បនដ្ឋាយ, ពលវាមុខីតិ វុច្ចតី”តិ។ –

ពោធិសត្តោ អនន្តរគាថាយ តស្ស នាមំ អាចិក្ខិត្វា “តាតា, ឥមំ ពលវាមុខសមុទ្ទំ បត្វា និវត្តិតុំ សមត្ថា នាវា នាម នត្ថិ, អយំ សម្បត្តនាវំ និមុជ្ជាបេត្វា វិនាសំ បាបេតី”តិ អាហ។ តញ្ច នាវំ សត្ត មនុស្សសតានិ អភិរុហិំសុ។ តេ សព្ពេ មរណភយភីតា ឯកប្បហារេនេវ អវីចិម្ហិ បច្ចមានសត្តា វិយ អតិការុញ្ញំ រវំ មុញ្ចិំសុ។ មហាសត្តោ “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ ឯតេសំ សោត្ថិភាវំ កាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, សច្ចកិរិយាយ តេសំ សោត្ថិំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តេ អាមន្តេត្វា អាហ – “តាតា, ខិប្បំ មំ គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា អហតវត្ថានិ និវាសាបេត្វា បុណ្ណបាតិំ សជ្ជេត្វា នាវាយ ធុរេ ឋបេថា”តិ។ តេ វេគេន តថា ករិំសុ។ មហាសត្តោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ បុណ្ណបាតិំ គហេត្វា នាវាយ ធុរេ ឋិតោ សច្ចកិរិយំ ករោន្តោ ឱសានគាថមាហ –

១២០.“យតោ សរាមិ អត្តានំ, យតោ បត្តោស្មិ វិញ្ញុតំ;
នាភិជានាមិ សញ្ចិច្ច, ឯកបាណម្បិ ហីសិតំ;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, សោត្ថិំ នាវា និវត្តតូ”តិ។

តត្ថ **យតោ**តិ យតោ បដ្ឋាយ អហំ អត្តានំ សរាមិ, យតោ បដ្ឋាយ ចម្ហិ វិញ្ញុតំ បត្តោតិ អត្ថោ។ **ឯកបាណម្បិ ហីសិត**ន្តិ ឯត្ថន្តរេ សញ្ចិច្ច ឯកំ កុន្ថកិបិល្លិកបាណម្បិ ហីសិតំ នាភិជានាមិ។ ទេសនាមត្តមេវេតំ, ពោធិសត្តោ បន តិណសលាកម្បិ ឧបាទាយ មយា បរសន្តកំ ន គហិតបុព្ពំ, លោភវសេន បរទារំ ន ឱលោកិតបុព្ពំ, មុសា ន ភាសិតបុព្ពា, តិណគ្គេនាបិ មជ្ជំ ន បិវិតបុព្ពន្តិ ឯវំ បញ្ចសីលវសេន បន សច្ចកិរិយំ អកាសិ, កត្វា ច បន បុណ្ណបាតិយា ឧទកំ នាវាយ ធុរេ អភិសិញ្ចិ។

ចត្តារោ មាសេ វិទេសំ បក្ខន្ទនាវា និវត្តិត្វា ឥទ្ធិមា វិយ សច្ចានុភាវេន ឯកទិវសេនេវ កុរុកច្ឆបដ្ដនំ អគមាសិ។ គន្ត្វា ច បន ថលេបិ អដ្ឋុសភមត្តំ ឋានំ បក្ខន្ទិត្វា នាវិកស្ស ឃរទ្វារេយេវ អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ តេសំ វាណិជានំ សុវណ្ណរជតមណិបវាឡមុត្តវជិរានិ ភាជេត្វា អទាសិ។ “ឯត្តកេហិ វោ រតនេហិ អលំ, មា បុន សមុទ្ទំ បវិសថា”តិ តេសំ ឱវាទំ ទត្វា យាវជីវំ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវបុរំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាបញ្ញោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បរិសា ពុទ្ធបរិសា អហេសុំ, សុប្បារកបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុប្បារកជាតកវណ្ណនា នវមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

មាតុបោសក ជុណ្ហោ ច, ធម្ម ឧទយ បានីយោ;
យុធញ្ចយោ ទសរថោ, សំវរោ ច សុប្បារកោ;
ឯកាទសនិបាតម្ហិ, សង្គីតា នវ ជាតកា។

ឯកាទសកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. ទ្វាទសកនិបាតោ

[៤៦៤] ១. ចូឡកុណាលជាតកវណ្ណនា

១-១២. ខុទ្ទានំ លហុចិត្តានន្តិ ឥទំ ជាតកំ **កុណាលជាតកេ** (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) អាវិ ភវិស្សតិ;

ចូឡកុណាលជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៦៥] ២. ភទ្ទសាលជាតកវណ្ណនា

កា ត្វំ សុទ្ធេហិ វត្ថេហីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ញាតត្ថចរិយំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយញ្ហិ អនាថបិណ្ឌិកស្ស និវេសនេ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ និពទ្ធភោជនំ បវត្តតិ, តថា វិសាខាយ ច កោសលរញ្ញោ ច។ តត្ថ បន កិញ្ចាបិ នានគ្គរសភោជនំ ទីយតិ, ភិក្ខូនំ បនេត្ថ កោចិ វិស្សាសិកោ នត្ថិ, តស្មា ភិក្ខូ រាជនិវេសនេ ន ភុញ្ជន្តិ, ភត្តំ គហេត្វា អនាថបិណ្ឌិកស្ស វា វិសាខាយ វា អញ្ញេសំ វា វិស្សាសិកានំ ឃរំ គន្ត្វា ភុញ្ជន្តិ។ រាជា ឯកទិវសំ បណ្ណាការំ អាហដំ "ភិក្ខូនំ ទេថា"តិ ភត្តគ្គំ បេសេត្វា "ភត្តគ្គេ ភិក្ខូ នត្ថី"តិ វុត្តេ "កហំ គតា"តិ បុច្ឆិត្វា "អត្តនោ វិស្សាសិកគេហេសុ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តី"តិ សុត្វា ភុត្តបាតរាសោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា "ភន្តេ, ភោជនំ នាម កឹ បរម"ន្តិ បុច្ឆិ។ វិស្សាសបរមំ មហារាជ, កញ្ជិកមត្តកម្បិ វិស្សាសិកេន ទិន្នំ មធុរំ ហោតីតិ។ ភន្តេ, កេន បន សទ្ធឹ ភិក្ខូនំ វិស្សាសោ ហោតីតិ? "ញាតីហិ វា សេក្ខកុលេហិ វា, មហារាជា"តិ។ តតោ រាជា ចិន្តេសិ "ឯកំ សក្យធីតរំ អានេត្វា អគ្គមហេសឹ ករិស្សាមិ, ឯវំ មយា សទ្ធឹ ភិក្ខូនំ ញាតកេ វិយ វិស្សាសោ ភវិស្សតី"តិ។ សោ ឧដ្ឋាយាសនា អត្តនោ និវេសនំ គន្ត្វា កបិលវត្ថុំ ទូតំ បេសេសិ "ធីតរំ មេ ទេថ, អហំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ ញាតិភាវំ ឥច្ឆាមី"តិ។

សាកិយា ទូតវចនំ សុត្វា សន្និបតិត្វា មន្តយឹសុ "មយំ កោសលរញ្ញោ អាណាបវត្តិដ្ឋានេ វសាម, សចេ ទារិកំ ន ទស្សាម, មហន្តំ វេរំ ភវិស្សតិ, សចេ ទស្សាម, កុលវំសោ នោ ភិជ្ជិស្សតិ, កឹ នុ ខោ កាតព្ព"ន្តិ។ អថ នេ មហានាមោ អាហ – "មា ចិន្តយិត្ថ, មម ធីតា វាសភខត្តិយា នាម នាគមុណ្ឌាយ នាម ទាសិយា កុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តិ។ សា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា ឧត្តមរូបធរា សោភគ្គប្បត្តា បិតុ វំសេន ខត្តិយជាតិកា, តមស្ស 'ខត្តិយកញ្ញា'តិ បេសេស្សាមា"តិ។ សាកិយា "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ទូតេ បក្កោសាបេត្វា "សាធុ, ទារិកំ ទស្សាម, ឥទានេវ នំ គហេត្វា គច្ឆថា"តិ អាហំសុ។ ទូតា ចិន្តេសុំ "ឥមេ សាកិយា នាម ជាតឹ និស្សាយ អតិមានិនោ, 'សទិសី នោ'តិ វត្វា អសទិសិម្បិ ទទេយ្យុំ, ឯតេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ ភុញ្ជមានមេវ គណ្ហិស្សាមា"តិ។ តេ ឯវមាហំសុ "មយំ គហេត្វា គច្ឆន្តា យា តុម្ហេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ ភុញ្ជតិ, តំ គហេត្វា គមិស្សាមា"តិ។ សាកិយា តេសំ និវាសដ្ឋានំ ទាបេត្វា "កឹ ករិស្សាមា"តិ ចិន្តយឹសុ។ មហានាមោ អាហ – "តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថ, អហំ ឧបាយំ ករិស្សាមិ, តុម្ហេ មម ភោជនកាលេ វាសភខត្តិយំ អលង្ករិត្វា អានេត្វា មយា ឯកស្មឹ កពឡេ គហិតមត្តេ 'ទេវ, អសុករាជា បណ្ណំ បហិណិ, ឥមំ តាវ សាសនំ សុណាថា'តិ បណ្ណំ ទស្សេយ្យាថា"តិ។ តេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្មឹ ភុញ្ជមានេ កុមារិកំ អលង្ករិំសុ។

មហានាមោ "ធីតរំ មេ អានេថ, មយា សទ្ធឹ ភុញ្ជតូ"តិ អាហ។ អថ នំ អលង្ករិត្វា តាវទេវ ថោកំ បបញ្ចំ កត្វា អានយឹសុ។ សា "បិតរា សទ្ធឹ ភុញ្ជិស្សាមី"តិ ឯកបាតិយំ ហត្ថំ ឱតារេសិ។ មហានាមោបិ តាយ សទ្ធឹ ឯកបិណ្ឌំ គហេត្វា មុខេ ឋបេសិ។ ទុតិយបិណ្ឌាយ ហត្ថេ បសារិតេ "ទេវ, អសុករញ្ញា បណ្ណំ បហិតំ, ឥមំ តាវ សាសនំ សុណាថា"តិ បណ្ណំ ឧបនាមេសុំ។ មហានាមោ "អម្ម, ត្វំ ភុញ្ជាហី"តិ ទក្ខិណហត្ថំ បាតិយាយេវ កត្វា វាមហត្ថេន គហេត្វា បណ្ណំ ឱលោកេសិ។ តស្ស តំ សាសនំ ឧបធារេន្តស្សេវ ឥតរា ភុញ្ជិ។ សោ តស្សា ភុត្តកាលេ ហត្ថំ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេសិ។ តំ ទិស្វា ទូតា "និច្ឆយេនេសា ឯតស្ស ធីតា"តិ និដ្ឋមកំសុ, ន តំ អន្តរំ ជានិតុំ សក្ខឹសុ។ មហានាមោ មហន្តេន បរិវារេន ធីតរំ បេសេសិ។ ទូតាបិ នំ សាវត្ថឹ នេត្វា "អយំ កុមារិកា ជាតិសម្បន្នា មហានាមស្ស ធីតា"តិ វទឹសុ។ រាជា តុស្សិត្វា សកលនគរំ អលង្ការាបេត្វា តំ រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ អភិសិញ្ចាបេសិ។ សា រញ្ញោ បិយា អហោសិ មនាបា។

អថស្សា ន ចិរស្សេវ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ រាជា គព្ភបរិហារមទាសិ។ សា ទសមាសច្ចយេន សុវណ្ណវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ រាជា អត្តនោ អយ្យកស្ស សន្តិកំ បេសេសិ "សក្យរាជធីតា វាសភខត្តិយា បុត្តំ វិជាយិ, កិមស្ស នាមំ ករោមា"តិ។ តំ បន សាសនំ គហេត្វា គតោ អមច្ចោ ថោកំ ពធិរធាតុកោ, សោ គន្ត្វា រញ្ញោ អយ្យកស្សារោចេសិ។ សោ តំ សុត្វា "វាសភខត្តិយា បុត្តំ អវិជាយិត្វាបិ សព្ពំ ជនំ អភិភវតិ, ឥទានិ បន អតិវិយ រញ្ញោ វល្លភា ភវិស្សតី"តិ អាហ។ សោ ពធិរអមច្ចោ "វល្លភា"តិ វចនំ ទុស្សុតំ សុត្វា "វិដដូភោ"តិ សល្លក្ខេត្វា រាជានំ ឧបគន្ត្វា "ទេវ, កុមារស្ស កិរ 'វិដដូភោ'តិ នាមំ ករោថា"តិ អាហ។ រាជា "បោរាណកំ នោ កុលទត្តិកំ នាមំ ភវិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា "វិដដូភោ"តិ នាមំ អកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ កុមារោ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍន្តោ សត្តវស្សិកកាលេ អញ្ញេសំ កុមារានំ មាតាមហកុលតោ ហត្ថិរូបកអស្សរូបកាទីនិ អាហរិយមានានិ ទិស្វា

មាតរំ បុច្ឆិ “អម្ម, អញ្ញេសំ មាតាមហកុលតោ បណ្ណាការោ អាហរិយតិ, មយ្ហំ កោចិ កិញ្ចិ ន បេសេសិ, កឹ ត្វំ និម្មាតា និប្បិតាសី”តិ? អថ នំ សា “តាត, សក្យរាជានោ មាតាមហា ទូរេ បន វសន្តិ, តេន តេ កិញ្ចិ ន បេសេន្តី”តិ វត្វា វញ្ចេសិ។

បុន សោឡសវស្សិកកាលេ “អម្ម, មាតាមហកុលំ បស្សិតុកាមោម្ហី”តិ វត្វា “អលំ តាត, កឹ តត្ថ គន្ត្វា ករិស្សសី”តិ វារិយមានោបិ បុនប្បុនំ យាចិ។ អថស្ស មាតា “តេន ហិ គច្ឆាហី”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សោ បិតុ អារោចេត្វា មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។ វាសភខត្តិយា បុរេតរំ បណ្ណំ បេសេសិ “អហំ ឥធ សុខំ វសាមិ, សាមិនោ កិញ្ចិ អន្តរំ មា ទស្សយិំសូ”តិ។ សាកិយា វិដដូភស្ស អាគមនំ ញត្វា “វន្ទិតុំ ន សក្កា”តិ តស្ស ទហរទហរេ កុមារកេ ជនបទំ បហិណឹសុ។ កុមារេ កបិលវត្ថុំ សម្បត្តេ សាកិយា សន្ថាគារេ សន្និបតឹសុ។ កុមារោ សន្ថាគារំ គន្ត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ “អយំ តេ, តាត, មាតាមហោ, អយំ មាតុលោ”តិ វទឹសុ សោ សព្ពេ វន្ទមានោ វិចរិ។ សោ យាវបិដ្ឋិយា រុជនប្បមាណា វន្ទិត្វា ឯកម្បិ អត្តានំ វន្ទមានំ អទិស្វា “កឹ នុ ខោ មំ វន្ទន្តា នត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ សាកិយា “តាត, តវ កនិដ្ឋកុមារា ជនបទំ គតា”តិ វត្វា តស្ស មហន្តំ សក្ការំ ករឹសុ។ សោ កតិបាហំ វសិត្វា មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។ អថេកា ទាសី សន្ថាគារេ តេន និសិន្នផលកំ “ឥទំ វាសភខត្តិយាយ ទាសិយា បុត្តស្ស និសិន្នផលក”ន្តិ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា ខីរោទកេន ធោវិ។ ឯកោ បុរិសោ អត្តនោ អាវុធំ បមុស្សិត្វា និវត្តោ តំ គណ្ហន្តោ វិដដូភកុមារស្ស អក្កោសនសទ្ទំ សុត្វា តំ អន្តរំ បុច្ឆិត្វា “វាសភខត្តិយា ទាសិយា កុច្ឆិស្មឹ មហានាមសក្កស្ស ជាតា”តិ ញត្វា គន្ត្វា ពលកាយស្ស កថេសិ។ “វាសភខត្តិយា កិរ ទាសិយា ធីតា”តិ មហាកោលាហលំ អហោសិ។

កុមារោ តំ សុត្វា “ឯតេ តាវ មម និសិន្នផលកំ ខីរោទកេន ធោវន្តុ, អហំ បន រជ្ជេ បតិដ្ឋិតកាលេ ឯតេសំ គលលោហិតំ គហេត្វា មម និសិន្នផលកំ ធោវិស្សាមី”តិ ចិត្តំ បដ្ឋបេសិ។ តស្មឹ សាវត្ថឹ គតេ អមច្ចា សព្ពំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “សព្ពេ មយ្ហំ ទាសិធីតរំ អទំសូ”តិ សាកិយានំ កុជ្ឈិត្វា វាសភខត្តិយាយ ច បុត្តស្ស ច ទិន្នបរិហារំ អច្ឆិន្ទិត្វា ទាសទាសីហិ លទ្ធព្ពបរិហារមត្តមេវ ទាបេសិ។ តតោ កតិបាហច្ចយេន សត្ថា រាជនិវេសនំ អាគន្ត្វា និសីទិ។ រាជា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ កិរ ញាតកេហិ ទាសិធីតា មយ្ហំ ទិន្នា, តេនស្សា អហំ សបុត្តាយ បរិហារំ អច្ឆិន្ទិត្វា ទាសទាសីហិ លទ្ធព្ពបរិហារមត្តមេវ ទាបេសិ”ន្តិ អាហ។ សត្ថា “អយុត្តំ, មហារាជ, សាកិយេហិ កតំ, ទទន្តេហិ នាម សមានជាតិកា ទាតព្ពា អស្ស។ តំ បន មហារាជ, វទាមិ វាសភខត្តិយា ខត្តិយរាជធីតា ខត្តិយស្ស រញ្ញោ គេហេ អភិសេកំ លភិ, វិដដូភោបិ ខត្តិយរាជានមេវ បដិច្ច ជាតោ, មាតុគោត្តំ នាម កឹ ករិស្សតិ, បិតុគោត្តមេវ បមាណន្តិ បោរាណកបណ្ឌិតា ទលិទ្ទិត្ថិយា កដ្ឋហារិកាយបិ អគ្គមហេសិដ្ឋានំ អទំសុ, តស្សា ច កុច្ឆិម្ហិ ជាតកុមារោ ទ្វាទសយោជនិកាយ ពារាណសិយា រជ្ជំ កត្វា កដ្ឋវាហនរាជា នាម ជាតោ”តិ **កដ្ឋវាហនជាតកំ** (ជា. ១.១.៧) កថេសិ ។ រាជា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា “បិតុគោត្តមេវ កិរ បមាណ”ន្តិ សុត្វា តុស្សិត្វា មាតាបុត្តានំ បកតិបរិហារមេវ ទាបេសិ។

រញ្ញោ បន ពន្ធុលោ នាម សេនាបតិ មល្លិកំ នាម អត្តនោ ភរិយំ វញ្ឈំ “តវ កុលឃរមេវ គច្ឆាហី”តិ កុសិនារមេវ បេសេសិ។ សា “សត្ថារំ ទិស្វាវ គមិស្សាមី”តិ ជេតវនំ បវិសិត្វា តថាគតំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា “កហំ គច្ឆសី”តិ ច បុដ្ឋា “សាមិកោ មេ, ភន្តេ, កុលឃរំ បេសេសី”តិ វត្វា “កស្មា”តិ វុត្តា “វញ្ឈា អបុត្តិកា, ភន្តេ”តិ វត្វា សត្ថារា “យទិ ឯវំ គមនកិច្ចំ នត្ថិ, និវត្តាហី”តិ វុត្តា តុដ្ឋា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និវេសនមេវ បុន អគមាសិ។ “កស្មា និវត្តសី”តិ បុដ្ឋា “ទសពលេន និវត្តិតាម្ហី”តិ អាហ។ សេនាបតិ “ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ តថាគតេន ការណ”ន្តិ អាហ។ សា ន ចិរស្សេវ គព្ភំ បដិលភិត្វា ឧប្បន្នទោហឡា “ទោហឡោ មេ ឧប្បន្នោ”តិ អារោចេសិ។ “កឹ ទោហឡោ”តិ? “វេសាលិយា នគរេ លិច្ឆវិរាជានំ អភិសេកមង្គលបោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា ន្ហត្វា បានីយំ បិវិតុកាមាម្ហិ, សាមី”តិ។ សេនាបតិ “សាធូ”តិ វត្វា សហស្សថាមធនុំ គហេត្វា តំ រថំ អារោបេត្វា សាវត្ថិតោ និក្ខមិត្វា រថំ បាជេន្តោ វេសាលឹ បាវិសិ។

តស្មិញ្ច កាលេ កោសលរញ្ញោ ពន្ធុលសេនាបតិនា សទ្ធឹ ឯកាចរិយកុលេ ឧគ្គហិតសិប្បោ មហាលិ នាម លិច្ឆវី អន្ធោ លិច្ឆវីនំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសន្តោ ទ្វារសមីបេ វសតិ។ សោ រថស្ស ឧម្មារេ បដិឃដ្ដនសទ្ទំ សុត្វា “ពន្ធុលមល្លស្ស រថបតនសទ្ទោ ឯសោ, អជ្ជ លិច្ឆវីនំ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ អាហ។ បោក្ខរណិយា អន្តោ ច ពហិ ច អារក្ខា ពលវា, ឧបរិ លោហជាលំ បត្ថដំ, សកុណានម្បិ ឱកាសោ នត្ថិ។ សេនាបតិ បន រថា ឱតរិត្វា អារក្ខកេ ខគ្គេន បហរន្តោ បលាបេត្វា លោហជាលំ ឆិន្ទិត្វា អន្តោបោក្ខរណិយំ ភរិយំ ឱតារេត្វា ន្ហាបេត្វា បាយេត្វា សយម្បិ ន្ហត្វា មល្លិកំ រថំ អារោបេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា អាគតមគ្គេនេវ បាយាសិ។ អារក្ខកា គន្ត្វា លិច្ឆវីនំ អារោចេសុំ។ លិច្ឆវិរាជានោ កុជ្ឈិត្វា បញ្ច រថសតានិ អារុយ្ហ “ពន្ធុលមល្លំ គណ្ហិស្សាមា”តិ និក្ខមឹសុ។ តំ បវត្តឹ មហាលិស្ស អារោចេសុំ។ មហាលិ “មា គមិត្ថ, សោ ហិ វោ សព្ពេ ឃាតយិស្សតី”តិ អាហ។ តេបិ “មយំ គមិស្សាមយេវា”តិ វទឹសុ។ តេន ហិ ចក្កស្ស យាវ នាភិតោ បថវឹ បវិដ្ឋដ្ឋានំ ទិស្វា និវត្តេយ្យាថ, តតោ អនិវត្តន្តា

បុរតោ អសនិសទ្ទំ វិយ សុណិស្សថ, តម្ហា ឋានា និវត្តេយ្យាថ, តតោ អនិវត្តន្តា តុម្ហាកំ រថធុរេសុ ឆិទ្ទំ បស្សិស្សថ, តម្ហា ឋានា និវត្តេយ្យាថ, បុរតោ មាគមិត្ថាតិ។ តេ តស្ស វចនេន អនិវត្តិត្វា តំ អនុពន្ធឹសុយេវ។

មល្លិកា ទិស្វា “រថា, សាមិ, បញ្ញាយន្តី”តិ អាហ។ តេន ហិ ឯកស្ស រថស្ស វិយ បញ្ញាយនកាលេ មម អារោចេយ្យាសីតិ។ សា យទា សព្ពេ ឯកោ វិយ ហុត្វា បញ្ញាយឹសុ, តទា “ឯកមេវ សាមិ រថសីសំ បញ្ញាយតី”តិ អាហ។ ពន្ធុលោ “តេន ហិ ឥមា រស្មិយោ គណ្ហាហី”តិ តស្សា រស្មិយោ ទត្វា រថេ ឋិតោវ ធនុំ អារោបេតិ, រថចក្កំ យាវ នាភិតោ បថវឹ បាវិសិ, លិច្ឆវិនោ តំ ឋានំ ទិស្វាបិ ន និវត្តឹសុ។ ឥតរោ ថោកំ គន្ត្វា ជិយំ បោថេសិ, អសនិសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ តេ តតោបិ ន និវត្តឹសុ, អនុពន្ធន្តា គច្ឆន្តេវ។ ពន្ធុលោ រថេ ឋិតកោវ ឯកំ សរំ ខិបិ។ សោ បញ្ចន្នំ រថសតានំ រថសីសំ ឆិទ្ទំ កត្វា បញ្ច រាជសតានិ បរិករពន្ធនដ្ឋានេ វិជ្ឈិត្វា បថវឹ បាវិសិ។ តេ អត្តនោ វិទ្ធភាវំ អជានិត្វា “តិដ្ឋ រេ, តិដ្ឋ រេ”តិ វទន្តា អនុពន្ធឹសុយេវ។ ពន្ធុលោ រថំ ឋបេត្វា “តុម្ហេ មតកា, មតកេហិ សទ្ធឹ មយ្ហំ យុទ្ធំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ តេ “មតកា នាម អម្ហាទិសា នេវ ហោន្តី”តិ វទឹសុ។ “តេន ហិ សព្ពបច្ឆិមស្ស បរិករំ មោចេថា”តិ។ តេ មោចយឹសុ។ សោ មុត្តមត្តេយេវ មរិត្វា បតិតោ។ អថ នេ “សព្ពេបិ តុម្ហេ ឯវរូបា, អត្តនោ ឃរានិ គន្ត្វា សំវិធាតព្ពំ សំវិទហិត្វា បុត្តទារេ អនុសាសិត្វា សន្នាហំ មោចេថា”តិ អាហ។ តេ តថា កត្វា សព្ពេ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។

ពន្ធុលោបិ មល្លិកំ សាវត្ថឹ អានេសិ។ សា សោឡសក្ខត្តុំ យមកេ បុត្តេ វិជាយិ, សព្ពេបិ សូរា ថាមសម្បន្នា អហេសុំ, សព្ពសិប្បេ និប្ផត្តឹ បាបុណឹសុ។ ឯកេកស្សបិ បុរិសសហស្សបរិវារោ អហោសិ ។ បិតរា សទ្ធឹ រាជនិវេសនំ គច្ឆន្តេហិ តេហេវ រាជង្គណំ បរិបូរិ។ អថេកទិវសំ វិនិច្ឆយេ កូដឌ្ឌបរាជិតា មនុស្សា ពន្ធុលំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា មហារវំ វិរវន្តា វិនិច្ឆយអមច្ចានំ កូដឌ្ឌការណំ តស្ស អារោចេសុំ។ សោបិ វិនិច្ឆយំ គន្ត្វា តំ អឌ្ឌំ តីរេត្វា សាមិកមេវ សាមិកំ, អស្សាមិកមេវ អស្សាមិកំ អកាសិ។ មហាជនោ មហាសទ្ទេន សាធុការំ បវត្តេសិ។ រាជា “កិមិទ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា តុស្សិត្វា សព្ពេបិ តេ អមច្ចេ ហារេត្វា ពន្ធុលស្សេវ វិនិច្ឆយំ និយ្យាទេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សម្មា វិនិច្ឆិនិ។ តតោ បោរាណកវិនិច្ឆយិកា លញ្ជំ អលភន្តា អប្បលាភា ហុត្វា “ពន្ធុលោ រជ្ជំ បត្ថេតី”តិ រាជកុលេ បរិភិន្ទឹសុ។ រាជា តំ កថំ គហេត្វា ចិត្តំ និគ្គហេតុំ នាសក្ខិ, “ឥមស្មឹ ឥធេវ ឃាតិយមានេ គរហា មេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ បុន ចិន្តេត្វា “បយុត្តបុរិសេហិ បច្ចន្តំ បហរាបេត្វា តេ បលាបេត្វា និវត្តកាលេ អន្តរាមគ្គេ បុត្តេហិ សទ្ធឹ មារេតុំ វដ្ដតី”តិ ពន្ធុលំ បក្កោសាបេត្វា “បច្ចន្តោ កិរ កុបិតោ, តវ បុត្តេហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា ចោរេ គណ្ហាហី”តិ បហិណិត្វា “ឯត្តេវស្ស ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ សទ្ធឹ សីសំ ឆិន្ទិត្វា អាហរថា”តិ តេហិ សទ្ធឹ អញ្ញេបិ សមត្ថេ មហាយោធេ បេសេសិ។ តស្មឹ បច្ចន្តំ គច្ឆន្តេយេវ “សេនាបតិ កិរ អាគច្ឆតី”តិ សុត្វាវ បយុត្តកចោរា បលាយឹសុ។ សោ តំ បទេសំ អាវាសាបេត្វា ជនបទំ សណ្ឋបេត្វា និវត្តិ។

អថស្ស នគរតោ អវិទូរេ ឋានេ តេ យោធា បុត្តេហិ សទ្ធឹ សីសំ ឆិន្ទឹសុ។ តំ ទិវសំ មល្លិកាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ទ្វេ អគ្គសាវកា និមន្តិតា ហោន្តិ។ អថស្សា បុព្ពណ្ហសមយេ “សាមិកស្ស តេ សទ្ធឹ បុត្តេហិ សីសំ ឆិន្ទឹសូ”តិ បណ្ណំ អាហរិត្វា អទំសុ។ សា តំ បវត្តឹ ញត្វា កស្សចិ កិញ្ចិ អវត្វា បណ្ណំ ឧច្ឆង្គេ កត្វា ភិក្ខុសង្ឃមេវ បរិវិសិ។ អថស្សា បរិចារិកា ភិក្ខូនំ ភត្តំ ទត្វា សប្បិចាដឹ អាហរន្តិយោ ថេរានំ បុរតោ ចាដឹ ភិន្ទឹសុ។ ធម្មសេនាបតិ “ឧបាសិកេ, ភេទនធម្មំ ភិន្នំ, ន ចិន្តេតព្ព”ន្តិ អាហ។ សា ឧច្ឆង្គតោ បណ្ណំ នីហរិត្វា “ទ្វត្តឹសបុត្តេហិ សទ្ធឹ បិតុ សីសំ ឆិន្នន្តិ មេ ឥមំ បណ្ណំ អាហរឹសុ, អហំ ឥទំ សុត្វាបិ ន ចិន្តេមិ, សប្បិចាដិយា ភិន្នាយ កឹ ចិន្តេមិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ធម្មសេនាបតិ “អនិមិត្តមនញ្ញាត”ន្តិអាទីនិ (សុ. និ. ៥៧៩) វត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ អគមាសិ។ សាបិ ទ្វត្តឹស សុណិសាយោ បក្កោសាបេត្វា “តុម្ហាកំ សាមិកា អត្តនោ បុរិមកម្មផលំ លភឹសុ, តុម្ហេ មា សោចិត្ថ មា បរិទេវិត្ថ, រញ្ញោ ឧបរិ មនោបទោសំ មា ករិត្ថា”តិ ឱវទិ។

រញ្ញោ ចរបុរិសា តំ កថំ សុត្វា តេសំ និទ្ទោសភាវំ រញ្ញោ កថយឹសុ។ រាជា សំវេគប្បត្តោ តស្សា និវេសនំ គន្ត្វា មល្លិកញ្ច សុណិសាយោ ចស្សា ខមាបេត្វា មល្លិកាយ វរំ អទាសិ។ សា “គហិតោ មេ ហោតូ”តិ វត្វា តស្មឹ គតេ មតកភត្តំ ទត្វា ន្ហត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “ទេវ, តុម្ហេហិ មេ វរោ ទិន្នោ, មយ្ហញ្ច អញ្ញេន អត្ថោ នត្ថិ, ទ្វត្តឹសាយ មេ សុណិសានំ មម ច កុលឃរគមនំ អនុជានាថា”តិ អាហ។ រាជា សម្បដិច្ឆិ។ សា ទ្វត្តឹសាយ សុណិសានំ សកកុលំ បេសេត្វា សយំ កុសិនារនគរេ អត្តនោ កុលឃរំ អគមាសិ។ រាជា ពន្ធុលសេនាបតិនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃការាយនស្ស នាម សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ បន “មាតុលោ មេ ឥមិនា មារិតោ”តិ រញ្ញោ ឱតារំ គវេសន្តោ វិចរតិ។ រាជាបិ និប្បរាធស្ស ពន្ធុលស្ស មារិតកាលតោ បដ្ឋាយ វិប្បដិសារី ចិត្តស្សាទំ ន លភតិ, រជ្ជសុខំ នានុភោតិ។

តទា សត្ថា សាកិយានំ វេឡុំ នាម និគមំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ រាជា តត្ថ គន្ត្វា អារាមតោ អវិទូរេ ខន្ធាវារំ និវាសេត្វា “មហន្តេន បរិវារេន សត្ថារំ វន្ទិស្សាមា”តិ វិហារំ គន្ត្វា បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ ទីឃការាយនស្ស ទត្វា

ឯកកោវ គន្ធកុដឹ បាវិសិ។ សព្ពំ **ធម្មចេតិយសុត្ត**និយាមេនេវ (ម. និ. ២.៣៦៤ អាទយោ) វេទិតព្ពំ។ តស្មិំ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ ទីឃការាយនោ តានិ បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ គហេត្វា វិឌូឌភំ រាជានំ កត្វា រញ្ញោ ឯកំ អស្សំ ឯកញ្ច ឧបដ្ឋានការិកំ មាតុគាមំ និវត្តេត្វា សាវត្ថឹ អគមាសិ។ រាជា សត្ថារា សទ្ធឹ បិយកថំ កថេត្វា និក្ខន្តោ សេនំ អទិស្វា តំ មាតុគាមំ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តឹ សុត្វា "អហំ ភាគិនេយ្យំ អជាតសត្តុំ អាទាយ អាគន្ត្វា វិឌូឌភំ គហេស្សាមី"តិ រាជគហនគរំ គច្ឆន្តោ វិកាលេ ទ្វារេសុ បិហិតេសុ នគរំ បវិសិតុមសក្កោន្តោ ឯកិស្សាយ សាលាយ និបជ្ជិត្វា វាតាតបេន កិលន្តោ រត្តិភាគេ តត្ថេវ កាលមកាសិ។ វិភាតាយ រត្តិយា "ទេវ កោសលនរិន្ទ, ឥទានិ អនាថោសិ ជាតោ"តិ វិលបន្តិយា តស្សា ឥត្ថិយា សទ្ទំ សុត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ សោ មាតុលស្ស មហន្តេន សក្ការេន សរីរកិច្ចំ ការេសិ។

វិឌូឌភោបិ រជ្ជំ លភិត្វា តំ វេរំ សរិត្វា "សព្ពេបិ សាកិយេ មារេស្សាមី"តិ មហតិយា សេនាយ និក្ខមិ។ តំ ទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ ញាតិសង្ឃស្ស វិនាសំ ទិស្វា "ញាតិសង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា បុព្ពណ្ហសមយេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ គន្ធកុដិយំ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា សាយន្ហសមយេ អាកាសេន គន្ត្វា កបិលវត្ថុសាមន្តេ ឯកស្មិំ កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ តតោ អវិទូរេ វិឌូឌភស្ស រជ្ជសីមាយ អន្តោ សន្ទច្ឆាយោ និគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ, វិឌូឌភោ សត្ថារំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា "ភន្តេ, កឹការណា ឯវរូបាយ ឧណ្ហវេលាយ ឥមស្មិំ កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទថ, ឯតស្មិំ សន្ទច្ឆាយេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ និសីទថ, ភន្តេ"តិ វត្វា "ហោតុ, មហារាជ, ញាតកានំ ឆាយា នាម សីតលា"តិ វុត្តេ "ញាតកានំ រក្ខណត្ថាយ សត្ថា អាគតោ ភវិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សាវត្ថិមេវ បច្ចាគមិ។ សត្ថាបិ ឧប្បតិត្វា ជេតវនមេវ គតោ។

រាជា សាកិយានំ ទោសំ សរិត្វា ទុតិយំ និក្ខមិត្វា តថេវ សត្ថារំ បស្សិត្វា បុន និវត្តិត្វា តតិយវារេ និក្ខមិត្វា តត្ថេវ សត្ថារំ បស្សិត្វា និវត្តិ។ ចតុត្ថវារេ បន តស្មិំ និក្ខន្តេ សត្ថា សាកិយានំ បុព្ពកម្មំ ឱលោកេត្វា តេសំ នទិយំ វិសបក្ខិបនបាបកម្មស្ស អប្បដិពាហិរភាវំ ញត្វា ចតុត្ថវារេ ន អគមាសិ។ វិឌូឌភរាជា ខីរបាយកេ ទារកេ អាទឹ កត្វា សព្ពេ សាកិយេ ឃាតេត្វា គលលោហិតេន និសិន្នផលកំ ធោវិត្វា បច្ចាគមិ។ សត្ថរិ តតិយវារេ គមនតោ បច្ចាគន្ត្វា បុនទិវសេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និដ្ឋាបិតភត្តកិច្ចេ គន្ធកុដិយំ បវិសន្តេ ទិសាហិ សន្និបតិតា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា "អាវុសោ, សត្ថា អត្តានំ ទស្សេត្វា រាជានំ និវត្តាបេត្វា ញាតកេ មរណភយា មោចេសិ, ឯវំ ញាតកានំ អត្ថចរោ សត្ថា"តិ ភគវតោ គុណកថំ កថយឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ តថាគតោ ញាតកានំ អត្ថំ ចរតិ, បុព្ពេបិ ចរិយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ "ជម្ពុទីបតលេ រាជានោ ពហុថម្ភេសុ បាសាទេសុ វសន្តិ, តស្មា ពហូហិ ថម្ភេហិ បាសាទករណំ នាម អនច្ឆរិយំ, យំនូនាហំ ឯកថម្ភកំ បាសាទំ ការេយ្យំ, ឯវំ សព្ពរាជូនំ អគ្គរាជា ភវិស្សាមី"តិ។ សោ វឌ្ឍកី បក្កោសាបេត្វា "មយ្ហំ សោភគ្គប្បត្តំ ឯកថម្ភកំ បាសាទំ ករោថា"តិ អាហ។ តេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឧជូ មហន្តេ ឯកថម្ភកបាសាទារហេ ពហូ រុក្ខេ ទិស្វា "ឥមេ រុក្ខា សន្តិ, មគ្គោ បន វិសមោ, ន សក្កា ឱតារេតុំ, រញ្ញោ អាចិក្ខិស្សាមា"តិ ចិន្តេត្វា តថា អកំសុ។ រាជា "កេនចិ ឧបាយេន សណិកំ ឱតារេថា"តិ វត្វា "ទេវ, យេន កេនចិ ឧបាយេន ន សក្កា"តិ វុត្តេ "តេន ហិ មម ឧយ្យានេ ឯកំ រុក្ខំ ឧបធារេថា"តិ អាហ។ វឌ្ឍកី ឧយ្យានំ គន្ត្វា ឯកំ សុជាតំ ឧជុកំ គាមនិគមបូជិតំ រាជកុលតោបិ លទ្ធពលិកម្មំ មង្គលសាលរុក្ខំ ទិស្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ រាជា "ឧយ្យានេ រុក្ខោ នាម មម បដិពទ្ធោ, គច្ឆថ ភោ តំ ឆិន្ទថា"តិ អាហ។ តេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា ឧយ្យានំ គន្ត្វា រុក្ខេ គន្ធបញ្ចង្គុលិកំ ទត្វា សុត្តេន បរិក្ខិបិត្វា បុប្ផកណ្ណិកំ ពន្ធិត្វា ទីបំ ជាលេត្វា ពលិកម្មំ កត្វា "ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ អាគន្ត្វា រុក្ខំ ឆិន្ទិស្សាម, រាជា ឆិន្ទាបេតិ, ឥមស្មិំ រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា អញ្ញត្ថ គច្ឆតុ, អម្ហាកំ ទោសោ នត្ថី"តិ សាវេសុំ។

អថ តស្មិំ និព្ពត្តោ ទេវបុត្តោ តំ វចនំ សុត្វា "និស្សំសយំ ឥមេ វឌ្ឍកី ឥមំ រុក្ខំ ឆិន្ទិស្សន្តិ, វិមានំ មេ នស្សិស្សតិ, វិមានបរិយន្តិកមេវ ខោ បន មយ្ហំ ជីវិតំ, ឥមញ្ច រុក្ខំ បរិវារេត្វា ឋិតេសុ តរុណសាលរុក្ខេសុ និព្ពត្តានំ មម ញាតិទេវតានម្បិ ពហូនិ វិមានានិ នស្សិស្សន្តិ។ វិមានបរិយន្តិកមេវ មម ញាតីនំ ទេវតានម្បិ ជីវិតំ, ន ខោ បន មំ តថា អត្តនោ វិនាសោ ពាធតិ, យថា ញាតីនំ, តស្មា នេសំ មយា ជីវិតំ ទាតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា អឌ្ឍរត្តសមយេ ទិព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ រញ្ញោ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សកលគព្ភំ ឯកោភាសំ កត្វា ឧស្សីសកបស្សេ រោទមានោ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា ភីតតសិតោ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣. "កា ត្វំ សុទ្ធេហិ វត្ថេហិ, អឃេ វេហាយសំ ឋិតា;
កេន ត្យាស្សូនិ វត្តន្តិ, កុតោ តំ ភយមាគត"ន្តិ។

តត្ថ **កា ត្វន្តិ** នាគយក្ខសុបណ្ណសក្កាទីសុ កា នាម ត្វន្តិ បុច្ឆតិ។ **វត្ថេហី**តិ វចនមត្តមេវេតំ, សព្ពេបិ បន ទិព្ពាលង្ការេ សន្ធាយេវមាហ។ **អវេហេ**តិ អប្បតិដ្ឋេ អាកាសេ។ **វេហាយស**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **កេន ត្យាស្សូនិ វត្តន្តី**តិ កេន ការណេន តវ អស្សូនិ វត្តន្តិ។ **កុតោ**តិ ញាតិវិយោគធនវិនាសាទីនំ កឹ និស្សាយ តំ ភយមាគតន្តិ បុច្ឆតិ។

តតោ ទេវរាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤. “តវេវ ទេវ វិជិតេ, ភទ្ទសាលោតិ មំ វិទូ;
សដ្ឋិ វស្សសហស្សានិ, តិដ្ឋតោ បូជិតស្ស មេ។

១៥. “ការយន្តា នគរានិ, អគារេ ច ទិសម្បតិ;
វិវិធេ ចាបិ បាសាទេ, ន មំ តេ អច្ចមញ្ញិសុំ;

យថេវ មំ តេ បូជេសុំ, តថេវ ត្វម្បិ បូជយា”តិ។

តត្ថ **តិដ្ឋតោ**តិ សកលពារាណសិនគរេហិ ចេវ គាមនិគមេហិ ច តយា ច បូជិតស្ស និច្ចំ ពលិកម្មញ្ច សក្ការញ្ច លភន្តស្ស មយ្ហំ ឥមស្មិំ ឧយ្យានេ តិដ្ឋន្តស្ស ឯត្តកោ កាលោ គតោតិ ទស្សេតិ។ **នគរានី**តិ នគរបដិសង្ខរណកម្មានិ។ **អគារេ ចា**តិ ភូមិគេហានិ។ **ទិសម្បតី**តិ ទិសានំ បតិ, មហារាជ។ **ន មំ តេ**តិ តេ នគរបដិសង្ខរណាទីនិ ករោន្តា ឥមស្មិំ នគរេ បោរាណករាជានោ មំ នាតិមញ្ញិសុំ នាតិក្កមឹសុ ន វិហេឋយឹសុ, មម និវាសរុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា អត្តនោ កម្មំ ន ករឹសុ, មយ្ហំ បន សក្ការមេវ ករឹសូតិ អវច។ **យថេវា**តិ តស្មា យថេវ តេ បោរាណករាជានោ មំ បូជយឹសុ, ឯកោបិ ឥមំ រុក្ខំ ន ឆិន្ទាបេសិ, ត្វម្បិ មំ តថេវ បូជយ, មា មេ រុក្ខំ ឆេទយីតិ។

តតោ រាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦. “តំ ឥវាហំ ន បស្សាមិ, ថូលំ កាយេន តេ ទុមំ;
អារោហបរិណាហេន, អភិរូបោសិ ជាតិយា។

១៧. “បាសាទំ ការយិស្សាមិ, ឯកត្ថម្ភំ មនោរមំ;
តត្ថ តំ ឧបនេស្សាមិ, ចិរំ តេ យក្ខ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **កាយេនា**តិ បមាណេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តវ បមាណេន តំ វិយ ថូលំ មហន្តំ អញ្ញំ ទុមំ ន បស្សាមិ, ត្វញ្ចេវ បន អារោហបរិណាហេន សុជាតសណ្ឋានតាយ សមសណ្ឋានឧជុភាវប្បការាយ ជាតិយា ច អភិរូបោ សោភគ្គប្បត្តោ ឯកថម្ភបាសាទារហោតិ។ **បាសាទ**ន្តិ តស្មា តំ ឆេទាបេត្វា អហំ បាសាទំ ការាបេស្សាមេវ។ **តត្ថ តន្តិ** តំ បនាហំ សម្ម ទេវរាជ, តត្ថ បាសាទេ ឧបនេស្សាមិ, សោ ត្វំ មយា សទ្ធិំ ឯកតោ វសន្តោ អគ្គគន្ធមាលាទីនិ លភន្តោ សក្ការប្បត្តោ សុខំ ជីវិស្សសិ, និវាសដ្ឋានាភាវេន មេ វិនាសោ ភវិស្សតីតិ មា ចិន្តយិ, ចិរំ តេ យក្ខ ជីវិតំ ភវិស្សតីតិ។

តំ សុត្វា ទេវរាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៨. “ឯវំ ចិត្តំ ឧទបាទិ, សរីរេន វិនាភាវោ;
បុថុសោ មំ វិកន្តិត្វា, ខណ្ឌសោ អវកន្តថ។

១៩. “អគ្គេ ច ឆេត្វា មជ្ឈេ ច, បច្ឆា មូលម្ហិ ឆិន្ទថ;
ឯវំ មេ ឆិជ្ជមានស្ស, ន ទុក្ខំ មរណំ សិយា”តិ។

តត្ថ **ឯវំ ចិត្តំ ឧទបាទី**តិ យទិ ឯវំ ចិត្តំ តវ ឧប្បន្នំ។ **សរីរេន វិនាភាវោ**តិ យទិ តេ មម សរីរេន ភទ្ទសាលរុក្ខេន សទ្ធិំ មម វិនាភាវោ បត្ថិតោ។ **បុថុសោ**តិ ពហុធា។ **វិកន្តិត្វា**តិ ឆិន្ទិត្វា។ **ខណ្ឌសោ**តិ ខណ្ឌាខណ្ឌំ កត្វា អវកន្តថ។ **អគ្គេ ចា**តិ អវកន្តន្តា បន បឋមំ អគ្គេ, តតោ មជ្ឈេ ឆេត្វា សព្ពបច្ឆា មូលេ ឆិន្ទថ។ ឯវញ្ហិ មេ ឆិជ្ជមានស្ស ន ទុក្ខំ មរណំ សិយា, សុខំ នុ ខណ្ឌសោ ភវេយ្យាតិ យាចតិ។

តតោ រាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២០. “ហត្ថបាទំ យថា ឆិន្ទេ, កណ្ណនាសញ្ច ជីវតោ;

តតោ បច្ឆា សិរោ ឆិន្ទេ, តំ ទុក្ខំ មរណំ សិយា។

២១. “សុខំ នុ ខណ្ឌសោ ឆិន្នំ, ភទ្ទសាល វនប្បតិ;
កឹហេតុ កឹ ឧបាទាយ, ខណ្ឌសោ ឆិន្នមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ហត្ថបាទ**ន្តិ ហត្ថេ ច បាទេ ច។ **តំ ទុក្ខ**ន្តិ ឯវំ បដិបាដិយា ឆិជ្ជន្តស្ស ចោរស្ស តំ មរណំ ទុក្ខំ សិយា។ **សុខំ នុ**តិ សម្ម ភទ្ទសាល, វជ្ឈប្បត្តា ចោរា សុខេន មរិតុកាមា សីសច្ឆេទំ យាចន្តិ, ន ខណ្ឌសោ ឆេទនំ, ត្វំ បន ឯវំ យាចសិ, តេន តំ បុច្ឆាមិ “សុខំ នុ ខណ្ឌសោ ឆិន្ន”ន្តិ។ **កឹហេតូ**តិ ខណ្ឌសោ ឆិន្នំ នាម ន សុខំ, ការណេន បនេត្ថ ភវិតព្ពន្តិ តំ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។

អថស្ស អាចិក្ខន្តោ ភទ្ទសាលោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២២. “យញ្ច ហេតុមុបាទាយ, ហេតុំ ធម្មូបសំហិតំ;
ខណ្ឌសោ ឆិន្នមិច្ឆាមិ, មហារាជ សុណោហិ មេ។

២៣. “ញាតី មេ សុខសំវទ្ធា, មម បស្សេ និវាតជា;
តេបិហំ ឧបហឹសេយ្យំ, បរេសំ អសុខោចិត”ន្តិ។

តត្ថ **ហេតុំ ធម្មូបសំហិត**ន្តិ មហារាជ, យំ ហេតុសភាវយុត្តមេវ, ន ហេតុបតិរូបកំ, ហេតុំ ឧបាទាយ អារព្ភ សន្ធាយាហំ ខណ្ឌសោ ឆិន្នមិច្ឆាមិ, តំ ឱហិតសោតោ សុណោហីតិ អត្ថោ។ **ញាតី មេ**តិ មម ភទ្ទសាលរុក្ខស្ស ឆាយាយ សុខសំវទ្ធា មម បស្សេ តរុណសាលរុក្ខេសុ និព្ពត្តា មយា កតវាតបរិត្តាណត្តា និវាតជា មម ញាតកា ទេវសង្ឃា អត្ថិ, តេ អហំ វិសាលសាខវិដបោ មូលេ ឆិន្ទិត្វា បតន្តោ ឧបហឹសេយ្យំ, សំភគ្គវិមានេ ករោន្តោ វិនាសេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **បរេសំ អសុខោចិត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ មយា តេសំ បរេសំ ញាតិទេវសង្ឃានំ អសុខំ ទុក្ខំ ឱចិតំ វឌ្ឍិតំ, ន ចាហំ តេសំ ទុក្ខកាមោ, តស្មា ភទ្ទសាលំ ខណ្ឌសោ ខណ្ឌសោ ឆិន្ទាបេមីតិ អយមេត្ថាធិប្បាយោ។

តំ សុត្វា រាជា “ធម្មិកោ វតាយំ, ទេវបុត្តោ, អត្តនោ វិមានវិនាសតោបិ ញាតីនំ វិមានវិនាសំ ន ឥច្ឆតិ, ញាតីនំ អត្ថចរិយំ ចរតិ, អភយមស្ស ទស្សាមី”តិ តុស្សិត្វា ឱសានគាថមាហ –

២៤. “ចេតេយ្យរូបំ ចេតេសិ, ភទ្ទសាល វនប្បតិ;
ហិតកាមោសិ ញាតីនំ, អភយំ សម្ម ទម្មិ តេ”តិ។

តត្ថ **ចេតេយ្យរូបំ ចេតេសី**តិ ញាតីសុ មុទុចិត្តតាយ ចិន្តេន្តោ ចិន្តេតព្ពយុត្តកមេវ ចិន្តេសិ។ ឆេទេយ្យរូបំ ឆេទេសីតិបិ បាឋោ។ តស្សត្ថោ – ខណ្ឌសោ ឆិន្នមិច្ឆន្តោ ឆេទេតព្ពយុត្តកមេវ ឆេទេសីតិ។ **អភយ**ន្តិ ឯតស្មឹ តេ សម្ម, គុណេ បសីទិត្វា អភយំ ទទាមិ, ន មេ បាសាទេនត្ថោ, នាហំ តំ ឆេទាបេស្សាមិ, គច្ឆ ញាតិសង្ឃបរិវុតោ សក្កតគរុកតោ សុខំ ជីវាតិ អាហ។

ទេវរាជា រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា អគមាសិ។ រាជា តស្សោវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ តថាគតោ ញាតត្ថចរិយំ អចរិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, តរុណសាលេសុ និព្ពត្តទេវតា ពុទ្ធបរិសា, ភទ្ទសាលទេវរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ភទ្ទសាលជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤៦៦] ៣. សមុទ្ទវាណិជជាតកវណ្ណនា

កសន្តិ វបន្តិ តេ ជនាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស បញ្ច កុលសតានិ គហេត្វា និរយេ បតិតភាវំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ អគ្គសាវកេសុ បរិសំ គហេត្វា បក្កន្តេសុ សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ ឧណ្ហលោហិតេ មុខតោ និក្ខន្តេ ពលវវេទនាបីឡិតោ តថាគតស្ស គុណំ អនុស្សរិត្វា “អហមេវ នវ មាសេ តថាគតស្ស អនត្ថំ ចិន្តេសឹ, សត្ថុ បន មយិ បាបចិត្តំ នាម នត្ថិ, អសីតិមហាថេរានម្បិ មយិ អាឃាតោ នាម នត្ថិ, មយា កតកម្មេន អហមេវ ឥទានិ អនាថោ ជាតោ, សត្ថារាបិម្ហិ វិស្សដ្ឋោ មហាថេរេហិបិ ញាតិសេដ្ឋេន រាហុលត្ថេរេនបិ សក្យរាជកុលេហិបិ, គន្ត្វា សត្ថារំ ខមាបេស្សាមី”តិ បរិសាយ សញ្ញំ ទត្វា អត្តានំ បញ្ចកេន

គាហាបេត្វា រត្តិំ រត្តិំ គច្ឆន្តោ កោសលរដ្ឋំ សម្បាបុណិ។ អានន្ទត្ថេរោ សត្ថុ អារោចេសិ “ទេវទត្តោ កិរ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ខមាបេតុំ អាគច្ឆតី”តិ។ “អានន្ទ, ទេវទត្តោ មម ទស្សនំ ន លភិស្សតី”តិ។

អថ តស្មិំ សាវត្ថិនគរទ្វារំ សម្បត្តេ បុន ថេរោ អារោចេសិ, ភគវាបិ តថេវ អវច។ តស្ស ជេតវនេ បោក្ខរណិយា សមីបំ អាគតស្ស បាបំ មត្ថកំ បាបុណិ, សរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ, ន្ហត្វា បានីយំ បិវិតុកាមោ ហុត្វា “មញ្ចកតោ មំ អាវុសោ ឱតារេថ, បានីយំ បិវិស្សាមី”តិ អាហ។ តស្ស ឱតារេត្វា ភូមិយំ ឋបិតមត្តស្ស ចិត្តស្សាទេ អលទ្ធេយេវ មហាបថវី វិវរមទាសិ។ តាវទេវ តំ អវីចិតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋាយ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហិ។ សោ “បាបកម្មំ មេ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ តថាគតស្ស គុណេ អនុស្សរិត្វា –

“ឥមេហិ អដ្ឋីហិ តមគ្គបុគ្គលំ, ទេវាតិទេវំ នរទម្មសារថិំ;
សមន្តចក្ខុំ សតបុញ្ញលក្ខណំ, បាណេហិ ពុទ្ធំ សរណំ ឧបេមី”តិ។ (មិ. ប. ៤.១.៣) –

ឥមាយ គាថាយ សរណេ បតិដ្ឋហន្តោ អវីចិបរាយណោ អហោសិ។ តស្ស បន បញ្ច ឧបដ្ឋាកកុលសតានិ អហេសុំ។ តានិបិ តប្បក្ខិកានិ ហុត្វា ទសពលំ អក្កោសិត្វា អវីចិម្ហិយេវ និព្ពត្តិំសុ។ ឯវំ សោ តានិ បញ្ច កុលសតានិ គណ្ហិត្វា អវីចិម្ហិ បតិដ្ឋិតោ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ បាបោ លាភសក្ការគិទ្ធតាយ សម្មាសម្ពុទ្ធេ អដ្ឋានេ កោបំ ពន្ធិត្វា អនាគតភយមនោលោកេត្វា បញ្ចហិ កុលសតេហិ សទ្ធិំ អវីចិបរាយណោ ជាតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន ភិក្ខវេ, ឥទានេវ ទេវទត្តោ លាភសក្ការគិទ្ធោ ហុត្វា អនាគតភយំ ន ឱលោកេសិ, បុព្ពេបិ អនាគតភយំ អនោលោកេត្វា បច្ចុប្បន្នសុខគិទ្ធេន សទ្ធិំ បរិសាយ មហាវិនាសំ បត្តោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិតោ អវិទូរេ កុលសហស្សនិវាសោ មហាវឌ្ឍកីគាមោ អហោសិ។ តត្ថ វឌ្ឍកី “តុម្ហាកំ មញ្ចំ ករិស្សាម, បីឋំ ករិស្សាម, គេហំ ករិស្សាមា”តិ វត្វា មនុស្សានំ ហត្ថតោ ពហុំ ឥណំ គហេត្វា កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្ខិំសុ។ មនុស្សា ទិដ្ឋទិដ្ឋេ វឌ្ឍកី ចោទេន្តិ បលិពុទ្ធន្តិ។ តេ ឥណាយិកេហិ ឧបទ្ទុតា សុខំ វសិតុំ អសក្កោន្តា “វិទេសំ គន្ត្វា យត្ថ កត្ថចិ វសិស្សាមា”តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា មហតិំ នាវំ ពន្ធិត្វា នទិំ ឱតារេត្វា អាហរិត្វា គាមតោ គាវុតឌ្ឍយោជនមត្តេ ឋានេ ឋបេត្វា អឌ្ឍរត្តសមយេ គាមំ អាគន្ត្វា បុត្តទារមាទាយ នាវដ្ឋានំ គន្ត្វា នាវំ អារុយ្ហ អនុក្កមេន មហាសមុទ្ទំ បវិសិត្វា វាតវេគេន វិចរន្តា សមុទ្ទមជ្ឈេ ឯកំ ទីបកំ បាបុណិំសុ។ តស្មិំ បន ទីបកេ សយំជាតសាលិឧច្ឆុកទលិអម្ពជម្ពុបនសតាលនាឡិកេរាទីនិ វិវិធផលានិ អត្ថិ, អញ្ញតរោ ភិន្ននាវោ បុរិសោ បឋមតរំ តំ ទីបកំ បត្វា សាលិភត្តំ ភុញ្ជមានោ ឧច្ឆុអាទីនិ ខាទមានោ ថូលសរីរោ នគ្គោ បរូឡ្ហកេសមស្សុ តស្មិំ ទីបកេ បដិវសតិ។

វឌ្ឍកី ចិន្តយិំសុ “សចេ អយំ ទីបកោ រក្ខសបរិគ្គហិតោ ភវិស្សតិ, សព្ពេបិ អម្ហេ វិនាសំ បាបុណិស្សាម, បរិគ្គណ្ហិស្សាម តាវ ន”ន្តិ។ អថ សត្តដ្ឋ បុរិសា សូរា ពលវន្តោ សន្នទ្ធបញ្ចាវុធា ហុត្វា ឱតរិត្វា ទីបកំ បរិគ្គណ្ហិំសុ។ តស្មិំ ខណេ សោ បុរិសោ ភុត្តបាតរាសោ ឧច្ឆុរសំ បិវិត្វា សុខប្បត្តោ រមណីយេ បទេសេ រជតបដ្ដសទិសេ វាលុកតលេ សីតច្ឆាយាយ ឧត្តានកោ និបជ្ជិត្វា “ជម្ពុទីបវាសិនោ កសន្តា វបន្តា ឯវរូបំ សុខំ ន លភន្តិ, ជម្ពុទីបតោ មយ្ហំ អយមេវ ទីបកោ វរ”ន្តិ គាយមានោ ឧទានំ ឧទានេសិ។ អថ សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “សោ ភិក្ខវេ បុរិសោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសី”តិ ទស្សេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២៥. “កសន្តិ វបន្តិ តេ ជនា, មនុជា កម្មផលូបជីវិនោ;
នយិមស្ស ទីបកស្ស ភាគិនោ, ជម្ពុទីបា ឥទមេវ នោ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **តេ ជនា**តិ តេ ជម្ពុទីបវាសិនោ ជនា។ **កម្មផលូបជីវិនោ**តិ នានាកម្មានំ ផលូបជីវិនោ សត្តា។

អថ តេ ទីបកំ បរិគ្គណ្ហន្តា បុរិសា តស្ស គីតសទ្ទំ សុត្វា “មនុស្សសទ្ទោ វិយ សុយ្យតិ, ជានិស្សាម ន”ន្តិ សទ្ទានុសារេន គន្ត្វា តំ បុរិសំ ទិស្វា “យក្ខោ ភវិស្សតី”តិ ភីតតសិតា សរេ សន្នហឹសុ។ សោបិ តេ ទិស្វា អត្តនោ វធភយេន “នាហំ, សាមិ, យក្ខោ, បុរិសោម្ហិ, ជីវិតំ មេ ទេថា”តិ យាចន្តោ “បុរិសា នាម តុម្ហាទិសា នគ្គា ន ហោន្តី”តិ វុត្តេ បុនប្បុនំ យាចិត្វា មនុស្សភាវំ វិញ្ញាបេសិ។ តេ តំ បុរិសំ ឧបសង្កមិត្វា សម្មោទនីយំ កថំ សុត្វា តស្ស តត្ថ អាគតនិយាមំ បុច្ឆិំសុ។ សោបិ សព្ពំ តេសំ កថេត្វា “តុម្ហេ អត្តនោ បុញ្ញសម្បត្តិយា ឥធាគតា , អយំ ឧត្តមទីបោ, ន ឯត្ថ សហត្ថេន កម្មំ កត្វា ជីវន្តិ, សយំជាតសាលីនញ្ហេវ ឧច្ឆុអាទីនញ្ចេត្ថ អន្តោ នត្ថីតិ អនុក្កណ្ឋន្តា វសថា”តិ អាហ។ ឥធ បន វសន្តានំ អម្ហាកំ អញ្ញោ បរិបន្ថោ នត្ថិ, អញ្ញំ ភយំ ឯត្ថ នត្ថិ, អយំ បន

អមនុស្សបរិគ្គហិតោ, អមនុស្សា តុម្ហាកំ ឧច្ចារបស្សាវំ ទិស្វា កុជ្ឈេយ្យុំ, តស្មា តំ ករោន្តា វាលុកំ វិយូហិត្វា វាលុកាយ បដិច្ឆាទេយ្យាថ, ឯត្តកំ តេជ ភយំ, អញ្ញំ នត្ថិ, និច្ចំ អប្បមត្តា ភវេយ្យាថាតិ។ តេ តត្ថ វាសំ ឧបគច្ឆឹសុ។ តស្មឹ បន កុលសហស្សេ បញ្ចន្នំ បញ្ចន្នំ កុលសតានំ ជេដ្ឋកា ទ្វេ វឌ្ឍកី អហេសុំ។ តេសុ ឯកោ ពាលោ អហោសិ រសគិទ្ធោ, ឯកោ បណ្ឌិតោ រសេសុ អនល្លីនោ។

អបរភាគេ សព្ពេបិ តេ តត្ថ សុខំ វសន្តា ថូលសរីរា ហុត្វា ចិន្តយឹសុ "ចិរំ បីតា នោ សុរា, ឧច្ឆុរសេន មេរយំ កត្វា បិវិស្សាមា"តិ។ តេ មេរយំ ការេត្វា បិវិត្វា មទវសេន គាយន្តា នច្ចន្តា កីឡន្តា បមត្តា តត្ថ តត្ថ ឧច្ចារបស្សាវំ កត្វា អប្បដិច្ឆាទេត្វា ទីបកំ ជេគុច្ឆំ បដិកូលំ ករិំសុ។ ទេវតា "ឥមេ អម្ហាកំ កីឡាមណ្ឌលំ បដិកូលំ ករោន្តី"តិ កុជ្ឈិត្វា "មហាសមុទ្ទំ ឧត្តរាបេត្វា ទីបកធោវនំ ករិស្សាមា"តិ មន្តេត្វា "អយំ កាឡបក្ខោ, អជ្ជ អម្ហាកំ សមាគមោ ច ភិន្នោ, ឥតោ ទានិ បន្នរសមេ ទិវសេ បុណ្ណមីឧបោសថទិវសេ ចន្ទស្សុគ្គមនវេលាយ សមុទ្ទំ ឧព្ពត្តេត្វា សព្ពេបិមេ ឃាតេស្សាមា"តិ ទិវសំ ឋបយឹសុ។ អថ នេសំ អន្តរេ ឯកោ ធម្មិកោ ទេវបុត្តោ "មា ឥមេ មម បស្សន្តស្ស នស្សិំសូ"តិ អនុកម្បាយ តេសុ សាយមាសំ ភុញ្ជិត្វា ឃរទ្វារេ សុខកថាយ និសិន្នេសុ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ សកលទីបំ ឯកោភាសំ កត្វា ឧត្តរាយ ទិសាយ អាកាសេ ឋត្វា "អម្ភោ វឌ្ឍកី, ទេវតា តុម្ហាកំ កុទ្ធា។ ឥមស្មឹ ឋានេ មា វសិត្ថ, ឥតោ អឌ្ឍមាសច្ចយេន ហិ ទេវតា សមុទ្ទំ ឧព្ពត្តេត្វា សព្ពេវ តុម្ហេ ឃាតេស្សន្តិ, ឥតោ និក្ខមិត្វា បលាយថា"តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

២៦. "តិបញ្ចរត្តូបគតម្ហិ ចន្ទេ, វេគោ មហា ហេហិតិ សាគរស្ស;
ឧប្លវិស្សំ ទីបមិមំ ឧឡារំ, មា វោ វធី គច្ឆថ លេណមញ្ញ"ន្តិ។

តត្ថ **ឧប្លវិស្ស**ន្តិ ឥមំ ទីបកំ ឧប្លវន្តោ អជ្ឈោត្ថរន្តោ អភិភវិស្សតិ។ **មា វោ វធី**តិ សោ សាគរវេគោ តុម្ហេ មា វធិ។

ឥតិ សោ តេសំ ឱវាទំ ទត្វា អត្តនោ ឋានមេវ គតោ។ តស្មឹ គតេ អបរោ សាហសិកោ កក្ខឡោ ទេវបុត្តោ "ឥមេ ឥមស្ស វចនំ គហេត្វា បលាយេយ្យុំ, អហំ នេសំ គមនំ និវារេត្វា សព្ពេបិមេ មហាវិនាសំ បាបេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា ទិព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ សកលទីបំ ឯកោភាសំ ករោន្តោ អាគន្ត្វា ទក្ខិណាយ ទិសាយ អាកាសេ ឋត្វា "ឯកោ ទេវបុត្តោ ឥធាគតោ, នោ"តិ បុច្ឆិត្វា "អាគតោ"តិ វុត្តេ "សោ វោ កឹ កថេសី"តិ វត្វា "ឥមំ នាម, សាមី"តិ វុត្តេ "សោ តុម្ហាកំ ឥធ និវាសំ ន ឥច្ឆតិ, ទោសេន កថេតិ, តុម្ហេ អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា ឥធេវ វសថា"តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៧. "ន ជាតុយំ សាគរវារិវេគោ, ឧប្លវិស្សំ ទីបមិមំ ឧឡារំ;
តំ មេ និមិត្តេហិ ពហូហិ ទិដ្ឋំ, មា ភេថ កឹ សោចថ មោទថវ្ហោ។

២៨. "បហូតភក្ខំ ពហុអន្នបានំ, បត្តត្ថ អាវាសមិមំ ឧឡារំ;
ន វោ ភយំ បដិបស្សាមិ កិញ្ចិ, អាបុត្តបុត្តេហិ បមោទថវ្ហោ"តិ។

តត្ថ **ន ជាតុយ**ន្តិ ន ជាតុ អយំ។ **មា ភេថា**តិ មា ភាយិត្ថ។ **មោទថវ្ហោ**តិ បមោទិតា បីតិសោមនស្សជាតា ហោថ។ **អាបុត្តបុត្តេហី**តិ យាវ បុត្តានម្បិ បុត្តេហិ បមោទថ, នត្ថិ វោ ឥមស្មឹ ឋានេ ភយន្តិ។

ឯវំ សោ ឥមាហិ ទ្វីហិ គាថាហិ តេ អស្សាសេត្វា បក្កាមិ។ តស្ស បក្កន្តកាលេ ធម្មិកទេវបុត្តស្ស វចនំ អនាទិយន្តោ ពាលវឌ្ឍកី "សុណន្តុ មេ, ភោន្តោ, វចន"ន្តិ សេសវឌ្ឍកី អាមន្តេត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

២៩. "យោ ទេវោយំ ទក្ខិណាយំ ទិសាយំ, ខេមន្តិ បក្កោសតិ តស្ស សច្ចំ;
ន ឧត្តរោ វេទិ ភយាភយស្ស, មា ភេថ កឹ សោចថ មោទថវ្ហោ"តិ។

តត្ថ **ទក្ខិណាយ**ន្តិ ទក្ខិណាយ, អយមេវ វា បាឋោ។

តំ សុត្វា រសគិទ្ធា បញ្ចសតា វឌ្ឍកី តស្ស ពាលស្ស វចនំ អាទិយឹសុ។ ឥតរោ បន បណ្ឌិតវឌ្ឍកី តស្ស វចនំ អនាទិយន្តោ តេ វឌ្ឍកី អាមន្តេត្វា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៣០. "យថា ឥមេ វិប្បវទន្តិ យក្ខា, ឯកោ ភយំ សំសតិ ខេមមេកោ;
តទិង្ឃ មយ្ហំ វចនំ សុណាថ, ខិប្បំ លហុំ មា វិនស្សិម្ហ សព្ពេ។

៣១. “សព្ពេ សមាគម្ម ករោម នាវំ, ទោណឹ ទឡ្ហំ សព្ពយន្តូបបន្នំ;
សចេ អយំ ទក្ខិណោ សច្ចមាហ, មោឃំ បដិក្កោសតិ ឧត្តរោយំ;
សា ចេវ នោ ហេហិតិ អាបទត្ថា, ឥមញ្ច ទីបំ ន បរិច្ចជេម។

៣២. “សចេ ច ខោ ឧត្តរោ សច្ចមាហ, មោឃំ បដិក្កោសតិ ទក្ខិណោយំ;
តមេវ នាវំ អភិរុយ្ហ សព្ពេ, ឯវំ មយំ សោត្ថិ តរេមុ បារំ។

៣៣. “ន វេ សុគណ្ហំ បឋមេន សេដ្ឋំ, កនិដ្ឋមាបាថគតំ គហេត្វា;
យោ ចីធ តច្ឆំ បវិចេយ្យ គណ្ហតិ, ស វេ នរោ សេដ្ឋមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **វិប្បវទន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញំ វិរុទ្ធំ វទន្តិ។ **លហុ**ន្តិ បុរិមស្ស អត្ថទីបនំ។ **ទោណិ**ន្តិ គម្ភីរំ មហានាវំ។ **សព្ពយន្តូបបន្ន**ន្តិ សព្ពេហិ ផិយារិត្តាទីហិ យន្តេហិ ឧបបន្នំ។ **សា ចេវ នោ ហេហិតិ អាបទត្ថា**តិ សា ច នោ នាវា បច្ឆាបិ ឧប្បន្នាយ អាបទាយ អត្ថា ភវិស្សតិ, ឥមញ្ច ទីបំ ន បរិច្ចជិស្សាម។ **តរេមូ**តិ តរិស្សាម។ **ន វេ សុគណ្ហ**ន្តិ ន វេ សុខេន គណ្ហិតព្ពំ។ **សេដ្ឋ**ន្តិ ឧត្តមំ តថំ សច្ចំ។ **កនិដ្ឋ**ន្តិ បឋមវចនំ ឧបាទាយ បច្ឆិមវចនំ កនិដ្ឋំ នាម។ ឥធាបិ “ន វេ សុគណ្ហ”ន្តិ អនុវត្តតេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អម្ភោ វឌ្ឍកី, យេន កេនចិ បឋមេន វុត្តវចនំ “ឥទមេវ សេដ្ឋំ តថំ សច្ច”ន្តិ សុខំ ន គណ្ហិតព្ពមេវ, យថា ច តំ, ឯវំ កនិដ្ឋំ គច្ឆា វុត្តវចនម្បិ “ឥទមេវ តថំ សច្ច”ន្តិ ន គណ្ហិតព្ពំ។ យំ បន សោតវិសយំ អាបាថគតំ ហោតិ, តំ អាបាថគតំ គហេត្វា យោ ឥធ បណ្ឌិតបុរិសោ បុរិមវចនញ្ច បច្ឆិមវចនញ្ច បវិចេយ្យ វិចិនិត្វា តីរេត្វា ឧបបរិក្ខិត្វា តច្ឆំ គណ្ហាតិ, យំ តថំ សច្ចំ សភាវភូតំ, តទេវ បច្ចក្ខំ កត្វា គណ្ហាតិ។ **ស វេ នរោ សេដ្ឋមុបេតិ ឋាន**ន្តិ សោ ឧត្តមំ ឋានំ ឧបេតិ អធិគច្ឆតិ វិន្ទតិ លភតីតិ។

សោ ឯវញ្ច បន វត្វា អាហ – “អម្ភោ, មយំ ទ្វិន្នម្បិ ទេវតានំ វចនំ ករិស្សាម, នាវំ តាវ សជ្ជេយ្យាម។ សចេ បឋមស្ស វចនំ សច្ចំ ភវិស្សតិ, តំ នាវំ អភិរុហិត្វា បលាយិស្សាម, អថ ឥតរស្ស វចនំ សច្ចំ ភវិស្សតិ, នាវំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា ឥធេវ វសិស្សាមា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ ពាលវឌ្ឍកី “អម្ភោ, ត្វំ ឧទកបាតិយំ សុសុមារំ បស្សសិ, អតីវ ទីឃំ បស្សសិ, បឋមទេវបុត្តោ អម្ហេសុ ទោសវសេន កថេសិ, បច្ឆិមោ សិនេហេនេវ, ឥមំ ឯវរូបំ វរទីបំ បហាយ កុហិំ គមិស្សាម, សចេ បន ត្វំ គន្តុកាមោ, តវ បរិសំ គណ្ហិត្វា នាវំ ករោហិ, អម្ហាកំ នាវាយ កិច្ចំ នត្ថី”តិ អាហ។ បណ្ឌិតោ អត្តនោ បរិសំ គហេត្វា នាវំ សជ្ជេត្វា នាវាយ សព្ពូបករណានិ អារោបេត្វា សបរិសោ នាវាយ អដ្ឋាសិ។

តតោ បុណ្ណមទិវសេ ចន្ទស្ស ឧគ្គមនវេលាយ សមុទ្ទតោ ឩមិ ឧត្ថហិត្វា ជាណុកបមាណា ហុត្វា ទីបកំ ធោវិត្វា គតា។ បណ្ឌិតោ សមុទ្ទស្ស ឧត្តរណភាវំ ញត្វា នាវំ វិស្សជ្ជេសិ។ ពាលវឌ្ឍកិបក្ខិកានិ បញ្ច កុលសតានិ “សមុទ្ទតោ ឩមិ ទីបធោវនត្ថាយ អាគតា, ឯត្តកមេវ ឯត”ន្តិ កថេន្តា និសីទឹសុ។ តតោ បដិបាដិយា កដិប្បមាណា បុរិសប្បមាណា តាលប្បមាណា សត្តតាលប្បមាណា សាគរឩមិ ទីបកម្បិ វុយ្ហមានា អាគញ្ឆិ។ បណ្ឌិតោ ឧបាយកុសលតាយ រសេ អលគ្គោ សោត្ថិនា គតោ, ពាលវឌ្ឍកី រសគិទ្ធេន អនាគតភយំ អនោលោកេន្តោ បញ្ចហិ កុលសតេហិ សទ្ធឹ វិនាសំ បត្តោ។

តតោ បរា សានុសាសនី តមត្ថំ ទីបយមានា តិស្សោ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ហោន្តិ –

៣៤. “យថាបិ តេ សាគរវារិមជ្ឈេ, សកម្មុនា សោត្ថិ វហឹសុ វាណិជា;
អនាគតត្ថំ បដិវិជ្ឈិយាន, អប្បម្បិ នាច្ចេតិ ស ភូរិបញ្ញោ។

៣៥. “ពាលា ច មោហេន រសានុគិទ្ធា, អនាគតំ អប្បដិវិជ្ឈិយត្ថំ;
បច្ចុប្បន្នេ សីទន្តិ អត្ថជាតេ, សមុទ្ទមជ្ឈេ យថា តេ មនុស្សា។

៣៦. “អនាគតំ បដិកយិរាថ កិច្ចំ, ‘មា មំ កិច្ចំ កិច្ចកាលេ ព្យធេសិ’;
តំ តាទិសំ បដិកតកិច្ចការិំ, ន តំ កិច្ចំ កិច្ចកាលេ ព្យធេតី”តិ។

តត្ថ **សកម្មុនា**តិ អនាគតភយំ ទិស្វា បុរេតរំ កតេន អត្តនោ កម្មេន។ **សោត្ថិ វហឹសូ**តិ ខេមេន គមឹសុ។ **វាណិជា**តិ សមុទ្ទេ វិចរណភាវេន វឌ្ឍកី វុត្តា។ **បដិវិជ្ឈិយានា**តិ ឯវំ, ភិក្ខវេ , បឋមតរំ កត្តព្ពំ អនាគតំ អត្ថំ បដិវិជ្ឈិត្វា ឥធលោកេ ភូរិបញ្ញោ កុលបុត្តោ អប្បមត្តកម្បិ អត្តនោ អត្ថំ ន អច្ចេតិ នាតិវត្តតិ, ន ហាបេតីតិ អត្ថោ។ **អប្បដិវិជ្ឈិយត្ថ**ន្តិ អប្បដិវិជ្ឈិត្វា អត្ថំ, បឋមមេវ កត្តព្ពំ អកត្វាតិ អត្ថោ។ **បច្ចុប្បន្នេ**តិ យទា តំ អនាគតំ អត្ថជាតំ ឧប្បជ្ជតិ, តទា តស្មិំ បច្ចុប្បន្នេ **សីទន្តិ**, អត្ថេ ជាតេ អត្តនោ បតិដ្ឋំ ន លភន្តិ, សមុទ្ទេ តេ ពាលវឌ្ឍកី មនុស្សា វិយ វិនាសំ បាបុណន្តិ។

អនាគតន្តិ ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតបុរិសោ អនាគតំ បឋមតរំ កត្តព្ពកិច្ចំ សម្បរាយិកំ វា ទិដ្ឋធម្មិកំ វា **បដិកយិរាថ**, បុរេតរមេវ ករេយ្យ។ កីការណា? **មា មំ កិច្ចំ កិច្ចកាលេ ព្យធេសិ**, បុរេ កត្តព្ពញ្ហិ បុរេ អកយិរមានំ បច្ឆា បច្ចុប្បន្នភាវប្បត្តំ អត្តនោ កិច្ចកាលេ កាយចិត្តាពាធេន ព្យធេតិ, តំ មំ មា ព្យធេសីតិ បឋមមេវ នំ បណ្ឌិតោ ករេយ្យ។ **តំ តាទិស**ន្តិ យថា បណ្ឌិតំ បុរិសំ។ **បដិកតកិច្ចការិ**ន្តិ បដិកច្ចេវ កត្តព្ពកិច្ចការិនំ។ **តំ កិច្ចំ កិច្ចកាលេ**តិ អនាគតំ កិច្ចំ កយិរមានំ បច្ឆា បច្ចុប្បន្នភាវប្បត្តំ អត្តនោ កិច្ចកាលេ កាយចិត្តាពាធកាលេ តាទិសំ បុរិសំ ន ព្យធេតិ ន ពាធតិ។ កស្មា? បុរេយេវ កតត្តាតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ បច្ចុប្បន្នសុខេ លគ្គោ អនាគតភយំ អនោលោកេត្វា សបរិសោ វិនាសំ បត្តោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ពាលវឌ្ឍកី ទេវទត្តោ អហោសិ, ទក្ខិណទិសាយ ឋិតោ អធម្មិកទេវបុត្តោ កោកាលិកោ, ឧត្តរទិសាយ ឋិតោ ធម្មិកទេវបុត្តោ សារិបុត្តោ, បណ្ឌិតវឌ្ឍកី បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សមុទ្ទវាណិជជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៦៧] ៤. កាមជាតកវណ្ណនា

កាមំ កាមយមានស្សាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី ព្រាហ្មណោ អចិរវតីតីរេ ខេត្តករណត្ថាយ អរញ្ញំ កោដេសិ។ សត្ថា តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ មគ្គា ឱក្កម្ម តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា “កិំ ករោសិ ព្រាហ្មណា”តិ វត្វា “ខេត្តដ្ឋានំ កោដាបេមិ ភោ, គោតមា”តិ វុត្តេ “សាធុ, ព្រាហ្មណ, កម្មំ ករោហី”តិ វត្វា អគមាសិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ឆិន្នរុក្ខេ ហារេត្វា ខេត្តស្ស សោធនកាលេ កសនកាលេ កេទារពន្ធនកាលេ វបនកាលេតិ បុនប្បុនំ គន្ត្វា តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារមកាសិ។ វបនទិវសេ បន សោ ព្រាហ្មណោ “អជ្ជ, ភោ គោតម, មយ្ហំ វប្បមង្គលំ, អហំ ឥមស្មិំ សស្សេ និប្ផន្នេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ សត្ថា តុណ្ហីភាវេន អធិវាសេត្វា បក្កាមិ។ បុនេកទិវសំ ព្រាហ្មណោ សស្សំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថាបិ តត្ថ គន្ត្វា “កិំ ករោសិ ព្រាហ្មណា”តិ បុច្ឆិត្វា “សស្សំ ឱលោកេមិ ភោ គោតមា”តិ វុត្តេ “សាធុ ព្រាហ្មណា”តិ វត្វា បក្កាមិ។ តទា ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ “សមណោ គោតមោ អភិណ្ហំ អាគច្ឆតិ, និស្សំសយំ ភត្តេន អត្ថិកោ, ទស្សាមហំ តស្ស ភត្ត”ន្តិ។ តស្សេវំ ចិន្តេត្វា គេហំ គតទិវសេ សត្ថាបិ តត្ថ អគមាសិ។ អថ ព្រាហ្មណស្ស អតិវិយ វិស្សាសោ អហោសិ។ អបរភាគេ បរិណតេ សស្សេ “ស្វេ ខេត្តំ លាយិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា និបន្នេ ព្រាហ្មណេ អចិរវតិយា ឧបរិ សព្ពរត្តិំ ករកវស្សំ វស្សិ។ មហោឃោ អាគន្ត្វា ឯកនាឡិមត្តម្បិ អនវសេសំ កត្វា សព្ពំ សស្សំ សមុទ្ទំ បវេសេសិ។ ព្រាហ្មណោ ឱឃម្ហិ បតិតេ សស្សវិនាសំ ឱលោកេត្វា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាហោសិ, ពលវសោកាភិភូតោ ហត្ថេន ឧរំ បហរិត្វា បរិទេវមានោ រោទន្តោ និបជ្ជិ។

សត្ថា បច្ចូសសមយេ សោកាភិភូតំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា “ព្រាហ្មណស្សាវស្សយោ ភវិស្សាមី”តិ បុនទិវសេ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ ភិក្ខូ វិហារំ បេសេត្វា បច្ឆាសមណេន សទ្ធិំ តស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណោ សត្ថុ អាគតភាវំ សុត្វា “បដិសន្ថារត្ថាយ មេ សហាយោ អាគតោ ភវិស្សតី”តិ បដិលទ្ធស្សាសោ អាសនំ បញ្ញាបេសិ។ សត្ថា បវិសិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា “ព្រាហ្មណ, កស្មា ត្វំ ទុម្មនោសិ, កិំ តេ អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ ភោ គោតម, អចិរវតីតីរេ មយា រុក្ខច្ឆេទនតោ បដ្ឋាយ កតំ កម្មំ តុម្ហេ ជានាថ, អហំ “ឥមស្មិំ សស្សេ និប្ផន្នេ តុម្ហាកំ ទានំ ទស្សាមី”តិ វិចរាមិ, ឥទានិ មេ សព្ពំ តំ សស្សំ មហោឃោ សមុទ្ទមេវ បវេសេសិ, កិញ្ចិ អវសិដ្ឋំ នត្ថិ, សកដសតមត្តំ ធញ្ញំ វិនដ្ឋំ, តេន មេ មហាសោកោ ឧប្បន្នោតិ។ “កិំ បន, ព្រាហ្មណ, សោចន្តស្ស នដ្ឋំ បុនាគច្ឆតី”តិ។ “នោ ហេតំ ភោ គោតមា”តិ។ “ឯវំ សន្តេ កស្មា សោចសិ, ឥមេសំ សត្តានំ ធនធញ្ញំ នាម ឧប្បជ្ជនកាលេ ឧប្បជ្ជតិ, នស្សនកាលេ នស្សតិ, កិញ្ចិ សង្ខារគតំ អនស្សនធម្មំ នាម នត្ថិ, មា ចិន្តយី”តិ។ ឥតិ នំ សត្ថា សមស្សាសេត្វា តស្ស សប្បាយធម្មំ ទេសេន្តោ **កាមសុត្តំ** (សុ. និ. ៧៧២ អាទយោ) កថេសិ។ សុត្តបរិយោសានេ សោចន្តោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សត្ថា តំ និស្សោកំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ អគមាសិ។ “សត្ថា អសុកំ នាម ព្រាហ្មណំ សោកសល្លសមប្បិតំ និស្សោកំ កត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសី”តិ សកលនគរំ អញ្ញាសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទសពលោ ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ មិត្តំ កត្វា វិស្សាសិកោ ហុត្វា ឧបាយេនេវ តស្ស សោកសល្លសមប្បិតស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា តំ និស្សោកំ កត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ ឯតំ និស្សោកមកាសិ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ។ សោ ជេដ្ឋកស្ស ឧបរជ្ជំ អទាសិ, កនិដ្ឋស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ។ អបរភាគេ ព្រហ្មទត្តេ កាលកតេ អមច្ចា ជេដ្ឋកស្ស អភិសេកំ បដ្ឋបេសុំ។ សោ “ន មយ្ហំ

រជ្ជេនត្ថោ, កនិដ្ឋស្ស មេ ទេថា”តិ វត្វា បុនប្បុនំ យាចិយមានោបិ បដិក្ខិបិត្វា កនិដ្ឋស្ស អភិសេកេ កតេ “ន មេ ឥស្សរិយេនត្ថោ”តិ ឧបរជ្ជាទីនិបិ ន ឥច្ឆិ។ “តេន ហិ សាទូនិ ភោជនានិ ភុញ្ជន្តោ ឥធេវ វសាហី”តិ វុត្តេបិ “ន មេ ឥមស្មឹ នគរេ កិច្ចំ អត្ថី”តិ ពារាណសិតោ និក្ខមិត្វា បច្ចន្តំ គន្ត្វា ឯកំ សេដ្ឋិកុលំ និស្សាយ សហត្ថេន កម្មំ ករោន្តោ វសិ។ តេ អបរភាគេ តស្ស រាជកុមារភាវំ ញត្វា កម្មំ កាតុំ នាទំសុ, កុមារបរិហារេនេវ តំ បរិហរឹសុ។ អបរភាគេ រាជកម្មិកា ខេត្តប្បមាណគ្គហណត្ថាយ តំ គាមំ អគមំសុ។ សេដ្ឋិ រាជកុមារំ ឧបសង្កមិត្វា “សាមិ, មយំ តុម្ហេ បោសេម, កនិដ្ឋភាតិកស្ស បណ្ណំ បេសេត្វា អម្ហាកំ ពលឹ ហារេថា”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “អហំ អសុកសេដ្ឋិកុលំ នាម ឧបនិស្សាយ វសាមិ, មំ និស្សាយ ឯតេសំ ពលឹ វិស្សជ្ជេហី”តិ បណ្ណំ បេសេសិ។ រាជា “សាធូ”តិ វត្វា តថា ការេសិ។

អថ នំ សកលគាមវាសិនោបិ ជនបទវាសិនោបិ ឧបសង្កមិត្វា “មយំ តុម្ហាកញ្ញេវ ពលឹ ទស្សាម, អម្ហាកម្បិ សុង្កំ វិស្សជ្ជាបេហី”តិ អាហំសុ។ សោ តេសម្បិ អត្ថាយ បណ្ណំ បេសេត្វា វិស្សជ្ជាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេ តស្សេវ ពលឹ អទំសុ។ អថស្ស មហាលាភសក្ការោ អហោសិ, តេន សទ្ធិញ្ញេវស្ស តណ្ហាបិ មហតី ជាតា។ សោ អបរភាគេបិ សព្ពំ ជនបទំ យាចិ, ឧបឌ្ឍរជ្ជំ យាចិ, កនិដ្ឋោបិ តស្ស អទាសិយេវ។ សោ តណ្ហាយ វឌ្ឍមានាយ ឧបឌ្ឍរជ្ជេនបិ អសន្តុដ្ឋោ “រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ជនបទបរិវុតោ តំ នគរំ គន្ត្វា ពហិនគរេ ឋត្វា “រជ្ជំ វា មេ ទេតុ យុទ្ធំ វា”តិ កនិដ្ឋស្ស បណ្ណំ បហិណិ។ កនិដ្ឋោ ចិន្តេសិ “អយំ ពាលោ បុព្ពេ រជ្ជម្បិ ឧបរជ្ជាទីនិបិ បដិក្ខិបិត្វា ឥទានិ ‘យុទ្ធេន គណ្ហាមី’តិ វទតិ, សចេ ខោ បនាហំ ឥមំ យុទ្ធេន មារេស្សាមិ, គរហា មេ ភវិស្សតិ, កឹ មេ រជ្ជេនា”តិ។ អថស្ស “អលំ យុទ្ធេន, រជ្ជំ គណ្ហតូ”តិ បេសេសិ។ សោ រជ្ជំ គណ្ហិត្វា កនិដ្ឋស្ស ឧបរជ្ជំ ទត្វា តតោ បដ្ឋាយ រជ្ជំ ការេន្តោ តណ្ហាវសិកោ ហុត្វា ឯកេន រជ្ជេន អសន្តុដ្ឋោ ទ្វេ តីណិ រជ្ជានិ បត្ថេត្វា តណ្ហាយ កោដឹ នាទ្ទស។

តទា សក្កោ ទេវរាជា “កេ នុ ខោ លោកេ មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហន្តិ, កេ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តិ, កេ តណ្ហាវសិកា”តិ ឱលោកេន្តោ តស្ស តណ្ហាវសិកភាវំ ញត្វា “អយំ ពាលោ ពារាណសិរជ្ជេនបិ ន តុស្សតិ, អហំ សិក្ខាបេស្សាមិ ន”ន្តិ មាណវកវេសេន រាជទ្វារេ ឋត្វា “ឯកោ ឧបាយកុសលោ មាណវោ ទ្វារេ ឋិតោ”តិ អារោចាបេត្វា “បវិសតូ”តិ វុត្តេ បវិសិត្វា រាជានំ ជយាបេត្វា “កឹការណា អាគតោសី”តិ វុត្តេ “មហារាជ តុម្ហាកំ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថិ, រហោ បច្ចាសីសាមី”តិ អាហ។ សក្កានុភាវេន តាវទេវ មនុស្សា បដិក្កមឹសុ។ អថ នំ មាណវោ “អហំ, មហារាជ, ផីតានិ អាកិណ្ណមនុស្សានិ សម្បន្នពលវាហនានិ តីណិ នគរានិ បស្សាមិ, អហំ តេ អត្តនោ អានុភាវេន តេសុ រជ្ជំ គហេត្វា ទស្សាមិ, បបញ្ចំ អកត្វា សីឃំ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ សោ តណ្ហាវសិកោ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សក្កានុភាវេន “កោ វា ត្វំ, កុតោ វា អាគតោ, កឹ វា តេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ ន បុច្ឆិ។ សោបិ ឯត្តកំ វត្វា តាវតឹសភវនមេវ អគមាសិ។

រាជា អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា “ឯកោ មាណវោ ‘អម្ហាកំ តីណិ រជ្ជានិ គហេត្វា ទស្សាមី’តិ អាហ, តំ បក្កោសថ, នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា ពលកាយំ សន្និបាតាបេថ, បបញ្ចំ អកត្វា តីណិ រជ្ជានិ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្វា “កឹ បន តេ, មហារាជ, តស្ស មាណវស្ស សក្ការោ វា កតោ, និវាសដ្ឋានំ វា បុច្ឆិត”ន្តិ វុត្តេ “នេវ សក្ការំ អកាសឹ, ន និវាសដ្ឋានំ បុច្ឆឹ, គច្ឆថ នំ ឧបធារេថា”តិ អាហ។ ឧបធារេន្តា នំ អទិស្វា “មហារាជ, សកលនគរេ មាណវំ ន បស្សាមា”តិ អារោចេសុំ។ តំ សុត្វា រាជា ទោមនស្សជាតោ “តីសុ នគរេសុ រជ្ជំ នដ្ឋំ, មហន្តេនម្ហិ យសេន បរិហីនោ, ‘នេវ មេ បរិព្ពយំ អទាសិ, ន ច បុច្ឆិ និវាសដ្ឋាន’ន្តិ មយ្ហំ កុជ្ឈិត្វា មាណវោ អនាគតោ ភវិស្សតី”តិ បុនប្បុនំ ចិន្តេសិ។ អថស្ស តណ្ហាវសិកស្ស សរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ, សរីរេ បរិឌយ្ហន្តេ ឧទរំ ខោភេត្វា លោហិតបក្ខន្ទិកា ឧទបាទិ។ ឯកំ ភាជនំ បវិសតិ, ឯកំ និក្ខមតិ, វេជ្ជា តិកិច្ឆិតុំ ន សក្កោន្តិ, រាជា កិលមតិ។ អថស្ស ព្យាធិតភាវោ សកលនគរេ បាកដោ អហោសិ។

តទា ពោធិសត្តោ តក្កសិលតោ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ពារាណសិនគរេ មាតាបិតូនំ សន្តិកំ អាគតោ តំ រញ្ញោ បវត្តឹ សុត្វា “អហំ តិកិច្ឆិស្សាមី”តិ រាជទ្វារំ គន្ត្វា “ឯកោ កិរ តរុណមាណវោ តុម្ហេ តិកិច្ឆិតុំ អាគតោ”តិ អារោចាបេសិ។ រាជា “មហន្តមហន្តា ទិសាបាមោក្ខវេជ្ជាបិ មំ តិកិច្ឆិតុំ ន សក្កោន្តិ, កឹ តរុណមាណវោ សក្ខិស្សតិ, បរិព្ពយំ ទត្វា វិស្សជ្ជេថ ន”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា មាណវោ “មយ្ហំ វេជ្ជកម្មេន វេតនំ នត្ថិ, អហំ តិកិច្ឆាមិ, កេវលំ ភេសជ្ជមូលមត្តំ ទេតូ”តិ អាហ។ តំ សុត្វា រាជា “សាធូ”តិ បក្កោសាបេសិ។ មាណវោ រាជានំ វន្ទិត្វា “មា ភាយិ, មហារាជ, អហំ តេ តិកិច្ឆាមិ, អបិច ខោ បន មេ រោគស្ស សមុដ្ឋានំ អាចិក្ខាហី”តិ អាហ។ រាជា ហរាយមានោ “កឹ តេ សមុដ្ឋានេន, ភេសជ្ជំ ឯវ ករោហី”តិ អាហ។ មហារាជ, វេជ្ជា នាម “អយំ ព្យាធិ ឥមំ និស្សាយ សមុដ្ឋិតោ”តិ ញត្វា អនុច្ឆវិកំ ភេសជ្ជំ ករោន្តីតិ។ រាជា “សាធុ តាតា”តិ សមុដ្ឋានំ កថេន្តោ “ឯកេន មាណវេន អាគន្ត្វា តីសុ នគរេសុ រជ្ជំ គហេត្វា ទស្សាមី”តិអាទឹ កត្វា សព្ពំ កថេត្វា “ឥតិ មេ តាត, តណ្ហំ និស្សាយ ព្យាធិ ឧប្បន្នោ, សចេ តិកិច្ឆិតុំ សក្កោសិ, តិកិច្ឆាហី”តិ អាហ។ កឹ បន មហារាជ, សោចនាយ តានិ នគរានិ សក្កា

លទ្ធន្តិ? “ន សក្កា តាតា”តិ។ “ឯវំ សន្តេ កស្មា សោចសិ, មហារាជ, សព្ពមេវ ហិ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកវត្ថុំ អត្តនោ កាយំ អាទឹ កត្វា បហាយ គមនីយំ , ចតូសុ នគរេសុ រជ្ជំ គហេត្វាបិ ត្វំ ឯកប្បហារេនេវ ន ចតស្សោ ភត្តបាតិយោ ភុញ្ជិស្សសិ, ន ចតូសុ សយនេសុ សយិស្សសិ, ន ចត្តារិ វត្ថយុគានិ អច្ឆាទេស្សសិ, តណ្ហាវសិកេន នាម ភវិតុំ ន វដ្តតិ, អយញ្ហិ តណ្ហា នាម វឌ្ឍមានា ចតូហិ អបាយេហិ មុច្ចិតុំ ន ទេតីតិ។

ឥតិ នំ មហាសត្តោ ឱវទិត្វា អថស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៧. “កាមំ កាមយមានស្ស, តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ;
អទ្ធា បីតិមនោ ហោតិ, លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតិ។

៣៨. “កាមំ កាមយមានស្ស, តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ;
តតោ នំ អបរំ កាមេ, ឃម្មេ តណ្ហំវ វិន្ទតិ។

៣៩. “គវំវ សិង្គិនោ សិង្គំ, វឌ្ឍមានស្ស វឌ្ឍតិ;
ឯវំ មន្ទស្ស បោសស្ស, ពាលស្ស អវិជានតោ;
ភិយ្យោ តណ្ហា បិបាសា ច, វឌ្ឍមានស្ស វឌ្ឍតិ។

៤០. “បថព្យា សាលិយវកំ, គវាស្សំ ទាសបោរិសំ;
ទត្វា ច នាលមេកស្ស, ឥតិ វិទ្វា សមំ ចរេ។

៤១. “រាជា បសយ្ហ បថវឹ វិជិត្វា, សសាគរន្តំ មហិមាវសន្តោ;
ឱរំ សមុទ្ទស្ស អតិត្តរូបោ, បារំ សមុទ្ទស្សបិ បត្ថយេថ។

៤២. “យាវ អនុស្សរំ កាមេ, មនសា តិត្តិ នាជ្ឈគា;
តតោ និវត្តា បដិក្កម្ម ទិស្វា, តេ វេ សុតិត្តា យេ បញ្ញាយ តិត្តា។

៤៣. “បញ្ញាយ តិត្តិនំ សេដ្ឋំ, ន សោ កាមេហិ តប្បតិ;
បញ្ញាយ តិត្តំ បុរិសំ, តណ្ហា ន កុរុតេ វសំ។

៤៤. “អបចិនេថេវ កាមានំ, អប្បិច្ឆស្ស អលោលុបោ;
សមុទ្ទមត្តោ បុរិសោ, ន សោ កាមេហិ តប្បតិ។

៤៥. “រថការោវ ចម្មស្ស, បរិកន្តំ ឧបាហនំ;
យំ យំ ចជតិ កាមានំ, តំ តំ សម្បជ្ជតេ សុខំ;
សព្ពញ្ចេ សុខមិច្ឆេយ្យ, សព្ពេ កាមេ បរិច្ចជេ”តិ។

តត្ថ **កាម**ន្តិ វត្ថុកាមម្បិ កិលេសកាមម្បិ។ **កាមយមានស្សា**តិ បត្ថយមានស្ស។ **តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតី**តិ តស្ស បុគ្គលស្ស តំ កាមិតវត្ថុ សមិជ្ឈតិ ចេ, និប្ផជ្ជតិ ចេតិ អត្ថោ។ **តតោ នំ អបរំ កាមេ**តិ ឯត្ថ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **អបរ**ន្តិ បរភាគទីបនំ។ **កាមេ**តិ ឧបយោគពហុវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ កាមំ កាមយមានស្ស តំ កាមិតវត្ថុ សមិជ្ឈតិ, តស្មិំ សមិទ្ធេ តតោ បរំ សោ បុគ្គលោ កាមយមានោ យថា នាម **ឃម្មេ** គិម្ហកាលេ វាតាតបេន កិលន្តោ **តណ្ហំ វិន្ទតិ**, បានីយបិបាសំ បដិលភតិ, ឯវំ ភិយ្យោ កាមតណ្ហាសង្ខាតេ កាមេ វិន្ទតិ បដិលភតិ, រូបតណ្ហាទិកា តណ្ហា ចស្ស វឌ្ឍតិយេវាតិ។ **គវំវា**តិ គោរូបស្ស វិយ។ **សិង្គិនោ**តិ មត្ថកំ បទាលេត្វា ឧដ្ឋិតសិង្គស្ស។ **មន្ទស្សា**តិ មន្ទបញ្ញស្ស។ **ពាលស្សា**តិ ពាលធម្មេ យុត្តស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា វច្ឆកស្ស វឌ្ឍន្តស្ស សរីរេនេវ សទ្ធិំ សិង្គំ វឌ្ឍតិ, ឯវំ អន្ធពាលស្សបិ អប្បត្តកាមតណ្ហា ច បត្តកាមបិបាសា ច អបរាបរំ វឌ្ឍតីតិ។

សាលិយវកន្តិ សាលិខេត្តយវខេត្តំ។ ឯតេន សាលិយវាទិកំ សព្ពំ ធញ្ញំ ទស្សេតិ, ទុតិយបទេន សព្ពំ ទ្វិបទចតុប្បទំ ទស្សេតិ។ បឋមបទេន វា សព្ពំ អវិញ្ញាណកំ, ឥតរេន សវិញ្ញាណកំ។ **ទត្វា ចា**តិ ទត្វាបិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តិដ្ឋន្តុ តីណិ រជ្ជានិ, សចេ សោ មាណវោ អញ្ញំ វា សកលម្បិ បថវឹ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណករតនបូរំ កស្សចិ ទត្វា គច្ឆេយ្យ, ឥទម្បិ ឯត្តកំ វត្ថុ ឯកស្សេវ អបរិយន្តំ, ឯវំ ទុប្បូរា ឯសា តណ្ហា នាម។ **ឥតិ វិទ្វា សមំ ចរេ**តិ ឯវំ ជានន្តោ បុរិសោ តណ្ហាវសិកោ អហុត្វា កាយសមាចារាទីនិ បូរេន្តោ ចរេយ្យ។

ឱរន្តិ ឱរិមកោដ្ឋាសំ បត្វា តេន អតិត្តរូបោ បុន សមុទ្ទបារម្បិ បត្ថយេថ។ ឯវំ តណ្ហាវសិកសត្តា នាម ទុប្បូរាតិ ទស្សេតិ។ **យាវា**តិ អនិយាមិតបរិច្ឆេទោ។ **អនុស្សរ**ន្តិ អនុស្សរន្តោ។ **នាជ្ឈគា**តិ ន វិន្ទតិ។ ឥទំ វុត្តំ

ហោតិ – មហារាជ, បុរិសោ អបរិយន្តេបិ កាមេ មនសា អនុស្សរន្តោ តិត្តិំ ន វិន្ទតិ, បត្ថកាមោវ ហោតិ, ឯវំ កាមេសុ សត្តានំ តណ្ហា វឌ្ឍតេវ។ **តតោ និវត្តា**តិ តតោ បន វត្ថុកាមកិលេសកាមតោ ចិត្តេន និវត្តិត្វា កាយេន បដិក្កម្ម ញាណេន អាទីនវំ ទិស្វា យេ បញ្ញាយ តិត្តា បរិបុណ្ណា, តេ តិត្តា នាម។

បញ្ញាយ តិត្តីនំ សេដ្ឋន្តិ បញ្ញាយ តិត្តីនំ អយំ បរិបុណ្ណសេដ្ឋោ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ន សោ កាមេហិ តប្បតី**តិ “ន ហិ”តិបិ បាឋោ។ យស្មា បញ្ញាយ តិត្តោ បុរិសោ កាមេហិ ន បរិឌយ្ហតីតិ អត្ថោ។ **ន កុរុតេ វស**ន្តិ តាទិសញ្ហិ បុរិសំ តណ្ហា វសេ វត្តេតុំ ន សក្កោតិ, ស្វេវ បន តណ្ហាយ អាទីនវំ ទិស្វា សរភង្គមាណវោ វិយ ច អឌ្ឍមាសករាជា វិយ ច តណ្ហាវសេ ន បវត្តតីតិ អត្ថោ។ **អបចិនេថេវា**តិ វិទ្ធំសេថេវ។ **សមុទ្ទមត្តោ**តិ មហតិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា សមុទ្ទប្បមាណោ។ សោ មហន្តេន អគ្គិនាបិ សមុទ្ទោ វិយ កិលេសកាមេហិ ន តប្បតិ ន ឌយ្ហតិ។

រថការោតិ ចម្មការោ។ **បរិកន្ត**ន្តិ បរិកន្តន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ចម្មការោ ឧបាហនំ បរិកន្តន្តោ យំ យំ ចម្មស្ស អគយ្ហូបគដ្ឋានំ ហោតិ, តំ តំ ចជិត្វា ឧបាហនំ កត្វា ឧបាហនមូលំ លភិត្វា សុខិតោ ហោតិ, ឯវមេវ បណ្ឌិតោ ចម្មការសត្ថសទិសាយ បញ្ញាយ កន្តន្តោ យំ យំ ឱធិំ កាមានំ ចជតិ, តេន តេនស្ស កាមោធិនា រហិតំ តំ តំ កាយកម្មំ វចីកម្មំ មនោកម្មញ្ច សុខំ សម្បជ្ជតិ វិគតទរថំ, សចេ បន សព្ពម្បិ កាយកម្មាទិសុខំ វិគតបរិឡាហមេវ ឥច្ឆេយ្យ, កសិណំ ភាវេត្វា ឈានំ និព្ពត្តេត្វា សព្ពេ កាមេ បរិច្ចជេតិ។

ពោធិសត្តស្ស បន ឥមំ គាថំ កថេន្តស្ស រញ្ញោ សេតច្ឆត្តំ អារម្មណំ កត្វា ឱទាតកសិណជ្ឈានំ ឧទបាទិ, រាជាបិ អរោគោ អហោសិ។ សោ តុដ្ឋោ សយនា វុដ្ឋហិត្វា “ឯត្តកា វេជ្ជា មំ តិកិច្ឆិតុំ នាសក្ខឹសុ, បណ្ឌិតមាណវោ បន អត្តនោ ញាណោសធេន មំ និរោគំ អកាសី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទសមំ គាថមាហ –

៤៦. “អដ្ឋ តេ ភាសិតា គាថា, សព្ពា ហោន្តិ សហស្សិយា;
បដិគណ្ហ មហាព្រហ្មេ, សាធេតំ តវ ភាសិត”ន្តិ។

តត្ថ **អដ្ឋា**តិ ទុតិយគាថំ អាទឹ កត្វា កាមាទីនវសំយុត្តា អដ្ឋ។ **សហស្សិយា**តិ សហស្សារហា។ **បដិគណ្ហា**តិ អដ្ឋ សហស្សានិ គណ្ហ។ **សាធេតំ តវ ភាសិត**ន្តិ សាធុ ឯតំ តវ វចនំ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ឯកាទសមំ គាថមាហ –

៤៧. “ន មេ អត្ថោ សហស្សេហិ, សតេហិ នហុតេហិ វា;
បច្ឆិមំ ភាសតោ គាថំ, កាមេ មេ ន រតោ មនោ”តិ។

តត្ថ **បច្ឆិម**ន្តិ “រថការោវ ចម្មស្សា”តិ គាថំ។ **កាមេ មេ ន រតោ មនោ**តិ ឥមំ គាថំ ភាសមានស្សេវ មម វត្ថុកាមេបិ កិលេសកាមេបិ មនោ នាភិរមាមិ។ អហញ្ហិ ឥមំ គាថំ ភាសមានោ អត្តនោវ ធម្មទេសនាយ ឈានំ និព្ពត្តេសឹ, មហារាជាតិ។

រាជា ភិយ្យោសោមត្តាយ តុស្សិត្វា មហាសត្តំ វណ្ណេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

៤៨. “ភទ្រកោ វតាយំ មាណវកោ, សព្ពលោកវិទូ មុនិ;
យោ ឥមំ តណ្ហំ ទុក្ខជននឹ, បរិជានាតិ បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ **ទុក្ខជននិ**ន្តិ សកលវដ្ដទុក្ខជននឹ។ **បរិជានាតី**តិ បរិជានិ បរិច្ឆិន្ទិ, លុញ្ចិត្វា នីហរីតិ ពោធិសត្តំ វណ្ណេន្តោ ឯវមាហ។

ពោធិសត្តោបិ “មហារាជ, អប្បមត្តោ ហុត្វា ធម្មំ ចរា”តិ រាជានំ ឱវទិត្វា អាកាសេន ហិមវន្តំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ហុត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបាហំ ឯតំ ព្រាហ្មណំ និស្សោកមកាសិ”ន្តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា ឯស ព្រាហ្មណោ អហោសិ, បណ្ឌិតមាណវោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កាមជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៦៨] ៥. ជនសន្ធជាតកវណ្ណនា

ទស ខលូតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ ឱវាទត្ថាយ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ កាលេ រាជា ឥស្សរិយមទមត្តោ កិលេសសុខនិស្សិតោ វិនិច្ឆយម្បិ ន បដ្ឋបេសិ, ពុទ្ធុបដ្ឋានម្បិ បមជ្ជិ។ សោ ឯកទិវសេ ទសពលំ អនុស្សរិត្វា "សត្ថារំ វន្ទិស្សាមី"តិ ភុត្តបាតរាសោ រថវរមារុយ្ហ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា "កឹ មហារាជ ចិរំ ន បញ្ញាយសី"តិ វត្វា "ពហុកិច្ចតាយ នោ ភន្តេ ពុទ្ធុបដ្ឋានស្ស ឱកាសោ ន ជាតោ"តិ វុត្តេ "មហារាជ, មាទិសេ នាម ឱវាទទាយកេ សព្ពញ្ញុពុទ្ធេ ធុរវិហារេ វិហរន្តេ អយុត្តំ តវ បមជ្ជិតុំ, រញ្ញា នាម រាជកិច្ចេសុ អប្បមត្តេន ភវិតព្ពំ, រដ្ឋវាសីនំ មាតាបិតុសមេន អគតិគមនំ បហាយ ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តេន រជ្ជំ ការេតុំ វដ្ដតិ, រញ្ញោ ហិ ធម្មិកភាវេ សតិ បរិសាបិស្ស ធម្មិកា ហោន្តិ, អនច្ឆរិយំ ខោ បនេតំ, យំ មយិ អនុសាសន្តេ ត្វំ ធម្មេន រជ្ជំ ការេយ្យាសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុសាសកអាចរិយេ អវិជ្ជមានេបិ អត្តនោ មតិយាវ តិវិធសុចរិតធម្មេ បតិដ្ឋាយ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា សគ្គបថំ បូរយមានា អគមំសូ"តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, "ជនសន្ធកុមារោ"តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ អថស្ស វយប្បត្តស្ស តក្កសិលតោ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគតកាលេ រាជា សព្ពានិ ពន្ធនាគារានិ សោធាបេត្វា ឧបរជ្ជំ អទាសិ។ សោ អបរភាគេ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ រាជទ្វារេ ចាតិ ឆ ទានសាលាយោ ការាបេត្វា ទិវសេ ទិវសេ ឆ សតសហស្សានិ បរិច្ចជិត្វា សកលជម្ពុទីបំ សង្ខោភេត្វា មហាទានំ បវត្តេន្តោ ពន្ធនាគារានិ និច្ចំ វិវដានិ ការាបេត្វា ធម្មភណ្ឌិកំ សោធាបេត្វា ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ លោកំ សង្គណ្ហន្តោ បញ្ច សីលានិ រក្ខន្តោ ឧបោសថវាសំ វសន្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ អន្តរន្តរា ច រដ្ឋវាសិនោ សន្និបាតាបេត្វា "ទានំ ទេថ, សីលំ សមាទិយថ, ភាវនំ ភាវេថ, ធម្មេន កម្មន្តេ ច វោហារេ ច បយោជេថ, ទហរកាលេយេវ សិប្បានិ ឧគ្គណ្ហថ, ធនំ ឧប្បាទេថ, គាមកូដកម្មំ វា បិសុណវាចាកម្មំ វា មា ករិត្ថ, ចណ្ឌា ផរុសា មា អហុវត្ថ, មាតុបដ្ឋានំ បិតុបដ្ឋានំ បូរេថ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនោ ភវថា"តិ ធម្មំ ទេសេត្វា មហាជនេ សុចរិតធម្មេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ ឯកទិវសំ បន្នរសីឧបោសថេ សមាទិន្នុបោសថោ "មហាជនស្ស ភិយ្យោ ហិតសុខត្ថាយ អប្បមាទវិហារត្ថាយ ធម្មំ ទេសេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា អត្តនោ ឱរោធេ អាទឹ កត្វា សព្ពនគរជនំ សន្និបាតាបេត្វា រាជង្គណេ អលង្ករិត្វា អលង្កតរតនមណ្ឌបមជ្ឈេ សុបញ្ញត្តវរបល្លង្កេ និសីទិត្វា "អម្ភោ, នគរវាសិនោ តុម្ហាកំ តបនីយេ ច អតបនីយេ ច ធម្មេ ទេសេស្សាមិ, អប្បមត្តា ហុត្វា ឱហិតសោតា សក្កច្ចំ សុណាថា"តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។

សត្ថា សច្ចបរិភាវិតំ មុខរតនំ វិវរិត្វា តំ ធម្មទេសនំ មធុរេន សរេន កោសលរញ្ញោ អារិ ករោន្តោ –

៤៩. "ទស ខលុ ឥមានិ ឋានានិ, យានិ បុព្ពេ អករិត្វា;
ស បច្ឆា មនុតប្បតិ, ឥច្ចេវាហ ជនសន្ធោ។

៥០. "អលទ្ធា វិត្តំ តប្បតិ, បុព្ពេ អសមុទានិតំ;
ន បុព្ពេ ធនមេសិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥១. "សក្យរូបំ បុរេ សន្តំ, មយា សិប្បំ ន សិក្ខិតំ;
កិច្ឆា វុត្តិ អសិប្បស្ស, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥២. "កូដវេទី បុរេ អាសឹ, បិសុណោ បិដ្ឋិមំសិកោ;
ចណ្ឌោ ច ផរុសោ ចាបិ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៣. "បាណាតិបាតី បុរេ អាសឹ, លុទ្ទោ ចាបិ អនារិយោ;
ភូតានំ នាបចាយិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៤. "ពហូសុ វត សន្តីសុ, អនាបាទាសុ ឥត្ថិសុ;
បរទារំ អសេវិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៥. "ពហុម្ហិ វត សន្តម្ហិ, អន្នបានេ ឧបដ្ឋិតេ;
ន បុព្ពេ អទទំ ទានំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៦. "មាតរំ បិតរំ ចាបិ, ជិណ្ណកំ គតយោព្ពនំ;
បហុ សន្តោ ន បោសិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៧. "អាចរិយមនុសត្ថារំ , សព្ពកាមរសាហរំ;
បិតរំ អតិមញ្ញិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៨. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
ន បុព្ពេ បយិរុបាសិស្សំ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៥៩. “សាធុ ហោតិ តបោ ចិណ្ណោ, សន្តោ ច បយិរុបាសិតោ;
ន ច បុព្ពេ តបោ ចិណ្ណោ, ឥតិ បច្ឆានុតប្បតិ។

៦០. “យោ ច ឯតានិ ឋានានិ, យោនិសោ បដិបជ្ជតិ;
ករំ បុរិសកិច្ចានិ, ស បច្ឆា នានុតប្បតី”តិ។ – ឥមា គាថា អាហ;

តត្ថ **ឋានានី**តិ ការណានិ។ **បុព្ពេ**តិ បឋមមេវ អករិត្វា។ **ស បច្ឆា មនុតប្បតី**តិ សោ បឋមំ កត្តព្ពានំ អការកោ បុគ្គលោ បច្ឆា ឥធលោកេបិ បរលោកេបិ តប្បតិ កិលមតិ។ “បច្ឆា វា អនុតប្បតី”តិបិ បាឋោ។ **ឥច្ចេវាហា**តិ ឥតិ ឯវំ អាហាតិ បទច្ឆេទោ, ឥតិ ឯវំ រាជា ជនសន្ធោ អវោច។ ឥច្ចស្សុហាតិបិ បាឋោ។ តត្ថ អស្សុ-ការោ និបាតមត្តំ ឥតិ អស្សុ អាហាតិ បទច្ឆេទោ។ ឥទានិ តានិ ទស តបនីយការណានិ បកាសេតុំ ពោធិសត្តស្ស ធម្មកថា ហោតិ។ តត្ថ **បុព្ពេ**តិ បឋមមេវ តរុណកាលេ បរក្កមំ កត្វា **អសមុទានិតំ** អសម្ភតំ ធនំ មហល្លកកាលេ អលភិត្វា តប្បតិ សោចតិ, បរេ ច សុខិតេ ទិស្វា សយំ ទុក្ខំ ជីវន្តោ “បុព្ពេ ធនំ ន បរិយេសិស្ស”ន្តិ ឯវំ បច្ឆា អនុតប្បតិ, តស្មា មហល្លកកាលេ សុខំ ជីវិតុកាមា ទហរកាលេយេវ ធម្មិកានិ កសិកម្មាទីនិ កត្វា ធនំ បរិយេសថាតិ ទស្សេតិ។

បុរេ សន្តន្តិ បុរេ ទហរកាលេ អាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា មយា កាតុំ សក្យរូបំ សមានំ ហត្ថិសិប្បាទិកំ កិញ្ចិ សិប្បំ ន សិក្ខិតំ។ **កិច្ឆា**តិ មហល្លកកាលេ អសិប្បស្ស ទុក្ខា ជីវិតវុត្តិ, នេវ សក្កា តទា សិប្បំ សិក្ខិតុំ, តស្មា មហល្លកកាលេ សុខំ ជីវិតុកាមា តរុណកាលេយេវ សិប្បំ សិក្ខថាតិ ទស្សេតិ។ **កុដវេទី**តិ កូដជាននកោ គាមកូដកោ វា លោកស្ស អនត្ថការកោ វា តុលាកូដាទិការកោ វា កូដដ្ដការកោ វាតិ អត្ថោ។ **អាសិ**ន្តិ ឯវរូបោ អហំ បុព្ពេ អហោសិំ។ **បិសុណោ**តិ បេសុញ្ញការណោ។ **បិដ្ឋិមំសិកោ**តិ លញ្ជំ គហេត្វា អសាមិកេ សាមិកេ ករោន្តោ បរេសំ បិដ្ឋិមំសខាទកោ។ **ឥតិ បច្ឆា**តិ ឯវំ មរណមញ្ចេ និបន្នោ អនុតប្បតិ , តស្មា សចេ និរយេ ន វសិតុកាមាត្ថ, មា ឯវរូបំ បាបកម្មំ ករិត្ថាតិ ឱវទតិ។

លុទ្ទោតិ ទារុណោ។ **អនារិយោ**តិ ន អរិយោ នីចសមាចារោ។ **នាបចាយិស្ស**ន្តិ ខន្តិមេត្តានុទ្ទយវសេន នីចវុត្តិកោ នាហោសិំ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ យោជេតព្ពំ។ **អនាបាទាសូ**តិ អាបាទានំ អាបាទោ, បរិគ្គហោតិ អត្ថោ។ នត្ថិ អាបាទោ យាសំ តា អនាបាទា, អញ្ញេហិ អកតបរិគ្គហាសូតិ អត្ថោ។ **ឧបដ្ឋិតេ**តិ បច្ចុបដ្ឋិតេ។ **ន បុព្ពេ**តិ ឥតោ បុព្ពេ ទានំ ន អទទំ។ **បហុ សន្តោ**តិ ធនពលេនាបិ កាយពលេនាបិ បោសិតុំ សមត្ថោ បដិពលោ សមានោ។ **អាចរិយ**ន្តិ អាចារេ សិក្ខាបនតោ ឥធ បិតា “អាចរិយោ”តិ អធិប្បេតោ។ **អនុសត្ថារ**ន្តិ អនុសាសកំ។ **សព្ពកាមរសាហរ**ន្តិ សព្ពេ វត្ថុកាមរសេ អាហរិត្វា បោសិតារំ។ **អតិមញ្ញិស្ស**ន្តិ តស្ស ឱវាទំ អគណ្ហន្តោ អតិក្កមិត្វា មញ្ញិស្សំ។

ន បុព្ពេតិ ឥតោ បុព្ពេ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេបិ គិលានាគិលានេបិ ចីវរាទីនិ ទត្វា អប្បដិជគ្គនេន ន បយិរុបាសិស្សំ។ **តបោ**តិ សុចរិតតបោ។ **សន្តោ**តិ តីហិ ទ្វារេហិ ឧបសន្តោ សីលវា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តិវិធសុចរិតសង្ខាតោ តបោ ចិណ្ណោ ឯវរូបោ ច ឧបសន្តោ បយិរុបាសិតោ នាម សាធុ សុន្ទរោ។ **ន បុព្ពេ**តិ មយា ទហរកាលេ ឯវរូបោ តបោ ន ចិណ្ណោ, ឥតិ បច្ឆា ជរាជិណ្ណោ មរណភយតជ្ជិតោ អនុតប្បតិ សោចតិ។ សចេ តុម្ហេ ឯវំ ន សោចិតុកាមា, តបោកម្មំ ករោថាតិ វទតិ។ **យោ ច ឯតានី**តិ យោ បន ឯតានិ ទស ការណានិ បឋមមេវ ឧបាយេន បដិបជ្ជតិ សមាទាយ វត្តតិ, បុរិសេហិ កត្តព្ពានិ ធម្មិកកិច្ចានិ ករោន្តោ សោ អប្បមាទវិហារី បុរិសោ បច្ឆា នានុតប្បតិ, សោមនស្សប្បត្តោវ ហោតីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ អន្វទ្ធមាសំ ឥមិនា និយាមេន មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោបិស្ស ឱវាទេ ឋត្វា តានិ ទស ឋានានិ បូរេត្វា សគ្គបរាយណោវ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, មហារាជ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនាចរិយកាបិ អត្តនោ មតិយាវ ធម្មំ ទេសេត្វា មហាជនំ សគ្គបថេ បតិដ្ឋាបេសុ”ន្តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បរិសា ពុទ្ធបរិសា អហេសុំ, ជនសន្ធរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ជនសន្ធជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៦៩] ៦. មហាកណ្ហជាតកវណ្ណនា

កណ្ហោ កណ្ហោ ចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លោកត្ថចរិយំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា “យាវញ្ចិទំ, អាវុសោ, សត្ថា ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ អត្តនោ ផាសុវិហារំ បហាយ លោកស្សេវ អត្ថំ ចរតិ, បរមាភិសម្ពោធឹ បត្វា សយំ បត្តចីវរមាទាយ អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា បញ្ចវគ្គិយត្ថេរានំ **ធម្មចក្កំ** (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៣ អាទយោ; បដិ. ម. ២.៣០) បវត្តេត្វា បញ្ចមិយា បក្ខស្ស **អនត្តលក្ខណសុត្តំ** (សំ. និ. ៣.៥៩; មហាវ. ២០ អាទយោ) កថេត្វា សព្ពេសំ អរហត្តំ អទាសិ។ ឧរុវេលំ គន្ត្វា តេភាតិកជដិលានំ អឌ្ឍុឌ្ឍានិ បាដិហារិយសហស្សានិ ទស្សេត្វា បព្ពាជេត្វា គយាសីសេ **អាទិត្តបរិយាយំ** (សំ. និ. ៤.២៣៥; មហាវ. ៥៤) កថេត្វា ជដិលសហស្សានំ អរហត្តំ អទាសិ, មហាកស្សបស្ស តីណិ គាវុតានិ បច្ចុគ្គមនំ គន្ត្វា តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បទំ អទាសិ។ ឯកោ បច្ឆាភត្តំ បញ្ចចត្តាលីសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា បុក្កុសាតិកុលបុត្តំ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ, មហាកប្បិនស្ស វីសយោជនសតំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា អរហត្តំ អទាសិ, ឯកោ បច្ឆាភត្តំ តឹសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា តាវ កក្ខឡំ ផរុសំ អង្គុលិមាលំ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ, តឹសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា អាឡវកំ យក្ខំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា កុមារស្ស សោត្ថឹ អកាសិ។ តាវតឹសភវនេ តេមាសំ វសន្តោ អសីតិយា ទេវតាកោដីនំ ធម្មាភិសមយំ សម្បាទេសិ, ព្រហ្មលោកំ គន្ត្វា ពកព្រហ្មុនោ ទិដ្ឋឹ ភិន្ទិត្វា ទសន្នំ ព្រហ្មសហស្សានំ អរហត្តំ អទាសិ, អនុសំវច្ឆរំ តីសុ មណ្ឌលេសុ ចារិកំ ចរមានោ ឧបនិស្សយសម្បន្នានំ មនុស្សានំ សរណានិ ចេវ សីលានិច មគ្គផលានិ ច ទេតិ, នាគសុបណ្ណាទីនម្បិ នានប្បការំ អត្ថំ ចរតី”តិ ទសពលស្ស លោកត្ថចរិយគុណំ កថយឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, សោហំ ឥទានិ អភិសម្ពោធឹ បត្វា លោកស្ស អត្ថំ ចរេយ្យំ, បុព្ពេ សរាគកាលេបិ លោកស្ស អត្ថំ អចរិ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ ឧសីនកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធេ ចតុសច្ចទេសនាយ មហាជនំ កិលេសពន្ធនា មោចេត្វា និព្ពាននគរំ បូរេត្វា បរិនិព្ពុតេ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន សាសនំ ឱសក្កិ។ ភិក្ខូ ឯកវីសតិយា អនេសនាហិ ជីវិកំ កប្បេន្តិ, ភិក្ខូ គិហិសំសគ្គំ ករោន្តិ, បុត្តធីតាទីហិ វឌ្ឍន្តិ។ ភិក្ខុនិយោបិ គិហិសំសគ្គំ ករោន្តិ, បុត្តធីតាទីហិ វឌ្ឍន្តិ។ ភិក្ខូ ភិក្ខុធម្មំ, ភិក្ខុនិយោ ភិក្ខុនិធម្មំ, ឧបាសកា ឧបាសកធម្មំ, ឧបាសិកា ឧបាសិកធម្មំ, ព្រាហ្មណា ព្រាហ្មណធម្មំ វិស្សជ្ជេសុំ។ យេភុយ្យេន មនុស្សា ទស អកុសលកម្មបថេ សមាទាយ វត្តឹសុ, មតមតា អបាយេសុ បរិបូរេសុំ។ តទា សក្កោ ទេវរាជា នវេ នវេ ទេវេ អបស្សន្តោ មនុស្សលោកំ ឱលោកេត្វា មនុស្សានំ អបាយេសុ និព្ពត្តិតភាវំ ញត្វា សត្ថុ សាសនំ ឱសក្កិតំ ទិស្វា “កឹ នុ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “អត្ថេកោ ឧបាយោ, មហាជនំ តាសេត្វា ភីតភាវំ ញត្វា បច្ឆា អស្សាសេត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា ឱសក្កិតំ សាសនំ បគ្គយ្ហ អបរម្បិ វស្សសហស្សំ បវត្តនការណំ ករិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា មាតលិទេវបុត្តំ មោចប្បមាណទាឋំ ចតូហិ ទាឋាហិ វិនិគ្គតរស្មិយា ភយានកំ កត្វា គព្ភិនីនំ ទស្សនេនេវ គព្ភបាតនសមត្ថំ ឃោររូបំ អាជានេយ្យប្បមាណំ កាឡវណ្ណំ មហាកណ្ហសុនខំ មាបេត្វា បញ្ចពន្ធនេន ពន្ធិត្វា រត្តមាលំ កណ្ឋេ បិឡន្ធិត្វា រជ្ជុកោដិកំ អាទាយ សយំ ទ្វេ កាសាយានិ និវាសេត្វា បច្ឆាមុខេ បញ្ចធា កេសេ ពន្ធិត្វា រត្តមាលំ បិឡន្ធិត្វា អារោបិតបវាឡវណ្ណជិយំ មហាធនុំ គហេត្វា វជិរគ្គនារាចំ នខេន បរិវត្តេន្តោ វនចរកវេសំ គហេត្វា នគរតោ យោជនមត្តេ ឋានេ ឱតរិត្វា “នស្សតិ លោកោ, នស្សតិ លោកោ”តិ តិក្ខត្តុំ សទ្ទំ អនុសាវេត្វា មនុស្សេ ឧត្តាសេត្វា នគរូបចារំ បត្វា បុន សទ្ទមកាសិ។

មនុស្សា សុនខំ ទិស្វា ឧត្រស្តា នគរំ បវិសិត្វា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សីឃំ នគរទ្វារានិ បិទហាបេសិ។ សក្កោបិ អដ្ឋារសហត្ថំ បាការំ ឧល្លង្ឃិត្វា សុនខេន សទ្ធឹ អន្តោនគរេ បតិដ្ឋហិ។ មនុស្សា ភីតតសិតា បលាយិត្វា គេហានិ បវិសិត្វា និលីយឹសុ។ មហាកណ្ហោបិ ទិដ្ឋទិដ្ឋេ មនុស្សេ ឧបធាវិត្វា សន្តាសេន្តោ រាជនិវេសនំ អគមាសិ។ រាជង្គណេ មនុស្សា ភយេន បលាយិត្វា រាជនិវេសនំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិទហឹសុ។ ឧសីនករាជាបិ ឱរោធេ គហេត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ មហាកណ្ហោ សុនខោ បុរិមបាទេ ឧក្ខិបិត្វា វាតបានេ ឋត្វា មហាភុស្សិតំ ភុស្សិ។ តស្ស សទ្ទោ ហេដ្ឋា អវីចឹ, ឧបរិ ភវគ្គំ បត្វា សកលចក្កវាឡំ ឯកនិន្នាទំ អហោសិ។ **វិធុរជាតកេ** (ជា. ២.២២.១៣៤៦ អាទយោ) ហិ បុណ្ណកយក្ខរញ្ញោ, **កុសជាតកេ** (ជា. ២.២០.១ អាទយោ) កុសរញ្ញោ, **ភូរិទត្តជាតកេ** (ជា. ២.២២.៧៨៤ អាទយោ) សុទស្សននាគរញ្ញោ, ឥមស្មឹ មហាកណ្ហជាតកេ អយំ សទ្ទោតិ ឥមេ ចត្តារោ សទ្ទា ជម្ពុទិបេ មហាសទ្ទា នាម អហេសុំ។

នគរវាសិនោ ភីតតសិតា ហុត្វា ឯកបុរិសោបិ សក្កេន សទ្ធឹ កថេតុំ នាសក្ខិ, រាជាយេវ សតឹ ឧបដ្ឋាបេត្វា វាតបានំ និស្សាយ សក្កំ អាមន្តេត្វា “អម្ភោ លុទ្ទក, កស្មា តេ សុនខោ ភុស្សតី”តិ អាហ។ “ឆាតភាវេន, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ តស្ស ភត្តំ ទាបេស្សាមី”តិ អន្តោជនស្ស ច អត្តនោ ច បក្កភត្តំ សព្ពំ ទាបេសិ។ តំ សព្ពំ សុនខោ ឯកកពឡំ វិយ កត្វា បុន សទ្ទមកាសិ។ បុន រាជា បុច្ឆិត្វា “ឥទានិបិ មេ សុនខោ ឆាតោយេវា”តិ សុត្វា ហត្ថិអស្សាទីនំ បក្កភត្តំ សព្ពំ អាហរាបេត្វា ទាបេសិ។ តស្មឹ ឯកប្បហារេនេវ និដ្ឋាបិតេ សកលនគរស្ស បក្ក

ភត្តំ ទាបេសិ។ តម្បិ សោ តថេវ ភុញ្ជិត្វា បុន សទ្ទមកាសិ។ រាជា “ន ឯស សុនខោ, និស្សំសយំ ឯស យក្ខោ ភវិស្សតិ, អាគមនការណំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ភីតតសិតោ ហុត្វា បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦១. “កណ្ហោ កណ្ហោ ច ឃោរោ ច, សុក្កទាឋោ បភាសវា;
ពទ្ធោ បញ្ចហិ រជ្ជូហិ, កឹ រវិ សុនខោ តវា”តិ។

តត្ថ **កណ្ហោ កណ្ហោ**តិ ភយវសេន ទឡ្ហីវសេន វា អាមេឌិតំ។ **ឃោរោ**តិ បស្សន្តានំ ភយជនកោ។ **បភាសវា**តិ ទាឋា និក្ខន្តរំសិបភាសេន បភាសវា។ **កឹ រវី**តិ កឹ វិរវិ។ តវេស ឯវរូបោ កក្ខឡោ សុនខោ កឹ ករោតិ, កឹ មិគេ គណ្ហាតិ, ឧទាហុ តេ អមិត្តេ, កឹ តេ ឥមិនា, វិស្សជ្ជេហិ នន្តិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

តំ សុត្វា សក្កោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៦២. “នាយំ មិគានមត្ថាយ, ឧសីនក ភវិស្សតិ;
មនុស្សានំ អនយោ ហុត្វា, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតី”តិ។

តស្សត្ថោ – អយញ្ហិ “មិគមំសំ ខាទិស្សាមី”តិ ឥធ នាគតោ, តស្មា មិគានំ អត្ថោ ន ភវិស្សតិ, មនុស្សមំសំ បន ខាទិតុំ អាគតោ, តស្មា តេសំ អនយោ មហាវិនាសការកោ ហុត្វា យទា អនេន មនុស្សា វិនាសំ បាបិតា ភវិស្សន្តិ, តទា អយំ កណ្ហោ បមោក្ខតិ, មម ហត្ថតោ មុច្ចិស្សតីតិ។

អថ នំ រាជា “កឹ បន តេ ភោ លុទ្ទក-សុនខោ សព្ពេសំយេវ មនុស្សានំ មំសំ ខាទិស្សតិ, ឧទាហុ តវ អមិត្តានញ្ញេវា”តិ បុច្ឆិត្វា “អមិត្តានញ្ញេវ មេ, មហារាជា”តិ វុត្តេ “កេ បន ឥធ តេ អមិត្តា”តិ បុច្ឆិត្វា “អធម្មាភិរតា វិសមចារិនោ, មហារាជា”តិ វុត្តេ “កថេហិ តាវ នេ អម្ហាក”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស កថេន្តោ ទេវរាជា ទស គាថា អភាសិ –

៦៣. “បត្តហត្ថា សមណកា, មុណ្ឌា សង្ឃាដិបារុតា;
នង្គលេហិ កសិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៤. “តបស្សិនិយោ បព្ពជិតា, មុណ្ឌា សង្ឃាដិបារុតា;
យទា លោកេ គមិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៥. “ទីឃោត្តរោដ្ឋា ជដិលា, បង្កទន្តា រជស្សិរា;
ឥណំ ចោទាយ គច្ឆន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៦. “អធិច្ច វេទេ សាវិត្តឹ, យញ្ញតន្តញ្ច ព្រាហ្មណា;
ភតិកាយ យជិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៧. “មាតរំ បិតរំ ចាបិ, ជិណ្ណកំ គតយោព្ពនំ;
បហូ សន្តោ ន ភរន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៨. “មាតរំ បិតរំ ចាបិ, ជិណ្ណកំ គតយោព្ពនំ;
ពាលា តុម្ហេតិ វក្ខន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៦៩. “អាចរិយភរិយំ សខឹ, មាតុលានឹ បិតុច្ឆកឹ;
យទា លោកេ គមិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៧០. “អសិចម្មំ គហេត្វាន, ខគ្គំ បគ្គយ្ហ ព្រាហ្មណា;
បន្ថឃាតំ ករិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៧១. “សុក្កច្ឆវី វេធវេរា, ថូលពាហូ អបាតុភា;
មិត្តភេទំ ករិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតិ។

៧២. “មាយាវិនោ នេកតិកា, អសប្បុរិសចិន្តកា;
យទា លោកេ ភវិស្សន្តិ, តទា កណ្ហោ បមោក្ខតី”តិ។

តត្ថ **សមណកា**តិ “មយំ សមណាម្ហា”តិ បដិញ្ញាមត្តកេន ហីឡិតវោហារេនេវមាហ។ **កសិស្សន្តី**តិ តេ តទាបិ កសន្តិយេវ។ អយំ បន អជានន្តោ វិយ ឯវមាហ។ អយញ្ហិស្ស អធិប្បាយោ – ឯតេ ឯវរូបា ទុស្សីលា មម អមិត្តា, យទា មម សុនខេន ឯតេ មារេត្វា មំសំ ខាទិតំ ភវិស្សតិ, តទា ឯស កណ្ហោ តតោ បញ្ចរជ្ជពន្ធនា បមោក្ខតីតិ។ ឥមិនា ឧបាយេន សព្ពគាថាសុ អធិប្បាយយោជនា វេទិតព្ពា។

បព្ពជិតាតិ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិតា។ **គមិស្សន្តី**តិ អគារមជ្ឈេ បញ្ច កាមគុណេ បរិភុញ្ជន្តិយោ វិចរិស្សន្តិ។ **ទីឃោត្តរោដ្ឋា**តិ ទាឋិកានំ វឌ្ឍិតត្តា ទីឃុត្តរោដ្ឋា។ **បង្កទន្តា**តិ បង្កេន មលេន សមន្នាគតទន្តា។ **ឥណំ ចោទាយា**តិ ភិក្ខាចរិយាយ ធនំ សំហរិត្វា វឌ្ឍិយា ឥណំ បយោជេត្វា តំ ចោទេត្វា តតោ លទ្ធេន ជីវិកំ កប្បេន្តា យទា គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

សាវិត្តិន្តិ សាវិត្តិញ្ច អធិយិត្វា។ **យញ្ញតន្តញ្ចា**តិ យញ្ញវិធាយកតន្តំ, យញ្ញំ អធិយិត្វាតិ អត្ថោ។ **ភតិកាយា**តិ តេ តេ រាជរាជមហាមត្តេ ឧបសង្កមិត្វា “តុម្ហាកំ យញ្ញំ យជិស្សាម, ធនំ ទេថា”តិ ឯវំ ភតិអត្ថាយ យទា យញ្ញំ យជិស្សន្តិ។ **បហូ សន្តោ**តិ ភរិតុំ បោសេតុំ សមត្ថា សមានា។ **ពាលា តុម្ហេ**តិ តុម្ហេ ពាលា ន កិញ្ចិ ជានាថាតិ យទា វក្ខន្តិ។ **គមិស្សន្តី**តិ លោកធម្មសេវនវសេន គមិស្សន្តិ។ **បន្ថឃាត**ន្តិ បន្ថេ ឋត្វា មនុស្សេ មារេត្វា តេសំ ភណ្ឌគ្គហណំ។

សុក្កច្ឆវីតិ កសាវចុណ្ណាទិឃំសនេន សមុដ្ឋាបិតសុក្កច្ឆវិវណ្ណា។ **វេធវេរា**តិ វិធវា អបតិកា, តាហិ វិធវាហិ វេរំ ចរន្តីតិ វេធវេរា។ **ថូលពាហូ**តិ បាទបរិមទ្ទនាទីហិ សមុដ្ឋាបិតមំសតាយ មហាពាហូ។ **អបាតុភា**តិ អបាតុភាវា, ធនុប្បាទរហិតាតិ អត្ថោ។ **មិត្តភេទ**ន្តិ មិត្តភេទំ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទា ឯវរូបា ឥត្ថិធុត្តា “ឥមា អម្ហេ ន ជហិស្សន្តី”តិ សហិរញ្ញា វិធវា ឧបគន្ត្វា សំវាសំ កប្បេត្វា តាសំ សន្តកំ ខាទិត្វា តាហិ សទ្ធឹ មិត្តភេទំ ករិស្សន្តិ , វិស្សាសំ ភិន្ទិត្វា អញ្ញំ សហិរញ្ញំ គមិស្សន្តិ, តទា ឯស តេ ចោរេ សព្ពេវ ខាទិត្វា មុច្ចិស្សតិ។ **អសប្បុរិសចិន្តកា**តិ អសប្បុរិសចិត្តេហិ បរទុក្ខចិន្តនសីលា។ **តទា**តិ តទា សព្ពេបិមេ ឃាតេត្វា ខាទិតមំសោ កណ្ហោ បមោក្ខតីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “ឥមេ មយ្ហំ, មហារាជ, អមិត្តា”តិ តេ តេ អធម្មការកេ បក្ខន្ទិត្វា ខាទិតុកាមតំ វិយ កត្វា ទស្សេតិ។ សោ តតោ មហាជនស្ស ឧត្រស្តកាលេ សុនខំ វដ្ដេយា អាកឌ្ឍិត្វា ឋបិតំ វិយ កត្វា លុទ្ទកវេសំ វិជហិត្វា អត្តនោ អានុភាវេន អាកាសេ ជលមានោ ឋត្វា “មហារាជ, អហំ សក្កោ ទេវរាជា, ‘អយំ លោកោ វិនស្សតី’តិ អាគតោ, បមត្តា ហិ មហាជនា, អធម្មំ វត្តិត្វា មតមតា សម្បតិ អបាយេ បូរេន្តិ, ទេវលោកោ តុច្ឆោ វិយ រិត្តោ, ឥតោ បដ្ឋាយ អធម្មិកេសុ កត្តព្ពំ អហំ ជានិស្សាមិ, ត្វំ អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជា”តិ ចតូហិ សតារហគាថាហិ ធម្មំ ទេសេត្វា មនុស្សានំ ទានសីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា ឱសក្កិតសាសនំ អញ្ញំ វស្សសហស្សំ បវត្តនសមត្ថំ កត្វា មាតលឹ អាទាយ សកដ្ឋានមេវ គតោ។ មហាជនា ទានសីលាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខវេ បុព្ពេបាហំ លោកស្ស អត្ថមេវ ចរាមី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មាតលិ អានន្ទោ អហោសិ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាកណ្ហជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៧០] ៧. កោសិយជាតកវណ្ណនា

៧៣-៨៣. កោសិយជាតកំ **សុធាភោជនជាតកេ** (ជា. ២.២១.១៩២ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

កោសិយជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៧១] ៨. មេណ្ឌកបញ្ហជាតកវណ្ណនា

៨៤-១០៥. មេណ្ឌកបញ្ហជាតកំ **ឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

មេណ្ឌកបញ្ហជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៧២] ៩. មហាបទុមជាតកវណ្ណនា

នាទដ្ឋា បរតោ ទោសន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចិញ្ចមាណវិកំ អារព្ភ កថេសិ។ បឋមពោធិយញ្ហិ ទសពលស្ស បុថុភូតេសុ សាវកេសុ អបរិមាណេសុ ទេវមនុស្សេសុ អរិយភូមឹ ឱក្កន្តេសុ បត្ថដេសុ គុណសមុទយេសុ មហាលាភសក្ការោ ឧទបាទិ។ តិត្ថិយា សូរិយុគ្គមនេ ខជ្ជោបនកសទិសា អហេសុំ ហតលាភសក្ការា។ តេ អន្តរវីថិយំ ឋត្វា “កឹ សមណោ គោតមោវ ពុទ្ធោ, មយម្បិ ពុទ្ធា, កឹ តស្សេវ ទិន្នំ មហប្ផលំ, អម្ហា

កម្បិ ទិន្នំ មហប្ផលមេវ, អម្ហាកម្បិ ទេថ ករោថា”តិ ឯវំ មនុស្សេ វិញ្ញាបេន្តាបិ លាភសក្ការំ អលភន្តា រហោ សន្និបតិត្វា “កេន នុ ខោ ឧបាយេន សមណស្ស គោតមស្ស មនុស្សានំ អន្តរេ អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេយ្យាមា”តិ មន្តយឹសុ។ តទា សាវត្ថិយំ ចិញ្ចមាណវិកា នាមេកា បរិព្ពាជិកា ឧត្តមរូបធរា សោភគ្គប្បត្តា ទេវច្ឆរា វិយ។ តស្សា សរីរតោ រស្មិយោ និច្ឆរន្តិ។ អថេកោ ខរមន្តី ឯវមាហ – “ចិញ្ចមាណវិកំ បដិច្ច សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេស្សាមា”តិ។ តេ “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ សម្បដិច្ឆឹសុ។ អថ សា តិត្ថិយារាមំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ, តិត្ថិយា តាយ សទ្ធឹ ន កថេសុំ។ សា “កោ នុ ខោ មេ ទោសោ”តិ យាវតតិយំ “វន្ទាមិ អយ្យា”តិ វត្វា “អយ្យា, កោ នុ ខោ មេ ទោសោ, កឹ មយា សទ្ធឹ ន កថេថា”តិ អាហ។ “ភគិនិ, សមណំ គោតមំ អម្ហេ វិហេឋេន្តំ ហតលាភសក្ការេ កត្វា វិចរន្តំ ន ជានាសី”តិ។ “នាហំ ជានាមិ អយ្យា, មយា កឹ បនេត្ថ កត្តព្ពន្តិ។ សចេ ត្វំ ភគិនិ, អម្ហាកំ សុខមិច្ឆសិ, អត្តានំ បដិច្ច សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេហី”តិ។

សា “សាធុ អយ្យា, មយ្ហមេវេសោ ភារោ, មា ចិន្តយិត្ថា”តិ វត្វា បក្កមិត្វា ឥត្ថិមាយាសុ កុសលតាយ តតោ បដ្ឋាយ សាវត្ថិវាសីនំ ធម្មកថំ សុត្វា ជេតវនា និក្ខមនសមយេ ឥន្ទគោបកវណ្ណំ បដំ បារុបិត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា ជេតវនាភិមុខី គច្ឆន្តី “ឥមាយ វេលាយ កុហឹ គច្ឆសី”តិ វុត្តេ “កឹ តុម្ហាកំ មម គមនដ្ឋានេនា”តិ វត្វា ជេតវនសមីបេ តិត្ថិយារាមេ វសិត្វា បាតោវ “អគ្គវន្ទនំ វន្ទិស្សាមា”តិ នគរា និក្ខមន្តេ ឧបាសកជនេ ជេតវនេ វុត្ថា វិយ ហុត្វា នគរំ បវិសតិ។ “កុហឹ វុត្ថាសី”តិ វុត្តេ “កឹ តុម្ហាកំ មម វុត្ថដ្ឋានេនា”តិ វត្វា មាសឌ្ឍមាសច្ចយេន បុច្ឆិយមានា “ជេតវនេ សមណេន គោតមេន សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយា វុត្ថាម្ហី”តិ អាហ។ បុថុជ្ជនានំ “សច្ចំ នុ ខោ ឯតំ, នោ”តិ កង្ខំ ឧប្បាទេត្វា តេមាសចតុមាសច្ចយេន បិលោតិកាហិ ឧទរំ វេឋេត្វា គព្ភិនិវណ្ណំ ទស្សេត្វា ឧបរិ រត្តបដំ បារុបិត្វា “សមណំ គោតមំ បដិច្ច គព្ភោ មេ លទ្ធោ”តិ អន្ធពាលេ គាហាបេត្វា អដ្ឋនវមាសច្ចយេន ឧទរេ ទារុមណ្ឌលិកំ ពន្ធិត្វា ឧបរិ រត្តបដំ បារុបិត្វា ហត្ថបាទបិដ្ឋិយោ គោហនុកេន កោដ្ដាបេត្វា ឧស្សទេ ទស្សេត្វា កិលន្តិន្ទ្រិយា ហុត្វា សាយន្ហសមយេ តថាគតេ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តេ ធម្មសភំ គន្ត្វា តថាគតស្ស បុរតោ ឋត្វា “មហាសមណ, មហាជនស្ស តាវ ធម្មំ ទេសេសិ, មធុរោ តេ សទ្ទោ, សុផុសិតំ ទន្តាវរណំ, អហំ បន តំ បដិច្ច គព្ភំ លភិត្វា បរិបុណ្ណគព្ភា ជាតា, នេវ មេ សូតិឃរំ ជានាសិ, ន សប្បិតេលាទីនិ, សយំ អករោន្តោ ឧបដ្ឋាកានម្បិ អញ្ញតរំ កោសលរាជានំ វា អនាថបិណ្ឌិកំ វា វិសាខំ ឧបាសិកំ វា “ឥមិស្សា ចិញ្ចមាណវិកាយ កត្តព្ពយុត្តំ ករោហី’តិ ន វទសិ, អភិរមិតុំយេវ ជានាសិ, គព្ភបរិហារំ ន ជានាសី”តិ គូថបិណ្ឌំ គហេត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ ទូសេតុំ វាយមន្តី វិយ បរិសមជ្ឈេ តថាគតំ អក្កោសិ។ តថាគតោ ធម្មកថំ ឋបេត្វា សីហោ វិយ អភិនទន្តោ “ភគិនិ, តយា កថិតស្ស តថភាវំ វា អតថភាវំ វា អហញ្ចេវ ត្វញ្ច ជានាមា”តិ អាហ។ អាម, សមណ, តយា ច មយា ច ញាតភាវេនេតំ ជាតន្តិ។

តស្មឹ ខណេ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជមានោ “ចិញ្ចមាណវិកា តថាគតំ អភូតេន អក្កោសតី”តិ ញត្វា “ឥមំ វត្ថុំ សោធេស្សាមី”តិ ចតូហិ ទេវបុត្តេហិ សទ្ធឹ អាគមិ។ ទេវបុត្តា មូសិកបោតកា ហុត្វា ទារុមណ្ឌលិកស្ស ពន្ធនរជ្ជុកេ ឯកប្បហារេនេវ ឆិន្ទឹសុ, បារុតបដំ វាតោ ឧក្ខិបិ, ទារុមណ្ឌលិកំ បតមានំ តស្សា បាទបិដ្ឋិយំ បតិ, ឧភោ អគ្គបាទា ឆិជ្ជឹសុ។ មនុស្សា ឧដ្ឋាយ “កាឡកណ្ណិ, សម្មាសម្ពុទ្ធំ អក្កោសសី”តិ សីសេ ខេឡំ បាតេត្វា លេឌ្ឌុទណ្ឌាទិហត្ថា ជេតវនា នីហរឹសុ។ អថស្សា តថាគតស្ស ចក្ខុបថំ អតិក្កន្តកាលេ មហាបថវី ភិជ្ជិត្វា វិវរមទាសិ, អវីចិតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិ។ សា កុលទត្តិយំ កម្ពលំ បារុបមានា វិយ គន្ត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។ អញ្ញតិត្ថិយានំ លាភសក្ការោ បរិហាយិ, ទសពលស្ស ភិយ្យោសោមត្តាយ វឌ្ឍិ។ បុនទិវសេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ចិញ្ចមាណវិកា ឯវំ ឧឡារគុណំ អគ្គទក្ខិណេយ្យំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អភូតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ បត្តា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឯសា មំ អភូតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ បត្តា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, ផុល្លបទុមសស្សិរិកមុខត្តា បនស្ស “បទុមកុមារោ”ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគមិ។ អថស្ស មាតា កាលមកាសិ។ រាជា អញ្ញំ អគ្គមហេសឹ កត្វា បុត្តស្ស ឧបរជ្ជំ អទាសិ។ អបរភាគេ រាជា បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេតុំ អគ្គមហេសឹ អាហ “ភទ្ទេ, ឥធេវ វស, អហំ បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេតុំ គច្ឆាមី”តិ វត្វា “នាហំ ឥធេវ វសិស្សាមិ, អហម្បិ គមិស្សាមី”តិ វុត្តេ យុទ្ធភូមិយា អាទីនវំ ទស្សេត្វា “យាវ មមាគមនា អនុក្កណ្ឋមានា វស, អហំ បទុមកុមារំ យថា តវ កត្តព្ពកិច្ចេសុ អប្បមត្តោ ហោតិ, ឯវំ អាណាបេត្វា គមិស្សាមី”តិ វត្វា តថា កត្វា គន្ត្វា បច្ចាមិត្តេ បលាបេត្វា ជនបទំ សន្តប្បេត្វា បច្ចាគន្ត្វា ពហិនគរេ ខន្ធាវារំ និវាសេសិ ។ ពោធិសត្តោ បិតុ អាគតភាវំ ញត្វា នគរំ អលង្ការាបេត្វា រាជគេហំ បដិជគ្គាបេត្វា ឯកកោវ តស្សា សន្តិកំ អគមាសិ។

សា តស្ស រូបសម្បត្តិំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា អហោសិ។ ពោធិសត្តោ តំ វន្ទិត្វា “អម្ម, កឹ អម្ហាកំ កត្តព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ “អម្មាតិ មំ វទសី”តិ ឧដ្ឋាយ ហត្ថេ គហេត្វា “សយនំ អភិរុហា”តិ អាហ។ “កឹការណា”តិ? “យាវ រាជា ន អាគច្ឆតិ, តាវ ឧភោបិ កិលេសរតិយា រមិស្សាមា”តិ។ “អម្ម, ត្វំ មម មាតា ច សសាមិកា ច, មយា សបរិគ្គហោ មាតុគាមោ នាម កិលេសវសេន ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា ន ឱលោកិតបុព្ពោ, កថំ តយា សទ្ធិំ ឯវរូបំ កិលិដ្ឋកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ សា ទ្វេ តយោ វារេ កថេត្វា តស្មិំ អនិច្ឆមានេ “មម វចនំ ន ករោសី”តិ អាហ។ “អាម, ន ករោមី”តិ។ “តេន ហិ រញ្ញោ កថេត្វា សីសំ តេ ឆិន្ទាបេស្សាមី”តិ។ មហាសត្តោ “តវ រុចិំ ករោហី”តិ វត្វា តំ លជ្ជាបេត្វា បក្កាមិ។

សា ភីតតសិតា ចិន្តេសិ “សចេ អយំ បឋមំ បិតុ អារោចេស្សតិ, ជីវិតំ មេ នត្ថិ, អហមេវ បុរេតរំ កថេស្សាមី”តិ ភត្តំ អភុញ្ជិត្វា កិលិដ្ឋលោមវត្ថំ និវាសេត្វា សរីរេ នខរាជិយោ ទស្សេត្វា “កុហិំ ទេវីតិ រញ្ញោ បុច្ឆនកាលេ ‘គិលានា’តិ កថេយ្យាថា”តិ បរិចារិកានំ សញ្ញំ ទត្វា គិលានាលយំ កត្វា និបជ្ជិ។ រាជាបិ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា និវេសនំ អារុយ្ហ តំ អបស្សន្តោ “កុហិំ ទេវី”តិ បុច្ឆិត្វា “គិលានា”តិ សុត្វា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា “កឹ តេ ទេវិ, អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ សា តស្ស វចនំ អសុណន្តី វិយ ហុត្វា ទ្វេ តយោ វារេ បុច្ឆិតា “មហារាជ, កស្មា កថេសិ, តុណ្ហី ហោហិ, សសាមិកឥត្ថិយោ នាម មាទិសា ន ហោន្តី”តិ វត្វា “កេន ត្វំ វិហេឋិតាសិ, សីឃំ មេ កថេហិ , សីសមស្ស ឆិន្ទិស្សាមី”តិ វុត្តេ “កំសិ ត្វំ, មហារាជ, នគរេ ឋបេត្វា គតោ”តិ វត្វា “បទុមកុមារ”ន្តិ វុត្តេ “សោ មយ្ហំ វសនដ្ឋានំ អាគន្ត្វា ‘តាត, មា ឯវំ ករោហិ, អហំ តវ មាតា’តិ វុច្ចមានោបិ ‘ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ រាជា នត្ថិ, អហំ តំ គេហេ ករិត្វា កិលេសរតិយា រមិស្សាមី’តិ មំ កេសេសុ គហេត្វា អបរាបរំ លុញ្ចិត្វា អត្តនោ វចនំ អករោន្តិំ មំ បាតេត្វា កោដ្ដេត្វា គតោ”តិ អាហ។

រាជា អនុបបរិក្ខិត្វាវ អាសីវិសោ វិយ កុទ្ធោ បុរិសេ អាណាបេសិ “គច្ឆថ, ភណេ, បទុមកុមារំ ពន្ធិត្វា អានេថា”តិ។ តេ នគរំ អវត្ថរន្តា វិយ តស្ស គេហំ គន្ត្វា តំ ពន្ធិត្វា បហរិត្វា បច្ឆាពាហំ គាឡ្ហពន្ធនំ ពន្ធិត្វា រត្តកណវេរមាលំ គីវាយំ បដិមុញ្ចិត្វា វជ្ឈំ កត្វា អានយិំសុ ។ សោ “ទេវិយា ឥទំ កម្ម”ន្តិ ញត្វា “ភោ បុរិសា, នាហំ រញ្ញោ ទោសការកោ, និប្បរាធោហមស្មី”តិ វិលបន្តោ អាគច្ឆតិ។ សកលនគរំ សំខុភិត្វា “រាជា កិរ មាតុគាមស្ស វចនំ គហេត្វា មហាបទុមកុមារំ ឃាតាបេសី”តិ សន្និបតិត្វា រាជកុមារស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា “ឥទំ តេ សាមិ, អននុច្ឆវិក”ន្តិ មហាសទ្ទេន បរិទេវិ។ អថ នំ នេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា ទិស្វាវ ចិត្តំ និគ្គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តោ “អយំ អរាជាវ រាជលីឡំ ករោតិ, មម បុត្តោ ហុត្វា អគ្គមហេសិយា អបរជ្ឈតិ, គច្ឆថ នំ ចោរបបាតេ បាតេត្វា វិនាសំ បាបេថា”តិ អាហ។ មហាសត្តោ “ន មយ្ហំ, តាត, ឯវរូបោ អបរាធោ អត្ថិ, មាតុគាមស្ស វចនំ គហេត្វា មា មំ នាសេហី”តិ បិតរំ យាចិ។ សោ តស្ស កថំ ន គណ្ហិ។

តតោ សោឡសសហស្សា អន្តេបុរិកា “តាត មហាបទុមកុមារ, អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ ឥទំ លទ្ធ”ន្តិ មហាវិរវំ វិរវិំសុ។ សព្ពេ ខត្តិយមហាសាលាទយោបិ អមច្ចបរិជនាបិ “ទេវ, កុមារោ សីលាចារគុណសម្បន្នោ វំសានុរក្ខិតោ រជ្ជទាយាទោ, មា នំ មាតុគាមស្ស វចនំ គហេត្វា អនុបបរិក្ខិត្វាវ វិនាសេហិ, រញ្ញោ នាម និសម្មការិនា ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា សត្ត គាថា អភាសិំសុ –

១០៦. “នាទដ្ឋា បរតោ ទោសំ, អណុំ ថូលានិ សព្ពសោ;
ឥស្សរោ បណយេ ទណ្ឌំ, សាមំ អប្បដិវេក្ខិយ។

១០៧. “យោ ច អប្បដិវេក្ខិត្វា, ទណ្ឌំ កុព្ពតិ ខត្តិយោ;
សកណ្ដកំ សោ គិលតិ, ជច្ចន្ធោវ សមក្ខិកំ។

១០៨. “អទណ្ឌិយំ ទណ្ឌយតិ, ទណ្ឌិយញ្ច អទណ្ឌិយំ;
អន្ធោវ វិសមំ មគ្គំ, ន ជានាតិ សមាសមំ។

១០៩. “យោ ច ឯតានិ ឋានានិ, អណុំ ថូលានិ សព្ពសោ;
សុទិដ្ឋមនុសាសេយ្យ, ស វេ វោហរិតុ មរហតិ។

១១០. “នេកន្តមុទុនា សក្កា, ឯកន្តតិខិណេន វា;
អត្តំ មហន្តេ ឋបេតុំ, តស្មា ឧភយមាចរេ។

១១១. “បរិភូតោ មុទុ ហោតិ, អតិតិក្ខោ ច វេរវា;
ឯតញ្ច ឧភយំ ញត្វា, អនុមជ្ឈំ សមាចរេ។

១១២.ពហុម្បិ រត្តោ ភាសេយ្យ, ទុដ្ឋោបិ ពហុ ភាសតិ;
ន ឥត្ថិការណា រាជ, បុត្តំ ឃាតេតុមរហសី”តិ។

តត្ថ **នាទដ្ឋា**តិ ន អទិស្វា។ **បរតោ**តិ បរស្ស។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពានិ។ **អណុំថូលានី**តិ ខុទ្ទកមហន្តានិ វជ្ជានិ។ **សាមំ អប្បដិវេក្ខិយា**តិ បរស្ស វចនំ គហេត្វា អត្តនោ បច្ចក្ខំ អកត្វា បថវិស្សរោ រាជា ទណ្ឌំ ន បណយេ ន បដ្ឋបេយ្យ។ មហាសម្មតរាជកាលស្មិញ្ហិ សតតោ ឧត្តរិ ទណ្ឌោ នាម នត្ថិ, តាឡនគរហណបព្ពាជនតោ ឧទ្ធំ ហត្ថបាទច្ឆេទនឃាតនំ នាម នត្ថិ, បច្ឆា កក្ខឡរាជូនំយេវ កាលេ ឯតំ ឧប្បន្នំ, តំ សន្ធាយ តេ អមច្ចា “ឯកន្តេនេវ បរស្ស ទោសំ សាមំ អទិស្វា កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ កថេន្តា ឯវមាហំសុ។

យោ ច អប្បដិវេក្ខិត្វាតិ មហារាជ, ឯវំ អប្បដិវេក្ខិត្វា ទោសានុច្ឆវិកេ ទណ្ឌេ បណេតព្ពេ យោ រាជា អគតិគមនេ ឋិតោ តំ ទោសំ អប្បដិវេក្ខិត្វា ហត្ថច្ឆេទាទិទណ្ឌំ ករោតិ, សោ អត្តនោ ទុក្ខការណំ ករោន្តោ សកណ្ដកំ ភោជនំ គិលតិ នាម, ជច្ចន្ធោ វិយ ច សមក្ខិកំ ភុញ្ជតិ នាម។ **អទណ្ឌិយ**ន្តិ យោ អទណ្ឌិយំ អទណ្ឌបណេតព្ពញ្ច ទណ្ឌេត្វា ទណ្ឌិយញ្ច ទណ្ឌបណេតព្ពំ អទណ្ឌេត្វា អត្តនោ រុចិមេវ ករោតិ, សោ អន្ធោ វិយ វិសមំ មគ្គំ បដិបន្នោ, ន ជានាតិ សមាសមំ, តតោ បាសាណាទីសុ បក្ខលន្តោ អន្ធោ វិយ ចតូសុ អបាយេសុ មហាទុក្ខំ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។ **ឯតានិ ឋានានី**តិ ឯតានិ ទណ្ឌិយាទណ្ឌិយការណានិ ចេវ ទណ្ឌិយការណេសុបិ អណុំថូលានិ ច សព្ពានិ សុទិដ្ឋំ ទិស្វា អនុសាសេយ្យ, ស វេ វោហរិតុំ រជ្ជមនុសាសិតុំ អរហតីតិ អត្ថោ។

អត្តំ មហន្តេ ឋបេតុន្តិ ឯវរូបោ អនុប្បន្នេ ភោគេ ឧប្បាទេត្វា ឧប្បន្នេ ថាវរេ កត្វា អត្តានំ មហន្តេ ឧឡារេ ឥស្សរិយេ ឋបេតុំ ន សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **មុទូ**តិ មុទុរាជា រដ្ឋវាសីនំ បរិភូតោ ហោតិ អវញ្ញាតោ, សោ រជ្ជំ និច្ចោរំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ **វេរវា**តិ អតិតិក្ខស្ស បន សព្ពេបិ រដ្ឋវាសិនោ វេរិនោ ហោន្តីតិ សោ វេរវា នាម ហោតិ។ **អនុមជ្ឈ**ន្តិ អនុភូតំ មុទុតិខិណភាវានំ មជ្ឈំ សមាចរេ, អមុទុ អតិក្ខោ ហុត្វា រជ្ជំ ការេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ន ឥត្ថិការណា**តិ បាបំ លាមកំ មាតុគាមំ និស្សាយ វំសានុរក្ខកំ ឆត្តទាយាទំ បុត្តំ ឃាតេតុំ នារហសិ, មហារាជាតិ។

ឯវំ នានាការណេហិ កថេន្តាបិ អមច្ចា អត្តនោ កថំ គាហាបេតុំ នាសក្ខិំសុ។ ពោធិសត្តោបិ យាចន្តោ អត្តនោ កថំ គាហាបេតុំ នាសក្ខិ។ អន្ធពាលោ បន រាជា “គច្ឆថ នំ ចោរបបាតេ ខិបថា”តិ អាណាបេន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១១៣.“សព្ពោវ លោកោ ឯកតោ, ឥត្ថី ច អយមេកិកា;
តេនាហំ បដិបជ្ជិស្សំ, គច្ឆថ បក្ខិបថេវ ត”ន្តិ។

តត្ថ **តេនាហ**ន្តិ យេន ការណេន សព្ពោ លោកោ ឯកតោ កុមារស្សេវ បក្ខោ ហុត្វា ឋិតោ, អយញ្ច ឥត្ថី ឯកិកាវ, តេន ការណេន អហំ ឥមិស្សា វចនំ បដិបជ្ជិស្សំ, គច្ឆថ តំ បព្ពតំ អារោបេត្វា បបាតេ ខិបថេវាតិ។

ឯវំ វុត្តេ សោឡសសហស្សាសុ រាជឥត្ថីសុ ឯកាបិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ, សកលនគរវាសិនោ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទិត្វា កេសេ វិកិរយមានា វិលបឹសុ។ រាជា “ឥមេ ឥមស្ស បបាតេ ខិបនំ បដិពាហេយ្យុ”ន្តិ សបរិវារោ គន្ត្វា មហាជនស្ស បរិទេវន្តស្សេវ នំ ឧទ្ធំបាទំ អវំសិរំ កត្វា គាហាបេត្វា បបាតេ ខិបាបេសិ។ អថស្ស មេត្តានុភាវេន បព្ពតេ អធិវត្ថា ទេវតា “មា ភាយិ មហាបទុមា”តិ តំ សមស្សាសេត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា ហទយេ ឋបេត្វា ទិព្ពសម្ផស្សំ ផរាបេត្វា ឱតរិត្វា បព្ពតបាទេ បតិដ្ឋិតនាគរាជស្ស ផណគព្ភេ ឋបេសិ។ នាគរាជា ពោធិសត្តំ នាគភវនំ នេត្វា អត្តនោ យសំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា អទាសិ។ សោ តត្ថ ឯកសំវច្ឆរំ វសិត្វា “មនុស្សបថំ គមិស្សាមី”តិ វត្វា “កតរំ ឋាន”ន្តិ វុត្តេ “ហិមវន្តំ គន្ត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ នាគរាជា “សាធូ”តិ តំ គហេត្វា មនុស្សបថេ បតិដ្ឋាបេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ សោបិ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារោ តត្ថ បដិវសតិ។

អថេកោ ពារាណសិវាសី វនចរកោ តំ ឋានំ បត្តោ មហាសត្តំ សញ្ជានិត្វា “ននុ ត្វំ ទេវ, មហាបទុមកុមារោ”តិ វត្វា “អាម, សម្មា”តិ វុត្តេ តំ វន្ទិត្វា កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា ពារាណសី គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ “ទេវ, បុត្តោ តេ ហិមវន្តបទេសេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បណ្ណសាលាយំ វសតិ, អហំ តស្ស សន្តិកេ វសិត្វា អាគតោ”តិ។ “បច្ចក្ខតោ តេ ទិដ្ឋោ”តិ? “អាម ទេវា”តិ។ រាជា មហាពលកាយបរិវុតោ តត្ថ គន្ត្វា វនបរិយន្តេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ បណ្ណសាលំ គន្ត្វា កញ្ចនរូបសទិសំ បណ្ណសាលទ្វារេ និសិន្នំ មហាសត្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អមច្ចាបិ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា និសីទឹសុ។ ពោធិសត្តោបិ រាជានំ បដិបុច្ឆិត្វា បដិសន្ថារមកាសិ។ អថ នំ រាជា “តាត, មយា ត្វំ គម្ភីរេ បបាតេ ខិបាបិតោ, កថំ សជីវិតោសី”តិ បុច្ឆន្តោ នវមំ គាថមាហ –

១១៤. ‘‘អនេកតាលេ នរកេ, គម្ភីរេ ច សុទុត្តរេ;
បាតិតោ គិរិទុគ្គស្មិំ, កេន ត្វំ តត្ថ នាមរី’’តិ។

តត្ថ **អនេកតាលេ**តិ អនេកតាលប្បមាណេ។ **នាមរី**តិ ន អមរិ។

តតោ បរំ –

១១៥. ‘‘នាគោ ជាតផណោ តត្ថ, ថាមវា គិរិសានុជោ;
បច្ចគ្គហិ មំ ភោគេហិ, តេនាហំ តត្ថ នាមរិំ។

១១៦. ‘‘ឯហិ តំ បដិនេស្សាមិ, រាជបុត្ត សកំ ឃរំ;
រជ្ជំ ការេហិ ភទ្ទន្តេ, កិំ អរញ្ញេ ករិស្សសិ។

១១៧. ‘‘យថា គិលិត្វា ពឡិសំ, ឧទ្ធរេយ្យ សលោហិតំ;
ឧទ្ធរិត្វា សុខី អស្ស, ឯវំ បស្សាមិ អត្តនំ។

១១៨. ‘‘កិំ នុ ត្វំ ពឡិសំ ព្រូសិ, កិំ ត្វំ ព្រូសិ សលោហិតំ;
កិំ នុ ត្វំ ឧព្ភតំ ព្រូសិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ។

១១៩. ‘‘កាមាហំ ពឡិសំ ព្រូមិ, ហត្ថិអស្សំ សលោហិតំ;
ចត្តាហំ ឧព្ភតំ ព្រូមិ, ឯវំ ជានាហិ ខត្តិយា’’តិ។ –

ឥមាសុ បញ្ចសុ ឯកន្តរិកា តិស្សោ គាថា ពោធិសត្តស្ស, ទ្វេ រញ្ញោ។

តត្ថ **បច្ចគ្គហិ ម**ន្តិ បព្ពតបតនកាលេ ទេវតាយ បរិគ្គហេត្វា ទិព្ពសម្ផស្សេន សមស្សាសេត្វា ឧបនីតំ មំ បដិគ្គណ្ហិ, គហេត្វា ច បន នាគភវនំ អានេត្វា មហន្តំ យសំ ទត្វា ‘‘មនុស្សបថំ មំ នេហី’’តិ វុត្តោ មំ មនុស្សបថំ អានេសិ។ អហំ ឥធាគន្ត្វា បព្ពជិតោ, ឥតិ តេន ទេវតាយ ច នាគរាជស្ស ច អានុភាវេន អហំ តត្ថ នាមរិន្តិ សព្ពំ អារោចេសិ។

ឯហីតិ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា ‘‘តាត, អហំ ពាលភាវេន ឥត្ថិយា វចនំ គហេត្វា ឯវំ សីលាចារសម្បន្នេ តយិ អបរជ្ឈិំ, ខមាហិ មេ ទោស’’ន្តិ បាទេសុ និបតិត្វា ‘‘ឧដ្ឋេហិ, មហារាជ, ខមាម តេ ទោសំ, ឥតោ បរំ បុន មា ឯវំ អនិសម្មការី ភវេយ្យាសី’’តិ វុត្តេ ‘‘តាត, ត្វំ អត្តនោ កុលសន្តកំ សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រជ្ជំ អនុសាសន្តោ មយ្ហំ ខមសិ នាមា’’តិ ឯវមាហ។

ឧទ្ធរិត្វាតិ ហទយវក្កាទីនិ អសម្បត្តមេវ តំ ឧទ្ធរិត្វា សុខី អស្ស។ **ឯវំ បស្សាមិ អត្តន**ន្តិ អត្តានំ មហារាជ, ឯវំ អហម្បិ បុន សោត្ថិភាវប្បត្តំ គិលិតពឡិសំ បុរិសមិវ អត្តានំ បស្សាមីតិ។ **‘‘កិំ នុ ត្វ’’**ន្តិ ឥទំ រាជា តមត្ថំ វិត្ថារតោ សោតុំ បុច្ឆតិ។ **កាមាហ**ន្តិ បញ្ច កាមគុណេ អហំ។ **ហត្ថិអស្សំ សលោហិត**ន្តិ ឯវំ ហត្ថិអស្សរថវាហនំ សត្តរតនាទិវិភវំ ‘‘សលោហិត’’ន្តិ ព្រូមិ។ **ចត្តាហ**ន្តិ ចត្តំ អហំ, យទា តំ សព្ពម្បិ ចត្តំ ហោតិ បរិច្ចត្តំ, តំ ទានាហំ ‘‘ឧព្ភត’’ន្តិ ព្រូមិ។

‘‘ឥតិ ខោ, មហារាជ, មយ្ហំ រជ្ជេន កិច្ចំ នត្ថិ, ត្វំ បន ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេហី’’តិ មហាសត្តោ បិតុ ឱវាទំ អទាសិ។ សោ រាជា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា នគរំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ ‘‘អហំ កំ និស្សាយ ឯវរូបេន អាចារគុណសម្បន្នេន បុត្តេន វិយោគំ បត្តោ’’តិ? ‘‘អគ្គមហេសី, ទេវា’’តិ។ រាជា តំ ឧទ្ធំបាទំ គាហាបេត្វា ចោរបបាតេ ខិបាបេត្វា នគរំ បវិសិត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ‘‘ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបេសា មំ អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ បត្តា’’តិ វត្វា –

១២០. ‘‘ចិញ្ចមាណវិកា មាតា, ទេវទត្តោ ច មេ បិតា;
អានន្ទោ បណ្ឌិតោ នាគោ, សារិបុត្តោ ច ទេវតា;
រាជបុត្តោ អហំ អាសិំ, ឯវំ ធារេថ ជាតក’’ន្តិ។ –

ឱសានគាថាយ ជាតកំ សមោធានេសិ។

មហាបទុមជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤៧៣] ១០. មិត្តាមិត្តជាតកវណ្ណនា

កានិ កម្មានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ អត្ថចរកំ អមច្ចំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ រញ្ញោ ពហូបការោ អហោសិ។ អថស្ស រាជា អតិរេកសម្មានំ ការេសិ។ អវសេសា នំ អសហមានា “ទេវ, អសុកោ នាម អមច្ចោ តុម្ហាកំ អនត្ថការកោ”តិ បរិភិន្ទឹសុ។ រាជា តំ បរិគ្គណ្ហន្តោ កិញ្ចិ ទោសំ អទិស្វា “អហំ ឥមស្ស កិញ្ចិ ទោសំ ន បស្សាមិ, កថំ នុ ខោ សក្កា មយា ឥមស្ស មិត្តភាវំ វា អមិត្តភាវំ វា ជានិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “ឥមំ បញ្ហំ ឋបេត្វា តថាគតំ អញ្ញោ ជានិតុំ ន សក្ខិស្សតិ, គន្ត្វា បុច្ឆិស្សាមី”តិ ភុត្តបាតរាសោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, កថំ នុ ខោ សក្កា បុរិសេន អត្តនោ មិត្តភាវំ វា អមិត្តភាវំ វា ជានិតុ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា “បុព្ពេបិ មហារាជ, បណ្ឌិតា ឥមំ បញ្ហំ ចិន្តេត្វា បណ្ឌិតេ បុច្ឆិត្វា តេហិ កថិតវសេន ញត្វា អមិត្តេ វជ្ជេត្វា មិត្តេ សេវិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ អហោសិ។ តទា ពារាណសិរញ្ញោ ឯកំ អត្ថចរកំ អមច្ចំ សេសា បរិភិន្ទឹសុ។ រាជា តស្ស ទោសំ អបស្សន្តោ “កថំ នុ ខោ សក្កា មិត្តំ វា អមិត្តំ វា ញាតុ”ន្តិ មហាសត្តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១២១. “កានិ កម្មានិ កុព្ពានំ, កថំ វិញ្ញូ បរក្កមេ;
អមិត្តំ ជានេយ្យ មេធាវី, ទិស្វា សុត្វា ច បណ្ឌិតោ”តិ។

តស្សត្ថោ – កានិ កម្មានិ ករោន្តំ មេធាវី បណ្ឌិតោ បុរិសោ ចក្ខុនា ទិស្វា វា សោតេន សុត្វា វា “អយំ មយ្ហំ អមិត្តោ”តិ ជានេយ្យ, តស្ស ជាននត្ថាយ កថំ វិញ្ញូ បរក្កមេយ្យាតិ។

អថស្ស អមិត្តលក្ខណំ កថេន្តោ អាហ –

១២២. “ន នំ ឧម្ហយតេ ទិស្វា, ន ច នំ បដិនន្ទតិ;
ចក្ខូនិ ចស្ស ន ទទាតិ, បដិលោមញ្ច វត្តតិ។

១២៣. “អមិត្តេ តស្ស ភជតិ, មិត្តេ តស្ស ន សេវតិ;
វណ្ណកាមេ និវារេតិ, អក្កោសន្តេ បសំសតិ។

១២៤. “គុយ្ហញ្ច តស្ស នក្ខាតិ, តស្ស គុយ្ហំ ន គូហតិ;
កម្មំ តស្ស ន វណ្ណេតិ, បញ្ញស្ស នប្បសំសតិ។

១២៥. “អភវេ នន្ទតិ តស្ស, ភវេ តស្ស ន នន្ទតិ;
អច្ឆេរំ ភោជនំ លទ្ធា, តស្ស នុប្បជ្ជតេ សតិ;
តតោ នំ នានុកម្បតិ, អហោ សោបិ លភេយ្យិតោ។

១២៦. “ឥច្ចេតេ សោឡសាការា, អមិត្តស្មឹ បតិដ្ឋិតា;
យេហិ អមិត្តំ ជានេយ្យ, ទិស្វា សុត្វា ច បណ្ឌិតោ”តិ។

មហាសត្តោ ឥមា បញ្ច គាថា វត្វាន បុន –

១២៧. “កានិ កម្មានិ កុព្ពានំ, កថំ វិញ្ញូ បរក្កមេ;
មិត្តំ ជានេយ្យ មេធាវី, ទិស្វា សុត្វា ច បណ្ឌិតោ”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ មិត្តលក្ខណំ បុដ្ឋោ សេសគាថា អភាសិ –

១២៨. “បវុត្ថំ តស្ស សរតិ, អាគតំ អភិនន្ទតិ;
តតោ កេលាយិតោ ហោតិ, វាចាយ បដិនន្ទតិ។

១២៩. “មិត្តេ តស្សេវ ភជតិ, អមិត្តេ តស្ស ន សេវតិ;
អក្កោសន្តេ និវារេតិ, វណ្ណកាមេ បសំសតិ។

១៣០. “គុយ្ហញ្ច តស្ស អក្ខាតិ, តស្ស គុយ្ហញ្ច គូហតិ;
កម្មញ្ច តស្ស វណ្ណេតិ, បញ្ញំ តស្ស បសំសតិ។

១៣១‘ភវេ ច នន្ទតិ តស្ស, អភវេ តស្ស ន នន្ទតិ;
អច្ឆេរំ ភោជនំ លទ្ធា, តស្ស ឧប្បជ្ជតេ សតិ;
តតោ នំ អនុកម្បតិ, អហោ សោបិ លភេយ្យិតោ។

១៣២“ឥច្ចេតេ សោឡសាការា, មិត្តស្មឹ សុប្បតិដ្ឋិតា;
យេហិ មិត្តញ្ច ជានេយ្យ, ទិស្វា សុត្វា ច បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ **ន នំ ឧម្ហយតេ ទិស្វា**តិ តំ មិត្តំ មិត្តបតិរូបកោ ទិស្វា សិតំ ន ករោតិ, បហដ្ឋាការំ ន ទស្សេតិ។ **ន ច នំ បដិនន្ទតី**តិ តស្ស កថំ បគ្គណ្ហន្តោ ន បដិនន្ទតិ ន តុស្សតិ។ **ចក្ខូនិ ចស្ស ន ទទាតី**តិ ឱលោកេន្តំ ន ឱលោកេតិ។ **បដិលោមញ្ច**តិ តស្ស កថំ បដិប្ផរតិ បដិសត្តុ ហោតិ។ **វណ្ណកាមេ**តិ តស្ស វណ្ណំ ភណន្តេ។ **នក្ខាតី**តិ អត្តនោ តុយ្ហំ តស្ស ន អាចិក្ខតិ។ **កម្មំ តស្សា**តិ តេន កតកម្មំ ន វណ្ណយតិ។ **បញ្ញស្សា**តិ អស្ស បញ្ញំ នប្បសំសតិ, ញាណសម្បទំ ន បសំសតិ។ **អភវេ**តិ អវឌ្ឍិយំ។ **តស្ស នុប្បជ្ជតេ សតី**តិ តស្ស មិត្តបតិរូបកស្ស “មម មិត្តស្សបិ ឥតោ ទស្សាមី”តិ សតិ ន ឧប្បជ្ជតិ។ **នានុកម្បតី**តិ មុទុចិត្តេន ន ចិន្តេតិ។ **លភេយ្យិតោ**តិ លភេយ្យ ឥតោ។ **អាការា**តិ ការណានិ។ **បវុត្ថន្តិ** វិទេសគតំ ។ **កេលាយិតោ**តិ កេលាយតិ មមាយតិ បត្ថេតិ បិហេតិ ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **វាចាយា**តិ មធុរវចនេន តំ សមុទាចរន្តោ បដិនន្ទតិ តុស្សតិ។ សេសំ វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតព្ពំ។ រាជា មហាសត្តស្ស កថាយ អត្តមនោ ហុត្វា តស្ស មហន្តំ យសំ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, មហារាជ, បុព្ពេបេស បញ្ហោ សមុដ្ឋហិ, បណ្ឌិតាវ នំ កថយឹសុ, ឥមេហិ ទ្វត្តឹសាយ អាការេហិ មិត្តាមិត្តោ ជានិតព្ពោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មិត្តាមិត្តជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

កុណាលំ ភទ្ទសាលញ្ច, សមុទ្ទវាណិជ បណ្ឌិតំ;
ជនសន្ធំ មហាកណ្ហំ, កោសិយំ សិរិមន្តកំ។

បទុមំ មិត្តាមិត្តញ្ច, ឥច្ចេតេ ទស ជាតកេ;
សង្គាយឹសុ មហាថេរា, ទ្វាទសម្ហិ និបាតកេ។

ទ្វាទសកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. តេរសកនិបាតោ

[៤៧៤] ១. អម្ពជាតកវណ្ណនា

អហាសិ មេ អម្ពផលានិ បុព្ពេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេវទត្តោ ហិ “អហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមិ, មយ្ហំ សមណោ គោតមោ នេវ អាចរិយោ ន ឧបជ្ឈាយោ”តិ អាចរិយំ បច្ចក្ខាយ ឈានបរិហីនោ សង្ឃំ ភិន្ទិត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិំ អាគច្ឆន្តោ ពហិជេតវនេ បថវិយា វិវរេ ទិន្នេ អវីចិំ បាវិសិ។ តទា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ អាចរិយំ បច្ចក្ខាយ មហាវិនាសំ បត្តោ, អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អាចរិយំ បច្ចក្ខាយ មហាវិនាសំ បត្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្ស បុរោហិតកុលំ អហិវាតរោគេន វិនស្សិ។ ឯកោវ បុត្តោ ភិត្តិំ ភិន្ទិត្វា បលាតោ។ សោ តក្កសិលំ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខស្សាចរិយស្ស សន្តិកេ តយោ វេទេ ច អវសេសសិប្បានិ ច ឧគ្គហេត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា និក្ខន្តោ “ទេសចារិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ ចរន្តោ ឯកំ បច្ចន្តនគរំ បាបុណិ។ តំ និស្សាយ មហាចណ្ឌាលគាមកោ អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្មិំ គាមេ បដិវសតិ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ អកាលេ ផលំ គណ្ហាបនមន្តំ ជានាតិ។ សោ បាតោវ វុដ្ឋាយ កាជំ អាទាយ តតោ គាមា និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ ឯកំ អម្ពរុក្ខំ ឧបសង្កមិត្វា សត្តបទមត្ថកេ ឋិតោ តំ មន្តំ បរិវត្តេត្វា អម្ពរុក្ខំ ឯកេន ឧទកបសតេន បហរតិ។ រុក្ខតោ តង្ខណញ្ញេវ បុរាណបណ្ណានិ បតន្តិ, នវានិ ឧដ្ឋហន្តិ, បុប្ផានិ បុប្ផិត្វា បតន្តិ, អម្ពផលានិ ឧដ្ឋាយ មុហុត្តេនេវ បច្ចិត្វា មធុរានិ ឱជវន្តានិ ទិព្ពរសសទិសានិ ហុត្វា រុក្ខតោ បតន្តិ។ មហាសត្តោ តានិ ឧច្ចិនិត្វា យាវទត្ថំ ខាទិត្វា កាជំ បូរាបេត្វា គេហំ គន្ត្វា តានិ វិក្កិណិត្វា បុត្តទារំ បោសេសិ។

សោ ព្រាហ្មណកុមារោ មហាសត្តំ អកាលេ អម្ពបក្កានិ អាហរិត្វា វិក្កិណន្តំ ទិស្វា “និស្សំសយេន តេហិ មន្តពលេន ឧប្បន្នេហិ ភវិតព្ពំ, ឥមំ បុរិសំ និស្សាយ ឥទំ អនគ្ឃមន្តំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តស្ស អម្ពានិ អាហរណនិយាមំ បរិគ្គណ្ហន្តោ តថតោ ញត្វា តស្មិំ អរញ្ញតោ អនាគតេយេវ តស្ស គេហំ គន្ត្វា អជានន្តោ វិយ ហុត្វា តស្ស ភរិយំ “កុហិំ អយ្យោ, អាចរិយោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អរញ្ញំ គតោ”តិ វុត្តេ តំ អាគតំ អាគមយមានោវ ឋត្វា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ហត្ថតោ បច្ឆិំ គហេត្វា អាហរិត្វា គេហេ ឋបេសិ។ មហាសត្តោ តំ ឱលោកេត្វា ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, អយំ មាណវោ មន្តត្ថាយ អាគតោ, តស្ស ហត្ថេ មន្តោ នស្សតិ, អសប្បុរិសោ ឯសោ”តិ។ មាណវោបិ “អហំ ឥមំ មន្តំ អាចរិយស្ស ឧបការកោ ហុត្វា លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តតោ បដ្ឋាយ តស្ស គេហេ សព្ពកិច្ចានិ ករោតិ។ ទារូនិ អាហរតិ, វីហិំ កោដ្ដេតិ, ភត្តំ បចតិ, ទន្តកដ្ឋមុខធោវនាទីនិ ទេតិ, បាទេ ធោវតិ។

ឯកទិវសំ មហាសត្តេន “តាត មាណវ, មញ្ចបាទានំ មេ ឧបធានំ ទេហី”តិ វុត្តេ អញ្ញំ អបស្សិត្វា សព្ពរត្តិំ ឩរុម្ហិ ឋបេត្វា និសីទិ។ អបរភាគេ មហាសត្តស្ស ភរិយា បុត្តំ វិជាយិ។ តស្សា បសូតិកាលេ បរិកម្មំ សព្ពមកាសិ។ សា ឯកទិវសំ មហាសត្តំ អាហ “សាមិ, អយំ មាណវោ ជាតិសម្បន្នោ ហុត្វា មន្តត្ថាយ អម្ហាកំ វេយ្យាវច្ចំ ករោតិ, ឯតស្ស ហត្ថេ មន្តោ តិដ្ឋតុ វា មា វា, ទេថ តស្ស មន្ត”ន្តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្ស មន្តំ ទត្វា ឯវមាហ – “តាត, អនគ្ឃោយំ មន្តោ, តវ ឥមំ និស្សាយ មហាលាភសក្ការោ ភវិស្សតិ, រញ្ញា វា រាជមហាមត្តេន វា ‘កោ តេ អាចរិយោ’តិ បុដ្ឋកាលេ មា មំ និគូហិត្ថោ, សចេ ហិ ‘ចណ្ឌាលស្ស មេ សន្តិកា មន្តោ គហិតោ’តិ លជ្ជន្តោ ‘ព្រាហ្មណមហាសាលោ មេ អាចរិយោ’តិ កថេស្សសិ, ឥមស្ស មន្តស្ស ផលំ ន លភិស្សសី”តិ។ សោ “កិំ ការណា តំ និគូហិស្សាមិ, កេនចិ បុដ្ឋកាលេ តុម្ហេយេវ កថេស្សាមី”តិ វត្វា តំ វន្ទិត្វា ចណ្ឌាលគាមតោ និក្ខមិត្វា មន្តំ វីមំសិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសិំ បត្វា អម្ពានិ វិក្កិណិត្វា ពហុំ ធនំ លភិ។

អថេកទិវសំ ឧយ្យានបាលោ តស្ស ហត្ថតោ អម្ពំ កិណិត្វា រញ្ញោ អទាសិ។ រាជា តំ បរិភុញ្ជិត្វា “កុតោ សម្ម, តយា ឯវរូបំ អម្ពំ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ ទេវ, ឯកោ មាណវោ អកាលអម្ពផលានិ អានេត្វា វិក្កិណាតិ, តតោ មេ គហិតន្តិ។ តេន ហិ “ឥតោ បដ្ឋាយ ឥធេវ អម្ពានិ អាហរតូ”តិ នំ វទេហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ មាណវោបិ តតោ បដ្ឋាយ អម្ពានិ រាជកុលំ ហរតិ។ អថ រញ្ញា “ឧបដ្ឋហ ម”ន្តិ វុត្តេ រាជានំ ឧបដ្ឋហន្តោ ពហុំ ធនំ លភិត្វា អនុក្កមេន វិស្សាសិកោ ជាតោ។ អថ នំ ឯកទិវសំ រាជា បុច្ឆិ “មាណវ, កុតោ អកាលេ ឯវំ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នានិ អម្ពានិ លភសិ, កិំ តេ នាគោ វា សុបណ្ណោ វា ទេវោ វា កោចិ ទេតិ, ឧទាហុ មន្តពលំ ឯត”ន្តិ? “ន មេ មហារាជ, កោចិ ទេតិ, អនគ្ឃោ បន មេ មន្តោ អត្ថិ, តស្សេវ ពល”ន្តិ។ “តេន ហិ មយម្បិ តេ ឯកទិវសំ មន្តពលំ ទដ្ឋុកាមា”តិ។ “សាធុ, ទេវ, ទស្សេស្សាមី”តិ។ រាជា បុនទិវសេ តេន សទ្ធិំ ឧយ្យានំ គន្ត្វា “ទស្សេហី”តិ អាហ។ សោ

“សាធូ”តិ អម្ពរុក្ខំ ឧបគន្ត្វា សត្តបទមត្តកេ ឋិតោ មន្តំ បរិវត្តេត្វា រុក្ខំ ឧទកេន បហរិ។ តង្ខណញ្ញេវ អម្ពរុក្ខោ ហេដ្ឋា វុត្តនិយាមេនេវ ផលំ គហេត្វា មហាមេឃោ វិយ អម្ពវស្សំ វស្សិ។ មហាជនោ សាធុការំ អទាសិ, ចេលុក្ខេបា បវត្តឹសុ។

រាជា អម្ពផលានិ ខាទិត្វា តស្ស ពហុំ ធនំ ទត្វា “មាណវក, ឯវរូបោ តេ អច្ឆរិយមន្តោ កស្ស សន្តិកេ គហិតោ”តិ បុច្ឆិ។ មាណវោ “សចាហំ ‘ចណ្ឌាលស្ស សន្តិកេ’តិ វក្ខាមិ, លជ្ជិតព្ពកំ ភវិស្សតិ, មញ្ច គរហិស្សន្តិ, មន្តោ ខោ បន មេ បគុណោ, ឥទានិ ន នស្សិស្សតិ, ទិសាបាមោក្ខំ អាចរិយំ អបទិសាមី”តិ ចិន្តេត្វា មុសាវាទំ កត្វា “តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ គហិតោ មេ”តិ វទន្តោ អាចរិយំ បច្ចក្ខាសិ។ តង្ខណញ្ញេវ មន្តោ អន្តរធាយិ។ រាជា សោមនស្សជាតោ តំ អាទាយ នគរំ បវិសិត្វា បុនទិវសេ “អម្ពានិ ខាទិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មង្គលសិលាបដ្តេ និសីទិត្វា មាណវ, អម្ពានិ អាហរាតិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ អម្ពំ ឧបគន្ត្វា សត្តបទមត្តកេ ឋិតោ “មន្តំ បរិវត្តេស្សាមី”តិ មន្តេ អនុបដ្ឋហន្តេ អន្តរហិតភាវំ ញត្វា លជ្ជិតោ អដ្ឋាសិ។ រាជា “អយំ បុព្ពេ បរិសមជ្ឈេយេវ អម្ពានិ អាហរិត្វា អម្ហាកំ ទេតិ, ឃនមេឃវស្សំ វិយ អម្ពវស្សំ វស្សាបេតិ, ឥទានិ ថទ្ធោ វិយ ឋិតោ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “អហាសិ មេ អម្ពផលានិ បុព្ពេ, អណូនិ ថូលានិ ច ព្រហ្មចារិ;
តេហេវ មន្តេហិ ន ទានិ តុយ្ហំ, ទុមប្ផលា បាតុភវន្តិ ព្រហ្មេ”តិ។

តត្ថ **អហាសី**តិ អាហរិ។ **ទុមប្ផលា**តិ រុក្ខផលានិ។

តំ សុត្វា មាណវោ “សចេ ‘អជ្ជ អម្ពផលំ ន គណ្ហាមី’តិ វក្ខាមិ, រាជា មេ កុជ្ឈិស្សតិ, មុសាវាទេន នំ វញ្ចេស្សាមី”តិ ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “នក្ខត្តយោគំ បដិមានយាមិ, ខណំ មុហុត្តញ្ច មន្តេ ន បស្សំ;
នក្ខត្តយោគញ្ច ខណញ្ច លទ្ធា, អទ្ធា ហរិស្សម្ពផលំ បហូត”ន្តិ។

តត្ថ **អទ្ធាហរិស្សម្ពផល**ន្តិ អទ្ធា អម្ពផលំ អាហរិស្សាមិ។

រាជា “អយំ អញ្ញទា នក្ខត្តយោគំ ន វទតិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣. “នក្ខត្តយោគំ ន បុរេ អភាណិ, ខណំ មុហុត្តំ ន បុរេ អសំសិ;
សយំ ហរី អម្ពផលំ បហូតំ, វណ្ណេន គន្ធេន រសេនុបេតំ។

៤. “មន្តាភិជប្បេន បុរេ ហិ តុយ្ហំ, ទុមប្ផលា បាតុភវន្តិ ព្រហ្មេ;
ស្វាជ្ជ ន បារេសិ ជប្បម្បិ មន្តំ, អយំ សោ កោ នាម តវជ្ជ ធម្មោ”តិ។

តត្ថ **ន បារេសី**តិ ន សក្កោសិ។ **ជប្បម្បី**តិ ជប្បន្តោបិ បរិវត្តេន្តោបិ។ **អយំ សោ**តិ អយមេវ សោ តវ សភាវោ អជ្ជ កោ នាម ជាតោតិ។

តំ សុត្វា មាណវោ “ន សក្កា រាជានំ មុសាវាទេន វញ្ចេតុំ, សចេបិ មេ សភាវេ កថិតេ អាណំ ករេយ្យ, ករោតុ, សភាវមេវ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥. “ចណ្ឌាលបុត្តោ មម សម្បទាសិ, ធម្មេន មន្តេ បកតិញ្ច សំសិ;
មា ចស្សុ មេ បុច្ឆិតោ នាមគោត្តំ, គុយ្ហិត្ថោ អត្ថំ វិជហេយ្យ មន្តោ។

៦. “សោហំ ជនិន្ទេន ជនម្ហិ បុដ្ឋោ, មក្ខាភិភូតោ អលិកំ អភាណឹ;
‘មន្តា ឥមេ ព្រាហ្មណស្សា’តិ មិច្ឆា, បហីនមន្តោ កបណោ រុទាមី”តិ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ សមេន ការណេន អប្បដិច្ឆាទេត្វាវ អទាសិ។ **បកតិញ្ច សំសី**តិ “មា មេ បុច្ឆិតោ នាម គោត្តំ គុយ្ហិត្ថោ, សចេ គូហសិ , មន្តា តេ នស្សិស្សន្តី”តិ តេសំ នស្សនបកតិញ្ច មយ្ហំ សំសិ។ **ព្រាហ្មណស្សាតិ មិច្ឆា**តិ “ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកេ មយា ឥមេ មន្តា គហិតា”តិ មិច្ឆាយ អភណឹ, តេន មេ តេ មន្តា នដ្ឋា, ស្វាហំ បហីនមន្តោ ឥទានិ កបណោ រុទាមីតិ។

តំ សុត្វា រាជា “អយំ បាបធម្មោ ឯវរូបំ រតនមន្តំ ន ឱលោកេសិ, ឯវរូបស្មិញ្ហិ ឧត្តមរតនមន្តេ លទ្ធេ ជាតិ កី ករិស្សតី”តិ កុជ្ឈិត្វា តស្ស គរហន្តោ –

៧. “ឯរណ្ឌា បុចិមន្ទា វា, អថ វា បាលិភទ្ទកា;
មធុំ មធុត្ថិកោ វិន្ទេ, សោ ហិ តស្ស ទុមុត្តមោ។

៨. “ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
យម្ហា ធម្មំ វិជានេយ្យ, សោ ហិ តស្ស នរុត្តមោ។

៩. “ឥមស្ស ទណ្ឌញ្ច វធញ្ច ទត្វា, គលេ គហេត្វា ខលយាថ ជម្មំ;
យោ ឧត្តមត្ថំ កសិរេន លទ្ធំ, មានាតិមានេន វិនាសយិត្ថា”តិ។ –

ឥមា គាថា អាហ។

តត្ថ **មធុត្ថិកោ**តិ មធុអត្ថិកោ បុរិសោ អរញ្ញេ មធុំ ឱលោកេន្តោ ឯតេសំ រុក្ខានំ យតោ មធុំ លភតិ, សោវ ទុមោ តស្ស ទុមុត្តមោ នាម។ តថេវ ខត្តិយាទីសុ យម្ហា បុរិសា ធម្មំ ការណំ យុត្តំ អត្ថំ វិជានេយ្យ, សោវ តស្ស ឧត្តមោ នរោ នាម។ **ឥមស្ស ទណ្ឌញ្ចា**តិ ឥមស្ស បាបធម្មស្ស សព្ពស្សហរណទណ្ឌញ្ច វេឡុបេសិកាទីហិ បិដ្ឋិចម្មំ ឧប្បាដេត្វា វធញ្ច ទត្វា ឥមំ ជម្មំ គលេ គហេត្វា ខលយាថ, ខលិការត្ថំ បាបេត្វា និទ្ធមថ និក្កឌ្ឍថ, កឹ ឥមិនា ឥធ វសន្តេនាតិ។

រាជបុរិសា តថា កត្វា “តវាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ អារាធេត្វាវ សចេ បុន មន្តេ លភិស្សសិ, ឥធ អាគច្ឆេយ្យាសិ, នោ ចេ, ឥមំ ទិសំ មា ឱលោកេយ្យាសី”តិ តំ និព្ពិសយមកំសុ។ សោ អនាថោ ហុត្វា “ឋបេត្វា អាចរិយំ ន មេ អញ្ញំ បដិសរណំ អត្ថិ, តស្សេវ សន្តិកំ គន្ត្វា តំ អារាធេត្វា បុន មន្តំ យាចិស្សាមី”តិ រោទន្តោ តំ គាមំ អគមាសិ។ អថ នំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា មហាសត្តោ ភរិយំ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, បស្ស តំ បាបធម្មំ បរិហីនមន្តំ បុន អាគច្ឆន្ត”ន្តិ អាហ។ សោ មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “កឹការណា អាគតោសី”តិ បុដ្ឋោ “អាចរិយ, មុសាវាទំ កត្វា អាចរិយំ បច្ចក្ខិត្វា មហាវិនាសំ បត្តោម្ហី”តិ វត្វា អច្ចយំ ទស្សេត្វា បុន មន្តេ យាចន្តោ –

១០. “យថា សមំ មញ្ញមានោ បតេយ្យ, សោព្ភំ គុហំ នរកំ បូតិបាទំ;
រជ្ជូតិ វា អក្កមេ កណ្ហសប្បំ, អន្ធោ យថា ជោតិមធិដ្ឋហេយ្យ;
ឯវម្បិ មំ តំ ខលិតំ សបញ្ញ, បហីនមន្តស្ស បុនប្បទាហី”តិ។ – គាថមាហ;

តត្ថ **យថា សម**ន្តិ យថា បុរិសោ ឥទំ សមំ ឋានន្តិ មញ្ញមានោ សោព្ភំ វា គុហំ វា ភូមិយា ផលិតដ្ឋានសង្ខាតំ នរកំ វា បូតិបាទំ វា បតេយ្យ។ **បូតិបាទោ**តិ ហិមវន្តបទេសេ មហារុក្ខេ សុស្សិត្វា មតេ តស្ស មូលេសុ បូតិកេសុ ជាតេសុ តស្មិំ ឋានេ មហាអាវាដោ ហោតិ, តស្ស នាមំ។ **ជោតិមធិដ្ឋហេយ្យា**តិ អគ្គិំ អក្កមេយ្យ។ **ឯវម្បី**តិ ឯវំ អហម្បិ បញ្ញាចក្ខុនោ អភាវា អន្ធោ តុម្ហាកំ វិសេសំ អជានន្តោ តុម្ហេសុ ខលិតោ, តំ មំ ខលិតំ វិទិត្វា **សបញ្ញ** ញាណសម្បន្ន បហីនមន្តស្ស មម បុនបិ ទេថាតិ។

អថ នំ អាចរិយោ “តាត, កឹ កថេសិ, អន្ធោ ហិ សញ្ញាយ ទិន្នាយ សោព្ភាទីនិ បរិហរតិ, មយា បឋមមេវ តវ កថិតំ, ឥទានិ កិមត្ថំ មម សន្តិកំ អាគតោសី”តិ វត្វា –

១១. “ធម្មេន មន្តំ តវ សម្បទាសឹ, តុវម្បិ ធម្មេន បដិគ្គហេសិ;
បកតិម្បិ តេ អត្តមនោ អសំសឹ, ធម្មេ ឋិតំ តំ ន ជហេយ្យ មន្តោ។

១២. “យោ ពាល-មន្តំ កសិរេន លទ្ធំ, យំ ទុល្លភំ អជ្ជ មនុស្សលោកេ;
កិញ្ចាបិ លទ្ធា ជីវិតុំ អប្បបញ្ញោ, វិនាសយី អលិកំ ភាសមានោ។

១៣. “ពាលស្ស មូឡ្ហស្ស អកតញ្ញុនោ ច, មុសា ភណន្តស្ស អសញ្ញតស្ស;
មន្តេ មយំ តាទិសកេ ន ទេម, កុតោ មន្តា គច្ឆ ន មយ្ហំ រុច្ចសី”តិ។ –

ឥមា គាថា អាហ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ អហម្បិ តវ អាចរិយភាគំ ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា អគ្គហេត្វា ធម្មេនេវ មន្តំ សម្បទាសឹ, ត្វម្បិ កិញ្ចិ អទត្វា ធម្មេន សមេនេវ បដិគ្គហេសិ។ **ធម្មេ ឋិត**ន្តិ អាចរិយបូជកធម្មេ ឋិតំ។ **តាទិសកេ**តិ តថារូបេ អកាលផលគណ្ហាបកេ មន្តេ ន ទេម, គច្ឆ ន មេ រុច្ចសីតិ។

សោ ឯវំ អាចរិយេន ឧយ្យោជិតោ “កឹ មយ្ហំ ជីវិតេនា”តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា អនាថមរណំ មរិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អាចរិយំ បច្ចក្ខាយ មហាវិនាសំ បត្តោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា អកតញ្ញូ មាណវោ ទេវទត្តោ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, ចណ្ឌាលបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អម្ពជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៧៥] ២. ផន្ទនជាតកវណ្ណនា

កុឋារិហត្ថោ បុរិសោតិ ឥទំ សត្ថា រោហិណីនទីតីរេ វិហរន្តោ ញាតកានំ កលហំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន **កុណាលជាតកេ** (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សត្ថា ញាតកេ អាមន្តេត្វា – មហារាជា, អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពហិនគរេ វឌ្ឍកិគាមោ អហោសិ។ តត្រេកោ ព្រាហ្មណវឌ្ឍកី អរញ្ញតោ ទារូនិ អាហរិត្វា រថំ កត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។ តទា ហិមវន្តបទេសេ មហាផន្ទនរុក្ខោ អហោសិ ។ ឯកោ កាឡសីហោ គោចរំ បរិយេសិត្វា អាគន្ត្វា តស្ស មូលេ និបជ្ជិ។ អថស្ស ឯកទិវសំ វាតេ បហរន្តេ ឯកោ សុក្ខទណ្ឌកោ បតិត្វា ខន្ធេ អវត្ថាសិ។ សោ ថោកំ ខន្ធេន រុជន្តេន ភីតតសិតោ ឧដ្ឋាយ បក្ខន្ទិត្វា បុន និវត្តោ អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ កិញ្ចិ អទិស្វា “អញ្ញោ មំ សីហោ វា ព្យគ្ឃោ វា អនុពន្ធន្តោ នត្ថិ, ឥមស្មឹ បន រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា មំ ឯត្ថ និបជ្ជន្តំ ន សហតិ មញ្ញេ, ហោតុ ជានិស្សាមី”តិ អដ្ឋានេ កោបំ ពន្ធិត្វា រុក្ខំ បហរិត្វា “នេវ តវ រុក្ខស្ស បត្តំ ខាទាមិ, ន សាខំ ភញ្ជាមិ, ឥធ អញ្ញេ មិគេ វសន្តេ សហសិ, មំ ន សហសិ, កោ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, កតិបាហំ អាគមេហិ, សមូលំ តេ រុក្ខំ ឧប្បាដេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆេទាបេស្សាមី”តិ រុក្ខទេវតំ តជ្ជេត្វា ឯកំ បុរិសំ ឧបធារេន្តោ វិចរិ។ តទា សោ ព្រាហ្មណវឌ្ឍកី ទ្វេ តយោ មនុស្សេ អាទាយ រថទារូនំ អត្ថាយ យានកេន តំ បទេសំ គន្ត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ យានកំ ឋបេត្វា វាសិផរសុហត្ថោ រុក្ខេ ឧបធារេន្តោ ផន្ទនសមីបំ អគមាសិ។ កាឡសីហោ តំ ទិស្វា “អជ្ជ, មយា បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋឹ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ គន្ត្វា រុក្ខមូលេ អដ្ឋាសិ ។ វឌ្ឍកី ច ឥតោ ចិតោ ឱលោកេត្វា ផន្ទនសមីបេន បាយាសិ។ សោ “យាវ ឯសោ នាតិក្កមតិ, តាវទេវស្ស កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៤. “កុឋារិហត្ថោ បុរិសោ, វនមោគយ្ហ តិដ្ឋសិ;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កឹ ទារុំ ឆេតុមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **បុរិសោ**តិ ត្វំ កុឋារិហត្ថោ ឯកោ បុរិសោ ឥមំ វនំ ឱគយ្ហ តិដ្ឋសីតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “អច្ឆរិយំ វត ភោ, ន វត មេ ឥតោ បុព្ពេ មិគោ មនុស្សវាចំ ភាសន្តោ ទិដ្ឋបុព្ពោ, ឯស រថានុច្ឆវិកំ ទារុំ ជានិស្សតិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៥. “ឥស្សោ វនានិ ចរសិ, សមានិ វិសមានិ ច;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កឹ ទារុំ នេមិយា ទឡ្ហ”ន្តិ។

តត្ថ **ឥស្សោ**តិ ត្វម្បិ ឯកោ កាឡសីហោ វនានិ ចរសិ, ត្វំ រថានុច្ឆវិកំ ទារុំ ជានិស្សសីតិ។

តំ សុត្វា កាឡសីហោ “ឥទានិ មេ មនោរថោ មត្ថកំ បាបុណិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

១៦. “នេវ សាលោ ន ខទិរោ, នាស្សកណ្ណោ កុតោ ធវោ;
រុក្ខោ ច ផន្ទនោ នាម, តំ ទារុំ នេមិយា ទឡ្ហ”ន្តិ។

សោ តំ សុត្វា សោមនស្សជាតោ “សុទិវសេន វតម្ហិ អជ្ជ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ, តិរច្ឆានគតោ មេ រថានុច្ឆវិកំ ទារុំ អាចិក្ខតិ, អហោ សាធូ”តិ បុច្ឆន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៧. “កីទិសានិស្ស បត្តានិ, ខន្ធោ វា បន កីទិសោ;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, យថា ជានេមុ ផន្ទន”ន្តិ។

អថស្ស សោ អាចិក្ខន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៨. “យស្ស សាខា បលម្ពន្តិ, នមន្តិ ន ច ភញ្ជរេ;
សោ រុក្ខោ ផន្ទនោ នាម, យស្ស មូលេ អហំ ឋិតោ។

១៩. “អរានំ ចក្កនាភីនំ, ឦសានេមិរថស្ស ច;
សព្ពស្ស តេ កម្មនិយោ, អយំ ហេស្សតិ ផន្ទនោ”តិ។

តត្ថ **“អរាន”**ន្តិ ឥទំ សោ “កទាចេស ឥមំ រុក្ខំ ន គណ្ហេយ្យ, គុណមស្ស កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។ តត្ថ **ឦសានេមិរថស្ស ចា**តិ ឦសាយ ច នេមិយា ច សេសស្ស ច រថស្ស សព្ពស្ស តេ ឯស កម្មនិយោ កម្មក្ខមោ ភវិស្សតីតិ។

សោ ឯវំ អាចិក្ខិត្វា តុដ្ឋមានសោ ឯកមន្តេ វិចរិ, វឌ្ឍកីបិ រុក្ខំ ឆិន្ទិតុំ អារភិ។ រុក្ខទេវតា ចិន្តេសិ “មយា ឯតស្ស ឧបរិ ន កិញ្ចិ បាតិតំ, អយំ អដ្ឋានេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា មម វិមានំ នាសេតិ, អហញ្ច វិនស្សិស្សាមិ, ឯកេនុបាយេន ឥមញ្ច តស្សំ វិនាសេស្សាមី”តិ។ សា វនកម្មិកបុរិសោ វិយ ហុត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា បុច្ឆិ “ភោ បុរិស មនាបោ តេ រុក្ខោ លទ្ធោ, ឥមំ ឆិន្ទិត្វា កឹ ករិស្សសី”តិ? “រថនេមឹ ករិស្សាមី”តិ។ “ឥមិនា រុក្ខេន រថោ ភវិស្សតី”តិ កេន តេ អក្ខាតន្តិ។ “ឯកេន កាឡសីហេនា”តិ។ “សាធុ សុដ្ឋុ តេន អក្ខាតំ, ឥមិនា រុក្ខេន រថោ សុន្ទរោ ភវិស្សតិ, កាឡសីហស្ស គលចម្មំ ឧប្បាដេត្វា ចតុរង្គុលមត្តេ ឋានេ អយបដ្ដេន វិយ នេមិមណ្ឌលេ បរិក្ខិត្តេ នេមិ ច ថិរា ភវិស្សតិ, ពហុញ្ច ធនំ លភិស្សសី”តិ។ “កាឡសីហចម្មំ កុតោ លច្ឆាមី”តិ? “ត្វំ ពាលកោសិ, អយំ តវ រុក្ខោ វនេ ឋិតោ ន បលាយតិ, ត្វំ យេន តេ រុក្ខោ អក្ខាតោ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ‘សាមិ តយា ទស្សិតរុក្ខំ កតរដ្ឋានេ ឆិន្ទាមី’តិ វញ្ចេត្វា អានេហិ, អថ នំ និរាសង្កំ ‘ឥធ ច ឯត្ថ ច ឆិន្ទា’តិ មុខតុណ្ឌំ បសារេត្វា អាចិក្ខន្តំ តិខិណេន មហាផរសុនា កោដ្ដេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ចម្មំ អាទាយ វរមំសំ ខាទិត្វា រុក្ខំ ឆិន្ទា”តិ វេរំ អប្បេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមា គាថា អាហ –

២០. “ឥតិ ផន្ទនរុក្ខោបិ, តាវទេ អជ្ឈភាសថ;
មយ្ហម្បិ វចនំ អត្ថិ, ភារទ្វាជ សុណោហិ មេ។

២១. “ឥស្សស្ស ឧបក្ខន្ធម្ហា, ឧក្កច្ច ចតុរង្គុលំ;
តេន នេមឹ បសារេសិ, ឯវំ ទឡ្ហតរំ សិយា។

២២. “ឥតិ ផន្ទនរុក្ខោបិ, វេរំ អប្បេសិ តាវទេ;
ជាតានញ្ច អជាតានំ, ឥស្សានំ ទុក្ខមាវហី”តិ។

តត្ថ **ភារទ្វាជា**តិ តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **ឧបក្ខន្ធម្ហា**តិ ខន្ធតោ។ **ឧក្កច្ចា**តិ ឧក្កន្តិត្វា។

វឌ្ឍកី រុក្ខទេវតាយ វចនំ សុត្វា “អហោ អជ្ជ មយ្ហំ មង្គលទិវសោ”តិ កាឡសីហំ ឃាតេត្វា រុក្ខំ ឆេត្វា បក្កាមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣. “ឥច្ចេវំ ផន្ទនោ ឥស្សំ, ឥស្សោ ច បន ផន្ទនំ;
អញ្ញមញ្ញំ វិវាទេន, អញ្ញមញ្ញមឃាតយុំ។

២៤. “ឯវមេវ មនុស្សានំ, វិវាទោ យត្ថ ជាយតិ;
មយូរនច្ចំ នច្ចន្តិ, យថា តេ ឥស្សផន្ទនា។

២៥. “តំ វោ វទាមិ ភទ្ទំ វោ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
សម្មោទថ មា វិវទថ, មា ហោថ ឥស្សផន្ទនា។

២៦. “សាមគ្គិមេវ សិក្ខេថ, ពុទ្ធេហេតំ បសំសិតំ;
សាមគ្គិរតោ ធម្មដ្ឋោ, យោគក្ខេមា ន ធំសតី”តិ។

តត្ថ **អឃាតយុ**ន្តិ ឃាតាបេសុំ។ **មយូរនច្ចំ នច្ចន្តី**តិ មហារាជ យត្ថ ហិ មនុស្សានំ វិវាទោ ហោតិ, តត្ថ យថា នាម មយូរា នច្ចន្តា បដិច្ឆាទេតព្ពំ រហស្សង្គំ បាកដំ ករោន្តិ, ឯវំ មនុស្សា អញ្ញមញ្ញស្ស រន្ធំ បកាសេន្តា មយូរនច្ចំ នច្ចន្តិ នាម។ យថា តេ ឥស្សផន្ទនា អញ្ញមញ្ញស្ស រន្ធំ បកាសេន្តា នច្ចឹសុ នាម។ **តំ វោ**តិ តេន ការណេន តុម្ហេ វទាមិ។ **ភទ្ទំ វោ**តិ ភទ្ទំ តុម្ហាកំ ហោតុ។ **យាវន្តេត្ថា**តិ យាវន្តោ ឯត្ថ ឥស្សផន្ទនសទិសា មា អហុវត្ថ។ **សាមគ្គិមេវ**

សិក្ខេថាតិ សមគ្គភាវមេវ តុម្ហេ សិក្ខថ, ឥទំ បណ្ឌិតេហិ បសំសិតំ ។ **ធម្មដ្ឋោ**តិ សុចរិតធម្មេ ឋិតោ។ **យោគក្ខេមា ន ធំសតី**តិ យោគេហិ ខេមា និព្ពានា ន បរិហាយតីតិ និព្ពានេន ទេសនាកូដំ គណ្ហិ។ សក្យរាជានោ ធម្មកថំ សុត្វា សមគ្គា ជាតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា តំ ការណំ វិទិត្វា តស្មិំ វនសណ្ឌេ និវុត្ថទេវតា អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ផន្ទនជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤៧៦] ៣. ជវនហំសជាតកវណ្ណនា

ឥធេវ ហំស និបតាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ **ទឡ្ហធម្មធនុគ្គហសុត្តន្តទេសនំ** (សំ. និ. ២.២២៨) អារព្ភ កថេសិ។ ភគវតា ហិ –

> “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ចត្តារោ ទឡ្ហធម្មា ធនុគ្គហា សុសិក្ខិតា កតហត្ថា កតូបាសនា ចតុទ្ទិសា ឋិតា អស្សុ, អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ‘អហំ ឥមេសំ ចតុន្នំ ទឡ្ហធម្មានំ ធនុគ្គហានំ សុសិក្ខិតានំ កតហត្ថានំ កតូបាសនានំ ចតុទ្ទិសា កណ្ឌេ ខិត្តេ អបតិដ្ឋិតេ បថវិយំ គហេត្វា អាហរិស្សាមី’តិ។ “តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, ‘ជវនោ បុរិសោ បរមេន ជវេន សមន្នាគតោ’តិ អលំ វចនាយា”តិ? “ឯវំ ភន្តេ”តិ។ យថា ច, ភិក្ខវេ, តស្ស បុរិសស្ស ជវោ, យថា ច ចន្ទិមសូរិយានំ ជវោ, តតោ សីឃតរោ។ យថា ច, ភិក្ខវេ, តស្ស បុរិសស្ស ជវោ, យថា ច ចន្ទិមសូរិយានំ ជវោ, យថា ច យា ទេវតា ចន្ទិមសូរិយានំ បុរតោ ធាវន្តិ, តាសំ ទេវតានំ ជវោ, តតោ សីឃតរំ អាយុសង្ខារា ខីយន្តិ, តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ‘អប្បមត្តា វិហរិស្សាមា’តិ។ ឯវញ្ហិ វោ, ភិក្ខវេ, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ –

ឥមស្ស សុត្តស្ស កថិតទិវសតោ ទុតិយទិវសេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សត្ថា អត្តនោ ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ឥមេសំ សត្តានំ អាយុសង្ខារេ ឥត្តរេ ទុព្ពលេ កត្វា បរិទីបេន្តោ បុថុជ្ជនភិក្ខូ អតិវិយ សន្តាសំ បាបេសិ, អហោ ពុទ្ធពលំ នាមា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, ស្វាហំ ឥទានិ សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ អាយុសង្ខារានំ ឥត្តរភាវំ ទស្សេត្វា ភិក្ខូ សំវេជេត្វា ធម្មំ ទេសេមិ, មយា ហិ បុព្ពេ អហេតុកហំសយោនិយំ និព្ពត្តេនបិ អាយុសង្ខារានំ ឥត្តរភាវំ ទស្សេត្វា ពារាណសិរាជានំ អាទឹ កត្វា សកលរាជបរិសំ សំវេជេត្វា ធម្មោ ទេសិតោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ជវនហំសយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា នវុតិហំសសហស្សបរិវុតោ ចិត្តកូដេ បដិវសតិ។ សោ ឯកទិវសំ ជម្ពុទីបតលេ ឯកស្មិំ សរេ សបរិវារោ សយំជាតសាលិំ ខាទិត្វា អាកាសេ សុវណ្ណកិលញ្ជំ បត្ថរន្តោ វិយ មហន្តេន បរិវារេន ពារាណសិនគរស្ស មត្ថកេន មន្ទមន្ទាយ វិលាសគតិយា ចិត្តកូដំ គច្ឆតិ។ អថ នំ ពារាណសិរាជា ទិស្វា “ឥមិនាបិ មាទិសេន រញ្ញា ភវិតព្ព”ន្តិ អមច្ចានំ វត្វា តស្មិំ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា មាលាគន្ធវិលេបនំ គហេត្វា មហាសត្តំ ឱលោកេត្វា សព្ពតូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសិ។ មហាសត្តោ អត្តនោ សក្ការំ ករោន្តំ ទិស្វា ហំសេ បុច្ឆិ “រាជា , មម ឯវរូបំ សក្ការំ ករោន្តោ កិំ បច្ចាសីសតី”តិ? “តុម្ហេហិ សទ្ធិំ មិត្តភាវំ ទេវា”តិ។ “តេន ហិ រញ្ញោ អម្ហេហិ សទ្ធិំ មិត្តភាវោ ហោតូ”តិ រញ្ញា សទ្ធិំ មិត្តភាវំ កត្វា បក្កាមិ។ អថេកទិវសំ រញ្ញោ ឧយ្យានំ គតកាលេ អនោតត្តទហំ គន្ត្វា ឯកេន បក្ខេន ឧទកំ, ឯកេន ចន្ទនចុណ្ណំ អាទាយ អាគន្ត្វា រាជានំ តេន ឧទកេន ន្ហាបេត្វា ចន្ទនចុណ្ណេន ឱកិរិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ សបរិវារោ ចិត្តកូដំ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ រាជា មហាសត្តំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា “សហាយោ មេ អជ្ជ អាគមិស្សតិ, សហាយោ មេ អជ្ជ អាគមិស្សតី”តិ អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ អច្ឆតិ។

តទា មហាសត្តស្ស កនិដ្ឋា ទ្វេ ហំសបោតកា “សូរិយេន សទ្ធិំ ជវិស្សាមា”តិ មន្តេត្វា មហាសត្តស្ស អារោចេសុំ “មយំ សូរិយេន សទ្ធិំ ជវិស្សាមា”តិ។ “តាតា, សូរិយជវោ នាម សីឃោ, សូរិយេន សទ្ធិំ ជវិតុំ ន សក្ខិស្សថ, អន្តរាវ វិនស្សិស្សថ, មា គមិត្ថា”តិ។ តេ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ យាចឹសុ, ពោធិសត្តោបិ តេ យាវតតិយំ វារេសិយេវ។ តេ មានថទ្ធា អត្តនោ ពលំ អជានន្តា មហាសត្តស្ស អនាចិក្ខិត្វាវ “សូរិយេន សទ្ធិំ ជវិស្សាមា”តិ សូរិយេ អនុគ្គតេយេវ គន្ត្វា យុគន្ធរមត្ថកេ និសីទឹសុ។ មហាសត្តោ តេ អទិស្វា “កហំ នុ ខោ គតា”តិ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តិំ សុត្វា ចិន្តេសិ “តេ សូរិយេន សទ្ធិំ ជវិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ, អន្តរាវ វិនស្សិស្សន្តិ, ជីវិតំ តេសំ ទស្សាមី”តិ។ សោបិ គន្ត្វា យុគន្ធរមត្ថកេយេវ និសីទិ។ អថ ឧគ្គតេ សូរិយមណ្ឌលេ ហំសបោតកា ឧប្បតិត្វា សូរិយេន សទ្ធិំ បក្ខន្ទិំសុ, មហាសត្តោបិ តេហិ សទ្ធិំ បក្ខន្ទិ។ កនិដ្ឋភាតិកោ យាវ បុព្ពណ្ហសមយា ជវិត្វា កិលមិ, បក្ខសន្ធីសុ អគ្គិឧដ្ឋានកាលោ វិយ អហោសិ។ សោ ពោធិសត្តស្ស សញ្ញំ អទាសិ “ភាតិក, ន សក្កោមី”តិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “មា

ភាយិ, ជីវិតំ តេ ទស្សាមី”តិ បក្ខបញ្ជរេន បរិក្ខិបិត្វា អស្សាសេត្វា ចិត្តកូដបព្ពតំ នេត្វា ហំសានំ មជ្ឈេ ឋបេត្វា បុន បក្ខន្ទិត្វា សូរិយំ បត្វា ឥតរេន សទ្ធឹ បាយាសិ។ សោបិ យាវ ឧបកដ្ឋមជ្ឈន្ហិកា សូរិយេន សទ្ធឹ ជវិត្វា កិលមិ, បក្ខសន្ធីសុ អគ្គិឧដ្ឋានកាលោ វិយ អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តស្ស សញ្ញំ អទាសិ “ភាតិក, ន សក្កោមី”តិ។ តម្បិ មហាសត្តោ តថេវ សមស្សាសេត្វា បក្ខបញ្ជរេនាទាយ ចិត្តកូដមេវ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ សូរិយោ នភមជ្ឈំ បាបុណិ។

អថ មហាសត្តោ “មម អជ្ជ សរីរពលំ វីមំសិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកវេគេន បក្ខន្ទិត្វា យុគន្ធរមត្ថកេ និសីទិត្វា តតោ ឧប្បតិត្វា ឯកវេគេន សូរិយំ បាបុណិត្វា កាលេន បុរតោ, កាលេន បច្ឆតោ ជវិត្វា ចិន្តេសិ “មយ្ហំ សូរិយេន សទ្ធឹ ជវនំ នាម និរត្ថកំ អយោនិសោមនសិការសម្ភូតំ, កឹ មេ ឥមិនា, ពារាណសឹ គន្ត្វា មម សហាយកស្ស រញ្ញោ អត្ថយុត្តំ ធម្មយុត្តំ កថំ កថេស្សាមី”តិ។ សោ និវត្តិត្វា សូរិយេ នភមជ្ឈំ អនតិក្កន្តេយេវ សកលចក្កវាឡគព្ភំ អន្តន្តេន អនុសំយាយិត្វា វេគំ បរិហាបេន្តោ សកលជម្ពុទីបំ អន្តន្តេន អនុសំយាយិត្វា ពារាណសឹ បាបុណិ។ ទ្វាទសយោជនិកំ សកលនគរំ ហំសច្ឆន្នំ វិយ អហោសិ, ឆិទ្ទំ នាម ន បញ្ញាយិ, អនុក្កមេន វេគេ បរិហាយន្តេ អាកាសេ ឆិទ្ទានិ បញ្ញាយឹសុ។ មហាសត្តោ វេគំ បរិហាបេត្វា អាកាសតោ ឱតរិត្វា សីហបញ្ជរស្ស អភិមុខដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ រាជា “អាគតោ មេ សហាយោ”តិ សោមនស្សប្បត្តោ តស្ស និសីទនត្ថាយ កញ្ចនបីឋំ បញ្ញាបេត្វា “សម្ម, បវិស, ឥធ និសីទា”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

២៧. “ឥធេវ ហំស និបត, បិយំ មេ តវ ទស្សនំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យមិធត្ថិ បវេទយា”តិ។

តត្ថ **“ឥធា”**តិ កញ្ចនបីឋំ សន្ធាយាហ។ **និបតា**តិ និសីទ។ **ឥស្សរោសី**តិ ត្វំ ឥមស្ស ឋានស្ស ឥស្សរោ សាមិ ហុត្វា អាគតោសីតិ វទតិ។ **យមិធត្ថិ បវេទយា**តិ យំ ឥមស្មិំ និវេសនេ អត្ថិ, តំ អបរិសង្កន្តោ អម្ហាកំ កថេហីតិ។

មហាសត្តោ កញ្ចនបីឋេ និសីទិ។ រាជា សតបាកសហស្សបាកេហិ តេលេហិ តស្ស បក្ខន្តរានិ មក្ខេត្វា កញ្ចនតដ្ដកេ មធុលាជេ ច មធុរោទកញ្ច សក្ខរោទកញ្ច ទាបេត្វា មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា “សម្ម, ត្វំ ឯកកោវ អាគតោសិ, កុហឹ អគមិត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ សោ តំ បវត្តឹ វិត្ថារេន កថេសិ។ អថ នំ រាជា អាហ “សម្ម, មមបិ សូរិយេន សទ្ធឹ ជវិតវេគំ ទស្សេហី”តិ។ មហារាជ, ន សក្កា សោ វេគោ ទស្សេតុន្តិ។ តេន ហិ មេ សរិក្ខកមត្តំ ទស្សេហីតិ។ សាធុ, មហារាជ, សរិក្ខកមត្តំ ទស្សេស្សាមិ, អក្ខណវេធី ធនុគ្គហេ សន្និបាតេហីតិ។ រាជា សន្និបាតេសិ។ មហាសត្តោ ចត្តារោ ធនុគ្គហេ គហេត្វា និវេសនា ឱរុយ្ហ រាជង្គណេ សិលាថម្ភំ និខណាបេត្វា អត្តនោ គីវាយំ ឃណ្ដំ ពន្ធាបេត្វា សិលាថម្ភមត្ថកេ និសីទិត្វា ចត្តារោ ធនុគ្គហេ ថម្ភំ និស្សាយ ចតុទ្ទិសាភិមុខេ ឋបេត្វា “មហារាជ, ឥមេ ចត្តារោ ជនា ឯកប្បហារេនេវ ចតុទ្ទិសាភិមុខា ចត្តារិ កណ្ឌានិ ខិបន្តុ, តានិ អហំ បថវឹ អប្បត្តានេវ អាហរិត្វា ឯតេសំ បាទមូលេ បាតេស្សាមិ។ មម កណ្ឌគហណត្ថាយ គតភាវំ ឃណ្ដសទ្ទសញ្ញាយ ជានេយ្យាសិ, មំ បន ន បស្សិស្សសី”តិ វត្វា តេហិ ឯកប្បហារេនេវ ខិត្តកណ្ឌានិ អាហរិត្វា តេសំ បាទមូលេ បាតេត្វា សិលាថម្ភមត្ថកេ និសិន្នមេវ អត្តានំ ទស្សេត្វា “ទិដ្ឋោ តេ, មហារាជ, មយ្ហំ វេគោ”តិ វត្វា “មហារាជ, អយំ វេគោ មយ្ហំ នេវ ឧត្តមោ, មជ្ឈិមោ, បរិត្តោ លាមកវេគោ ឯស, ឯវំ សីឃោ, មហារាជ, អម្ហាកំ វេគោ”តិ អាហ។

អថ នំ រាជា បុច្ឆិ “សម្ម, អត្ថិ បន តុម្ហាកំ វេគតោ អញ្ញោ សីឃតរោ វេគោ”តិ? “អាម, មហារាជ, អម្ហាកំ ឧត្តមវេគតោបិ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន ឥមេសំ សត្តានំ អាយុសង្ខារា សីឃតរំ ខីយន្តិ ភិជ្ជន្តិ, ខយំ គច្ឆន្តី”តិ ខណិកនិរោធវសេន រូបធម្មានំ និរោធំ ទស្សេតិ, តតោ នាមធម្មានំ។ រាជា មហាសត្តស្ស កថំ សុត្វា មរណភយភីតោ សតឹ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តោ ភូមិយំ បតិ, មហាជនោ ឧត្រាសំ បត្តោ អហោសិ។ រញ្ញោ មុខំ ឧទកេន សិញ្ចិត្វា សតឹ លភាបេសិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “មហារាជ, មា ភាយិ, មរណស្សតឹ ភាវេហិ, ធម្មំ ចរាហិ, ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោហិ, អប្បមត្តោ ហោហិ, ទេវា”តិ ឱវទិ។ អថ រាជា “សាមិ, មយំ តុម្ហាទិសេន ញាណពលសម្បន្នេន អាចរិយេន វិនា វសិតុំ ន សក្ខិស្សាម, ចិត្តកូដំ អគន្ត្វា មយ្ហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ មយ្ហំ ឱវាទាចរិយោ ហុត្វា ឥធេវ វសាហី”តិ យាចន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៨. “សវនេន ឯកស្ស បិយា ភវន្តិ, ទិស្វា បនេកស្ស វិយេតិ ឆន្ទោ;
ទិស្វា ច សុត្វា ច បិយា ភវន្តិ, កច្ចិន្នុ មេ បីយសិ ទស្សនេន។

២៩. “សវនេន បិយោ មេសិ, ភិយ្យោ ចាគម្ម ទស្សនំ;
ឯវំ បិយទស្សនោ មេ, វស ហំស មមន្តិកេ”តិ។

តាសំ អត្ថោ – សម្ម ហំសរាជ សវនេន ឯកស្ស ឯកច្ចេ បិយា ហោន្តិ, “ឯវំ គុណោ នាមា”តិ សុត្វា សវនេន បិយាយតិ, ឯកស្ស បន ឯកច្ចេ ទិស្វាវ ឆន្ទោ វិគច្ឆតិ, បេមំ អន្តរធាយតិ , ខាទិតុំ អាគតា យក្ខា វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឯកស្ស ឯកច្ចេ ទិស្វា ច សុត្វា ចាតិ ឧភយថាបិ បិយា ហោន្តិ, តេន តំ បុច្ឆាមិ។ **កច្ចិន្នុ មេ បិយសិ ទស្សនេនា**តិ កច្ចិ នុ ត្វំ មំ បិយាយសិ, មយ្ហំ បន ត្វំ សវនេន បិយោវ, ទស្សនំ បនាគម្ម អតិបិយោវ។ ឯវំ មម បិយទស្សនោ សមានោ ចិត្តកូដំ អគន្ត្វា ឥធ មម សន្តិកេ វសាតិ។

ពោធិសត្តោ អាហ –

៣០. “វសេយ្យាម តវាគារេ, និច្ចំ សក្កតបូជិតា;
មត្តោ ច ឯកទា វជ្ជេ, ហំសរាជំ បចន្តុ មេ”តិ។

តត្ថ **មត្តោ ច ឯកទា**តិ មហារាជ, មយំ តវ ឃរេ និច្ចំ បូជិតា វសេយ្យាម, ត្វំ បន កទាចិ សុរាមទមត្តោ មំសខាទនត្ថំ “ហំសរាជំ បចន្តុ មេ”តិ វទេយ្យាសិ, អថ ឯវំ តវ អនុជីវិនោ មំ មារេត្វា បចេយ្យុំ, តទាហំ កឹ ករិស្សាមីតិ។

អថស្ស រាជា “តេន ហិ មជ្ជមេវ ន បិវិស្សាមី”តិ បដិញ្ញំ ទាតុំ ឥមំ គាថមាហ –

៣១. “ធិរត្ថុ តំ មជ្ជបានំ, យំ មេ បិយតរំ តយា;
ន ចាបិ មជ្ជំ បិស្សាមិ, យាវ មេ វច្ឆសី ឃរេ”តិ។

តតោ បរំ ពោធិសត្តោ ឆ គាថា អាហ –

៣២. “សុវិជានំ សិង្គាលានំ, សកុណានញ្ច វស្សិតំ;
មនុស្សវស្សិតំ រាជ, ទុព្ពិជានតរំ តតោ។

៣៣. “អបិ ចេ មញ្ញតី បោសោ, ញាតិ មិត្តោ សខាតិ វា;
យោ បុព្ពេ សុមនោ ហុត្វា, បច្ឆា សម្បជ្ជតេ ទិសោ។

៣៤. “យស្មឹ មនោ និវិសតិ, អវិទូរេ សហាបិ សោ;
សន្តិកេបិ ហិ សោ ទូរេ, យស្មឹ នាវិសតេ មនោ។

៣៥. “អន្តោបិ សោ ហោតិ បសន្នចិត្តោ, បារំ សមុទ្ទស្ស បសន្នចិត្តោ;
អន្តោបិ សោ ហោតិ បទុដ្ឋចិត្តោ, បារំ សមុទ្ទស្ស បទុដ្ឋចិត្តោ។

៣៦. “សំវសន្តា វិវសន្តិ, យេ ទិសា តេ រថេសភ;
អារា សន្តោ សំវសន្តិ, មនសា រដ្ឋវឌ្ឍន។

៣៧. “អតិចិរំ និវាសេន, បិយោ ភវតិ អប្បិយោ;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាម, បុរា តេ ហោម អប្បិយា”តិ។

តត្ថ **វស្សិត**ន្តិ មហារាជ, តិរច្ឆានគតា ឧជុហទយា, តេន តេសំ វស្សិតំ សុវិជានំ, មនុស្សា បន កក្ខឡា, តស្មា តេសំ វចនំ ទុព្ពិជានតរន្តិ អត្ថោ។ **យោ បុព្ពេ**តិ យោ បុគ្គលោ បឋមមេវ អត្តមនោ ហុត្វា “ត្វំ មយ្ហំ ញាតកោ មិត្តោ បាណសមោ សខា”តិ អបិ ឯវំ មញ្ញតិ, ស្វេវ បច្ឆា ទិសោ វេរី សម្បជ្ជតិ, ឯវំ ទុព្ពិជានំ នាម មនុស្សហទយន្តិ។ **និវិសតី**តិ មហារាជ, យស្មឹ បុគ្គលេ បេមវសេន មនោ និវិសតិ, សោ ទូរេ វសន្តោបិ អវិទូរេ សហាបិ វសតិយេវ នាម។ យស្មឹ បន បុគ្គលេ មនោ ន និវិសតិ អបេតិ, សោ សន្តិកេ វសន្តោបិ ទូរេយេវ។

អន្តោបិ សោ ហោតីតិ មហារាជ, យោ សហាយោ បសន្នចិត្តោ, សោ ចិត្តេន អល្លីនត្តា បារំ សមុទ្ទស្ស វសន្តោបិ អន្តោយេវ ហោតិ។ យោ បន បទុដ្ឋចិត្តោ, សោ ចិត្តេន អនល្លីនត្តា អន្តោ វសន្តោបិ បារំ សមុទ្ទស្ស នាម។ **យេ ទិសា តេ**តិ យេ វេរិនោ បច្ចត្ថិកា, តេ ឯកតោ វសន្តាបិ ទូរេ វសន្តិយេវ នាម។ សន្តោ បន បណ្ឌិតា អារា ឋិតាបិ មេត្តាភាវិតេន មនសា អាវជ្ជេន្តា សំវសន្តិយេវ។ **បុរា តេ ហោមា**តិ យាវ តវ អប្បិយា ន ហោម, តាវ ទេវ តំ អាមន្តេត្វា គច្ឆាមាតិ វទតិ។

អថ នំ រាជា អាហ –

៣៨.“ឯវំ ចេ យាចមានានំ, អញ្ជលិំ នាវពុជ្ឈសិ;
បរិចារកានំ សតំ, វចនំ ន ករោសិ នោ;
ឯវំ តំ អភិយាចាម, បុន កយិរាសិ បរិយាយ”ន្តិ។

តត្ថ **ឯវំ ចេ**តិ សចេ ហំសរាជ, ឯវំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ យាចមានានំ អម្ហាកំ ឥមំ អញ្ជលិំ នាវពុជ្ឈសិ, តវ បរិចារកានំ សមានានំ វចនំ ន ករោសិ, អថ នំ ឯវំ យាចាម។ **បុន កយិរាសិ បរិយាយ**ន្តិ កាលេន កាលំ ឥធ អាគមនាយ វារំ ករេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហ –

៣៩.“ឯវំ ចេ នោ វិហរតំ, អន្តរាយោ ន ហេស្សតិ;
តុយ្ហំ ចាបិ មហារាជ, មយ្ហញ្ច រដ្ឋវឌ្ឍន;
អប្បេវ នាម បស្សេមុ, អហោរត្តានមច្ចយេ”តិ។

តត្ថ **ឯវំ ចេ នោ**តិ មហារាជ, មា ចិន្តយិត្ថ, សចេ អម្ហាកម្បិ ឯវំ វិហរន្តានំ ជីវិតន្តរាយោ ន ភវិស្សតិ, អប្បេវ នាម ឧភោ អញ្ញមញ្ញំ បស្សិស្សាម, អបិច ត្វំ មយា ទិន្នំ ឱវាទមេវ មម ឋានេ ឋបេត្វា ឯវំ ឥត្តរជីវិតេ លោកសន្និវាសេ អប្បមត្តោ ហុត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេហិ, ឯវញ្ហិ មេ ឱវាទំ ករោន្តោ មំ បស្សិស្សតិយេវាតិ។ ឯវំ មហាសត្តោ រាជានំ ឱវទិត្វា ចិត្តកូដបព្ពតមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តេនបិ មយា អាយុសង្ខារានំ ទុព្ពលភាវំ ទស្សេត្វា ធម្មោ ទេសិតោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, កនិដ្ឋោ មោគ្គល្លានោ, មជ្ឈិមោ សារិបុត្តោ, សេសហំសគណា ពុទ្ធបរិសា, ជវនហំសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ជវនហំសជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៧៧] ៤. ចូឡនារទជាតកវណ្ណនា

ន តេ កដ្ឋានិ ភិន្នានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ថុល្លកុមារិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ កិរេកស្ស កុលស្ស បន្នរសសោឡសវស្សុទ្ទេសិកា ធីតា អហោសិ សោភគ្គប្បត្តា, ន ច នំ កោចិ វារេសិ។ អថស្សា មាតា ចិន្តេសិ “មម ធីតា វយប្បត្តា, ន ច នំ កោចិ វារេតិ, អាមិសេន មច្ឆំ វិយ ឯតាយ ឯកំ សាកិយភិក្ខុំ បលោភេត្វា ឧប្បព្ពាជេត្វា តំ និស្សាយ ជីវិស្សាមី”តិ។ តទា ច សាវត្ថិវាសី ឯកោ កុលបុត្តោ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ សិក្ខាកាមតំ បហាយ អាលសិយោ សរីរមណ្ឌនមនុយុត្តោ វិហាសិ។ មហាឧបាសិកា គេហេ យាគុខាទនីយភោជនីយានិ សម្បាទេត្វា ទ្វារេ ឋត្វា អន្តរវីថិយា គច្ឆន្តេសុ ភិក្ខូសុ ឯកំ ភិក្ខុំ រសតណ្ហាយ ពន្ធិត្វា គហេតុំ សក្កុណេយ្យរូបំ ឧបធារេន្តី តេបិដកអាភិធម្មិកវិនយធរានំ មហន្តេន បរិវារេន គច្ឆន្តានំ អន្តរេ កញ្ចិ គយ្ហុបគំ អទិស្វា តេសំ បច្ឆតោ គច្ឆន្តានំ មធុរធម្មកថិកានំ អច្ឆិន្នវលាហកសទិសានំ បិណ្ឌបាតិកានម្បិ អន្តរេ កញ្ចិ អទិស្វាវ ឯកំ យាវ ពហិ អបង្គា អក្ខីនិ អញ្ជេត្វា កេសេ ឱសណ្ហេត្វា ទុកូលន្តរវាសកំ និវាសេត្វា ឃដិតមដ្ឋំ ចីវរំ បារុបិត្វា មណិវណ្ណបត្តំ អាទាយ មនោរមំ ឆត្តំ ធារយមានំ វិស្សដ្ឋិន្ទ្រិយំ កាយទឡ្ហិពហុលំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “ឥមំ សក្កា គណ្ហិតុ”ន្តិ គន្ត្វា វន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា “ឯថ , ភន្តេ”តិ ឃរំ អានេត្វា និសីទាបេត្វា យាគុអាទីហិ បរិវិសិត្វា កតភត្តកិច្ចំ តំ ភិក្ខុំ “ភន្តេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឥធេវាគច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ សោបិ តតោ បដ្ឋាយ តត្ថេវ គន្ត្វា អបរភាគេ វិស្សាសិកោ អហោសិ។

អថេកទិវសំ មហាឧបាសិកា តស្ស សវនបថេ ឋត្វា “ឥមស្មិំ គេហេ ឧបភោគបរិភោគមត្តា អត្ថិ, តថារូបោ បន មេ បុត្តោ វា ជាមាតា វា គេហំ វិចារិតុំ សមត្ថោ នត្ថី”តិ អាហ។ សោ តស្សា វចនំ សុត្វា “កិមត្ថំ នុ ខោ កថេតី”តិ ថោកំ ហទយេ វិទ្ធោ វិយ អហោសិ។ សា ធីតរំ អាហ “ឥមំ បលោភេត្វា តវ វសេ វត្តាបេហី”តិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ មណ្ឌិតបសាធិតា ឥត្ថិកុត្តវិលាសេហិ តំ បលោភេសិ។ ថុល្លកុមារិកាតិ ន ច ថូលសរីរា ទដ្ឋព្ពា, ថូលា វា ហោតុ កិសា វា, បញ្ចកាមគុណិករាគេន បន ថូលតាយ “ថុល្លកុមារិកា”តិ វុច្ចតិ។ សោ ទហរោ កិលេសវសិកោ ហុត្វា “ន ទានាហំ ពុទ្ធសាសនេ បតិដ្ឋាតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “វិហារំ គន្ត្វា បត្តចីវរំ និយ្យាទេត្វា អសុកដ្ឋានំ នាម គមិស្សាមិ, តត្រ មេ វត្ថានិ បេសេថា”តិ វត្វា វិហារំ គន្ត្វា បត្តចីវរំ និយ្យាទេត្វា “ឧក្កណ្ឋិតោស្មី”តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេ អាហ។ តេ តំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា “អយំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ អារោចេសុំ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោសី”តិ វត្វា “ថុល្លកុមារិកាយ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ បុព្ពេបេសា តវ អរញ្ញេ វសន្តស្ស ព្រហ្មចរិយន្តរាយំ កត្វា មហន្តំ អនត្ថមកាសិ, បុន ត្វំ ឯតមេវ និស្សាយ កស្មា ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិរដ្ឋេ មហាភោគេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា ឧគ្គហិតសិប្បោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេសិ, អថស្ស ភរិយា ឯកំ បុត្តំ វិជាយិត្វា កាលមកាសិ។ សោ “យថេវ មេ បិយភរិយាយ, ឯវំ មយ្ហំបិ មរណំ អាគមិស្សតិ, កឹ មេ ឃរាវាសេន, បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា កាមេ បហាយ បុត្តំ អាទាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា តេន សទ្ធឹ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារោ អរញ្ញេ វិហាសិ។ តទា បច្ចន្តវាសិនោ ចោរា ជនបទំ បវិសិត្វា គាមំ បហរិត្វា ករមរេ គហេត្វា ភណ្ឌិកំ ឧក្ខិបាបេត្វា បុន បច្ចន្តំ បាបយឹសុ។ តេសំ អន្តរេ ឯកា អភិរូបា កុមារិកា កេរាដិកបញ្ញាយ សមន្នាគតា ចិន្តេសិ “ឥមេ អម្ហេ គហេត្វា ទាសិភោគេន បរិភុញ្ជិស្សន្តិ, ឯកេន ឧបាយេន បលាយិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សា “សាមិ, សរីរកិច្ចំ កាតុកាមាម្ហិ, ថោកំ បដិក្កមិត្វា តិដ្ឋថា”តិ វត្វា ចោរេ វញ្ចេត្វា បលាយិត្វា អរញ្ញំ បវិសន្តី ពោធិសត្តស្ស បុត្តំ អស្សមេ ឋបេត្វា ផលាផលត្ថាយ គតកាលេ បុព្ពណ្ហសមយេ តំ អស្សមំ បាបុណិត្វា តំ តាបសកុមារំ កាមរតិយា បលោភេត្វា សីលមស្ស ភិន្ទិត្វា អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា “កឹ តេ អរញ្ញវាសេន, ឯហិ គាមំ គន្ត្វា វសិស្សាម, តត្រ ហិ រូបាទយោ កាមគុណា សុលភា”តិ អាហ។ សោបិ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “បិតា តាវ មេ អរញ្ញតោ ផលាផលំ អាហរិតុំ គតោ, តំ ទិស្វា ឧភោបិ ឯកតោវ គមិស្សាមា”តិ អាហ។

សា ចិន្តេសិ – “អយំ តរុណទារកោ ន កិញ្ចិ ជានាតិ, បិតរា បនស្ស មហល្លកកាលេ បព្ពជិតេន ភវិតព្ពំ, សោ អាគន្ត្វា ‘ឥធ កឹ ករោសី’តិ មំ បោថេត្វា បាទេ គហេត្វា កឌ្ឍិត្វា អរញ្ញេ ខិបិស្សតិ, តស្មា អនាគតេយេវ បលាយិស្សាមី”តិ។ អថ នំ “អហំ បុរតោ គច្ឆាមិ, ត្វំ បច្ឆា អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា មគ្គសញ្ញំ អាចិក្ខិត្វា បក្កាមិ។ សោ តស្សា គតកាលតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នទោមនស្សោ យថា បុរេ កិញ្ចិ វត្តំ អកត្វា សសីសំ បារុបិត្វា អន្តោបណ្ណសាលាយ បជ្ឈាយន្តោ និបជ្ជិ។ មហាសត្តោ ផលាផលំ អាទាយ អាគន្ត្វា តស្សា បទវលញ្ជំ ទិស្វា “អយំ មាតុគាមស្ស បទវលញ្ជោ, “បុត្តស្ស មម សីលំ ភិន្នំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា ផលាផលំ ឱតារេត្វា បុត្តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤០. “ន តេ កដ្ឋានិ ភិន្នានិ, ន តេ ឧទកមាភតំ;
អគ្គីបិ តេ ន ហាបិតោ, កឹ នុ មន្ទោវ ឈាយសី”តិ។

តត្ថ **អគ្គីបិ តេ ន ហាបិតោ**តិ អគ្គិបិ តេ ន ជាលិតោ។ **មន្ទោវា**តិ និប្បញ្ញោ អន្ធពាលោ វិយ។

សោ បិតុ កថំ សុត្វា ឧដ្ឋាយ បិតរំ វន្ទិត្វា គារវេនេវ អរញ្ញវាសេ អនុស្សាហំ បវេទេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៤១. “ន ឧស្សហេ វនេ វត្ថុំ, កស្សបាមន្តយាមិ តំ;
ទុក្ខោ វាសោ អរញ្ញម្ហិ, រដ្ឋំ ឥច្ឆាមិ គន្តវេ។

៤២. “យថា អហំ ឥតោ គន្ត្វា, យស្មិំ ជនបទេ វសំ;
អាចារំ ព្រហ្មេ សិក្ខេយ្យំ, តំ ធម្មំ អនុសាស ម”ន្តិ។

តត្ថ **កស្សបាមន្តយាមិ ត**ន្តិ កស្សប អាមន្តយាមិ តំ។ **គន្តវេ**តិ គន្តុំ។ **អាចារ**ន្តិ យស្មិំ ជនបទេ វសាមិ, តត្ថ វសន្តោ យថា អាចារំ ជនបទចារិត្តំ សិក្ខេយ្យំ ជានេយ្យំ, តំ ធម្មំ អនុសាស ឱវទាហីតិ វទតិ។

មហាសត្តោ “សាធុ, តាត, ទេសចារិត្តំ តេ កថេស្សាមី”តិ វត្វា គាថាទ្វយមាហ –

៤៣. “សចេ អរញ្ញំ ហិត្វាន, វនមូលផលានិ ច;
រដ្ឋេ រោចយសេ វាសំ, តំ ធម្មំ និសាមេហិ មេ។

៤៤. “វិសំ មា បដិសេវិត្ថោ, បបាតំ បរិវជ្ជយ;
បង្កេ ច មា វិសីទិត្ថោ, យត្តោ ចាសីវិសេ ចរេ”តិ។

តត្ថ **ធម្ម**ន្តិ សចេ រដ្ឋវាសំ រោចេសិ, តេន ហិ ត្វំ ជនបទចារិត្តំ ធម្មំ និសាមេហិ។ **យត្តោ ចាសីវិសេ**តិ អាសីវិសស្ស សន្តិកេ យត្តោ បដិយត្តោ ចរេយ្យាសិ, សក្កោន្តោ អាសីវិសំ បរិវជ្ជេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

តាបសកុមារោ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស អត្ថំ អជានន្តោ បុច្ឆិ –

៤៥. “កឹ នុ វិសំ បបាតោ វា, បង្កោ វា ព្រហ្មចារិនំ;
កំ ត្វំ អាសីវិសំ ព្រូសិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តតោបិស្ស ព្យាកាសិ –

៤៦. “អាសវោ តាត លោកស្មឹ, សុរា នាម បវុច្ចតិ;
មនុញ្ញោ សុរភី វគ្គុ, សាទុ ខុទ្ទរសូបមោ;
វិសំ តទាហុ អរិយា សេ, ព្រហ្មចរិយស្ស នារទ។

៤៧. “ឥត្ថិយោ តាត លោកស្មឹ, បមត្តំ បមថេន្តិ តា;
ហរន្តិ យុវិនោ ចិត្តំ, តូលំ ភដ្ឋំវ មាលុតោ;
បបាតោ ឯសោ អក្ខាតោ, ព្រហ្មចរិយស្ស នារទ។

៤៨. “លាភោ សិលោកោ សក្ការោ, បូជា បរកុលេសុ ច;
បង្កោ ឯសោ ច អក្ខាតោ, ព្រហ្មចរិយស្ស នារទ។

៤៩. “សសត្ថា តាត រាជានោ, អាវសន្តិ មហឹ ឥមំ;
តេ តាទិសេ មនុស្សិន្ទេ, មហន្តេ តាត នារទ។

៥០. “ឥស្សរានំ អធិបតីនំ, ន តេសំ បាទតោ ចរេ;
អាសីវិសោតិ អក្ខាតោ, ព្រហ្មចរិយស្ស នារទ។

៥១. “ភត្តត្ថោ ភត្តកាលេ ច, យំ គេហមុបសង្កមេ;
យទេត្ថ កុសលំ ជញ្ញា, តត្ថ ឃាសេសនំ ចរេ។

៥២. “បវិសិត្វា បរកុលំ, បានត្ថំ ភោជនាយ វា;
មិតំ ខាទេ មិតំ ភុញ្ជេ, ន ច រូបេ មនំ ករេ។

៥៣. “គោដ្ឋំ មជ្ជំ កិរាដញ្ច, សភា និកិរណានិ ច;
អារកា បរិវជ្ជេហិ, យានីវ វិសមំ បថ”ន្តិ។

តត្ថ **អាសវោ**តិ បុប្ផាសវាទិ។ **វិសំ តទាហូ**តិ តំ អាសវសង្ខាតំ សុរំ អរិយា “ព្រហ្មចរិយស្ស វិស”ន្តិ វទន្តិ។ **បមត្ត**ន្តិ មុដ្ឋស្សតឹ។ **តូលំ ភដ្ឋំវា**តិ រុក្ខា ភស្សិត្វា បតិតតូលំ វិយ។ **អក្ខាតោ**តិ ពុទ្ធាទីហិ កថិតោ។ **សិលោកោ**តិ កិត្តិវណ្ណោ។ **សក្ការោ**តិ អញ្ជលិកម្មាទិ។ **បូជា**តិ គន្ធមាលាទីហិ បូជា។ **បង្កោ**តិ ឯស ឱសីទាបនដ្ឋេន “បង្កោ”តិ អក្ខាតោ។ **មហន្តេ**តិ មហន្តភាវប្បត្តេ។ **ន តេសំ បាទតោ ចរេ**តិ តេសំ សន្តិកេ ន ចរេ, រាជកុលូបកោ ន ភវេយ្យាសីតិ អត្ថោ។ រាជានោ ហិ អាសីវិសា វិយ មុហុត្តេនេវ កុជ្ឈិត្វា អនយព្យសនំ បាបេន្តិ។ អបិច អន្តេបុរប្បវេសនេ វុត្តាទីនវវសេនបេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ភត្តត្ថោតិ ភត្តេន អត្ថិកោ ហុត្វា។ **យទេត្ថ កុសល**ន្តិ យំ តេសុ ឧបសង្កមិតព្ពេសុ គេហេសុ កុសលំ អនវជ្ជំ បញ្ចអគោចររហិតំ ជានេយ្យាសិ, តត្ថ ឃាសេសនំ ចរេយ្យាសីតិ អត្ថោ។ **ន ច រូបេ មនំ ករេ**តិ បរកុលេ មត្តញ្ញូ ហុត្វា ភោជនំ ភុញ្ជន្តោបិ តត្ថ ឥត្ថិរូបេ មនំ មា ករេយ្យាសិ, មា ចក្ខុំ ឧម្មីលេត្វា ឥត្ថិរូបេ និមិត្តំ គណ្ហេយ្យាសីតិ វទតិ។ **គោដ្ឋំ មជ្ជំ កិរាដ**ន្តិ អយំ បោត្ថកេសុ បាឋោ, អដ្ឋកថាយំ បន “គោដ្ឋំ មជ្ជំ កិរាសញ្ចា”តិ វត្វា “**គោដ្ឋ**ន្តិ គុន្នំ ឋិតដ្ឋានំ។ **មជ្ជ**ន្តិ បានាគារំ។ **កិរាស**ន្តិ ធុត្តកេរាដិកជន”ន្តិ វុត្តំ។ **សភា និកិរណានិ ចា**តិ សភាយោ ច ហិរញ្ញសុវណ្ណានំ និកិរណដ្ឋានានិ ច។ **អារកា**តិ ឯតានិ សព្ពានិ ទូរតោ បរិវជ្ជេយ្យាសិ។ **យានីវា**តិ សប្បិតេលយានេន គច្ឆន្តោ វិសមំ មគ្គំ វិយ។

មាណវោ បិតុ កថេន្តស្សេវ សតឹ បដិលភិត្វា “តាត, អលំ មេ មនុស្សបថេនា”តិ អាហ។ អថស្ស បិតា មេត្តាទិភាវនំ អាចិក្ខិ។ សោ តស្សោវាទេ ឋត្វា ន ចិរស្សេវ ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេសិ។ ឧភោបិ បិតាបុត្តា អបរិហីនជ្ឈានា កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សា កុមារិកា អយំ កុមារិកា អហោសិ, តាបសកុមារោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ, បិតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡនារទជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៧៨] ៥. ទូតជាតកវណ្ណនា

ទូតេ តេ ព្រហ្មេ បាហេសិន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តនោ បញ្ញាបសំសនំ អារព្ភ កថេសិ។ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សថ, អាវុសោ, ទសពលស្ស ឧបាយកោសល្លំ, នន្ទស្ស សក្យបុត្តស្ស អច្ឆរាគណំ ទស្សេត្វា អរហត្តំ អទាសិ, ចូឡបន្ថកស្ស បិលោតិកំ ទត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ អទាសិ, កម្មារបុត្តស្ស បទុមំ ទស្សេត្វា អរហត្តំ អទាសិ, ឯវំ នានាឧបាយេហិ សត្តេ វិនេតី”តិ ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ឥទានេវ ‘ឥមិនា ឥទំ ហោតី’តិ ឧបាយកុសលោ, បុព្ពេបិ ឧបាយកុសលោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ជនបទោ អហិរញ្ញោ អហោសិ។ សោ ហិ ជនបទំ បីឡេត្វា ធនមេវ សំកឌ្ឍិ។ តទា ពោធិសត្តោ កាសិគាមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលំ គន្ត្វា “បច្ឆា ធម្មេន ភិក្ខំ ចរិត្វា អាចរិយធនំ អាហរិស្សាមី”តិ វត្វា សិប្បំ បដ្ឋបេត្វា និដ្ឋិតសិប្បោ អនុយោគំ ទត្វា “អាចរិយ, តុម្ហាកំ ធនំ អាហរិស្សាមី”តិ អាបុច្ឆិត្វា និក្ខម្ម ជនបទេ ចរន្តោ ធម្មេន សមេន បរិយេសិត្វា សត្ត និក្ខេ លភិត្វា “អាចរិយស្ស ទស្សាមី”តិ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ គង្គំ ឱតរិតុំ នាវំ អភិរុហិ។ តស្ស តត្ថ នាវាយ វិបរិវត្តមានាយ តំ សុវណ្ណំ ឧទកេ បតិ។ សោ ចិន្តេសិ “ទុល្លភំ ហិរញ្ញំ, ជនបទេ បុន អាចរិយធនេ បរិយេសិយមានេ បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, យំនូនាហំ គង្គាតីរេយេវ និរាហារោ និសីទេយ្យំ, តស្ស មេ និសិន្នភាវំ អនុបុព្ពេន រាជា ជានិស្សតិ, តតោ អមច្ចេ បេសេស្សតិ, អហំ តេហិ សទ្ធឹ ន មន្តេស្សាមិ, តតោ រាជា សយំ អាគមិស្សតិ, ឥមិនា ឧបាយេន តស្ស សន្តិកេ អាចរិយធនំ លភិស្សាមី”តិ។ សោ គង្គាតីរេ ឧត្តរិសាដកំ បារុបិត្វា យញ្ញសុត្តំ ពហិ ឋបេត្វា រជតបដ្ដវណ្ណេ វាលុកតលេ សុវណ្ណបដិមា វិយ និសីទិ។ តំ និរាហារំ និសិន្នំ ទិស្វា មហាជនោ “កស្មា និសិន្នោសី”តិ បុច្ឆិ, កស្សចិ ន កថេសិ។ បុនទិវសេ ទ្វារគាមវាសិនោ តស្ស តត្ថ និសិន្នភាវំ សុត្វា អាគន្ត្វា បុច្ឆឹសុ, តេសម្បិ ន កថេសិ។ តេ តស្ស កិលមថំ ទិស្វា បរិទេវន្តា បក្កមឹសុ។ តតិយទិវសេ នគរវាសិនោ អាគមឹសុ, ចតុត្ថទិវសេ នគរតោ ឥស្សរជនា, បញ្ចមទិវសេ រាជបុរិសា។ ឆដ្ឋទិវសេ រាជា អមច្ចេ បេសេសិ, តេហិបិ សទ្ធឹ ន កថេសិ។ សត្តមទិវសេ រាជា ភយដ្ដិតោ ហុត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៥៤. “ទូតេ តេ ព្រហ្មេ បាហេសឹ, គង្គាតីរស្មិ ឈាយតោ;
តេសំ បុដ្ឋោ ន ព្យាកាសិ, ទុក្ខំ គុយ្ហមតំ នុ តេ”តិ។

តត្ថ **ទុក្ខំ គុយ្ហមតំ នុ តេ**តិ កឹ នុ ខោ, ព្រាហ្មណ, យំ តវ ទុក្ខំ ឧប្បន្នំ, តំ តេ គុយ្ហមេវ មតំ, ន អញ្ញស្ស អាចិក្ខិតព្ពន្តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “មហារាជ, ទុក្ខំ នាម ហរិតុំ សមត្ថស្សេវ អាចិក្ខិតព្ពំ, ន អញ្ញស្សា”តិ វត្វា សត្ត គាថា អភាសិ –

៥៥. “សចេ តេ ទុក្ខមុប្បជ្ជេ, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍន;
មា ខោ នំ តស្ស អក្ខាហិ, យោ តំ ទុក្ខា ន មោចយេ។

៥៦. “យោ តស្ស ទុក្ខជាតស្ស, ឯកង្គមបិ ភាគសោ;
វិប្បមោចេយ្យ ធម្មេន, កាមំ តស្ស បវេទយ។

៥៧. “សុវិជានំ សិង្គាលានំ, សកុណានញ្ច វស្សិតំ;
មនុស្សវស្សិតំ រាជ, ទុព្ពិជានតរំ តតោ។

៥៨. “អបិ ចេ មញ្ញតី បោសោ, ញាតិ មិត្តោ សខាតិ វា;
យោ បុព្ពេ សុមនោ ហុត្វា, បច្ឆា សម្បជ្ជតេ ទិសោ។

៥៩. “យោ អត្តនោ ទុក្ខមនានុបុដ្ឋោ, បវេទយេ ជន្តុ អកាលរូបេ;
អានន្ទិនោ តស្ស ភវន្តិ មិត្តា, ហិតេសិនោ តស្ស ទុខី ភវន្តិ។

៦០. “កាលញ្ច ញត្វាន តថាវិធស្ស, មេធាវិនំ ឯកមនំ វិទិត្វា;
អក្ខេយ្យ តិព្ពានិ បរស្ស ធីរោ, សណ្ហំ គិរំ អត្ថវតឹ បមុញ្ចេ។

៦១. “សចេ ច ជញ្ញា អវិសយ្ហមត្តនោ, ន តេ ហិ មយ្ហំ សុខាគមាយ;
ឯកោវ តិព្ពានិ សហេយ្យ ធីរោ, សច្ចំ ហិរោត្តប្បមបេក្ខមានោ”តិ។

តត្ថ **ឧប្បជ្ជេ**តិ សចេ តវ ឧប្បជ្ជេយ្យ។ **មា អក្ខាហី**តិ មា កថេហិ។ **ទុព្ពិជានតរំ តតោ**តិ តតោ តិរច្ឆានគតវស្សិតតោបិ ទុព្ពិជានតរំ, តស្មា តថតោ អជានិត្វា ហរិតុំ អសមត្ថស្ស អត្តនោ ទុក្ខំ ន កថេតព្ពមេវាតិ។ **អបិ ចេ**តិ គាថា វុត្តត្ថាវ។ **អនានុបុដ្ឋោ**តិ បុនប្បុនំ បុដ្ឋោ។ **បវេទយេ**តិ កថេតិ។ **អកាលរូបេ**តិ អកាលេ។ **កាល**ន្តិ អត្តនោ គុយ្ហស្ស កថនកាលំ។ **តថាវិធស្សា**តិ បណ្ឌិតបុរិសំ អត្តនា សទ្ធឹ ឯកមនំ វិទិត្វា តថាវិធស្ស អាចិក្ខេយ្យ។ **តិព្ពានី**តិ ទុក្ខានិ។

សចេតិ យទិ អត្តនោ ទុក្ខំ អវិសយ្ហំ អត្តនោ វា បរេសំ វា បុរិសការេន អតេកិច្ឆំ ជានេយ្យ។ **តេ ហី**តិ តេ ឯវ លោកបវេណិកា, អដ្ឋលោកធម្មាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អថ អយំ លោកបវេណី ន មយ្ហំ ឯវ សុខាគមាយ ឧប្បន្នា, អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ បរិមុត្តោ នាម នត្ថិ, ឯវំ សន្តេ សុខមេវ បត្ថេន្តេន បរស្ស ទុក្ខារោបនំ នាម ន យុត្តំ, នេតំ ហិរោត្តប្បសម្បន្នេន កត្តព្ពំ, អត្ថិ ច មេ ហិរី ឱត្តប្បន្តិ សច្ចំ សំវិជ្ជមានំ អត្តនិ ហិរោត្តប្បំ អបេក្ខមានោវ អញ្ញស្ស អនារោចេត្វា ឯកោវ តិព្ពានិ សហេយ្យ ធីរោតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សត្តហិ គាថាហិ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា អត្តនោ អាចរិយធនស្ស បរិយេសិតភាវំ ទស្សេន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៦២. “អហំ រដ្ឋេ វិចរន្តោ, និគមេ រាជធានិយោ;
ភិក្ខមានោ មហារាជ, អាចរិយស្ស ធនត្ថិកោ។

៦៣. “គហបតី រាជបុរិសេ, មហាសាលេ ច ព្រាហ្មណេ;
អលត្ថំ សត្ត និក្ខានិ, សុវណ្ណស្ស ជនាធិប;
តេ មេ នដ្ឋា មហារាជ, តស្មា សោចាមហំ ភុសំ។

៦៤. “បុរិសា តេ មហារាជ, មនសានុវិចិន្តិតា;
នាលំ ទុក្ខា បមោចេតុំ, តស្មា តេសំ ន ព្យាហរឹ។

៦៥. “ត្វញ្ច ខោ មេ មហារាជ, មនសានុវិចិន្តិតោ;
អលំ ទុក្ខា បមោចេតុំ, តស្មា តុយ្ហំ បវេទយិ”ន្តិ។

តត្ថ **ភិក្ខមានោ**តិ ឯតេ គហបតិអាទយោ យាចមានោ។ **តេ មេ**តិ តេ សត្ត និក្ខា មម គង្គំ តរន្តស្ស នដ្ឋា, គង្គាយំ បតិតា។ **បុរិសា តេ**តិ មហារាជ, តវ ទូតបុរិសា។ **អនុវិចិន្តិតា**តិ “នាលំ ឥមេ មំ ទុក្ខា មោចេតុ”ន្តិ មយា ញាតា។ **តស្មា**តិ តេន ការណេន តេសំ អត្តនោ ទុក្ខំ នាចិក្ខឹ។ **បវេទយិ**ន្តិ កថេសឹ។

រាជា តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា “មា ចិន្តយិ, ព្រាហ្មណ, អហំ តេ អាចរិយធនំ ទស្សាមី”តិ ទ្វិគុណធនមទាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

៦៦. “តស្សាទាសិ បសន្នត្តោ, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
ជាតរូបមយេ និក្ខេ, សុវណ្ណស្ស ចតុទ្ទសា”តិ។

តត្ថ **ជាតរូបមយេ**តិ តេ សុវណ្ណស្ស ចតុទ្ទស និក្ខេ ជាតរូបមយេយេវ អទាសិ, ន យស្ស វា តស្ស វា សុវណ្ណស្សាតិ អត្ថោ។

មហាសត្តោ រញ្ញោ ឱវាទំ ទត្វា អាចរិយស្ស ធនំ ទត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា រាជាបិ តស្សោវាទេ ឋិតោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា ឧភោបិ យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ ឧបាយកុសលោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, អាចរិយោ សារិបុត្តោ, ព្រាហ្មណមាណវោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទូតជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៧៩] ៦. កាលិង្គពោធិជាតកវណ្ណនា

រាជា កាលិង្គោ ចក្កវត្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរេន កតំ មហាពោធិបូជំ អារព្ភ កថេសិ។ វេនេយ្យសង្គហត្ថាយ ហិ តថាគតេ ជនបទចារិកំ បក្កន្តេ សាវត្ថិវាសិនោ គន្ធមាលាទិហត្ថា ជេតវនំ គន្ត្វា អញ្ញំ

បូជនីយដ្ឋានំ អលភិត្វា គន្ធកុដិទ្វារេ បាតេត្វា គច្ឆន្តិ, តេ ឧឡារបាមោជ្ជា ន ហោន្តិ។ តំ ការណំ ញត្វា អនាថបិណ្ឌិកោ តថាគតស្ស ជេតវនំ អាគតកាលេ អានន្ទត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ភន្តេ, អយំ វិហារោ តថាគតេ ចារិកំ បក្កន្តេ និប្បច្ចយោ ហោតិ, មនុស្សានំ គន្ធមាលាទីហិ បូជនីយដ្ឋានំ ន ហោតិ, សាធុ, ភន្តេ, តថាគតស្ស ឥមមត្ថំ អារោចេត្វា ឯកស្ស បូជនីយដ្ឋានស្ស សក្កុណេយ្យភាវំ ជានាថា”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តថាគតំ បុច្ឆិ “កតិ នុ ខោ, ភន្តេ, ចេតិយានី”តិ? “តីណិ អានន្ទា”តិ។ “កតមានិ, ភន្តេ, តីណី”តិ? “សារីរិកំ បារិភោគិកំ ឧទ្ទិស្សក”ន្តិ។ “សក្កា បន, ភន្តេ, តុម្ហេសុ ធរន្តេសុយេវ ចេតិយំ កាតុ”ន្តិ។ “អានន្ទ, សារីរិកំ ន សក្កា កាតុំ។ តញ្ហិ ពុទ្ធានំ បរិនិព្ពានកាលេ ហោតិ, ឧទ្ទិស្សកំ អវត្ថុកំ មមាយនមត្តមេវ ហោតិ, ពុទ្ធេហិ បរិភុត្តោ មហាពោធិរុក្ខោ ពុទ្ធេសុ ធរន្តេសុបិ ចេតិយមេវា”តិ។ “ភន្តេ, តុម្ហេសុ បក្កន្តេសុ ជេតវនវិហារោ អប្បដិសរណោ ហោតិ, មហាជនោ បូជនីយដ្ឋានំ ន លភតិ, មហាពោធិតោ ពីជំ អាហរិត្វា ជេតវនទ្វារេ រោបេស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ “សាធុ, អានន្ទ, រោបេហិ, ឯវំ សន្តេ ជេតវនេ មម និពទ្ធវាសោ វិយ ភវិស្សតី”តិ។

ថេរោ កោសលនរិន្ទស្ស អនាថបិណ្ឌិកស្ស វិសាខាទីនញ្ច អារោចេត្វា ជេតវនទ្វារេ ពោធិរោបនដ្ឋានេ អាវាដំ ខណាបេត្វា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, អហំ ជេតវនទ្វារេ ពោធឹ រោបេស្សាមិ, មហាពោធិតោ មេ ពោធិបក្កំ អាហរថា”តិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អាកាសេន ពោធិមណ្ឌំ គន្ត្វា វណ្ដា បរិគលន្តំ បក្កំ ភូមឹ អសម្បត្តមេវ ចីវរេន សម្បដិច្ឆិត្វា គហេត្វា អានន្ទត្ថេរស្ស អទាសិ។ អានន្ទត្ថេរោ “អជ្ជ ពោធឹ រោបេស្សាមី”តិ កោសលរាជាទីនំ អារោចេសិ។ រាជា សាយន្ហសមយេ មហន្តេន បរិវារេន សព្ពូបករណានិ គាហាបេត្វា អាគមិ, តថា អនាថបិណ្ឌិកោ វិសាខា ច អញ្ញោ ច សទ្ធោ ជនោ។ ថេរោ មហាពោធិរោបនដ្ឋានេ មហន្តំ សុវណ្ណកដាហំ ឋបេត្វា ហេដ្ឋា ឆិទ្ទំ ការេត្វា គន្ធកលលស្ស បូរេត្វា “ឥទំ ពោធិបក្កំ រោបេហិ, មហារាជា”តិ រញ្ញោ អទាសិ។ សោ ចិន្តេសិ “រជ្ជំ នាម ន សព្ពកាលំ អម្ហាកំ ហត្ថេ តិដ្ឋតិ, ឥទំ មយា អនាថបិណ្ឌិកេន រោបាបេតុំ វដ្ដតី”តិ ។ សោ តំ ពោធិបក្កំ មហាសេដ្ឋិស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ គន្ធកលលំ វិយូហិត្វា តត្ថ បាតេសិ។ តស្មឹ តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេយេវ សព្ពេសំ បស្សន្តានញ្ញេវ នង្គលសីសប្បមាណោ ពោធិខន្ធោ បណ្ណាសហត្ថុព្ពេធោ ឧដ្ឋហិ, ចតូសុ ទិសាសុ ឧទ្ធញ្ចាតិ បញ្ច មហាសាខា បណ្ណាសហត្ថាវ និក្ខមឹសុ។ ឥតិ សោ តង្ខណញ្ញេវ វនប្បតិជេដ្ឋកោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា អដ្ឋារសមត្តេ សុវណ្ណរជតឃដេ គន្ធោទកេន បូរេត្វា នីលុប្បលហត្ថកាទិបដិមណ្ឌិតេ មហាពោធឹ បរិក្ខិបិត្វា បុណ្ណឃដេ បដិបាដិយា ឋបេសិ, សត្តរតនមយំ វេទិកំ ការេសិ, សុវណ្ណមិស្សកំ វាលុកំ ឱកិរិ, បាការបរិក្ខេបំ ការេសិ, សត្តរតនមយំ ទ្វារកោដ្ឋកំ ការេសិ, សក្ការោ មហា អហោសិ។

ថេរោ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេហិ មហាពោធិមូលេ សមាបន្នសមាបត្តឹ មយា រោបិតពោធិមូលេ និសីទិត្វា មហាជនស្ស ហិតត្ថាយ សមាបជ្ជថា”តិ អាហ។ “អានន្ទ, កឹ កថេសិ, មយិ មហាពោធិមូលេ សមាបន្នសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នេ អញ្ញោ បទេសោ ធារេតុំ ន សក្កោតី”តិ។ “ភន្តេ, មហាជនស្ស ហិតត្ថាយ ឥមស្ស ភូមិប្បទេសស្ស ធុវនិយាមេន សមាបត្តិសុខេន តំ ពោធិមូលំ បរិភុញ្ជថា”តិ។ សត្ថា ឯករត្តឹ សមាបត្តិសុខេន បរិភុញ្ជិ។ ថេរោ កោសលរាជាទីនំ កថេត្វា ពោធិមហំ នាម ការេសិ។ សោបិ ខោ ពោធិរុក្ខោ អានន្ទត្ថេរេន រោបិតត្តា **អានន្ទពោធិ**យេវាតិ បញ្ញាយិត្ថ។ តទា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ អាយស្មា អានន្ទោ ធរន្តេយេវ តថាគតេ ពោធឹ រោបេត្វា មហាបូជំ ការេសិ , អហោ មហាគុណោ ថេរោ”តិ ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទោ សបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ មនុស្សេ គហេត្វា ពហុគន្ធមាលាទីនិ អាហរិត្វា មហាពោធិមណ្ឌេ ពោធិមហំ ការេសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កលិង្គរដ្ឋេ ទន្តបុរនគរេ កាលិង្គោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស មហាកាលិង្គោ, ចូឡកាលិង្គោតិ ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ។ នេមិត្តកា “ជេដ្ឋបុត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ ការេស្សតិ, កនិដ្ឋោ បន ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ភិក្ខាយ ចរិស្សតិ, បុត្តោ បនស្ស ចក្កវត្តី ភវិស្សតី”តិ ព្យាករឹសុ។ អបរភាគេ ជេដ្ឋបុត្តោ បិតុ អច្ចយេន រាជា អហោសិ, កនិដ្ឋោ បន ឧបរាជា។ សោ “បុត្តោ កិរ មេ ចក្កវត្តី ភវិស្សតី”តិ បុត្តំ និស្សាយ មានំ អកាសិ។ រាជា អសហន្តោ “ចូឡកាលិង្គំ គណ្ហា”តិ ឯកំ អត្ថចរកំ អាណាបេសិ។ សោ គន្ត្វា “កុមារ, រាជា តំ គណ្ហាបេតុកាមោ, តវ ជីវិតំ រក្ខាហី”តិ អាហ។ សោ អត្តនោ លញ្ឆនមុទ្ទិកញ្ច សុខុមកម្ពលញ្ច ខគ្គញ្ចាតិ ឥមានិ តីណិ អត្ថចរកាមច្ចស្ស ទស្សេត្វា “ឥមាយ សញ្ញាយ មម បុត្តស្ស រជ្ជំ ទទេយ្យាថា”តិ វត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា រមណីយេ ភូមិភាគេ អស្សមំ កត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា នទីតីរេ វាសំ កប្បេសិ។

មទ្ទរដ្ឋេបិ សាគលនគរេ មទ្ទរញ្ញោ អគ្គមហេសី ធីតរំ វិជាយិ។ តំ នេមិត្តកា “អយំ ភិក្ខំ ចរិត្វា ជីវិកំ កប្បេស្សតិ, បុត្តោ បនស្សា ចក្កវត្តី ភវិស្សតី”តិ ព្យាករឹសុ។ សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ តំ បវត្តឹ សុត្វា ឯកប្បហារេនេវ អាគន្ត្វា សាគលនគរំ រុន្ធឹសុ។ មទ្ទរាជា ចិន្តេសិ “សចាហំ ឥមំ ឯកស្ស ទស្សាមិ, សេសរាជានោ

កុជ្ឈិស្សន្តិ, មម ធីតរំ រក្ខិស្សាមី”តិ ធីតរញ្ច ភរិយញ្ច គហេត្វា អញ្ញាតកវេសេន បលាយិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ចូឡកាលិង្គកុមារស្ស អស្សមបទតោ ឧបរិភាគេ អស្សមំ កត្វា បព្ពជិត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ ជីវិកំ កប្បេន្តោ តត្ថ បដិវសតិ។ មាតាបិតរោ “ធីតរំ រក្ខិស្សាមា”តិ តំ អស្សមបទេ កត្វា ផលាផលត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ សា តេសំ គតកាលេ នានាបុប្ផានិ គហេត្វា បុប្ផចុម្ពដកំ កត្វា គង្គាតីរេ ឋបិតសោបានបន្តិ វិយ ជាតោ ឯកោ សុបុប្ផិតោ អម្ពរុក្ខោ អត្ថិ, តំ អភិរុហិត្វា កីឡិត្វា បុប្ផចុម្ពដកំ ឧទកេ ខិបិ។ តំ ឯកទិវសំ គង្គាយំ ន្ហាយន្តស្ស ចូឡកាលិង្គកុមារស្ស សីសេ លគ្គិ។ សោ តំ ឱលោកេត្វា “ឥទំ ឯកាយ ឥត្ថិយា កតំ, នោ ច ខោ មហល្លិកាយ, តរុណកុមារិកាយ កតកម្មំ, វីមំសិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ កិលេសវសេន ឧបរិគង្គំ គន្ត្វា តស្សា អម្ពរុក្ខេ និសីទិត្វា មធុរេន សរេន គាយន្តិយា សទ្ទំ សុត្វា រុក្ខមូលំ គន្ត្វា តំ ទិស្វា “ភទ្ទេ, កា នាម ត្វ”ន្តិ អាហ។ “មនុស្សិត្ថីហមស្មិ សាមី”តិ ។ “តេន ហិ ឱតរាហី”តិ។ “ន សក្កា សាមិ, អហំ ខត្តិយា”តិ។ “ភទ្ទេ, អហម្បិ ខត្តិយោយេវ, ឱតរាហី”តិ។ សាមិ, ន វចនមត្តេនេវ ខត្តិយោ ហោតិ, យទិសិ ខត្តិយោ, ខត្តិយមាយំ កថេហី”តិ។ តេ ឧភោបិ អញ្ញមញ្ញំ ខត្តិយមាយំ កថយឹសុ។ រាជធីតា ឱតរិ។

តេ អញ្ញមញ្ញំ អជ្ឈាចារំ ចរឹសុ។ សា មាតាបិតូសុ អាគតេសុ តស្ស កាលិង្គរាជបុត្តភាវញ្ចេវ អរញ្ញំ បវិដ្ឋការណញ្ច វិត្ថារេន តេសំ កថេសិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ តស្ស អទំសុ។ តេសំ បិយសំវាសេន វសន្តានំ រាជធីតា គព្ភំ លភិត្វា ទសមាសច្ចយេន ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណសម្បន្នំ បុត្តំ វិជាយិ, “កាលិង្គោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ បិតុ ចេវ អយ្យកស្ស ច សន្តិកេ សព្ពសិប្បានំ និប្ផត្តឹ បាបុណិ។ អថស្ស បិតា នក្ខត្តយោគវសេន ភាតុ មតភាវំ ញត្វា “តាត, មា ត្វំ អរញ្ញេ វស, បេត្តេយ្យោ តេ មហាកាលិង្គោ កាលកតោ, ត្វំ ទន្តបុរនគរំ គន្ត្វា កុលសន្តកំ សកលរជ្ជំ គណ្ហាហី”តិ វត្វា អត្តនា អានីតំ មុទ្ទិកញ្ច កម្ពលញ្ច ខគ្គញ្ច ទត្វា “តាត, ទន្តបុរនគរេ អសុកវីថិយំ អម្ហាកំ អត្ថចរកោ អមច្ចោ អត្ថិ, តស្ស គេហេ សយនមជ្ឈេ ឱតរិត្វា ឥមានិ តីណិ រតនានិ តស្ស ទស្សេត្វា មម បុត្តភាវំ អាចិក្ខ, សោ តំ រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេស្សតី”តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ មាតាបិតរោ ច អយ្យកាយ្យិកេ ច វន្ទិត្វា បុញ្ញមហិទ្ធិយា អាកាសេន គន្ត្វា អមច្ចស្ស សយនបិដ្ឋេយេវ ឱតរិត្វា “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុដ្ឋោ “ចូឡកាលិង្គស្ស បុត្តោម្ហី”តិ អាចិក្ខិត្វា តានិ រតនានិ ទស្សេសិ។ អមច្ចោ រាជបរិសាយ អារោចេសិ។ អមច្ចា នគរំ អលង្ការាបេត្វា តស្ស សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបយឹសុ។

អថស្ស កាលិង្គភារទ្វាជោ នាម បុរោហិតោ តស្ស ទស ចក្កវត្តិវត្តានិ អាចិក្ខិ។ សោ តំ វត្តំ បូរេសិ។ អថស្ស បន្នរសឧបោសថទិវសេ ចក្កទហតោ ចក្ករតនំ, ឧបោសថកុលតោ ហត្ថិរតនំ, វលាហកកុលតោ អស្សរតនំ, វេបុល្លបព្ពតតោ មណិរតនំ អាគមិ, ឥត្ថិរតនគហបតិរតនបរិណាយករតនានិ បាតុភវន្តិ។ សោ សកលចក្កវាឡគព្ភេ រជ្ជំ គណ្ហិត្វា ឯកទិវសញ្ច ឆត្តឹសយោជនាយ បរិសាយ បរិវុតោ សព្ពសេតំ កេលាសកូដបដិភាគំ ហត្ថឹ អារុយ្ហ មហន្តេន សិរិវិលាសេន មាតាបិតូនំ សន្តិកំ បាយាសិ។ អថស្ស សព្ពពុទ្ធានំ ជយបល្លង្កស្ស បថវីនាភិភូតស្ស មហាពោធិមណ្ឌស្ស ឧបរិភាគេ នាគោ គន្តុំ នាសក្ខិ។ រាជា បុនប្បុនំ ចោទេសិ, សោ នាសក្ខិយេវ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា បឋមំ គាថមាហ –

៦៧. “រាជា កាលិង្គោ ចក្កវត្តិ, ធម្មេន បថវិមនុសាសំ;
អគមា ពោធិសមីបំ, នាគេន មហានុភាវេនា”តិ។

អថ រញ្ញោ បុរោហិតោ រញ្ញា សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ “អាកាសេ អាវរណំ នាម នត្ថិ, កឹ នុ ខោ រាជា ហត្ថឹ បេសេតុំ ន សក្កោតិ , វីមំសិស្សាមី”តិ អាកាសតោ ឱរុយ្ហ សព្ពពុទ្ធានំយេវ ជយបល្លង្កំ បថវីនាភិមណ្ឌលភូតំ ភូមិភាគំ បស្សិ។ តទា កិរ តត្ថ អដ្ឋរាជករីសមត្តេ ឋានេ កេសមស្សុមត្តម្បិ តិណំ នាម នត្ថិ, រជតបដ្ដវណ្ណវាលុកា វិប្បកិណ្ណា ហោន្តិ, សមន្តា តិណលតាវនប្បតិយោ ពោធិមណ្ឌំ បទក្ខិណំ កត្វា អាវដ្ដេត្វា ពោធិមណ្ឌាភិមុខាវ អដ្ឋំសុ។ ព្រាហ្មណោ តំ ភូមិភាគំ ឱលោកេត្វា “ឥទញ្ហិ សព្ពពុទ្ធានំ សព្ពកិលេសវិទ្ធំសនដ្ឋានំ, ឥមស្ស ឧបរិភាគេ សក្កាទីហិបិ ន សក្កា គន្តុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា កាលិង្គរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ពោធិមណ្ឌស្ស វណ្ណំ កថេត្វា រាជានំ “ឱតរា”តិ អាហ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមា គាថា អាហ –

៦៨. “កាលិង្គោ ភារទ្វាជោ ច, រាជានំ កាលិង្គំ សមណកោលញ្ញំ;
ចក្កំ វត្តយតោ បរិគ្គហេត្វា, បញ្ជលី ឥទមវោច។

៦៩. “បច្ចោរោហ មហារាជ, ភូមិភាគោ យថា សមណុគ្គតោ;
ឥធ អនធិវរា ពុទ្ធា, អភិសម្ពុទ្ធា វិរោចន្តិ។

៧០. “បទក្ខិណតោ អាវដ្ដា, តិណលតា អស្មិ ភូមិភាគស្មឹ;
បថវិយា នាភិយំ មណ្ឌោ, ឥតិ នោ សុតំ មន្តេ មហារាជ។

៧១. “សាគរបរិយន្តាយ, មេទិនិយា សព្ពភូតធរណិយា;
បថវិយា អយំ មណ្ឌោ, ឱរោហិត្វា នមោ ករោហិ។

៧២. “យេ តេ ភវន្តិ នាគា ច, អភិជាតា ច កុញ្ជរា;
ឯត្តាវតា បទេសំ តេ, នាគា នេវ មុបយន្តិ។

៧៣. “អភិជាតោ នាគោ កាមំ, បេសេហិ កុញ្ជរំ ទន្តិំ;
ឯត្តាវតា បទេសោ, សក្កា នាគេន មុបគន្តុំ។

៧៤. “តំ សុត្វា រាជា កាលិង្គោ, វេយ្យញ្ជនិកវចោ និសាមេត្វា;
សម្បេសេសិ នាគំ ញស្សាម, មយំ យថិមស្សិទំ វចនំ។

៧៥. “សម្បេសិតោ ច រញ្ញា, នាគោ កោញ្ចោវ អភិនទិត្វាន;
បដិសក្កិត្វា និសីទិ, គរុំវ ភារំ អសហមានោ”តិ។

តត្ថ **សមណកោលញ្ញា**ន្តិ តាបសានំ បុត្តំ។ **ចក្កំ វត្តយតោ**តិ ចក្កំ វត្តយមានំ, ចក្កវត្តិន្តិ អត្ថោ។ **បរិគ្គហេត្វា**តិ ភូមិភាគំ វីមំសិត្វា។ **សមណុគ្គតោ**តិ សព្ពពុទ្ធេហិ វណ្ណិតោ។ **អនធិវរា**តិ អតុល្យា អប្បមេយ្យា។ **វិរោចន្តី**តិ វិហតសព្ពកិលេសន្ធការា តរុណសូរិយា វិយ ឥធ និសិន្នា វិរោចន្តិ។ **តិណលតា**តិ តិណានិ ច លតាយោ ច។ **មណ្ឌោ**តិ ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសតសហស្សពហលាយ បថវិយា មណ្ឌោ សារោ នាភិភូតោ អចលដ្ឋានំ, កប្បេ សណ្ឋហន្តេ បឋមំ សណ្ឋហតិ, វិនស្សន្តេ បច្ឆា វិនស្សតិ។ **ឥតិ នោ សុត**ន្តិ ឯវំ អម្ហេហិ លក្ខណមន្តវសេន សុតំ។ **ឱរោហិត្វា**តិ អាកាសតោ ឱតរិត្វា ឥមស្ស សព្ពពុទ្ធានំ កិលេសវិទ្ធំសនដ្ឋានស្ស **នមោ ករោហិ**, បូជាសក្ការំ ករោហិ។

យេ តេតិ យេ ចក្កវត្តិរញ្ញោ ហត្ថិរតនសង្ខាតា ឧបោសថកុលេ និព្ពត្តនាគា។ **ឯត្តាវតា**តិ សព្ពេបិ តេ ឯត្តកំ បទេសំ នេវ ឧបយន្តិ, កោដ្ឋិយមានាបិ ន ឧបគច្ឆន្តិយេវ។ **អភិជាតោ**តិ គោចរិយាទីនិ អដ្ឋ ហត្ថិកុលានិ អភិភវិត្វា អតិក្កមិត្វា ឧបោសថកុលេ ជាតោ។ **កុញ្ជរ**ន្តិ ឧត្តមំ។ **ឯត្តាវតា**តិ ឯត្តកោ បទេសោ សក្កា ឯតេន នាគេន ឧបគន្តុំ, ឥតោ ឧត្តរិ ន សក្កា, អភិកង្ខន្តោ វជិរង្កុសេន សញ្ញំ ទត្វា បេសេហីតិ។ **វេយ្យញ្ជនិកវចោ និសាមេត្វា**តិ ភិក្ខវេ, សោ រាជា តស្ស លក្ខណបាឋកស្ស វេយ្យញ្ជនិកស្ស កាលិង្គភារទ្វាជស្ស វចោ និសាមេត្វា ឧបធារេត្វា “ញស្សាម មយំ យថា ឥមស្ស វចនំ យទិ វា សច្ចំ យទិ វា អលិក”ន្តិ វីមំសន្តោ នាគំ បេសេសីតិ អត្ថោ។ **កោញ្ចោវ អភិនទិត្វានា**តិ ភិក្ខវេ, សោ នាគោ តេន រញ្ញា វជិរង្កុសេន ចោទេត្វា បេសិតោ កោញ្ចសកុណោ វិយ នទិត្វា បដិសក្កិត្វា សោណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា គីវំ ឧន្នាមេត្វា គរុំ ភារំ វហិតុំ អសក្កោន្តោ វិយ អាកាសេយេវ និសីទិ។

សោ តេន បុនប្បុនំ វិជ្ឈិយមានោ វេទនំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ កាលមកាសិ។ រាជា បនស្ស មតភាវំ អជានន្តោ បិដ្ឋេ និសិន្នោវ អហោសិ។ កាលិង្គភារទ្វាជោ “មហារាជ, តវ នាគោ និរុទ្ធោ, អញ្ញំ ហត្ថិំ សង្កមា”តិ អាហ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទសមំ គាថមាហ –

៧៦. “កាលិង្គភារទ្វាជោ , នាគំ ខីណាយុកំ វិទិត្វាន;
រាជានំ កាលិង្គំ, តរមានោ អជ្ឈភាសិត្ថ;
អញ្ញំ សង្កម នាគំ, នាគោ ខីណាយុកោ មហារាជា”តិ។

តត្ថ **នាគោ ខីណាយុកោ**តិ នាគោ តេ ជីវិតក្ខយំ បត្តោ, យំ កិញ្ចិ ករោន្តេន ន សក្កា បិដ្ឋេ និសិន្នេន ពោធិមណ្ឌមត្ថកេន គន្តុំ។ **អញ្ញំ នាគំ សង្កមា**តិ រញ្ញោ បុញ្ញិទ្ធិពលេន អញ្ញោ នាគោ ឧបោសថកុលតោ អាគន្ត្វា បិដ្ឋិំ ឧបនាមេសិ។

រាជា តស្ស បិដ្ឋិយំ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ មតហត្ថី ភូមិយំ បតិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥតរំ គាថមាហ –

៧៧. “តំ សុត្វា កាលិង្គោ, តរមានោ សង្កមី នាគំ;
សង្កន្តេវ រញ្ញេ នាគោ, តត្ថេវ បតិ ភុម្យា;
វេយ្យញ្ជនិកវចោ, យថា តថា អហុ នាគោ”តិ។

អថ រាជា អាកាសតោ ឱរុយ្ហ ពោធិមណ្ឌំ ឱលោកេត្វា បាដិហារិយំ ទិស្វា ភារទ្វាជស្ស ថុតិំ ករោន្តោ អាហ –

៧៨. “កាលិង្គោ រាជា កាលិង្គំ, ព្រាហ្មណំ ឯតទព្រវិ;
ត្វមេវ អសិ សម្ពុទ្ធោ, សព្ពញ្ញូ សព្ពទស្សាវី”តិ។

ព្រាហ្មណោ តំ អនធិវាសេន្តោ អត្តានំ នីចដ្ឋានេ ឋបេត្វា ពុទ្ធេយេវ ឧក្ខិបិត្វា វណ្ណេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមា គាថា អភាសិ –

៧៩. “តំ អនធិវាសេន្តោ កាលិង្គំ, ព្រាហ្មណោ ឥទមព្រវិ;
វេយ្យញ្ជនិកា ហិ មយំ, ពុទ្ធា សព្ពញ្ញុនោ មហារាជ។

៨០. “សព្ពញ្ញូ សព្ពវិទូ ច, ពុទ្ធា ន លក្ខណេន ជានន្តិ;
អាគមពលសា ហិ មយំ, ពុទ្ធា សព្ពំ បជានន្តី”តិ។

តត្ថ **វេយ្យញ្ជនិកា**តិ មហារាជ, មយំ ព្យញ្ជនំ ទិស្វា ព្យាករណសមត្ថា សុតពុទ្ធា នាម, ពុទ្ធា បន សព្ពញ្ញូ សព្ពវិទូ។ ពុទ្ធា ហិ អតីតាទិភេទំ សព្ពំ ជានន្តិ ចេវ បស្សន្តិ ច, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន តេ សព្ពំ ជានន្តិ, ន លក្ខណេន។ មយំ បន អាគមពលសា អត្តនោ សិប្បពលេនេវ ជានាម, តញ្ច ឯកទេសមេវ, ពុទ្ធា បន សព្ពំ បជានន្តីតិ។

រាជា ពុទ្ធគុណេ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា សកលចក្កវាឡវាសិកេហិ ពហុគន្ធមាលំ អាហរាបេត្វា មហាពោធិមណ្ឌេ សត្តាហំ វសិត្វា មហាពោធិបូជំ ការេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមំ គាថាទ្វយមាហ –

៨១. “មហយិត្វា សម្ពោធឹ, នានាតុរិយេហិ វជ្ជមានេហិ;
មាលាវិលេបនំ អភិហរិត្វា, អថ រាជា មនុបាយាសិ។

៨២. “សដ្ឋិ វាហសហស្សានិ, បុប្ផានំ សន្និបាតយិ;
បូជេសិ រាជា កាលិង្គោ, ពោធិមណ្ឌមនុត្តរ”ន្តិ។

តត្ថ **មនុបាយាសី**តិ មាតាបិតូនំ សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ មហាពោធិមណ្ឌេ អដ្ឋារសហត្ថំ សុវណ្ណត្ថម្ភំ ឧស្សាបេសិ។ តស្ស សត្តរតនមយា វេទិកា ការេសិ, រតនមិស្សកំ វាលុកំ ឱកិរាបេត្វា បាការបរិក្ខិត្តំ ការេសិ, សត្តរតនមយំ ទ្វារកោដ្ឋកំ ការេសិ, ទេវសិកំ បុប្ផានំ សដ្ឋិវាហសហស្សានិ សន្និបាតយិ, ឯវំ ពោធិមណ្ឌំ បូជេសិ។ បាឡិយំ បន “សដ្ឋិ វាហសហស្សានិ បុប្ផាន”ន្តិ ឯត្តកមេវ អាគតំ។

ឯវំ មហាពោធិបូជំ កត្វា មាតាបិតរោ អយ្យកាយ្យិកេ ច អាទាយ ទន្តបុរមេវ អានេត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទោ ពោធិបូជំ ការេសិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មាណវកកាលិង្គោ អានន្ទោ អហោសិ, កាលិង្គភារទ្វាជោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កាលិង្គពោធិជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៨០] ៧. អកិត្តិជាតកវណ្ណនា

អកិត្តឹ ទិស្វា សម្មន្តន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ សាវត្ថិវាសឹ ទានបតឹ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា បរិយោសានទិវសេ អរិយសង្ឃស្ស សព្ពបរិក្ខារេ អទាសិ។ អថស្ស សត្ថា បរិសមជ្ឈេយេវ អនុមោទនំ ករោន្តោ “ឧបាសក, មហា តេ បរិច្ចាគោ, អហោ ទុក្ករំ តយា កតំ, អយញ្ហិ ទានវំសោ នាម បោរាណកបណ្ឌិតានំ វំសោ, ទានំ នាម គិហិនាបិ បព្ពជិតេនាបិ ទាតព្ពមេវ។ បោរាណកបណ្ឌិតា បន បព្ពជិត្វា អរញ្ញេ វសន្តាបិ អលោណកំ វិធូបនំ ឧទកមត្តសិត្តំ ការបណ្ណំ ខាទមានាបិ សម្បត្តយាចកានំ យាវទត្ថំ ទត្វា សយំ បីតិសុខេន យាបយឹសូ”តិ វត្វា “ភន្តេ, ឥទំ តាវ សព្ពបរិក្ខារទានំ មហាជនស្ស បាកដំ, តុម្ហេហិ វុត្តំ អបាកដំ, តំ នោ កថេថា”តិ តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវស្ស ព្រាហ្មណមហាសាលស្ស កុលេ និព្ពត្តិ, “អកិត្តី”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ ភគិនីបិ ជាយិ, “យសវតី”តិស្សា នាមំ ករិំសុ។ មហាសត្តោ សោឡសវស្សកាលេ តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ចាគមិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ

កាលមកំសុ។ សោ តេសំ បេតកិច្ចានិ ការេត្វា ធនវិលោកនំ ករោន្តោ “អសុកោ នាម ឯត្តកំ ធនំ សណ្ឋបេត្វា អតីតោ, អសុកោ ឯត្តក”ន្តិ វចនំ សុត្វា សំវិគ្គមានសោ ហុត្វា “ឥទំ ធនមេវ បញ្ញាយតិ, ន ធនស្ស សំហារកា, សព្ពេ ឥមំ ធនំ បហាយេវ គតា, អហំ បន តំ អាទាយ គមិស្សាមី”តិ ភគិនី បក្កោសាបេត្វា “ត្វំ ឥមំ ធនំ បដិបជ្ជាហី”តិ អាហ ។ “តុម្ហាកំ បន កោ អជ្ឈាសយោ”តិ? “បព្ពជិតុកាមោម្ហី”តិ។ “ភាតិក, អហំ តុម្ហេហិ ឆឌ្ឌិតំ ខេឡំ ន សិរសា សម្បដិច្ឆាមិ, ន មេ ឥមិនា អត្ថោ, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា ភេរិំ ចរាបេសិ “ធនេន អត្ថិកា អកិត្តិបណ្ឌិតស្ស គេហំ អាគច្ឆន្តូ”តិ។

សោ សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា ធនេ អខីយមានេ ចិន្តេសិ “ឥមេ សង្ខារា ខីយន្តិ, កឹ មេ ធនកីឡាយ, អត្ថិកា តំ គណ្ហិស្សន្តី”តិ និវេសនទ្វារំ វិវរិត្វា “ទិន្នញ្ញេវ ហរន្តូ”តិ សហិរញ្ញសុវណ្ណំ គេហំ បហាយ ញាតិមណ្ឌលស្ស បរិទេវន្តស្ស ភគិនី គហេត្វា ពារាណសិតោ និក្ខមិ។ យេន ទ្វារេន និក្ខមិ, តំ អកិត្តិទ្វារំ នាម ជាតំ, យេន តិត្ថេន នទី ឱតិណ្ណោ, តម្បិ អកិត្តិតិត្ថំ នាម ជាតំ។ សោ ទ្វេ តីណិ យោជនានិ គន្ត្វា រមណីយេ ឋានេ បណ្ណសាលំ កត្វា ភគិនិយា សទ្ធិំ បព្ពជិ។ តស្ស បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ពហុគាមនិគមរាជធានិវាសិនោ បព្ពជឹសុ។ មហាបរិវារោ អហោសិ, មហាលាភសក្ការោ និព្ពត្តិ, ពុទ្ធុប្បាទកាលោ វិយ បវត្តិ។ អថ មហាសត្តោ “អយំ លាភសក្ការោ មហា, បរិវារោបិ មហន្តោ, មយា ឯកកេនេវ វិហរិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អវេលាយ អន្តមសោ ភគិនិម្បិ អជានាបេត្វា ឯកកោវ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ទមិឡរដ្ឋំ បត្វា ការីបដ្ដនសមីបេ ឧយ្យានេ វិហរន្តោ ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ តត្រាបិស្ស មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ តំ ជិគុច្ឆិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា អាកាសេន គន្ត្វា នាគទីបសមីបេ ការទីបេ ឱតរិ។ តទា ការទីបោ អហិទីបោ នាម អហោសិ។ សោ តត្ថ មហន្តំ ការរុក្ខំ ឧបនិស្សាយ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា វាសំ កប្បេសិ។ តត្ថ តស្ស វសនភាវំ ន កោចិ ជានាតិ។ អថស្ស ភគិនី ភាតរំ គវេសមានា អនុបុព្ពេន ទមិឡរដ្ឋំ បត្វា តំ អទិស្វា តេនេ វសិតដ្ឋានេយេវ វសិ, ឈានំ បន និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខិ។

មហាសត្តោ អប្បិច្ឆតាយ កត្ថចិ អគន្ត្វា តស្ស រុក្ខស្ស ផលកាលេ ផលានិ ខាទតិ, បត្តកាលេ បត្តានិ ឧទកសិត្តានិ ខាទតិ។ តស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ អកិត្តិបណ្ឌិតំ ទិស្វា “កិមត្ថំ ឯស តាបសោ សីលានិ រក្ខតិ, សក្កត្តំ នុ ខោ បត្ថេតិ, ឧទាហុ អញ្ញំ, វីមំសិស្សាមិ នំ។ អយញ្ហិ ទុក្ខេន ជីវិកំ កប្បេសិ, ឧទកសិត្តានិ ការបណ្ណានិ ខាទតិ, សចេ សក្កត្តំ បត្ថេតិ, អត្តនោ សិត្តបត្តានិ មយ្ហំ ទស្សតិ, នោ ចេ, ន ទស្សតី”តិ ព្រាហ្មណវណ្ណេន តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ ពោធិសត្តោ ការបណ្ណានិ សេទេត្វា ឱតារេត្វា “សីតលភូតានិ ខាទិស្សាមី”តិ បណ្ណសាលទ្វារេ និសីទិ។ អថស្ស បុរតោ សក្កោ ភិក្ខាយ អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ តំ ទិស្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា “លាភា វត មេ, យោហំ យាចកំ បស្សាមិ, អជ្ជ មេ មនោរថំ មត្ថកំ បាបេត្វា ទានំ ទស្សាមី”តិ បក្កភាជនេនេវ អាទាយ គន្ត្វា “ឥទំ មេ ទានំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បច្ចយោ ហោតូ”តិ អត្តនោ អសេសេត្វាវ តស្ស ភាជនេ បក្ខិបិ។ ព្រាហ្មណោ តំ គហេត្វា ថោកំ គន្ត្វា អន្តរធាយិ។ មហាសត្តោបិ តស្ស ទត្វា បុន អបចិត្វា បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេត្វា បុនទិវសេ បចិត្វា តត្ថេវ បណ្ណសាលទ្វារេ និសីទិ។

សក្កោ បុន ព្រាហ្មណវេសេន អគមាសិ។ បុនបិស្ស ទត្វា មហាសត្តោ តថេវ វីតិនាមេសិ។ តតិយទិវសេបិ តថេវ ទត្វា “អហោ មេ លាភា វត, ការបណ្ណានិ និស្សាយ មហន្តំ បុញ្ញំ បសុត”ន្តិ សោមនស្សប្បត្តោ តយោ ទិវសេ អនាហារតាយ ទុព្ពលោបិ សមានោ មជ្ឈន្ហិកសមយេ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា ទានំ អាវជ្ជេន្តោ បណ្ណសាលទ្វារេ និសីទិ។ សក្កោបិ ចិន្តេសិ “អយំ ព្រាហ្មណោ តយោ ទិវសេ និរាហារោ ហុត្វា ឯវំ ទុព្ពលោបិ ទានំ ទេន្តោ តុដ្ឋចិត្តោវ ទេតិ, ចិត្តស្ស អញ្ញថត្តម្បិ នត្ថិ, អហំ ឥមំ ‘ឥទំ នាម បត្ថេត្វា ទេតី’តិ ន ជានាមិ, បុច្ឆិត្វា អជ្ឈាសយមស្ស សុត្វា ទានការណំ ជានិស្សាមី”តិ។ សោ មជ្ឈន្ហិកេ វីតិវត្តេ មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន គគនតលេ តរុណសូរិយោ វិយ ជលមានោ អាគន្ត្វា មហាសត្តស្ស បុរតោវ ឋត្វា “អម្ភោ តាបស, ឯវំ ឧណ្ហវាតេ បហរន្តេ ឯវរូបេ លោណជលបរិក្ខិត្តេ អរញ្ញេ កិមត្ថំ តបោកម្មំ ករោសី”តិ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា បឋមំ គាថមាហ –

៨៣. “អកិត្តិំ ទិស្វា សម្មន្តំ, សក្កោ ភូតបតី ព្រវិ;
កឹ បត្ថយំ មហាព្រហ្មេ, ឯកោ សម្មសិ ឃម្មនី”តិ។

តត្ថ **កឹ បត្ថយ**ន្តិ កឹ មនុស្សសម្បត្តិំ បត្ថេន្តោ, ឧទាហុ សក្កសម្បត្តិអាទីនំ អញ្ញតរន្តិ។

មហាសត្តោ តំ សុត្វា សក្កភាវញ្ចស្ស ញត្វា “នាហំ ឯតា សម្បត្តិយោ បត្ថេមិ, សព្ពញ្ញុតំ បន បត្ថេន្តោ តបោកម្មំ ករោមី”តិ បកាសេតុំ ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៤. “ទុក្ខោ បុនព្ភវោ សក្ក, សរីរស្ស ច ភេទនំ;
សម្មោហមរណំ ទុក្ខំ, តស្មា សម្មាមិ វាសវា”តិ។

តត្ថ **តស្មា**តិ យស្មា បុនប្បុនំ ជាតិ ខន្ធានំ ភេទនំ សម្មោហមរណញ្ច ទុក្ខំ, តស្មា យត្ថេតានិ នត្ថិ, តំ និព្ពានំ បត្ថេន្តោ ឥធ សម្មាមីតិ ឯវំ អត្តនោ និព្ពានជ្ឈាសយតំ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា សក្កោ តុដ្ឋមានសោ “សព្ពភវេសុ កិរាយំ ឧក្កណ្ឋិតោ និព្ពានត្ថាយ អរញ្ញេ វិហរតិ, វរមស្ស ទស្សាមី”តិ វរេន និមន្តេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៨៥. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី**តិ យំ មនសា ឥច្ឆសិ, តំ ទម្មិ, វរំ គណ្ហាហីតិ។

មហាសត្តោ វរំ គណ្ហន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៨៦. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
យេន បុត្តេ ច ទារេ ច, ធនធញ្ញំ បិយានិ ច;
លទ្ធា នរា ន តប្បន្តិ, សោ លោភោ ន មយី វសេ”តិ។

តត្ថ **វរញ្ចេ មេ អទោ**តិ សចេ វរំ មយ្ហំ ទេសិ។ **បិយានិ ចា**តិ អញ្ញានិ ច យានិ បិយភណ្ឌានិ។ **ន តប្បន្តី**តិ បុនប្បុនំ បុត្តាទយោ បត្ថេន្តិយេវ, ន តិត្តិំ ឧបគច្ឆន្តិ។ **ន មយី វសេ**តិ មយិ មា វសតុ មា ឧប្បជ្ជតុ។

អថស្ស សក្កោ តុស្សិត្វា ឧត្តរិម្បិ វរំ ទេន្តោ មហាសត្តោ ច វរំ គណ្ហន្តោ ឥមា គាថា អភាសិំសុ –

៨៧. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

៨៨. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញញ្ច, គវាស្សំ ទាសបោរិសំ;
យេន ជាតេន ជីយន្តិ, សោ ទោសោ ន មយី វសេ។

៨៩. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

៩០. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ពាលំ ន បស្សេ ន សុណេ, ន ច ពាលេន សំវសេ;
ពាលេនល្លាបសល្លាបំ, ន ករេ ន ច រោចយេ។

៩១. “កឹ នុ តេ អករំ ពាលោ, វទ កស្សប ការណំ;
កេន កស្សប ពាលស្ស, ទស្សនំ នាភិកង្ខសិ។

៩២. “អនយំ នយតិ ទុម្មេធោ, អធុរាយំ និយុញ្ជតិ;
ទុន្នយោ សេយ្យសោ ហោតិ, សម្មា វុត្តោ បកុប្បតិ;
វិនយំ សោ ន ជានាតិ, សាធុ តស្ស អទស្សនំ។

៩៣. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

៩៤. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ធីរំ បស្សេ សុណេ ធីរំ, ធីរេន សហ សំវសេ;
ធីរេនល្លាបសល្លាបំ, តំ ករេ តញ្ច រោចយេ។

៩៥. “កឹ នុ តេ អករំ ធីរោ, វទ កស្សប ការណំ;
កេន កស្សប ធីរស្ស, ទស្សនំ អភិកង្ខសិ។

៩៦. “នយំ នយតិ មេធាវី, អធុរាយំ ន យុញ្ជតិ;
សុនយោ សេយ្យសោ ហោតិ, សម្មា វុត្តោ ន កុប្បតិ;
វិនយំ សោ បជានាតិ, សាធុ តេន សមាគមោ។

៩៧. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

៩៨. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
ទិព្ពា ភក្ខា បាតុភវេយ្យុំ, សីលវន្តោ ច យាចកា។

៩៩. “ទទតោ មេ ន ខីយេថ, ទត្វា នានុតបេយ្យហំ;
ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យំ, ឯតំ សក្ក វរំ វរេ។

១០០. “ឯតស្មឹ តេ សុលបិតេ, បតិរូបេ សុភាសិតេ;
វរំ កស្សប តេ ទម្មិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

១០១. “វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ន មំ បុន ឧបេយ្យាសិ, ឯតំ សក្ក វរំ វរេ។

១០២. “ពហូហិ វតចរិយាហិ, នរា ច អថ នារិយោ;
ទស្សនំ អភិកង្ខន្តិ, កឹ នុ មេ ទស្សនេ ភយំ។

១០៣. “តំ តាទិសំ ទេវវណ្ណំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនំ;
ទិស្វា តបោ បមជ្ជេយ្យំ, ឯតំ តេ ទស្សនេ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **យេន ជាតេនា**តិ យេន ចិត្តេន ជាតេន កុទ្ធា សត្តា បាណវធាទីនំ កតត្តា រាជទណ្ឌវសេន វិសខាទនាទីហិ វា អត្តនោ មរណវសេន ឯតានិ ខេត្តាទីនិ ជីយន្តិ, សោ ទោសោ មយិ ន វសេយ្យាតិ យាចតិ។ **ន សុណេ**តិ អសុកដ្ឋានេ នាម វសតីតិបិ តមេហិ ការណេហិ ន សុណេយ្យំ។ **កឹ នុ តេ អករ**ន្តិ កឹ នុ តវ ពាលេន មាតា មារិតា, ឧទាហុ តវ បិតា, អញ្ញំ វា បន តេ កឹ នាម អនត្ថំ ពាលោ អករំ។

អនយំ នយតីតិ អការណំ “ការណ”ន្តិ គណ្ហាតិ, បាណាតិបាតាទីនិ កត្វា ជីវិកំ កប្បេស្សាមីតិ ឯវរូបានិ អនត្ថកម្មានិ ចិន្តេតិ។ **អធុរាយ**ន្តិ សទ្ធាធុរសីលធុរបញ្ញាធុរេសុ អយោជេត្វា អយោគេ និយុញ្ជតិ។ **ទុន្នយោ សេយ្យសោ ហោតី**តិ ទុន្នយោវ តស្ស សេយ្យោ ហោតិ។ បញ្ច ទុស្សីលកម្មានិ សមាទាយ វត្តនមេវ សេយ្យោតិ គណ្ហាតិ, ហិតបដិបត្តិយា វា ទុន្នយោ ហោតិ នេតុំ អសក្កុណេយ្យោ។ **សម្មា វុត្តោ**តិ ហេតុនា ការណេន វុត្តោ កុប្បតិ។ **វិនយ**ន្តិ “ឯវំ អភិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទិកំ អាចារវិនយំ ន ជានាតិ, ឱវាទញ្ច ន សម្បដិច្ឆតិ។ **សាធុ តស្សា**តិ ឯតេហិ ការណេហិ តស្ស អទស្សនមេវ សាធុ។

សូរិយុគ្គមនំ បតីតិ សូរិយុគ្គមនវេលាយ។ **ទិព្ពា ភក្ខា**តិ ទិព្ពភោជនំ **យាចកា**តិ តស្ស ទិព្ពភោជនស្ស បដិគ្គាហកា។ **វតចរិយាហី**តិ ទានសីលឧបោសថកម្មេហិ។ **ទស្សនំ អភិកង្ខន្តី**តិ ទស្សនំ មម អភិកង្ខន្តិ។ **តំ តាទិស**ន្តិ ឯវរូបំ ទិព្ពាលង្ការវិភូសិតំ។ **បមជ្ជេយ្យ**ន្តិ បមាទំ អាបជ្ជេយ្យំ។ តវ សិរិសម្បត្តឹ បត្ថេយ្យំ, ឯវំ និព្ពានត្ថាយ បវត្តិតេ តបោកម្មេ សក្កដ្ឋានំ បត្ថេន្តោ បមត្តោ នាម ភវេយ្យំ, ឯតំ តវ ទស្សនេ មយ្ហំ ភយន្តិ។

សក្កោ “សាធុ, ភន្តេ, តតោ បដ្ឋាយ ន តេ សន្តិកំ អាគមិស្សាមា”តិ តំ វន្ទិត្វា ខមាបេត្វា បក្កាមិ។ មហាសត្តោ យាវជីវំ តត្ថេវ វសន្តោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, អកិត្តិបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អកិត្តិជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៨១] ៨. តក្ការិយជាតកវណ្ណនា

អហមេវ ទុព្ភាសិតំ ភាសិ ពាលោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោកាលិកំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ អន្តោវស្សេ ទ្វេ អគ្គសាវកា គណំ បហាយ វិវិត្តាវាសំ វសិតុកាមា សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា កោកាលិករដ្ឋេ កោកាលិកស្ស

វសេនង្គានំ គន្ត្វា តំ ឯវមាហំសុ “អាវុសោ កោកាលិក, តំ និស្សាយ អម្ហាកំ, អម្ហេ ច និស្សាយ តវ ផាសុវិហារោ ភវិស្សតិ, ឥមំ តេមាសំ ឥធ វសេយ្យាមា”តិ។ “កោ បនាវុសោ, មំ និស្សាយ តុម្ហាកំ ផាសុវិហារោ”តិ។ សចេ ត្វំ អាវុសោ “ទ្វេ អគ្គសាវកា ឥធ វិហរន្តី”តិ កស្សចិ នារោចេយ្យាសិ, មយំ សុខំ វិហរេយ្យាម, អយំ តំ និស្សាយ អម្ហាកំ ផាសុវិហារោតិ។ “អថ តុម្ហេ និស្សាយ មយ្ហំ កោ ផាសុវិហារោ”តិ? “មយំ តុយ្ហំ អន្តោតេមាសំ ធម្មំ វាចេស្សាម, ធម្មកថំ កថេស្សាម, ឯស តុយ្ហំ អម្ហេ និស្សាយ ផាសុវិហារោ”តិ។ “វសថាវុសោ, យថាជ្ឈាសយេនា”តិ។ សោ តេសំ បតិរូបំ សេនាសនំ អទាសិ។ តេ ផលសមាបត្តិសុខេន សុខំ វសឹសុ។ កោចិ នេសំ តត្ថ វសនភាវំ ន ជានាតិ។

តេ វុត្ថវស្សា បវារេត្វា “អាវុសោ, តំ និស្សាយ សុខំ វុត្ថាម្ហ, សត្ថារំ វន្ទិតុំ គច្ឆាមា”តិ តំ អាបុច្ឆឹសុ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេ អាទាយ ធុរគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិ។ ថេរា កតភត្តកិច្ចា គាមតោ និក្ខមឹសុ។ កោកាលិកោ តេ ឧយ្យោជេត្វា និវត្តិត្វា មនុស្សានំ អារោចេសិ “ឧបាសកា, តុម្ហេ តិរច្ឆានសទិសា, ទ្វេ អគ្គសាវកេ តេមាសំ ធុរវិហារេ វសន្តេ ន ជានិត្ថ, ឥទានិ តេ គតា”តិ។ មនុស្សា “កស្មា បន, ភន្តេ, អម្ហាកំ នារោចិត្ថា”តិ វត្វា ពហុំ សប្បិតេលាទិភេសជ្ជញ្ចេវ វត្ថច្ឆាទនញ្ច គហេត្វា ថេរេ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “ខមថ នោ, ភន្តេ, មយំ តុម្ហាកំ អគ្គសាវកភាវំ ន ជានាម, អជ្ជ នោ កោកាលិកភទន្តស្ស វចនេន ញាតា, អម្ហាកំ អនុកម្បាយ ឥមានិ ភេសជ្ជវត្ថច្ឆាទនានិ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។

កោកាលិកោ “ថេរា អប្បិច្ឆា សន្តុដ្ឋា, ឥមានិ វត្ថានិ អត្តនា អគ្គហេត្វា មយ្ហំ ទស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបាសកេហិ សទ្ធិំយេវ ថេរានំ សន្តិកំ គតោ។ ថេរា ភិក្ខុបរិបាចិតត្តា តតោ កិញ្ចិ នេវ អត្តនា គណ្ហឹសុ, ន កោកាលិកស្ស ទាបេសុំ។ ឧបាសកា “ភន្តេ, ឥទានិ អគណ្ហន្តា បុន អម្ហាកំ អនុកម្បាយ ឥធ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ យាចឹសុ។ ថេរា អនធិវាសេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមឹសុ។ កោកាលិកោ “ឥមេ ថេរា អត្តនា អគណ្ហន្តា មយ្ហំ ន ទាបេសុ”ន្តិ អាឃាតំ ពន្ធិ។ ថេរាបិ សត្ថុ សន្តិកេ ថោកំ វសិត្វា អត្តនោ បរិវារេ បញ្ចភិក្ខុសតេ ច អាទាយ ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធិំ ចារិកំ ចរមានា កោកាលិករដ្ឋំ បត្តា។ តេ ឧបាសកា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ថេរេ អាទាយ តមេវ វិហារំ នេត្វា ទេវសិកំ មហាសក្ការំ ករិំសុ។ បហុតំ ភេសជ្ជវត្ថច្ឆាទនំ ឧប្បជ្ជិ, ថេរេហិ សទ្ធិំ អាគតភិក្ខូ ចីវរានិ វិចារេន្តា សទ្ធិំ អាគតានំ ភិក្ខូនញ្ញេវ ទេន្តិ , កោកាលិកស្ស ន ទេន្តិ, ថេរាបិ តស្ស ន ទាបេន្តិ។ កោកាលិកោ ចីវរំ អលភិត្វា “បាបិច្ឆា សារិបុត្តមោគ្គល្លានា, បុព្ពេ ទីយមានំ លាភំ អគ្គហេត្វា ឥទានិ គណ្ហន្តិ, បូរេតុំ ន សក្កា, អញ្ញេ ន ឱលោកេន្តី”តិ ថេរេ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ ថេរា “អយំ អម្ហេ និស្សាយ អកុសលំ បសវតី”តិ សបរិវារា និក្ខមិត្វា “អញ្ញំ, ភន្តេ, កតិបាហំ វសថា”តិ មនុស្សេហិ យាចិយមានាបិ និវត្តិតុំ ន ឥច្ឆឹសុ។

អថេកោ ទហរោ ភិក្ខុ អាហ – “ឧបាសកា, កថំ ថេរា វសិស្សន្តិ, តុម្ហាកំ កុលូបកោ ថេរោ ឥធ ឥមេសំ វាសំ ន សហតី”តិ។ តេ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ កិរ ថេរានំ ឥធ វាសំ ន សហថ, គច្ឆថ នេ ខមាបេត្វា និវត្តេថ, សចេ ន និវត្តេថ, បលាយិត្វា អញ្ញត្ថ វសថា”តិ អាហំសុ។ សោ ឧបាសកានំ ភយេន គន្ត្វា ថេរេ យាចិ។ ថេរា “គច្ឆាវុសោ, ន មយំ និវត្តាមា”តិ បក្កមឹសុ។ សោ ថេរេ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ វិហារមេវ បច្ចាគតោ។ អថ នំ ឧបាសកា បុច្ឆឹសុ “និវត្តិតា តេ, ភន្តេ, ថេរា”តិ។ “និវត្តេតុំ នាសក្ខឹ អាវុសោ”តិ។ អថ នំ “ឥមស្មិំ បាបធម្មេ វសន្តេ ឥធ បេសលា ភិក្ខូ ន វសិស្សន្តិ, និក្កឌ្ឍាម ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “ភន្តេ, មា ត្វំ ឥធ វសិ, អម្ហេ និស្សាយ តុយ្ហំ កិញ្ចិ នត្ថី”តិ អាហំសុ។ សោ តេហិ និក្កឌ្ឍិតោ បត្តចីវរមាទាយ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “បាបិច្ឆា, ភន្តេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានា, បាបិកានំ ឥច្ឆានំ វសំ គតា”តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “មា ហេវំ កោកាលិក, អវច, មា ហេវំ កោកាលិក អវច, បសាទេហិ កោកាលិក, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ, តេ បេសលា ភិក្ខូ”តិ វារេតិ។ វារិតោបិ កោកាលិកោ “តុម្ហេ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ អគ្គសាវកានំ សទ្ទហថ, អហំ បច្ចក្ខតោ អទ្ទសំ, បាបិច្ឆា ឯតេ បដិច្ឆន្នកម្មន្តា ទុស្សីលា”តិ វត្វា យាវតតិយំ សត្ថារា វារិតោបិ តថេវ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ តស្ស បក្កន្តមត្តស្សេវ សកលសរីរេ សាសបមត្តា បិឡកា ឧដ្ឋហិត្វា អនុបុព្ពេន វឌ្ឍិត្វា ពេឡុវបក្កមត្តា ហុត្វា ភិជ្ជិត្វា បុព្ពលោហិតានិ បគ្ឃរិំសុ។ សោ និត្ថុនន្តោ វេទនាប្បត្តោ ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ និបជ្ជិ។ “កោកាលិកេន ទ្វេ អគ្គសាវកា អក្កុដ្ឋា”តិ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកកោលាហលំ អហោសិ។

អថស្ស ឧបជ្ឈាយោ តុរូ នាម ព្រហ្មា តំ ការណំ ញត្វា “ថេរេ ខមាបេស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋត្វា “កោកាលិក, ផរុសំ តេ កម្មំ កតំ, អគ្គសាវកេ បសាទេហី”តិ អាហ។ “កោ បន ត្វំ អាវុសោ”តិ? “តុរូ ព្រហ្មា នាមាហ”ន្តិ។ “ននុ ត្វំ, អាវុសោ, ភគវតា អនាគាមីតិ ព្យាកតោ, អនាគាមី ច អនាវត្តិធម្មោ អស្មា លោកាតិ វុត្តំ, ត្វំ សង្ការដ្ឋានេ យក្ខោ ភវិស្សសី”តិ មហាព្រហ្មំ អបសាទេសិ។ សោ តំ អត្តនោ វចនំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តោ “តវ វាចាយ ត្វញ្ញេវ បញ្ញាយិស្សសី”តិ វត្វា សុទ្ធាវាសមេវ គតោ។ កោកាលិកោបិ កាលំ កត្វា បទុមនិរយេ ឧប្បជ្ជិ។ តស្ស តត្ថ និព្ពត្តភាវំ ញត្វា សហម្បតិព្រហ្មា តថាគតស្ស អារោចេសិ, សត្ថា ភិក្ខូនំ អារោចេសិ។ ភិក្ខូ តស្ស អគុណំ កថេន្តា ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, កោកាលិកោ កិរ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ

អក្កោសិត្វា អត្តនោ មុខំ និស្សាយ បទុមនិរយេ ឧប្បន្នោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ កោកាលិកោ វចនេន ហតោ អត្តនោ មុខំ និស្សាយ ទុក្ខំ អនុភោតិ, បុព្ពេបិ ឯស អត្តនោ មុខំ និស្សាយ ទុក្ខំ អនុភោសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្ស បុរោហិតោ បិង្គលោ និក្ខន្តទាឋោ អហោសិ។ តស្ស ព្រាហ្មណី អញ្ញេន ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ អតិចរិ, សោបិ តាទិសោវ។ បុរោហិតោ ព្រាហ្មណិំ បុនប្បុនំ វារេន្តោបិ វារេតុំ អសក្កោន្តោ ចិន្តេសិ “ឥមំ មម វេរិំ សហត្ថា មារេតុំ ន សក្កា, ឧបាយេន នំ មារេស្សាមី”តិ។ សោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ “មហារាជ, តវ នគរំ សកលជម្ពុទីបេ អគ្គនគរំ, ត្វំ អគ្គរាជា, ឯវំ អគ្គរញ្ញោ នាម តវ ទក្ខិណទ្វារំ ទុយុត្តំ អវមង្គល”ន្តិ។ “អាចរិយ, ឥទានិ កិំ កាតព្ព”ន្តិ? “មង្គលំ កត្វា យោជេតព្ព”ន្តិ។ “កិំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ “បុរាណទ្វារំ ហារេត្វា មង្គលយុត្តានិ ទារូនិ គហេត្វា នគរបរិគ្គាហកានំ ភូតានំ ពលិំ ទត្វា មង្គលនក្ខត្តេន បតិដ្ឋាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “តេន ហិ ឯវំ ករោថា”តិ។ តទា ពោធិសត្តោ តក្ការិយោ នាម មាណវោ ហុត្វា តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាតិ។ បុរោហិតោ បុរាណទ្វារំ ហារេត្វា នវំ និដ្ឋាបេត្វា រាជានំ អាហ – “និដ្ឋិតំ, ទេវ, ទ្វារំ, ស្វេ ភទ្ទកំ នក្ខត្តំ, តំ អនតិក្កមិត្វា ពលិំ កត្វា ទ្វារំ បតិដ្ឋាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “អាចរិយ, ពលិកម្មត្ថាយ កិំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “ទេវ, មហេសក្ខំ ទ្វារំ មហេសក្ខាហិ ទេវតាហិ បរិគ្គហិតំ, ឯកំ បិង្គលំ និក្ខន្តទាឋំ ឧភតោវិសុទ្ធំ ព្រាហ្មណំ មារេត្វា តស្ស មំសលោហិតេន ពលិំ កត្វា សរីរំ ហេដ្ឋា ខិបិត្វា ទ្វារំ បតិដ្ឋាបេតព្ពំ, ឯវំ តុម្ហាកញ្ច នគរស្ស ច វុឌ្ឍិ ភវិស្សតី”តិ។ “សាធុ អាចរិយ, ឯវរូបំ ព្រាហ្មណំ មារេត្វា ទ្វារំ បតិដ្ឋាបេហី”តិ។

សោ តុដ្ឋមានសោ “ស្វេ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋិំ បស្សិស្សាមី”តិ ឧស្សាហជាតោ អត្តនោ គេហំ គន្ត្វា មុខំ រក្ខិតុំ អសក្កោន្តោ តុរិតតុរិតោ ភរិយំ អាហ – “បាបេ ចណ្ឌាលិ ឥតោ បដ្ឋាយ កេន សទ្ធិំ អភិរមិស្សសិ, ស្វេ តេ ជារំ មារេត្វា ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ “និរបរាធំ កិំការណា មារេស្សសី”តិ? រាជា “កឡារបិង្គលស្ស ព្រាហ្មណស្ស មំសលោហិតេន ពលិកម្មំ កត្វា នគរទ្វារំ បតិដ្ឋាបេហី”តិ អាហ, “ជារោ ច តេ កឡារបិង្គលោ, តំ មារេត្វា ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ សា ជារស្ស សន្តិកំ សាសនំ បាហេសិ “រាជា កិរ កឡារបិង្គលំ ព្រាហ្មណំ មារេត្វា ពលិំ កាតុកាមោ, សចេ ជីវិតុកាមោ, អញ្ញេបិ តយា សទិសេ ព្រាហ្មណេ គហេត្វា កាលស្សេវ បលាយស្សូ”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ តំ នគរេ បាកដំ អហោសិ, សកលនគរតោ សព្ពេ កឡារបិង្គលា បលាយិំសុ។

បុរោហិតោ បច្ចាមិត្តស្ស បលាតភាវំ អជានិត្វា បាតោវ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, អសុកដ្ឋានេ កឡារបិង្គលោ ព្រាហ្មណោ អត្ថិ, តំ គណ្ហាបេថា”តិ អាហ។ រាជា អមច្ចេ បេសេសិ។ តេ តំ អបស្សន្តា អាគន្ត្វា “បលាតោ កិរា”តិ អារោចេសុំ។ “អញ្ញត្ថ ឧបធារេថា”តិ សកលនគរំ ឧបធារេន្តាបិ ន បស្សិំសុ។ តតោ “អញ្ញំ ឧបធារេថា”តិ វុត្តេ “ទេវ, ឋបេត្វា បុរោហិតំ អញ្ញោ ឯវរូបោ នត្ថី”តិ វទិំសុ។ បុរោហិតំ ន សក្កា មារេតុន្តិ។ “ទេវ, កិំ កថេថ, បុរោហិតស្ស ការណា អជ្ជ ទ្វារេ អប្បតិដ្ឋាបិតេ នគរំ អគុត្តំ ភវិស្សតិ, អាចរិយោ កថេន្តោ “អជ្ជ នក្ខត្តំ អតិក្កមិត្វា ឥតោ សំវច្ឆរច្ចយេន នក្ខត្តំ លភិស្សតី”តិ កថេសិ, សំវច្ឆរំ នគរេ អទ្វារកេ បច្ចត្ថិកានំ ឱកាសោ ភវិស្សតិ, ឥមំ មារេត្វា អញ្ញេន ព្យត្តេន ព្រាហ្មណេន ពលិកម្មំ ការេត្វា ទ្វារំ បតិដ្ឋាបេស្សាមា”តិ។ “អត្ថិ បន អញ្ញោ អាចរិយសទិសោ បណ្ឌិតោ ព្រាហ្មណោ”តិ? “អត្ថិ ទេវ, តស្ស អន្តេវាសី តក្ការិយមាណវោ នាម, តស្ស បុរោហិតដ្ឋានំ ទត្វា មង្គលំ ករោថា”តិ។

រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា សម្មានំ ការេត្វា បុរោហិតដ្ឋានំ ទត្វា តថា កាតុំ អាណាបេសិ។ សោ មហន្តេន បរិវារេន នគរទ្វារំ អគមាសិ។ បុរោហិតំ រាជានុភាវេន ពន្ធិត្វា អានយិំសុ។ មហាសត្តោ ទ្វារដ្ឋបនដ្ឋានេ អាវាដំ ខណាបេត្វា សាណិំ បរិក្ខិបាបេត្វា អាចរិយេន សទ្ធិំ អន្តោសាណិយំ អដ្ឋាសិ។ អាចរិយោ អាវាដំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ បតិដ្ឋំ អលភន្តោ “អត្ថោ តាវ មេ និប្ផាទិតោ អហោសិ, ពាលត្តា បន មុខំ រក្ខិតុំ អសក្កោន្តោ វេគេន បាបិត្ថិយា កថេសិំ, អត្តនាវ អត្តនោ វធោ អាភតោ”តិ មហាសត្តំ អាលបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០៤. “អហមេវ ទុព្ភាសិតំ ភាសិ ពាលោ, ភេកោវរញ្ញេ អហិមវ្ហាយមានោ;
តក្ការិយេ សោព្ភមិមំ បតាមិ, ន កិរេវ សាធុ អតិវេលភាណី”តិ។

តត្ថ **ទុព្ភាសិតំ ភាសី**តិ ទុព្ភាសិតំ ភាសិំ។ **ភេកោវា**តិ យថា អរញ្ញេ មណ្ឌូកោ វស្សន្តោ អត្តនោ ខាទកំ អហិំ អវ្ហាយមានោ ទុព្ភាសិតំ ភាសតិ នាម, ឯវំ អហមេវ ទុព្ភាសិតំ ភាសិំ។ **តក្ការិយេ**តិ តស្ស នាមំ, តក្ការិយាតិ ឥត្ថិលិង្គំ នាមំ, តេនេវ តំ អាលបន្តោ ឯវមាហ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៥“បប្បោតិ មច្ចោ អតិវេលភាណី, ពន្ធំ វធំ សោកបរិទ្ទវញ្ច;
អត្តានមេវ គរហាសិ ឯត្ថ, អាចេរ យំ តំ និខណន្តិ សោព្ភេ”តិ។

តត្ថ **អតិវេលភាណី**តិ វេលាតិក្កន្តំ បមាណាតិក្កន្តំ កត្វា កថនំ នាម ន សាធុ, អតិវេលភាណី បុរិសោ ន សាធូតិ អត្ថោ។ **សោកបរិទ្ទវញ្ចា**តិ អាចរិយ, ឯវមេវ អតិវេលភាណី បុរិសោ វធំ ពន្ធញ្ច សោកញ្ច មហន្តេន សទ្ទេន បរិទេវញ្ច បប្បោតិ។ **គរហាសី**តិ បរំ អគរហិត្វា អត្តានំយេវ គរហេយ្យាសិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មិំ ការណេ។ **អាចេរ យំ ត**ន្តិ អាចរិយ, យេន ការណេន តំ និខណន្តិ សោព្ភេ, តំ តយាវ កតំ, តស្មា អត្តានមេវ គរហេយ្យាសីតិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “អាចរិយ, វាចំ អរក្ខិត្វា ន កេវលំ ត្វមេវ ទុក្ខប្បត្តោ, អញ្ញោបិ ទុក្ខប្បត្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេសិ។

បុព្ពេ កិរ ពារាណសិយំ កាឡី នាម គណិកា អហោសិ, តស្សា តុណ្ឌិលោ នាម ភាតា។ កាឡី ឯកទិវសំ សហស្សំ គណ្ហាតិ។ តុណ្ឌិលោ បន ឥត្ថិធុត្តោ សុរាធុត្តោ អក្ខធុត្តោ អហោសិ។ សា តស្ស ធនំ ទេតិ, សោ លទ្ធំ លទ្ធំ វិនាសេតិ។ សា តំ វារេន្តីបិ វារេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ឯកទិវសំ ជូតបរាជិតោ និវត្ថវត្ថានិ ទត្វា កដសារកខណ្ឌំ និវាសេត្វា តស្សា គេហំ អាគមិ ។ តាយ ច ទាសិយោ អាណត្តា ហោន្តិ “តុណ្ឌិលស្ស អាគតកាលេ កិញ្ចិ អទត្វា គីវាយំ នំ គហេត្វា នីហរេយ្យាថា”តិ។ តា តថា ករិំសុ។ សោ ទ្វារមូលេ រោទន្តោ អដ្ឋាសិ។

អថេកោ សេដ្ឋិបុត្តោ និច្ចកាលំ កាឡិយា សហស្សំ អាហរាបេន្តោ ទិស្វា “កស្មា តុណ្ឌិល រោទសី”តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, ជូតបរាជិតោ មម ភគិនិយា សន្តិកំ អាគតោម្ហិ, តំ មំ ទាសិយោ គីវាយំ គហេត្វា នីហរិំសូ”តិ។ “តេន ហិ តិដ្ឋ, ភគិនិយា តេ កថេស្សាមី”តិ សោ គន្ត្វា “ភាតា តេ កដសារកខណ្ឌំ និវាសេត្វា ទ្វារមូលេ ឋិតោ, វត្ថានិស្ស កិមត្ថំ ន ទេសី”តិ អាហ។ “អហំ តាវ ន ទេមិ, សចេ បន តេ សិនេហោ អត្ថិ, ត្វំ ទេហី”តិ។ តស្មិំ បន គណិកាយ ឃរេ ឥទំចារិត្តំ – អាភតសហស្សតោ បញ្ចសតានិ គណិកាយ ហោន្តិ, បញ្ចសតានិ វត្ថគន្ធមាលមូលានិ ហោន្តិ។ អាគតបុរិសា តស្មិំ ឃរេ លទ្ធវត្ថានិ និវាសេត្វា រត្តិំ វសិត្វា បុនទិវសេ គច្ឆន្តា អាភតវត្ថានេវ និវាសេត្វា គច្ឆន្តិ។ តស្មា សោ សេដ្ឋិបុត្តោ តាយ ទិន្នវត្ថានិ និវាសេត្វា អត្តនោ សាដកេ តុណ្ឌិលស្ស ទាបេសិ។ សោ និវាសេត្វា នទន្តោ គជ្ជន្តោ គន្ត្វា សុរាគេហំ បាវិសិ។ កាឡីបិ ទាសិយោ អាណាបេសិ “ស្វេ ឯតស្ស គមនកាលេ វត្ថានិ អច្ឆិន្ទេយ្យាថា”តិ។ តា តស្ស និក្ខមនកាលេ ឥតោ ចិតោ ច ឧបធាវិត្វា វិលុម្បមានា សាដកេ គហេត្វា “ឥទានិ យាហិ កុមារា”តិ នគ្គំ កត្វា វិស្សជ្ជេសុំ។ សោ នគ្គោវ និក្ខមិ។ ជនោ បរិហាសំ ករោតិ។ សោ លជ្ជិត្វា “មយាវេតំ កតំ, អហមេវ អត្តនោ មុខំ រក្ខិតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ បរិទេវិ។ ឥទំ តាវ ទស្សេតុំ តតិយំ គាថមាហ –

១០៦“គិមេវហំ តុណ្ឌិលមនុបុច្ឆឹ, ករេយ្យ សំ ភាតរំ កាឡិកាយំ;
នគ្គោវហំ វត្ថយុគញ្ច ជីនោ, អយម្បិ អត្ថោ ពហុតាទិសោវា”តិ។

តត្ថ **ពហុតាទិសោវា**តិ សេដ្ឋិបុត្តោ ហិ អត្តនា កតេន ទុក្ខំ បត្តោ, ត្វម្បិ តស្មា អយម្បិ តុយ្ហំ ទុក្ខប្បត្តិ អត្ថោ។ ពហូហិ ការណេហិ តាទិសោវ។

អបរោបិ ពារាណសិយំ អជបាលានំ បមាទេន គោចរភូមិយំ ទ្វីសុ មេណ្ឌេសុ យុជ្ឈន្តេសុ ឯកោ កុលិង្គសកុណោ “ឥមេ ទានិ ភិន្នេហិ សីសេហិ មរិស្សន្តិ, វារេស្សាមិ តេតិ មាតុលា មា យុជ្ឈថា”តិ វារេត្វា តេសំ កថំ អគ្គហេត្វា យុជ្ឈន្តានញ្ញេវ បិដ្ឋិយម្បិ សីសេបិ និសីទិត្វា យាចិត្វា វារេតុំ អសក្កោន្តោ “តេន ហិ មំ មារេត្វា យុជ្ឈថា”តិ ឧភិន្នម្បិ សីសន្តរំ បាវិសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ យុជ្ឈឹសុយេវ។ សោ សណ្ឌករណិយំ បិសិតោ វិយ អត្តនា កតេនេវ វិនាសំ បត្តោ។ ឥទម្បិ អបរំ ការណំ ទស្សេតុំ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៧“យោ យុជ្ឈមានានមយុជ្ឈមានោ, មេណ្ឌន្តរំ អច្ចុបតី កុលិង្គោ;
សោ បីសិតោ មេណ្ឌសិរេហិ តត្ថ, អយម្បិ អត្ថោ ពហុតាទិសោវា”តិ។

តត្ថ **មេណ្ឌន្តរ**ន្តិ មេណ្ឌានំ អន្តរំ។ **អច្ចុបតី**តិ អតិគន្ត្វា ឧប្បតិ, អាកាសេ សីសានំ វេមជ្ឈេ អដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។ **បីសិតោ**តិ បីឡិតោ។

អបរេបិ ពារាណសិវាសិនោ គោបាលកា ផលិតំ តាលរុក្ខំ ទិស្វា ឯកំ តាលផលត្ថាយ រុក្ខំ អារោបេសុំ។ តស្មិំ ផលានិ បាតេន្តេ ឯកោ កណ្ហសប្បោ វម្មិកា និក្ខមិត្វា តាលរុក្ខំ អារុហិ។ ហេដ្ឋា ឋតិដ្ឋិតា ទណ្ឌេហិ បហរន្តា

និវារេតុំ នាសក្ខិំសុ។ តេ “សព្ពោ តាលំ អភិរុហតី”តិ ឥតរស្ស អាចិក្ខិំសុ។ សោ ភីតោ មហាវិរវំ វិរវិ។ ហេដ្ឋា ឋិតា ឯកំ ថិរសាដកំ ចតូសុ កណ្ណេសុ គហេត្វា “ឥមស្មិំ សាដកេ បតា”តិ អាហំសុ។ សោ បតន្តោ ចតុន្នម្បិ អន្តរេ សាដកមជ្ឈេ បតិ។ តស្ស បន បាតនវេគេន តេ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តា អញ្ញមញ្ញំ សីសេហិ បហរិត្វា ភិន្នេហិ សីសេហិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។ ឥទម្បិ ការណំ ទស្សេន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១០៨. “ចតុរោ ជនា បោត្ថកមគ្គហេសុំ, ឯកញ្ច បោសំ អនុរក្ខមានា;
សព្ពេវ តេ ភិន្នសិរា សយឹសុ, អយម្បិ អត្ថោ ពហុតាទិសោវា”តិ។

តត្ថ **បោត្ថកន្តិ** សាណសាដកំ។ **សព្ពេវ តេតិ** តេបិ ចត្តារោ ជនា អត្តនា កតេនេវ ភិន្នសីសា សយឹសុ។

អបរេបិ ពារាណសិវាសិនោ ឯឡកចោរា រត្តិំ ឯកំ អជំ ថេនេត្វា “ទិវា អរញ្ញេ ខាទិស្សាមា”តិ តស្សា អវស្សនត្ថាយ មុខំ ពន្ធិត្វា វេឡុគុម្ពេ បបេសុំ។ បុនទិវសេ តំ ខាទិតុំ គច្ឆន្តា អាវុធំ បមុស្សិត្វា អគមំសុ។ តេ “អជំ មារេត្វា មំសំ បចិត្វា ខាទិស្សាម, អាហរថាវុធ”ន្តិ ឯកស្សបិ ហត្ថេ អាវុធំ អទិស្វា “វិនា អាវុធេន ឯតំ មារេត្វាបិ មំសំ គហេតុំ ន សក្កា, វិស្សជ្ជេថ នំ, បុញ្ញមស្ស អត្ថី”តិ វិស្សជ្ជេសុំ។ តទា ឯកោ នឡការោ វេឡុំ គហេត្វា “បុនបិ អាគន្ត្វា គហេស្សាមី”តិ នឡការសត្ថំ វេឡុគុម្ពន្តរេ ឋបេត្វា បក្កាមិ។ អជា “មុត្តាម្ហី”តិ តុស្សិត្វា វេឡុមូលេ កីឡមានា បច្ឆិមបាទេហិ បហរិត្វា តំ សត្ថំ បាតេសិ។ ចោរា សត្ថសទ្ទំ សុត្វា ឧបធារេន្តា តំ ទិស្វា តុដ្ឋមានសា អជំ មារេត្វា មំសំ ខាទឹសុ។ ឥតិ “សាបិ អជា អត្តនា កតេនេវ មតា”តិ ទស្សេតុំ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១០៩. “អជា យថា វេឡុគុម្ពស្មិំ ពទ្ធា, អវក្ខិបន្តី អសិមជ្ឈគច្ឆិ;
តេនេវ តស្សា គលកាវកន្តំ, អយម្បិ អត្ថោ ពហុតាទិសោវា”តិ។

តត្ថ **អវក្ខិបន្តីតិ** កីឡមានា បច្ឆិមបាទេ ខិបន្តី។

ឯវញ្ច បន វត្វា “អត្តនោ វចនំ រក្ខិត្វា មិតភាណិនោ នាម មរណទុក្ខា មុច្ចន្តី”តិ ទស្សេត្វា **កិន្នរវត្ថុំ** អាហរិ។

ពារាណសិវាសី កិរេកោ លុទ្ទកោ ហិមវន្តំ គន្ត្វា ឯកេនុបាយេន ជយម្បតិកេ ទ្វេ កិន្នរេ គហេត្វា អានេត្វា រញ្ញោ អទាសិ។ រាជា អទិដ្ឋបុព្ពេ កិន្នរេ ទិស្វា តុស្សិត្វា “លុទ្ទ, ឥមេសំ កោ គុណោ”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, ឯតេ មធុរេន សទ្ទេន គាយន្តិ, មនុញ្ញំ នច្ចន្តិ, មនុស្សា ឯវំ គាយិតុញ្ច នច្ចិតុញ្ច ន ជានន្តី”តិ។ រាជា លុទ្ទស្ស ពហុំ ធនំ ទត្វា កិន្នរេ “គាយថ នច្ចថា”តិ អាហ។ កិន្នរា “សចេ មយំ គាយន្តា ព្យញ្ជនំ បរិបុណ្ណំ កាតុំ ន សក្ខិស្សាម, ទុគ្គីតំ ហោតិ, អម្ហេ គរហិស្សន្តិ វធិស្សន្តិ, ពហុំ កថេន្តានញ្ច បន មុសាវាទោបិ ហោតី”តិ មុសាវាទភយេន រញ្ញា បុនប្បុនំ វុត្តាបិ ន គាយឹសុ ន នច្ចឹសុ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា “ឥមេ មារេត្វា មំសំ បចិត្វា អាហរថា”តិ អាណាបេន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

១១០. “ឥមេ ន ទេវា ន គន្ធព្ពបុត្តា, មិគា ឥមេ អត្ថវសំ គតា មេ;
ឯកញ្ច នំ សាយមាសេ បចន្តុ, ឯកំ បុនប្បាតរាសេ បចន្តូ”តិ។

តត្ថ **មិគា ឥមេតិ** ឥមេ សចេ ទេវា គន្ធព្ពា វា ភវេយ្យុំ, នច្ចេយ្យុញ្ចេវ គាយេយ្យុញ្ច, ឥមេ បន មិគា តិរច្ឆានគតា។ **អត្ថវសំ គតា មេតិ** អត្ថំ បច្ចាសីសន្តេន លុទ្ទេន អានីតត្តា អត្ថវសេន មម ហត្ថំ គតា។ ឯតេសុ ឯកំ សាយមាសេ, ឯកំ បាតរាសេ បចន្តូតិ។

កិន្នរី ចិន្តេសិ “រាជា កុទ្ធោ និស្សំសយំ មារេស្សតិ, ឥទានិ កថេតុំ កាលោ”តិ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១១១. “សតំ សហស្សានិ ទុភាសិតានិ, កលម្បិ នាគ្ឃន្តិ សុភាសិតស្ស;
ទុព្ភាសិតំ សង្កមានោ កិលេសោ, តស្មា តុណ្ហី កិម្បុរិសា ន ពាល្យា”តិ។

តត្ថ **សង្កមានោ កិលេសោតិ** កទាចិ អហំ ភាសមានោ ទុព្ភាសិតំ ភាសេយ្យំ, ឯវំ ទុព្ភាសិតំ សង្កមានោ កិលិស្សតិ កិលមតិ។ **តស្មាតិ** តេន ការណេន តុម្ហាកំ ន គាយឹ, ន ពាលភាវេនាតិ។

រាជា កិន្នរិយា តុស្សិត្វា អនន្តរំ គាថមាហ –

១១២. “យា មេសា ព្យាហាសិ បមុញ្ចថេតំ, គិរិញ្ច នំ ហិមវន្តំ នយន្តុ;
ឥមញ្ច ខោ ទេន្តុ មហានសាយ, បាតោវ នំ បាតរាសេ បចន្តូ”តិ។

តត្ថ **យា មេសា**តិ យា មេ ឯសា។ **ទេន្តូ**តិ មហានសត្ថាយ ទេន្តុ។

កិន្នរោ រញ្ញោ វចនំ សុត្វា "អយំ មំ អកថេន្តំ អវស្សំ មារេស្សតិ, ឥទានិ កថេតុំ វដ្ដតី"តិ ឥតរំ គាថមាហ –

១១៣."បជ្ជុន្ននាថា បសវោ, បសុនាថា អយំ បជា;
ត្វំ នាថោសិ មហារាជ, នាថោហំ ភរិយាយ មេ;
ទ្វិន្នមញ្ញតរំ ញត្វា, មុត្តោ គច្ឆេយ្យ បព្ពត"ន្តិ។

តត្ថ **បជ្ជុន្ននាថា បសវោ**តិ តិណភក្ខា បសវោ មេឃនាថា នាម។ **បសុនាថា អយំ បជា**តិ អយំ បន មនុស្សបជា បញ្ចគោរសេន ឧបជីវន្តី បសុនាថា បសុបតិដ្ឋា។ **ត្វំ នាថោសី**តិ ត្វំ មម បតិដ្ឋា អសិ។ **នាថោហ**ន្តិ មម ភរិយាយ អហំ នាថោ, អហមស្សា បតិដ្ឋា។ **ទ្វិន្នមញ្ញតរំ ញត្វា, មុត្តោ គច្ឆេយ្យ បព្ពត**ន្តិ អម្ហាកំ ទ្វិន្នំ អន្តរេ ឯកោ ឯកំ មតំ ញត្វា សយំ មរណតោ មុត្តោ ហិមវន្តំ គច្ឆេយ្យ, ជីវមានា បន មយំ អញ្ញមញ្ញំ ន ជហាម, តស្មា សចេបិ ឥមំ ហិមវន្តំ បេសេតុកាមោ, មំ បឋមំ មារេត្វា បច្ឆា បេសេហីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "មហារាជ, ន មយំ តវ វចនំ អកាតុកាមតាយ តុណ្ហី អហុម្ហ, មយំ កថាយ បន ទោសំ ទិស្វា ន កថយិម្ហា"តិ ទីបេន្តោ ឥមំ គាថាទ្វយមាហ –

១១៤."ន វេ និន្ទា សុបរិវជ្ជយេថ, នានា ជនា សេវិតព្ពា ជនិន្ទ;
យេនេវ ឯកោ លភតេ បសំសំ, តេនេវ អញ្ញោ លភតេ និន្ទិតារំ។

១១៥."សព្ពោ លោកោ បរិចិត្តោ អតិចិត្តោ, សព្ពោ លោកោ ចិត្តវា សម្ហិ ចិត្តេ;
បច្ចេកចិត្តា បុថុ សព្ពសត្តា, កស្សីធ ចិត្តស្ស វសេន វត្តេ"តិ។

តត្ថ **សុបរិវជ្ជយេថា**តិ មហារាជ, និន្ទា នាម សុខេន បរិវជ្ជេតុំ ន សក្កា។ **នានា ជនា**តិ នានាឆន្ទា ជនា។ **យេនេវា**តិ យេន សីលាទិគុណេន ឯកោ បសំសំ លភតិ, តេនេវ អញ្ញោ និន្ទិតារំ លភតិ។ អម្ហាកញ្ហិ កិន្នរានំ អន្តរេ កថនេន បសំសំ លភតិ, មនុស្សានំ អន្តរេ និន្ទំ, ឥតិ និន្ទា នាម ទុប្បរិវជ្ជិយា, ស្វាហំ កថំ តវ សន្តិកា បសំសំ លភិស្សាមីតិ។

សព្ពោ លោកោ បរិចិត្តោតិ មហារាជ, អសប្បុរិសោ នាម បាណាតិបាតាទិចិត្តេន, សប្បុរិសោ បាណាតិបាតា វេរមណិ អាទិចិត្តេន អតិចិត្តោតិ, ឯវំ សព្ពោ លោកោ បរិចិត្តោ អតិចិត្តោតិ អត្ថោ។ **ចិត្តវា សម្ហិ ចិត្តេ**តិ សព្ពោ បន លោកោ អត្តនោ ហីនេន វា បណីតេន វា ចិត្តេន ចិត្តវា នាម។ **បច្ចេកចិត្តា**តិ បាដិយេក្កចិត្តា បុថុប្បភេទា សព្ពេ សត្តា។ តេសុ កស្សេកស្ស តវ វា អញ្ញស្ស វា ចិត្តេន កិន្នរី វា មាទិសោ វា អញ្ញោ វា វត្តេយ្យ, តស្មា "អយំ មម ចិត្តវសេន ន វត្តតី"តិ, មា មយ្ហំ កុជ្ឈិ។ សព្ពសត្តា ហិ អត្តនោ ចិត្តវសេន គច្ឆន្តិ, ទេវាតិ។ កិម្បុរិសោ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេសិ។

រាជា "សភាវមេវ កថេតិ បណ្ឌិតោ កិន្នរោ"តិ សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា ឱសានគាថមាហ –

១១៦."តុណ្ហី អហូ កិម្បុរិសោ សភរិយោ, យោ ទានិ ព្យាហាសិ ភយស្ស ភីតោ;
សោ ទានិ មុត្តោ សុខិតោ អរោគោ, វាចាកិរេវត្ថវតី នរាន"ន្តិ។

តត្ថ **វាចាកិរេវត្ថវតី នរាន**ន្តិ វាចាគិរា ឯវ ឥមេសំ សត្តានំ អត្ថវតី ហិតាវហា ហោតីតិ អត្ថោ។

រាជា កិន្នរេ សុវណ្ណបញ្ជរេ និសីទាបេត្វា តមេវ លុទ្ទំ បក្កោសាបេត្វា "គច្ឆ ភណេ, គហិតដ្ឋានេយេវ វិស្សជ្ជេហី"តិ វិស្សជ្ជាបេសិ។ មហាសត្តោបិ "អាចរិយ, ឯវំ កិន្នរា វាចំ រក្ខិត្វា បត្តកាលេ កថិតេន សុភាសិតេនេវ មុត្តា, ត្វំ បន ទុក្កថិតេន មហាទុក្ខំ បត្តោ"តិ ឥទំ ឧទាហរណំ ទស្សេត្វា "អាចរិយ, មា ភាយិ, ជីវិតំ តេ អហំ ទស្សាមី"តិ អស្សាសេសិ, "អបិច ខោ បន តុម្ហេ មំ រក្ខេយ្យាថា"តិវុត្តេ "ន តាវ នក្ខត្តយោគោ លព្ភតី"តិ ទិវសំ វីតិនាមេត្វា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ មតំ ឯឡកំ អាហរាបេត្វា "ព្រាហ្មណ, យត្ថ កត្ថចិ គន្ត្វា ជីវាហី"តិ កញ្ចិ អជានាបេត្វា ឧយ្យោជេត្វា ឯឡកមំសេន ពលឹ កត្វា ទ្វារំ បតិដ្ឋាបេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ កោកាលិកោ វាចាយ ហតោយេវា"តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា កឡារបិង្គលោ កោកាលិកោ អហោសិ, តក្ការិយបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

តក្ការិយជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៨២] ៩. រុរុមិគរាជជាតកវណ្ណនា

តស្ស គាមវរំ ទម្មីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ភិក្ខូហិ “ពហូបការោ តេ អាវុសោ, ទេវទត្តសត្ថា, ត្វំ តថាគតំ និស្សាយ បព្ពជ្ជំ លភិ, តីណិ បិដកានិ ឧគ្គណ្ហិ, លាភសក្ការំ បាបុណី”តិ វុត្តោ “អាវុសោ, សត្ថារា មម តិណគ្គមត្តោបិ ឧបការោ ន កតោ, អហំ សយមេវ បព្ពជិ, សយំ តីណិ បិដកានិ ឧគ្គណ្ហិំ, សយំ លាភសក្ការំ បាបុណិ”ន្តិ កថេសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អកតញ្ញូ អាវុសោ, ទេវទត្តោ អកតវេទី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ទេវទត្តោ ឥទានេវ អកតញ្ញូ, បុព្ពេបិ អកតញ្ញូយេវ, បុព្ពេបេស មយា ជីវិតេ ទិន្នេបិ មម គុណមត្តំ ន ជានាតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ អសីតិកោដិវិភវោ សេដ្ឋិ បុត្តំ លភិត្វា “មហាធនកោ”តិស្ស, នាមំ កត្វា “សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តោ មម បុត្តោ កិលមិស្សតី”តិ ន កិញ្ចិ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ សោ គីតនច្ចវាទិតខាទនភោជនតោ ឧទ្ធំ ន កិញ្ចិ អញ្ញាសិ។ តំ វយប្បត្តំ បតិរូបេន ទារេន សំយោជេត្វា មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ សោ តេសំ អច្ចយេន ឥត្ថិធុត្តសុរាធុត្តាទីហិ បរិវុតោ នានាព្យសនមុខេហិ ឥណំ អាទាយ តំ ទាតុំ អសក្កោន្តោ ឥណាយិកេហិ ចោទិយមានោ ចិន្តេសិ “កឹ មយ្ហំ ជីវិតេន, ឯកេនម្ហិ អត្តភាវេន អញ្ញោ វិយ ជាតោ, មតំ មេ សេយ្យោ”តិ។ សោ ឥណាយិកេ អាហ – “តុម្ហាកំ ឥណបណ្ណានិ គហេត្វា អាគច្ឆថ, គង្គាតីរេ មេ និទហិតំ កុលសន្តកំ ធនំ អត្ថិ, តំ វោ ទស្សាមី”តិ។ តេ តេន សទ្ធិំ អគមំសុ។ សោ “ឥធ ធន”ន្តិ និធិដ្ឋានំ អាចិក្ខន្តោ វិយ “គង្គាយំ បតិត្វា មរិស្សាមី”តិ បលាយិត្វា គង្គាយំ បតិ។ សោ ចណ្ឌសោតេន វុយ្ហន្តោ ការុញ្ញរវំ វិរវិ។

តទា មហាសត្តោ រុរុមិគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា បរិវារំ ឆឌ្ឌេត្វា ឯកកោវ គង្គានិវត្តនេ រមណីយេ សាលមិស្សកេ សុបុប្ផិតអម្ពវនេ វសតិ ឧបោសថំ ឧបវុត្ថាយ។ តស្ស សរីរច្ឆវិ សុមជ្ជិតកញ្ចនបដ្ដវណ្ណា អហោសិ, ហត្ថបាទា លាខារសបរិកម្មកតា វិយ, នង្គុដ្ឋំ ចាមរីនង្គុដ្ឋំ វិយ, សិង្គានិ រជតទាមសទិសានិ, អក្ខីនិ សុមជ្ជិតមណិគុឡិកា វិយ, មុខំ ឱទហិត្វា ឋបិតរត្តកម្ពលគេណ្ឌុកំ វិយ។ ឯវរូបំ តស្ស រូបំ អហោសិ។ សោ អឌ្ឍរត្តសមយេ តស្ស ការុញ្ញសទ្ទំ សុត្វា “មនុស្សសទ្ទោ សូយតិ, មា មយិ ធរន្តេ មរតុ, ជីវិតមស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សយនគុម្ពា ឧដ្ឋាយ នទីតីរំ គន្ត្វា “អម្ភោ បុរិស, មា ភាយិ, ជីវិតំ តេ ទស្សាមី”តិ អស្សាសេត្វា សោតំ ឆិន្ទន្តោ គន្ត្វា តំ បិដ្ឋិយំ អារោបេត្វា តីរំ បាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ នេត្វា ផលាផលានិ ទត្វា ទ្វីហតីហច្ចយេន “ភោ បុរិស, អហំ តំ ឥតោ អរញ្ញតោ នីហរិត្វា ពារាណសិមគ្គេ ឋបេស្សាមិ, ត្វំ សោត្ថិនា គមិស្សសិ, អបិច ខោ បន ត្វំ ‘អសុកដ្ឋានេ នាម កញ្ចនមិគោ វសតី’តិ ធនការណា មំ រញ្ញោ ចេវ រាជមហាមត្តស្ស ច មា អាចិក្ខាហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ សាមី”តិ សម្បដិច្ឆិ។

មហាសត្តោ តស្ស បដិញ្ញំ គហេត្វា តំ អត្តនោ បិដ្ឋិយំ អារោបេត្វា ពារាណសិមគ្គេ ឱតារេត្វា និវត្តិ។ តស្ស ពារាណសិបវិសនទិវសេយេវ ខេមា នាម រញ្ញោ អគ្គមហេសី បច្ចូសកាលេ សុបិនន្តេ សុវណ្ណវណ្ណំ មិគំ អត្តនោ ធម្មំ ទេសេន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “សចេ ឯវរូបោ មិគោ ន ភវេយ្យ, នាហំ សុបិនេ បស្សេយ្យំ, អទ្ធា ភវិស្សតិ, រញ្ញោ អារោចេស្សាមី”តិ។ សា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “មហារាជ, អហំ សុវណ្ណវណ្ណំ មិគំ បស្សិតុំ ឥច្ឆាមិ, សុវណ្ណវណ្ណមិគស្ស ធម្មំ សោតុកាមាម្ហិ, លភិស្សាមិ ចេ, ជីវេយ្យំ, នោ ចេ, នត្ថិ មេ ជីវិត”ន្តិ អាហ។ រាជា តំ អស្សាសេត្វា “សចេ មនុស្សលោកេ អត្ថិ, លភិស្សសី”តិ វត្វា ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា “សុវណ្ណវណ្ណា មិគា នាម ហោន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ទេវ, ហោន្តី”តិ សុត្វា អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធេ សុវណ្ណចង្កោដកេ សហស្សថវិកំ ឋបេត្វា យោ សុវណ្ណវណ្ណំ មិគំ អាចិក្ខិស្សតិ, តស្ស សទ្ធិំ សហស្សថវិកសុវណ្ណចង្កោដកេន តញ្ច ហត្ថឹ តតោ ច ឧត្តរិ ទាតុកាមោ ហុត្វា សុវណ្ណបដ្ដេ គាថំ លិខាបេត្វា ឯកំ អមច្ចំ បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ តាត, មម វចនេន ឥមំ គាថំ នគរវាសីនំ កថេហី”តិ ឥមស្មិំ ជាតកេ បឋមំ គាថមាហ –

១១៧. “តស្ស គាមវរំ ទម្មិ, នារិយោ ច អលង្កតា;
យោ មេ តំ មិគមក្ខាតិ, មិគានំ មិគមុត្តម”ន្តិ។

អមច្ចោ សុវណ្ណបដ្ដំ គហេត្វា សកលនគរេ វាចាបេសិ។ អថ សោ សេដ្ឋិបុត្តោ ពារាណសឹ បវិសន្តោវ តំ កថំ សុត្វា អមច្ចស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “អហំ រញ្ញោ ឯវរូបំ មិគំ អាចិក្ខិស្សាមិ, មំ រញ្ញោ ទស្សេហី”តិ អាហ។ អមច្ចោ ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱតរិត្វា តំ រញ្ញោ សន្តិកំ នេត្វា “អយំ កិរ, ទេវ, តំ មិគំ អាចិក្ខិស្សតី”តិ ទស្សេសិ។ រាជា “សច្ចំ អម្ភោ បុរិសា”តិ បុច្ឆិ។ សោ “សច្ចំ មហារាជ, ត្វំ ឯតំ យសំ មយ្ហំ ទេហី”តិ វទន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៨‘‘មយ្ហំ កាមវរំ ទេហិ, នារិយោ ច អលង្កតា;
អហំ តេ មិគមក្ខិស្សំ, មិគានំ មិគមុត្តម’’ន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា តស្ស មិត្តទុព្ភិស្ស តុស្សិត្វា ‘‘អម្ភោ កុហឹ សោ មិគោ វសតី’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘អសុកដ្ឋានេ នាម ទេវា’’តិ វុត្តេ តមេវ មគ្គទេសកំ កត្វា មហន្តេន បរិវារេន តំ ឋានំ អគមាសិ។ អថ នំ សោ មិត្តទុព្ភី ‘‘សេនំ, ទេវ, សន្និសីទាបេហី’’តិ វត្វា សន្និសិន្នាយ សេនាយ ឯសោ, ទេវ, សុវណ្ណមិគោ ឯតស្មិំ វនេ វសតី’’តិ ហត្ថំ បសារេត្វា អាចិក្ខន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១១៩‘‘ឯតស្មិំ វនសណ្ឌស្មិំ, អម្ពា សាលា ច បុប្ផិតា;
ឥន្ទគោបកសញ្ឆន្នា, ឯត្ថេសោ តិដ្ឋតេ មិគោ’’តិ។

តត្ថ **ឥន្ទគោបកសញ្ឆន្នា**តិ ឯតស្ស វនសណ្ឌស្ស ភូមិ ឥន្ទគោបកវណ្ណាយ រត្តាយ សុខសម្ផស្សាយ តិណជាតិយា សញ្ឆន្នា, សសកុច្ឆិ វិយ មុទុកា, ឯត្ថ ឯតស្មិំ រមណីយេ វនសណ្ឌេ ឯសោ តិដ្ឋតីតិ ទស្សេតិ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា អមច្ចេ អាណាបេសិ ‘‘តស្ស មិគស្ស បលាយិតុំ អទត្វា ខិប្បំ អាវុធហត្ថេហិ បុរិសេហិ សទ្ធិំ វនសណ្ឌំ បរិវារេថា’’តិ។ តេ តថា កត្វា ឧន្នទិំសុ។ រាជា កតិបយេហិ ជនេហិ សទ្ធិំ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ, សោបិស្ស អវិទូរេ អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ តំ សទ្ទំ សុត្វា ចិន្តេសិ ‘‘មហន្តោ ពលកាយសទ្ទោ, តម្ហា មេ បុរិសា ភយេន ឧប្បន្នេន ភវិតព្ព’’ន្តិ ។ សោ ឧដ្ឋាយ សកលបរិសំ ឱលោកេត្វា រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានំ ទិស្វា ‘‘រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានេយេវ មេ សោត្ថិ ភវិស្សតិ, ឯត្ថេវ មយា គន្តុំ វដ្ដតី’’តិ ចិន្តេត្វា រាជាភិមុខោ បាយាសិ។ រាជា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ‘‘នាគពលោ មិគោ អវត្ថរន្តោ វិយ អាគច្ឆេយ្យ, សរំ សន្នយ្ហិត្វា ឥមំ មិគំ សន្តាសេត្វា សចេ បលាយតិ, វិជ្ឈិត្វា ទុព្ពលំ កត្វា គណ្ហិស្សាមី’’តិ ធនុំ អារោបេត្វា ពោធិសត្តាភិមុខោ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមំ គាថាទ្វយមាហ –

១២០‘‘ធនុំ អទ្វេជ្ឈំ កត្វាន, ឧសុំ សន្នយ្ហុបាគមិ;
មិគោ ច ទិស្វា រាជានំ, ទូរតោ អជ្ឈភាសថ។

១២១‘‘អាគមេហិ មហារាជ, មា មំ វិជ្ឈិ រថេសភ;
កោ នុ តេ ឥទមក្ខាសិ, ឯត្ថេសោ តិដ្ឋតេ មិគោ’’តិ។

តត្ថ **អទ្វេជ្ឈំ កត្វានា**តិ ជិយាយ ច សរេន ច សទ្ធិំ ឯកមេវ កត្វា។ **សន្នយ្ហា**តិ សន្នយ្ហិត្វា។ **អាគមេហី**តិ ‘‘តិដ្ឋ, មហារាជ, មា មំ វិជ្ឈិ, ជីវគ្គាហមេវ គណ្ហាហី’’តិ មធុរាយ មនុស្សវាចាយ អភាសិ។

រាជា តស្ស មធុរកថាយ ពន្ធិត្វា ធនុំ ឱតារេត្វា គារវេន អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោបិ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ មហាជនោបិ សព្ពាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា អាគន្ត្វា រាជានំ បរិវារេសិ។ តស្មិំ ខណេ មហាសត្តោ សុវណ្ណកិង្កិណិកំ ចាលេន្តោ វិយ មធុរេន សរេន រាជានំ បុច្ឆិ ‘‘កោ នុ តេ ឥទមក្ខាសិ, ឯត្ថេសោ តិដ្ឋតេ មិគោ’’តិ? តស្មិំ ខណេ បាបបុរិសោ ថោកំ បដិក្កមិត្វា សោតបថេវ អដ្ឋាសិ។ រាជា ‘‘ឥមិនា មេ ទស្សិតោ’’តិ កថេន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១២២‘‘ឯស បាបចរោ បោសោ, សម្ម តិដ្ឋតិ អារកា;
សោយំ មេ ឥទមក្ខាសិ, ឯត្ថេសោ តិដ្ឋតេ មិគោ’’តិ។

តត្ថ **បាបចរោ**តិ វិស្សដ្ឋាចារោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ តំ មិត្តទុព្ភិំ គរហិត្វា រញ្ញា សទ្ធិំ សល្លបន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

១២៣‘‘សច្ចំ កិរេវ មាហំសុ, នរា ឯកច្ចិយា ឥធ;
កដ្ឋំ និប្លវិតំ សេយ្យោ, ន ត្វេវេកច្ចិយោ នរោ’’តិ។

តត្ថ **និប្លវិត**ន្តិ ឧត្តារិតំ។ **ឯកច្ចិយោ**តិ ឯកច្ចោ បន មិត្តទុព្ភី បាបបុគ្គលោ ឧទកេ បតន្តោបិ ឧត្តារិតោ ន ត្វេវ សេយ្យោ។ កដ្ឋញ្ហិ នានប្បការេន ឧបការាយ សំវត្តតិ, មិត្តទុព្ភី បន បាបបុគ្គលោ វិនាសាយ, តស្មា តតោ កដ្ឋមេវ វរតរន្តិ បោរាណកបណ្ឌិតា កថយិំសុ, មយា បន តេសំ វចនំ ន កតន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា តតិយំ គាថមាហ –

១២៤. “កឹ នុ រុរុ គរហសិ មិគានំ, កឹ បក្ខីនំ កឹ បន មានុសានំ;
ភយំ ហិ មំ វិន្ទតិនប្បរូបំ, សុត្វាន តំ មានុសិំ ភាសមាន”ន្តិ។

តត្ថ **មិគានន្តិ** មិគានមញ្ញតរំ គរហសិ, ឧទាហុ បក្ខីនំ, មានុសានន្តិ បុច្ឆិ។ **ភយញ្ហិ មំ វិន្ទតីតិ** ភយំ មំ បដិលភតិ, អហំ អត្តនិ អនិស្សរោ ភយសន្តកោ វិយ ហោមិ។ **អនប្បរូបន្តិ** មហន្តំ។

តតោ មហាសត្តោ “មហារាជ, ន មិគំ, ន បក្ខឹ គរហាមិ, មនុស្សំ បន គរហាមី”តិ ទស្សេន្តោ នវមំ គាថមាហ –

១២៥. “យមុទ្ធរិំ វាហនេ វុយ្ហមានំ, មហោទកេ សលិលេ សីឃសោតេ;
តតោនិទានំ ភយមាគតំ មម, ទុក្ខោ ហវេ រាជ អសព្ភិ សង្គមោ”តិ។

តត្ថ **វាហនេតិ** បតិតបតិតេ វហិតុំ សមត្ថេ គង្គាវហេ។ **មហោទកេ សលិលេតិ** មហាឧទកេ មហាសលិលេតិ អត្ថោ។ ឧភយេនាបិ គង្គាវហស្សេវ ពហុឧទកតំ ទស្សេតិ។ **តតោនិទានន្តិ** មហារាជ, យោ មយ្ហំ តយា ទស្សិតោ បុរិសោ, ឯសោ មយា គង្គាយ វុយ្ហមានោ អឌ្ឍរត្តសមយេ ការុញ្ញាវំ វិរវន្តោ ឧទ្ធរិតោ, តតោនិទានំ មេ ឥទមជ្ជ ភយំ អាគតំ, អសប្បុរិសេហិ សមាគមោ នាម ទុក្ខោ, មហារាជាតិ។

តំ សុត្វា រាជា តស្ស កុជ្ឈិត្វា “ឯវំ ពហុបការស្ស នាម គុណំ ន ជានាតិ, វិជ្ឈិត្វា នំ ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សាមី”តិ ទសមំ គាថមាហ –

១២៦. “សោហំ ចតុប្បត្តមិមំ វិហង្គមំ, តនុច្ឆិទំ ហទយេ ឱស្សជាមិ;
ហនាមិ តំ មិត្តទុព្ភិំ អកិច្ចការិំ, យោ តាទិសំ កម្មកតំ ន ជានេ”តិ។

តត្ថ **ចតុប្បត្តន្តិ** ចតូហិ វាជបត្តេហិ សមន្នាគតំ។ **វិហង្គមន្តិ** អាកាសគាមិំ។ **តនុច្ឆិទន្តិ** សរីរឆិន្ទនំ។ **ឱស្សជាមីតិ** ឯតស្ស ហទយេ វិស្សជ្ជេមិ។

តតោ មហាសត្តោ “មា ឯស មំ និស្សាយ នស្សតូ”តិ ចិន្តេត្វា ឯកាទសមំ គាថមាហ –

១២៧. “ធីរស្ស ពាលស្ស ហវេ ជនិន្ទ, សន្តោ វធំ នប្បសំសន្តិ ជាតុ;
កាមំ ឃរំ គច្ឆតុ បាបធម្មោ, យញ្ចស្ស ភដ្ឋំ តទេតស្ស ទេហិ;
អហញ្ច តេ កាមករោ ភវាមី”តិ។

តត្ថ **កាមន្តិ** កាមេន យថារុចិយា អត្តនោ ឃរំ គច្ឆតុ។ **យញ្ចស្ស ភដ្ឋំ តទេតស្ស ទេហីតិ** យញ្ច តស្ស “ឥទំ នាម តេ ទស្សាមី”តិ តយា កថិតំ, តំ តស្ស ទេហិ។ **កាមករោតិ** ឥច្ឆាករោ, យំ ឥច្ឆសិ, តំ ករោហិ, មំសំ វា មេ ខាទ, កីឡាមិគំ វា ករោហិ, សព្ពត្ថ តេ អនុកូលវត្តី ភវិស្សាមីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា តុដ្ឋមានសោ មហាសត្តស្ស ថុតឹ ករោន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

១២៨. “អទ្ធា រុរូ អញ្ញតរោ សតំ សោ, យោ ទុព្ភតោ មានុសស្ស ន ទុព្ភិ;
កាមំ ឃរំ គច្ឆតុ បាបធម្មោ, យញ្ចស្ស ភដ្ឋំ តទេតស្ស ទម្មិ;
អហញ្ច តេ កាមចារំ ទទាមី”តិ។

តត្ថ **សតំ សោតិ** អទ្ធា ត្វំ សតំ បណ្ឌិតានំ អញ្ញតរោ។ **កាមចារន្តិ** អហំ តវ ធម្មកថាយ បសីទិត្វា តុយ្ហំ កាមចារំ អភយំ ទទាមិ, ឥតោ បដ្ឋាយ តុម្ហេ និព្ភយា យថារុចិយា វិហរថាតិ មហាសត្តស្ស វរំ អទាសិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “មហារាជ, មនុស្សា នាម អញ្ញំ មុខេន ភាសន្តិ, អញ្ញំ កាយេន ករោន្តី”តិ បរិគ្គណ្ហន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៩. “សុវិជានំ សិង្គាលានំ, សកុណានញ្ច វស្សិតំ;
មនុស្សវស្សិតំ រាជ, ទុព្ពិជានតរំ តតោ។

១៣០.“អបិ ចេ មញ្ញតី បោសោ, ញាតិ មិត្តោ សខាតិ វា;
យោ បុព្ពេ សុមនោ ហុត្វា, បច្ឆា សម្បជ្ជតេ ទិសោ”តិ។

តំ សុត្វា រាជា “មិគរាជ, មា មំ ឯវំ មញ្ញិ, អហញ្ហិ រជ្ជំ ជហន្តោបិ ន តុយ្ហំ ទិន្នវរំ ជហិស្សំ, សទ្ទហថ, មយ្ហ”ន្តិ វរំ អទាសិ។ មហាសត្តោ តស្ស សន្តិកេ វរំ គណ្ហន្តោ អត្តានំ អាទឹ កត្វា សព្ពសត្តានំ អភយទានំ វរំ គណ្ហិ។ រាជាបិ តំ វរំ ទត្វា ពោធិសត្តំ នគរំ នេត្វា មហាសត្តញ្ច នគរញ្ច អលង្ការាបេត្វា ទេវិយា ធម្មំ ទេសាបេសិ។ មហាសត្តោ ទេវឹ អាទឹ កត្វា រញ្ញោ ច រាជបរិសាយ ច មធុរាយ មនុស្សភាសាយ ធម្មំ ទេសេត្វា រាជានំ ទសហិ រាជធម្មេហិ ឱវទិត្វា មហាជនំ អនុសាសិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា មិគគណបរិវុតោ វាសំ កប្បេសិ។ រាជា “សព្ពេសំ សត្តានំ អភយំ ទម្មី”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មិគបក្ខីនំ កោចិ ហត្ថំ បសារេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ មិគគណោ មនុស្សានំ សស្សានិ ខាទតិ, កោចិ វារេតុំ ន សក្កោតិ។ មហាជនោ រាជង្គណំ គន្ត្វា ឧបក្កោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមំ គាថមាហ –

១៣១.“សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
មិគា សស្សានិ ខាទន្តិ, តំ ទេវោ បដិសេធតូ”តិ។

តត្ថ **តំ ទេវោ**តិ តំ មិគគណំ ទេវោ បដិសេធតូតិ។

តំ សុត្វា រាជា គាថាទ្វយមាហ –

១៣២.“កាមំ ជនបទោ មាសិ, រដ្ឋញ្ចាបិ វិនស្សតុ;
នត្វេវាហំ រុរុំ ទុព្ភេ, ទត្វា អភយទក្ខិណំ។

១៣៣.“មា មេ ជនបទោ អាសិ, រដ្ឋញ្ចាបិ វិនស្សតុ;
នត្វេវាហំ មិគរាជស្ស, វរំ ទត្វា មុសា ភណេ”តិ។

តត្ថ **មាសី**តិ កាមំ មយ្ហំ ជនបទោ មា ហោតុ។ **រុរុន្តិ** ន ត្វេវ អហំ សុវណ្ណវណ្ណស្ស រុរុមិគរាជស្ស អភយទក្ខិណំ ទត្វា ទុព្ភិស្សាមីតិ។

មហាជនោ រញ្ញោ វចនំ សុត្វា កិញ្ចិ វត្តុំ អវិសហន្តោ បដិក្កមិ។ សា កថា វិត្ថារិកា អហោសិ។ តំ សុត្វា មហាសត្តោ មិគគណំ សន្និបាតាបេត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ មនុស្សានំ សស្សានិ មា ខាទថា”តិ ឱវទិត្វា “អត្តនោ ខេត្តេសុ បណ្ណសញ្ញំ ពន្ធន្តូ”តិ មនុស្សានំ ឃោសាបេសិ។ តេ តថា ពន្ធឹសុ, តាយ សញ្ញាយ មិគា យាវជ្ជតនា សស្សានិ ន ខាទន្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អកតញ្ញូយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា សេដ្ឋិបុត្តោ ទេវទត្តោ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, រុរុមិគរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

រុរុមិគរាជជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤៨៣] ១០. សរភមិគជាតកវណ្ណនា

អាសីសេថេវ បុរិសោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តនា សំខិត្តេន បុច្ឆិតបញ្ហស្ស ធម្មសេនាបតិនោ វិត្ថារេន ព្យាករណំ អារព្ភ កថេសិ។ កទា បន សត្ថា ថេរំ សំខិត្តេន បញ្ហំ បុច្ឆីតិ? ទេវោរោហនេ។ តត្រាយំ សង្ខេបតោ អនុបុព្ពិកថា។ រាជគហសេដ្ឋិនោ ហិ សន្តកេ ចន្ទនបត្តេ អាយស្មតា បិណ្ឌោលភារទ្វាជេន ឥទ្ធិយា គហិតេ សត្ថា ភិក្ខូនំ ឥទ្ធិបាដិហារិយករណំ បដិក្ខិបិ។ តទា តិត្ថិយា “បដិក្ខិត្តំ សមណេន គោតមេន ឥទ្ធិបាដិហារិយករណំ, ឥទានិ សយម្បិ ន ករិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា មង្កុភូតេហិ អត្តនោ សាវកេហិ “កឹ, ភន្តេ, ឥទ្ធិយា បត្តំ ន គណ្ហថា”តិ វុច្ចមានា “នេតំ អាវុសោ, អម្ហាកំ ទុក្ករំ, ឆវស្ស បន ទារុបត្តស្សត្ថាយ អត្តនោ សណ្ហសុខុមគុណំ កោ គិហីនំ បកាសេស្សតីតិ ន គណ្ហិម្ហ, សមណា បន សក្យបុត្តិយា លោលតាយ ឥទ្ធឹ ទស្សេត្វា គណ្ហឹសុ។ មា ‘អម្ហាកំ ឥទ្ធិករណំ ភារោ’តិ ចិន្តយិត្ថ, មយញ្ហិ តិដ្ឋន្តុ សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា, អាកង្ខមានា បន សមណេន គោតមេន សទ្ធឹ ឥទ្ធឹ ទស្សេស្សាម, សចេ ហិ សមណោ គោតមោ ឯកំ បាដិហារិយំ ករិស្សតិ, មយំ ទ្វិគុណំ ករិស្សាមា”តិ កថយឹសុ។

តំ សុត្វា ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ “ភន្តេ, តិត្ថិយា កិរ បាដិហារិយំ ករិស្សន្តី”តិ។ សត្ថា “ភិក្ខវេ, ករោន្តុ, អហម្បិ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា ពិម្ពិសារោ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ បុច្ឆិ “ភន្តេ, បាដិហារិយំ កិរ ករិស្សថា”តិ?

“អាម, មហារាជា”តិ។ “ននុ, ភន្តេ, សិក្ខាបទំ បញ្ញត្ត”ន្តិ។ “មហារាជ, តំ មយា សាវកានំ បញ្ញត្តំ, ពុទ្ធានំ បន សិក្ខាបទំ នាម នត្ថិ។ “យថា ហិ, មហារាជ, តវ ឧយ្យានេ បុប្ផផលំ អញ្ញេសំ វារិតំ, ន តវ, ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។ “កត្ថ បន, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សថា”តិ? “សាវត្ថិនគរទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ”តិ។ “អម្ហេហិ តត្ថ កឹ កត្តព្ព”ន្តិ? “នត្ថិ កិញ្ចិ មហារាជា”តិ។ បុនទិវសេ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ ចារិកំ បក្កាមិ។ មនុស្សា “កុហឹ, ភន្តេ, សត្ថា គច្ឆតី”តិ បុច្ឆន្តិ។ “សាវត្ថិនគរទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ តិត្ថិយមទ្ទនំ យមកបាដិហារិយំ កាតុ”ន្តិ តេសំ ភិក្ខូ កថយន្តិ។ មហាជនោ “អច្ឆរិយរូបំ កិរ បាដិហារិយំ ភវិស្សតិ, បស្សិស្សាម ន”ន្តិ ឃរទ្វារានិ ឆឌ្ឌេត្វា សត្ថារា សទ្ធឹយេវ អគមាសិ។

អញ្ញតិត្ថិយា “មយម្បិ សមណស្ស គោតមស្ស បាដិហារិយករណដ្ឋានេ បាដិហារិយំ ករិស្សាមា”តិ ឧបដ្ឋាកេហិ សទ្ធឹ សត្ថារមេវ អនុពន្ធឹសុ។ សត្ថា អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ គន្ត្វា រញ្ញា “បាដិហារិយំ កិរ, ភន្តេ, ករិស្សថា”តិ បុច្ឆិតោ “ករិស្សាមី”តិ វត្វា “កទា, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាសិយ”ន្តិ អាហ។ “មណ្ឌបំ ករោមិ ភន្តេ”តិ? “អលំ មហារាជ, មម បាដិហារិយករណដ្ឋានេ សក្កោ ទេវរាជា ទ្វាទសយោជនិកំ រតនមណ្ឌបំ ករិស្សតី”តិ។ “ឯតំ ការណំ នគរេ ឧគ្ឃោសាបេមិ, ភន្តេ”តិ? “ឧគ្ឃោសាបេហិ មហារាជា”តិ។ រាជា ធម្មឃោសកំ អលង្កតហត្ថិបិដ្ឋឹ អារោបេត្វា “ភគវា កិរ សាវត្ថិនគរទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ តិត្ថិយមទ្ទនំ បាដិហារិយំ ករិស្សតិ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ”តិ យាវ ឆដ្ឋទិវសា ទេវសិកំ ឃោសនំ ការេសិ។ តិត្ថិយា “កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ កិរ ករិស្សតី”តិ សាមិកានំ ធនំ ទត្វា សាវត្ថិសាមន្តេ អម្ពរុក្ខេ ឆិន្ទាបយឹសុ។ ធម្មឃោសកោ បុណ្ណមីទិវសេ បាតោវ “អជ្ជ, ភគវតោ បាដិហារិយំ ភវិស្សតី”តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ ទេវតានុភាវេន សកលជម្ពុទីបេ ទ្វារេ ឋត្វា ឧគ្ឃោសិតំ វិយ អហោសិ។ យេ យេ គន្តុំ ចិត្តំ ឧប្បាទេន្តិ, តេ តេ សាវត្ថឹ បត្តមេវ អត្តានំ បស្សឹសុ, ទ្វាទសយោជនិកា បរិសា អហោសិ។

សត្ថា បាតោវ សាវត្ថឹ បិណ្ឌាយ បវិសិតុំ និក្ខមិ។ កណ្ឌោ នាម ឧយ្យានបាលោ បិណ្ឌិបក្កមេវ កុម្ភបមាណំ មហន្តំ អម្ពបក្កំ រញ្ញោ ហរន្តោ សត្ថារំ នគរទ្វារេ ទិស្វា “ឥទំ តថាគតស្សេវ អនុច្ឆវិក”ន្តិ អទាសិ។ សត្ថា បដិគ្គហេត្វា តត្ថេវ ឯកមន្តំ និសិន្នោ បរិភុញ្ជិត្វា “អានន្ទ, ឥមំ អម្ពដ្ឋឹ ឧយ្យានបាលកស្ស ឥមស្មឹ ឋានេ រោបនត្ថាយ ទេហិ, ឯស កណ្ឌម្ពោ នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ ឧយ្យានបាលោ បំសុំ វិយូហិត្វា រោបេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ អដ្ឋឹ ភិន្ទិត្វា មូលានិ ឱតរឹសុ, នង្គលសីសបមាណោ រត្តង្កុរោ ឧដ្ឋហិ, មហាជនស្ស ឱលោកេន្តស្សេវ បណ្ណាសហត្ថក្ខន្ធោ បណ្ណាសហត្ថសាខោ ឧព្ពេធតោ ច ហត្ថសតិកោ អម្ពរុក្ខោ សម្បជ្ជិ, តាវទេវស្ស បុប្ផានិ ច ផលានិ ច ឧដ្ឋហឹសុ។ សោ មធុករបរិវុតោ សុវណ្ណវណ្ណផលភរិតោ នភំ បូរេត្វា អដ្ឋាសិ, វាតប្បហរណកាលេ មធុរបក្កានិ បតឹសុ។ បច្ឆា អាគច្ឆន្តា ភិក្ខូ បរិភុញ្ជិត្វាវ អាគមឹសុ។

សាយន្ហសមយេ សក្កោ ទេវរាជា អាវជ្ជេន្តោ “សត្ថុ រតនមណ្ឌបករណំ អម្ហាកំ ភារោ”តិ ញត្វា វិស្សកម្មទេវបុត្តំ បេសេត្វា ទ្វាទសយោជនិកំ នីលុប្បលសញ្ឆន្នំ សត្តរតនមណ្ឌបំ ការេសិ។ ឯវំ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា សន្និបតឹសុ។ សត្ថា តិត្ថិយមទ្ទនំ អសាធារណំ សាវកេហិ យមកបាដិហារិយំ កត្វា ពហុជនស្ស បសន្នភាវំ ញត្វា ឱរុយ្ហ ពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ធម្មំ ទេសេសិ។ វីសតិ បាណកោដិយោ អមតបានំ បិវឹសុ។ តតោ “បុរិមពុទ្ធា បន បាដិហារិយំ កត្វា កត្ថ គច្ឆន្តី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “តាវតឹសភវន”ន្តិ ញត្វា ពុទ្ធាសនា ឧដ្ឋាយ ទក្ខិណបាទំ យុគន្ធរមុទ្ធនិ ឋបេត្វា វាមបាទេន សិនេរុមត្ថកំ អក្កមិត្វា បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វស្សំ ឧបគន្ត្វា អន្តោតេមាសំ ទេវានំ អភិធម្មបិដកំ កថេសិ។ បរិសា សត្ថុ គតដ្ឋានំ អជានន្តី “ទិស្វាវ គមិស្សាមា”តិ តត្ថេវ តេមាសំ វសិ។ ឧបកដ្ឋាយ បវារណាយ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ គន្ត្វា ភគវតោ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ “កហំ បន ឯតរហិ សារិបុត្តោ”តិ? “ឯសោ, ភន្តេ, បាដិហារិយេ បសីទិត្វា បព្ពជិតេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ សង្កស្សនគរទ្វារេ វសី”តិ។ “មោគ្គល្លាន, អហំ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ សង្កស្សនគរទ្វារេ ឱតរិស្សាមិ, តថាគតំ ទដ្ឋុកាមា សង្កស្សនគរេ ឯកតោ សន្និបតន្តូ”តិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា អាគន្ត្វា បរិសាយ អារោចេត្វា សកលបរិសំ សាវត្ថិតោ តឹសយោជនំ សង្កស្សនគរំ ឯកមុហុត្តេនេវ បាបេសិ។

សត្ថា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា “មហារាជ, មនុស្សលោកំ គមិស្សាមី”តិ សក្កស្ស អារោចេសិ។ សក្កោ វិស្សកម្មំ អាមន្តេត្វា “ទសពលស្ស មនុស្សលោកគមនត្ថាយ តីណិ សោបានានិ ករោហី”តិ អាហ។ សោ សិនេរុមត្ថកេ សោបានសីសំ សង្កស្សនគរទ្វារេ ធុរសោបានំ កត្វា មជ្ឈេ មណិមយំ, ឯកស្មឹ បស្សេ រជតមយំ, ឯកស្មឹ បស្សេ សុវណ្ណមយន្តិ តីណិ សោបានានិ មាបេសិ, សត្តរតនមយា វេទិកាបរិក្ខេបា។ សត្ថា លោកវិវរណំ បាដិហារិយំ កត្វា មជ្ឈេ មណិមយេន សោបានេន ឱតរិ។ សក្កោ បត្តចីវរំ អគ្គហេសិ, សុយាមោ វាលពីជនឹ, សហម្បតិ មហាព្រហ្មា ឆត្តំ ធារេសិ, ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា ទិព្ពគន្ធមាលាទីហិ បូជយឹសុ។ សត្ថារំ ធុរសោបានេ បតិដ្ឋិតំ បឋមមេវ សារិបុត្តត្ថេរោ វន្ទិ, បច្ឆា សេសបរិសា។ តស្មឹ សមាគមេ សត្ថា ចិន្តេសិ “មោគ្គល្លានោ ‘ឥទ្ធិមា’តិ បាកដោ, ឧបាលិ ‘វិនយធរោ’តិ។ សារិបុត្តស្ស បន មហាបញ្ញគុណោ អបាកដោ, ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ ឯតេន សទិសោ

សមបញ្ញោ នាម នត្ថិ, បញ្ញាគុណមស្ស បាកដំ ករិស្សាមី”តិ បឋមំ តាវ បុថុជ្ជនានំ វិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ, តំ បុថុជ្ជនាវ កថយឹសុ តតោ សោតាបន្នានំ វិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ, តម្បិ សោតាបន្នាវ កថយឹសុ, បុថុជ្ជនា ន ជានឹសុ។ ឯវំ សកទាគាមិវិសយេ អនាគាមិវិសយេ ខីណាសវវិសយេ មហាសាវកវិសយេ ច បញ្ហំ បុច្ឆិ, តម្បិ ហេដ្ឋិមា ហេដ្ឋិមា ន ជានឹសុ, ឧបរិមា ឧបរិមាវ កថយឹសុ។ អគ្គសាវកវិសយេ បុដ្ឋបញ្ហម្បិ អគ្គសាវកាវ កថយឹសុ, អញ្ញេ ន ជានឹសុ។ តតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស វិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ, តំ ថេរោវ កថេសិ, អញ្ញេ ន ជានឹសុ។

មនុស្សា “កោ នាម ឯស ថេរោ សត្ថារា សទ្ធឹ កថេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តត្ថេរោ នាមា”តិ សុត្វា “អហោ មហាបញ្ញោ”តិ វទឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ទេវមនុស្សានំ អន្តរេ ថេរស្ស មហាបញ្ញគុណោ បាកដោ ជាតោ។ អថ នំ សត្ថា –

> “យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធ;
> តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិសា”តិ។ (សុ. និ. ១០៤៤; ចូឡនិ. អជិតមាណវបុច្ឆា ៦៣; នេត្តិ. ១៤) –

ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា “ឥមស្ស នុ ខោ សារិបុត្ត, សំខិត្តេន ភាសិតស្ស កថំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ”តិ អាហ។ ថេរោ បញ្ហំ ឱលោកេត្វា “សត្ថា មំ សេខាសេខានំ ភិក្ខូនំ អាគមនបដិបទំ បុច្ឆតី”តិ បញ្ហេ និក្កង្ខោ ហុត្វា “អាគមនបដិបទា នាម ខន្ធាទិវសេន ពហូហិ មុខេហិ សក្កា កថេតុំ, កតំ នុ ខោ កថេន្តោ សត្ថុ អជ្ឈាសយំ គណ្ហិតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ អជ្ឈាសយេ កង្ខិ។ សត្ថា “សារិបុត្តោ បញ្ហេ និក្កង្ខោ, អជ្ឈាសយេ បន មេ កង្ខតិ, មយា នយេ អទិន្នេ កថេតុំ ន សក្ខិស្សតិ, នយមស្ស ទស្សាមី”តិ នយំ ទទន្តោ “ភូតមិទំ សារិបុត្ត សមនុបស្សា”តិ អាហ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “សារិបុត្តោ មម អជ្ឈាសយំ គហេត្វា កថេន្តោ ខន្ធវសេន កថេស្សតី”តិ។ ថេរស្ស សហ នយទានេន សោ បញ្ហោ នយសតេន នយសហស្សេន ឧបដ្ឋាសិ។ សោ សត្ថារា ទិន្ននយេ ឋត្វា ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ កថេសិ។

សត្ថា ទ្វាទសយោជនិកាយ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តឹស បាណកោដិយោ អមតបានំ បិវឹសុ។ សត្ថា បរិសំ ឧយ្យោជេត្វា ចារិកំ ចរន្តោ អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ គន្ត្វា បុនទិវសេ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ ភិក្ខូហិ វត្តេ ទស្សិតេ គន្ធកុដឹ បាវិសិ។ សាយន្ហសមយេ ភិក្ខូ ថេរស្ស គុណកថំ កថេន្តា ធម្មសភាយំ និសីទឹសុ “មហាបញ្ញោ, អាវុសោ, សារិបុត្តោ បុថុបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ ទសពលេន សំខិត្តេន បុច្ឆិតបញ្ហំ វិត្ថារេន កថេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឯស សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ កថេសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សរភមិគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អរញ្ញេ វសតិ។ រាជា មិគវិត្តកោ អហោសិ ថាមសម្បន្នោ, អញ្ញំ មនុស្សំ “មនុស្សោ”តិបិ ន គណេតិ។ សោ ឯកទិវសំ មិគវំ គន្ត្វា អមច្ចេ អាហ – “យស្ស បស្សេន មិគោ បលាយតិ, តេន សោ ទណ្ឌោ ទាតព្ពោ”តិ។ តេ ចិន្តយឹសុ “កទាចិ វេមជ្ឈេ ឋិតមិគំ វិជ្ឈន្តិ, កទាចិ ឧដ្ឋិតំ, កទាចិ បលាយន្តម្បិ, អជ្ជ បន យេន កេនចិ ឧបាយេន រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានញ្ញេវ អារោបេស្សាមា”តិ។ ចិន្តេត្វា ច បន កតិកំ កត្វា រញ្ញោ ធុរមគ្គំ អទំសុ។ តេ មហន្តំ គុម្ពំ បរិក្ខិបិត្វា មុគ្គរាទីហិ ភូមឹ បោថយឹសុ។ បឋមមេវ សរភមិគោ ឧដ្ឋាយ តិក្ខត្តុំ គុម្ពំ អនុបរិគន្ត្វា បលាយនោកាសំ ឱលោកេន្តោ សេសទិសាសុ មនុស្សេ ពាហាយ ពាហំ ធនុនា ធនុំ អាហច្ច និរន្តរេ ឋិតេ ទិស្វា រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានេយេវ ឱកាសំ អទ្ទស។ សោ ឧម្មីលិតេសុ អក្ខីសុ វាលុកំ ខិបមានោ វិយ រាជានំ អភិមុខោ អគមាសិ។ រាជា តំ លហុសម្បត្តំ ទិស្វា សរំ ឧក្ខិបិត្វា វិជ្ឈិ។ សរភមិគា នាម សរំ វញ្ចេតុំ ឆេកា ហោន្តិ, សរេ អភិមុខំ អាគច្ឆន្តេ វេគំ ហាបេត្វា តិដ្ឋន្តិ, បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តេ វេគេន បុរតោ ជវន្តិ, ឧបរិភាគេនាគច្ឆន្តេ បិដ្ឋឹ នាមេន្តិ, បស្សេនាគច្ឆន្តេ ថោកំ អបគច្ឆន្តិ, កុច្ឆឹ សន្ធាយាគច្ឆន្តេ បរិវត្តិត្វា បតន្តិ, សរេ អតិក្កន្តេ វាតច្ឆិន្នវលាហកវេគេន បលាយន្តិ។

សោបិ រាជា តស្មឹ បរិវត្តិត្វា បតិតេ “សរភមិគោ មេ វិទ្ធោ”តិ នាទំ មុញ្ចិ។ សរភោ ឧដ្ឋាយ វាតវេគេន បលាយិ។ ពលមណ្ឌលំ ភិជ្ជិត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ ឋិតអមច្ចា សរភំ បលាយមានំ ទិស្វា ឯកតោ ហុត្វា បុច្ឆឹសុ “មិគោ កស្ស ឋិតដ្ឋានំ អភិរុហី”តិ? “រញ្ញោ ឋិតដ្ឋាន”ន្តិ ។ “រាជា ‘វិទ្ធោ មេ’តិ វទតិ, កោនេន វិទ្ធោ, និព្ពិរជ្ឈោ ភោ អម្ហាកំ រាជា, ភូមិនេន វិទ្ធា”តិ តេ នានប្បការេន រញ្ញា សទ្ធឹ កេឡឹ ករិំសុ។ រាជា ចិន្តេសិ “ឥមេ មំ បរិហសន្តិ, ន មម បមាណំ ជានន្តី”តិ គាឡ្ហំ និវាសេត្វា បត្តិកោវ ខគ្គំ អាទាយ “សរភំ គណ្ហិស្សាមី”តិ វេគេន បក្ខន្ទិ។ អថ នំ ទិស្វា តីណិ យោជនានិ អនុពន្ធិ។ សរភោ អរញ្ញំ បាវិសិ, រាជាបិ បាវិសិ។ តត្ថ សរភមិគស្ស គមនមគ្គេ

សង្ខិហត្ថមត្តោ មហាបូតិបាទនរកាវាដោ អត្ថិ, សោ តីសហត្ថមត្តំ ឧទកេន បុណ្ណោ តិណេហិ ច បដិច្ឆន្នោ។ សរភោ ឧទកគន្ធំ ឃាយិត្វាវ អាវាដភាវំ ញត្វា ថោកំ ឱសក្កិត្វា គតោ។ រាជា បន ឧជុកមេវ គច្ឆន្តោ តស្មិំ បតិ។

សរភោ តស្ស បទសទ្ទំ អសុណន្តោ និវត្តិត្វា តំ អបស្សន្តោ "នរកាវាដេ បតិតោ ភវិស្សតី"តិ ញត្វា អាគន្ត្វា ឱលោកេន្តោ តំ គម្ភីរឧទកេ អបតិដ្ឋំ កិលមន្តំ ទិស្វា តេន កតំ អបរាធំ ហទយេ អកត្វា សញ្ជាតការុញ្ញោ "មា មយិ បស្សន្តេវ រាជា នស្សតុ, ឥមម្ហា ទុក្ខា នំ មោចេស្សាមី"តិ អាវាដតីរេ ឋិតោ "មា ភាយិ, មហារាជ, មហន្តា ទុក្ខា តំ មោចេស្សាមី"តិ វត្វា អត្តនោ បិយបុត្តំ ឧទ្ធរិតុំ ឧស្សាហំ ករោន្តោ វិយ តស្សុទ្ធរណត្ថាយ សិលាយ យោគ្គំ កត្វាវ "វិជ្ឈិស្សាមី"តិ អាគតំ រាជានំ សង្ខិហត្ថា នរកា ឧទ្ធរិត្វា អស្សាសេត្វា បិដ្ឋឹ អារោបេត្វា អរញ្ញា នីហរិត្វា សេនាយ អវិទូរេ ឱតារេត្វា ឱវាទមស្ស ទត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ រាជា មហាសត្តំ វិនា វសិតុំ អសក្កោន្តោ អាហ "សាមិ សរភមិគរាជ, មយា សទ្ធឹ ពារាណសឹ ឯហិ, ទ្វាទសយោជនិកាយ តេ ពារាណសិយំ រជ្ជំ ទម្មិ, តំ ការេហី"តិ។ "មហារាជ, មយំ តិរច្ឆានគតា, ន មេ រជ្ជេនត្ថោ, សចេ តេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, មយា ទិន្នានិ សីលានិ រក្ខន្តោ រដ្ឋវាសិនោបិ សីលំ រក្ខាបេហី"តិ តំ ឱវទិត្វា អរញ្ញមេវ បាវិសិ។

សោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ តស្ស គុណំ សរន្តោវ សេនំ បាបុណិត្វា សេនង្គបរិវុតោ នគរំ គន្ត្វា "ឥតោ បដ្ឋាយ សកលនគរវាសិនោ បញ្ច សីលានិ រក្ខន្តូ"តិ ធម្មភេរិំ ចរាបេសិ។ មហាសត្តេន បន អត្តនោ កតគុណំ កស្សចិ អកថេត្វា សាយន្ហេ នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា អលង្កតសយនេ សយិត្វា បច្ចូសកាលេ មហាសត្តស្ស គុណំ សរិត្វា ឧដ្ឋាយ សយនបិដ្ឋេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា បីតិបុណ្ណេន ហទយេន ឆហិ គាថាហិ ឧទានេសិ –

១៣៤. "អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆឹ តថា អហុ។

១៣៥. "អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, ឧទកា ថលមុព្ភតំ។

១៣៦. "វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆឹ តថា អហុ។

១៣៧. "វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, ឧទកា ថលមុព្ភតំ។

១៣៨. "ទុក្ខូបនីតោបិ នរោ សបញ្ញោ, អាសំ ន ឆិន្ទេយ្យ សុខាគមាយ;
ពហូ ហិ ផស្សា អហិតា ហិតា ច, អវិតក្កិតា មច្ចុមុបព្ពជន្តិ។

១៣៩. "អចិន្តិតម្បិ ភវតិ, ចិន្តិតម្បិ វិនស្សតិ;
ន ហិ ចិន្តាមយា ភោគា, ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា"តិ។

តត្ថ **អាសីសេថេវ បុរិសោ**តិ អាសច្ឆេទកកម្មំ អកត្វា អត្តនោ កម្មេសុ អាសំ ករោថេវ ន ឧក្កណ្ឋេយ្យ។ **យថា ឥច្ឆិន្តិ** អហញ្ហិ សង្ខិហត្ថា នរកា ឧដ្ឋានំ ឥច្ឆឹ, សោម្ហិ តថេវ ជាតោ, តតោ ឧទ្ធិតោយេវាតិ ទីបេតិ។ **អហិតា ហិតា ចា**តិ ទុក្ខផស្សា ច សុខផស្សា ច, "មរណផស្សា ជីវិតផស្សា ចា"តិបិ អត្ថោ, សត្តានញ្ហិ មរណផស្សោ អហិតោ ជីវិតផស្សោ ហិតោ, តេសំ អវិតក្កិតោ អចិន្តិតោបិ មរណផស្សោ អាគច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ **អចិន្តិតម្បី**តិ មយា "អាវាដេ បតិស្សាមី"តិ ន ចិន្តិតំ, "សរភំ មារេស្សាមី"តិ ចិន្តិតំ, ឥទានិ បន មេ ចិន្តិតំ នដ្ឋំ, អចិន្តិតមេវ ជាតំ។ **ភោគា**តិ យសបរិវារា។ ឯតេ ចិន្តាមយា ន ហោន្តិ, តស្មា ញាណវតា វីរិយមេវ កាតព្ពំ។ វីរិយវតោ ហិ អចិន្តិតម្បិ ហោតិយេវ។

តស្សេវំ ឧទានំ ឧទានេន្តស្សេវ អរុណំ ឧដ្ឋហិ។ បុរោហិតោ ច បាតោវ សុខសេយ្យបុច្ឆនត្ថំ អាគន្ត្វា រាជទ្វារេ ឋិតោ តស្ស ឧទានគីតសទ្ទំ សុត្វា ចិន្តេសិ "រាជា ហិយ្យោ មិគវំ អគមាសិ, តត្ថ សរភមិគំ វិរទ្ធោ ភវិស្សតិ, តតោ អមច្ចេហិ អវហសិយមានោ 'មារេត្វា នំ អាហរិស្សាមី'តិ ខត្តិយមានេន តំ អនុពន្ធន្តោ សង្ខិហត្ថេ នរកេ បតិតោ ភវិស្សតិ, ទយាលុនា សរភរាជេន រញ្ញោ ទោសំ អចិន្តេត្វា រាជា ឧទ្ធរិតោ ភវិស្សតិ, តេន មញ្ញេ ឧទានំ ឧទានេតី"តិ។ ឯវំ ព្រាហ្មណស្ស រញ្ញោ បរិបុណ្ណព្យញ្ជនំ ឧទានំ សុត្វា សុមជ្ជិតេ អាទាសេ មុខំ ឱលោកេន្តស្ស ឆាយា វិយ រញ្ញា ច សរភេន ច កតការណំ បាកដំ អហោសិ។ សោ នខគ្គេន ទ្វារំ អាកោដេសិ។ រាជា "កោ ឯសោ"តិ បុច្ឆិ។ "អហំ ទេវ បុរោហិតោ"តិ។ អថស្ស ទ្វារំ វិវរិត្វា "ឥតោ ឯហាចរិយា"តិ អាហ។ សោ បវិសិត្វា រាជានំ ជយាបេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ "អហំ, មហារាជ, តយា អរញ្ញេ កតការណំ ជានាមិ, ត្វំ ឯកំ សរភមិគំ អនុ

ពន្ធន្តោ នរកេ បតិតោ, អថ នំ សោ សរភោ សិលាយ យោគ្គំ កត្វា នរកតោ ឧទ្ធរិ, សោ ត្វំ តស្ស គុណំ អនុស្សរិត្វា ឧទានំ ឧទានេសី’’តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤០. ‘‘សរភំ គិរិទុគ្គស្មឹ, យំ ត្វំ អនុសរី បុរេ;
អលីនចិត្តស្ស តុវំ, វិក្កន្តមនុជីវសិ។

១៤១. ‘‘យោ តំ វិទុគ្គា នរកា សមុទ្ធរិ, សិលាយ យោគ្គំ សរភោ ករិត្វា;
ទុក្ខូបនីតំ មច្ចុមុខា បមោចយិ, អលីនចិត្តំ ត មិគំ វទេសី’’តិ។

តត្ថ **អនុសរី**តិ អនុពន្ធិ។ **វិក្កន្ត**ន្តិ ឧទ្ធរណត្ថាយ កតបរក្កមំ។ **អនុជីវសី**តិ ឧបជីវសិ, តស្សានុភាវេន តយា ជីវិតំ លទ្ធន្តិ អត្ថោ។ **សមុទ្ធរី**តិ ឧទ្ធរិ។ **ត មិគំ វទេសី**តិ តំ សុវណ្ណសរភមិគំ ឥធ សិរិសយនេ និសិន្នោ វណ្ណេសិ។

តំ សុត្វា រាជា ‘‘អយំ មយា សទ្ធឹ ន មិគវំ គតោ, សព្ពំ បវត្តឹ ជានាតិ, កថំ នុ ខោ ជានាតិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន’’ន្តិ ចិន្តេត្វា នវមំ គាថមាហ –

១៤២. ‘‘កឹ ត្វំ នុ តត្ថេវ តទា អហោសិ, ឧទាហុ តេ កោចិ នំ ឯតទក្ខា;
វិវដច្ឆទ្ទោ នុសិ សព្ពទស្សី, ញាណំ នុ តេ ព្រាហ្មណ ភឹសរូប’’ន្តិ។

តត្ថ **ភឹសរូប**ន្តិ កឹ នុ តេ ញាណំ ពលវជាតិកំ, តេនេតំ ជានាសីតិ។

ព្រាហ្មណោ ‘‘នាហំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ, ព្យញ្ជនំ អមក្ខេត្វា តយា កថិតគាថានំ បន មយ្ហំ អត្ថោ ឧបដ្ឋាតី’’តិ ទីបេន្តោ ទសមំ គាថមាហ –

១៤៣. ‘‘ន ចេវហំ តត្ថ តទា អហោសឹ, ន ចាបិ មេ កោចិ នំ ឯតទក្ខា;
គាថាបទានញ្ច សុភាសិតានំ, អត្ថំ តទានេន្តិ ជនិន្ទ ធីរា’’តិ។

តត្ថ **សុភាសិតាន**ន្តិ ព្យញ្ជនំ អមក្ខេត្វា សុដ្ឋុ ភាសិតានំ។ **អត្ថំ តទានេន្តី**តិ យោ តេសំ អត្ថោ, តំ អានេន្តិ ឧបធារេន្តីតិ។

រាជា តស្ស តុស្សិត្វា ពហុំ ធនំ អទាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទានាទិបុញ្ញាភិរតោ អហោសិ, មនុស្សាបិ បុញ្ញាភិរតា ហុត្វា មតមតា សគ្គមេវ បូរយឹសុ។ អថេកទិវសំ រាជា ‘‘លក្ខំ វិជ្ឈិស្សាមី’’តិ បុរោហិតមាទាយ ឧយ្យានំ គតោ។ តទា សក្កោ ទេវរាជា ពហូ នវេ ទេវេ ច ទេវកញ្ញាយោ ច ទិស្វា ‘‘កឹ នុ ខោ ការណ’’ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ សរភមិគេន នរកា ឧទ្ធរិត្វា រញ្ញោ សីលេសុ បតិដ្ឋាបិតភាវំ ញត្វា ‘‘រញ្ញោ អានុភាវេន មហាជនោ បុញ្ញានិ ករោតិ, តេន ទេវលោកោ បរិបូរតិ, ឥទានិ ខោ បន រាជា លក្ខំ វិជ្ឈិតុំ ឧយ្យានំ គតោ, តំ វីមំសិត្វា សីហនាទំ នទាបេត្វា សរភមិគស្ស គុណំ កថាបេត្វា អត្តនោ ច សក្កភាវំ ជានាបេត្វា អាកាសេ ឋិតោ ធម្មំ ទេសេត្វា មេត្តាយ ចេវ បញ្ចន្នំ សីលានញ្ច គុណំ កថេត្វា អាគមិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឧយ្យានំ អគមាសិ។ រាជាបិ ‘‘លក្ខំ វិជ្ឈិស្សាមី’’តិ ធនុំ អារោបេត្វា សរំ សន្នយ្ហិ។ តស្មឹ ខណេ សក្កោ រញ្ញោ ច លក្ខស្ស ច អន្តរេ អត្តនោ អានុភាវេន សរភំ ទស្សេសិ។ រាជា តំ ទិស្វា សរំ ន មុញ្ចិ។ អថ នំ សក្កោ បុរោហិតស្ស សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា គាថំ អភាសិ –

១៤៤. ‘‘អាទាយ បត្តឹ បរវីរិយឃាតឹ, ចាបេ សរំ កឹ វិចិកិច្ឆសេ តុវំ;
នុន្នោ សរោ សរភំ ហន្តុ ខិប្បំ, អន្នញ្ហិ ឯតំ វរបញ្ញ រញ្ញោ’’តិ។

តត្ថ **បត្តិ**ន្តិ រាជបត្តេហិ សមន្នាគតំ។ **បរវីរិយឃាតិ**ន្តិ បរេសំ វីរិយឃាតកំ។ **ចាបេ សរ**ន្តិ ឯតំ បត្តសហិតំ សរំ ចាបេ អាទាយ សន្នយ្ហិត្វា ឥទានិ ត្វំ កឹ វិចិកិច្ឆសិ។ **ហន្តុ**តិ តយា វិស្សជ្ជោ ហុត្វា ឯស សរោ ខិប្បំ ឥមំ សរភំ ហនតុ។ **អន្នញ្ហិ ឯត**ន្តិ វរបញ្ញ, មហារាជ, សរភោ នាម រញ្ញោ អាហារោ ភក្ខោតិ អត្ថោ។

តតោ រាជា គាថមាហ –

១៤៥. ‘‘អទ្ធា បជានាមិ អហម្បិ ឯតំ, អន្នំ មិគោ ព្រាហ្មណ ខត្តិយស្ស;
បុព្ពេ កតញ្ច អបចាយមានោ, តស្មា មិគំ សរភំ នោ ហនាមី’’តិ។

តត្ថ **បុព្ពេ កតញ្ចា**តិ ព្រាហ្មណ, អហមេតំ ឯកំសេន ជានាមិ យថា មិគោ ខត្តិយស្ស អន្នំ, បុព្ពេ បន ឥមិនា មយ្ហំ កតគុណំ បូជេមិ, តស្មា តំ ន ហនាមីតិ។

តតោ សក្កោ គាថាទ្វយមាហ –

១៤៦. “នេសោ មិគោ មហារាជ, អសុរេសោ ទិសម្បតិ;
ឯតំ ហន្ត្វា មនុស្សិន្ទ, ភវស្សុ អមរាធិបោ។

១៤៧. “សចេ ច រាជា វិចិកិច្ឆសេ តុវំ, ហន្តុំ មិគំ សរភំ សហាយកំ;
សបុត្តទារោ នរវីរសេដ្ឋ, គន្តា តុវំ វេតរណឹ យមស្សា”តិ។

តត្ថ **អសុរេសោ**តិ អសុរោ ឯសោ, អសុរជេដ្ឋកោ សក្កោ ឯសោតិ អធិប្បាយេន វទតិ។ **អមរាធិបោ**តិ ត្វំ ឯតំ សក្កំ មារេត្វា សយំ សក្កោ ទេវរាជា ហោហីតិ វទតិ។ **វេតរណឹ យមស្សា**តិ “សចេ ឯតំ ‘សហាយោ មេ’តិ ចិន្តេត្វា ន មារេស្សសិ, សបុត្តទារោ យមស្ស វេតរណិនិរយំ គតោ ភវិស្សសី”តិ នំ តាសេសិ។

តតោ រាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤៨. “កាមំ អហំ ជានបទា ច សព្ពេ, បុត្តា ច ទារា ច សហាយសង្ឃា;
គច្ឆេមុ តំ វេតរណឹ យមស្ស, ន ត្វេវ ហញ្ញោ មម បាណទោ យោ។

១៤៩. “អយំ មិគោ កិច្ឆគតស្ស មយ្ហំ, ឯកស្ស កត្តា វិវនស្មិ ឃោរេ;
តំ តាទិសំ បុព្ពកិច្ចំ សរន្តោ, ជានំ មហាព្រហ្មេ កថំ ហនេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **មម បាណទោ យោ**តិ ព្រាហ្មណ, យោ មម បាណទទោ យេន មេ បិយំ ជីវិតំ ទិន្នំ, នរកំ បវិសន្តេន មយា សោ ន ត្វេវ ហញ្ញោ ន ហនិតព្ពោ, អវជ្ឈោ ឯសោតិ វទតិ។ **ឯកស្ស កត្តា វិវនស្មិ ឃោរេ**តិ ទារុណេ អរញ្ញេ បវិដ្ឋស្ស សតោ ឯកស្ស អសហាយកស្ស មម កត្តា ការកោ ជីវិតស្ស ទាយកោ, ស្វាហំ តំ ឥមិនា កតំ តាទិសំ បុព្ពកិច្ចំ សរន្តោយេវ តំ គុណំ ជានន្តោយេវ កថំ ហនេយ្យំ។

អថ សក្កោ បុរោហិតស្ស សរីរតោ អបគន្ត្វា សក្កត្តភាវំ មាបេត្វា អាកាសេ ឋត្វា រញ្ញោ គុណំ បកាសេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១៥០. “មិត្តាភិរាធី ចិរមេវ ជីវ, រជ្ជំ ឥមំ ធម្មគុណេ បសាស;
នារីគណេហិ បរិចារិយន្តោ, មោទស្សុ រដ្ឋេ តិទិវេវ វាសវោ។

១៥១. “អក្កោធនោ និច្ចបសន្នចិត្តោ, សព្ពាតិថី យាចយោគោ ភវិត្វា;
ទត្វា ច ភុត្វា ច យថានុភាវំ, អនិន្ទិតោ សគ្គមុបេហិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **មិត្តាភិរាធី**តិ មិត្តេ អារាធេន្តោ តោសេន្តោ តេសុ អទុព្ភមានោ។ **សព្ពាតិថី**តិ សព្ពេ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ អតិថី បាហុនកេយេវ កត្វា បរិហរន្តោ យាចិតព្ពយុត្តកោ ហុត្វា។ **អនិន្ទិតោ**តិ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករណេន បមុទិតោ ទេវលោកេន អភិនន្ទិតោ ហុត្វា សគ្គដ្ឋានំ ឧបេហីតិ។

ឯវំ វត្វា សក្កោ “អហំ មហារាជំ តំ បរិគ្គណ្ហិតុំ អាគតោ, ត្វំ អត្តានំ បរិគ្គណ្ហិតុំ នាទាសិ, អប្បមត្តោ ហោហី”តិ តំ ឱវទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ សារិបុត្តោ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ ជានាតិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, បុរោហិតោ សារិបុត្តោ, សរភមិគោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សរភមិគជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

អម្ព ផន្ទន ជវន, នារទ ទូត កលិង្គា;
អកិត្តិ តក្ការិយំ រុរុ, សរភំ ទស តេរសេ។

តេរសកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. បកិណ្ណកនិបាតោ

[៤៨៤] ១. សាលិកេទារជាតកវណ្ណនា

សម្បន្នំ សាលិកេទារន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **សាមជាតកេ** (ជា. ២.២២.២៩៦ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា បន តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ គិហី បោសេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កី តេ ហោន្តី”តិ វត្វា “មាតាបិតរោ មេ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “សាធុ ភិក្ខុ, បោរាណកបណ្ឌិតា តិរច្ឆានា ហុត្វា សុវយោនិយំ និព្ពត្តិត្វាបិ ជិណ្ណេ មាតាបិតរោ កុលាវកេ និបជ្ជាបេត្វា មុខតុណ្ឌកេន គោចរំ អាហរិត្វា បោសេសុ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រាជគហេ មគធរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តទា នគរតោ បុព្ពុត្តរទិសាយ សាលិន្ទិយោ នាម ព្រាហ្មណគាមោ អហោសិ។ តស្ស បុព្ពុត្តរទិសាយ មគធខេត្តំ អត្ថិ, តត្ថ កោសិយគោត្តោ នាម សាលិន្ទិយវាសី ព្រាហ្មណោ សហស្សករីសមត្តំ ខេត្តំ គហេត្វា សាលី វបាបេសិ។ ឧដ្ឋិតេ ច បន សស្សេ វតី ថិរំ ការេត្វា កស្សចិ បណ្ណាសករីសមត្តំ, កស្សចិ សដ្ឋិករីសមត្តន្តិ ឯវំ បញ្ចសតករីសមត្តំ ខេត្តំ អត្តនោ បុរិសានំយេវ អារក្ខណត្ថាយ ទត្វា សេសំ បញ្ចសតករីសមត្តំ ខេត្តំ ភតី កត្វា ឯកស្ស ភតកស្ស អទាសិ។ សោ តត្ថ កុដី កត្វា រត្តិន្ទិវំ វសតិ។ ខេត្តស្ស បន បុព្ពុត្តរទិសាភាគេ ឯកស្មិំ សានុបព្ពតេ មហន្តំ សិម្ពលិវនំ អត្ថិ, តត្ថ អនេកានិ សុវសតានិ វសន្តិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្មិំ សុវសង្ឃេ សុវរញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ វយប្បត្តោ អភិរូបោ ថាមសម្បន្នោ សកដនាភិបមាណសរីរោ អហោសិ។ អថស្ស បិតា មហល្លកកាលេ “អហំ ឥទានិ ទូរំ គន្តុំ ន សក្កោមិ, ត្វំ ឥមំ គណំ បរិហរា”តិ គណំ និយ្យាទេសិ។ សោ បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ មាតាបិតូនំ គោចរត្ថាយ គន្តុំ នាទាសិ, សុវគណំ បរិហរន្តោ ហិមវន្តំ គន្ត្វា សយំជាតសាលិវនេ យាវទត្ថំ សាលី ខាទិត្វា អាគមនកាលេ មាតាបិតូនំ បហោនកំ គោចរំ អាហរិត្វា មាតាបិតរោ បោសេសិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ សុវា អារោចេសុំ “បុព្ពេ ឥមស្មិំ កាលេ មគធខេត្តេ សាលិ បច្ចតិ, ឥទានិ កី នុ ខោ ជាត”ន្តិ? “តេន ហិ ជានាថា”តិ ទ្វេ សុវេ បហិណិសុ។ តេ គន្ត្វា មគធខេត្តេ ឱតរន្តា តស្ស ភតិយា រក្ខណបុរិសស្ស ខេត្តេ ឱតរិត្វា សាលី ខាទិត្វា ឯកំ សាលិសីសំ អាទាយ សិម្ពលិវនំ គន្ត្វា សាលិសីសំ មហាសត្តស្ស បាទមូលេ បាតេត្វា “តត្ថ ឯវរូបោ សាលី”តិ វទឹសុ។ សោ បុនទិវសេ សុវគណបរិវុតោ តត្ថ គន្ត្វា តស្មិំ ភតកស្ស ខេត្តេ ឱតរិ។ សោ បន បុរិសោ សុវេ សាលី ខាទន្តេ ទិស្វា ឥតោ ចិតោ ច ធាវិត្វា វារេន្តោបិ វារេតុំ ន សក្កោតិ។ សេសា សុវា យាវទត្ថំ សាលី ខាទិត្វា តុច្ឆមុខាវ គច្ឆន្តិ។ សុវរាជា បន ពហូនិ សាលិសីសានិ ឯកតោ កត្វា តេហិ បរិវុតោ ហុត្វា អាហរិត្វា មាតាបិតូនំ ទេតិ។ សុវា បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ តត្ថេវ សាលី ខាទឹសុ។ អថ សោ បុរិសោ “សចេ ឥមេ អញ្ញំ កតិបាហំ ឯវំ ខាទិស្សន្តិ, កិញ្ចិ ន ភវិស្សតិ, ព្រាហ្មណោ សាលី អគ្ឃាបេត្វា មយ្ហំ ឥណំ ករិស្សតិ, គន្ត្វា តស្ស អារោចេស្សាមី”តិ សាលិមុដ្ឋិនា សទ្ធិំ តថារូបំ បណ្ណាការំ គហេត្វា សាលិន្ទិយគាមំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណំ បស្សិត្វា វន្ទិត្វា បណ្ណាការំ ទត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ “កឹ, ភោ បុរិស, សម្បន្នំ សាលិខេត្ត”ន្តិ បុដ្ឋោ “អាម, ព្រាហ្មណ, សម្បន្ន”ន្តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១. “សម្បន្នំ សាលិកេទារំ, សុវា ភុញ្ជន្តិ កោសិយ;
បដិវេទេមិ តេ ព្រហ្មេ, ន នេ វារេតុមុស្សហេ។

២. “ឯកោ ច តត្ថ សកុណោ, យោ នេសំ សព្ពសុន្ទរោ;
ភុត្វា សាលី យថាកាមំ, តុណ្ឌេនាទាយ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **សម្បន្ន**ន្តិ បរិបុណ្ណំ អវេកល្លំ។ **សាលិកេទារ**ន្តិ សាលិខេត្តំ។ **សព្ពសុន្ទរោ**តិ សព្ពេហិ កោដ្ឋាសេហិ សុន្ទរោ រត្តតុណ្ឌោ ជិញ្ជុកសន្និភអក្ខិ រត្តបាទោ តីហិ រត្តរាជីហិ បរិក្ខិត្តគីវោ មហាមយូរបមាណោ សោ យាវទត្ថំ សាលី ខាទិត្វា អញ្ញំ តុណ្ឌេន គហេត្វា គច្ឆតីតិ។

ព្រាហ្មណោ តស្ស កថំ សុត្វា សុវរាជេ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា ខេត្តបាលំ បុច្ឆិ “អម្ភោ បុរិស, បាសំ ឱឌ្ឌេតុំ ជានាសី”តិ? “អាម, ជានាមី”តិ។ អថ នំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៣. “ឱឌ្ឌេន្តុ វាលបាសានិ, យថា ពជ្ឈេថ សោ ទិជោ;
ជីវញ្ច នំ គហេត្វាន, អានយេហិ មមន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **ឱឌ្ឌេន្ត**ូតិ ឱឌ្ឌយន្តុ។ **វាលបាសានី**តិ អស្សវាលាទិវដ្ដមយបាសានិ។ **ជីវញ្ច ន**ន្តិ ជីវន្តំ ឯវ នំ។ **អានយេហី**តិ អានេហិ។

តំ សុត្វា ខេត្តបាលោ សាលី អគ្គាបេត្វា ឥណស្ស អកតភាវេន តុង្ហោ គន្ត្វា អស្សវាលេ វេដ្ថេត្វា “អជ្ជ ឥមស្មឹ ឋានេ ឱតរិស្សតី”តិ សុវវណ្ណោ ឱតរណដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា បុនទិវសេ បាតោវ ចាដិបមាណំ បញ្ជរំ កត្វា បាសញ្ច ឱឌ្ឌេត្វា សុវានំ អាគមនំ ឱលោកេន្តោ កុដិយំ និសីទិ។ សុវរាជាបិ សុវគណបរិវុតោ អាគន្ត្វា អលោលុប្បចារតាយ ហិយ្យោ ខាទិតដ្ឋានេ ឱឌ្ឌិតបាសេ បាទំ បវេសេន្តោវ ឱតរិ។ សោ អត្តនោ ពទ្ធភាវំ ញត្វា ចិន្តេសិ “សចាហំ ឥទានេវ ពទ្ធរវំ រវិស្សាមិ, ញាតកាមេ ភយតជ្ជិតា គោចរំ អគ្គហេត្វាវ បលាយិស្សន្តិ, យាវ ឯតេសំ គោចរគ្គហណំ, តាវ អធិវាសេស្សាមី”តិ។ សោ តេសំ សុហិតភាវំ ញត្វា មរណភយតជ្ជិតោ ហុត្វា តិក្ខត្តុំ ពទ្ធរវំ រវិ។ អថ សព្ពេ តេ សុវា បលាយឹសុ។ សុវរាជា “ឯត្តកេសុ មេ ញាតកេសុ និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ ឯកោបិ នត្ថិ, កឹ នុ ខោ មយា បាបំ កត”ន្តិ វិលបន្តោ គាថមាហ –

៤. “ឯតេ ភុត្វា បិវិត្វា ច, បក្កមន្តិ វិហង្គមា;
ឯកោ ពទ្ធោស្មិ បាសេន, កឹ បាបំ បកតំ មយា”តិ។

ខេត្តបាលោ សុវរាជស្ស ពទ្ធរវំ សុវានញ្ច អាកាសេ បក្ខន្ទនសទ្ទំ សុត្វា “កឹ នុ ខោ”តិ កុដិយា ឱរុយ្ហ បាសដ្ឋានំ គន្ត្វា សុវរាជានំ ទិស្វា “យស្សេវ មេ បាសោ ឱឌ្ឌិតោ, ស្វេវ ពទ្ធោ”តិ តុដ្ឋមានសោ សុវរាជានំ បាសតោ មោចេត្វា ទ្វេ បាទេ ឯកតោ ពន្ធិត្វា ទឡ្ហំ អាទាយ សាលិទ្ទិយគាមំ គន្ត្វា សុវរាជំ ព្រាហ្មណស្ស អទាសិ។ ព្រាហ្មណោ ពលវសិនេហេន មហាសត្តំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទឡ្ហំ គហេត្វា អង្កេ និសីទាបេត្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥. “ឧទរំ នូន អញ្ញេសំ, សុវ អច្ចោទរំ តវ;
ភុត្វា សាលឹ យថាកាមំ, តុណ្ឌេនាទាយ គច្ឆសិ។

៦. “កោដ្ឋំ នុ តត្ថ បូរេសិ, សុវ វេរំ នុ តេ មយា;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កុហឹ សាលឹ និទាហសី”តិ។

តត្ថ **ឧទរំ នូនា**តិ អញ្ញេសំ ឧទរំ ឧទរមេវ មញ្ញេ, តវ ឧទរំ បន អតិឧទរំ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ សិម្ពលិវនេ។ **បូរេសី**តិ វស្សារត្តត្ថាយ បូរេសិ។ **និទាហសី**តិ និធានំ កត្វា ឋបេសិ, “និធីយសី”តិបិ បាឋោ។

តំ សុត្វា សុវរាជា មធុរាយ មនុស្សភាសាយ សត្តមំ គាថមាហ –

៧. “ន មេ វេរំ តយា សទ្ធឹ, កោដ្ឋោ មយ្ហំ ន វិជ្ជតិ;
ឥណំ មុញ្ចាមិណំ ទម្មិ, សម្បត្តោ កោដសិម្ពលឹ;
និធិម្បិ តត្ថ និទហាមិ, ឯវំ ជានាហិ កោសិយា”តិ។

តត្ថ **ឥណំ មុញ្ចាមិណំ ទម្មី**តិ តវ សាលឹ ហរិត្វា ឥណំ មុញ្ចាមិ ចេវ ទម្មិ ចាតិ វទតិ។ **និធិម្បី**តិ ឯកំ តត្ថ សិម្ពលិវនេ អនុគាមិកនិធិម្បិ និទហាមិ។

អថ នំ ព្រាហ្មណោ បុច្ឆិ –

៨. “កីទិសំ តេ ឥណទានំ, ឥណមោក្ខោ ច កីទិសោ;
និធិនិធានមក្ខាហិ, អថ បាសា បមោក្ខសី”តិ។

តត្ថ **ឥណទាន**ន្តិ ឥណស្ស ទានំ។ **និធិនិធាន**ន្តិ និធិនោ និធានំ។

ឯវំ ព្រាហ្មណេន បុដ្ឋោ សុវរាជា តស្ស ព្យាករោន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៩. “អជាតបក្ខា តរុណា, បុត្តកា មយ្ហ កោសិយ;
តេ មំ ភតា ភរិស្សន្តិ, តស្មា តេសំ ឥណំ ទទេ។

១០. “មាតា បិតា ច មេ វុទ្ធា, ជិណ្ណកា គតយោព្ពនា;
តេសំ តុណ្ឌេន ហាតូន, មុញ្ចេ បុព្ពកតំ ឥណំ។

១១. “អញ្ញេបិ តត្ថ សកុណា, ខីណបក្ខា សុទុព្ពលា;
តេសំ បុញ្ញត្ថិកោ ទម្មិ, តំ និធឹ អាហុ បណ្ឌិតា។

១២. “ឰទិសំ មេ គណទានំ, គណមោក្ខោ ច ឰទិសោ;
និធិនិធានមក្ខាមិ, ឯវំ ជានាហិ កោសិយា”តិ។

តត្ថ **ហាតូនា**តិ ហរិត្វា។ **តំ និធិ**ន្តិ តំ បុញ្ញកម្មំ បណ្ឌិតា អនុគាមិកនិធី នាម កថេន្តិ។ **និធិនិធាន**ន្តិ និធិនោ និធានំ, “និធាននិធិ”ន្តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។

ព្រាហ្មណោ មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ។

១៣. “ភទ្ទកោ វតយំ បក្ខី, ទិជោ បរមធម្មិកោ;
ឯកច្ចេសុ មនុស្សេសុ, អយំ ធម្មោ ន វិជ្ជតិ។

១៤. “ភុញ្ជ សាលី យថាកាមំ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
បុនាបិ សុវ បស្សេមុ, បិយំ មេ តវ ទស្សន”ន្តិ។

តត្ថ **ភុញ្ជ សាលិ**ន្តិ ឥតោ បដ្ឋាយ និព្ភយោ ហុត្វា ភុញ្ជាតិ ករីសសហស្សម្បិ តស្សេវ និយ្យាទេន្តោ ឯវមាហ។ **បស្សេមូ**តិ អត្តនោ រុចិយា អាគតំ អញ្ញេសុបិ ទិវសេសុ តំ បស្សេយ្យាមាតិ។

ឯវំ ព្រាហ្មណោ មហាសត្តំ យាចិត្វា បិយបុត្តំ វិយ មុទុចិត្តេន ឱលោកេន្តោ បាទតោ ពន្ធនំ មោចេត្វា សតបាកតេលេន បាទេ មក្ខេត្វា ភទ្ទបីឋេ និសីទាបេត្វា កញ្ចនតដ្ដកេ មធុលាជេ ខាទាបេត្វា សក្ខរោទកំ បាយេសិ។ អថស្ស សុវរាជា “អប្បមត្តោ ហោហិ, ព្រាហ្មណា”តិ វត្វា ឱវាទំ ទេន្តោ អាហ –

១៥. “ភុត្តញ្ច បីតញ្ច តវស្សមម្ហិ, រតី ច នោ កោសិយ តេ សកាសេ;
និក្ខិត្តទណ្ឌេសុ ទទាហិ ទានំ, ជិណ្ណេ ច មាតាបិតរោ ភរស្សូ”តិ។

តត្ថ **តវស្សមម្ហី**តិ តវ និវេសនេ។ **រតី**តិ អភិរតិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ តុដ្ឋមានសោ ឧទានំ ឧទានេន្តោ គាថមាហ –

១៦. “លក្ខី វត មេ ឧទបាទិ អជ្ជ, យោ អទ្ទសាសី បវរំ ទិជានំ;
សុវស្ស សុត្វាន សុភាសិតានិ, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **លក្ខី**តិ សិរីបិ បុញ្ញម្បិ បញ្ញាបិ។

មហាសត្តោ ព្រាហ្មណេន អត្តនោ ទិន្នំ ករីសសហស្សមត្តំ បដិក្ខិបិត្វា អដ្ឋករីសមេវ គណ្ហិ។ ព្រាហ្មណោ ថម្ភេ និខនិត្វា តស្ស ខេត្តំ និយ្យាទេត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ខមាបេត្វា “គច្ឆ សាមិ, អស្សុមុខេ រោទមានេ មាតាបិតរោ អស្សាសេហី”តិ វត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តុដ្ឋមានសោ សាលិសីសំ អាទាយ គន្ត្វា មាតាបិតូនំ បុរតោ និក្ខិបិត្វា “អម្មតាតា, ឧដ្ឋេថា”តិ អាហ។ តេ អស្សុមុខា រោទមានា ឧដ្ឋហីសុ, តាវទេវ សុវគណា សន្និបតិត្វា “កថំ មុត្តោសិ, ទេវា”តិ បុច្ឆីសុ។ សោ តេសំ សព្ពំ វិត្ថារតោ កថេសិ។ កោសិយោបិ សុវរញ្ញោ ឱវាទំ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ មហាទានំ បដ្ឋបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

១៧. “សោ កោសិយោ អត្តមនោ ឧទគ្គោ, អន្នញ្ច បានញ្ចភិសង្ខរិត្វា;
អន្នេន បានេន បសន្នចិត្តោ, សន្តប្បយិ សមណព្រាហ្មណេ ចា”តិ។

តត្ថ **សន្តប្បយី**តិ គហិតគហិតានិ ភាជនានិ បូរេន្តោ សន្តប្បេសីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខុ មាតាបិតូនំ បោសនំ នាម បណ្ឌិតានំ វំសោ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា សុវគណា ពុទ្ធបរិសា អហេសុំ, មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ, ខេត្តបាលោ ឆន្នោ, ព្រាហ្មណោ អានន្ទោ, សុវរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សាលិកេទារជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៨៥] ២. ចន្ទកិន្នរីជាតកវណ្ណនា

ឧបនីយតិទំ មញ្ញេតិ ឥទំ សត្ថា កបិលវត្ថុបុរំ ឧបនិស្សាយ និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ រាជនិវេសនេ រាហុលមាតរំ អារព្ភ កថេសិ។ ឥទំ បន ជាតកំ ទូរេនិទានតោ បដ្ឋាយ កថេតព្ពំ។ សា បនេសា និទានកថា យាវ លដ្ឋិវនេ ឧរុវេលកស្សបសីហនាទា **អបណ្ណកជាតកេ** កថិតា, តតោ បរំ យាវ កបិលវត្ថុគមនា **វេស្សន្តរជាតកេ** អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា បន បិតុ និវេសនេ និសីទិត្វា អន្តរភត្តសមយេ **មហាធម្មបាលជាតកំ** (ជា. ១.១០.៩២ អាទយោ) កថេត្វា កតភត្តកិច្ចោ “រាហុលមាតុ និវេសនេ និសីទិត្វា តស្សា គុណំ វណ្ណេន្តោ **ចន្ទកិន្នរីជាតកំ** (ជា. ១.១៤.១៨ អាទយោ) កថេស្សាមី”តិ រាជានំ បត្តំ គាហាបេត្វា ទ្វីហិ អគ្គសាវកេហិ សទ្ធិំ រាហុលមាតុ និវេសនដ្ឋានំ បាយាសិ។ តទា តស្សា សម្មុខា ចត្តាលីសសហស្សនាដកិត្ថិយោ វសន្តិ តាសុ ខត្តិយកញ្ញានំយេវ នវុតិអធិក សហស្សំ។ សា តថាគតស្ស អាគមនំ ញត្វា “សព្ពា កាសាវានេវ និវាសេន្តូ”តិ តាសំ អារោចាបេសិ។ តា តថា ករិំសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ អថ តា សព្ពាបិ ឯកប្បហារេនេវ វិរវិំសុ, មហាបរិទេវសទ្ទោ អហោសិ។ រាហុលមាតាបិ បរិទេវិត្វា សោកំ វិនោទេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា រាជគតេន ពហុមានេន សគារវេន និសីទិ។ រាជា តស្សា គុណកថំ អារភិ, “ភន្តេ, មម សុណ្ហា ‘តុម្ហេហិ កាសាវានិ និវត្ថានី’តិ សុត្វា កាសាវានេវ និវាសេសិ, ‘មាលាទីនិ បរិច្ចត្តានី’តិ សុត្វា មាលាទីនិ បរិច្ចជិ, ‘ភូមិយំ សយតី’តិ សុត្វា ភូមិសយនាវ ជាតា, តុម្ហាកំ បព្ពជិតកាលេ វិធវា ហុត្វា អញ្ញេហិ រាជូហិ បេសិតំ បណ្ណាការំ ន គណ្ហិ, ឯវំ តុម្ហេសុ អសំហីរចិត្តា ឯសា”តិ នានប្បការេហិ តស្សា គុណកថំ កថេសិ។ សត្ថា “អនច្ឆរិយំ, មហារាជ, យំ ឯសា ឥទានិ មម បច្ឆិមេ អត្តភាវេ មយិ សសិនេហា អសំហីរចិត្តា អនញ្ញនេយ្យា ភវេយ្យ។ ឯសា តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តាបិ មយិ អសំហីរចិត្តា អនញ្ញនេយ្យា អហោសី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ មហាសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ កិន្នរយោនិយំ និព្ពត្តិ, ចន្ទា នាមស្ស ភរិយា។ តេ ឧភោបិ ចន្ទនាមកេ រជតបព្ពតេ វសិំសុ។ តទា ពារាណសិរាជា អមច្ចានំ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា ទ្វេ កាសាយានិ និវាសេត្វា សន្នទ្ធបញ្ចាវុធោ ឯកកោវ ហិមវន្តំ បាវិសិ។ សោ មិគមំសំ ខាទន្តោ ឯកំ ខុទ្ទកនទី អនុសញ្ចរន្តោ ឧទ្ធំ អភិរុហិ។ ចន្ទបព្ពតវាសិនោ កិន្នរា វស្សារត្តសមយេ អនោតរិត្វា បព្ពតេយេវ វសន្តិ, និទាឃសមយេ ឱតរន្តិ។ តទា ច សោ ចន្ទកិន្នរោ អត្តនោ ភរិយាយ សទ្ធិំ ឱតរិត្វា តេសុ តេសុ ឋានេសុ គន្ធេ វិលិម្បន្តោ បុប្ផរេណុំ ខាទន្តោ បុប្ផបដេ និវាសេន្តោ បារុបន្តោ លតាទោលាហិ កីឡន្តោ មធុរស្សរេន គាយន្តោ តំ ខុទ្ទកនទី បត្វា ឯកស្មិំ និវត្តនដ្ឋានេ ឱតរិត្វា ឧទកេ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ឧទកកីឡំ កីឡិត្វា បុប្ផបដេ និវាសេត្វា បារុបិត្វា រជតបដ្តវណ្ណាយ វាលុកាយ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេត្វា ឯកំ វេឡុ ទណ្ឌកំ គហេត្វា សយនេ និសីទិ ។ តតោ ចន្ទកិន្នរោ វេឡុំ វាទេន្តោ មធុរសទ្ទេន គាយិ។ ចន្ទកិន្នរី មុទុហត្ថេ នាមេត្វា តស្ស អវិទូរេ ឋិតា នច្ចិ ចេវ គាយិ ច។ សោ រាជា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា បទសទ្ទំ អសាវេន្តោ សណិកំ គន្ត្វា បដិច្ឆន្នេ ឋត្វា តេ កិន្នរេ ទិស្វា កិន្នរិយា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា “តំ កិន្នរំ វិជ្ឈិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ឥមាយ សទ្ធិំ សំវាសំ កប្បេស្សាមី”តិ ឋត្វា ចន្ទកិន្នរំ វិជ្ឈិ។ សោ វេទនាប្បត្តោ បរិទេវមានោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៨. “ឧបនីយតិទំ មញ្ញេ, ចន្ទេ លោហិតមទ្ទនេ;
អជ្ជ ជហាមិ ជីវិតំ, បាណា មេ ចន្ទេ និរុជ្ឈន្តិ។

១៩. “ឱសីទិ មេ ទុក្ខំ ហទយំ, មេ ឌយ្ហតេ និតម្មាមិ;
តវ ចន្ទិយា សោចន្តិយា, ន នំ អញ្ញេហិ សោកេហិ។

២០. “តិណមិវ វនមិវ មិលាយាមិ, នទី អបរិបុណ្ណាវ សុស្សាមិ;
តវ ចន្ទិយា សោចន្តិយា, ន នំ អញ្ញេហិ សោកេហិ។

២១. “វស្សមិវ សរេ បាទេ, ឥមានិ អស្សូនិ វត្តរេ មយ្ហំ;
តវ ចន្ទិយា សោចន្តិយា, ន នំ អញ្ញេហិ សោកេហី”តិ។

តត្ថ **ឧបនីយតី**តិ សន្តតិវិច្ឆេទំ ឧបនីយតិ។ **ឥទ**ន្តិ ជីវិតំ។ **បាណា មេ**តិ ភទ្ទេ, ចន្ទេ មម ជីវិតបាណា និរុជ្ឈន្តិ។ **ឱសីទិ មេ**តិ ជីវិតំ មេ ឱសីទតិ។ **និតម្មាមី**តិ អតិកិលមាមិ។ **តវ ចន្ទិយា**តិ ឥទំ មម ទុក្ខំ, ន នំ អញ្ញេហិ សោកេហិ, អថ ខោ តវ ចន្ទិយា សោចន្តិយា សោកហេតុ យស្មា ត្វំ មម វិយោគេន សោចិស្សសិ, តស្មាតិ អត្ថោ។ **តិណមិវ វនមិវ មិលាយាមី**តិ តត្តបាសាណេ ខិត្តតិណមិវ មូលច្ឆិន្នវនមិវ មិលាយាមីតិ វទតិ។ **សរេ បាទេ**តិ យថា នាម បព្ពតបាទេ បតិតវស្សំ សរិត្វា អច្ឆិន្នធារំ វត្តតិ។

មហាសត្តោ ឥមាហិ ចតូហិ គាថាហិ បរិទេវិត្វា បុប្ផសយនេ និបន្នោវ សតិំ វិស្សជ្ជេត្វា បរិវត្តិ។ រាជា បតិដ្ឋិតោវ។ ឥតរា មហាសត្តេ បរិទេវន្តេ អត្តនោ រតិយា មត្តា ហុត្វា តស្ស វិទ្ធភាវំ ន ជានាតិ, វិសញ្ញំ បន នំ បរិវត្តិត្វា និបន្នំ ទិស្វា “កិំ នុ ខោ មេ បិយសាមិកស្ស ទុក្ខ”ន្តិ ឧបធារេន្តី បហារមុខតោ បគ្ឃរន្តំ លោហិតំ ទិស្វា

បិយសាមិកេ ឧប្បន្នំ ពលវសោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី មហាសទ្ទេន បរិទេវិ។ រាជា “កិន្នរោ មតោ ភវិស្សតី”តិ និក្ខមិត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ ចន្ទា តំ ទិស្វា “ឥមិនា មេ ចោរេន បិយសាមិកោ វិទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ កម្បមានា បលាយិត្វា បព្ពតមត្ថកេ ឋត្វា រាជានំ បរិភាសន្តី បញ្ច គាថា អភាសិ –

២២. “បាបោ ខោសិ រាជបុត្ត, យោ មេ ឥច្ឆិតំ បតី វរាកិយា;
វិជ្ឈសិ វនមូលស្មិ, សោយំ វិទ្ធោ ឆមា សេតិ។

២៣. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ រាជបុត្ត តវ មាតា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, កិម្បុរិសំ អវេក្ខមានាយ។

២៤. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ រាជបុត្ត តវ ជាយា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, កិម្បុរិសំ អវេក្ខមានាយ។

២៥. “មា ច បុត្តំ មា ច បតី, អទ្ទក្ខិ រាជបុត្ត តវ មាតា;
យោ កិម្បុរិសំ អវធិ, អទូសកំ មយ្ហ កាមា ហិ។

២៦. “មា ច បុត្តំ មា ច បតី, អទ្ទក្ខិ រាជបុត្ត តវ ជាយា;
យោ កិម្បុរិសំ អវធិ, អទូសកំ មយ្ហ កាមា ហី”តិ។

តត្ថ **វរាកិយា**តិ កបណាយ។ **បដិមុញ្ចតូ**តិ បដិលភតុ ផុសតុ បាបុណាតុ។ **មយ្ហ កាមា ហី**តិ មយ្ហំ កាមេន។

រាជា នំ បញ្ចហិ គាថាហិ បរិភាសិត្វា បព្ពតមត្ថកេ ឋិតំយេវ អស្សាសេន្តោ គាថមាហ –

២៧. “មា ត្វំ ចន្ទេ រោទិ មា សោចិ, វនតិមិរមត្តក្ខិ;
មម ត្វំ ហេហិសិ ភរិយា, រាជកុលេ បូជិតា នារីភិ”តិ។

តត្ថ **ចន្ទេ**តិ មហាសត្តស្ស បរិទេវនកាលេ នាមស្ស សុតត្តា ឯវមាហ។ **វនតិមិរមត្តក្ខី**តិ វនតិមិរបុប្ផសមានអក្ខិ។ **បូជិតា នារីភី**តិ សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកា អគ្គមហេសី ហេស្សសិ។

ចន្ទា តស្ស វចនំ សុត្វា “ត្វំ កឹ មំ វទេសី”តិ សីហនាទំ នទន្តី អនន្តរគាថមាហ –

២៨. “អបិ នូនហំ មរិស្សំ, នាហំ រាជបុត្ត តវ ហេស្សំ;
យោ កិម្បុរិសំ អវធិ, អទូសកំ មយ្ហ កាមា ហី”តិ។

តត្ថ **អបិ នូនហ**ន្តិ អបិ ឯកំសេនេវ អហំ មរិស្សំ។

សោ តស្សា វចនំ សុត្វា និច្ឆន្ទរាគោ ហុត្វា ឥតរំ គាថមាហ –

២៩. “អបិ ភីរុកេ អបិ ជីវិតុកាមិកេ, កិម្បុរិសិ គច្ឆ ហិមវន្តំ;
តាលីសតគរភោជនា, អញ្ញេ តំ មិគា រមិស្សន្តី”តិ។

តត្ថ **អបិ ភីរុកេ**តិ ភីរុជាតិកេ។ **តាលីសតគរភោជនា**តិ ត្វំ តាលីសបត្តតគរបត្តភោជនា មិគី, តស្មា អញ្ញេ តំ មិគា រមិស្សន្តិ, ន ត្វំ រាជកុលារហា, គច្ឆាតិ នំ អវច, វត្វា ច បន និរបេក្ខោ ហុត្វា បក្កាមិ។

សា តស្ស គតភាវំ ញត្វា ឱរុយ្ហ មហាសត្តំ អាលិង្គិត្វា បព្ពតមត្ថកំ អារោបេត្វា បព្ពតតលេ និបជ្ជាបេត្វា សីសមស្ស អត្តនោ ឩរូសុ កត្វា ពលវបរិទេវំ បរិទេវមានា ទ្វាទស គាថា អភាសិ –

៣០. “តេ បព្ពតា តា ច កន្ទរា, តា ច គិរិគុហាយោ តថេវ តិដ្ឋន្តិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣១. “តេ បណ្ណសន្ថតា រមណីយា, វាឡមិគេហិ អនុចិណ្ណា;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣២. “តេ បុប្ផសន្ថតា រមណីយា, វាឡមិគេហិ អនុចិណ្ណា;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៣. “អច្ឆា សវន្តិ គិរិវននទិយោ, កុសុមាភិកិណ្ណសោតាយោ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៤. “នីលានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៥. “បីតានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៦. “តម្ពានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៧. “តុង្គានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៨. “សេតានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៣៩. “ចិត្រានិ ហិមវតោ បព្ពតស្ស, កូដានិ ទស្សនីយានិ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៤០. “យក្ខគណសេវិតេ គន្ធមាទនេ, ឱសធេភិ សញ្ឆន្នេ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្សំ។

៤១. “កិម្បុរិសសេវិតេ គន្ធមាទនេ, ឱសធេភិ សញ្ឆន្នេ;
តត្ថេវ តំ អបស្សន្តី, កិម្បុរិស កថំ អហំ កស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **តេ បព្ពតា**តិ យេសុ មយំ ឯកតោវ អភិរមិម្ហ, ឥមេ តេ បព្ពតា តា ច កន្ទរា តា ច គិរិគុហាយោ តថេវ ឋិតា។ តេសុ អហំ ឥទានិ **តំ អបស្សន្តី កថំ កស្សំ,** កឹ ករិស្សាមិ, តេសុ បុប្ផផលបល្លវាទិសោភំ តំ អបស្សន្តី កថំ អធិវាសេតុំ សក្ខិស្សាមីតិ បរិទេវតិ។ **បណ្ណសន្ថតា**តិ តាលីសបត្តាទិគន្ធបណ្ណសន្ថរា។ **អច្ឆា**តិ វិប្បសន្នោទកា។ **នីលានី**តិ នីលមណិមយានិ។ **បីតានី**តិ សោវណ្ណមយានិ។ **តម្ពានី**តិ មនោសិលមយានិ។ **តុង្គានី**តិ ឧច្ចានិ តិខិណគ្គានិ។ **សេតានី**តិ រជតមយានិ។ **ចិត្រានី**តិ សត្តរតនមិស្សកានិ។ **យក្ខគណសេវិតេ**តិ ភុម្មទេវតាហិ សេវិតេ។

ឥតិ សា ទ្វាទសហិ គាថាហិ បរិទេវិត្វា មហាសត្តស្ស ឧរេ ហត្ថំ ឋបេត្វា សន្តាបភាវំ ញត្វា “ចន្ទោ ជីវតិយេវ, ទេវុជ្ឈានកម្មំ កត្វា ជីវិតមស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “កឹ នុ ខោ លោកបាលា នាម នត្ថិ, ឧទាហុ វិប្បវុត្ថា, អទុ មតា , តេ មេ បិយសាមិកំ ន រក្ខន្តី”តិ ទេវុជ្ឈានកម្មំ អកាសិ។ តស្សា សោកវេគេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហំ អហោសិ។ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា ព្រាហ្មណវណ្ណេន វេគេនេវ អាគន្ត្វា កុណ្ឌិកតោ ឧទកំ គហេត្វា មហាសត្តំ អាសិញ្ចិ។ តាវទេវ វិសំ អន្តរធាយិ, វណោ រុហិ, ឥមស្មិំ ឋានេ វិទ្ធោតិបិ ន បញ្ញាយិ។ មហាសត្តោ សុខិតោ ឧដ្ឋាសិ។ ចន្ទា បិយសាមិកំ អរោគំ ទិស្វា សោមនស្សប្បត្តា សក្កស្ស បាទេ វន្ទន្តី អនន្តរគាថមាហ –

៤២. “វន្ទេ តេ អយិរព្រហ្មេ, យោ មេ ឥច្ឆិតំ បតឹ វរាកិយា;
អមតេន អភិសិញ្ចិ, សមាគតាស្មិ បិយតមេនា”តិ។

តត្ថ **អមតេនា**តិ ឧទកំ “អមត”ន្តិ មញ្ញមានា ឯវមាហ។ **បិយតមេនា**តិ បិយតរេន, អយមេវ វា បាឋោ។

សក្កោ តេសំ ឱវាទមទាសិ “ឥតោ បដ្ឋាយ ចន្ទបព្ពតតោ ឱរុយ្ហ មនុស្សបថំ មា គមិត្ថ, ឥធេវ វសថា”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា តេ ឱវទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ ចន្ទាបិ “កឹ នោ សាមិ ឥមិនា បរិបន្ថដ្ឋានេន, ឯហិ ចន្ទបព្ពតមេវ គច្ឆាមា”តិ វត្វា ឱសានគាថមាហ –

៤៣. “វិចរាម ទានិ គិរិវននទិយោ, កុសុមាភិកិណ្ណសោតាយោ;
នានាទុមវសនាយោ, បិយំវទា អញ្ញមញ្ញស្សា”តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន ឥទានេវ, បុព្ពេបេសា មយិ អសំហីរចិត្តា អនញ្ញនេយ្យា ឯវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា ទេវទត្តោ អហោសិ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, ចន្ទា រាហុលមាតា, ចន្ទកិន្នរោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចន្ទកិន្នរីជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤៨៦] ៣. មហាឧក្កុសជាតកវណ្ណនា

ឧក្កា ចិលាចា ពន្ធន្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មិត្តពន្ធកឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិយំ បរិជិណ្ណស្ស កុលស្ស បុត្តោ សហាយំ បេសេត្វា អញ្ញតរំ កុលធីតរំ វារាបេត្វា “អត្ថិ បនស្ស ឧប្បន្នកិច្ចំ និត្ថរណសមត្ថោ មិត្តោ វា សហាយោ វា”តិ វុត្តេ “នត្ថី”តិ វត្វា “តេន ហិ មិត្តេ តាវ ពន្ធតូ”តិ វុត្តេ តស្មិំ ឱវាទេ ឋត្វា បឋមំ តាវ ចតូហិ ទោវារិកេហិ សទ្ធិំ មេត្តិំ អកាសិ, អថានុបុព្ពេន នគរគុត្តិកគណកមហាមត្តាទីហិ សទ្ធិំ មេត្តិំ កត្វា សេនាបតិនាបិ ឧបរាជេនាបិ សទ្ធិំ មេត្តិំ អកាសិ។ តេហិ បន សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា រញ្ញា សទ្ធិំ មេត្តិំ អកាសិ។ តតោ អសីតិយា មហាថេរេហិ សទ្ធិំ អានន្ទត្ថេរេនបិ សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា តថាគតេន សទ្ធិំ មេត្តិំ អកាសិ។ អថ នំ សត្ថា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ, រាជាបិស្ស ឥស្សរិយមទាសិ។ សោ មិត្តពន្ធកោយេវាតិ បាកដោ ជាតោ។ អថស្ស រាជា មហន្តំ គេហំ ទត្វា អាវាហមង្គលំ ការេសិ។ រាជានំ អាទិំ កត្វា មហាជនោ បណ្ណាការេ បហិណិ។ អថស្ស ភរិយា រញ្ញា បហិតំ បណ្ណាការំ ឧបរាជស្ស, ឧបរាជេន បហិតំ បណ្ណាការំ សេនាបតិស្សាតិ ឯតេន ឧបាយេន សកលនគរវាសិនោ អាពន្ធិត្វា គណ្ហិ។ សត្តមេ ទិវសេ មហាសក្ការំ កត្វា ទសពលំ និមន្តេត្វា បញ្ចសតស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ សត្ថារា កថិតំ អនុមោទនំ សុត្វា ឧភោបិ ជយម្បតិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, មិត្តពន្ធកឧបាសកោ អត្តនោ ភរិយំ និស្សាយ តស្សា វចនំ កត្វា សព្ពេហិ មេត្តិំ កត្វា រញ្ញោ សន្តិកា មហន្តំ សក្ការំ លភិ, តថាគតេន បន សទ្ធិំ មេត្តិំ កត្វា ឧភោបិ ជយម្បតិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សោ ឯតំ មាតុគាមំ និស្សាយ មហន្តំ យសំ សម្បត្តោ, បុព្ពេ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តោបិ បនេស ឯតិស្សា វចនេន ពហូហិ សទ្ធិំ មេត្តិំ កត្វា បុត្តសោកតោ មុត្តោយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកច្ចេ បច្ចន្តវាសិនោ យត្ថ យត្ថ ពហុំ មំសំ លភន្តិ, តត្ថ តត្ថ គាមំ និវាសេត្វា អរញ្ញេ ចរិត្វា មិគាទយោ មារេត្វា មំសំ អាហរិត្វា បុត្តទារេ បោសេន្តិ។ តេសំ គាមតោ អវិទូរេ មហាជាតស្សរោ អត្ថិ។ តស្ស ទក្ខិណបស្សេ ឯកោ សេនសកុណោ, បច្ឆិមបស្សេ ឯកា សេនសកុណី, ឧត្តរបស្សេ សីហោ មិគរាជា, បាចីនបស្សេ ឧក្កុសសកុណរាជា វសតិ។ ជាតស្សរមជ្ឈេ បន ឧន្នតដ្ឋានេ កច្ឆបោ វសតិ។ តទា សេនោ សេនី “ភរិយា មេ ហោហី”តិ វទតិ។ អថ នំ សា អាហ – “អត្ថិ បន តេ កោចិ មិត្តោ”តិ? “នត្ថិ ភទ្ទេ”តិ។ អម្ហាកំ ឧប្បន្នំ ភយំ វា ទុក្ខំ វា ហរណសមត្ថំ មិត្តំ វា សហាយំ វា លទ្ធុំ វដ្ដតិ, មិត្តេ តាវ គណ្ហាហីតិ។ “កេហិ សទ្ធិំ មេត្តិំ ករោមិ ភទ្ទេ”តិ? បាចីនបស្សេ វសន្តេន ឧក្កុសរាជេន, ឧត្តរបស្សេ សីហេន, ជាតស្សរមជ្ឈេ កច្ឆបេន សទ្ធិំ មេត្តិំ ករោហីតិ។ សោ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា អកាសិ។ តទា តេ ឧភោបិ សំវាសំ កប្បេត្វា តស្មិំយេវ សរេ ឯកស្មិំ ទីបកេ កទម្ពរុក្ខោ អត្ថិ សមន្តា ឧទកេន បរិក្ខិត្តោ, តស្មិំ កុលាវកំ កត្វា បដិវសឹសុ។

តេសំ អបរភាគេ ទ្វេ សកុណបោតកា ជាយឹសុ។ តេសំ បក្ខេសុ អសញ្ជាតេសុយេវ ឯកទិវសំ តេ ជានបទា ទិវសំ អរញ្ញេ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលភិត្វា “ន សក្កា តុច្ឆហត្ថេន ឃរំ គន្តុំ, មច្ឆេ វា កច្ឆបេ វា គណ្ហិស្សាមា”តិ សរំ ឱតរិត្វា តំ ទីបកំ គន្ត្វា តស្ស កទម្ពស្ស មូលេ និបជ្ជិត្វា មកសាទីហិ ខជ្ជមានា តេសំ បលាបនត្ថាយ អរណឹ មន្ថេត្វា អគ្គិំ និព្ពត្តេត្វា ធូមំ ករឹសុ។ ធូមោ ឧគ្គន្ត្វា សកុណេ បហរិ, សកុណបោតកា វិរវឹសុ។ ជានបទា តំ សុត្វា “អម្ភោ, សកុណបោតកានំ សូយតិ សទ្ទោ, ឧដ្ឋេថ ឧក្កា ពន្ធថ, ឆាតា សយិតុំ ន សក្កោម, សកុណមំសំ ខាទិត្វាវ សយិស្សាមា”តិ វត្វា អគ្គិំ ជាលេត្វា ឧក្កា ពន្ធឹសុ។ សកុណិកា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា “ឥមេ អម្ហាកំ បោតកេ ខាទិតុកាមា, មយំ ឯវរូបស្ស ភយស្ស ហរណត្ថាយ មិត្តេ គណ្ហិម្ហ, សាមិកំ ឧក្កុសរាជស្ស សន្តិកំ បេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “គច្ឆ, សាមិ , បុត្តានំ នោ ឧប្បន្នភយំ ឧក្កុសរាជស្ស អារោចេហី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៤៤. “ឧក្កា ចិលាចា ពន្ធន្តិ ទីបេ, បជា មមំ ខាទិតុំ បត្ថយន្តិ;
មិត្តំ សហាយញ្ច វទេហិ សេនក, អាចិក្ខ ញាតិព្យសនំ ទិជាន”ន្តិ។

តត្ថ **ចិលាចា**តិ ជានបទា។ **ទីបេ**តិ ទីបកម្ហិ។ **បជា មមន្តិ** មម បុត្តកេ។ **សេនកា**តិ សេនកសកុណំ នាមេនាលបតិ។ **ញាតិព្យសនន្តិ** បុត្តានំ ព្យសនំ។ **ទិជានន្តិ** អម្ហាកំ ញាតីនំ ទិជានំ ឥទំ ព្យសនំ ឧក្កុសរាជស្ស

សន្តិកំ គន្ត្វា អាចិក្ខាហីតិ វទតិ។

សោ វេគេន តស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា វស្សិត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា កតោកាសោ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “កឹការណា អាគតោសី”តិ បុដ្ឋោ អាគតការណំ ទស្សេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៤៥. “ទិជោ ទិជានំ បវរោសិ បក្ខិម, ឧក្កុសរាជ សរណំ តំ ឧបេម;
បជា មមំ ខាទិតុំ បត្ថយន្តិ, លុទ្ទា ចិលាចា ភវ មេ សុខាយា”តិ។

តត្ថ **ទិជោ**តិ ត្វំ ទិជោ ចេវ ទិជានំ បវរោ ច។

ឧក្កុសរាជា “សេនក មា ភាយី”តិ តំ អស្សាសេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៤៦. “មិត្តំ សហាយញ្ច ករោន្តិ បណ្ឌិតា, កាលេ អកាលេ សុខមេសមានា;
ករោមិ តេ សេនក ឯតមត្ថំ, អរិយោ ហិ អរិយស្ស ករោតិ កិច្ច”ន្តិ។

តត្ថ **កាលេ អកាលេ**តិ ទិវា ច រត្តិញ្ច។ **អរិយោ**តិ ឥធ អាចារអរិយោ អធិប្បេតោ។ អាចារសម្បន្នោ ហិ អាចារសម្បន្នស្ស កិច្ចំ ករោតេវ, កិមេត្ថ ករណីយន្តិ វទតិ។

អថ នំ បុច្ឆិ “កឹ, សម្ម, រុក្ខំ អភិរូឡ្ហា ចិលាចា”តិ? ន តាវ អភិរូឡ្ហា, ឧក្កាយេវ ពន្ធន្តីតិ។ តេន ហិ ត្វំ សីឃំ គន្ត្វា មម សហាយិកំ អស្សាសេត្វា មមាគមនភាវំ អាចិក្ខាហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ ឧក្កុសរាជាបិ គន្ត្វា កទម្ពស្ស អវិទូរេ ចិលាចានំ អភិរុហនំ ឱលោកេន្តោ ឯកស្មឹ រុក្ខគ្គេ និសីទិត្វា ឯកស្ស ចិលាចស្ស អភិរុហនកាលេ តស្មឹ កុលាវកស្ស អវិទូរំ អភិរុឡ្ហេ សរេ និមុជ្ជិត្វា បក្ខេហិ ច មុខេន ច ឧទកំ អាហរិត្វា ឧក្កាយ ឧបរិ អាសិញ្ចិ, សា និព្ពាយិ។ ចិលាចា “ឥមញ្ច សេនកសកុណបោតកេ ចស្ស ខាទិស្សាមី”តិ ឱតរិត្វា បុន ឧក្កំ ជាលាបេត្វា អភិរុហឹសុ។ បុន សោ ឧក្កំ វិជ្ឈាបេសិ។ ឯតេនុបាយេន ពទ្ធំ ពទ្ធំ វិជ្ឈាបេន្តស្សេវស្ស អឌ្ឍរត្តោ ជាតោ។ សោ អតិវិយ កិលមិ, ហេដ្ឋាឧទរេ កិលោមកំ តនុតំ គតំ, អក្ខីនិ រត្តានិ ជាតានិ។ តំ ទិស្វា សកុណី សាមិកំ អាហ – “សាមិ, អតិវិយ កិលន្តោ ឧក្កុសរាជា, ឯតស្ស ថោកំ វិស្សមនត្ថាយ គន្ត្វា កច្ឆបរាជស្ស កថេហី”តិ។ សោ តស្សា វចនំ សុត្វា ឧក្កុសំ ឧបសង្កមិត្វា គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៤៧. “យំ ហោតិ កិច្ចំ អនុកម្បកេន, អរិយស្ស អរិយេន កតំ តយីទំ;
អត្តានុរក្ខី ភវ មា អឌយ្ហិ, លច្ឆាម បុត្តេ តយិ ជីវមានេ”តិ។

តត្ថ **តយីទ**ន្តិ តយា ឥទំ, អយមេវ វា បាឋោ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សីហនាទំ នទន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤៨. “តវេវ រក្ខាវរណំ ករោន្តោ, សរីរភេទាបិ ន សន្តសាមិ;
ករោន្តិ ហេកេ សខិនំ សខារោ, បាណំ ចជន្តា សតមេស ធម្មោ”តិ។

ឆដ្ឋំ បន សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា តស្ស គុណំ វណ្ណេន្តោ អាហ –

៤៩. “សុទុក្ករំ កម្មមកាសិ, អណ្ឌជាយំ វិហង្គមោ;
អត្ថាយ កុររោ បុត្តេ, អឌ្ឍរត្តេ អនាគតេ”តិ។

តត្ថ **កុររោ**តិ ឧក្កុសរាជា។ **បុត្តេ**តិ សេនកស្ស បុត្តេ រក្ខន្តោ តេសំ អត្ថាយ **អឌ្ឍរត្តេ អនាគតេ** យាវ ទិយឌ្ឍយាមា វាយាមំ ករោន្តោ ទុក្ករំ អកាសិ។

សេនោបិ ឧក្កុសំ “ថោកំ វិស្សមាហិ, សម្មា”តិ វត្វា កច្ឆបស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ ឧដ្ឋាបេត្វា “កឹ, សម្ម, អាគតោសី”តិ វុត្តោ “ឯវរូបំ នាម ភយំ ឧប្បន្នំ, ឧក្កុសរាជា បឋមយាមតោ បដ្ឋាយ វាយមន្តោ កិលមិ, តេនម្ហិ តវ សន្តិកំ អាគតោ”តិ វត្វា សត្តមំ គាថមាហ –

៥០. “ចុតាបិ ហេកេ ខលិតា សកម្មុនា, មិត្តានុកម្បាយ បតិដ្ឋហន្តិ;
បុត្តា មមដ្ដា គតិមាគតោស្មិ, អត្ថំ ចរេថោ មម វារិចរា”តិ។

តស្សត្ថោ – សាមិ, ឯកច្ចេ ហិ យសតោ វា ធនតោ វា ចុតាបិ សកម្មុនា ខលិតាបិ មិត្តានំ អនុកម្បាយ បតិដ្ឋហន្តិ, មម ច បុត្តា អឌ្ឍា អាតុរា, តេនាហំ តំ គតិំ បដិសរណំ កត្វា អាគតោស្មិ, បុត្តានំ ជីវិតទានំ ទទន្តោ អត្ថំ មេ ចរាហិ វារិចរាតិ។

តំ សុត្វា កច្ឆបោ ឥតរំ គាថមាហ –

៥១. “ធនេន ធញ្ញេន ច អត្តនា ច, មិត្តំ សហាយញ្ច ករោន្តិ បណ្ឌិតា;
ករោមិ តេ សេនក ឯតមត្ថំ, អរិយោ ហិ អរិយស្ស ករោតិ កិច្ច”ន្តិ។

អថស្ស បុត្តោ អវិទូរេ និបន្នោ បិតុ វចនំ សុត្វា “មា មេ បិតា កិលមតុ, អហំ បិតុ កិច្ចំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា នវមំ គាថមាហ –

៥២. “អប្បោស្សុក្កោ តាត តុវំ និសីទ, បុត្តោ បិតុ ចរតិ អត្ថចរិយំ;
អហំ ចរិស្សាមិ តវេតមត្ថំ, សេនស្ស បុត្តេ បរិតាយមានោ”តិ។

អថ នំ បិតា គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៥៣. “អទ្ធា ហិ តាត សតមេស ធម្មោ, បុត្តោ បិតុ យំ ចរេ អត្ថចរិយំ;
អប្បេវ មំ ទិស្វាន បវឌ្ឍកាយំ, សេនស្ស បុត្តា ន វិហេឋយេយ្យុ”ន្តិ។

តត្ថ **សតមេស ធម្មោ**តិ បណ្ឌិតានំ ឯស ធម្មោ។ **បុត្តា**តិ សេនស្ស បុត្តេ ចិលាចា ន ហេឋយេយ្យុន្តិ។

ឯវំ វត្វា មហាកច្ឆបោ “សម្ម, មា ភាយិ, ត្វំ បុរតោ គច្ឆ, ឥទានាហំ អាគមិស្សាមី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា ឧទកេ បតិត្វា កលលញ្ច សេវាលញ្ច សំកឌ្ឍិត្វា អាទាយ ទីបកំ គន្ត្វា អគ្គិំ វិជ្ឈាបេត្វា និបជ្ជិ។ ចិលាចា “កិំ នោ សេនបោតកេហិ, ឥមំ កាឡកច្ឆបំ បរិវត្តេត្វា មារេស្សាម, អយំ នោ សព្ពេសំ បហោស្សតី”តិ វល្លិយោ ឧទ្ធរិត្វា ជិយា គហេត្វា និវត្ថបិលោតិកាបិ មោចេត្វា តេសុ តេសុ ឋានេសុ ពន្ធិត្វា កច្ឆបំ បរិវត្តេតុំ ន សក្កោន្តិ។ កច្ឆបោ តេ អាកឌ្ឍន្តោ គន្ត្វា គម្ភីរដ្ឋានេ ឧទកេ បតិ។ តេបិ កច្ឆបលោភេន សទ្ធិំយេវ បតិត្វា ឧទកបុណ្ណាយ កុច្ឆិយា កិលន្តា និក្ខមិត្វា “ភោ ឯកេន នោ ឧក្កុសេន យាវ អឌ្ឍរត្តា ឧក្កា វិជ្ឈាបិតា, ឥទានិ ឥមិនា កច្ឆបេន ឧទកេ បាតេត្វា ឧទកំ បាយេត្វា មហោទរា កតម្ហ, បុន អគ្គិំ ករិត្វា អរុណេ ឧគ្គតេបិ ឥមេ សេនកបោតកេ ខាទិស្សាមា”តិ អគ្គិំ កាតុំ អារភិំសុ។ សកុណី តេសំ កថំ សុត្វា “សាមិ, ឥមេ យាយ កាយចិ វេលាយ អម្ហាកំ បុត្តកេ ខាទិត្វា គមិស្សន្តិ, សហាយស្ស នោ សីហស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី”តិ អាហ។ សោ តង្ខណញ្ញេវ សីហស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កិំ អវេលាយ អាគតោសី”តិ វុត្តេ អាទិតោ បដ្ឋាយ តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា ឯកាទសមំ គាថមាហ –

៥៤. “បសូ មនុស្សា មិគវីរសេដ្ឋ, ភយដ្ដិតា សេដ្ឋមុបព្ពជន្តិ;
បុត្តា មមដ្ដា គតិមាគតោស្មិ, ត្វំ នោសិ រាជា ភវ មេ សុខាយា”តិ។

តត្ថ **បសូ**តិ សព្ពតិរច្ឆានេ អាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សាមិ, មិគេសុ វីរិយេន សេដ្ឋ, សព្ពលោកស្មិញ្ហិ សព្ពេ តិរច្ឆានាបិ មនុស្សាបិ ភយដ្ដិតា ហុត្វា សេដ្ឋំ ឧបគច្ឆន្តិ, មម ច បុត្តា អឌ្ឍា អាតុរា។ តស្មាហំ តំ គតិំ កត្វា អាគតោម្ហិ, ត្វំ អម្ហាកំ រាជា សុខាយ មេ ភវាហី”តិ។

តំ សុត្វា សីហោ គាថមាហ –

៥៥. “ករោមិ តេ សេនក ឯតមត្ថំ, អាយាមិ តេ តំ ទិសតំ វធាយ;
កថញ្ហិ វិញ្ញូ បហុ សម្បជានោ, ន វាយមេ អត្តជនស្ស គុត្តិយា”តិ។

តត្ថ **តំ ទិសត**ន្តិ តំ ទិសសមូហំ, តំ តវ បច្ចត្ថិកគណន្តិ អត្ថោ។ **បហូ**តិ អមិត្តេ ហន្តុំ សមត្ថោ។ **សម្បជានោ**តិ មិត្តស្ស ភយុប្បត្តិំ ជានន្តោ។ **អត្តជនស្សា**តិ អត្តសមស្ស អង្គសមានស្ស ជនស្ស, មិត្តស្សាតិ អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “គច្ឆ ត្វំ បុត្តេ សមស្សាសេហី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា មណិវណ្ណំ ឧទកំ មទ្ទមានោ បាយាសិ។ ចិលាចា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “កុររេន តាវ អម្ហាកំ ឧក្កា វិជ្ឈាបិតា, តថា កច្ឆបេន អម្ហេ និវត្ថបិលោតិកានម្បិ អស្សាមិកា កតា, ឥទានិ បន នដ្ឋម្ហា, សីហោ នោ ជីវិតក្ខយមេវ បាបេស្សតី”តិ មរណភយតជ្ជិតា យេន វា តេន វា បលាយិំសុ។ សីហោ អាគន្ត្វា រុក្ខមូលេ ន កិញ្ចិ អទ្ទស។ អថ នំ កុររោ ច កច្ឆបោ ច សេនោ ច

ឧបសង្កមិត្វា វន្ទឹសុ។ សោ តេសំ មិត្តានិសំសំ កថេត្វា “តតោ បដ្ឋាយ មិត្តធម្មំ អភិន្ទិត្វា អប្បមត្តា ហោថា”តិ ឱវទិត្វា បក្កាមិ, តេបិ សកឋានានិ គតា។ សេនសកុណី អត្តនោ បុត្តេ ឱលោកេត្វា “មិត្តេ និស្សាយ អម្ហេហិ ទារកា លទ្ធា”តិ សុខនិសិន្នសមយេ សេនេន សទ្ធឹ សល្លបន្តី មិត្តធម្មំ បកាសមានា ឆ គាថា អភាសិ –

៥៦. “មិត្តញ្ច កយិរាថ សុហទយញ្ច, អយិរញ្ច កយិរាថ សុខាគមាយ;
និវត្ថកោចោវ សរេភិហន្ត្វា, មោទាម បុត្តេហិ សមង្គិភូតា។

៥៧. “សកមិត្តស្ស កម្មេន, សហាយស្សាបលាយិនោ;
កូជន្តមុបកូជន្តិ, លោមសា ហទយង្គមំ។

៥៨. “មិត្តំ សហាយំ អធិគម្ម បណ្ឌិតោ, សោ ភុញ្ជតី បុត្ត បសុំ ធនំ វា;
អហញ្ច បុត្តា ច បតី ច មយ្ហំ, មិត្តានុកម្បាយ សមង្គិភូតា។

៥៩. “រាជវតា សូរវតា ច អត្ថោ, សម្បន្នសខិស្ស ភវន្តិ ហេតេ;
សោ មិត្តវា យសវា ឧគ្គតត្តោ, អស្មឹធលោកេ មោទតិ កាមកាមី។

៦០. “ករណីយានិ មិត្តានិ, ទលិទ្ទេនាបិ សេនក;
បស្ស មិត្តានុកម្បាយ, សមគ្គម្ហា សញាតកេ។

៦១. “សូរេន ពលវន្តេន, យោ មិត្តេ កុរុតេ ទិជោ;
ឯវំ សោ សុខិតោ ហោតិ, យថាហំ ត្វញ្ច សេនកា”តិ។

តត្ថ **មិត្តញ្ចា**តិ យំកិញ្ចិ អត្តនោ មិត្តញ្ច **សុហទយញ្ច** សុហទយសហាយញ្ច សាមិកសង្ខាតំ **អយិរញ្ច** ករោថេវ។ **និវត្ថកោចោវ សរេភិហន្ត្វា**តិ ឯត្ថ **កោចោ**តិ កវចោ។ យថា នាម បដិមុក្កកវចោ សរេ អភិហនតិ និវារេតិ, ឯវំ មយម្បិ មិត្តពលេន បច្ចត្ថិកេ អភិហន្ត្វា បុត្តេហិ សទ្ធឹ មោទាមាតិ វទតិ។ **សកមិត្តស្ស កម្មេនា**តិ សកស្ស មិត្តស្ស បរក្កមេន។ **សហាយស្សាបលាយិនោ**តិ សហាយស្ស អបលាយិនោ មិគរាជស្ស។ **លោមសា**តិ បក្ខិនោ អម្ហាកំ បុត្តកា មញ្ច តញ្ច កូជន្តំ ហទយង្គមំ មធុរស្សរំ និច្ឆារេត្វា ឧបកូជន្តិ។ **សមង្គិភូតា**តិ ឯកដ្ឋានេ ឋិតា។

រាជវតា សូរវតា ច អត្ថោតិ យស្ស សីហសទិសោ រាជា ឧក្កុសកច្ឆបសទិសា ច សូរា មិត្តា ហោន្តិ, តេន រាជវតា សូរវតា ច អត្ថោ សក្កា បាបុណិតុំ។ **ភវន្តិ ហេតេ**តិ យោ ច សម្បន្នសខោ បរិបុណ្ណមិត្តធម្មោ, តស្ស ឯតេ សហាយា ភវន្តិ។ **ឧគ្គតត្តោ**តិ សិរិសោភគ្គេន ឧគ្គតសភាវោ។ **អស្មឹធលោកេ**តិ ឥធលោកសង្ខាតេ អស្មឹ លោកេ មោទតិ។ **កាមកាមី**តិ សាមិកំ អាលបតិ។ សោ ហិ កាមេ កាមនតោ កាមកាមី នាម។ **សមគ្គម្ហា**តិ សមគ្គា ជាតម្ហា។ **សញាតកេ**តិ ញាតកេហិ បុត្តេហិ សទ្ធឹ។

ឯវំ សា ឆហិ គាថាហិ មិត្តធម្មស្ស គុណកថំ កថេសិ។ តេ សព្ពេបិ សហាយកា មិត្តធម្មំ អភិន្ទិត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សោ ភរិយំ និស្សាយ សុខប្បត្តោ, បុព្ពេបិ សុខប្បត្តោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សេនោ ច សេនី ច ជយម្បតិកា អហេសុំ, បុត្តកច្ឆបោ រាហុលោ, បិតា មហាមោគ្គល្លានោ, ឧក្កុសោ សារិបុត្តោ, សីហោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាឧក្កុសជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៨៧] ៤. ឧទ្ទាលកជាតកវណ្ណនា

ខរាជិនា ជដិលា បង្កទន្តាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុហកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វាបិ ចតុបច្ចយត្ថាយ តិវិធំ កុហកវត្ថុំ បូរេសិ។ អថស្ស អគុណំ បកាសេន្តា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ នាម ភិក្ខុ ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា កុហនំ និស្សាយ ជីវិកំ កប្បេតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស កុហកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស បុរោហិតោ អហោសិ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ។ សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានកីឡំ គតោ ឯកំ អភិរូបំ គណិកំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ តាយ សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេសិ។ សា តំ បដិច្ច គព្ភំ បដិលភិ។ គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា តំ អាហ – “សាមិ, គព្ភោ មេ បតិដ្ឋិតោ, ជាតកាលេ នាមំ

ករោន្តិ អស្ស កឹ នាមំ ករោមី”តិ? សោ “វណ្ណទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តត្តា ន សក្កា កុលនាមំ កាតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “ភទ្ទេ, អយំ វាតឃាតរុក្ខោ ឧទ្ទាលោ នាម, ឥធ បដិលទ្ធត្តា ‘ឧទ្ទាលកោ’តិស្ស នាមំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា អង្គុលិមុទ្ទិកំ អទាសិ។ “សចេ ធីតា ហោតិ, ឥមាយ នំ បោសេយ្យាសិ, សចេ បុត្តោ, អថ នំ វយប្បត្តំ មយ្ហំ ទស្សេយ្យាសី”តិ អាហ។ សា អបរភាគេ បុត្តំ វិជាយិត្វា “ឧទ្ទាលកោ”តិស្ស នាមំ អកាសិ។

សោ វយប្បត្តោ មាតរំ បុច្ឆិ – “អម្ម, កោ មេ បិតា”តិ? “បុរោហិតោ តាតា”តិ។ “យទិ ឯវំ វេទេ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ មាតុ ហត្ថតោ មុទ្ទិកញ្ច អាចរិយភាគញ្ច គហេត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឯកំ តាបសគណំ ទិស្វា “ឥមេសំ សន្តិកេ វរសិប្បំ ភវិស្សតិ, តំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ សិប្បលោភេន បព្ពជិត្វា តេសំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា “អាចរិយា មំ តុម្ហាកំ ជាននសិប្បំ សិក្ខាបេថា”តិ អាហ។ តេ អត្តនោ អត្តនោ ជានននិយាមេនេវ តំ សិក្ខាបេសុំ។ បញ្ចន្នំ តាបសសតានំ ឯកោបិ តេន អតិរេកបញ្ញោ នាហោសិ, ស្វេវ តេសំ បញ្ញាយ អគ្គោ។ អថស្ស តេ សន្និបតិត្វា អាចរិយដ្ឋានំ អទំសុ។ អថ នេ សោ អាហ – “មារិសា, តុម្ហេ និច្ចំ វនមូលផលាហារា អរញ្ញេវ វសថ, មនុស្សបថំ កស្មា ន គច្ឆថា”តិ? “មារិស, មនុស្សា នាម មហាទានំ ទត្វា អនុមោទនំ ការាបេន្តិ, ធម្មឹ កថំ ភណាបេន្តិ, បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, មយំ តេន ភយេន តត្ថ ន គច្ឆាមា”តិ។ “មារិសា, សចេបិ ចក្កវត្តិរាជា ភវិស្សតិ, មនំ គហេត្វា កថនំ នាម មយ្ហំ ភារោ, តុម្ហេ មា ភាយថា”តិ វត្វា តេហិ សទ្ធឹ ចារិកំ ចរមានោ អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ សព្ពេហិ សទ្ធឹ ទ្វារគាមេ ភិក្ខាយ ចរិ, មនុស្សា មហាទានំ អទំសុ។ តាបសា បុនទិវសេ នគរំ បវិសឹសុ មនុស្សា មហាទានំ អទំសុ។ ឧទ្ទាលកតាបសោ ទានានុមោទនំ ករោតិ, មង្គលំ វទតិ, បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតិ, មនុស្សា បសីទិត្វា ពហុបច្ចយេ អទំសុ។ សកលនគរំ “បណ្ឌិតោ គណសត្ថា ធម្មិកតាបសោ អាគតោ”តិ សង្ខុភិ, តំ រញ្ញោបិ កថយឹសុ។

រាជា “កុហឹ វសតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឧយ្យានេ”តិ សុត្វា “សាធុ អជ្ជ តេសំ ទស្សនាយ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ ឯកោ បុរិសោ គន្ត្វា “រាជា កិរ វោ បស្សិតុំ អាគច្ឆិស្សតី”តិ ឧទ្ទាលកស្ស កថេសិ។ សោបិ ឥសិគណំ អាមន្តេត្វា “មារិសា, រាជា កិរ អាគមិស្សតិ, ឥស្សរេ នាម ឯកទិវសំ អារាធេត្វា យាវជីវំ អលំ ហោតី”តិ។ “កឹ បន កាតព្ពំ អាចរិយា”តិ? សោ ឯវមាហ – “តុម្ហេសុ ឯកច្ចេ វគ្គុលិវតំ ចរន្តុ, ឯកច្ចេ ឧក្កុដិកប្បធានមនុយុញ្ជន្តុ, ឯកច្ចេ កណ្ដកាបស្សយិកា ភវន្តុ, ឯកច្ចេ បញ្ចាតបំ តបន្តុ, ឯកច្ចេ ឧទកោរោហនកម្មំ ករោន្តុ, ឯកច្ចេ តត្ថ តត្ថ មន្តេ សជ្ឈាយន្តូ”តិ។ តេ តថា ករឹសុ។ សយំ បន អដ្ឋ វា ទស វា បណ្ឌិតវាទិនោ គហេត្វា មនោរមេ អាធារកេ រមណីយំ បោត្ថកំ ឋបេត្វា អន្តេវាសិកបរិវុតោ សុបញ្ញត្តេ សាបស្សយេ អាសនេ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ រាជា បុរោហិតំ អាទាយ មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា តេ មិច្ឆាតបំ ចរន្តេ ទិស្វា “អបាយភយម្ហា មុត្តា”តិ បសីទិត្វា ឧទ្ទាលកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ តុដ្ឋមានសោ បុរោហិតេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦២. “ខរាជិនា ជដិលា បង្កទន្តា, ទុម្មក្ខរូបា យេ មន្តំ ជប្បន្តិ;
កច្ចិន្នុ តេ មានុសកេ បយោគេ, ឥទំ វិទូ បរិមុត្តា អបាយា”តិ។

តត្ថ **ខរាជិនា**តិ សខុរេហិ អជិនចម្មេហិ សមន្នាគតា។ **បង្កទន្តា**តិ ទន្តកដ្ឋស្ស អខាទនេន មលគ្គហិតទន្តា។ **ទុម្មក្ខរូបា**តិ អនញ្ជិតក្ខា អមណ្ឌិតរូបា លូខសង្ឃាដិធរា។ **មានុសកេ បយោគេ**តិ មនុស្សេហិ កត្តព្ពវីរិយេ។ **ឥទំ វិទូ**តិ ឥទំ តបចរណញ្ច មន្តសជ្ឈាយនញ្ច ជានន្តា។ **អបាយា**តិ កច្ចិ អាចរិយ, ឥមេ ចតូហិ អបាយេហិ មុត្តាតិ បុច្ឆតិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ “អយំ រាជា អដ្ឋានេ បសន្នោ, តុណ្ហី ភវិតុំ ន វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៦៣. “បាបានិ កម្មានិ ករេថ រាជ, ពហុស្សុតោ ចេ ន ចរេយ្យ ធម្មំ;
សហស្សវេទោបិ ន តំ បដិច្ច, ទុក្ខា បមុច្ចេ ចរណំ អបត្វា”តិ។

តត្ថ **ពហុស្សុតោ ចេ**តិ សចេ មហារាជ, “អហំ ពហុស្សុតោម្ហី”តិ បគុណវេទោបិ ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ន ចរេយ្យ, តីហិ ទ្វារេហិ បាបានេវ ករេយ្យ, តិដ្ឋន្តុ តយោ វេទា, សហស្សវេទោបិ សមានោ តំ ពាហុសច្ចំ បដិច្ច អដ្ឋសមាបត្តិសង្ខាតំ ចរណំ អប្បត្វា អបាយទុក្ខតោ ន មុច្ចេយ្យាតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា ឧទ្ទាលកោ ចិន្តេសិ “រាជា យថា វា តថា វា ឥសិគណស្ស បសីទិ, អយំ បន ព្រាហ្មណោ ចរន្តំ គោណំ ទណ្ឌេន បហរន្តោ វិយ វឌ្ឍិតភត្តេ កចវរំ ខិបន្តោ វិយ កថេសិ, តេន សទ្ធឹ កថេស្សាមី”តិ។ សោ តេន សទ្ធឹ កថេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៦៤. “សហស្សវេទោបិ ន តំ បដិច្ច, ទុក្ខា បមុច្ចេ ចរណំ អបត្វា;
មញ្ញាមិ វេទា អផលា ភវន្តិ, សសំយមំ ចរណញ្ញេវ សច្ចន្តិ”។

តត្ថ **អផលា**តិ តវ វាទេ វេទា ច សេសសិប្បានិ ច អផលានិ អាបជ្ជន្តិ, តានិ កស្មា ឧគ្គណ្ហន្តិ, សីលសំយមេន សទ្ធឹ ចរណញ្ញេវ ឯកំ សច្ចំ អាបជ្ជតីតិ។

តតោ បុរោហិតោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦៥. “ន ហេវ វេទា អផលា ភវន្តិ, សសំយមំ ចរណញ្ញេវ សច្ចំ;
កិត្តិញ្ហិ បប្បោតិ អធិច្ច វេទេ, សន្តឹ បុណាតិ ចរណេន ទន្តោ”តិ។

តត្ថ **ន ហេវា**តិ នាហំ “វេទា អផលា”តិ វទាមិ, អបិច ខោ បន សសំយមំ ចរណំ សច្ចមេវ សភាវភូតំ ឧត្តមំ។ តេន ហិ សក្កា ទុក្ខា មុច្ចិតុំ។ **សន្តឹ បុណាតី**តិ សមាបត្តិសង្ខាតេន ចរណេន ទន្តោ ភយសន្តិករំ និព្ពានំ បាបុណាតីតិ។

តំ សុត្វា ឧទ្ទាលកោ “ន សក្កា ឥមិនា សទ្ធឹ បដិបក្ខវសេន ឋាតុំ, ‘បុត្តោ តវាហ’ន្តិ វុត្តេ សិនេហំ អករោន្តោ នាម នត្ថិ, បុត្តភាវមស្ស កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៦៦. “ភច្ចា មាតា បិតា ពន្ធូ, យេន ជាតោ សយេវ សោ;
ឧទ្ទាលកោ អហំ ភោតោ, សោត្ថិយាកុលវំសកោ”តិ។

តត្ថ **ភច្ចា**តិ មាតា ច បិតា ច សេសពន្ធូ ច ភរិតព្ពា នាម។ យេន បន ជាតោ, សោយេវ សោ ហោតិ។ អត្តាយេវ ហិ អត្តនោ ជាយតិ, អហញ្ច តយាវ ឧទ្ទាលករុក្ខមូលេ ជនិតោ, តយា វុត្តមេវ នាមំ កតំ, ឧទ្ទាលកោ អហំ ភោតិ។

សោ “ឯកំសេន ត្វំ ឧទ្ទាលកោសី”តិ វុត្តេ “អាមា”តិ វត្វា “មយា តេ មាតុ សញ្ញាណំ ទិន្នំ, តំ កុហិ”ន្តិ វុត្តេ “ឥទំ ព្រាហ្មណា”តិ មុទ្ទិកំ តស្ស ហត្ថេ បបេសិ។ ព្រាហ្មណោ មុទ្ទិកំ សញ្ជានិត្វា និច្ឆយេន “ត្វំ ព្រាហ្មណធម្មំ បជានាសី”តិ វត្វា ព្រាហ្មណធម្មំ បុច្ឆន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦៧. “កថំ ភោ ព្រាហ្មណោ ហោតិ, កថំ ភវតិ កេវលី;
កថញ្ច បរិនិព្ពានំ, ធម្មដ្ឋោ កិន្តិ វុច្ចតី”តិ។

ឧទ្ទាលកោបិ តស្ស អាចិក្ខន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

៦៨. “និរំកត្វា អគ្គិមាទាយ ព្រាហ្មណោ, អាបោ សិញ្ចំ យជំ ឧស្សេតិ យូបំ;
ឯវំករោ ព្រាហ្មណោ ហោតិ ខេមី, ធម្មេ ឋិតំ តេន អមាបយីសូ”តិ។

តត្ថ **និរំកត្វា អគ្គិមាទាយា**តិ និរន្តរំ កត្វា អគ្គឹ គហេត្វា បរិចរតិ។ **អាបោ សិញ្ចំ យជំ ឧស្សេតិ យូប**ន្តិ អភិសេចនកកម្មំ ករោន្តោ សម្មាបាសំ វា វាជបេយ្យំ វា និរគ្គឡំ វា យជន្តោ សុវណ្ណយូបំ ឧស្សាបេតិ។ **ខេមី**តិ ខេមប្បត្តោ។ **អមាបយីសូ**តិ តេនេវ ច ការណេន ធម្មេ ឋិតំ កថយឹសុ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ តេន កថិតំ ព្រាហ្មណធម្មំ គរហន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៦៩. “ន សុទ្ធិ សេចនេនត្ថិ, នាបិ កេវលី ព្រាហ្មណោ;
ន ខន្តី នាបិ សោរច្ចំ, នាបិ សោ បរិនិព្ពុតោ”តិ។

តត្ថ **សេចនេនា**តិ តេន វុត្តេសុ ព្រាហ្មណធម្មេសុ ឯកំ ទស្សេត្វា សព្ពំ បដិក្ខិបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អគ្គិបរិចរណេន វា ឧទកសេចនេន វា បសុឃាតយញ្ញេន វា សុទ្ធិ នាម នត្ថិ, នាបិ ឯត្តកេន ព្រាហ្មណោ កេវលបរិបុណ្ណោ ហោតិ, ន អធិវាសនខន្តិ, ន សីលសោរច្ចំ, នាបិ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ នាម ហោតី”តិ។

តតោ នំ ឧទ្ទាលកោ “យទិ ឯវំ ព្រាហ្មណោ ន ហោតិ, អថ កថំ ហោតី”តិ បុច្ឆន្តោ នវមំ គាថមាហ –

៧០. “កថំ សោ ព្រាហ្មណោ ហោតិ, កថំ ភវតិ កេវលី;
កថញ្ច បរិនិព្ពានំ, ធម្មដ្ឋោ កិន្តិ វុច្ចតី”តិ។

បុរោហិតោបិស្ស កថេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៧១. “អខេត្តពន្ធូ អមមោ និរាសោ, និល្លោភបាបោ ភវលោភខីណោ;
ឯវំករោ ព្រាហ្មណោ ហោតិ ខេមី, ធម្មេ ឋិតំ តេន អមាហុ យីសូ”តិ។

តត្ថ **អខេត្តពន្ធូ**តិ អក្ខេត្តោ អពន្ធុ, ខេត្តវត្ថុគាមនិគមបរិគ្គហេន ចេវ ញាតិពន្ធវគោត្តពន្ធវមិត្តពន្ធវសហាយពន្ធវសិប្បពន្ធវបរិគ្គហេន ច រហិតោ។ **អមមោ**តិ សត្តសង្ខារេសុ តណ្ហាទិដ្ឋិមមាយនរហិតោ។ **និរាសោ**តិ លាភធនបុត្តជីវិតាសាយ រហិតោ។ **និល្លោភបាបោ**តិ បាបលោភវិសមលោភេន រហិតោ។ **ភវលោភខីណោ**តិ ខីណភវរាគោ។

តតោ ឧទ្ទាលកោ គាថមាហ –

៧២. “ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
សព្ពេវ សោរតា ទន្តា, សព្ពេវ បរិនិព្ពុតា;
សព្ពេសំ សីតិភូតានំ, អត្ថិ សេយ្យោថ បាបិយោ”តិ។

តត្ថ **អត្ថិ សេយ្យោថ បាបិយោ**តិ ឯតេ ខត្តិយាទយោ សព្ពេបិ សោរច្ចាទីហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ, ឯវំ ភូតានំ បន តេសំ អយំ សេយ្យោ, អយំ បាបិយោតិ ឯវំ ហីនុក្កដ្ឋតា អត្ថិ, នត្ថីតិ បុច្ឆតិ។

អថស្ស “អរហត្តុប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ ហីនុក្កដ្ឋតា នាម នត្ថី”តិ ទស្សេតុំ ព្រាហ្មណោ គាថមាហ –

៧៣. “ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
សព្ពេវ សោរតា ទន្តា, សព្ពេវ បរិនិព្ពុតា;
សព្ពេសំ សីតិភូតានំ, នត្ថិ សេយ្យោថ បាបិយោ”តិ។

អថ នំ គរហន្តោ ឧទ្ទាលកោ គាថាទ្វយមាហ –

៧៤. “ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
សព្ពេវ សោរតា ទន្តា, សព្ពេវ បរិនិព្ពុតា។

៧៥. “សព្ពេសំ សីតិភូតានំ, នត្ថិ សេយ្យោថ បាបិយោ;
បនដ្ឋំ ចរសិ ព្រហ្មញ្ញំ, សោត្ថិយាកុលវំសត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យទិ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតានំ វិសេសោ នត្ថិ, ឯកោ វណ្ណោវ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ ត្វំ ឧភតោសុជាតភាវំ នាសេន្តោ បនដ្ឋំ ចរសិ ព្រហ្មញ្ញំ, ចណ្ឌាលសមោ ហោសិ, សោត្ថិយកុលវំសតំ នាសេសីតិ។

អថ នំ បុរោហិតោ ឧបមាយ សញ្ញាបេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៧៦. “នានារត្តេហិ វត្ថេហិ, វិមានំ ភវតិ ឆាទិតំ;
ន តេសំ ឆាយា វត្ថានំ, សោ រាគោ អនុបជ្ជថ។

៧៧. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យទា សុជ្ឈន្តិ មាណវា;
តេ សជាតី បមុញ្ចន្តិ, ធម្មមញ្ញាយ សុព្ពតា”តិ។

តត្ថ **វិមាន**ន្តិ គេហំ វា មណ្ឌបំ វា។ **ឆាយា**តិ តេសំ វត្ថានំ ឆាយា សោ នានាវិធោ រាគោ ន ឧបេតិ, សព្ពា ឆាយា ឯកវណ្ណាវ ហោន្តិ។ **ឯវមេវា**តិ មនុស្សេសុបិ ឯវមេវ ឯកច្ចេ អញ្ញាណព្រាហ្មណា អការណេនេវ ចាតុវណ្ណេ សុទ្ធី បញ្ញាបេន្តិ, ឯសា អត្ថីតិ មា គណ្ហិ។ យទា អរិយមគ្គេន មាណវា សុជ្ឈន្តិ, តទា តេហិ បដិវិទ្ធំ និព្ពានធម្មំ ជានិត្វា សុព្ពតា សីលវន្តា បណ្ឌិតបុរិសា តេ សជាតី មុញ្ចន្តិ។ និព្ពានប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ ហិ ជាតិ នាម និរត្ថកាតិ។

ឧទ្ទាលកោ បន បច្ចាហរិតុំ អសក្កោន្តោ អប្បដិភានោវ និសីទិ។ អថ ព្រាហ្មណោ រាជានំ អាហ – “សព្ពេ ឯតេ, មហារាជ, កុហកា សកលជម្ពុទីបេ កោហញ្ញេនេវ នាសេន្តិ, ឧទ្ទាលកំ ឧប្បព្ពាជេត្វា ឧបបុរោហិតំ ករោថ, សេសេ ឧប្បព្ពាជេត្វា ផលការុធានិ ទត្វា សេវកេ ករោថា”តិ។ “សាធុ, អាចរិយា”តិ រាជា តថា ការេសិ។ តេ រាជានំ ឧបដ្ឋហន្តាវ យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស កុហកោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ឧទ្ទាលកោ កុហកភិក្ខុ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, បុរោហិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ឧទ្ទាលកជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៨៨] ៥. ភិសជាតកវណ្ណនា

អស្សំ គវំ រជតំ ជាតរូបន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន **កុសជាតកេ** (ជា. ២.២០.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កឹ បដិច្ចា”តិ វត្វា “កិលេសំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា កស្មា កិលេសំ បដិច្ច ឧក្កណ្ឋិតោសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ អារព្ភ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ សបថំ កត្វា វិហរិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវស្ស ព្រាហ្មណមហាសាលកុលស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, “មហាកញ្ចនកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ អថស្ស បទសា វិចរណកាលេ អបរោបិ បុត្តោ ជាយិ, “ឧបកញ្ចនកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ ឯវំ បដិបាដិយា សត្ត បុត្តា អហេសុំ។ សព្ពកនិដ្ឋា បនេកា ធីតា, តស្សា “កញ្ចនទេវី”តិ នាមំ ករិំសុ។ មហាកញ្ចនកុមារោ វយប្បត្តោ តក្កសិលតោ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគច្ឆិ។ អថ នំ មាតាបិតរោ ឃរាវាសេន ពន្ធិតុកាមា “អត្តនា សមានជាតិយកុលតោ តេ ទារិកំ អានេស្សាម, ឃរាវាសំ សណ្ឋបេហី”តិ វទិំសុ។ “អម្មតាតា, ន មយ្ហំ ឃរាវាសេនត្ថោ, មយ្ហញ្ហិ តយោ ភវា អាទិត្តា វិយ សប្បដិភយា, ពន្ធនាគារំ វិយ បលិពុទ្ធា, ឧក្ការភូមិ វិយ ជេគុច្ឆា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ, មយា សុបិនេនបិ មេថុនធម្មោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, អញ្ញេ វោ បុត្តា អត្ថិ, តេ ឃរាវាសេន និមន្តេថា”តិ វត្វា បុនប្បុនំ យាចិតោបិ សហាយេ បេសេត្វា តេហិ យាចិតោបិ ន ឥច្ឆិ។

អថ នំ សហាយា “សម្ម, កឹ បន ត្វំ បត្ថេន្តោ កាមេ បរិភុញ្ជិតុំ ន ឥច្ឆសី”តិ បុច្ឆិំសុ។ សោ តេសំ នេក្ខម្មជ្ឈាសយតំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា មាតាបិតរោ សេសបុត្តេ និមន្តេសុំ, តេបិ ន ឥច្ឆិំសុ។ កញ្ចនទេវីបិ ន ឥច្ឆិយេវ។ អបរភាគេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ មហាកញ្ចនបណ្ឌិតោ មាតាបិតូនំ កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា អសីតិកោដិធនេន កបណទ្ធិកានំ មហាទានំ ទត្វា ឆ ភាតរោ ភគិនឹ ឯកំ ទាសំ ឯកំ ទាសឹ ឯកំ សហាយកញ្ច អាទាយ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បាវិសិ។ តេ តត្ថ ឯកំ បទុមសរំ និស្សាយ រមណីយេ ភូមិភាគេ អស្សមំ កត្វា បព្ពជិត្វា វនមូលផលាហារេហិ យាបយឹសុ។ តេ អរញ្ញំ គច្ឆន្តា ឯកតោវ គន្ត្វា យត្ថ ឯកោ ផលំ វា បត្តំ វា បស្សតិ, តត្ថ ឥតរេបិ បក្កោសិត្វា ទិដ្ឋសុតាទីនិ កថេន្តា ឧច្ចិនន្តិ, គាមស្ស កម្មន្តដ្ឋានំ វិយ ហោតិ។ អថ អាចរិយោ មហាកញ្ចនតាបសោ ចិន្តេសិ “អម្ហាកំ អសីតិកោដិធនំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតានំ ឯវំ លោលុប្បចារវសេន ផលាផលត្ថាយ វិចរណំ នាម អប្បតិរូបំ, ឥតោ បដ្ឋាយ អហមេវ ផលាផលំ អាហរិស្សាមី”តិ។ សោ អស្សមំ បត្វា សព្ពេបិ តេ សាយន្ហសមយេ សន្និបាតេត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា “តុម្ហេ ឥធេវ សមណធម្មំ ករោន្តា អច្ឆថ, អហំ ផលាផលំ អាហរិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ ឧបកញ្ចនាទយោ “មយំ អាចរិយ, តុម្ហេ និស្សាយ បព្ពជិតា, តុម្ហេ ឥធេវ សមណធម្មំ ករោថ, ភគិនីបិ នោ ឥធេវ ហោតុ, ទាសីបិ តស្សា សន្តិកេ អច្ឆតុ, មយំ អដ្ឋ ជនា វារេន ផលាផលំ អាហរិស្សាម, តុម្ហេ បន តយោ វារមុត្តាវ ហោថា”តិ វត្វា បដិញ្ញំ គណ្ហឹសុ។

តតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋសុបិ ជនេសុ ឯកេកោ វារេនេវ ផលាផលំ អាហរតិ។ សេសា អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយមេវ ហោន្តិ, អការណេន ឯកតោ ភវិតុំ ន លភន្តិ។ វារប្បត្តោ ផលាផលំ អាហរិត្វា ឯកោ មាឡកោ អត្ថិ, តត្ថ បាសាណផលកេ ឯកាទស កោដ្ឋាសេ កត្វា ឃណ្ឌិសញ្ញំ កត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសំ អាទាយ វសនដ្ឋានំ បវិសតិ។ សេសា ឃណ្ឌិសញ្ញាយ និក្ខមិត្វា លោលុប្បំ អកត្វា គារវបរិហារេន គន្ត្វា អត្តនោ បាបុណនកោដ្ឋាសំ អាទាយ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា បរិភុញ្ជិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តិ។ តេ អបរភាគេ ភិសានិ អាហរិត្វា ខាទន្តា តត្តតបា ឃោរតបា បរមជិតិន្ទ្រិយា កសិណបរិកម្មំ ករោន្តា វិហរិំសុ។ អថ តេសំ សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ សក្កោបិ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា “កាមាធិមុត្តា នុ ខោ ឥមេ ឥសយោ , នោ”តិ អាសង្កំ ករោតិយេវ។ សោ “ឥមេ តាវ ឥសយោ បរិគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ អានុភាវេន មហាសត្តស្ស កោដ្ឋាសំ តយោ ទិវសេ

អន្តរធាបេសិ។ សោ បឋមទិវសេ កោដ្ឋាសំ អទិស្វា “មម កោដ្ឋាសំ បមុដ្ឋោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ, ទុតិយទិវសេ “មម ទោសេន ភវិតព្ពំ, បណាមនវសេន មម កោដ្ឋាសំ ន បបេសិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេសិ, តតិយទិវសេ “កេន នុ ខោ ការណេន មយ្ហំ កោដ្ឋាសំ ន បបេន្តិ, សចេ មេ ទោសោ អត្ថិ, ខមាបេស្សាមី”តិ សាយន្ហសមយេ ឃណ្ឌិសញ្ញំ អទាសិ។

សព្ពេ សន្និបតិត្វា “កេន ឃណ្ឌិសញ្ញា ទិន្នា”តិ អាហំសុ។ “មយា តាតា”តិ។ “កឹការណា អាចរិយា”តិ? “តាតា តតិយទិវសេ កេន ផលាផលំ អាភត”ន្តិ? តេសុ ឯកោ ឧដ្ឋាយ “មយា អាចរិយា”តិ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ កោដ្ឋាសេ ករោន្តេន តេ មយ្ហំ កោដ្ឋាសោ កតោតិ។ “អាម, អាចរិយ, ជេដ្ឋកកោដ្ឋាសោ មេ កតោ”តិ។ “ហិយ្យោ កេនាភត”ន្តិ? “មយា”តិ អបរោ ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ កោដ្ឋាសំ ករោន្តោ មំ អនុស្សរីតិ។ “តុម្ហាកំ មេ ជេដ្ឋកកោដ្ឋាសោ ឋបិតោ”តិ។ “អជ្ជ កេនាភត”ន្តិ។ “មយា”តិ អបរោ ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ កោដ្ឋាសំ ករោន្តោ មំ អនុស្សរីតិ។ “តុម្ហាកំ មេ ជេដ្ឋកកោដ្ឋាសោ កតោ”តិ។ “តាតា, អជ្ជ មយ្ហំ កោដ្ឋាសំ អលភន្តស្ស តតិយោ ទិវសោ, បឋមទិវសេ កោដ្ឋាសំ អទិស្វា ‘កោដ្ឋាសំ ករោន្តោ មំ បមុដ្ឋោ ភវិស្សតី’តិ ចិន្តេសឹ, ទុតិយទិវសេ “មម កោចិ ទោសោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេសឹ, អជ្ជ បន “សចេ មេ ទោសោ អត្ថិ, ខមាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឃណ្ឌិសញ្ញាយ តុម្ហេ សន្និបាតេសឹ។ ឯតេ ភិសកោដ្ឋាសេ តុម្ហេ “ករិម្ហា”តិ វទថ, អហំ ន លភាមិ, ឯតេសំ ថេនេត្វា ខាទកំ ញាតុំ វដ្ដតិ, កាមេ បហាយ បព្ពជិតានំ ភិសមត្តំ ថេននំ នាម អប្បតិរូបន្តិ។ តេ តស្ស កថំ សុត្វា “អហោ សាហសិកកម្ម”ន្តិ សព្ពេវ ឧព្ពេគប្បត្តា អហេសុំ។

តស្មឹ អស្សមបទេ វនជេដ្ឋករុក្ខេ និព្ពត្តទេវតាបិ ឱតរិត្វា អាគន្ត្វា តេសំយេវ សន្តិកេ និសីទិ។ អានេញ្ជការណំ ការិយមានោ ទុក្ខំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ អាឡានំ ភិន្ទិត្វា បលាយិត្វា អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ ឯកោ វារណោ កាលេន កាលំ តសិគណំ វន្ទតិ, សោបិ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សប្បកីឡាបនកោ ឯកោ វានរោ អហិតុណ្ឌិកស្ស ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា បលាយិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា តត្ថេវ អស្សមេ វសតិ។ សោបិ តំ ទិវសំ តសិគណំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សក្កោ “តសិគណំ បរិគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ តេសំ សន្តិកេ អទិស្សមានកាយោ អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេវ ពោធិសត្តស្ស កនិដ្ឋោ ឧបកញ្ចនតាបសោ ឧដ្ឋាយាសនា ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា សេសានំ អបចិតឹ ទស្សេត្វា “អាចរិយ, អហំ អញ្ញេ អបនេត្វា អត្តានញ្ញេវ សោធេតុំ លភាមី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, លភសី”តិ។ សោ តសិគណមជ្ឈេ ឋត្វា “សចេ តេ មយា ភិសានិ ខាទិតានិ, ឯវរូបោ នាម ហោតូ”តិ សបថំ ករោន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៧៨. “អស្សំ គវំ រជតំ ជាតរូបំ, ភរិយញ្ច សោ ឥធ លភតំ មនាបំ;
បុត្តេហិ ទារេហិ សមង្គិ ហោតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសី”តិ។

តត្ថ “**អស្សំ គវំ**”ន្តិ ឥទំ “សោ ‘យត្តកានិ បិយវត្ថូនិ ហោន្តិ, តេហិ វិប្បយោគេ តត្តកានិ សោកទុក្ខានិ ឧប្បជ្ជន្តី’តិ វត្ថុកាមេ គរហន្តោ អភាសី”តិ វេទិតព្ពំ។

តំ សុត្វា តសិគណោ “មារិស, មា ឯវំ កថេថ, អតិភារិយោ តេ សបថោ”តិ កណ្ណេ បិទហិ។ ពោធិសត្តោបិ នំ “តាត, អតិភារិយោ តេ សបថោ, ន ត្វំ ខាទសិ, តវ បត្តាសនេ និសីទា”តិ អាហ។ តស្មឹ បឋមំ សបថំ កត្វា និសិន្នេ ទុតិយោបិ ភាតា សហសា ឧដ្ឋាយ មហាសត្តំ វន្ទិត្វា សបថេន អត្តានំ សោធេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៩. “មាលញ្ច សោ កាសិកចន្ទនញ្ច, ធារេតុ បុត្តស្ស ពហូ ភវន្តុ;
កាមេសុ តិព្ពំ ករុតំ អបេក្ខំ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសី”តិ។

តត្ថ **តិព្ពន្តិ** វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ ពហលំ អបេក្ខំ ករោតូតិ។ ឥទំ សោ “យស្សេតេសុ តិព្ពា អបេក្ខា ហោន្តិ, សោ តេហិ វិប្បយោគេ មហន្តំ ទុក្ខំ បាបុណាតី”តិ ទុក្ខបដិក្ខេបវសេនេវ អាហ។

តស្មឹ និសិន្នេ សេសាបិ អត្តនោ អត្តនោ អជ្ឈាសយានុរូបេន តំ តំ គាថំ អភាសិំសុ –

៨០. “បហូតធញ្ញោ កសិមា យសស្សី, បុត្តេ គិហី ធនិមា សព្ពកាមេ;
វយំ អបស្សំ ឃរមាវសាតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨១. “សោ ខត្តិយោ ហោតុ បសយ្ហការី, រាជាភិរាជា ពលវា យសស្សី;
ស ចាតុរន្តំ មហិមាវសាតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨២. “សោ ព្រាហ្មណោ ហោតុ អវីតរាគោ, មុហុត្តនក្ខត្តបថេសុ យុត្តោ;
បូជេតុ នំ រដ្ឋបតី យសស្សី, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨៣. “អជ្ឈាយកំ សព្ពសមន្តវេទំ, តបស្សិនំ មញ្ញតុ សព្ពលោកោ;
បូជេន្តុ នំ ជានបទា សមេច្ច, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨៤. “ចតុស្សទំ គាមវរំ សមិទ្ធំ, ទិន្នញ្ហិ សោ ភុញ្ជតុ វាសវេន;
អវីតរាគោ មរណំ ឧបេតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨៥. “សោ គាមណី ហោតុ សហាយមជ្ឈេ, នច្ចេហិ គីតេហិ បមោទមានោ;
សោ រាជតោ ព្យសន មាលត្ថ កិញ្ចិ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨៦. “យំ ឯករាជា បថវី វិជេត្វា, ឥត្ថីសហស្សាន ឋបេតុ អគ្គំ;
សីមន្តិនីនំ បវរា ភវាតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យា អហាសិ។

៨៧. “ឥសីនញ្ហិ សា សព្ពសមាគតានំ, ភុញ្ជេយ្យ សាទុំ អវិកម្បមានា;
ចរាតុ លាភេន វិកត្ថមានា, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យា អហាសិ។

៨៨. “អាវាសិកោ ហោតុ មហាវិហារេ, នវកម្មិកោ ហោតុ គជង្គលាយំ;
អាលោកសន្ធី ទិវសំ ករោតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៨៩. “សោ ពជ្ឈតូ បាសសតេហិ ឆព្ភិ, រម្មា វនា និយ្យតុ រាជធានី;
តុត្តេហិ សោ ហញ្ញតុ បាចនេហិ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសិ។

៩០. “អលក្កមាលី តិបុកណ្ណវិទ្ធោ, លដ្ឋីហតោ សប្បមុខំ ឧបេតុ;
សកច្ឆពន្ធោ វិសិខំ ចរាតុ, ភិសានិ តេ ព្រាហ្មណ យោ អហាសី”តិ។

តត្ថ តតិយេន វុត្តគាថាយ **កសិមា**តិ សម្បន្នកសិកម្មោ។ **បុត្តេ គិហី ធនិមា សព្ពកាមេ**តិ បុត្តេ លភតុ, គិហី ហោតុ, សត្តវិធេន រតនធនេន ធនិមា ហោតុ, រូបាទិភេទេ សព្ពកាមេ លភតុ។ **វយំ អបស្សន្តិ** មហល្លកកាលេ បព្ពជ្ជានុរូបម្បិ អត្តនោ វយំ អបស្សន្តោ បញ្ចកាមគុណសមិទ្ធំ ឃរមេវ អាវសតូតិ។ ឥទំ សោ “បញ្ចកាមគុណគិទ្ធោ កាមគុណវិប្បយោគេន មហាវិនាសំ បាបុណាតី”តិ ទស្សេតុំ កថេសិ។

ចតុត្ថេន វុត្តគាថាយ **រាជាភិរាជា**តិ រាជូនំ អន្តរេ អភិរាជាតិ។ ឥទំ សោ “ឥស្សរានំ នាម ឥស្សរិយេ បរិគលិតេ មហន្តំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតី”តិ រជ្ជេ ទោសំ ទស្សេន្តោ កថេសិ។ បញ្ចមេន វុត្តគាថាយ **អវីតរាគោ**តិ បុរោហិតដ្ឋានតណ្ហាយ សតណ្ហោតិ។ ឥទំ សោ “បុរោហិតស្ស បុរោហិតដ្ឋានេ បរិគលិតេ មហន្តំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតី”តិ ទស្សេតុំ កថេសិ។ ឆដ្ឋេន វុត្តគាថាយ **តបស្សិន**ន្តិ តបសីលសម្បន្នោតិ តំ មញ្ញតុ។ ឥទំ សោ “លាភសក្ការាបគមេន មហន្តំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតី”តិ លាភសក្ការគរហវសេន កថេសិ។

សហាយតាបសេន វុត្តគាថាយ **ចតុស្សទ**ន្តិ អាកិណ្ណមនុស្សតាយ មនុស្សេហិ, បហូតធញ្ញតាយ ធញ្ញេន, សុលភទារុតាយ ទារូហិ, សម្បន្នោទកតាយ ឧទកេនាតិ ចតូហិ ឧស្សន្នំ, ចតុស្សទសមន្នាគតន្តិ អត្ថោ។ **វាសវេនា**តិ វាសវេន ទិន្នំ វិយ អចលំ, វាសវតោ លទ្ធវរានុភាវេន ឯកំ រាជានំ អារាធេត្វា តេន ទិន្នន្តិបិ អត្ថោ។ **អវីតរាគោ**តិ កទ្ទមេ សូករោ វិយ កាមបង្កេ និមុគ្គោវ ហុត្វា។ ឥតិ សោបិ កាមានំ អាទីនវំ កថេន្តោ ឯវមាហ។

ទាសេន វុត្តគាថាយ **គាមណី**តិ គាមជេដ្ឋកោ។ អយម្បិ កាមេ គរហន្តោយេវ ឯវមាហ។ កញ្ចនទេវិយា វុត្តគាថាយ **យ**ន្តិ យំ ឥត្ថិន្តិ អត្ថោ។ **ឯករាជា**តិ អគ្គរាជា។ **ឥត្ថីសហស្សាន**ន្តិ វចនមត្តតាយ វុត្តំ, សោឡសន្នំ ឥត្ថីសហស្សានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេតូតិ អត្ថោ។ **សីមន្តិនីន**ន្តិ សីមន្តធរានំ ឥត្ថីនន្តិ អត្ថោ។ ឥតិ សា ឥត្ថិភាវេ ឋត្វាបិ ទុក្ខន្ធតូចរាសី វិយ កាមេ គរហន្តីយេវ ឯវមាហ។ ទាសិយា វុត្តគាថាយ **សព្ពសមាគតាន**ន្តិ សព្ពេសំ សន្និបតិតានំ មជ្ឈេ និសីទិត្វា អវិកម្បមានា អនោសក្កមានា សាទុរសំ ភុញ្ជតូតិ អត្ថោ។ ទាសីនំ កិរ សាមិកស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា ភុញ្ជនំ នាម អប្បិយំ។ ឥតិ សា អត្តនោ អប្បិយតាយ ឯវមាហ។ **ចរាតូ**តិ ចរតុ។ **លាភេន វិកត្ថមានា**តិ លាភហេតុ កុហនកម្មំ ករោន្តី លាភសក្ការំ ឧប្បាទេន្តី ចរតូតិ អត្ថោ។ ឥមិនា សា ទាសិភាវេ ឋិតាបិ កិលេសកាមវត្ថុកាមេ គរហតិ។

ទេវតាយ វុត្តគាថាយ **អាវាសិកោ**តិ អាវាសជគ្គនកោ។ **គជង្គលាយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ តត្ថ កិរ ទព្ពសម្ភារា សុលភា។ **អាលោកសន្ធី ទិវស**ន្តិ ឯកទិវសេនេវ វាតបានំ ករោតុ។ សោ កិរ ទេវបុត្តោ កស្សបពុទ្ធកាលេ គជង្គលនគរំ និស្សាយ យោជនិកេ ជិណ្ណមហាវិហារេ អាវាសិកសង្ឃត្ថេរោ ហុត្វា ជិណ្ណវិហារេ នវកម្មំ ករោន្តោយេវ មហាទុក្ខំ អនុភវិ។ តស្មា តទេវ ទុក្ខំ អារព្ភ ឯវមាហ។ ហត្ថិនា វុត្តគាថាយ **បាសសតេហី**តិ ពហូហិ

បាសេហិ។ **ឆព្ភីតិ** ចតូសុ បាទេសុ គីវាយ កដិភាគេ ចាតិ ឆសុ ឋានេសុ។ **តុត្តេហីតិ** ទ្វិកណ្ដកាហិ ទីឃលដ្ឋីហិ។ **បាចនេហីតិ** ទសបាចនេហិ អង្កុសេហិ វា។ សោ កិរ អត្តនោ អនុភូតទុក្ខញ្ញេវ អារព្ភ ឯវមាហ។

វានរេន វុត្តគាថាយ **អលក្កមាលីតិ** អហិតុណ្ឌិកេន កណ្ឋេ បរិក្ខិបិត្វា ឋបិតាយ អលក្កមាលាយ សមន្នាគតោ។ **តិបុកណ្ណវិទ្ធោតិ** តិបុបិឡន្ធនេន បិឡន្ធកណ្ណោ។ **លដ្ឋីហតោតិ** សប្បកីឡំ សិក្ខាបយមានោ លដ្ឋិយា ហតោ ហុត្វា។ ឯសោបិ អហិតុណ្ឌិកស្ស ហត្ថេ អត្តនោ អនុភូតទុក្ខមេវ សន្ធាយ ឯវមាហ។

ឯវំ តេហិ តេរសហិ ជនេហិ សបថេ កតេ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “កទាចិ ឥមេ ‘អយំ អនដ្ឋមេវ នដ្ឋន្តិ កថេតី’តិ មយិ អាសង្កំ ករេយ្យុំ, អហម្បិ សបថំ ករោមី”តិ។ អថ នំ ករោន្តោ ចុទ្ទសមំ គាថមាហ –

៩១. “យោ វេ អនដ្ឋំវ នដ្ឋន្តិ ចាហ, កាមេវ សោ លភតំ ភុញ្ជតញ្ច;
អគារមជ្ឈេ មរណំ ឧបេតុ, យោ វា ភោន្តោ សង្កតិ កញ្ចិទេវា”តិ។

តត្ថ **ភោន្តោតិ** អាលបនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភវន្តោ យោ អនដ្ឋេ កោដ្ឋាសេ “នដ្ឋំ មេ”តិ វទតិ, យោ វា តុម្ហេសុ កញ្ចិ អាសង្កតិ, សោ បញ្ច កាមគុណេ លភតុ ចេវ ភុញ្ជតុ ច, រមណីយមេវ បព្ពជ្ជំ អលភិត្វា អគារមជ្ឈេយេវ មរតូតិ។

ឯវំ ឥសីហិ សបថេ កតេ សក្កោ ភាយិត្វា “អហំ ឥមេ វីមំសន្តោ ភិសានិ អន្តរធាបេសិំ។ ឥមេ ច ឆឌ្ឌិតខេឡបិណ្ឌំ វិយ កាមេ គរហន្តា សបថំ ករោន្តិ, កាមេ គរហការណំ តេ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទិស្សមានរូបោ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា បុច្ឆន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៩២. “យទេសមានា វិចរន្តិ លោកេ, ឥដ្ឋញ្ច កន្តញ្ច ពហូនមេតំ;
បិយំ មនុញ្ញំ ចិធ ជីវលោកេ, កស្មា ឥសយោ នប្បសំសន្តិ កាមេ”តិ។

តត្ថ **យទេសមានាតិ** យំ វត្ថុកាមំ កិលេសកាមញ្ច កសិគោរក្ខាទីហិ សមវិសមកម្មេហិ បរិយេសមានា សត្តា លោកេ វិចរន្តិ, ឯតំ ពហូនំ ទេវមនុស្សានំ ឥដ្ឋញ្ច កន្តញ្ច បិយញ្ច មនុញ្ញញ្ច, កស្មា ឥសយោ នប្បសំសន្តិ កាមេតិ អត្ថោ។ “**កាមេ**”តិ ឥមិនា តំ វត្ថុំ សរូបតោ ទស្សេតិ។

អថស្ស បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ មហាសត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៩៣. “កាមេសុ វេ ហញ្ញរេ ពជ្ឈរេ ច, កាមេសុ ទុក្ខញ្ច ភយញ្ច ជាតំ;
កាមេសុ ភូតាធិបតី បមត្តា, បាបានិ កម្មានិ ករោន្តិ មោហា។

៩៤. “តេ បាបធម្មា បសវេត្វ បាបំ, កាយស្ស ភេទា និរយំ វជន្តិ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, តស្មា ឥសយោ នប្បសំសន្តិ កាមេ”តិ។

តត្ថ **កាមេសូតិ** កាមហេតុ, កាមេ និស្សាយ កាយទុច្ចរិតាទីនិ ករោន្តីតិ អត្ថោ។ **ហញ្ញរេតិ** ទណ្ឌាទីហិ ហញ្ញន្តិ។ **ពជ្ឈរេតិ** រជ្ជុពន្ធនាទីហិ ពជ្ឈន្តិ។ **ទុក្ខន្តិ** កាយិកចេតសិកំ អសាតំ ទុក្ខំ។ **ភយន្តិ** អត្តានុវាទាទិកំ សព្ពម្បិ ភយំ។ **ភូតាធិបតីតិ** សក្កំ អាលបតិ។ **អាទីនវន្តិ** ឯវរូបំ ទោសំ។ សោ បនេស អាទីនវោ ទុក្ខក្ខន្ធាទីហិ សុត្តេហិ (ម. និ. ១.១៦៣-១៨០) ទីបេតព្ពោ។

សក្កោ មហាសត្តស្ស កថំ សុត្វា សំវិគ្គមានសោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៩៥. “វីមំសមានោ ឥសិនោ ភិសានិ, តីរេ គហេត្វាន ថលេ និធេសិំ;
សុទ្ធា អបាបា ឥសយោ វសន្តិ, ឯតានិ តេ ព្រហ្មចារី ភិសានី”តិ។

តត្ថ **វីមំសមានោតិ** ភន្តេ, អហំ “ឥមេ ឥសយោ កាមាធិមុត្តា វា, នោ វា”តិ វីមំសន្តោ។ **ឥសិនោតិ** ឥតរមហេសិនោ សន្តកានិ ភិសានិ។ **តីរេ គហេត្វានាតិ** តីរេ និក្ខិត្តានិ គហេត្វា ថលេ ឯកមន្តេ និធេសិំ។ **សុទ្ធាតិ** ឥទានិ មយា តុម្ហាកំ សបថកិរិយាយ ញាតំ “ឥមេ ឥសយោ សុទ្ធា អបាបា ហុត្វា វសន្តី”តិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ គាថមាហ –

៩៦. “ន តេ នដា នោ បន កីឡនេយ្យា, ន ពន្ធវា នោ បន តេ សហាយា;

កិស្មិំ វុបត្ថម្ភ សហស្សនេត្ត, ឥសីហិ ត្វំ កីឡសិ ទេវរាជា”តិ។

តត្ថ **ន តេ នដា នោ**តិ ទេវរាជ, មយំ តវ នដា វា កីឡិតព្ពយុត្តកា វា កេចិ ន ហោម, នាបិ តវ ញាតកា, ន សហាយា, អថ ត្វំ កឹ វា ឧបត្ថម្ភំ កត្វា កឹ និស្សាយ ឥសីហិ សទ្ធិំ កីឡសីតិ អត្ថោ។

អថ នំ សក្កោ ខមាបេន្តោ វីសតិមំ គាថមាហ –

៩៧. “អាចរិយោ មេសិ បិតា ច មយ្ហំ, ឯសា បតិដ្ឋា ខលិតស្ស ព្រហ្មេ;
ឯកាបរាធំ ខម ភូរិបញ្ញ, ន បណ្ឌិតា កោធពលា ភវន្តី”តិ។

តត្ថ **ឯសា បតិដ្ឋា**តិ ឯសា តវ បាទច្ឆាយា អជ្ជ មម ខលិតស្ស អបរទ្ធស្ស បតិដ្ឋា ហោតុ។ **កោធពលា**តិ បណ្ឌិតា នាម ខន្តិពលា ភវន្តិ, ន កោធពលាតិ។

អថ មហាសត្តោ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ខមិត្វា សយំ ឥសិគណំ ខមាបេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៩៨. “សុវាសិតំ ឥសិនំ ឯករត្តំ, យំ វាសវំ ភូតបតិទ្ទសាម;
សព្ពេវ ភោន្តោ សុមនា ភវន្តុ, យំ ព្រាហ្មណោ បច្ចុបាទី ភិសានី”តិ។

តត្ថ **សុវាសិតំ ឥសិនំ ឯករត្ត**ន្តិ អាយស្មន្តានំ ឥសីនំ ឯករត្តម្បិ ឥមស្មិំ អរញ្ញេ វសិតំ សុវសិតមេវ។ កឹការណា? យំ វាសវំ ភូតបតី អទ្ទសាម, សចេ ហិ មយំ នគរេ អវសិម្ហ, ឥមំ ន អទ្ទសាម។ **ភោន្តោ**តិ ភវន្តោ សព្ពេបិ សុមនា ភវន្តុ, តុស្សន្តុ, សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ខមន្តុ។ កឹការណា? **យំ ព្រាហ្មណោ បច្ចុបាទី ភិសានិ,** យស្មា តុម្ហាកំ អាចរិយោ ភិសានិ បដិលភីតិ។

សក្កោ ឥសិគណំ វន្ទិត្វា ទេវលោកមេវ គតោ។ ឥសិគណោបិ ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតា សបថំ កត្វា កិលេសេ បជហឹសូ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ ជាតកំ សមោធានេន្តោ បុន សត្ថា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៩៩. “អហញ្ច សារិបុត្តោ ច, មោគ្គល្លានោ ច កស្សបោ;
អនុរុទ្ធោ បុណ្ណោ អានន្ទោ, តទាសុំ សត្ត ភាតរោ។

១០០. “ភគិនី ឧប្បលវណ្ណា ច, ទាសី ខុជ្ជុត្តរា តទា;
ចិត្តោ គហបតិ ទាសោ, យក្ខោ សាតាគិរោ តទា។

១០១. “បាលិលេយ្យោ តទា នាគោ, មធុទោ សេដ្ឋវានរោ;
កាឡុទាយី តទា សក្កោ, ឯវំ ធារេថ ជាតក”ន្តិ។

ភិសជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៨៩] ៦. សុរុចិជាតកវណ្ណនា

មហេសី សុរុចិនោ ភរិយាតិ ឥទំ សត្ថា សាវត្ថិំ ឧបនិស្សាយ មិគារមាតុបាសាទេ វិហរន្តោ វិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ លទ្ធេ អដ្ឋ វរេ អារព្ភ កថេសិ។ សា ហិ ឯកទិវសំ ជេតវនេ ធម្មកថំ សុត្វា ភគវន្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេន ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។ តស្សា បន រត្តិយា អច្ចយេន ចាតុទ្ទីបិកោ មហាមេឃោ បាវស្សិ។ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “យថា, ភិក្ខវេ, ជេតវនេ វស្សតិ, ឯវំ ចតូសុ ទីបេសុ វស្សតិ, ឱវស្សាបេថ, ភិក្ខវេ, កាយំ, អយំ បច្ឆិមកោ ចាតុទ្ទីបិកោ មហាមេឃោ”តិ វត្វា ឱវស្សាបិតកាយេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឥទ្ធិពលេន ជេតវនេ អន្តរហិតោ វិសាខាយ កោដ្ឋកេ បាតុរហោសិ។ ឧបាសិកា “អច្ឆរិយំ វត ភោ, អព្ភុតំ វត ភោ, តថាគតស្ស មហិទ្ធិកតា មហានុភាវតា, យត្រ ហិ នាម ជាណុកមត្តេសុបិ ឱឃេសុ វត្តមានេសុ កដិមត្តេសុបិ ឱឃេសុ វត្តមានេសុ ន ហិ នាម ឯកភិក្ខុស្សបិ បាទា វា ចីវរានិ វា អល្លានិ ភវិស្សន្តី”តិ ហដ្ឋា ឧទគ្គា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា កតភត្តកិច្ចំ ភគវន្តំ ឯតទវោច “អដ្ឋាហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ វរានិ យាចាមី”តិ។ “អតិក្កន្តវរា ខោ, វិសាខេ, តថាគតា”តិ។ “យានិ ច, ភន្តេ, កប្បិយានិ យានិ ច អនវជ្ជានី”តិ។ “វទេហិ វិសាខេ”តិ។ “ឥច្ឆាមហំ,

ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស យាវជីវំ វស្សិកសាដិកំ ទាតុំ, អាគន្តុកភត្តំ ទាតុំ, គមិកភត្តំ ទាតុំ, គិលានភត្តំ ទាតុំ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ ទាតុំ, គិលានភេសជ្ជំ ទាតុំ, ធុវយាគុំ ទាតុំ, ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស យាវជីវំ ឧទកសាដិកំ ទាតុ”ន្តិ។

សត្ថា “កំ បន ត្វំ, វិសាខេ, អត្ថវសំ សម្បស្សមានា តថាគតំ អដ្ឋ វរានិ យាចសី”តិ បុច្ឆិត្វា តាយ វរានិសំសេ កថិតេ “សាធុ សាធុ, វិសាខេ, សាធុ ខោ ត្វំ, វិសាខេ, ឥមំ អានិសំសំ សម្បស្សមានា តថាគតំ អដ្ឋ វរានិ យាចសី”តិ វត្វា “អនុជានាមិ តេ, វិសាខេ, អដ្ឋ វរានី”តិ អដ្ឋ វរេ ទត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ អថេកទិវសំ សត្ថរិ បុព្ពារាមេ វិហរន្តេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, វិសាខា មហាឧបាសិកា មាតុគាមត្តភាវេ ឋត្វាបិ ទសពលស្ស សន្តិកេ អដ្ឋ វរេ លភិ, អហោ មហាគុណា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, វិសាខា ឥទានេវ មម សន្តិកា វរេ លភតិ, បុព្ពេបេសា លភិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មិថិលាយំ សុរុចិ នាម រាជា រជ្ជំ ការេន្តោ បុត្តំ បដិលភិត្វា តស្ស “សុរុចិកុមារោ”ត្វេវ នាមំ អកាសិ។ សោ វយប្បត្តោ “តក្កសិលាយំ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ គន្ត្វា នគរទ្វារេ សាលាយំ និសីទិ។ ពារាណសិរញ្ញោបិ បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោ នាម តថេវ គន្ត្វា សុរុចិកុមារស្ស និសិន្នផលកេយេវ និសីទិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ បុច្ឆិត្វា វិស្សាសិកា ហុត្វា ឯកតោវ អាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាចរិយភាគំ ទត្វា សិប្បំ បដ្ឋបេត្វា ន ចិរស្សេវ និដ្ឋិតសិប្បា អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា ថោកំ មគ្គំ ឯកតោវ គន្ត្វា ទ្វេធាបថេ ឋិតា អញ្ញមញ្ញំ អាលិង្គិត្វា មិត្តធម្មានុរក្ខណត្ថំ កតិកំ ករិំសុ “សចេ មម បុត្តោ ជាយតិ, តវ ធីតា, តវ បុត្តោ, មម ធីតា, តេសំ អាវាហវិវាហំ ករិស្សាមា”តិ។ តេសុ រជ្ជំ ការេន្តេសុ សុរុចិមហារាជស្ស បុត្តោ ជាយិ, “សុរុចិកុមារោ”ត្វេវស្ស នាមំ ករិំសុ។ ព្រហ្មទត្តស្ស ធីតា ជាយិ, “សុមេធា”តិស្សា នាមំ ករិំសុ។

សុរុចិកុមារោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ គន្ត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគច្ឆិ។ អថ នំ បិតា រជ្ជេ អភិសិញ្ចិតុកាមោ ហុត្វា “សហាយស្ស កិរ មេ ពារាណសិរញ្ញោ ធីតា អត្ថិ, តមេវស្ស អគ្គមហេសិំ ករិស្សាមី”តិ តស្សា អត្ថាយ ពហុំ បណ្ណាការំ ទត្វា អមច្ចេ បេសេសិ។ តេសំ អនាគតកាលេយេវ ពារាណសិរាជា ទេវិំ បុច្ឆិ “ភទ្ទេ, មាតុគាមស្ស នាម កិំ អតិរេកទុក្ខ”ន្តិ? “សបត្តិរោសទុក្ខំ ទេវា”តិ។ “តេន ហិ, ភទ្ទេ, អម្ហាកំ ឯកំ ធីតរំ សុមេធាទេវិំ តម្ហា ទុក្ខា មោចេត្វា យោ ឯតំ ឯកិកមេវ គណ្ហិស្សតិ, តស្ស ទស្សាមា”តិ អាហ។ សោ តេហិ អមច្ចេហិ អាគន្ត្វា តស្សា នាមេ គហិតេ “តាតា, កាមំ មយា បុព្ពេ មយ្ហំ សហាយស្ស បដិញ្ញា កតា, ឥមំ បន មយំ ឥត្ថិយដាយ អន្តរេ ន ខិបិតុកាមា, យោ ឯតំ ឯកិកមេវ គណ្ហាតិ, តស្ស ទាតុកាមម្ហា”តិ អាហ។ តេ រញ្ញោ សន្តិកំ បហិណិំសុ។ រាជា បន “អម្ហាកំ រជ្ជំ មហន្តំ, សត្តយោជនិកំ មិថិលនគរំ, តីណិ យោជនសតានិ រដ្ឋបរិច្ឆេទោ, ហេដ្ឋិមន្តេន សោឡស ឥត្ថិសហស្សានិ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ន រោចេសិ។

សុរុចិកុមារោ បន សុមេធាយ រូបសម្បទំ សុត្វា សវនសំសគ្គេន ពជ្ឈិត្វា “អហំ តំ ឯកិកមេវ គណ្ហិស្សាមិ, ន មយ្ហំ ឥត្ថិយដាយ អត្ថោ, តមេវ អានេន្តូ”តិ មាតាបិតូនំ បេសេសិ។ តេ តស្ស មនំ អភិន្ទិត្វា ពហុំ ធនំ បេសេត្វា មហន្តេន បរិវារេន តំ អានេត្វា កុមារស្ស អគ្គមហេសិំ កត្វា ឯកតោវ អភិសិញ្ចិំសុ។ សោ សុរុចិមហារាជា នាម ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ តាយ សទ្ធិំ បិយសំវាសំ វសិ។ សា បន ទស វស្សសហស្សានិ តស្ស គេហេ វសន្តី នេវ បុត្តំ, ន ធីតរំ លភិ។ អថ នាគរា សន្និបតិត្វា រាជង្គណេ ឧបក្កោសិត្វា “កិមេត”ន្តិ វុត្តេ “រញ្ញោ ទោសោ នត្ថិ, វំសានុបាលកោ បន វោ បុត្តោ ន វិជ្ជតិ, តុម្ហាកំ ឯកាវ ទេវី, រាជកុលេ ច នាម ហេដ្ឋិមន្តេន សោឡសហិ ឥត្ថិសហស្សេហិ ភវិតព្ពំ, ឥត្ថិយដំ គណ្ហ, ទេវ, អទ្ធា តាសុ បុញ្ញវតី បុត្តំ លភិស្សតី”តិ វត្វា “តាតា, កិំ កថេថ, ‘អហំ អញ្ញំ ន គណ្ហិស្សាមី’តិ បដិញ្ញំ ទត្វា មយា ឯសា អានីតា, ន សក្កា មុសាវាទំ កាតុំ, ន មយ្ហំ ឥត្ថិយដាយ អត្ថោ”តិ រញ្ញា បដិក្ខិត្តា បក្កមិំសុ។

សុមេធា តំ កថំ សុត្វា “រាជា តាវ សច្ចវាទិតាយ អញ្ញា ឥត្ថិយោ ន អានេសិ, អហមេវ បនស្ស អានេស្សាមី”តិ រញ្ញោ មាតុសមភរិយដ្ឋានេ ឋត្វា អត្តនោ រុចិយាវ ខត្តិយកញ្ញានំ សហស្សំ, អមច្ចកញ្ញានំ សហស្សំ, គហបតិកញ្ញានំ សហស្សំ, សព្ពសមយនាដកិត្ថីនំ សហស្សន្តិ ចត្តារិ ឥត្ថិសហស្សានិ អានេសិ។ តាបិ ទស វស្សសហស្សានិ រាជកុលេ វសិត្វា នេវ បុត្តំ, ន ធីតរំ លភិំសុ។ ឯតេនេវុបាយេន អបរានិបិ តិក្ខត្តុំ ចត្តារិ ចត្តារិ សហស្សានិ អានេសិ។ តាបិ នេវ បុត្តំ, ន ធីតរំ លភិំសុ។ ឯត្តាវតា សោឡស ឥត្ថិសហស្សានិ អហេសុំ។ ចត្តាលីស វស្សសហស្សានិ អតិក្កមិំសុ, តានិ តាយ ឯកិកាយ វុត្ថេហិ ទសហិ សហស្សេហិ សទ្ធិំ បញ្ញាស វស្សសហស្សានិ ហោន្តិ។ អថ នាគរា សន្និបតិត្វា បុន ឧបក្កោសិត្វា “កិមេត”ន្តិ វុត្តេ “ទេវ, តុម្ហាកំ ឥត្ថិយោ បុត្តំ បត្ថេតុំ អាណាបេថា”តិ វទិំសុ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “តុម្ហេ បុត្តំ បត្ថេថា”តិ អាហ។ តា តតោ បដ្ឋាយ បុត្តំ បត្ថយមានា នានាទេវតា នមស្សន្តិ, នានាវតានិ ចរន្តិ, បុត្តោ នុប្បជ្ជតេវ។ អថ រាជា សុមេធំ អាហ “ភទ្ទេ, ត្វម្បិ បុត្តំ បត្ថេហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ បន្នរសឧបោសថទិវសេ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ ឧបោសថំ សមាទាយ

សិរិគព្ភេ សិលានិ អាវជ្ជមានា កប្បិយមញ្ចកេ និសីទិ ។ សេសា អជវតគោវតា ហុត្វា បុត្តំ អលភិត្វា ឧយ្យានំ អគមំសុ។

សុមេធាយ សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ តទា សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ "សុមេធា បុត្តំ បត្ថេតិ, បុត្តមស្សា ទស្សាមិ, ន ខោ បន សក្កា យំ វា តំ វា ទាតុំ, អនុច្ឆវិកមស្សា បុត្តំ ឧបធារេស្សាមី"តិ ឧបធារេន្តោ នឡការទេវបុត្តំ បស្សិ។ សោ ហិ បុញ្ញសម្បន្នោ សត្តោ បុរិមត្តភាវេ ពារាណសិយំ វសន្តោ វប្បកាលេ ខេត្តំ គច្ឆន្តោ ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា ទាសកម្មករេ "វបថា"តិ បហិណិ។ សយំ និវត្តិត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ គេហំ នេត្វា ភោជេត្វា បុន គង្គាតីរំ អានេត្វា បុត្តេន សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា ឧទុម្ពរភិត្តិបាទំ នឡភិត្តិកំ បណ្ណសាលំ កត្វា ទ្វារំ យោជេត្វា ចង្កមំ កត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ តត្ថេវ តេមាសំ វសាបេត្វា វុត្ថវស្សំ ទ្វេ បិតាបុត្តា តិចីវរេន អច្ឆាទេត្វា ឧយ្យោជេសុំ។ ឯតេនេវ និយាមេន សត្តដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ តាយ បណ្ណសាលាយ វសាបេត្វា តិចីវរានិ អទំសុ។ "ទ្វេ បិតាបុត្តា នឡការា ហុត្វា គង្គាតីរេ វេឡុំ ឧបធារេន្តា បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា ឯវមកំសូ"តិបិ វទន្តិយេវ។

តេ កាលំ កត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិត្វា ឆសុ កាមាវចរសគ្គេសុ អនុលោមបដិលោមេន មហន្តំ ទេវិស្សរិយំ អនុភវន្តា វិចរន្តិ។ តេ តតោ ចវិត្វា ឧបរិទេវលោកេ និព្ពត្តិតុកាមា ហោន្តិ។ សក្កោ តថា គតភាវំ ញត្វា តេសុ ឯកស្ស វិមានទ្វារំ គន្ត្វា តំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឋិតំ អាហ – "មារិស, តយា មនុស្សលោកំ គន្តុំ វដ្ដតី"តិ។ "មហារាជ, មនុស្សលោកោ នាម ជេគុច្ឆោ បដិកូលោ, តត្ថ ឋិតា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវលោកំ បត្ថេន្តិ, តត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សាមី"តិ។ "មារិស, ទេវលោកេ បរិភុញ្ជិតព្ពសម្បត្តឹ មនុស្សលោកេ បរិភុញ្ជិស្សសិ, បញ្ចវីសតិយោជនុព្ពេធេ នវយោជនអាយាមេ អដ្ឋយោជនវិត្ថារេ រតនបាសាទេ វសិស្សសិ, អធិវាសេហី"តិ។ សោ អធិវាសេសិ។ សក្កោ តស្ស បដិញ្ញំ គហេត្វា ឥសិវេសេន រាជុយ្យានំ គន្ត្វា តាសំ ឥត្ថីនំ ឧបរិ អាកាសេ ចង្កមន្តោ អត្តានំ ទស្សេត្វា "កស្សាហំ បុត្តវរំ ទម្មិ, កា បុត្តវរំ គណ្ហិស្សតី"តិ អាហ។ "ភន្តេ, មយ្ហំ ទេហិ, មយ្ហំ ទេហី"តិ សោឡស ឥត្ថិសហស្សានិ ហត្ថេ ឧក្ខិបឹសុ។ តតោ សក្កោ អាហ – "អហំ សីលវតីនំ បុត្តំ ទម្មិ, តុម្ហាកំ កឹ សីលំ, កោ អាចារោ"តិ។ តា ឧក្ខិត្តហត្ថេ សមញ្ឆិត្វា "សចេ សីលវតិយា ទាតុកាមោ, សុមេធាយ សន្តិកំ គច្ឆាហី"តិ វទឹសុ។ សោ អាកាសេនេវ គន្ត្វា តស្សា វាសាគារេ សីហបញ្ជរេ អដ្ឋាសិ។

អថស្សា តា ឥត្ថិយោ អារោចេសុំ "ឯថ, ទេវិ, សក្កោ ទេវរាជា 'តុម្ហាកំ បុត្តវរំ ទស្សាមី'តិ អាកាសេនាគន្ត្វា សីហបញ្ជរេ ឋិតោ"តិ។ សា គរុបរិហារេនាគន្ត្វា សីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេត្វា "សច្ចំ កិរ, ភន្តេ, តុម្ហេ សីលវតិយា បុត្តវរំ ទេថា"តិ អាហ។ "អាម ទេវី"តិ។ "តេន ហិ មយ្ហំ ទេថា"តិ។ "កឹ បន តេ សីលំ, កថេហិ, សចេ មេ រុច្ចតិ, ទស្សាមិ តេ បុត្តវរ"ន្តិ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា "តេន ហិ សុណាហី"តិ វត្វា អត្តនោ សីលគុណំ កថេន្តី បន្នរស គាថា អភាសិ –

១០២. "មហេសី សុរុចិនោ ភរិយា, អានីតា បឋមំ អហំ;
ទស វស្សសហស្សានិ, យំ មំ សុរុចិមានយិ។

១០៣. "សាហំ ព្រាហ្មណ រាជានំ, វេទេហំ មិថិលគ្គហំ;
នាភិជានាមិ កាយេន, វាចាយ ឧទ ចេតសា;
សុរុចឹ អតិមញ្ញិត្ថ, អាវិ វា យទិ វា រហោ។

១០៤. "ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ ឥសេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា។

១០៥. "ភត្តុ មម សស្សុ មាតា, បិតា ចាបិ ច សស្សុរោ;
តេ មំ ព្រហ្មេ វិនេតារោ, យាវ អដ្ឋំសុ ជីវិតំ។

១០៦. "សាហំ អហឹសារតិនី, កាមសា ធម្មចារិនី;
សក្កច្ចំ តេ ឧបដ្ឋាសឹ, រត្តិន្ទិវមតន្ទិតា។

១០៧. "ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ ឥសេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា។

១០៨. "សោឡសិត្ថិសហស្សានិ , សហភរិយានិ ព្រាហ្មណ;
តាសុ ឥស្សា វា កោធោ វា, នាហុ មយ្ហំ កុទាចនំ។

១០៩. "ហិតេន តាសំ នន្ទាមិ, ន ច មេ កាចិ អប្បិយា;

អត្តានំវានុកម្បាមិ, សទា សព្ពា សបត្តិយោ។

១១០. “ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ តវ សេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា។

១១១. “ទាសេ កម្មករេ បេស្សេ, យេ ចញ្ញេ អនុជីវិនោ;
បេសេមិ សហធម្មេន, សទា បមុទិតិន្ទ្រិយា។

១១២. “ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ តវ សេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា។

១១៣. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, អញ្ញេ ចាបិ វនិព្ពកេ;
តប្បេមិ អន្នបានេន, សទា បយតបាណិនី។

១១៤. “ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ តវ សេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា។

១១៥. “ចាតុទ្ទសី បញ្ចទ្ទសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
បាដិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ;
ឧបោសថំ ឧបវសាមិ, សទា សីលេសុ សំវុតា។

១១៦. “ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ តវ សេ;
មុសា មេ ភណមានាយ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា”តិ។

តត្ថ **មហេសី**តិ អគ្គមហេសី។ **សុរុចិនោ**តិ សុរុចិរញ្ញោ។ **បឋម**ន្តិ សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ សព្ពបឋមំ។ **យំ ម**ន្តិ យស្មិំ កាលេ មំ សុរុចិ អានយិ, តតោ បដ្ឋាយ អហំ ទស វស្សសហស្សានិ ឯកិកាវ ឥមស្មិំ គេហេ វសិំ។ **អតិមញ្ញិត្ថា**តិ មុហុត្តម្បិ សម្មុខា វា បរម្មុខា វា អតិមញ្ញិន្តិ ឥទំ អតិក្កមិត្វា មញ្ញនំ ន ជានាមិ ន សរាមិ។ **ឥសេ**តិ តំ អាលបតិ។

តេ មន្តិ សសុរោ ច សស្សុ ចាតិ តេ ឧភោបិ មំ **វិនេតារោ,** តេហិ វិនីតា អម្ហិ, តេ មេ យាវ ជីវិំសុ, តាវ ឱវាទមទំសុ។ **អហិំសារតិនី**តិ អហិំសាសង្ខាតាយ រតិយា សមន្នាគតា។ មយា ហិ កុន្ថកិបិល្លិកោបិ ន ហឹសិតបុព្ពោ។ **កាមសា**តិ ឯកន្តេនេវ។ **ធម្មចារិនី**តិ ទសកុសលកម្មបថេសុ បូរេមិ។ **ឧបដ្ឋាសិ**ន្តិ បាទបរិកម្មាទីនិ កិច្ចានិ ករោន្តី ឧបដ្ឋហិំ។

សហភរិយានីតិ មយា សហ ឯកសាមិកស្ស ភរិយភូតានិ។ **នាហុ**តិ កិលេសំ និស្សាយ ឥស្សាធម្មោ វា កោធធម្មោ វា មយ្ហំ ន ភូតបុព្ពោ។ **ហិតេនា**តិ យំ តាសំ ហិតំ, តេនេវ នន្ទាមិ, ឧរេ វុត្ថធីតរោ វិយ តា ទិស្វា តុស្សាមិ។ **កាចី**តិ តាសុ ឯកាបិ មយ្ហំ អប្បិយា នាម នត្ថិ, សព្ពាបិ បិយកាយេវ។ **អនុកម្បាមី**តិ មុទុចិត្តេន សព្ពា សោឡសសហស្សាបិ តា អត្តានំ វិយ អនុកម្បាមិ។

សហធម្មេនាតិ នយេន ការណេន យោ យំ កាតុំ សក្កោតិ, តំ តស្មិំ កម្មេ បយោជេមីតិ អត្ថោ។ **បមុទិតិន្ទ្រិយា**តិ បេសេន្តី ច និច្ចំ បមុទិតិន្ទ្រិយាវ ហុត្វា បេសេមិ, “អរេ ទុដ្ឋ ទាស ឥទំ នាម ករោហី”តិ ឯវំ កុជ្ឈិត្វា ន មេ កោចិ កត្ថចិ បេសិតបុព្ពោ។ **បយតបាណិនី**តិ ធោតហត្ថា បសារិតហត្ថាវ ហុត្វា។ **បាដិហារិយបក្ខញ្ចា**តិ អដ្ឋមីចាតុទ្ទសីបន្នរសីនំ បច្ចុគ្គមនានុគ្គមនវសេន ចត្តារោ ទិវសា។ **សទា**តិ និច្ចកាលំ បញ្ចសុ សីលេសុ សំវុតា, តេហិ បិហិតគោបិតត្តភាវាវ ហោមីតិ។

ឯវំ តស្សា គាថាយ សតេនបិ សហស្សេនបិ វណ្ណិយមានានំ គុណានំ បមាណំ នាម នត្ថិ, តាយ បន្នរសហិ គាថាហិ អត្តនោ គុណានំ វណ្ណិតកាលេយេវ សក្កោ អត្តនោ ពហុករណីយតាយ តស្សា កថំ អវិច្ឆិន្ទិត្វា “បហូតា អព្ភុតាយេវ តេ គុណា”តិ តំ បសំសន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១១៧. “សព្ពេវ តេ ធម្មគុណា, រាជបុត្តិ យសស្សិនិ;
សំវិជ្ជន្តិ តយិ ភទ្ទេ, យេ ត្វំ កិត្តេសិ អត្តនិ។

១១៨. “ខត្តិយោ ជាតិសម្បន្នោ, អភិជាតោ យសស្សិមា;
ធម្មរាជា វិទេហានំ, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតេ តវា”តិ។

តត្ថ **ធម្មគុណា**តិ សភាវគុណា ភូតគុណា។ **សំវិជ្ជន្តី**តិ យេ តយា វុត្តា, តេ សព្ពេវ តយិ ឧបលព្ភន្តិ។ **អភិជាតោ**តិ អតិជាតោ សុទ្ធជាតោ។ **យសស្សិមា**តិ យសសម្បន្នេន បរិវារសម្បន្នេន សមន្នាគតោ។ **ឧប្បជ្ជតេ**តិ ឯវរូបោ បុត្តោ តវ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, មា ចិន្តយីតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា សោមនស្សជាតា តំ បុច្ឆន្តី ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១១៩. “ទុម្មី រជោជល្លធរោ, អឃេ វេហាយសំ ឋិតោ;
មនុញ្ញំ ភាសសេ វាចំ, យំ មយ្ហំ ហទយង្គមំ។

១២០. “ទេវតានុសិ សគ្គម្ហា, ឥសិ វាសិ មហិទ្ធិកោ;
កោ វាសិ ត្វំ អនុប្បត្តោ, អត្តានំ មេ បវេទយា”តិ។

តត្ថ **ទុម្មី**តិ អនញ្ជិតាមណ្ឌិតោ សក្កោ អាគច្ឆន្តោ រមណីយេន តាបសវេសេន អាគតោ, បព្ពជិតវេសេន អាគតត្តា បន សា ឯវមាហ។ **អឃេ**តិ អប្បដិឃេ ឋានេ។ **យំ មយ្ហ**ន្តិ យំ ឯតំ មនុញ្ញំ វាចំ មយ្ហំ ភាសសិ, តំ ភាសមានោ ត្វំ ទេវតានុសិ សគ្គម្ហា ឥធាគតោ។ **ឥសិ វាសិ មហិទ្ធិកោ**តិ យក្ខាទីសុ កោ វា ត្វំ អសិ ឥធានុប្បត្តោ, អត្តានំ មេ បវេទយ, យថាភូតំ កថេហីតិ វទតិ។

សក្កោ តស្សា កថេន្តោ ឆ គាថា អភាសិ –

១២១. “យំ ទេវសង្ឃា វន្ទន្តិ, សុធម្មាយំ សមាគតា;
សោហំ សក្កោ សហស្សក្ខោ, អាគតោស្មិ តវន្តិកេ។

១២២. “ឥត្ថិយោ ជីវលោកស្មិំ, យា ហោតិ សមចារិនី;
មេធាវិនី សីលវតី, សស្សុទេវា បតិព្ពតា។

១២៣. “តាទិសាយ សុមេធាយ, សុចិកម្មាយ នារិយា;
ទេវា ទស្សនមាយន្តិ, មានុសិយា អមានុសា។

១២៤. “ត្វញ្ច ភទ្ទេ សុចិណ្ណេន, បុព្ពេ សុចរិតេន ច;
ឥធ រាជកុលេ ជាតា, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី។

១២៥. “អយញ្ច តេ រាជបុត្តិ, ឧភយត្ថ កដគ្គហោ;
ទេវលោកូបបត្តី ច, កិត្តី ច ឥធ ជីវិតេ។

១២៦. “ចិរំ សុមេធេ សុខិនី, ធម្មមត្តនិ បាលយ;
ឯសាហំ តិទិវំ យាមិ, បិយំ មេ តវ ទស្សន”ន្តិ។

តត្ថ **សហស្សក្ខោ**តិ អត្ថសហស្សស្ស តំមុហុត្តំ ទស្សនវសេន សហស្សក្ខោ។ **ឥត្ថិយោ**តិ ឥត្ថី។ **សមចារិនី**តិ តីហិ ទ្វារេហិ សមចរិយាយ សមន្នាគតា។ **តាទិសាយា**តិ តថារូបាយ។ **សុមេធាយា**តិ សុបញ្ញាយ។ **ឧភយត្ថ កដគ្គហោ**តិ អយំ តវ ឥមស្មិញ្ច អត្តភាវេ អនាគតេ ច ជយគ្គាហោ។ តេសុ អនាគតេ ទេវលោកុប្បត្តិ ច ឥធ ជីវិតេ បវត្តមានេ កិត្តិ ចាតិ អយំ ឧភយត្ថ កដគ្គហោ នាម។ **ធម្ម**ន្តិ ឯវំ សភាវគុណំ ចិរំ អត្តនិ បាលយ។ **ឯសាហ**ន្តិ ឯសោ អហំ។ **បិយំ មេ**តិ មយ្ហំ តវ ទស្សនំ បិយំ។

ទេវលោកេ បន មេ កិច្ចករណីយំ អត្ថិ, តស្មា គច្ឆាមិ, ត្វំ អប្បមត្តា ហោហីតិ តស្សា ឱវាទំ ទត្វា បក្កាមិ។ នឡការទេវបុត្តោ បន បច្ចូសកាលេ ចវិត្វា តស្សា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ, រាជា គព្ភស្ស បរិហារំ អទាសិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ, “មហាបនាទោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ ឧភយរដ្ឋវាសិនោ “សាមិបុត្តស្ស នោ ខីរមូល”ន្តិ ឯកេកំ កហាបណំ រាជង្គណេ ខិបឹសុ, មហាធនរាសិ អហោសិ។ រញ្ញោ បដិក្ខិត្តាបិ “សាមិបុត្តស្ស នោ វឌ្ឍិតកាលេ បរិព្ពយោ ភវិស្សតី”តិ អគ្គហេត្វាវ បក្កមឹសុ។ កុមារោ បន មហាបរិវារេន វឌ្ឍិត្វា វយប្បត្តោ សោឡសវស្សកាលេយេវ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បាបុណិ។ រាជា បុត្តស្ស វយំ ឱលោកេត្វា ទេវឹ អាហ – “ភទ្ទេ, បុត្តស្ស មេ រជ្ជាភិសេកកាលោ, រមណីយមស្ស បាសាទំ ការេត្វា អភិសេកំ ករិស្សាមី”តិ។ សា “សាធុ ទេវា”តិ សម្បដិច្ឆិ។ រាជា វត្ថុវិជ្ជាចរិយេ បក្កោសាបេត្វា “តាតា, វឌ្ឍកឹ គហេត្វា អម្ហាកំ និវេសនតោ អវិទូរេ បុត្តស្ស មេ បាសាទំ មាបេថ, រជ្ជេន នំ អភិសិញ្ចិស្សាមា”តិ អាហ។ តេ “សាធុ, ទេវា”តិ ភូមិប្បទេសំ វីមំសន្តិ។

តស្មិំ ខណេ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ តំ ការណំ ញត្វា វិស្សកម្មំ អាមន្តេត្វា “គច្ឆ, តាត, មហាបនាទកុមារស្ស អាយាមេន នវយោជនិកំ, វិត្ថារតោ អដ្ឋយោជនិកំ, ឧព្ពេធេន បញ្ចវីសតិយោជនិកំ, រតនបាសាទំ មាបេហី”តិ បេសេសិ។ សោ វឌ្ឍកីវេសេន វឌ្ឍកីនំ សន្តិកំ គន្ត្វា “តុម្ហេ បាតរាសំ ភុញ្ជិត្វា ឯថា”តិ តេ បេសេត្វា ទណ្ឌកេន ភូមិំ បហរិ, តាវទេវ វុត្តប្បការោ សត្តភូមិកោ បាសាទោ ឧដ្ឋហិ។ មហាបនាទស្ស បាសាទមង្គលំ, ឆត្តមង្គលំ, អាវាហមង្គលន្តិ តីណិ មង្គលានិ ឯកតោវ អហេសុំ។ មង្គលដ្ឋានេ ឧភយរដ្ឋវាសិនោ សន្និបតិត្វា មង្គលច្ឆណេន សត្ត វស្សានិ វីតិនាមេសុំ។ នេវ នេ រាជា ឧយ្យោជេសិ, តេសំ វត្ថាលង្ការខាទនីយភោជនីយាទិ សព្ពំ រាជកុលសន្តកមេវ អហោសិ។ តេ សត្តសំវច្ឆរច្ឆយេន ឧបក្កោសិត្វា សុរុចិមហារាជេន “កិមេត”ន្តិ បុដ្ឋា “មហារាជ, អម្ហាកំ មង្គលំ ភុញ្ជន្តានំ សត្ត វស្សានិ គតានិ, កទា មង្គលស្ស ឱសានំ ភវិស្សតី”តិ អាហំសុ។ តតោ រាជា “តាតា, បុត្តេន មេ ឯត្តកំ កាលំ ន ហសិតបុព្ពំ, យទា សោ ហសិស្សតិ, តទា គមិស្សថា”តិ អាហ។ អថ មហាជនោ ភេរិំ ចរាបេត្វា នដេ សន្និបាតេសិ។ ឆ នដសហស្សានិ សន្និបតិត្វា សត្ត កោដ្ឋាសា ហុត្វា នច្ចន្តា រាជានំ ហសាបេតុំ នាសក្ខិំសុ។ តស្ស កិរ ទីឃរត្តំ ទិព្ពនាដកានំ ទិដ្ឋត្តា តេសំ នច្ចំ អមនុញ្ញំ អហោសិ។

តទា ភណ្ឌុកណ្ណោ ច បណ្ឌុកណ្ណោ ចាតិ ទ្វេ នាដកជេដ្ឋកា “មយំ រាជានំ ហសាបេស្សាមា”តិ រាជង្គណំ បវិសិំសុ។ តេសុ ភណ្ឌុកណ្ណោ តាវ រាជទ្វារេ មហន្តំ អតុលំ នាម អម្ពំ មាបេត្វា សុត្តគុឡំ ខិបិត្វា តស្ស សាខាយ លគ្គាបេត្វា សុត្តេន អតុលម្ពំ អភិរុហិ។ អតុលម្ពោតិ កិរ វេស្សវណស្ស អម្ពោ។ អថ តម្បិ វេស្សវណស្ស ទាសា គហេត្វា អង្គបច្ចង្គានិ ឆិន្ទិត្វា បាតេសុំ, សេសនាដកា តានិ សមោធានេត្វា ឧទកេន អភិសិញ្ចិំសុ។ សោ បុប្ផបដំ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច នច្ចន្តោវ ឧដ្ឋហិ។ មហាបនាទោ តម្បិ ទិស្វា នេវ ហសិ។ បណ្ឌុកណ្ណោ នដោ រាជង្គណេ ទារុចិតកំ ការេត្វា អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិំ អគ្គិំ បាវិសិ។ តស្មិំ និព្ពុតេ ចិតកំ ឧទកេន អភិសិញ្ចិំសុ។ សោ សបរិសោ បុប្ផបដំ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច នច្ចន្តោវ ឧដ្ឋហិ។ តម្បិ ទិស្វា រាជា នេវ ហសិ។ ឥតិ តំ ហសាបេតុំ អសក្កោន្តា មនុស្សា ឧបទ្ទុតា អហេសុំ។

សក្កោ តំ ការណំ ញត្វា “គច្ឆ, តាត, មហាបនាទំ ហសាបេត្វា ឯហី”តិ ទេវនដំ បេសេសិ។ សោ អាគន្ត្វា រាជង្គណេ អាកាសេ ឋត្វា ឧបឌ្ឍអង្គំ នាម ទស្សេសិ, ឯកោវ ហត្ថោ, ឯកោវ បាទោ, ឯកំ អក្ខិ, ឯកា ទាឋា នច្ចតិ ចលតិ ផន្ទតិ, សេសំ និច្ចលមហោសិ។ តំ ទិស្វា មហាបនាទោ ថោកំ ហសិតំ អកាសិ។ មហាជនោ បន ហសន្តោ ហសន្តោ ហាសំ សន្ធារេតុំ សតិំ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តោ អង្គានិ វិស្សជ្ជេត្វា រាជង្គណេយេវ បតិ, តស្មិំ កាលេ មង្គលំ និដ្ឋិតំ។ សេសមេត្ថ “បនាទោ នាម សោ រាជា, យស្ស យូបោ សុវណ្ណយោ”តិ មហាបនាទជាតកេន វណ្ណេតព្ពំ។ រាជា មហាបនាទោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, វិសាខា បុព្ពេបិ មម សន្តិកា វរំ លភិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មហាបនាទោ ភទ្ទជិ អហោសិ, សុមេធាទេវី វិសាខា, វិស្សកម្មោ អានន្ទោ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុរុចិជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៩០] ៧. បញ្ចុបោសថជាតកវណ្ណនា

អប្បោស្សុក្កោ ទានិ តុវំ កបោតាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថិកេ បញ្ចសតេ ឧបាសកេ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា ធម្មសភាយំ ចតុបរិសមជ្ឈេ អលង្កតពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា មុទុចិត្តេន បរិសំ ឱលោកេត្វា “អជ្ជ ឧបាសកានំ កថំ បដិច្ច ទេសនា សមុដ្ឋហិស្សតី”តិ ញត្វា ឧបាសកេ អាមន្តេត្វា “ឧបោសថិកត្ថ ឧបាសកា”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម , ភន្តេ”តិ វុត្តេ “សាធុ វោ កតំ, ឧបោសថោ នាមេស បោរាណកបណ្ឌិតានំ វំសោ, បោរាណកបណ្ឌិតា ហិ រាគាទិកិលេសនិគ្គហត្ថំ ឧបោសថវាសំ វសិំសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មគធរដ្ឋាទីនំ តិណ្ណំ រដ្ឋានំ អន្តរេ អដវី អហោសិ។ ពោធិសត្តោ មគធរដ្ឋេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កាមេ បហាយ និក្ខមិត្វា តំ អដវិំ បវិសិត្វា អស្សមំ កត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វាសំ កប្បេសិ។ តស្ស បន អស្សមស្ស អវិទូរេ ឯកស្មិំ វេឡុគហនេ អត្តនោ ភរិយាយ សទ្ធិំ កបោតសកុណោ វសតិ, ឯកស្មិំ វម្មិកេ អហិ, ឯកស្មិំ វនគុម្ពេ សិង្គាលោ, ឯកស្មិំ វនគុម្ពេ អច្ឆោ។ តេ ចត្តារោបិ កាលេន កាលំ ឥសិំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណន្តិ។

អថេកទិវសំ កបោតោ ភរិយាយ សទ្ធិំ កុលាវកា និក្ខមិត្វា គោចរាយ បក្កាមិ។ តស្ស បច្ឆតោ គច្ឆន្តិំ កបោតិំ ឯកោ សេនោ គហេត្វា បលាយិ។ តស្សា វិរវសទ្ទំ សុត្វា កបោតោ និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ តំ តេន ហរិយ

មានំ បស្សិ។ សេនោបិ នំ វិរវន្តីយេវ មារេត្វា ខាទិ។ កបោតោ តាយ វិយោគេន រាគបរិឡាហេន បរិឌយ្ហមានោ ចិន្តេសិ “អយំ រាគោ មំ អតិវិយ កិលមេតិ, ន ឥទានិ ឥមំ អនិគ្គហេត្វា គោចរាយ បក្កមិស្សាមី”តិ។ សោ គោចរបថំ បច្ឆិន្ទិត្វា តាបសស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា រាគនិគ្គហាយ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ឯកមន្តំ និបជ្ជិ។

សប្បោបិ “គោចរំ បរិយេសិស្សាមី”តិ វសនដ្ឋានា និក្ខមិត្វា បច្ចន្តគាមេ គាវីនំ វិចរណដ្ឋានេ គោចរំ បរិយេសតិ។ តទា គាមភោជកស្ស សព្ពសេតោ មង្គលឧសភោ គោចរំ គហេត្វា ឯកស្មិំ វម្មិកបាទេ ជណ្ណុនា បតិដ្ឋាយ សិង្គេហិ មត្តិកំ គណ្ហន្តោ កីឡតិ, សប្បោ គាវីនំ បទសទ្ទេន ភីតោ តំ វម្មិកំ បវិសិតុំ បក្កន្តោ។ អថ នំ ឧសភោ បាទេន អក្កមិ។ សោ តំ កុជ្ឈិត្វា ឌំសិ, ឧសភោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តោ។ គាមវាសិនោ “ឧសភោ កិរ មតោ”តិ សុត្វា សព្ពេ ឯកតោ អាគន្ត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា តំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា អាវាដេ និខណិត្វា បក្កមឹសុ។ សប្បោ តេសំ គតកាលេ និក្ខមិត្វា “អហំ កោធំ និស្សាយ ឥមំ ជីវិតា វោរោបេត្វា មហាជនស្ស ហទយេ សោកំ បវេសេសឹ, ន ទានិ ឥមំ កោធំ អនិគ្គហេត្វា គោចរាយ បក្កមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា និវត្តិត្វា តំ អស្សមំ គន្ត្វា កោធនិគ្គហាយ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ឯកមន្តំ និបជ្ជិ។

សិង្គាលោបិ គោចរំ បរិយេសន្តោ ឯកំ មតហត្ថឹ ទិស្វា “មហា មេ គោចរោ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋោ គន្ត្វា សោណ្ឌាយំ ឌំសិ, ថម្ភេ ទដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ តត្ថ អស្សាទំ អលភិត្វា ទន្តេ ឌំសិ, បាសាណេ ទដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ កុច្ឆិយំ ឌំសិ, កុសុលេ ទដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ នង្គុដ្ឋេ ឌំសិ, អយសលាកេ ទដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ វច្ចមគ្គេ ឌំសិ, ឃតបូវេ ទដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ សោ លោភវសេន ខាទន្តោ អន្តោកុច្ឆិយំ បាវិសិ, តត្ថ ឆាតកាលេ មំសំ ខាទតិ, បិបាសិតកាលេ លោហិតំ បិវតិ, និបជ្ជនកាលេ អន្តានិ ច បប្ផាសញ្ច អវត្ថរិត្វា និបជ្ជិ។ សោ “ឥធេវ មេ អន្នបានញ្ច សយនញ្ច និប្ផន្នំ, អញ្ញត្ថ កឹ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថេវ អភិរតោ ពហិ អនិក្ខមិត្វា អន្តោកុច្ឆិយំយេវ វសិ។ អបរភាគេ វាតាតបេន ហត្ថិកុណបេ សុក្ខន្តេ ករីសមគ្គោ បិហិតោ, សិង្គាលោ អន្តោកុច្ឆិយំ និបជ្ជមានោ អប្បមំសលោហិតោ បណ្ឌុសរីរោ ហុត្វា និក្ខមនមគ្គំ ន បស្សិ។ អថេកទិវសំ អកាលមេឃោ វស្សិ, ករីសមគ្គោ តេមិយមានោ មុទុ ហុត្វា វិវរំ ទស្សេសិ។ សិង្គាលោ ឆិទ្ទំ ទិស្វា “អតិចិរម្ហិ កិលន្តោ, ឥមិនា ឆិទ្ទេន បលាយិស្សាមី”តិ ករីសមគ្គំ សីសេន បហរិ។ តស្ស សម្ពាធដ្ឋានេន វេគេន និក្ខន្តស្ស សិន្នសរីរស្ស សព្ពានិ លោមានិ ករីសមគ្គេ លគ្គានិ, តាលកន្ទោ វិយ និល្លោមសរីរោ ហុត្វា និក្ខមិ។ សោ “លោភំ និស្សាយ មយា ឥទំ ទុក្ខំ អនុភូតំ, ន ទានិ ឥមំ អនិគ្គហេត្វា គោចរំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តំ អស្សមំ គន្ត្វា លោភនិគ្គហត្ថាយ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ឯកមន្តំ និបជ្ជិ។

អច្ឆោបិ អរញ្ញា និក្ខមិត្វា អត្រិច្ឆាភិភូតោ មល្លរដ្ឋេ បច្ចន្តគាមំ គតោ។ គាមវាសិនោ “អច្ឆោ កិរ អាគតោ”តិ ធនុទណ្ឌាទិហត្ថា និក្ខមិត្វា តេន បវិដ្ឋំ គុម្ពំ បរិវារេសុំ។ សោ មហាជនេន បរិវារិតភាវំ ញត្វា និក្ខមិត្វា បលាយិ, បលាយន្តមេវ តំ ធនូហិ ចេវ ទណ្ឌាទីហិ ច បោថេសុំ។ សោ ភិន្នេន សីសេន លោហិតេន គលន្តេន អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា “ឥទំ ទុក្ខំ មម អត្រិច្ឆាលោភវសេន ឧប្បន្នំ, ន ទានិ ឥមំ អនិគ្គហេត្វា គោចរំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តំ អស្សមំ គន្ត្វា អត្រិច្ឆានិគ្គហាយ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ឯកមន្តំ និបជ្ជិ។

តាបសោបិ អត្តនោ ជាតឹ និស្សាយ មានវសិកោ ហុត្វា ឈានំ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កោតិ។ អថេកោ បច្ចេកពុទ្ធោ តស្ស មាននិស្សិតភាវំ ញត្វា “អយំ ន លាមកសត្តោ, ពុទ្ធង្កុរោ ឯស, ឥមស្មិំយេវ ភទ្ទកប្បេ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិស្សតិ, ឥមស្ស មាននិគ្គហំ កត្វា សមាបត្តិនិព្ពត្តនាការំ ករិស្សាមី”តិ តស្មិំ បណ្ណសាលាយ និសិន្នេយេវ ឧត្តរហិមវន្តតោ អាគន្ត្វា តស្ស បាសាណផលកេ និសីទិ។ សោ និក្ខមិត្វា តំ អត្តនោ អាសនេ និសិន្នំ ទិស្វា មាននិស្សិតភាវេន អនត្តមនោ ហុត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា អច្ឆរំ បហរិត្វា “នស្ស, វសល, កាឡកណ្ណិ, មុណ្ឌក, សមណក, កិមត្ថំ មម និសិន្នផលកេ និសិន្នោសី”តិ អាហ។ អថ នំ សោ “សប្បុរិស, កស្មា មាននិស្សិតោសិ, អហំ បដិវិទ្ធបច្ចេកពោធិញាណោ, ត្វំ ឥមស្មិំយេវ ភទ្ទកប្បេ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ ភវិស្សសិ, ពុទ្ធង្កុរោសិ, បារមិយោ បូរេត្វា អាគតោ អញ្ញំ ឯត្តកំ នាម កាលំ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ, ពុទ្ធត្តភាវេ ឋិតោ សិទ្ធត្ថោ នាម ភវិស្សសី”តិ នាមញ្ច គោត្តញ្ច កុលញ្ច អគ្គសាវកាទយោ ច សព្ពេ អាចិក្ខិត្វា “កិមត្ថំ ត្វំ មាននិស្សិតោ ហុត្វា ផរុសោ ហោសិ, នយិទំ តវ អនុច្ឆវិក”ន្តិ ឱវាទមទាសិ។ សោ តេន ឯវំ វុត្តោបិ នេវ នំ វន្ទិ, ន ច “កទាហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិអាទីនិ បុច្ឆិ។ អថ នំ បច្ចេកពុទ្ធោ “តវ ជាតិយា មម គុណានំ មហន្តភាវំ ជាន, សចេ សក្កោសិ, អហំ វិយ អាកាសេ វិចរាហី”តិ វត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា អត្តនោ បាទបំសុំ តស្ស ជដាមណ្ឌលេ វិកិរន្តោ ឧត្តរហិមវន្តមេវ គតោ។

តាបសោ តស្ស គតកាលេ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “អយំ សមណោ ឯវំ គរុសរីរោ វាតមុខេ ខិត្តតូលបិចុ វិយ អាកាសេ បក្ខន្ទោ, អហំ ជាតិមានេន ឯវរូបស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស នេវ បាទេ វន្ទឹ, ន ច “កទាហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី’តិ បុច្ឆឹ, ជាតិ នាមេសា កឹ ករិស្សតិ, ឥមស្មិំ លោកេ សីលចរណមេវ មហន្តំ, អយំ ខោ បន មេ មានោ

វឌ្ឍន្តោ និរយំ ឧបនេស្សតិ, ន ឥទានិ ឥមំ មានំ អនិគ្គហេត្វា ផលាផលត្ថាយ គមិស្សាមី”តិ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា មាននិគ្គហាយ ឧបោសថំ សមាទាយ កដ្ឋត្ថរិកាយ និសិន្នោ មហាញាណោ កុលបុត្តោ មានំ និគ្គហេត្វា កសិណំ វឌ្ឍេត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា និក្ខមិត្វា ចង្កមនកោដិយំ បាសាណផលកេ និសីទិ។ អថ នំ កបោតាទយោ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ មហាសត្តោ កបោតំ បុច្ឆិ “ត្វំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ន ឥមាយ វេលាយ អាគច្ឆសិ, គោចរំ បរិយេសសិ, កឹ នុ ខោ អជ្ជ ឧបោសថិកោ ជាតោសី”តិ? “អាម ភន្តេ”តិ។ អថ នំ “កេន ការណេនា”តិ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១២៧. “អប្បោស្សុក្កោ ទានិ តុវំ កបោត, វិហង្គម ន តវ ភោជនត្ថោ;
ខុទំ បិបាសំ អធិវាសយន្តោ, កស្មា ភវំបោសថិកោ កបោតា”តិ។

តត្ថ **អប្បោស្សុក្កោ**តិ និរាលយោ។ **ន តវ ភោជនត្ថោ**តិ កឹ អជ្ជ តវ ភោជនេន អត្ថោ នត្ថិ។

តំ សុត្វា កបោតោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៨. “អហំ បុរេ គិទ្ធិគតោ កបោតិយា, អស្មឹ បទេសស្មិមុភោ រមាម;
អថគ្គហី សាកុណិកោ កបោតឹ, អកាមកោ តាយ វិនា អហោសឹ។

១២៩. “នានាភវា វិប្បយោគេន តស្សា, មនោមយំ វេទន វេទយាមិ;
តស្មា អហំបោសថំ បាលយាមិ, រាគោ មមំ មា បុនរាគមាសី”តិ។

តត្ថ **រមាមា**តិ ឥមស្មឹ ភូមិភាគេ កាមរតិយា រមាម។ **សាកុណិកោ**តិ សេនសកុណោ។

កបោតេន អត្តនោ ឧបោសថកម្មេ វណ្ណិតេ មហាសត្តោ សប្បាទីសុ ឯកេកំ បុច្ឆិ។ តេបិ យថាភូតំ ព្យាករិំសុ –

១៣០. “អនុជ្ជុគាមី ឧរគា ទុជិវ្ហ, ទាឋាវុធោ ឃោរវិសោសិ សប្ប;
ខុទំ បិបាសំ អធិវាសយន្តោ, កស្មា ភវំបោសថិកោ នុ ទីឃ។

១៣១. “ឧសភោ អហូ ពលវា គាមិកស្ស, ចលក្កកូ វណ្ណពលូបបន្នោ;
សោ មំ អក្កមិ តំ កុបិតោ អឌំសឹ, ទុក្ខាភិតុណ្ណោ មរណំ ឧបាគា។

១៣២. “តតោ ជនា និក្ខមិត្វាន គាមា, កន្ទិត្វា រោទិត្វា អបក្កមឹសុ;
តស្មា អហំបោសថំ បាលយាមិ, កោធោ មមំ មា បុនរាគមាសិ។

១៣៣. “មតាន មំសានិ ពហូ សុសានេ, មនុញ្ញរូបំ តវ ភោជនេ តំ;
ខុទំ បិបាសំ អធិវាសយន្តោ, កស្មា ភវំបោសថិកោ សិង្គាល។

១៣៤. “បវិសិ កុច្ឆឹ មហតោ គជស្ស, កុណបេ រតោ ហត្ថិមំសេសុ គិទ្ធោ;
ឧណ្ហោ ច វាតោ តិខិណា ច រស្មិយោ, តេ សោសយុំ តស្ស ករីសមគ្គំ។

១៣៥. “កិសោ ច បណ្ឌូ ច អហំ ភទន្តេ, ន មេ អហូ និក្ខមនាយ មគ្គោ;
មហា ច មេឃោ សហសា បវស្សិ, សោ តេមយី តស្ស ករីសមគ្គំ។

១៣៦. “តតោ អហំ និក្ខមិសំ ភទន្តេ, ចន្ទោ យថា រាហុមុខា បមុត្តោ;
តស្មា អហំបោសថំ បាលយាមិ, លោភោ មមំ មា បុនរាគមាសិ។

១៣៧. “វម្មីកថូបស្មឹ កិបិល្លិកានិ, និប្បោថយន្តោ តុវំ បុរេ ចរាសិ;
ខុទំ បិបាសំ អធិវាសយន្តោ, កស្មា ភវំបោសថិកោ នុ អច្ឆ។

១៣៨. “សកំ និកេតំ អតិហីឡយានោ, អត្រិច្ឆតា មល្លគាមំ អគច្ឆឹ;
តតោ ជនា និក្ខមិត្វាន គាមា, កោទណ្ឌកេន បរិបោថយីសុ មំ។

១៣៩. “សោ ភិន្នសីសោ រុហិរមក្ខិតង្គោ, បច្ចាគមាសឹ សកំ និកេតំ;
តស្មា អហំបោសថំ បាលយាមិ, អត្រិច្ឆតា មា បុនរាគមាសី”តិ។

តត្ថ **អនុជ្ជគាមី**តិ អាទីហិ តំ អាលបតិ។ **ចលក្កកូ**តិ ចលមានកកុធោ។ **ទុក្ខាភិតុណ្ណោ**តិ សោ ឧសភោ ទុក្ខេន អភិតុណ្ណោ អាតុរោ ហុត្វា។ **ពាហូ**តិ ពហូនិ។ **បរិសី**តិ បារិសី។ **រស្មិយោ**តិ សូរិយរស្មិយោ។ **និក្ខមិសន្តិ** និក្ខមី។ **កិបិល្លិកានី**តិ ឧបចិកាយោ។ **និប្បោថយន្តោ**តិ ខាទមានោ។ **អតិហីឡយានោ**តិ អតិមញ្ញន្តោ និន្ទន្តោ គរហន្តោ។ **កោទណ្ឌកេនា**តិ ធនុទណ្ឌកេហិ ចេវ មុគ្គរេហិ ច។

ឯវំ តេ ចត្តារោបិ អត្តនោ ឧបោសថកម្មំ វណ្ណេត្វា ឧដ្ឋាយ មហាសត្តំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមាយ វេលាយ ផលាផលត្ថាយ គច្ឆថ, អជ្ជ អគន្ត្វា កស្មា ឧបោសថិកត្ថា”តិ បុច្ឆន្តា គាថមាហំសុ –

១៤០.“យំ នោ អបុច្ឆិត្ថ តុវំ ភទន្តេ, សព្ពេវ ព្យាករិម្ហ យថាបជានំ;
មយម្បិ បុច្ឆាម តុវំ ភទន្តេ, កស្មា ភវំបោសថិកោ នុ ព្រហ្មេ”តិ។

សោបិ នេសំ ព្យាកាសិ –

១៤១.“អនូបលិត្តោ មម អស្សមម្ហិ, បច្ចេកពុទ្ធោ មុហុត្តំ និសីទិ;
សោ មំ អវេទី គតិមាគតិញ្ច, នាមញ្ច គោត្តំ ចរណញ្ច សព្ពំ។

១៤២.“ឯវម្បហំ ន វន្ទិ តស្ស បាទេ, ន ចាបិ នំ មានគតេន បុច្ឆិំ;
តស្មា អហំបោសថំ បាលយាមិ, មានោ មមំ មា បុនរាគមាសី”តិ។

តត្ថ **យំ នោ**តិ យំ អត្ថំ ត្វំ អម្ហេ អបុច្ឆិ។ **យថាបជាន**ន្តិ អត្តនោ បជាននទិយាមេន តំ មយំ ព្យាករិម្ហ។ **អនូបលិត្តោ**តិ សព្ពកិលេសេហិ អលិត្តោ។ **សោ មំ អវេទី**តិ សោ មម ឥទានិ គន្តព្ពដ្ឋានញ្ច គតដ្ឋានញ្ច “អនាគតេ ត្វំ ឯវំនាមោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ ឯវំគោត្តោ, ឯវរូបំ តេ សីលចរណំ ភវិស្សតី”តិ ឯវំ នាមញ្ច គោត្តញ្ច ចរណញ្ច សព្ពំ មំ អវេទិ ជានាបេសិ, កថេសីតិ អត្ថោ។ **ឯវម្បហំ ន វន្ទី**តិ ឯវំ កថេន្តស្សបិ តស្ស អហំ អត្តនោ មានំ និស្សាយ បាទេ ន វន្ទិន្តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អត្តនោ ឧបោសថការណំ កថេត្វា តេ ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេត្វា បណ្ណសាលំ បាវិសិ, ឥតរេបិ យថាដ្ឋានានិ អគមំសុ។ មហាសត្តោ អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ, ឥតរេ ច តស្សោវាទេ ឋត្វា សគ្គបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ឧបាសកា, ឧបោសថោ នាមេស បោរាណកបណ្ឌិតានំ វំសោ, ឧបវសិតព្ពោ ឧបោសថវាសោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កបោតោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, អច្ឆោ កស្សបោ, សិង្គាលោ មោគ្គល្លានោ, សប្បោ សារិបុត្តោ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

បញ្ចុបោសថជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៩១] ៨. មហាមោរជាតកវណ្ណនា

សចេ ហិ ត្យាហំ ធនហេតុ គាហិតោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ អយំ នន្ទីរាគោ តាទិសំ កឹ នាម នាលោលេស្សតិ, ន ហិ សិនេរុឧព្ពាហនកវាតោ សាមន្តេ បុរាណបណ្ណស្ស លជ្ជតិ, បុព្ពេ សត្ត វស្សសតានិ អន្តោកិលេសសមុទាចារំ វារេត្វា វិហរន្តេ វិសុទ្ធសត្តេបេស អាលោលេសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ បច្ចន្តបទេសេ មោរសកុណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ អគ្គហេសិ។ គព្ភេ បរិបាកគតេ មាតា គោចរភូមិយំ អណ្ឌំ បាតេត្វា បក្កាមិ។ អណ្ឌញ្ច នាម មាតុ អរោគភាវេ សតិ អញ្ញស្មឹ ទីឃជាតិកាទិបរិបន្ថេ ច អវិជ្ជមានេ ន នស្សតិ។ តស្មា តំ អណ្ឌំ កណិការមកុលំ វិយ សុវណ្ណវណ្ណំ ហុត្វា បរិណតកាលេ អត្តនោ ធម្មតាយ ភិជ្ជិ, សុវណ្ណវណ្ណោ មោរច្ឆាបោ និក្ខមិ។ តស្ស ទ្វេ អក្ខីនិ ជិញ្ជុកាផលសទិសានិ, តុណ្ឌំ បវាឡវណ្ណំ, តិស្សោ រត្តរាជិយោ គីវំ បរិក្ខិបិត្វា បិដ្ឋិមជ្ឈេន អគមំសុ។ សោ វយប្បត្តោ ភណ្ឌសកដមត្តសរីរោ អភិរូបោ អហោសិ។ តំ សព្ពេ នីលមោរា សន្និបតិត្វា រាជានំ កត្វា បរិវារយឹសុ។

សោ ឯកទិវសំ ឧទកសោណ្ឌិយំ បានីយំ បិវន្តោ អត្តនោ រូបសម្បត្តឹ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អហំ សព្ពមោរេហិ អតិរេករូបសោភោ, សចាហំ ឥមេហិ សទ្ធឹ មនុស្សបថេ វសិស្សាមិ, បរិបន្ថោ មេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ហិមវន្តំ គន្ត្វា ឯកកោវ ផាសុកដ្ឋានេ វសិស្សាមី”តិ។ សោ រត្តិភាគេ មោរេសុ បដិសល្លីនេសុ កញ្ចិ អជានាបេត្វា ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា តិស្សោ បព្ពតរាជិយោ អតិក្កម្ម ចតុត្ថាយ បព្ពតរាជិយា ឯកស្មឹ អរញ្ញេ បទុមសញ្ឆន្នោ ជាតស្សរោ

អត្ថិ, តស្ស អវិទូរេ ឯកំ បព្ពតំ និស្សាយ ឋិតោ មហានិគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ, តស្ស សាខាយ និលីយិ។ តស្ស បន បព្ពតស្ស វេមជ្ឈេ មនាបា គុហា អត្ថិ។ សោ តត្ថ វសិតុកាមោ ហុត្វា តស្សា បមុខេ បព្ពតតលេ និលីយិ។ តំ បន ឋានំ នេវ ហេដ្ឋាភាគេន អភិរុហិតុំ, ន ឧបរិភាគេន ឱតរិតុំ សក្កា, ពិឡាលទីបិជាតិកមនុស្សភយេហិ វិមុត្តំ។ សោ “ឥទំ មេ ផាសុកដ្ឋាន”ន្តិ តំ ទិវសំ តត្ថេវ វសិត្វា បុនទិវសេ បព្ពតគុហាតោ ឧដ្ឋាយ បព្ពតមត្ថកេ បុរត្ថាភិមុខោ និសិន្នោ ឧទេន្តំ សូរិយមណ្ឌលំ ទិស្វា អត្តនោ ទិវារក្ខាវរណត្ថាយ “ឧទេតយំ ចក្ខុមា ឯករាជា”តិ បរិត្តំ កត្វា គោចរភូមិយំ ឱតរិត្វា គោចរំ គហេត្វា សាយំ អាគន្ត្វា បព្ពតមត្ថកេ បច្ឆាភិមុខោ និសិន្នោ អត្ថង្គតំ សូរិយមណ្ឌលំ ទិស្វា អត្តនោ រត្តិរក្ខាវរណត្ថាយ “អបេតយំ ចក្ខុមា ឯករាជា”តិ បរិត្តំ កត្វា ឯតេនុបាយេន វសតិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ ឯកោ លុទ្ទបុត្តោ អរញ្ញេ វិចរន្តោ បព្ពតមត្ថកេ និសិន្នំ មោរំ ទិស្វា អត្តនោ និវេសនំ អាគន្ត្វា មរណាសន្នកាលេ បុត្តំ អាហ – “តាត, ចតុត្ថាយ បព្ពតរាជិយា អរញ្ញេ សុវណ្ណវណ្ណោ មោរោ អត្ថិ, សចេ រាជា បុច្ឆតិ, អាចិក្ខេយ្យាសី”តិ។ អថេកស្មិំ ទិវសេ ពារាណសិរញ្ញោ ខេមា នាម អគ្គមហេសី បច្ចូសកាលេ សុបិនំ បស្សិ។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – “សុវណ្ណវណ្ណោ មោរោ ធម្មំ ទេសេតិ, សា សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណាតិ, មោរោ ធម្មំ ទេសេត្វា ឧដ្ឋាយ បក្កាមិ”។ សា “មោររាជា គច្ឆតិ, គណ្ហថ ន”ន្តិ វទន្តីយេវ បពុជ្ឈិ, បពុជ្ឈិត្វា ច បន សុបិនភាវំ ញត្វា “សុបិនោតិ វុត្តេ រាជា ន អាទរំ ករិស្សតិ, ‘ទោហឡោ មេ’តិ វុត្តេ ករិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ទោហឡិនី វិយ ហុត្វា និបជ្ជិ។ អថ នំ រាជា ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ “ភទ្ទេ, កឹ តេ អផាសុក”ន្តិ។ “ទោហឡោ មេ ឧប្បន្នោ”តិ។ “កឹ ឥច្ឆសិ ភទ្ទេ”តិ? “សុវណ្ណវណ្ណស្ស មោរស្ស ធម្មំ សោតុំ ទេវា”តិ។ “ភទ្ទេ, កុតោ ឯវរូបំ មោរំ លច្ឆាមី”តិ? “ទេវ, សចេ ន លភាមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថី”តិ។ “ភទ្ទេ, មា ចិន្តយិ, សចេ កត្ថចិ អត្ថិ, លភិស្សសី”តិ រាជា នំ អស្សាសេត្វា គន្ត្វា រាជាសនេ និសិន្នោ អមច្ចេ បុច្ឆិ “អម្ភោ, ទេវី សុវណ្ណវណ្ណស្ស មោរស្ស ធម្មំ សោតុកាមា, មោរា នាម សុវណ្ណវណ្ណា ហោន្តី”តិ? “ព្រាហ្មណា ជានិស្សន្តិ ទេវា”តិ។

រាជា ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណា ឯវមាហំសុ “មហារាជ ជលជេសុ មច្ឆកច្ឆបកក្កដកា, ថលជេសុ មិគា ហំសា មោរា តិត្តិរា ឯតេ តិរច្ឆានគតា ច មនុស្សា ច សុវណ្ណវណ្ណា ហោន្តីតិ អម្ហាកំ លក្ខណមន្តេសុ អាគត”ន្តិ។ រាជា អត្តនោ វិជិតេ លុទ្ទបុត្តេ សន្និបាតេត្វា “សុវណ្ណវណ្ណោ មោរោ វោ ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ បុច្ឆិ។ សេសា “ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ អាហំសុ។ យស្ស បន បិតរា អាចិក្ខិតំ, សោ អាហ – “មយាបិ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, បិតា បន មេ ‘អសុកដ្ឋានេ នាម សុវណ្ណវណ្ណោ មោរោ អត្ថី’តិ កថេសី”តិ។ អថ នំ រាជា “សម្ម, មយ្ហញ្ច ទេវិយា ច ជីវិតំ ទិន្នំ ភវិស្សតិ, គន្ត្វា តំ ពន្ធិត្វា អានេហី”តិ ពហុំ ធនំ ទត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ បុត្តទារស្ស ធនំ ទត្វា តត្ថ គន្ត្វា មហាសត្តំ ទិស្វា បាសេ ឱឌ្ឌេត្វា “អជ្ជ ពជ្ឈិស្សតិ, អជ្ជ ពជ្ឈិស្សតី”តិ អពជ្ឈិត្វាវ មតោ, ទេវីបិ បត្ថនំ អលភន្តី មតា។ រាជា “តំ មោរំ និស្សាយ បិយភរិយា មេ មតា”តិ កុជ្ឈិត្វា កោធវសិកោ ហុត្វា “ហិមវន្តេ ចតុត្ថាយ បព្ពតរាជិយា សុវណ្ណវណ្ណោ មោរោ ចរតិ, តស្ស មំសំ ខាទិត្វា អជរា អមរា ហោន្តី”តិ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខាបេត្វា តំ បដ្ដំ សារមញ្ជូសាយំ ឋបេត្វា កាលមកាសិ។

អថ អញ្ញោ រាជា អហោសិ។ សោ សុវណ្ណបដ្ដេ អក្ខរានិ ទិស្វា “អជរោ អមរោ ភវិស្សាមី”តិ តស្ស គហណត្ថាយ ឯកំ លុទ្ទបុត្តំ បេសេសិ។ សោបិ តត្ថេវ មតោ។ ឯវំ ឆ រាជបរិវដ្ដា គតា, ឆ លុទ្ទបុត្តា ហិមវន្តេយេវ មតា។ សត្តមេន បន រញ្ញា បេសិតោ សត្តមោ លុទ្ទោ “អជ្ជ អជ្ជេវា”តិ សត្ត សំវច្ឆរានិ ពជ្ឈិតុំ អសក្កោន្តោ ចិន្តេសិ “កឹ នុ ខោ ឥមស្ស មោររាជស្ស បាទេ បាសស្ស អសញ្ចរណការណ”ន្តិ? អថ នំ បរិគ្គណ្ហន្តោ សាយំបាតំ បរិត្តំ ករោន្តំ ទិស្វា “ឥមស្មិំ ឋានេ អញ្ញោ មោរោ នត្ថិ, ឥមិនា ព្រហ្មចារិនា ភវិតព្ពំ, ព្រហ្មចរិយានុភាវេន ចេវ បរិត្តានុភាវេន ចស្ស បាទោ បាសេ ន ពជ្ឈតី”តិ នយតោ បរិគ្គហេត្វា បច្ចន្តជនបទំ គន្ត្វា ឯកំ មោរិំ ពន្ធិត្វា យថា សា អច្ឆរាយ បហដាយ វស្សតិ, បាណិម្ហិ បហដេ នច្ចតិ, ឯវំ សិក្ខាបេត្វា អាទាយ គន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បរិត្តករណតោ បុរេតរមេវ បាសំ ឱឌ្ឌេត្វា អច្ឆរំ បហរិត្វា មោរិំ វស្សាបេសិ។ មោរោ តស្សា សទ្ទំ សុណិ, តាវទេវស្ស សត្ត វស្សសតានិ សន្និសិន្នកិលេសោ ផណំ ករិត្វា ទណ្ឌេន បហដាសីវិសោ វិយ ឧដ្ឋហិ។ សោ កិលេសាតុរោ ហុត្វា បរិត្តំ កាតុំ អសក្កុណិត្វាវ វេគេន តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា បាសេ បាទំ បវេសេន្តោយេវ អាកាសា ឱតរិ។ សត្ត វស្សសតានិ អសញ្ចរណកបាសោ តង្ខណញ្ញេវ សញ្ចរិត្វា បាទំ ពន្ធិ។

អថ នំ លុទ្ទបុត្តោ យដ្ឋិអគ្គេ ឱលម្ពន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “ឥមំ មោររាជំ ឆ លុទ្ទបុត្តា ពន្ធិតុំ នាសក្ខិំសុ, អហម្បិ សត្ត វស្សានិ នាសក្ខិំ, អជ្ជ បនេស ឥមំ មោរិំ និស្សាយ កិលេសាតុរោ ហុត្វា បរិត្តំ កាតុំ អសក្កុណិត្វា អាគម្ម បាសេ ពទ្ធោ ហេដ្ឋាសីសកោ ឱលម្ពតិ, ឯវរូបោ មេ សីលវា កិលមិតោ, ឯវរូបំ រញ្ញោ បណ្ណាការត្ថាយ នេតុំ អយុត្តំ, កឹ មេ រញ្ញា ទិន្នេន សក្ការេន, វិស្សជ្ជេស្សាមិ ន”ន្តិ។ បុន ចិន្តេសិ “អយំ នាគពលោ ថាមសម្បន្នោ មយិ ឧបសង្កមន្តេ ‘ឯស មំ មារេតុំ អាគច្ឆតី’តិ មរណភយតជ្ជិតោ ផន្ទមានោ បាទំ វា បក្ខំ វា ភិន្ទេយ្យ, អនុបគន្ត្វា បន បដិច្ឆន្នេ ឋត្វា ខុរប្បេនស្ស បាសំ ឆិន្ទិស្សាមិ, តតោ សយមេវ យថារុចិយា គមិស្សតី”តិ។ សោ បដិច្ឆន្នេ ឋត្វា ធនុំ អារោបេត្វា ខុរប្បំ សន្នយ្ហិត្វា អាកឌ្ឍិ។ មោរោបិ “អយំ លុទ្ទកោ មំ កិលេសាតុរំ កត្វា ពទ្ធភាវំ ញត្វា

និរាសង្កោ អាគច្ឆិស្សតិ, កហំ នុ ខោ សោ”តិ ចិន្តេត្វា តតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា ធនុំ អារោបេត្វា ឋិតំ ទិស្វា “មារេត្វា មំ អាទាយ គន្តុកាមោ ភវិស្សតី”តិ មញ្ញមានោ មរណភយតជ្ជិតោ ហុត្វា ជីវិតំ យាចន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៤៣. “សចេ ហិ ត្យាហំ ធនហេតុ គាហិតោ, មា មំ វធី ជីវគាហំ គហេត្វា;
រញ្ញោ ច មំ សម្ម ឧបន្តិកំ នេហិ, មញ្ញេ ធនំ លច្ឆសិនប្បរូប”ន្តិ។

តត្ថ **សចេ ហិ ត្យាហ**ន្តិ សចេ ហិ តេ អហំ។ **ឧបន្តិកំ នេហី**តិ ឧបសន្តិកំ នេហិ។ **លច្ឆសិនប្បរូប**ន្តិ លច្ឆសិ អនប្បករូបំ។

តំ សុត្វា លុទ្ទបុត្តោ ចិន្តេសិ – “មោររាជា, ‘អយំ មំ វិជ្ឈិតុកាមតាយ ឧរប្បំ សន្ធយ្ហី’តិ មញ្ញតិ, អស្សាសេស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ អស្សាសេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៤៤. “ន មេ អយំ តុយ្ហ វធាយ អជ្ជ, សមាហិតោ ចាបធុរេ ឧរប្បោ;
បាសញ្ច ត្យាហំ អធិបាតយិស្សំ, យថាសុខំ គច្ឆតុ មោររាជា”តិ។

តត្ថ **អធិបាតយិស្ស**ន្តិ ឆិន្ទយិស្សំ។

តតោ មោររាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤៥. “យំ សត្ត វស្សានិ មមានុពន្ធិ, រត្តិន្ទិវំ ខុប្បិបាសំ សហន្តោ;
អថ កិស្ស មំ បាសវសូបនីតំ, បមុត្តវេ ឥច្ឆសិ ពន្ធនស្មា។

១៤៦. “បាណាតិបាតា វិរតោ នុសជ្ជ, អភយំ នុ តេ សព្ពភូតេសុ ទិន្នំ;
យំ មំ តុវំ បាសវសូបនីតំ, បមុត្តវេ ឥច្ឆសិ ពន្ធនស្មា”តិ។

តត្ថ **យ**ន្តិ យស្មា មំ ឯត្តកំ កាលំ ត្វំ អនុពន្ធិ, តស្មា តំ បុច្ឆាមិ, អថ កិស្ស មំ បាសវសំ ឧបនីតំ ពន្ធនស្មា បមោចេតុំ ឥច្ឆសីតិ អត្ថោ។ **វិរតោ នុសជ្ជា**តិ វិរតោ នុសិ អជ្ជ។ **សព្ពភូតេសូ**តិ សព្ពសត្តានំ។

តតោ បរំ –

១៤៧. “បាណាតិបាតា វិរតស្ស ព្រូហិ, អភយញ្ច យោ សព្ពភូតេសុ ទេតិ;
បុច្ឆាមិ តំ មោររាជេតមត្ថំ, ឥតោ ចុតោ កឹ លភតេ សុខំ សោ។

១៤៨. “បាណាតិបាតា វិរតស្ស ព្រូមិ, អភយញ្ច យោ សព្ពភូតេសុ ទេតិ;
ទិដ្ឋេវ ធម្មេ លភតេ បសំសំ, សគ្គញ្ច សោ យាតិ សរីរភេទា។

១៤៩. “ន សន្តិ ទេវា ឥតិ អាហុ ឯកេ, ឥធេវ ជីវោ វិភវំ ឧបេតិ;
តថា ផលំ សុកតទុក្កដានំ, ទត្តុបញ្ញត្តញ្ច វទន្តិ ទានំ;
តេសំ វចោ អរហតំ សទ្ទហានោ, តស្មា អហំ សកុណេ ពាធយាមី”តិ។ –

ឥមា ឧត្តានសម្ពន្ធគាថា បាឡិនយេន វេទិតព្ពា។

តត្ថ **ឥតិ អាហុ ឯកេ**តិ ឯកច្ចេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំ កថេន្តិ។ **តេសំ វចោ អរហតំ សទ្ទហានោ**តិ តស្ស កិរ កុលូបកា ឧច្ឆេទវាទិនោ នគ្គសមណកា។ តេ តំ បច្ចេកពោធិញាណស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នម្បិ សត្តំ ឧច្ឆេទវាទំ គណ្ហាបេសុំ។ សោ តេហិ សំសគ្គេន “កុសលាកុសលំ នត្ថី”តិ គហេត្វា សកុណេ មារេតិ។ ឯវំ មហាសាវជ្ជា ឯសា អសប្បុរិសសេវនា នាម។ តេយេវ អយំ “អរហន្តោ”តិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “តស្សេវ បរលោកស្ស អត្ថិភាវំ កថេស្សាមី”តិ បាសយដ្ឋិយំ អធោសិរោ ឱលម្ពមានោវ ឥមំ គាថមាហ –

១៥០. “ចន្ទោ ច សុរិយោ ច ឧភោ សុទស្សនា, គច្ឆន្តិ ឱភាសយមន្តលិក្ខេ;
ឥមស្ស លោកស្ស បរស្ស វា តេ, កថំ នុ តេ អាហុ មនុស្សលោកេ”តិ។

តត្ថ **ឥមស្សា**តិ កឹ នុ តេ ឥមស្ស លោកស្ស សន្តិ, ឧទាហុ បរលោកស្សាតិ។ ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ សាមិវចនំ។ **កថំ នុ តេ**តិ ឯតេសុ វិមានេសុ ចន្ទិមសូរិយទេវបុត្តេ កថំ នុ កថេន្តិ, កឹ អត្ថីតិ កថេន្តិ, ឧទាហុ នត្ថីតិ, កឹ វា ទេវា, ឧទាហុ មនុស្សាតិ?

លុទ្ទបុត្តោ គាថមាហ –

១៥១. “ចន្ទោ ច សុរិយោ ច ឧភោ សុទស្សនា, គច្ឆន្តិ ឱភាសយមន្តលិក្ខេ;
បរស្ស លោកស្ស ន តេ ឥមស្ស, ទេវាតិ តេ អាហុ មនុស្សលោកេ”តិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហ –

១៥២. “ឯត្ថេវ តេ នីហតា ហីនវាទា, អហេតុកា យេ ន វទន្តិ កម្មំ;
តថា ផលំ សុកតទុក្កដានំ, ទត្តុបញ្ញត្តំ យេ ច វទន្តិ ទាន”ន្តិ។

តត្ថ **ឯត្ថេវ តេ និហតា ហីនវាទា**តិ សចេ ចន្ទិមសូរិយា ទេវលោកេ ឋិតា, ន មនុស្សលោកេ, សចេ ច តេ ទេវា, ន មនុស្សា, ឯត្ថេវ ឯត្តកេ ព្យាករណេ តេ តវ កុលូបកា ហីនវាទា នីហតា ហោន្តិ។ **អហេតុកា** “វិសុទ្ធិយា វា សំកិលេសស្ស វា ហេតុភូតំ កម្មំ នត្ថី”តិ ឯវំវាទា។ **ទត្តុបញ្ញត្ត**ន្តិ យេ ច ទានំ “ពាលកេហិ បញ្ញត្ត”ន្តិ វទន្តិ។

សោ មហាសត្តេ កថេន្តេ សល្លក្ខេត្វា គាថាទ្វយមាហ –

១៥៣. “អទ្ធា ហិ សច្ចំ វចនំ តវេទំ, កថញ្ហិ ទានំ អផលំ ភវេយ្យ;
តថា ផលំ សុកតទុក្កដានំ, ទត្តុបញ្ញត្តញ្ច កថំ ភវេយ្យ។

១៥៤. “កថំករោ កិន្តិករោ កិមាចរំ, កឹ សេវមានោ កេន តបោគុណេន;
អក្ខាហិ មេ មោហរាជេតមត្ថំ, យថា អហំ នោ និរយំ បតេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **ទត្តុបញ្ញត្តញ្ចា**តិ ទានញ្ច ទត្តុបញ្ញត្តំ នាម កថំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **កថំករោ**តិ កតរកម្មំ ករោន្តោ។ **កិន្តិករោ**តិ កេន ការណេន ករោន្តោ អហំ និរយំ ន គច្ឆេយ្យំ។ ឥតរានិ តស្សេវ វេវចនានិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សចាហំ ឥមំ បញ្ហំ ន កថេស្សាមិ, មនុស្សលោកោ តុច្ឆោ វិយ កតោ ភវិស្សតិ, តថេវស្ស ធម្មិកានំ សមណព្រាហ្មណានំ អត្ថិភាវំ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥៥. “យេ កេចិ អត្ថិ សមណា បថព្យា, កាសាយវត្ថា អនគារិយា តេ;
បាតោវ បិណ្ឌាយ ចរន្តិ កាលេ, វិកាលចរិយា វិរតា ហិ សន្តោ។

១៥៦. “តេ តត្ថ កាលេនុបសង្កមិត្វា, បុច្ឆាហិ យំ តេ មនសោ បិយំ សិយា;
តេ តេ បវក្ខន្តិ យថាបជានំ, ឥមស្ស លោកស្ស បរស្ស ចត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **សន្តោ**តិ សន្តបាបា បណ្ឌិតា បច្ចេកពុទ្ធា។ **យថាបជាន**ន្តិ តេ តុយ្ហំ អត្តនោ បជាននិយាមេន វក្ខន្តិ, កង្ខំ តេ ឆិន្ទិត្វា កថេស្សន្តិ។ **ឥមស្ស លោកស្ស បរស្ស ចត្ថ**ន្តិ ឥមិនា នាម កម្មេន មនុស្សលោកេ និព្ពត្តន្តិ, ឥមិនា ទេវលោកេ, ឥមិនា និរយាទីសូតិ ឯវំ ឥមស្ស ច បរស្ស ច លោកស្ស អត្ថំ អាចិក្ខិស្សន្តិ, តេ បុច្ឆាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា និរយភយេន តជ្ជេសិ។ សោ បន បូរិតបារមី បច្ចេកពោធិសត្តោ សូរិយរស្មិសម្ផស្សំ ឱលោកេត្វា ឋិតំ បរិណតបទុមំ វិយ បរិបាកគតញាណោ វិចរតិ។ សោ តស្ស ធម្មកថំ សុណន្តោ ឋិតបទេនេវ ឋិតោ សង្ខារេ បរិគ្គណ្ហិត្វា តិលក្ខណំ សម្មសន្តោ បច្ចេកពោធិញាណំ បដិវិជ្ឈិ។ តស្ស បដិវេធោ ច មហាសត្តស្ស បាសតោ មោក្ខោ ច ឯកក្ខណេយេវ អហោសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ សព្ពកិលេសេ បទាលេត្វា ភវបរិយន្តេ ឋិតោវ ឧទានំ ឧទានេន្តោ គាថមាហ –

១៥៧. “តចំវ ជិណ្ណំ ឧរគោ បុរាណំ, បណ្ឌុបលាសំ ហរិតោ ទុមោវ;
ឯសប្បហីនោ មម លុទ្ទភាវោ, ជហាមហំ លុទ្ទកភាវមជ្ជ”តិ។

តស្សត្ថោ – យថា ជិណ្ណំ បុរាណំ តចំ ឧរគោ ជហតិ, យថា ច ហរិតោ សម្បជ្ជមាននីលបត្តោ ទុមោ កត្ថចិ ឋិតំ បណ្ឌុបលាសំ ជហតិ, ឯវំ អហម្បិ អជ្ជ លុទ្ទភាវំ ទារុណភាវំ ជហិត្វា ឋិតោ, សោ ទានិ ឯស បហីនោ មម លុទ្ទភាវោ, សាធុ វត ជហាមហំ លុទ្ទកភាវមជ្ជាតិ។ **ជហាមហ**ន្តិ បជហឹ អហន្តិ អត្ថោ។

សោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេត្វា “អហំ តាវ សព្ពកិលេសពន្ធនេហិ មុត្តោ, និវេសនេ បន មេ ពន្ធិត្វា ឋបិតា ពហូ សកុណា អត្ថិ, តេ កថំ មោចេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តំ បុច្ឆិ – “មោររាជ, និវេសនេ មេ ពហូ សកុណា ពទ្ធា អត្ថិ, តេ កថំ មោចេស្សាមី”តិ? បច្ចេកពុទ្ធតោបិ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានញ្ញេវ ឧបាយបរិគ្គហញាណំ មហន្តតរំ ហោតិ, តេន នំ អាហ “យំ វោ មគ្គេន កិលេសេ ខណ្ឌេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ បដិវិទ្ធំ, តំ អារព្ភ សច្ចកិរិយំ ករោថ, សកលជម្ពុទីបេ ពន្ធនគតោ សត្តោ នាម ន ភវិស្សតី”តិ។ សោ ពោធិសត្តេន ទិន្ននយទ្វារេ ឋត្វា សច្ចកិរិយំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១៥៨. “យេ ចាបិ មេ សកុណា អត្ថិ ពទ្ធា, សតានិនេកានិ និវេសនស្មិំ;
តេសម្បហំ ជីវិតមជ្ជ ទម្មិ, មោក្ខញ្ច តេ បត្តា សកំ និកេត”ន្តិ។

តត្ថ **មោក្ខញ្ច តេ បត្តា**តិ ស្វាហំ មោក្ខំ បត្តោ បច្ចេកពោធិញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតោ, តេ សត្តេ ជីវិតទានេន អនុកម្បាមិ, ឯតេន សច្ចេន។ **សកំ និកេត**ន្តិ សព្ពេបិ តេ សត្តា អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គច្ឆន្តូតិ វទតិ។

អថស្ស សច្ចកិរិយាសមកាលមេវ សព្ពេ ពន្ធនា មុច្ចិត្វា តុដ្ឋិរវំ រវន្តា សកដ្ឋានមេវ អគមិំសុ។ តស្មិំ ខណេ តេសំ តេសំ គេហេសុ ពិឡាលេ អាទិំ កត្វា សកលជម្ពុទីបេ ពន្ធនគតោ សត្តោ នាម នាហោសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា សីសំ បរាមសិ។ តាវទេវ គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, បព្ពជិតលិង្គំ បាតុរហោសិ។ សោ សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរោ វិយ អាកប្បសម្បន្នោ អដ្ឋបរិក្ខារធរោ ហុត្វា “ត្វមេវ មម បតិដ្ឋា អហោសី”តិ មោររាជស្ស អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ បទក្ខិណំ កត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ មោររាជាបិ យដ្ឋិអគ្គតោ ឧប្បតិត្វា គោចរំ គហេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គតោ។ ឥទានិ លុទ្ទស្ស សត្ត វស្សានិ បាសហត្ថស្ស ចរិត្វាបិ មោររាជានំ និស្សាយ ទុក្ខា មុត្តភាវំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

១៥៩. “លុទ្ទោ ចរី បាសហត្ថោ អរញ្ញេ, ពាធេតុ មោរាធិបតិំ យសស្សិំ;
ពន្ធិត្វា មោរាធិបតិំ យសស្សិំ, ទុក្ខា ស បមុច្ចិ យថាហំ បមុត្តោ”តិ។

តត្ថ **ពាធេតុ**ន្តិ មារេតុំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ពន្ធិត្វា**តិ ពន្ធិត្វា ឋិតស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសំវេគោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **យថាហ**ន្តិ យថា អហំ សយម្ភុញាណេន មុត្តោ, ឯវមេវ សោបិ មុត្តោតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អរហត្តំ បាបុណិ។ តទា មោររាជា អហមេវ អហោសិន្តិ។

មហាមោរជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៩២] ៩. តច្ឆសូករជាតកវណ្ណនា

យទេសមានា វិចរិម្ហាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ មហល្លកត្ថេរេ អារព្ភ កថេសិ។ មហាកោសលោ កិរ រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស ធីតរំ ទេន្តោ ធីតុ ន្ហានីយមូលត្ថាយ កាសិគាមំ អទាសិ។ បសេនទិ រាជា អជាតសត្តុនា បិតរិ មារិតេ តំ គាមំ អច្ឆិន្ទិ។ តេសុ តស្សត្ថាយ យុជ្ឈន្តេសុ បឋមំ អជាតសត្តុស្ស ជយោ អហោសិ។ កោសលរាជា បរាជយប្បត្តោ អមច្ចេ បុច្ឆិ “កេន នុ ខោ ឧបាយេន អជាតសត្តុំ គណ្ហេយ្យាមា”តិ។ មហារាជ, ភិក្ខូ នាម មន្តកុសលា ហោន្តិ, ចរបុរិសេ បេសេត្វា វិហារេ ភិក្ខូនំ កថំ បរិគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ។ រាជា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា “ឯថ, តុម្ហេ វិហារំ គន្ត្វា បដិច្ឆន្នា ហុត្វា ភទន្តានំ កថំ បរិគ្គណ្ហថា”តិ ចរបុរិសេ បយោជេសិ។ ជេតវនេបិ ពហូ រាជបុរិសា បព្ពជិតា ហោន្តិ។ តេសុ ទ្វេ មហល្លកត្ថេរា វិហារបច្ចន្តេ បណ្ណសាលាយំ វសន្តិ, ឯកោ ធនុគ្គហតិស្សត្ថេរោ នាម, ឯកោ មន្តិទត្តត្ថេរោ នាម។ តេ សព្ពរត្តិំ សុបិត្វា បច្ចូសកាលេ បពុជ្ឈិំសុ។

តេសុ ធនុគ្គហតិស្សត្ថេរោ អគ្គិំ ជាលេត្វា អាហ “ភន្តេ, មន្តិទត្តត្ថេរា”តិ។ “កិំ ភន្តេ”តិ។ “និទ្ទាយថ តុម្ហេ”តិ។ “ន និទ្ទាយាមិ, កិំ កាតព្ព”ន្តិ? “ភន្តេ, លាលកោ វតាយំ កោសលរាជា ចាដិមត្តភោជនមេវ ភុញ្ជិតុំ ជានាតី”តិ។ “អថ កិំ ភន្តេ”តិ។ “អត្តនោ កុច្ឆិម្ហិ បាណកមត្តេន អជាតសត្តុនា បរាជិតោ រាជា”តិ។ “កិន្តិ បន ភន្តេ កាតុំ វដ្ដតី”តិ? “ភន្តេ, មន្តិទត្តត្ថេរ យុទ្ធំ នាម សកដព្យូហចក្កព្យូហបទុមព្យូហវសេន តិវិធំ។ តេសុ

ភាគិនេយ្យំ អជាតសត្តុំ គណ្ហន្តេន សកដព្យូហំ កត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ, អសុកស្មឹ នាម បព្ពតកណ្ណេ ទ្វីសុ បស្សេសុ សូរបុរិសេ ឋបេត្វា បុរតោ ពលំ ទស្សេត្វា អន្តោ បវិដ្ឋភាវំ ញត្វា នទិត្វា វគ្គិត្វា កុមិនេ បវិដ្ឋមច្ឆំ វិយ អន្តោមុដ្ឋិយំ កត្វាវ នំ គហេតុំ សក្កា”តិ។

បយោជិតបុរិសា តំ កថំ សុត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា មហតិយា សេនាយ គន្ត្វា តថា កត្វា អជាតសត្តុំ គហេត្វា សង្ខលិកពន្ធនេន ពន្ធិត្វា កតិបាហំ និម្មទំ កត្វា “បុន ឯវរូបំ មា ករី”តិ អស្សាសេត្វា មោចេត្វា ធីតរំ វជិរកុមារិំ នាម តស្ស ទត្វា មហន្តេន បរិវារេន វិស្សជ្ជេសិ។ “កោសលរញ្ញា ធនុគ្គហតិស្សត្ថេរស្ស សំវិធានេន អជាតសត្តុ គហិតោ”តិ ភិក្ខូនំ អន្តរេ កថា សមុដ្ឋហិ, ធម្មសភាយម្បិ តមេវ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ធនុគ្គហតិស្សោ យុទ្ធសំវិធានេ ឆេកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិនគរស្ស ទ្វារគាមវាសី ឯកោ វឌ្ឍកី ទារុអត្ថាយ អរញ្ញំ គន្ត្វា អាវាដេ បតិតំ ឯកំ សូករបោតកំ ទិស្វា អានេត្វា “តច្ឆសូករោ”តិស្ស នាមំ កត្វា បោសេសិ។ សោ តស្ស ឧបការកោ អហោសិ។ តុណ្ឌេន រុក្ខេ បរិវត្តេត្វា ទេតិ, ទាឋាយ វេឋេត្វា កាឡសុត្តំ កឌ្ឍតិ, មុខេន ឌំសិត្វា វាសិនិខាទនមុគ្គរេ អាហរតិ។ សោ វុឌ្ឍិប្បត្តោ មហាពលោ មហាសរីរោ អហោសិ។ អថ វឌ្ឍកី តស្មឹ បុត្តបេមំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា “តមំ ឥធ វសន្តំ កោចិទេវ ហឹសេយ្យា”តិ អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ ចិន្តេសិ “អហំ ឥមស្មឹ អរញ្ញេ ឯកកោវ វសិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ញាតកេ បរិយេសិត្វា តេហិ បរិវុតោ វសិស្សាមី”តិ។ សោ វនឃដាយ សូករេ បរិយេសន្តោ ពហូ សូករេ ទិស្វា តុស្សិត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៦០.“យទេសមានា វិចរិម្ហ, បព្ពតានិ វនានិ ច;
អន្វេសំ វិចរិំ ញាតី, តេមេ អធិគតា មយា។

១៦១.“ពហុញ្ចិទំ មូលផលំ, ភក្ខោ ចាយំ អនប្បកោ;
រម្មា ចិមា គិរិនទ្យោ, ផាសុវាសោ ភវិស្សតិ។

១៦២.“ឥធេវាហំ វសិស្សាមិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
អប្បោស្សុក្កោ និរាសង្កី, អសោកោ អកុតោភយោ”តិ។

តត្ថ **យទេសមានា**តិ យំ ញាតិគណំ បរិយេសន្តា មយំ វិចរិម្ហ។ **អន្វេស**ន្តិ ចិរំ វត អន្វេសន្តោ វិចរិំ។ **តេមេ**តិ តេ ឥមេ។ **ភក្ខោ**តិ ស្វេវ វនមូលផលសង្ខាតោ ភក្ខោ។ **អប្បោស្សុក្កោ**តិ អនុស្សុក្កោ ហុត្វា។

សូករា តស្ស វចនំ សុត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហំសុ –

១៦៣.“អញ្ញម្បិ លេណំ បរិយេស, សត្តុ នោ ឥធ វិជ្ជតិ;
សោ តច្ឆ សូករេ ហន្តិ, ឥធាគន្ត្វា វរំ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **តច្ឆា**តិ តំ នាមេនាលបន្តិ។ ***វរំ វរ***ន្តិ សូករេ ហនន្តោ ថូលមំសំ វរំ វរញ្ញេវ ហនតិ។

ឥតោ បរំ ឧភ្ហានសម្ពន្ធគាថា បាឡិនយេន វេទិតព្ពា –

១៦៤.“កោ នុម្ហាកំ ឥធ សត្តុ, កោ ញាតី សុសមាគតេ;
ទុប្បធំសេ បធំសេតិ, តំ មេ អក្ខាថ បុច្ឆិតា។

១៦៥.“ឧទ្ធគ្គរាជី មិគរាជា, ពលី ទាឋាវុធោ មិគោ;
សោ តច្ឆ សូករេ ហន្តិ, ឥធាគន្ត្វា វរំ វរំ។

១៦៦.“ន នោ ទាឋា ន វិជ្ជន្តិ, ពលំ កាយេ សមោហិតំ;
សព្ពេ សមគ្គា ហុត្វាន, វសំ កាហាម ឯកកំ។

១៦៧.“ហទយង្គមំ កណ្ណសុខំ, វាចំ ភាសសិ តច្ឆក;
យោបិ យុទ្ធេ បលាយេយ្យ, តម្បិ បច្ឆា ហនាមសេ”តិ។

តត្ថ **កោ នុម្ហាក**ន្តិ អហំ តុម្ហេ ទិស្វាវ “ឥមេ សូករា អប្បមំសលោហិតា, ភយេន នេសំ ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេសិំ, តស្មា មេ អាចិក្ខថ, កោ នុ អម្ហាកំ ឥធ សត្តុ។ **ឧទ្ធគ្គរាជី**តិ ឧទ្ធគ្គាហិ សរីររាជីហិ សមន្នាគតោ។ ព្យគ្ឃំ

សន្ទាយេវមាហំសុ។ **យោបី**តិ យោ អម្ហាកំ អន្តរេ ឯកោបិ បលាយិស្សតិ, តម្បិ មយំ បច្ឆា ហនិស្សាមាតិ។

តច្ឆសូករោ សព្ពេ សូករេ ឯកចិត្តេ កត្វា បុច្ឆិ "កាយ វេលាយ ព្យគ្ឃោ អាគមិស្សតី"តិ។ អជ្ជ បាតោវ ឯកំ គហេត្វា គតោ, ស្វេ បាតោវ អាគមិស្សតីតិ។ សោ យុទ្ធកុសលោ "ឥមស្មិំ ឋានេ ឋិតេន សក្កា ជេតុ"ន្តិ ភូមិសីសំ បជានាតិ, តស្មា ឯកំ បទេសំ សល្លក្ខេត្វា រត្តិមេវ សូករេ គោចរំ គាហាបេត្វា ពលវបច្ចូសតោ បដ្ឋាយ "យុទ្ធំ នាម សកដព្យូហាទិវសេន តិវិធំ ហោតី"តិ វត្វា បទុមព្យូហំ សំវិទហតិ។ មជ្ឈេ ឋានេ ខីរបិវកេ សូករបោតកេ ឋបេសិ។ តេ បរិវារេត្វា តេសំ មាតរោ, តា បរិវារេត្វា វញ្ឈា សូករិយោ, តាសំ អនន្តរា សូករបោតកេ, តេសំ អនន្តរា មកុលទាឋេ តរុណសូករេ, តេសំ អនន្តរា មហាទាឋេ, តេសំ អនន្តរា ជិណ្ណសូករេ, តតោ តត្ថ តត្ថ ទស វគ្គំ វីសតិវគ្គំ តឹសវគ្គញ្ច កត្វា ពលគុម្ពំ ឋបេសិ។ អត្តនោ អត្ថាយ ឯកំ អាវាដំ, ព្យគ្ឃស្ស បតនត្ថាយ ឯកំ សុប្បសណ្ឋានំ បព្ភារំ កត្វា ខណាបេសិ។ ទ្វិន្នំ អាវាដានំ អន្តរេ អត្តនោ វសនត្ថាយ បីឋកំ ការេសិ។ សោ ថាមសម្បន្នេ យោធសូករេ គហេត្វា តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ សូករេ អស្សាសេន្តោ វិចរិ។ តស្សេវំ ករោន្តស្សេវ សូរិយោ ឧគ្គច្ឆតិ។

អថ ព្យគ្ឃរាជា កូដជដិលស្ស អស្សមបទា និក្ខមិត្វា បព្ពតតលេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា សូករា "អាគតោ នោ ភន្តេ វេរី"តិ វទឹសុ។ មា ភាយថ, យំ យំ ឯស ករោតិ, តំ សព្ពំ សរិក្ខា ហុត្វា ករោថាតិ។ ព្យគ្ឃោ សរីរំ វិធុនិត្វា ឱសក្កន្តោ វិយ បស្សាវមកាសិ, សូករាបិ តថេវ ករិំសុ។ ព្យគ្ឃោ សូករេ ឱលោកេត្វា មហានទំ នទិ, តេបិ តថេវ ករិំសុ។ សោ តេសំ កិរិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ "ន ឥមេ បុព្ពសទិសា, អជ្ជ មយ្ហំ បដិសត្តុនោ ហុត្វា វគ្គវគ្គា ឋិតា, សំវិទហកោ នេសំ សេនានាយកោបិ អត្ថិ, អជ្ជ មយា ឯតេសំ សន្តិកំ គន្តុំ ន វដ្ដតី"តិ មរណភយតជ្ជិតោ និវត្តិត្វា កូដជដិលស្ស សន្តិកំ គតោ។ អថ នំ សោ តុច្ឆហត្ថំ ទិស្វា នវមំ គាថមាហ –

១៦៨. "បាណាតិបាតា វិរតោ នុ អជ្ជ, អភយំ នុ តេ សព្ពភូតេសុ ទិន្នំ;
ទាឋា នុ តេ មិគវធាយ ន សន្តិ, យោ សង្ឃបត្តោ កបណោវ ឈាយសី"តិ។

តត្ថ **សង្ឃបត្តោ**តិ យោ ត្វំ សូករសង្ឃបត្តោ ហុត្វា កិញ្ចិ គោចរំ អលភិត្វា កបណោ វិយ ឈាយសីតិ។

អថ ព្យគ្ឃោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៦៩. "ន មេ ទាឋា ន វិជ្ជន្តិ, ពលំ កាយេ សមោហិតំ;
ញាតី ច ទិស្វាន សាមគ្គី ឯកតោ, តស្មា ច ឈាយាមិ វនម្ហិ ឯកកោ។

១៧០. "ឥមស្សុទំ យន្តិ ទិសោទិសំ បុរេ, ភយដ្ដិតា លេណគវេសិនោ បុថុ;
តេ ទានិ សង្គម្ម វសន្តិ ឯកតោ, យត្ថដ្ឋិតា ទុប្បសហជ្ជ តេ មយា។

១៧១. "បរិណាយកសម្បន្នា , សហិតា ឯករាទិនោ;
តេ មំ សមគ្គា ហឹសេយ្យុំ, តស្មា នេសំ ន បត្ថយេ"តិ។

តត្ថ **សាមគ្គី ឯកតោ**តិ សហិតា ហុត្វា ឯកតោ ឋិតេ។ **ឥមស្សុទ**ន្តិ ឥមេ សុទំ មយា អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកិតមត្តាវ បុព្ពេ ទិសោទិសំ គច្ឆន្តិ។ **បុថូ**តិ វិសុំ វិសុំ។ **យត្ថដ្ឋិតា**តិ យស្មិំ ភូមិភាគេ ឋិតា។ **បរិណាយកសម្បន្នា**តិ សេនានាយកេន សម្បន្នា។ **តស្មា នេសំ ន បត្ថយេ**តិ តេន ការណេន ឯតេសំ ន បត្ថេមិ។

តំ សុត្វា កូដជដិលោ តស្ស ឧស្សាហំ ជនយន្តោ គាថមាហ –

១៧២. "ឯកោវ ឥន្ទោ អសុរេ ជិនាតិ, ឯកោវ សេនោ ហន្តិ ទិជេ បសយ្ហ;
ឯកោវ ព្យគ្ឃោ មិគសង្ឃបត្តោ, វរំ វរំ ហន្តិ ពលញ្ហិ តាទិស"ន្តិ។

តត្ថ **មិគសង្ឃបត្តោ**តិ មិគគណបត្តោ ហុត្វា វរំ វរំ មិគំ ហន្តិ។ **ពលញ្ហិ តាទិស**ន្តិ តាទិសញ្ហិ តស្ស ពលំ។

អថ ព្យគ្ឃោ គាថមាហ –

១៧៣. "ន ហេវ ឥន្ទោ ន សេនោ, នបិ ព្យគ្ឃោ មិគាធិបោ;
សមគ្គេ សហិតេ ញាតី, ន ព្យគ្ឃេ កុរុតេ វសេ"តិ។

តត្ថ **ព្យគ្ឃោ**តិ ព្យគ្ឃសទិសេ ហុត្វា សរីរវិជ្ជនទាទីនិ កត្វា ឋិតេ វសេ ន កុរុតេ, អត្តនោ វសេ វត្តាបេតុំ ន សក្កោតីតិ អត្ថោ។

បុន ជដិលោ តំ ឧស្សាហេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៧៤. "កុម្ភីលកា សកុណកា, សង្ឃិនោ គណចារិនោ;
សម្មោទមានា ឯកជ្ឈំ, ឧប្បតន្តិ ឌយន្តិ ច។

១៧៥. "តេសញ្ច ឌយមានានំ, ឯកេត្ថ អបសក្កតិ;
តញ្ច សេនោ និតាឡេតិ, វេយ្យគ្ឃិយេវ សា គតី"តិ។

តត្ថ **កុម្ភីលកា**តិ ឯវំនាមកា ខុទ្ទកសកុណា។ **ឧប្បតន្តី**តិ គោចរំ ចរន្តា ឧប្បតន្តិ។ **ឌយន្តិ ចា**តិ គោចរំ គហេត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តិ។ **ឯកេត្ថ អបសក្កតី**តិ ឯកោ ឯតេសុ ឱសក្កិត្វា វា ឯកបស្សេន វា វិសុំ គច្ឆតិ។ **និតាឡេតី**តិ បហរិត្វា គណ្ហាតិ។ **វេយ្យគ្ឃិយេវ សា គតី**តិ ព្យគ្ឃានំ ឯសាតិ វេយ្យគ្ឃិ, សមគ្គានំ គច្ឆន្តានម្បិ ឯសា ឯវរូបា គតិ ព្យគ្ឃានំ គតិយេវ នាម ហោតិ។ ន ហិ សក្កា សព្ពេហិ ឯកតោវ គន្តុំ, តស្មា យោ ឯវំ តត្ថ ឯកោ គច្ឆតិ, តំ គណ្ហាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "ព្យគ្ឃរាជ ត្វំ អត្តនោ ពលំ ន ជានាសិ, មា ភាយិ, កេវលំ ត្វំ នទិត្វា បក្ខន្ទ, ទ្វេ ឯកតោ គច្ឆន្តា នាម ន ភវិស្សន្តី"តិ ឧស្សាហេសិ ។ សោ តថា អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៧៦. "ឧស្សាហិតោ ជដិលេន, លុទ្ទេនាមិសចក្ខុនា;
ទាឋី ទាឋីសុ បក្ខន្តិ, មញ្ញមានោ យថា បុរេ"តិ។

តត្ថ **ទាឋី**តិ សយំ ទាឋាវុធោ ឥតរេសុ ទាឋាវុធេសុ បក្ខន្ទិ។ **យថា បុរេ**តិ យថា បុព្ពេ មញ្ញតិ, តថេវ មញ្ញមានោ។

សោ កិរ គន្ត្វា បព្ពតតលេ តាវ អដ្ឋាសិ។ សូករា "បុនាគតោ សាមិ, ចោរោ"តិ តច្ឆស្ស អារោចេសុំ។ សោ "មា ភាយថា"តិ តេ អស្សាសេត្វា ឧដ្ឋាយ ទ្វិន្នំ អាវាដានំ អន្តរេ បីឋកាយ អដ្ឋាសិ។ ព្យគ្ឃោ វេគំ ជនេត្វា តច្ឆសូករំ សន្ធាយ បក្ខន្ទិ។ តច្ឆសូករោ បរិវត្តិត្វា បច្ឆាមុខោ បុរិមអាវាដេ បតិ។ ព្យគ្ឃោ ច វេគំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ គន្ត្វា សុប្បបត្ថារេ អាវាដេ បតិត្វា បុញ្ជកិតោវ អដ្ឋាសិ។ តច្ឆសូករោ វេគេន ឧដ្ឋាយ តស្ស អន្តរសត្ថិម្ហិ ទាឋំ ឱតារេត្វា យាវ ហទយា ផាលេត្វា មំសំ ខាទិត្វា មុខេន ឌំសិត្វា ពហិអាវាដេ បាតេត្វា "គណ្ហថិមំ ទាស"ន្តិ អាហ។ បឋមាគតា ឯកវារមេវ តុណ្ឌោតារណមត្តំ លភិំសុ, បច្ឆា អាគតា អលភិត្វា "ព្យគ្ឃមំសំ នាម កីទិស"ន្តិ វទឹសុ។ តច្ឆសូករោ អាវាដា ឧត្តរិត្វា សូករេ ឱលោកេត្វា "កឹ នុ ខោ ន តុស្សថា"តិ អាហ។ "សាមិ, ឯកោ តាវ ព្យគ្ឃោ គហិតោ, អញ្ញោ បនេកោ ទសព្យគ្ឃគ្ឃនកោ អត្ថី"តិ? "កោ នាមេសោ"តិ? "ព្យគ្ឃេន អាភតាភតមំសំ ខាទកោ កូដជដិលោ"តិ។ "តេន ហិ ឯថ, គណ្ហិស្សាម ន"ន្តិ តេហិ សទ្ធឹ វេគេន បក្ខន្ទិ។

ជដិលោ "ព្យគ្ឃោ ចិរាយតី"តិ តស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ ពហូ សូករេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា "ឥមេ ព្យគ្ឃំ មារេត្វា មម មារណត្ថាយ អាគច្ឆន្តិ មញ្ញេ"តិ បលាយិត្វា ឯកំ ឧទុម្ពររុក្ខំ អភិរុហិ។ សូករា "ឯស រុក្ខំ អារុឡ្ហោ"តិ វទឹសុ។ "កឹ រុក្ខ"ន្តិ។ "ឧទុម្ពររុក្ខ"ន្តិ។ "តេន ហិ មា ចិន្តយិត្ថ, ឥទានិ នំ គណ្ហិស្សាមា"តិ តរុណសូករេ បក្កោសិត្វា រុក្ខមូលតោ បំសុំ អបព្យូហាបេសិ, សូករីហិ មុខបូរំ ឧទកំ អាហរាបេសិ, មហាទាឋសូករេហិ សមន្តា មូលានិ ឆិន្ទាបេសិ។ ឯកំ ឧជុកំ ឱតិណ្ណមូលមេវ អដ្ឋាសិ។ តតោ សេសសូករេ "តុម្ហេ អបេថា"តិ ឧស្សារេត្វា ជណ្ណុកេហិ បតិដ្ឋហិត្វា ទាឋាយ មូលំ បហរិ, ផរសុនា បហដំ វិយ ឆិជ្ជិត្វា គតំ។ រុក្ខោ បរិវត្តិត្វា បតិ។ តំ កូដជដិលំ បតន្តមេវ សម្បដិច្ឆិត្វា មំសំ ភក្ខេសុំ។ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា រុក្ខទេវតា គាថមាហ –

១៧៧. "សាធុ សម្ពហុលា ញាតី, អបិ រុក្ខា អរញ្ញជា;
សូករេហិ សមគ្គេហិ, ព្យគ្ឃោ ឯកាយនេ ហតោ"តិ។

តត្ថ **ឯកាយនេ ហតោ**តិ ឯកគមនស្មឹយេវ ហតោ។

ឧភិន្នំ បន នេសំ ហតភាវំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥតរំ គាថមាហ –

១៧៨ព្រាហ្មណញ្ចេវ ព្យគ្ឃញ្ច, ឧភោ ហន្ត្វាន សូករា;
អានន្ទិនោ បមុទិតា, មហានាទំ បនាទិសុ”ន្តិ។

បុន តច្ឆសូករោ តេ បុច្ឆិ “អញ្ញោបិ វោ អមិត្តោ អត្ថី”តិ? សូករា “នត្ថិ, សាមី”តិ វត្វា “តំ អភិសិញ្ចិត្វា រាជានំ ករិស្សាមា”តិ ឧទកំ បរិយេសន្តា ជដិលស្ស បានីយសង្ខំ ទិស្វា តំ ទក្ខិណាវដ្ដំ សង្ខវរគនំ បូរេត្វា ឧទកំ អភិហរិត្វា តច្ឆសូករំ ឧទុម្ពររុក្ខមូលេយេវ អភិសិញ្ចីសុ។ អភិសេកឧទកំ អាសិត្តំ, សូករិមេវស្ស អគ្គមហេសីករិំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧទុម្ពរភទ្ទបីឋេ និសីទាបេត្វា ទក្ខិណាវដ្ដសង្ខេន អភិសេកករណំ បវត្តំ។ តម្បិ អត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

១៧៩.“តេ សុ ឧទុម្ពរមូលស្មិំ, សូករា សុសមាគតា;
តច្ឆកំ អភិសិញ្ចឹសុ, ត្វំ នោ រាជាសិ ឥស្សរោ”តិ។

តត្ថ **តេ សូ**តិ តេ សូករា, **សុ**-ការោ និបាតមត្តំ។ **ឧទុម្ពរមូលស្មិ**ន្តិ ឧទុម្ពរស្ស មូលេ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ធនុគ្គហតិស្សត្ថេរោ យុទ្ធសំវិទហនេ ឆេកោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កូដជដិលោ ទេវទត្តោ អហោសិ, តច្ឆសូករោ ធនុគ្គហតិស្សោ, រុក្ខទេវតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

តច្ឆសូករជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤៩៣] ១០. មហាវាណិជជាតកវណ្ណនា

វាណិជា សមិតិំ កត្វាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សាវត្ថិវាសិនោ វាណិជេ អារព្ភ កថេសិ។ តេ កិរ វោហារត្ថាយ គច្ឆន្តា សត្ថុ មហាទានំ ទត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាយ “ភន្តេ, សចេ អរោគា អាគមិស្សាម, បុន តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទិស្សាមា”តិ វត្វា បញ្ចមត្តេហិ សកដសតេហិ និក្ខមិត្វា កន្តារំ បត្វា មគ្គំ អសល្លក្ខេត្វា មគ្គមូឡ្ហា និរុទកេ និរាហារេ អរញ្ញេ វិចរន្តា ឯកំ នាគបរិគ្គហិតំ និគ្រោធរុក្ខំ ទិស្វា សកដានិ មោចេត្វា រុក្ខមូលេ និសីទឹសុ។ តេ តស្ស ឧទកតិន្តានិ វិយ នីលានិ សិនិទ្ធានិ បត្តានិ ឧទកបុណ្ណា វិយ ច សាខា ទិស្វា ចិន្តយឹសុ “ឥមស្មិំ រុក្ខេ ឧទកំ សញ្ចរន្តំ វិយ បញ្ញាយតិ, ឥមស្ស បុរិមសាខំ ឆិន្ទាម, បានីយំ នោ ទស្សតី”តិ។ អថេកោ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា សាខំ ឆិន្ទិ, តតោ តាលក្ខន្ធប្បមាណា ឧទកធារា បវត្តិ។ តេ តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា ច ទក្ខិណសាខំ ឆិន្ទឹសុ, តតោ នានគ្គរសភោជនំ និក្ខមិ។ តំ ភុញ្ជិត្វា បច្ឆិមសាខំ ឆិន្ទឹសុ, តតោ អលង្កតឥត្ថិយោ និក្ខមឹសុ។ តាហិ សទ្ធិំ អភិរមិត្វា ឧត្តរសាខំ ឆិន្ទឹសុ, តតោ សត្ត រតនានិ និក្ខមឹសុ។ តានិ គហេត្វា បញ្ច សកដសតានិ បូរេត្វា សាវត្ថិំ បច្ចាគន្ត្វា ធនំ គោបេត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បូជេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា ធម្មកថំ សុត្វា និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ ទត្វា “ភន្តេ, ឥមស្មិំ ទានេ អម្ហាកំ ធនទាយិកាយ រុក្ខទេវតាយ បត្តិំ ទេមា”តិ បត្តិំ អទំសុ។ សត្ថា និដ្ឋិតភត្តកិច្ចោ “កតររុក្ខទេវតាយ បត្តិំ ទេថា”តិ បុច្ឆិ។ វាណិជា និគ្រោធរុក្ខេ ធនស្ស លទ្ធាការំ តថាគតស្សារោចេសុំ។ សត្ថា “តុម្ហេ តាវ មត្តញ្ញុតាយ តណ្ហាវសិកា អហុត្វា ធនំ លភិត្ថ, បុព្ពេ បន អមត្តញ្ញុតាយ តណ្ហាវសិកា ធនញ្ច ជីវិតញ្ច វិជហឹសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិនគរេ តទេវ បន កន្តារំ ស្វេវ និគ្រោធោ។ វាណិជា មគ្គមូឡ្ហា ហុត្វា តមេវ និគ្រោធំ បស្សឹសុ។ តមត្ថំ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា កថេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

១៨០.“វាណិជា សមិតិំ កត្វា, នានារដ្ឋតោ អាគតា;
ធនាហរា បក្កមឹសុ, ឯកំ កត្វាន គាមណិំ។

១៨១.“តេ តំ កន្តារមាគម្ម, អប្បភក្ខំ អនោទកំ;
មហានិគ្រោធមទ្ទក្ខុំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ។

១៨២.“តេ ច តត្ថ និសីទិត្វា, តស្ស រុក្ខស្ស ឆាយយា;
វាណិជា សមចិន្តេសុំ, ពាលា មោហេន បារុតា។

១៨៣.“អល្លាយតេ អយំ រុក្ខោ, អបិ វារីវ សន្ទតិ;
ឥង្ឃស្ស បុរិមំ សាខំ, មយំ ឆិន្ទាម វាណិជា។

១៨៤.“សា ច ឆិន្នាវ បគ្ឃរិ, អច្ឆំ វារិំ អនាវិលំ;

តេ តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា, យាវតិច្ឆឹសុ វាណិជា។

១៨៥“ទុតិយំ សមចិន្តេសុំ, ពាលា មោហេន បារុតា;
តង្ហស្ស ទក្ខិណំ សាខំ, មយំ ឆិន្ទាម វាណិជា។

១៨៦“សា ច ឆិន្នាវ បគ្ឃរិ, សាលិមំសោទនំ ពហុំ;
អប្បោទវណ្ណេ កុម្មាសេ, សិង្គឹ វិទលសូបិយោ។

១៨៧“តេ តត្ថ ភុត្វា ខាទិត្វា, យាវតិច្ឆឹសុ វាណិជា;
តតិយំ សមចិន្តេសុំ, ពាលា មោហេន បារុតា;
តង្ហស្ស បច្ឆិមំ សាខំ, មយំ ឆិន្ទាម វាណិជា។

១៨៨“សា ច ឆិន្នាវ បគ្ឃរិ, នារិយោ សមលង្កតា;
វិចិត្រវត្ថាភរណា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា។

១៨៩“អបិ សុ វាណិជា ឯកា, នារិយោ បណ្ណវីសតិ;
សមន្តា បរិវារឹសុ, តស្ស រុក្ខស្ស ឆាយយា;
តេ តាហិ បរិចារេត្វា, យាវតិច្ឆឹសុ វាណិជា។

១៩០“ចតុត្ថំ សមចិន្តេសុំ, ពាលា មោហេន បារុតា;
តង្ហស្ស ឧត្តរំ សាខំ, មយំ ឆិន្ទាម វាណិជា។

១៩១“សា ច ឆិន្នាវ បគ្ឃរិ, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ;
រជតំ ជាតរូបញ្ច, កុត្តិយោ បដិយានិ ច។

១៩២“កាសិកានិ ច វត្ថានិ, ឧទ្ទិយានិ ច កម្ពលា;
តេ តត្ថ ភារេ ពន្ធិត្វា, យាវតិច្ឆឹសុ វាណិជា។

១៩៣“បញ្ចមំ សមចិន្តេសុំ, ពាលា មោហេន បារុតា;
តង្ហស្ស មូលំ ឆិន្ទាម, អបិ ភិយ្យោ លភាមសេ។

១៩៤“អថុដ្ឋហិ សត្ថវាហោ, យាចមានោ កតញ្ជលី;
និគ្រោធោ កឹ បរជ្ឈតិ, វាណិជា ភទ្ទមត្ថុ តេ។

១៩៥“វារិទា បុរិមា សាខា, អន្នបានញ្ច ទក្ខិណា;
នារិទា បច្ឆិមា សាខា, សព្ពកាមេ ច ឧត្តរា;
និគ្រោធោ កឹ បរជ្ឈតិ, វាណិជា ភទ្ទមត្ថុ តេ។

១៩៦“យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ជេយ្យ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។

១៩៧“តេ ច តស្សានាទិយិត្វា, ឯកស្ស វចនំ ពហូ;
និសិតាហិ កុឋារីហិ, មូលតោ នំ ឧបក្កមុ”ន្តិ។

តត្ថ **សមិតឹ កត្វា**តិ ពារាណសិយំ សមាគមំ កត្វា, ពហូ ឯកតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **បក្កមឹសូ**តិ បញ្ចហិ សកដសតេហិ ពារាណសេយ្យកំ ភណ្ឌំ អាទាយ បក្កមឹសុ។ **គាមណិ**ន្តិ ឯកំ បញ្ញវន្តតរំ សត្ថវាហំ កត្វា ។ **ឆាយយា**តិ ឆាយាយ។ **អល្លាយតេ**តិ ឧទកភរិតោ វិយ អល្លោ ហុត្វា បញ្ញាយតិ។ **ឆិន្នាវ បគ្ឃរី**តិ ឯកោ រុក្ខារោហនកុសលោ អភិរុហិត្វា តំ ឆិន្ទិ, សា ឆិន្នមត្តាវ បគ្ឃរីតិ ទស្សេតិ។ បរតោបិ ឯសេវ នយោ។

អប្បោទវណ្ណេ កុម្មាសេតិ អប្បោទកបាយាសសទិសេ កុម្មាសេ។ **សិង្គិ**ន្តិ សិង្គិវេរាទិកំ ឧត្តរិភង្គំ។ **វិទលសូបិយោ**តិ មុគ្គសូបាទយោ។ **វាណិជា ឯកា**តិ ឯកេកស្ស វាណិជស្ស យត្តកា វាណិជា , តេសុ ឯកេកស្ស ឯកេកាវ, សត្ថវាហស្ស បន សន្តិកេ បញ្ចវីសតីតិ អត្ថោ។ **បរិវារឹសូ**តិ បរិវារេសុំ។ តាហិ បន សទ្ធឹយេវ នាគានុភាវេន សាណិវិតានសយនាទីនិ បគ្ឃរឹសុ។

កុត្តិយោតិ ហត្ថត្ថរាទយោ។ **បដិយានិចា**តិ ឧណ្ណាមយបច្ចត្ថរណានិ។ “សេតកម្ពលានី”តិបិ វទន្តិយេវ។ **ឧទ្ទិយានិ ច កម្ពលា**តិ ឧទ្ទិយានិ នាម កម្ពលា អត្ថិ។ **តេ តត្ថ ភារេ ពន្ធិត្វា**តិ យាវតកំ ឥច្ឆិសុ, តាវតកំ គហេត្វា បញ្ច សកដសតានិ បូរេត្វាតិ អត្ថោ។ **វាណិជា ភទ្ទមត្ថុ តេ**តិ ឯកេកំ វាណិជំ អាលបន្តោ “ភទ្ទំ តេ អត្ថូ”តិ អាហ។ **អន្នបានញ្ចា**តិ អន្នញ្ច បានញ្ច អទាសិ។ **សព្ពកាមេ ចា**តិ សព្ពកាមេ ច អទាសិ។ **មិត្តទុព្ភោ ហី**តិ មិត្តានំ ទុព្ភនបុរិសោ ហិ បាបកោ លាមកោ នាម។ **អនាទិយិត្វា**តិ តស្ស វចនំ អគ្គហេត្វា។ **ឧបក្កមុ**ន្តិ មោហាវ ឆិន្ទិតុំ អារភឹសុ។

អថ នេ ឆិន្ទនត្ថាយ រុក្ខំ ឧបគតេ ទិស្វា នាគរាជា ចិន្តេសិ “អហំ ឯតេសំ បិបាសិតានំ បានីយំ ទាបេសឹ, តតោ ទិព្ពភោជនំ, តតោ សយនាទីនិ ចេវ បរិចារិកា ច នារិយោ, តតោ បញ្ចសកសកដបូរំ រតនំ, ឥទានិ បនិមេ ‘រុក្ខំ មូលតោ ឆិន្ទិស្សាមា’តិ វទន្តិ, អតិវិយ លុទ្ធា ឥមេ, ឋបេត្វា សត្ថវាហំ អវសេសេ មារេតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ “ឯត្តកា សន្នទ្ធយោធា និក្ខមន្តុ, ឯត្តកា ធនុគ្គហា, ឯត្តកា វម្មិនោ”តិ សេនំ វិចារេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា គាថមាហ –

១៩៨. “តតោ នាគា និក្ខមឹសុ, សន្នទ្ធា បណ្ណវីសតិ;
ធនុគ្គហានំ តិសតា, ឆសហស្សា ច វម្មិនោ”តិ។

តត្ថ **សន្នទ្ធា**តិ សុវណ្ណរជតាទិវម្មករចិកា។ **ធនុគ្គហានំ តិសតា**តិ មេណ្ឌវិសាណធនុគ្គហានំ តីណិ សតានិ។ **វម្មិនោ**តិ ខេដកផលកហត្ថា ឆសហស្សា។

១៩៩. “ឯតេ ហនថ ពន្ធថ, មា វោ មុញ្ចិត្ថ ជីវិតំ;
ឋបេត្វា សត្ថវាហំវ, សព្ពេ ភស្មំ ករោថ នេ”តិ។ – អយំ នាគរាជេន វុត្តគាថា;

តត្ថ **មា វោ មុញ្ចិត្ថ ជីវិត**ន្តិ កស្សចិ ឯកស្សបិ ជីវិតំ មា មុញ្ចិត្ថ។

នាគា តថា កត្វា អត្ថរណាទីនិ បញ្ចសុ សកដសតេសុ អារោបេត្វា សត្ថវាហំ គហេត្វា សយំ តានិ សកដានិ បាជេន្តា ពារាណសឹ គន្ត្វា សព្ពំ ធនំ តស្ស គេហេ បដិសាមេត្វា តំ អាបុច្ឆិត្វា អត្តនោ នាគភវនមេវ គតា។ តមត្ថំ វិទិត្វា សត្ថា ឱវាទវសេន គាថាទ្វយមាហ –

២០០. “តស្មា ហិ បណ្ឌិតោ បោសោ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ;
លោភស្ស ន វសំ គច្ឆេ, ហនេយ្យារិសកំ មនំ។

២០១. “ឯវមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហា ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

តត្ថ **តស្មា**តិ យស្មា លោភវសិកា មហាវិនាសំ បត្តា, សត្ថវាហោ ឧត្តមសម្បត្តឹ, តស្មា។ **ហនេយ្យារិសកំ មន**ន្តិ អន្តោ ឧប្បជ្ជមានានំ នានាវិធានំ លោភសត្តូនំ សន្តកំ មនំ, លោភសម្បយុត្តចិត្តំ ហនេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឯវមាទីនវ**ន្តិ ឯវំ លោកេ អាទីនវំ ជានិត្វា។ **តណ្ហា ទុក្ខស្ស សម្ភវ**ន្តិ ជាតិអាទិទុក្ខស្ស តណ្ហា សម្ភវោ, តតោ ឯតំ ទុក្ខំ និព្ពត្តតិ, ឯវំ តណ្ហាវ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ ញត្វា **វីតតណ្ហោ** តណ្ហាអាទានេន **អនាទានោ** មគ្គេន អាគតាយ សតិយា **សតោ** ហុត្វា **ភិក្ខុ បរិព្ពជេ** ឥរិយេថ វត្តេថាតិ អរហត្តេន ទេសនាយ កូដំ គណ្ហិ។

ឥមញ្ច បន ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ឧបាសកា បុព្ពេ លោភវសិកា វាណិជា មហាវិនាសំ បត្តា, តស្មា លោភវសិកេន ន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ តេ វាណិជា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា។ តទា នាគរាជា សារិបុត្តោ អហោសិ, សត្ថវាហោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មហាវាណិជជាតកវណ្ណនា ទសមា។

[៤៩៤] ១១. សាធិនជាតកវណ្ណនា

អព្ភុតោ វត លោកស្មិន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថិកេ ឧបាសកេ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ឧបាសកា បោរាណកបណ្ឌិតា អត្តនោ ឧបោសថកម្មំ និស្សាយ មនុស្សសរីរេនេវ ទេវលោកំ គន្ត្វា ចិរំ វសិំសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មិថិលាយំ សាធិនោ នាម រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ សោ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ និវេសនទ្វារេ ចាតិ ឆ ទានសាលាយោ ការេត្វា សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ កត្វា មហាទានំ បវត្តេសិ, ទេវសិកំ ឆ សតសហស្សានិ វយករណំ គច្ឆន្តិ, បញ្ច សីលានិ រក្ខតិ, ឧបោសថំ ឧបវសតិ។ រដ្ឋវាសិនោបិ តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា មតមតា ទេវនគរេយេវ និព្ពត្តីសុ។ សុធម្មទេវសភំ បូរេត្វា និសិន្នា ទេវា រញ្ញោ សីលាទិគុណមេវ វណ្ណយន្តិ។ តំ សុត្វា សេសទេវាបិ រាជានំ ទដ្ឋុកាមា អហេសុំ។ សក្កោ ទេវរាជា តេសំ មនំ វិទិត្វា អាហ – “សាធិនរាជានំ ទដ្ឋុកាមត្ថា”តិ។ “អាម ទេវា”តិ។ សោ មាតលី អាណាបេសិ “គច្ឆ ត្វំ វេជយន្តរថំ យោជេត្វា សាធិនរាជានំ អានេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា រថំ យោជេត្វា វិទេហរដ្ឋំ អគមាសិ, តទា បុណ្ណមទិវសោ ហោតិ។ មាតលិ មនុស្សានំ សាយមាសំ ភុញ្ជិត្វា ឃរទ្វារេសុ សុខកថាយ និសិន្នកាលេ ចន្ទមណ្ឌលេន សទ្ធិំ រថំ បេសេសិ។ មនុស្សា “ទ្វេ ចន្ទា ឧដ្ឋិតា”តិ វទន្តា បុន ចន្ទមណ្ឌលំ ឱហាយ រថំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “នាយំ ចន្ទោ, រថោ ឯសោ, ទេវបុត្តោ បញ្ញាយតិ, កស្សេស ឯតំ មនោមយសិន្ធវយុត្តំ ទិព្ពរថំ អានេតិ, ន អញ្ញស្ស, អម្ហាកំ រញ្ញោ ភវិស្សតិ, រាជា ហិ នោ ធម្មិកោ ធម្មរាជា”តិ សោមនស្សជាតា ហុត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ឋិតា បឋមំ គាថមាហំសុ –

២០២“អព្ភុតោ វត លោកស្មិំ, ឧប្បជ្ជិ លោមហំសនោ;
ទិព្ពោ រថោ បាតុរហុ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ”តិ។

តស្សត្ថោ – អព្ភុតោ វតេស អម្ហាកំ រាជា, លោកស្មិំ លោមហំសនោ ឧប្បជ្ជិ, យស្ស ទិព្ពោ រថោ បាតុរហោសិ វេទេហស្ស យសស្សិនោតិ។

មាតលិបិឯ តំ រថំ អានេត្វា មនុស្សេសុ គន្ធមាលាទីហិ បូជេន្តេសុ តិក្ខត្តុំ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា រញ្ញោ និវេសនទ្វារំ គន្ត្វា រថំ និវត្តេត្វា បច្ឆាភាគេន សីហបញ្ជរឧម្មារេ ឋបេត្វា អារោហណសជ្ជំ កត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ ទិវសំ រាជាបិ ទានសាលាយោ ឱលោកេត្វា “ឥមិនា និយាមេន ទានំ ទេថា”តិ អាណាបេត្វា ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា ទិវសំ វីតិនាមេត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ អលង្កតមហាតលេ បាចីនសីហបញ្ជរាភិមុខោ ធម្មយុត្តំ កថេន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ នំ មាតលិ រថាភិរុហនត្ថំ និមន្តេត្វា អាទាយ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមា គាថា អភាសិ –

២០៣“ទេវបុត្តោ មហិទ្ធិកោ, មាតលិ ទេវសារថិ;
និមន្តយិត្ថ រាជានំ, វេទេហំ មិថិលគ្គហំ។

២០៤“ឯហិមំ រថមារុយ្ហ, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
ទេវា ទស្សនកាមា តេ, តាវតឹសា សឥន្ទកា;
សរមានា ហិ តេ ទេវា, សុធម្មាយំ សមច្ឆរេ។

២០៥“តតោ ច រាជា សាធិនោ, វេទេហោ មិថិលគ្គហោ;
សហស្សយុត្តមារុយ្ហ, អគា ទេវាន សន្តិកេ;
តំ ទេវា បដិនន្ទឹសុ, ទិស្វា រាជានមាគតំ។

២០៦“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
និសីទ ទានិ រាជីសិ, ទេវរាជស្ស សន្តិកេ។

២០៧“សក្កោបិ បដិនន្ទិត្ថ, វេទេហំ មិថិលគ្គហំ;
និមន្តយិត្ថ កាមេហិ, អាសនេន ច វាសវោ។

២០៨“សាធុ ខោសិ អនុប្បត្តោ, អាវាសំ វសវត្តិនំ;
វស ទេវេសុ រាជីសិ, សព្ពកាមសមិទ្ធិសុ;
តាវតឹសេសុ ទេវេសុ, ភុញ្ជ កាមេ អមានុសេ”តិ។

តត្ថ **សមច្ឆរេ**តិ អច្ឆន្តិ។ **អគា ទេវាន សន្តិកេ**តិ ទេវានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តស្មិញ្ហិ រថំ អភិរុហិត្វា ឋិតេ រថោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ, សោ មហាជនស្ស ឱលោកេន្តស្សេវ អន្តរធាយិ។ មាតលិ រាជានំ ទេវលោកំ នេសិ ។ តំ ទិស្វា ទេវតា ច សក្កោ ច ហដ្ឋតុដ្ឋា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បដិសន្ថារំ ករឹសុ។ តមត្ថំ ទស្សេតុំ **“តំ ទេវា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **បដិនន្ទឹសូ**តិ បុនប្បុនំ នន្ទឹសុ។ **អាសនេន ចា**តិ រាជានំ អាលិង្គិត្វា “ឥធ និសីទា”តិ អត្តនោ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនេន ច កាមេហិ ច និមន្តេសិ, ឧបឌ្ឍរជ្ជំ ទត្វា ឯកាសនេ និសីទាបេសីតិ អត្ថោ។

តត្ថ សក្កេន ទេវរញ្ញោ ទសយោជនសហស្សំ ទេវនគរំ អឌ្ឍតិយា ច អច្ឆរាកោដិយោ វេជយន្តបាសាទញ្ច មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទិន្នំ សម្បត្តិំ អនុភវន្តស្ស មនុស្សគណនាយ សត្ត វស្សសតានិ អតិក្កន្តានិ។ តេនត្តភាវេន ទេវលោកេ វសនកំ បុញ្ញំ ខីណំ, អនភិរតិ ឧប្បន្នា, តស្មា សក្កេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ គាថមាហ –

២០៩. “អហំ បុរេ សគ្គគតោ រមាមិ, នច្ចេហិ គីតេហិ ច វាទិតេហិ;
សោ ទានិ អជ្ជ ន រមាមិ សគ្គេ, អាយុំ នុ ខីណោ មរណំ នុ សន្តិកេ;
ឧទាហុ មូឡ្ហោស្មិ ជនិន្ទសេដ្ឋា”តិ។

តត្ថ **អាយុំ នុ ខីណោ**តិ កឹ នុ មម សរសេន ជីវិតិន្ទ្រិយំ ខីណំ, ឧទាហុ ឧបច្ឆេទកកម្មវសេន មរណំ សន្តិកេ ជាតន្តិ បុច្ឆតិ។ **ជនិន្ទសេដ្ឋា**តិ ជនិន្ទានំ ទេវានំ សេដ្ឋ។

អថ នំ សក្កោ អាហ –

២១០. “ន តាយុ ខីណំ មរណញ្ច ទូរេ, ន ចាបិ មូឡ្ហោ នរវីរសេដ្ឋ;
តុយ្ហញ្ច បុញ្ញានិ បរិត្តកានិ, យេសំ វិបាកំ ឥធ វេទយិត្ថោ។

២១១. “វស ទេវានុភាវេន, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
តាវតឹសេសុ ទេវេសុ, ភុញ្ជ កាមេ អមានុសេ”តិ។

តត្ថ “**បរិត្តកានី**”តិ ឥទំ តេន អត្តភាវេន ទេវលោកេ វិបាកទាយកានិ បុញ្ញានិ សន្ធាយ វុត្តំ, ឥតរានិ បនស្ស បុញ្ញានិ បថវិយំ បំសុ វិយ អប្បមាណានិ។ **វស ទេវានុភាវេនា**តិ អហំ តេ អត្តនោ បុញ្ញានិ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទស្សាមិ, មមានុភាវេន វសាតិ តំ សមស្សាសេន្តោ អាហ។

អថ នំ បដិក្ខិបន្តោ មហាសត្តោ អាហ –

២១២. “យថា យាចិតកំ យានំ, យថា យាចិតកំ ធនំ;
ឯវំសម្បទមេវេតំ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា។

២១៣. “ន ចាហមេតមិច្ឆាមិ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា;
សយំកតានិ បុញ្ញានិ, តំ មេ អាវេណិកំ ធនំ។

២១៤. “សោហំ គន្ត្វា មនុស្សេសុ, កាហាមិ កុសលំ ពហុំ;
ទានេន សមចរិយាយ, សំយមេន ទមេន ច;
យំ កត្វា សុខិតោ ហោតិ, ន ច បច្ឆានុតប្បតី”តិ។

តត្ថ **យំ បរតោ ទានបច្ចយា**តិ យំ បរេន ទិន្នត្តា លព្ភតិ, តំ យាចិតកសទិសមេវ ហោតិ។ យាចិតកញ្ហិ តុដ្ឋកាលេ ទេន្តិ, អតុដ្ឋកាលេ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តីតិ វទតិ។ **សមចរិយាយា**តិ កាយាទីហិ បាបស្ស អករណេន។ **សំយមេនា**តិ សីលសំយមេន។ **ទមេនា**តិ ឥន្ទ្រិយទមនេន។ **យំ កត្វា**តិ យំ ករិត្វា សុខិតោ ចេវ ហោតិ ន ច បច្ឆានុតប្បតិ, តថារូបមេវ កម្មំ ករិស្សាមីតិ។

អថស្ស វចនំ សុត្វា សក្កោ មាតលឹ អាណាបេសិ “គច្ឆ, តាត, សាធិនរាជានំ មិថិលំ នេត្វា ឧយ្យានេ ឱតារេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ រាជា ឧយ្យានេ ចង្កមតិ។ អថ នំ ឧយ្យានបាលោ ទិស្វា បុច្ឆិត្វា គន្ត្វា នារទរញ្ញោ អារោចេសិ។ សោ រញ្ញោ អាគតភាវំ សុត្វា “ត្វំ បុរតោ គន្ត្វា ឧយ្យានំ សជ្ជេត្វា តស្ស ច មយ្ហញ្ច ទ្វេ អាសនានិ បញ្ញាបេហី”តិ ឧយ្យានបាលំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆិ “កស្ស ទ្វេ អាសនានិ បញ្ញាបេសី”តិ? “ឯកំ តុម្ហាកំ, ឯកំ អម្ហាកំ រញ្ញោ”តិ។ អថ នំ រាជា “កោ អញ្ញោ សត្តោ មម សន្តិកេ អាសនេ និសីទិស្សតី”តិ វត្វា ឯកស្មិំ និសីទិត្វា ឯកស្មិំ បាទេ បបេសិ។ នារទរាជា អាគន្ត្វា តស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សោ កិរស្ស សត្តមោ បនត្តា។ តទា កិរ វស្សសតាយុកកាលោវ ហោតិ។ មហាសត្តោ បន អត្តនោ បុញ្ញពលេន ឯត្តកំ កាលំ វីតិនាមេសិ។ សោ នារទំ ហត្ថេ គហេត្វា ឧយ្យានេ វិចរន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២១៥. “ឥមានិ តានិ ខេត្តានិ, ឥមំ និក្ខំ សុកុណ្ឌលំ;
ឥមា តា ហរិតានូបា, ឥមា នជ្ជោ សវន្តិយោ។

២១៦.“ឥមា តា បោក្ខរណី រម្មា, ចក្កវាកបកូជិតា;
មន្ទាលកេហិ សញ្ឆន្នា, បទុមុប្បលកេហិ ច;
យស្សិមានិ មមាយីសុ, កី នុ តេ ទិសតំ គតា។

២១៧.“តានីធ ខេត្តានិ សោ ភូមិភាគោ, តេយេវ អារាមវនូបចារា;
តមេវ មយ្ហំ ជនតំ អបស្សតោ, សុញ្ញំវ មេ នារទ ខាយតេ ទិសា”តិ។

តត្ថ **ខេត្តានី**តិ ភូមិភាគេ សន្ធាយាហ។ **ឥមំ និក្ខ**ន្តិ ឥមំ តាទិសមេវ ឧទកនិទ្ធមនំ។ **សុកុណ្ឌល**ន្តិ សោភនេន មុសលបវេសនកុណ្ឌលេន សមន្នាគតំ។ **ហរិតានូបា**តិ ឧទកនិទ្ធមនស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ហរិតតិណសញ្ឆន្នា អនូបភូមិយោ។ **យស្សិមានិ មមាយីសូ**តិ តាត នារទ, យេ មម ឧបដ្ឋាកា ច ឱរោធា ច ឥមស្មិំ ឧយ្យានេ មហន្តេន យសេន មយា សទ្ធិំ វិចរន្តា ឥមានិ ឋានានិ មមាយីសុ បិយាយីសុ, កត្ថំ នុ តេ ទិសតំ គតា, កត្ថ តេ បេសិតា។ **តានីធ ខេត្តានី**តិ ឥមស្មិំ ឧយ្យានេ តានេវ ឯតានិ ឧបរោបនករុក្ខដ្ឋានានិ។ **តេយេវ អារាមវនូបចារា**តិ ឥមេ តេយេវ អារាមវនូបចារា, វិហារភូមិយោតិ អត្ថោ។

អថ នំ នារទោ អាហ – “ទេវ, តុម្ហាកំ ទេវលោកគតានំ ឥទានិ សត្ត វស្សសតានិ, អហំ វោ សត្តមោ បនត្តា, តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកា ច ឱរោធា ច មរណមុខំ បត្តា, ឥទំ វោ អត្តនោ សន្តកំ រជ្ជំ, អនុភវថ ន”ន្តិ។ រាជា “តាត នារទ, នាហំ ឥធាគច្ឆន្តោ រជ្ជត្ថាយ អាគតោ, បុញ្ញករណត្ថាយម្ហិ អាគតោ, អហំ បុញ្ញមេវ ករិស្សាមី”តិ វត្វា គាថា អាហ –

២១៨.“ទិដ្ឋា មយា វិមានានិ, ឱភាសេន្តា ចតុទ្ទិសា;
សម្មុខា ទេវរាជស្ស, តិទសានញ្ច សម្មុខា។

២១៩.“វុត្ថំ មេ ភវនំ ទិព្យំ, ភុត្តា កាមា អមានុសា;
តាវតិំសេសុ ទេវេសុ, សព្ពកាមសមិទ្ធិសុ។

២២០.“សោហំ ឯតាទិសំ ហិត្វា, បុញ្ញាយម្ហិ ឥធាគតោ;
ធម្មមេវ ចរិស្សាមិ, នាហំ រជ្ជេន អត្ថិកោ។

២២១.“អទណ្ឌាវចរំ មគ្គំ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតំ;
តំ មគ្គំ បដិបជ្ជិស្សំ, យេន គច្ឆន្តិ សុព្ពតា”តិ។

តត្ថ **វុត្ថំ មេ ភវនំ ទិព្យ**ន្តិ វេជយន្តំ សន្ធាយ អាហ។ **សោហំ ឯតាទិស**ន្តិ តាត នារទ, សោហំ ពុទ្ធញាណេន អបរិច្ឆិន្នទិវ្យំ ឯវរូបំ កាមគុណសម្បត្តិំ បហាយ បុញ្ញករណត្ថាយ ឥធាគតោ។ **អទណ្ឌាវចរ**ន្តិ អទណ្ឌេហិ និក្ខិត្តទណ្ឌេហិ អត្តេហិ អវចរិតព្ពំ សម្មាទិដ្ឋិបុរេក្ខារំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ។ **សុព្ពតា**តិ យេន មគ្គេន សុព្ពតា សព្ពញ្ញុពុទ្ធា គច្ឆន្តិ, អហម្បិ អគតបុព្ពំ ទិសំ គន្តុំ ពោធិតលេ និសីទិត្វា តមេវ មគ្គំ បដិបជ្ជិស្សាមីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ ឥមា គាថាយោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សង្ខិបិត្វា កថេសិ។ នារទោ បុនបិ អាហ – “រជ្ជំ, ទេវ, អនុសាសា”តិ។ “តាត, ន មេ រជ្ជេនត្ថោ, សត្ត វស្សសតានិ វិគតំ ទានំ សត្តាហេនេវ ទាតុកាមម្ហី”តិ។ នារទោ “សាធូ”តិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា មហាទានំ បដិយាទេសិ។ រាជា សត្តាហំ ទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា តាវតិំសភវនេយេវ និព្ពត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ វសិតព្ពយុត្តកំ ឧបោសថកម្មំ នាមា”តិ ទស្សេត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧបោសថិកេសុ ឧបាសកេសុ កេចិ សោតាបត្តិផលេ, កេចិ សកទាគាមិផលេ, កេចិ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហីសុ។ តទា នារទរាជា សារិបុត្តោ អហោសិ, មាតលិ អានន្ទោ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, សាធិនរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សាធិនជាតកវណ្ណនា ឯកាទសមា។

[៤៩៥] ១២. ទសព្រាហ្មណជាតកវណ្ណនា

រាជា អវោច វិធុរន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អសទិសទានំ អារព្ភ កថេសិ។ តំ អដ្ឋកនិបាតេ **អាទិត្តជាតកេ** (ជា. ១.៨.៦៩ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។ រាជា កិរ តំ ទានំ ទទន្តោ សត្តារំ ជេដ្ឋកំ កត្វា បញ្ច ភិក្ខុសតានិ វិចិនិត្វា គណ្ហិត្វា មហាខីណាសវានំយេវ អទាសិ។ អថស្ស គុណកថំ កថេន្តា “អាវុសោ, រាជា អសទិសទានំ ទទន្តោ វិចិនិត្វា មហប្ផលដ្ឋានេ អទាសី”តិ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ,

ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, យំ កោសលរាជា មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស ឧបដ្ឋាកោ ហុត្វា វិចេយ្យទានំ ទេតិ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេបិ វិចេយ្យទានំ អទំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្តនគរេ យុធិដ្ឋិលគោត្តោ កោរព្យោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស វិធុរោ នាម អមច្ចោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសតិ។ រាជា សកលជម្ពុទីបំ ខោភេត្វា មហាទានំ ទេតិ។ តំ គហេត្វា ភុញ្ជន្តេសុ ឯកោបិ បញ្ចសីលមត្តំ រក្ខន្តោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ ទុស្សីលាវ, ទានំ រាជានំ ន តោសេតិ។ រាជា “វិចេយ្យទានំ មហប្ផល”ន្តិ សីលវន្តានំ ទាតុកាមោ ហុត្វា ចិន្តេសិ “វិធុរបណ្ឌិតេន សទ្ធិំ មន្តយិស្សាមី”តិ។ សោ តំ ឧបដ្ឋានំ អាគតំ អាសនេ និសីទាបេត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

២២២. “រាជា អវោច វិធុរំ, ធម្មកាមោ យុធិដ្ឋិលោ”តិ;
បរតោ រញ្ញោ ច វិធុរស្ស ច វចនបដិវចនំ ហោតិ –

“ព្រាហ្មណេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២២៣. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២២៤. “ទុល្លភា ព្រាហ្មណា ទេវ, សីលវន្តោ ពហុស្សុតា;
វិរតា មេថុនា ធម្មា, យេ តេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ។

២២៥. “ទស ខលុ មហារាជ, យា តា ព្រាហ្មណជាតិយោ;
តេសំ វិភង្គំ វិចយំ, វិត្ថារេន សុណោហិ មេ។

២២៦. “បសិព្ពកេ គហេត្វាន, បុណ្ណេ មូលស្ស សំវុតេ;
ឱសធិកាយោ គន្ថេន្តិ, ន្ហាបយន្តិ ជបន្តិ ច។

២២៧. “តិកិច្ឆកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២២៨. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២២៩. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៣០. “កិង្កិណិកាយោ គហេត្វា, ឃោសេន្តិ បុរតោបិ តេ;
បេសនានិបិ គច្ឆន្តិ, រថចរិយាសុ សិក្ខរេ។

២៣១. “បរិចារកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៣២. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៣៣. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៣៤. “កមណ្ឌលុំ គហេត្វាន, វង្កទណ្ឌញ្ច ព្រាហ្មណា;
បច្ចុបេស្សន្តិ រាជានោ, គាមេសុ និគមេសុ ច;
នាទិន្នេ វុដ្ឋហិស្សាម, គាមម្ហិ វា វនម្ហិ វា។

២៣៥. “និគ្គាហកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៣៦. អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៣៧. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៣៨. “បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមា, បង្កទន្តា រជស្សិរា;
ឱកិណ្ណា រជរេណូហិ, យាចកា វិចរន្តិ តេ។

២៣៩. “ខាណុឃាតសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៤០. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៤១. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៤២. “ហរីតកំ អាមលកំ, អម្ពំ ជម្ពុំ វិភីតកំ;
លពុជំ ទន្តបោណានិ, ពេលុវា ពទរានិ ច។

២៤៣. “រាជាយតនំ ឧច្ឆុបុដំ, ធូមនេត្តំ មធុអញ្ជនំ;
ឧច្ចាវចានិ បណិយានិ, វិបណេន្តិ ជនាធិប។

២៤៤. “វាណិជកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៤៥. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៤៦. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៤៧. “កសិវាណិជ្ជំ ការេន្តិ, បោសយន្តិ អជេឡកេ;
កុមារិយោ បវេច្ឆន្តិ, វិវាហន្តាវហន្តិ ច។

២៤៨. “សមា អម្ពដ្ឋវេស្សេហិ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៤៩. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៥០. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៥១. “និក្ខិត្តភិក្ខំ ភុញ្ជន្តិ, គាមេស្វេកេ បុរោហិតា;
ពហូ តេ បរិបុច្ឆន្តិ, អណ្ឌច្ឆេទា និលញ្ឆកា។

២៥២. “បសូបិ តត្ថ ហញ្ញន្តិ, មហឹសា សូករា អជា;
គោឃាតកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៥៣. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)

ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៥៤. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៥៥. “អសិចម្មំ គហេត្វាន, ខគ្គំ បគ្គយ្ហ ព្រាហ្មណា;
វេស្សបថេសុ តិដ្ឋន្តិ, សត្ថំ អព្ពាហយន្តិបិ។

២៥៦. “សមា គោបនិសាទេហិ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៥៧. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៥៨. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៥៩. “អរញ្ញេ កុដិកំ កត្វា, កុដានិ ការយន្តិ តេ;
សសពិឡារេ ពាធេន្តិ, អាគោធា មច្ឆកច្ឆបំ។

២៦០. “តេ លុទ្ទកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៦១. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៦២. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៦៣. “អញ្ញេ ធនស្ស កាមា ហិ, ហេដ្ឋាមញ្ចេ បសក្កិតា;
រាជានោ ឧបរិ ន្ហាយន្តិ, សោមយាគេ ឧបដ្ឋិតេ។

២៦៤. “មលមជ្ជកសមា រាជ, តេបិ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ។

២៦៥. “អបេតា តេ ច ព្រហ្មញ្ញា, (ឥតិ រាជា កោរព្យោ)
ន តេ វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណា;
អញ្ញេ វិធុរ បរិយេស, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

២៦៦. “វិរតេ មេថុនា ធម្មា, យេ មេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ;
ទក្ខិណំ សម្ម ទស្សាម, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ។

តត្ថ **សីលវន្តេ**តិ មគ្គេនាគតសីលេ។ **ពហុស្សុតេ**តិ បដិវេធពហុស្សុតេ។ **ទក្ខិណ**ន្តិ ទានំ។ **យេ តេ**តិ យេ ធម្មិកា សមណព្រាហ្មណា តវ ទានំ ភុញ្ជេយ្យុំ, តេ ទុល្លភា។ **ព្រាហ្មណជាតិយោ**តិ ព្រាហ្មណកុលានិ។ **តេសំ វិភង្គំ វិចយ**ន្តិ តេសំ ព្រាហ្មណានំ វិភង្គំ មម បញ្ញាយ វិចិតភាវំ វិត្ថារេន សុណោហិ។ **សំវុតេ**តិ ពទ្ធមុខេ។ **ឱសធិកាយោ គន្ថេន្តី**តិ “ឥទំ ឥមស្ស រោគស្ស ភេសជ្ជំ, ឥទំ ឥមស្ស រោគស្ស ភេសជ្ជ”ន្តិ ឯវំ សិលោកេ ពន្ធិត្វា មនុស្សានំ ទេន្តិ។ **ន្ហាបយន្តី**តិ នហាបនំ នាម ករោន្តិ។ **ជបន្តិ ចា**តិ ភូតវិជ្ជំ បរិវត្តេន្តិ។ **តិកិច្ឆកសមា**តិ វេជ្ជសទិសា។ **តេបិ វុច្ចន្តី**តិ តេបិ “ព្រាហ្មណា វា មយំ, អព្រាហ្មណា វា”តិ អជានិត្វា វេជ្ជកម្មេន ជីវិកំ កប្បេន្តា វោហារេន “ព្រាហ្មណា”តិ វុច្ចន្តិ។ **អក្ខាតា តេ**តិ ឥមេ តេ មយា វេជ្ជព្រាហ្មណា នាម អក្ខាតា។ **និបតាមសេ**តិ វទេហិ ទានិ, កិំ តាទិសេ ព្រាហ្មណេ និបតាម, និមន្តនត្ថាយ ឧបសង្កមាម, អត្ថិ តេ ឯតេហិ អត្ថោតិ បុច្ឆតិ។ **ព្រហ្មញ្ញា**តិ ព្រាហ្មណធម្មតោ។ **ន តេ វុច្ចន្តី**តិ តេ ពាហិតបាបតាយ ព្រាហ្មណា នាម ន វុច្ចន្តិ។

កិង្កិណិកាយោតិ មហារាជ, អបរេបិ ព្រាហ្មណា អត្តនោ ព្រាហ្មណធម្មំ ឆឌ្ឌេត្វា ជីវិកត្ថាយ រាជរាជមហាមត្តានំ បុរតោ កំសតាឡេ គហេត្វា វាទេន្តា គាយន្តា គច្ឆន្តិ។ **បេសនានិបី**តិ ទាសកម្មករា វិយ បេសនានិបិ គច្ឆន្តិ។ **រថចរិយាសូ**តិ រថសិប្បំ សិក្ខន្តិ។ **បរិចារកសមា**តិ ទាសកម្មករសទិសា។ **វង្កទណ្ឌ**ន្តិ វង្កទណ្ឌកដ្ឋំ។ **បច្ចុបេស្សន្តិ រាជានោ**តិ រាជរាជមហាមត្តេ បដិច្ច អាគម្ម សន្ធាយ ឧបសេវន្តិ។ **គាមេសុ និគមេសុ ចា**តិ តេសំ និវេសនទ្វារេ និសីទន្តិ។ **និគ្គាហកសមា**តិ និគ្គហការកេហិ ពលិសាធករាជបុរិសេហិ សមា។ យថា តេ បុរិសា "អគ្គហេត្វា ន គមិស្សាមា"តិ និគ្គហំ កត្វា គណ្ហន្តិយេវ, តថា "គាមេ វា វនេ វា អលទ្ធា មរន្តាបិ ន វុដ្ឋហិស្សាមា"តិ ឧបវសន្តិ។ **តេបី**តិ តេបិ ពលិសាធកសទិសា បាបធម្មា។

រជេវណ្ណហីតិ រជេហិ ច បំសូហិ ច ឱកិណ្ណា។ **យាចកា**តិ ធនយាចកា។ **ខាណុឃាតសមា**តិ មលីនសរីរកាយឈាមខេត្តេ ខាណុឃាតកេហិ ភូមឹ ខណិត្វា ឈាមខាណុកឧទ្ធរណកមនុស្សេហិ សមានា, "អគ្គហេត្វា ន គមិស្សាមា"តិ និច្ចលភាវេន ឋិតត្តា និខណិត្វា ឋបិតវតិខាណុកា វិយាតិបិ អត្ថោ។ **តេបី**តិ តេបិ តថា លទ្ធំ ធនំ វឌ្ឍិយា បយោជេត្វា បុន តថេវ ឋិតត្តា ទុស្សីលា ព្រាហ្មណា។

ឧច្ចុបុជន្តិ ឧច្ចុញ្ចេវ ផាណិតបុដញ្ច។ **មធុអញ្ជន**ន្តិ មធុញ្ចេវ អញ្ជនញ្ច។ **ឧច្ចាវចានី**តិ មហគ្ឃអប្បគ្ឃានិ។ **បណិយានី**តិ ភណ្ឌានិ។ **វិបណេន្តី**តិ វិក្កិណន្តិ។ **តេបី**តិ តេបិ ឥមានិ ឯត្តកានិ វិក្កិណិត្វា ជីវិកកប្បកា វាណិជកព្រាហ្មណា។ **បោសយន្តី**តិ គោរសវិក្កយេន ជីវិកកប្បនត្ថំ បោសេន្តិ។ **បវេច្ឆន្តី**តិ អត្តនោ ធីតរោ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ គហេត្វា បរេសំ ទេន្តិ។ តេ ឯវំ បរេសំ ទទមានា វិវាហន្តិ នាម, អត្តនោ បុត្តានំ អត្ថាយ គណ្ហមានា អាវាហន្តិ នាម។ **អម្ពដ្ឋវេស្សេហី**តិ កុដុម្ពិកេហិ ចេវ គហបតីហិ ច សមា, តេបិ វោហារវសេន "ព្រាហ្មណា"តិ វុច្ចន្តិ។

និក្ខិត្តភិក្ខន្តិ គាមបុរោហិតា ហុត្វា អត្តនោ អត្ថាយ និពទ្ធភិក្ខំ។ **ពហូ តេ**តិ ពហូ ជនា ឯតេ គាមបុរោហិតេ នក្ខត្តមុហុត្តមង្គលានិ បុច្ឆន្តិ។ **អណ្ឌច្ឆេទា និលញ្ឆកា**តិ ភតឹ គហេត្វា ពលិពទ្ទានំ អណ្ឌច្ឆេទកា ចេវ តិសូលាទិអង្ករណេន លញ្ឆកា ច, លក្ខណការកាតិ អត្ថោ។ **តត្ថា**តិ តេសំ គាមបុរោហិតានំ គេហេសុ មំសវិក្កិណនត្ថំ ឯតេ បសុអាទយោបិ ហញ្ញន្តិ។ **តេបី**តិ តេបិ គោឃាតកសមា ព្រាហ្មណាតិ វុច្ចន្តិ។

អសិចម្មន្តិ អសិលដ្ឋិញ្ចេវ កណ្ឌវារណញ្ច។ **វេស្សបថេសូ**តិ វាណិជានំ គមនមគ្គេសុ។ **សត្ថំ អព្ភាហយន្តី**តិ សត្ថវាហានំ ហត្ថតោ សតម្បិ សហស្សម្បិ គហេត្វា សត្ថេ ចោរាដវឹ អតិពាហេន្តិ។ **គោបនិសាទេហី**តិ គោបាលកេហិ ចេវ និសាទេហិ ច គាមឃាតកចោរេហិ សមាតិ វុត្តំ។ **តេបី**តិ តេបិ ឯវរូបា ព្រាហ្មណាតិ វុច្ចន្តិ។ **កុដានិ ការយន្តិ តេ**តិ កូដបាសាទីនិ រោបេន្តិ។ **សសពិឡារេ**តិ សសេ ចេវ ពិឡារេ ច។ ឯតេន ថលចរេ មិគេ ទស្សេតិ។ **អាគោធា មច្ឆកច្ឆប**ន្តិ ថលជេសុ តាវ អាគោធតោ មហន្តេ ច ខុទ្ទកេ ច បាណយោ ពាធេន្តិ មារេន្តិ, ជលជេសុ មច្ឆកច្ឆបេ។ **តេបី**តិ តេបិ លុទ្ទកសមា ព្រាហ្មណាតិ វុច្ចន្តិ។

អញ្ញេ ធនស្ស កាមា ហីតិ អបរេ ព្រាហ្មណា ធនំ បត្ថេន្តា។ **ហេដ្ឋាមញ្ចេ បសក្កិតា**តិ "កលិបវាហកម្មំ ការេស្សាមា"តិ រតនមយំ មញ្ចំ ការេត្វា តស្ស ហេដ្ឋា និបន្នា អច្ឆន្តិ។ អថ នេសំ សោមយាគេ ឧបដ្ឋិតេ រាជានោ ឧបរិ នហាយន្តិ, តេ កិរ សោមយាគេ និដ្ឋិតេ អាគន្ត្វា តស្មឹ មញ្ចេ និសីទន្តិ។ អថ នេ អញ្ញេ ព្រាហ្មណា "កលិបវាហេស្សាមា"តិ នហាបេន្តិ។ រតនមញ្ចោ ចេវ រញ្ញោ រាជាលង្ការោ ច សព្ពោ ហេដ្ឋាមញ្ចេ និបន្នស្សេវ ហោតិ។ **តេបី**តិ តេបិ មលមជ្ជកេហិ នហាបិតេហិ សទិសា ព្រាហ្មណាតិ វុច្ចន្តិ។

ឯវញ្ហិមេ វោហារមត្តព្រាហ្មណេ ទស្សេត្វា ឥទានិ បរមត្ថព្រាហ្មណេ ទស្សេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៦៧. "អត្ថិ ខោ ព្រាហ្មណា ទេវ, សីលវន្តោ ពហុស្សុតា;
វិរតា មេថុនា ធម្មា, យេ តេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ។

២៦៨. "ឯកញ្ច ភត្តំ ភុញ្ជន្តិ, ន ច មជ្ជំ បិវន្តិ តេ;
អក្ខាតា តេ មហារាជ, តាទិសេ និបតាមសេ"តិ។

តត្ថ **សីលវន្តោ**តិ អរិយសីលេន សមន្នាគតា។ **ពហុស្សុតា**តិ បដិវេធពាហុសច្ចេន សមន្នាគតា។ **តាទិសេ**តិ ឯវរូបេ ពាហិតបាបេ បច្ចេកពុទ្ធព្រាហ្មណេ និមន្តនត្ថាយ ឧបសង្កមាមាតិ។

រាជា តស្ស កថំ សុត្វា បុច្ឆិ "សម្ម វិធុរ, ឯវរូបា អគ្គទក្ខិណេយ្យា ព្រាហ្មណា កហំ វសន្តី"តិ? ឧត្តរហិមវន្តេ នន្ទមូលកបព្ភារេ, មហារាជាតិ។ "តេន ហិ, បណ្ឌិត, តវ ពលេន មយ្ហំ តេ ព្រាហ្មណេ បរិយេសា"តិ តុដ្ឋមានសោ

គាថមាហ –

២៦៩.“ឯតេ ខោ ព្រាហ្មណា វិធុរ, សីលវន្តោ ពហុស្សុតា;
ឯតេ វិធុរ បរិយេស, ខិប្បញ្ច នេ និមន្តយា”តិ។

មហាសត្តោ “សាធូ”តិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា “តេន ហិ, មហារាជ, នគរំ អលង្ការាបេត្វា សព្ពេ នគរវាសិនោ ទានំ ទត្វា ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ សមាទិន្នសីលា ហោន្តូ”តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា “តុម្ហេបិ សទ្ធឹ បរិជនេន ឧបោសថំ សមាទិយថា”តិ វត្វា សយំ បាតោវ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថំ សមាទាយ សាយន្ហសមយេ ជាតិ បុប្ផបុណ្ណំ សុវណ្ណសមុគ្គំ អាហរាបេត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ បញ្ចបតិដ្ឋិតំ បតិដ្ឋហិត្វា បច្ចេកពុទ្ធានំ គុណេ អនុស្សរិត្វា វន្ទិត្វា “ឧត្តរហិមវន្តេ នន្ទមូលកបព្ភារវាសិនោ បញ្ចសតា បច្ចេកពុទ្ធា ស្វេ អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ និមន្តេត្វា អាកាសេ អដ្ឋ បុប្ផមុដ្ឋិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ តទា តត្ថ បញ្ចសតា បច្ចេកពុទ្ធា វសន្តិ, បុប្ផានិ គន្ត្វា តេសំ ឧបរិ បតឹសុ។ តេ អាវជ្ជេន្តា តំ ការណំ ញត្វា “មារិសា, វិធុរបណ្ឌិតេន និមន្តិតម្ហ, ន ខោ បនេស ឥត្តរសត្តោ, ពុទ្ធង្កុរោ ឯស, ឥមស្មឹយេវ កប្បេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, ករិស្សាមស្ស សង្គហ”ន្តិ និមន្តនំ អធិវាសយឹសុ។ មហាសត្តោ បុប្ផានំ អនាគមនសញ្ញាយ អធិវាសិតភាវំ ញត្វា “មហារាជ, ស្វេ បច្ចេកពុទ្ធា អាគមិស្សន្តិ, សក្ការសម្មានំ ករោហី”តិ អាហ។ រាជា បុនទិវសេ មហាសក្ការំ កត្វា មហាតលេ មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញាបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា អនោតត្តទហេ កតសរីរបដិជគ្គនា វេលំ សល្លក្ខេត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា រាជង្គណេ ឱតរឹសុ។ រាជា ច ពោធិសត្តោ ច បសន្នមានសា តេសំ ហត្ថតោ បត្តានិ គហេត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា និសីទាបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសឹសុ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ច បុនទិវសត្ថាយាតិ ឯវំ សត្ត ទិវសេ និមន្តេត្វា មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ សព្ពបរិក្ខារេ អទំសុ។ តេ អនុមោទនំ កត្វា អាកាសេន តត្ថេវ គតា, បរិក្ខារាបិ តេហិ សទ្ធឹយេវ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, កោសលរញ្ញោ មម ឧបដ្ឋាកស្ស សតោ វិចេយ្យទានំ ទាតុំ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេបិ ពុទ្ធេ ទានំ អទំសុយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, វិធុរបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទសព្រាហ្មណជាតកវណ្ណនា ទ្វាទសមា។

[៤៩៦] ១៣. ភិក្ខាបរម្បរជាតកវណ្ណនា

សុខុមាលរូបំ ទិស្វាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សទ្ធោ អហោសិ បសន្នោ, តថាគតស្ស ចេវ សង្ឃស្ស ច និពទ្ធំ មហាសក្ការំ ករោតិ។ អថេកទិវសំ ចិន្តេសិ “អហំ ពុទ្ធរតនស្ស ចេវ សង្ឃរតនស្ស ច បណីតានិ ខាទនីយភោជនីយានិ ចេវ សុខុមវត្ថានិ ច ទេន្តោ និច្ចំ មហាសក្ការំ ករោមិ, ឥទានិ ធម្មរតនស្សបិ ករិស្សាមិ, កថំ នុ ខោ តស្ស សក្ការំ ករោន្តេន កត្តព្ព”ន្តិ។ សោ ពហូនិ គន្ធមាលាទីនិ អាទាយ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ “អហំ, ភន្តេ, ធម្មរតនស្ស សក្ការំ កត្តុកាមោម្ហិ, កថំ នុ ខោ តស្ស សក្ការំ ករោន្តេន កត្តព្ព”ន្តិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “សចេ ធម្មរតនស្ស សក្ការំ កត្តុកាមោ, ធម្មភណ្ឌាគារិកស្ស អានន្ទស្ស សក្ការំ ករោហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា ថេរំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហន្តេន សក្ការេន អត្តនោ គេហំ នេត្វា មហារហេ អាសនេ និសីទាបេត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា នានគ្គរសភោជនំ ទត្វា មហគ្ឃេ តិចីវរប្បហោនកេ សាដកេ អទាសិ។ ថេរោបិ “អយំ សក្ការោ ធម្មរតនស្ស កតោ, ន មយ្ហំ អនុច្ឆវិកោ, អគ្គសាវកស្ស ធម្មសេនាបតិស្ស អនុច្ឆវិកោ”តិ ចិន្តេត្វា បិណ្ឌបាតញ្ច វត្ថានិ ច វិហារំ ហរិត្វា សារិបុត្តត្ថេរស្ស អទាសិ។ សោបិ “អយំ សក្ការោ ធម្មរតនស្ស កតោ, ឯកន្តេន ធម្មស្សាមិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សេវ អនុច្ឆវិកោ”តិ ចិន្តេត្វា ទសពលស្ស អទាសិ។ សត្ថា អត្តនោ ឧត្តរិតរំ អទិស្វា បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ, ចីវរសាដកេ អគ្គហេសិ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ នាម កុដុម្ពិកោ ‘ធម្មរតនស្ស សក្ការំ ករោមី’តិ ធម្មភណ្ឌាគារិកស្ស អានន្ទត្ថេរស្ស អទាសិ។ ថេរោ ‘នាយំ មយ្ហំ អនុច្ឆវិកោ’តិ ធម្មសេនាបតិនោ អទាសិ, សោបិ ‘នាយំ មយ្ហំ អនុច្ឆវិកោ’តិ តថាគតស្ស អទាសិ។ តថាគតោ អញ្ញំ ឧត្តរិតរំ អបស្សន្តោ អត្តនោ ធម្មស្សាមិតាយ ‘មយ្ហមេវេសោ អនុច្ឆវិកោ’តិ តំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ, ចីវរសាដកេបិ គណ្ហិ, ឯវំ សោ បិណ្ឌបាតោ យថានុច្ឆវិកតាយ ធម្មស្សាមិនោវ បាទមូលំ គតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ បិណ្ឌបាតោ បរម្បរា យថានុច្ឆវិកំ គច្ឆតិ, បុព្ពេបិ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ អគមាសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ អគតិគមនំ បហាយ ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ ឯវំ សន្តេបិស្ស វិនិច្ឆយោ សុញ្ញោ វិយ អហោសិ។ រាជា អត្តនោ អគុណគវេសកោ ហុត្វា អន្តោនិវេសនាទីនិ បរិគ្គណ្ហន្តោ អន្តេបុរេ ច អន្តោនគរេ ច ទ្វារគាមេសុ ច អត្តនោ អគុណំ កថេន្តំ អទិស្វា “ជនបទេ គវេសិស្សាមី”តិ អមច្ចានំ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា បុរោហិតេន សទ្ធឹ អញ្ញាតកវេសេនេវ កាសិរដ្ឋេ ចរន្តោ កញ្ចិ អគុណំ កថេន្តំ អទិស្វា បច្ចន្តេ ឯកំ និគមំ បត្វា ពហិទ្វារសាលាយំ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ និគមវាសី អសីតិកោដិវិភវោ កុដុម្ពិកោ មហន្តេន បរិវារេន ន្ហានតិត្ថំ គច្ឆន្តោ សាលាយំ និសិន្នំ សុវណ្ណវណ្ណំ សុខុមាលសរីរំ រាជានំ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ សាលំ បវិសិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា “ឥធេវ ហោថា”តិ វត្វា គេហំ គន្ត្វា នានគ្គរសភោជនំ សម្បាទេត្វា មហន្តេន បរិវារេន ភត្តភាជនានិ គាហាបេត្វា អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ ហិមវន្តវាសី បញ្ចាភិញ្ញោ តាបសោ អាគន្ត្វា តត្ថេវ និសីទិ។ នន្ទមូលកបព្ភារតោ បច្ចេកពុទ្ធោបិ អាគន្ត្វា តត្ថេវ និសីទិ។

កុដុម្ពិកោ រញ្ញោ ហត្ថធោវនឧទកំ ទត្វា នានគ្គរសេហិ សូបព្យញ្ជនេហិ ភត្តបាតឹ សជ្ជេត្វា រញ្ញោ ឧបនេសិ។ រាជា នំ គហេត្វា បុរោហិតស្ស ព្រាហ្មណស្ស អទាសិ។ ព្រាហ្មណោ គហេត្វា តាបសស្ស អទាសិ។ តាបសោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វាមហត្ថេន ភត្តបាតឹ, ទក្ខិណហត្ថេន កមណ្ឌលុំ គហេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បត្តេ ភត្តំ បក្ខិបិ។ សោ កញ្ចិ អនិមន្តេត្វា អនាបុច្ឆិត្វា បរិភុញ្ជិ។ តស្ស ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ ចិន្តេសិ “មយា រញ្ញោ ភត្តំ ទិន្នំ, រញ្ញា ព្រាហ្មណស្ស, ព្រាហ្មណេន តាបសស្ស, តាបសេន បច្ចេកពុទ្ធស្ស, បច្ចេកពុទ្ធោ កញ្ចិ អនាបុច្ឆិត្វា បរិភុញ្ជិ, កឹ នុ ខោ ឥមេសំ ឯត្តកំ ទានការណំ, កឹ ឥមស្ស កញ្ចិ អនាបុច្ឆិត្វាវ ភុញ្ជនការណំ, អនុបុព្ពេន តេ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ សោ ឯកេកំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា បុច្ឆិ។ តេបិស្ស កថេសុំ –

២៧០. “សុខុមាលរូបំ ទិស្វា, រដ្ឋា វិវនមាគតំ;
កុដាគារវរូបេតំ, មហាសយនមុបាសិតំ។

២៧១. “តស្ស តេ បេមកេនាហំ, អទាសឹ វឌ្ឍមោទនំ;
សាលីនំ វិចិតំ ភត្តំ, សុចឹ មំសូបសេចនំ។

២៧២. “តំ ត្វំ ភត្តំ បដិគ្គយ្ហ, ព្រាហ្មណស្ស អទាសយិ;
អត្តានំ អនសិត្វាន, កោយំ ធម្មោ នមត្ថុ តេ។

២៧៣. “អាចរិយោ ព្រាហ្មណោ មយ្ហំ, កិច្ចាកិច្ចេសុ ព្យាវដោ;
គរុ ច អាមន្តនីយោ ច, ទាតុមរហាមិ ភោជនំ។

២៧៤. “ព្រាហ្មណំ ទានិ បុច្ឆាមិ, គោតមំ រាជបូជិតំ;
រាជា តេ ភត្តំ បាទាសិ, សុចឹ មំសូបសេចនំ។

២៧៥. “តំ ត្វំ ភត្តំ បដិគ្គយ្ហ, ឥសិស្ស ភោជនំ អទា;
អខេត្តញ្ញូសិ ទានស្ស, កោយំ ធម្មោ នមត្ថុ តេ។

២៧៦. “ភរាមិ បុត្តទារេ ច, ឃរេសុ គធិតោ អហំ;
ភុញ្ជេ មានុសកេ កាមេ, អនុសាសាមិ រាជិនោ។

២៧៧. “អារញ្ញិកស្ស ឥសិនោ, ចិររត្តំ តបស្សិនោ;
វុឌ្ឍស្ស ភាវិតត្តស្ស, ទាតុមរហាមិ ភោជនំ។

២៧៨. “ឥសិញ្ច ទានិ បុច្ឆាមិ, កិសំ ធមនិសន្ថតំ;
បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមំ, បង្កទន្តំ រជស្សិរំ។

២៧៩. “ឯកោ អរញ្ញេ វិហរសិ, នាវកង្ខសិ ជីវិតំ;
ភិក្ខុ កេន តយា សេយ្យោ, យស្ស ត្វំ ភោជនំ អទា។

២៨០. “ខណន្តាលុកលម្ពានិ, ពិលាលិតក្កលានិ ច;
ធុនំ សាមាកនីវារំ, សង្ឃារិយំ បសារិយំ។

២៨១. “សាកំ ភិសំ មធុំ មំសំ, ពទរាមលកានិ ច;
តានិ អាហរិត្វា ភុញ្ជាមិ, អត្ថិ មេ សោ បរិគ្គហោ។

២៨២. “បចន្តោ អបចន្តស្ស, អមមស្ស សកិញ្ចនោ;

អនាទានស្ស សាទានោ, ទាតុមរហាមិ ភោជនំ។

២៨៣. “កិក្ខញ្ច ទានិ បុច្ឆាមិ, តុណ្ហីមាសីន សុព្ពតំ;
ឥសិ តេ ភត្តំ បាទាសិ, សុចិំ មំសូបសេចនំ។

២៨៤. “តំ ត្វំ ភត្តំ បដិគ្គយ្ហ, តុណ្ហី ភុញ្ជសិ ឯកកោ;
នាញ្ញំ កញ្ចិ និមន្តេសិ, កោយំ ធម្មោ នមត្ថុ តេ។

២៨៥. “ន បចាមិ ន បាចេមិ, ន ឆិន្ទាមិ ន ឆេទយេ;
តំ មំ អកិញ្ចនំ ញត្វា, សព្ពបាបេហិ អារតំ។

២៨៦. “វាមេន ភិក្ខមាទាយ, ទក្ខិណេន កមណ្ឌលុំ;
ឥសិ មេ ភត្តំ បាទាសិ, សុចិំ មំសូបសេចនំ។

២៨៧. “ឯតេ ហិ ទាតុមរហន្តិ, សមមា សបរិគ្គហា;
បច្ចនីកមហំ មញ្ញេ, យោ ទាតារំ និមន្តយេ”តិ។

តត្ថ **វិវនន្តិ** និរុទការញ្ញសទិសំ ឥមំ បច្ចន្តំ អាគតំ។ **កូដាគារវរូបេតន្តិ** កូដាគារវរេន ឧបគតំ, ឯកំ វរកូដាគារវាសិនន្តិ អត្ថោ។ **មហាសយនមុបាសិតន្តិ** តត្ថេវ សុបញ្ញត្តំ សិរិសយនំ ឧបាសិតំ។ **តស្ស តេតិ** ឯវរូបំ តំ ទិស្វា អហំ បេមមកាសិំ, តស្ស តេ បេមកេន។ **វឌ្ឍមោទនន្តិ** ឧត្តមោទនំ។ **វិចិតន្តិ** អបគតខណ្ឌកាឡកេហិ វិចិតតណ្ឌុលេហិ កតំ។ **អទាសយីតិ** អទាសិ។ **អត្តានន្តិ** អត្តនា, អយមេវ វា បាឋោ។ **អនសិត្វានាតិ** អភុញ្ជិត្វា។ **កោយំ ធម្មោតិ** មហារាជ, កោ ឯស តុម្ហាកំ សភាវោ។ **នមត្ថុ តេតិ** នមោ តវ អត្ថុ, យោ ត្វំ អត្តនា អភុញ្ជិត្វា បរស្ស អទាសិ។

អាចរិយោតិ កុដុម្ពិក ឯស មយ្ហំ អាចារសិក្ខាបកោ អាចរិយោ។ **ព្យាវដោតិ** ឧស្សុកោ។ **អាមន្តនីយោតិ** អាមន្តេតព្ពយុត្តកោ មយា ទិន្នំ ភត្តំ គហេតុំ អនុរូបោ។ **ទាតុមរហាមីតិ** “អហំ ឯវរូបស្ស អាចរិយស្ស ភោជនំ ទាតុំ អរហាមី”តិ រាជា ព្រាហ្មណស្ស គុណំ វណ្ណេសិ។ **អខេត្តញ្ញូសីតិ** នាហំ ទានស្ស ខេត្តំ, មយិ ទិន្នំ មហប្ផលំ ន ហោតីតិ ឯវំ អត្តានំ ទានស្ស អខេត្តំ ជានាសិ មញ្ញេតិ។ **អនុសាសាមីតិ** អត្តនោ អត្ថំ បហាយ រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសាមិ។

ឯវំ អត្តនោ អគុណំ កថេត្វា **អារញ្ញិកស្សាតិ** ឥសិនោ គុណំ កថេសិ។ **ឥសិនោតិ** សីលាទិគុណបរិយេសកស្ស។ **តបស្សិនោតិ** តបនិស្សិតស្ស។ **វុឌ្ឍស្សាតិ** បណ្ឌិតស្ស គុណវុឌ្ឍស្ស។ **នាវកង្ខសីតិ** សយំ ទុល្លភភោជនោ ហុត្វា ឯវរូបំ ភោជនំ អញ្ញស្ស ទេសិ, កឹ អត្តនោ ជីវិតំ ន កង្ខសិ។ **ភិក្ខុ កេនាតិ** អយំ ភិក្ខុ កតរេន គុណេន តយា សេដ្ឋតរោ។

ខណន្តាលុកលម្ពានីតិ ខណន្តោ អាលូនិ ចេវ តាលកន្ទានិ ច។ **ពិលាលិតក្កលានិ ចាតិ** ពិលាលិកន្ទតក្កលកន្ទានិ ច។ **ធុនំ សាមាកនីវារន្តិ** សាមាកញ្ច នីវារញ្ច ធុនិត្វា។ **សង្ឃារិយំ បសារិយន្តិ** ឯតេ សាមាកនីវារេ ធុនន្តោ សង្ឃារេត្វា បុន សុក្ខាបិតេ បសារេត្វា សុប្បេន បប្ផោដេត្វា កោដ្ដេត្វា តណ្ឌុលេ អាទាយ បចិត្វា ភុញ្ជាមីតិ វទតិ។ **សាកន្តិ** យំ កិញ្ចិ សូបេយ្យបណ្ណំ។ **មំសន្តិ** សីហព្យគ្ឃវិឃាសាទិមំសំ។ **តានិ អាហរិត្វាតិ** តានិ សាកាទីនិ អាហរិត្វា។ **អមមស្សាតិ** តណ្ហាទិដ្ឋិមមត្តរហិតស្ស។ **សកិញ្ចនោតិ** សបលិពោធោ។ **អនាទានស្សាតិ** និគ្គហណស្ស។ **ទាតុមរហាមីតិ** ឯវរូបស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស អត្តនា លទ្ធភោជនំ ទាតុំ អរហាមិ។

តុណ្ហីមាសីនន្តិ កិញ្ចិ អវត្វា និសិន្នំ។ **អកិញ្ចនន្តិ** រាគកិញ្ចនាទីហិ រហិតំ។ **អារតន្តិ** វិរតំ សព្ពបាបានិ បហាយ ឋិតំ។ **កមណ្ឌលុន្តិ** កុណ្ឌិកំ។ **ឯតេ ហីតិ** ឯតេ រាជាទយោ តយោ ជនាតិ ហត្ថំ បសារេត្វា តេ និទ្ទិសន្តោ ឯវមាហ។ **ទាតុមរហន្តីតិ** មាទិសស្ស ទាតុំ អរហន្តិ។ **បច្ចនីកន្តិ** បច្ចនីកបដិបទំ។ ទាយកស្ស ហិ និមន្តនំ ឯកវីសតិយា អនេសនាសុ អញ្ញតរាយ បិណ្ឌបាតបរិយេសនាយ ជីវិកកប្បនសង្ខាតា មិច្ឆាជីវបដិបត្តិ នាម ហោតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា កុដុម្ពិកោ អត្តមនោ ទ្វេ ឱសានគាថា អភាសិ –

២៨៨. “អត្ថាយ វត មេ អជ្ជ, ឥធាគច្ឆិ រថេសភោ;
សោហំ អជ្ជ បជានាមិ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

២៨៩. “រដ្ឋេសុ គិទ្ធា រាជានោ, កិច្ចាកិច្ចេសុ ព្រាហ្មណា;

តសិ មូលផលេ គិទ្ធា, វិប្បមុត្តា ច ភិក្ខវោ’’តិ។

តត្ថ **រថេសភោ**តិ រាជានំ សន្ធាយាហ។ **កិច្ចាកិច្ចេសូ**តិ រញ្ញោ កិច្ចករណីយេសុ។ **ភិក្ខវោ**តិ បច្ចេកពុទ្ធា ភិក្ខវោ បន សព្ពភវេហិ វិប្បមុត្តា។

បច្ចេកពុទ្ធោ តស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ, តថា តាបសោ។ រាជា បន កតិបាហំ តស្ស សន្តិកេ វសិត្វា ពារាណសិមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ បិណ្ឌបាតោ យថានុច្ឆវិកំ គច្ឆតិ , បុព្ពេបិ គតោយេវា’’តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា កុដុម្ពិកោ ធម្មរតនស្ស សក្ការការកោ កុដុម្ពិកោ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, បុរោហិតោ សារិបុត្តោ, ហិមវន្តតាបសោ បន អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

ភិក្ខាបរម្បរជាតកវណ្ណនា តេរសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

កេទារំ ចន្ទកិន្នរី, ឧក្កុសុទ្ទាលភិសកំ;
សុរុចិ បញ្ចុបោសថំ, មហាមោរញ្ច តច្ឆកំ។

មហាវាណិជ សាធិនំ, ទសព្រាហ្មណជាតកំ;
ភិក្ខាបរម្បរាបិ ច, តេរសានិ បកិណ្ណកេ។

បកិណ្ណកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥. វីសតិនិបាតោ

[៤៩៧] ១. មាតង្គជាតកវណ្ណនា

កុតោ នុ អាគច្ឆសិ ទុម្មវាសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧទេនំ នាម វំសរាជានំ អារព្ភ កថេសិ។ ត
ស្មិញ្ហិ កាលេ អាយស្មា បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ ជេតវនតោ អាកាសេន គន្ត្វា យេភុយ្យេន កោសម្ពិយំ ឧទេនស្ស
រញ្ញោ ឧយ្យានំ ទិវាវិហារាយ គច្ឆតិ។ ថេរោ កិរ បុរិមភវេ រជ្ជំ ការេន្តោ ទីឃមទ្ធានំ តស្មិំ ឧយ្យានេ មហាបរិវារោ
សម្បត្តិំ អនុភវិ។ សោ តេន បុព្ពាចិណ្ណេន យេភុយ្យេន តត្ថេវ ទិវាវិហារំ និសីទិត្វា ផលសមាបត្តិសុខេន វីតិ
នាមេតិ។ តស្មិំ ឯកទិវសំ តត្ថ គន្ត្វា សុបុប្ផិតសាលមូលេ និសិន្នេ ឧទេនោ សត្តាហំ មហាបានំ បិវិត្វា
“ឧយ្យានកីឡំ កីឡិស្សាមី”តិ មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ អញ្ញតរាយ ឥត្ថិយា អង្កេ
និបន្នោ សុរាមទមត្តតាយ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ គាយន្តា និសិន្នឥត្ថិយោ តូរិយានិ ឆឌ្ឌេត្វា ឧយ្យានំ បវិសិត្វា
បុប្ផផលាទីនិ វិចិនន្តិយោ ថេរំ ទិស្វា គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទិំសុ។ ថេរោ តាសំ ធម្មកថំ កថេន្តោ និសីទិ។ ឥតរាបិ
ឥត្ថី អង្កំ ចាលេត្វា រាជានំ បពោធេត្វា “កុហិំ តា វសលិយោ គតា”តិ វុត្តេ “ឯកំ សមណំ បរិវារេត្វា និសិន្នា”តិ
អាហ។ សោ កុទ្ធោ គន្ត្វា ថេរំ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា “ហន្ទាហំ, តំ សមណំ តម្ពកិបិល្លកេហិ ខាទាបេស្សាមី”តិ
កោធវសេន ថេរស្ស សរីរេ តម្ពកិបិល្លកបុដំ ភិន្ទាបេសិ។ ថេរោ អាកាសេ ឋត្វា តស្សោវាទំ ទត្វា ជេតវនេ គន្ធ
កុដិទ្វារេយេវ ឱតរិត្វា តថាគតេន “កុតោ អាគតោសី”តិ បុដ្ឋោ ថេរោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា “ន ខោ, ភារ
ទ្វាជ, ឧទេនោ ឥទានេវ បព្ពជិតេ វិហេឋេតិ, បុព្ពេបិ វិហេឋេសិយេវា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តទា មហាសត្តោ ពហិនគរេ ចណ្ឌាលយោនិយំ និព្ពត្តិ,
“មាតង្គោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ អបរភាគេ វិញ្ញុតំ បត្តោ “មាតង្គបណ្ឌិតោ”តិ បាកដោ អហោសិ។ តទា
ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ធីតា ទិដ្ឋមង្គលិកា នាម ឯកមាសទ្វេមាសវារេន មហាបរិវារា ឧយ្យានំ កីឡិតុំ គច្ឆតិ។
អថេកទិវសំ មហាសត្តោ កេនចិ កម្មេន នគរំ បវិសន្តោ អន្តរទ្វារេ ទិដ្ឋមង្គលិកំ ទិស្វា ឯកមន្តំ អបគន្ត្វា
អល្លីយិត្វា អដ្ឋាសិ។ ទិដ្ឋមង្គលិកា សាណិយា អន្តរេន ឱលោកេន្តី តំ ទិស្វា “កោ ឯសោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ចណ្ឌាលោ
អយ្យេ”តិ វុត្តេ “អទិដ្ឋបុព្ពយុត្តកំ វត បស្សាមី”តិ គន្ធោទកេន អក្ខីនិ ធោវិត្វា តតោ និវត្តិ។ តាយ សទ្ធិំ
និក្ខន្តជនោ “អរេ, ទុដ្ឋ ចណ្ឌាល, អជ្ជ តំ និស្សាយ អម្ហាកំ អមូលកំ សុរាភត្តំ នដ្ឋ”ន្តិ កោធាភិភូតោ
មាតង្គបណ្ឌិតំ ហត្ថេហិ ច បាទេហិ ច បោថេត្វា វិសញ្ញិំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ មុហុត្តំ វីតិនាមេត្វា បដិលទ្ធសញ្ញោ
ចិន្តេសិ “ទិដ្ឋមង្គលិកាយ បរិជនោ មំ និទ្ទោសំ អការណេន បោថេសិ, ទិដ្ឋមង្គលិកំ លភិត្វាវ ឧដ្ឋហិស្សាមិ, នោ
អលភិត្វា”តិ អធិដ្ឋាយ គន្ត្វា តស្សា បិតុ និវេសនទ្វារេ និបជ្ជិ។ សោ “កេន ការណេន និបន្នោសី”តិ វុត្តេ “អញ្ញំ
ការណំ នត្ថិ, ទិដ្ឋមង្គលិកាយ មេ អត្ថោ”តិ អាហ។ ឯកោ ទិវសោ អតីតោ, តថា ទុតិយោ, តតិយោ, ចតុត្ថោ,
បញ្ចមោ, ឆដ្ឋោ ច។ ពោធិសត្តានំ អធិដ្ឋានំ នាម សមិជ្ឈតិ, តស្មា សត្តមេ ទិវសេ ទិដ្ឋមង្គលិកំ នីហរិត្វា តស្ស
អទំសុ។

អថ នំ សា “ឧដ្ឋេហិ, សាមិ, តុម្ហាកំ គេហំ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ ភទ្ទេ, តវ បរិជនេនម្ហិ សុបោថិតោ ទុព្ពលោ,
មំ ឧក្ខិបិត្វា បិដ្ឋិំ អារោបេត្វា អាទាយ គច្ឆាហីតិ។ សា តថា កត្វា នគរវាសីនំ បស្សន្តានញ្ញេវ នគរា និក្ខមិត្វា
ចណ្ឌាលគាមកំ គតា។ អថ នំ មហាសត្តោ ជាតិសម្ភេទវីតិក្កមំ អកត្វាវ កតិបាហំ គេហេ វសាបេត្វា ចិន្តេសិ
“អហមេតំ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តំ ករោន្តោ បព្ពជិត្វាវ កាតុំ សក្ខិស្សាមិ, ន ឥតរថា”តិ ។ អថ នំ អាមន្តេត្វា
‘ភទ្ទេ, មយិ អរញ្ញតោ កិញ្ចិ អនាហរន្តេ អម្ហាកំ ជីវិកា នប្បវត្តតិ, យាវ មមាគមនា មា ឧក្កណ្ឋិ, អហំ អរញ្ញំ គ
មិស្សាមី”តិ វត្វា គេហវាសិនោបិ “ឥមំ មា បមជ្ជិត្ថា”តិ ឱវទិត្វា អរញ្ញំ គន្ត្វា សមណបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អប្បមត្តោ
សត្តមេ ទិវសេ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ច បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច ឧប្បាទេត្វា “ឥទានិ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ អវស្សយោ ភវិតុំ
សក្ខិស្សាមី”តិ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា ចណ្ឌាលគាមទ្វារេ ឱតរិត្វា ទិដ្ឋមង្គលិកាយ គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សា តស្សាគមនំ
សុត្វា គេហតោ និក្ខមិត្វា “សាមិ, កស្មា មំ អនាថំ កត្វា បព្ពជិតោសី”តិ បរិទេវិ។ អថ នំ “ភទ្ទេ, មា ចិន្តយិ,
តវ បោរាណកយសតោ ឥទានិ មហន្តតរំ យសំ ករិស្សាមិ, អបិច ខោ បន ‘ន មយ្ហំ មាតង្គបណ្ឌិតោ សាមិកោ,
មហាព្រហ្មា មេ សាមិកោ’តិ ឯត្តកំ បរិសមជ្ឈេ វត្តុំ សក្ខិស្សសី’តិ អាហ។ “អាម, សាមិ, សក្ខិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ
“ឥទានិ តេ សាមិកោ កុហិន្តិ បុដ្ឋា ‘ព្រហ្មលោកំ គតោ’តិ វត្វា ‘កទា អាគមិស្សតី’តិ វុត្តេ ‘ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ
បុណ្ណមាយំ ចន្ទំ ភិន្ទិត្វា អាគមិស្សតី’តិ វទេយ្យាសី”តិ នំ វត្វា មហាសត្តោ ហិមវន្តមេវ គតោ។

ទិដ្ឋមង្គលិកាបិ ពារាណសិយំ មហាជនស្ស មជ្ឈេ តេសុ តេសុ ឋានេសុ តថា កថេសិ។ មហាជនោ “អហោ
មហាព្រហ្មា សមានោ ទិដ្ឋមង្គលិកំ ន គច្ឆតិ, ឯវមេតំ ភវិស្សតី”តិ សទ្ទហិ។ ពោធិសត្តោបិ បុណ្ណមទិវសេ
ចន្ទស្ស គគនមជ្ឈេ ឋិតកាលេ ព្រហ្មត្តភាវំ មាបេត្វា សកលំ កាសិរដ្ឋំ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសិនគរញ្ច
ឯកោភាសំ កត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា ឱតរិត្វា ពារាណសិយា ឧបរូបរិ តិក្ខត្តុំ បរិព្ភមិត្វា មហាជនេន គន្ធ

មាលាទីហិ បូជិយមានោ ចណ្ឌាលគាមកាភិមុខោ អហោសិ។ ព្រហ្មភត្តា សន្និបតិត្វា ចណ្ឌាលគាមកំ គន្ត្វា ទិដ្ឋមង្គលិកាយ គេហំ សុទ្ធវត្ថេហិ ឆាទេត្វា ភូមឹ ចតុជ្ជាតិយគន្ធេហិ ឱបុញ្ឆិត្វា បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ធូមំ ទត្វា ចេលវិតានំ បសារេត្វា មហាសយនំ បញ្ញាបេត្វា គន្ធតេលេហិ ទីបំ ជាលេត្វា ទ្វារេ រជតបដ្ដវណ្ណវាលុកំ ឱកិរិត្វា បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ធជេ ពន្ធឹសុ។ ឯវំ អលង្កតេ គេហេ មហាសត្តោ ឱតរិត្វា អន្តោ បវិសិត្វា ថោកំ សយនបិដ្ឋេ និសីទិ។

តទា ទិដ្ឋមង្គលិកា ឧតុនី ហោតិ។ អថស្សា អង្គុដ្ឋកេន នាភឹ បរាមសិ, កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ អថ នំ មហាសត្តោ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, គព្ភោ តេ បតិដ្ឋិតោ, ត្វំ បុត្តំ វិជាយិស្សសិ, ត្វម្បិ បុត្តោបិ តេ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា ភវិស្សថ, តវ បាទធោវនឧទកំ សកលជម្ពុទីបេ រាជូនំ អភិសេកោទកំ ភវិស្សតិ, នហានោទកំ បន តេ អមតោសធំ ភវិស្សតិ, យេ តំ សីសេ អាសិញ្ចិស្សន្តិ, តេ សព្ពរោគេហិ មុច្ចិស្សន្តិ, កាឡកណ្ណឹ បរិវជ្ជេស្សន្តិ, តវ បាទបិដ្ឋេ សីសំ ឋបេត្វា វន្ទន្តា សហស្សំ ទស្សន្តិ, សោតបថេ ឋត្វា វន្ទន្តា សតំ ទស្សន្តិ, ចក្ខុបថេ ឋត្វា វន្ទន្តា ឯកំ កហាបណំ ទត្វា វន្ទិស្សន្តិ, អប្បមត្តា ហោហី”តិ នំ ឱវទិត្វា គេហា និក្ខមិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ ឧប្បតិត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ បាវិសិ។ ព្រហ្មភត្តា សន្និបតិត្វា ឋិតកាវ រត្តឹ វីតិនាមេត្វា បាតោវ ទិដ្ឋមង្គលិកំ សុវណ្ណសិវិកំ អារោបេត្វា សីសេន ឧក្ខិបិត្វា នគរំ បវិសឹសុ។ “មហាព្រហ្មភរិយា”តិ តំ ឧបសង្កមិត្វា មហាជនោ គន្ធមាលាទីហិ បូជេសិ។ បាទបិដ្ឋេ សីសំ ឋបេត្វា វន្ទិតុំ លភន្តា សហស្សត្ថវិកំ ទេន្តិ, សោតបថេ ឋត្វា វន្ទិតុំ លភន្តា សតំ ទេន្តិ, ចក្ខុបថេ ឋត្វា វន្ទិតុំ លភន្តា ឯកំ កហាបណំ ទេន្តិ។ ឯវំ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសឹ តំ គហេត្វា វិចរន្តា អដ្ឋារសកោដិធនំ លភឹសុ។

អថ នំ នគរំ បរិហរិត្វា អានេត្វា នគរមជ្ឈេ មហាមណ្ឌបំ ការេត្វា សាណឹ បរិក្ខិបិត្វា មហាសយនំ បញ្ញបេត្វា មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន តត្ថ វសាបេសុំ។ មណ្ឌបសន្តិកេយេវ សត្តទ្វារកោដ្ឋកំ សត្តភូមិកំ បាសាទំ កាតុំ អារភឹសុ, មហន្តំ នវកម្មំ អហោសិ។ ទិដ្ឋមង្គលិកា មណ្ឌបេយេវ បុត្តំ វិជាយិ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ ព្រាហ្មណា សន្និបតិត្វា មណ្ឌបេ ជាតត្តា “មណ្ឌព្យកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ បាសាទោ បន ទសហិ មាសេហិ និដ្ឋិតោ។ តតោ បដ្ឋាយ សា មហន្តេន យសេន តស្មឹ វសតិ, មណ្ឌព្យកុមារោបិ មហន្តេន បរិវារេន វឌ្ឍតិ។ តស្ស សត្តដ្ឋវស្សកាលេយេវ ជម្ពុទីបតលេ ឧត្តមាចរិយា សន្និបតឹសុ។ តេ តំ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហាបេសុំ។ សោ សោឡសវស្សកាលតោ បដ្ឋាយ ព្រាហ្មណានំ ភត្តំ បដ្ឋបេសិ, និពទ្ធំ សោឡស ព្រាហ្មណសហស្សានិ ភុញ្ជន្តិ។ ចតុត្ថេ ទ្វារកោដ្ឋកេ ព្រាហ្មណានំ ទានំ ទេតិ។

អថេកស្មឹ មហាមហទិវសេ គេហេ ពហុំ បាយាសំ បដិយាទេសុំ។ សោឡស ព្រាហ្មណសហស្សានិ ចតុត្ថេ ទ្វារកោដ្ឋកេ និសីទិត្វា សុវណ្ណរសវណ្ណេន នវសប្បិនា បក្កមធុខណ្ឌសក្ខរាហិ ច អភិសង្ខតំ បាយាសំ បរិភុញ្ជន្តិ។ កុមារោបិ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ សុវណ្ណបាទុកា អារុយ្ហ ហត្ថេន កញ្ចនទណ្ឌំ គហេត្វា “ឥធ សប្បឹ ទេថ, ឥធ មធុ”ន្តិ វិចារេន្តោ ចរតិ។ តស្មឹ ខណេ មាតង្គបណ្ឌិតោ ហិមវន្តេ អស្សមបទេ និសិន្នោ “កា នុ ខោ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ បុត្តស្ស បវត្តី”តិ ឱលោកេន្តោ តស្ស អតិត្ថេ បក្ខន្ទភាវំ ទិស្វា “អជ្ជេវ គន្ត្វា មាណវំ ទមេត្វា យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតិ, តត្ថ ទានំ ទាបេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អាកាសេន អនោតត្តទហំ គន្ត្វា មុខធោវនាទីនិ កត្វា មនោសិលាតលេ ឋិតោ រត្តទុបដ្ដំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា បំសុកូលសង្ឃាដឹ បារុបិត្វា មត្តិកាបត្តំ អាទាយ អាកាសេនាគន្ត្វា ចតុត្ថេ ទ្វារកោដ្ឋកេ ទានគ្គេយេវ ឱតរិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ មណ្ឌព្យោ កុមារោ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “ឯវំវិរូបោ សង្ការយក្ខសទិសោ អយំ បព្ពជិតោ ឥមំ ឋានំ អាគច្ឆន្តោ កុតោ នុ ខោ អាគច្ឆតី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “កុតោ នុ អាគច្ឆសិ ទុម្មវាសី, ឱតល្លកោ បំសុបិសាចកោវ;
សង្ការចោឡំ បដិមុញ្ច កណ្ឋេ, កោ រេ តុវំ ហោសិ អទក្ខិណេយ្យោ”តិ។

តត្ថ **ទុម្មវាសី**តិ អនញ្ជិតអមណ្ឌិតយដិតសង្ឃាដិកបិលោតិកវសនោ។ **ឱតល្លកោ**តិ លាមកោ ឱលម្ពវិលម្ពនន្តកធរោ វា។ **បំសុបិសាចកោវា**តិ សង្ការដ្ឋានេ បិសាចកោ វិយ។ **សង្ការចោឡ**ន្តិ សង្ការដ្ឋានេ លទ្ធបិលោតិកំ។ **បដិមុញ្ចា**តិ បដិមុញ្ចិត្វា។ **អទក្ខិណេយ្យោ**តិ ត្វំ អទក្ខិណេយ្យោ ឥមេសំ បរមទក្ខិណេយ្យានំ និសិន្នដ្ឋានំ ឯកោ ហុត្វា កុតោ អាគតោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ មុទុចិត្តេនេវ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “អន្នំ តវេទំ បកតំ យសស្សិ, តំ ខជ្ជរេ ភុញ្ជរេ បិយ្យរេ ច;
ជានាសិ មំ ត្វំ បរទត្តូបជីវិំ, ឧត្តិដ្ឋបិណ្ឌំ លភតំ សបាកោ”តិ។

តត្ថ **បកតន្តិ** បដិយត្តំ។ **យសស្សីតិ** បរិវារសម្បន្នោ។ **តំ ខជ្ជរេតិ** តំ ខជ្ជន្តិ ច ភុញ្ជន្តិ ច បិវន្តិ ច។ កឹការណា មយ្ហំ កុជ្ឈសិ? **ឧត្តិដ្ឋបិណ្ឌន្តិ** ឧបតិដ្ឋិត្វា លភិតព្ពបិណ្ឌំ, ឧដ្ឋាយ ឋិតេហិ វា ទីយមានំ ហេដ្ឋា ឋត្វា លភិតព្ពបិណ្ឌំ។ **លភតំ សបាកោតិ** សបាកោ ចណ្ឌាលោបិ លភតុ។ ជាតិសម្បន្នា ហិ យត្ថ កត្ថចិ លភន្តិ, សបាកចណ្ឌាលស្ស បន កោ ទេតិ, ទុល្លភបិណ្ឌោ អហំ, តស្មា មេ ជីវិតបវត្តនត្ថំ ភោជនំ ទាបេហិ, កុមារាតិ។

តតោ មណ្ឌព្យោ គាថមាហ –

៣. “អន្នំ មមេទំ បកតំ ព្រាហ្មណានំ, អត្តត្ថាយ សទ្ធហតោ មមេទំ;
អបេហិ ឯត្តោ កិមិធដ្ឋិតោសិ, ន មាទិសា តុម្ហំ ទទន្តិ ជម្មា”តិ។

តត្ថ **អត្តត្ថាយាតិ** អត្តនោ វឌ្ឍិអត្ថាយ។ **អបេហិ ឯត្តោតិ** ឥមម្ហា ឋានា អបគច្ឆ។ **ន មាទិសាតិ** មាទិសា ជាតិសម្បន្នានំ ឧទិច្ចព្រាហ្មណានំ ទានំ ទេន្តិ, ន តុយ្ហំ ចណ្ឌាលស្ស, គច្ឆ, ជម្មាតិ។

តតោ មហាសត្តោ គាថមាហ –

៤. “ថលេ ច និន្នេ ច វបន្តិ ពីជំ, អនូបខេត្តេ ផលមាសមានា;
ឯតាយ សទ្ធាយ ទទាហិ ទានំ, អប្បេវ អារាធយេ ទក្ខិណេយ្យេ”តិ។

តស្សត្ថោ – កុមារ, សស្សផលំ អាសីសមានា កីសុបិ ខេត្តេសុ ពីជំ វបន្តិ។ តត្ថ អតិវុដ្ឋិកាលេ ថលេ សស្សំ សម្បជ្ជតិ, និន្នេ បូតិកំ ហោតិ, អនូបខេត្តេ នទិញ្ច តឡាកញ្ច និស្សាយ កតំ ឱឃេន វុយ្ហតិ។ មន្ទវុដ្ឋិកាលេ ថលេ ខេត្តេ វិបជ្ជតិ, និន្នេ ថោកំ សម្បជ្ជតិ, អនូបខេត្តេ សម្បជ្ជតេវ។ សមវុដ្ឋិកាលេ ថលេ ខេត្តេ ថោកំ សម្បជ្ជតិ, ឥតរេសុ សម្បជ្ជតេវ។ តស្មា យថា ផលមាសីសមានា តីសុបិ ខេត្តេសុ វបន្តិ, តថា ត្វម្បិ ឯតាយ ផលសទ្ធាយ អាគតាគតានំ សព្ពេសំយេវ ទានំ ទេហិ, អប្បេវ នាម ឯវំ ទទន្តោ ទក្ខិណេយ្យេ អារាធេយ្យាសិ លភេយ្យាសីតិ។

តតោ មណ្ឌព្យោ គាថមាហ –

៥. “ខេត្តានិ មយ្ហំ វិទិតានិ លោកេ, យេសាហំ ពីជានិ បតិដ្ឋបេមិ;
យេ ព្រាហ្មណា ជាតិមន្តូបបន្នា, តានីធ ខេត្តានិ សុបេសលានី”តិ។

តត្ថ **យេសាហន្តិ** យេសុ អហំ។ **ជាតិមន្តូបបន្នាតិ** ជាតិយា ច មន្តេហិ ច ឧបបន្នា។

តតោ មហាសត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦. “ជាតិមទោ ច អតិមានិតា ច, លោភោ ច ទោសោ ច មទោ ច មោហោ;
ឯតេ អគុណា យេសុ ច សន្តិ សព្ពេ, តានីធ ខេត្តានិ អបេសលានិ។

៧. “ជាតិមទោ ច អតិមានិតា ច, លោភោ ច ទោសោ ច មទោ ច មោហោ;
ឯតេ អគុណា យេសុ ន សន្តិ សព្ពេ, តានីធ ខេត្តានិ សុបេសលានី”តិ។

តត្ថ **ជាតិមទោតិ** “អហមស្មិ ជាតិសម្បន្នោ”តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានោ។ **អតិមានិតា ចាតិ** “អញ្ញោ មយា សទិសោ ជាតិអាទីហិ សទិសោ នត្ថី”តិ អតិក្កម្ម បវត្តមានោ។ លោភាទយោ លុព្ភនទុស្សនមជ្ជនមុយ្ហនមត្តាវ។ **អបេសលានីតិ** ឯវរូបា បុគ្គលា អាសីវិសភរិតា វិយ វម្មិកា អប្បិយសីលា ហោន្តិ។ ឯវរូបានំ ទិន្នំ ន មហប្ផលំ ហោតិ, តស្មា មា ឯតេសំ សុបេសលខេត្តភាវំ មញ្ញិត្ថ។ ន ហិ ជាតិមន្តា សគ្គទាយកា។ យេ បន ជាតិមានាទិរហិតា អរិយា, តានិ ខេត្តានិ សុបេសលានិ, តេសុ ទិន្នំ មហប្ផលំ, តេ សគ្គទាយកា ហោន្តីតិ។

ឥតិ សោ មហាសត្តេ បុនប្បុនំ កថេន្តេ កុជ្ឈិត្វា “អយំ អតិវិយ ពហុំ វិប្បលបតិ, កុហឹ គតា ឥមេ ទោវារិកា, នយិមំ ចណ្ឌាលំ នីហរន្តី”តិ គាថមាហ –

៨. “ក្វេត្ថ គតា ឧបជោតិយោ ច, ឧបជ្ឈាយោ អថ វា គណ្ឌកុច្ឆិ;
ឥមស្ស ទណ្ឌញ្ច វធញ្ច ទត្វា, គលេ គហេត្វា ខលយាថ ជម្ម”ន្តិ។

តត្ថ **ក្វេត្ថ គតាតិ** ឥមេសុ តីសុ ទ្វារេសុ ឋបិតា ឧបជោតិយោ ច ឧបជ្ឈាយោ ច គណ្ឌកុច្ឆិ ចាតិ តយោ ទោវារិកា កុហឹ គតាតិ អត្ថោ។

តេបិ តស្ស វចនំ សុត្វា វេគេនាគន្ត្វា វន្ទិត្វា “កឹ ករោម ទេវា”តិ អាហំសុ។ “អយំ វោ ជម្មោ ចណ្ឌាលោ ទិដ្ឋោ”តិ? “ន បស្សាម ទេវ, កុតោចិ អាគតភាវំ ន ជានាមា”តិ។ “កោ ចេស មាយាការោ វា វិជ្ជាធរោ វា ភវិស្សតិ, ឥទានិ កឹ តិដ្ឋថា”តិ។ “កឹ ករោម ទេវា”តិ? “ឥមស្ស មុខមេវ បោថេត្វា ភិន្ទន្តា ទណ្ឌវេឡុបេសិកាហិ បិដ្ឋិចម្មំ ឧប្បាដេន្តា វធញ្ច ទត្វា គលេ គហេត្វា ឯតំ ជម្មំ ខលយាថ, ឥតោ នីហរថា”តិ។

មហាសត្តោ តេសុ អត្តនោ សន្តិកំ អនាគតេស្វេវ ឧប្បតិត្វា អាកាសេ ឋិតោ គាថមាហ –

៩. “គិរិំ នខេន ខណសិ, អយោ ទន្តេហិ ខាទសិ;
ជាតវេទំ បទហសិ, យោ ឥសឹ បរិភាសសី”តិ។

តត្ថ **ជាតវេទំ បទហសី**តិ អគ្គឹ គិលិតុំ វាយមសិ។

ឥមញ្ច បន គាថំ វត្វា មហាសត្តោ បស្សន្តស្សេវ មាណវស្ស ច ព្រាហ្មណានញ្ច អាកាសេ បក្ខន្ទិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០. “ឥទំ វត្វាន មាតង្គោ, ឥសិ សច្ចបរក្កមោ;
អន្តលិក្ខស្មិំ បក្កាមិ, ព្រាហ្មណានំ ឧទិក្ខត”ន្តិ។

តត្ថ **សច្ចបរក្កមោ**តិ សភាវបរក្កមោ។

សោ បាចីនទិសាភិមុខោ គន្ត្វា ឯកាយ វីថិយា ឱតរិត្វា “បទវឡញ្ជំ បញ្ញាយតូ”តិ អធិដ្ឋាយ បាចីនទ្វារសមីបេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ មិស្សកភត្តំ សំកឌ្ឍិត្វា ឯកិស្សំ សាលាយំ និសីទិត្វា មិស្សកភត្តំ បរិភុញ្ជិ ។ នគរទេវតា “អយំ អម្ហាកំ អយ្យំ វិហេឋេត្វា កថេតី”តិ អសហមានា អាគមឹសុ។ អថស្ស ជេដ្ឋកយក្ខោ មណ្ឌព្យស្ស គីវំ គហេត្វា បរិវត្តេសិ, សេសទេវតា សេសព្រាហ្មណានំ គីវំ គណ្ហិត្វា បរិវត្តេសុំ។ ពោធិសត្តេ មុទុចិត្តតាយ បន “តស្ស បុត្តោ”តិ នំ ន មារេន្តិ, កេវលំ កិលមេន្តិយេវ។ មណ្ឌព្យស្ស សីសំ បរិវត្តិត្វា បិដ្ឋិបស្សាភិមុខំ ជាតំ, ហត្ថបាទា ឧជុកា ថទ្ធាវ អដ្ឋំសុ, អក្ខីនិ កាលកតស្សេវ បរិវត្តឹសុ។ សោ ថទ្ធសរីរោវ និបជ្ជិ, សេសព្រាហ្មណា មុខេន ខេឡំ វមន្តា អបរាបរំ បរិវត្តន្តិ ។ មាណវា “អយ្យេ, បុត្តស្ស តេ កឹ ជាត”ន្តិ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ អារោចយឹសុ។ សា វេគេន គន្ត្វា បុត្តំ ទិស្វា “កិមេត”ន្តិ វត្វា គាថមាហ –

១១. “អាវេល្លិតំ បិដ្ឋិតោ ឧត្តមង្គំ, ពាហុំ បសារេតិ អកម្មនេយ្យំ;
សេតានិ អក្ខីនិ យថា មតស្ស, កោ មេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។

តត្ថ **អាវេល្លិត**ន្តិ បរិវត្តិតំ។

អថស្សា តស្មិំ ឋានេ ឋិតជនោ អារោចេតុំ គាថមាហ –

១២. “ឥធាគមា សមណោ ទុម្មវាសី, ឱតល្លកោ បំសុបិសាចកោវ;
សង្ការចោឡំ បដិមុញ្ច កណ្ឋេ, សោ តេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។

សា តំ សុត្វាវ ចិន្តេសិ “អញ្ញស្សេតំ ពលំ នត្ថិ, និស្សំសយំ មាតង្គបណ្ឌិតោ ភវិស្សតិ, សម្បន្នមេត្តាភាវនោ ខោ បន ធីរោ ន ឯត្តកំ ជនំ កិលមេត្វា គមិស្សតិ, កតរំ នុ ខោ ទិសំ គតោ ភវិស្សតី”តិ។ តតោ បុច្ឆន្តី គាថមាហ –

១៣. “កតមំ ទិសំ អគមា ភូរិបញ្ញោ, អក្ខាថ មេ មាណវា ឯតមត្ថំ;
គន្ត្វាន តំ បដិករេមុ អច្ចយំ, អប្បេវ នំ បុត្ត លភេមុ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **គន្ត្វានា**តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា។ **តំ បដិករេមុ អច្ចយ**ន្តិ តំ អច្ចយំ បដិករិស្សាម ទេសេស្សាម, ខមាបេស្សាម នន្តិ។ **បុត្ត លភេមុ ជីវិត**ន្តិ អប្បេវ នាម បុត្តស្ស ជីវិតំ លភេយ្យាម។

អថស្សា តត្ថ ឋិតា មាណវា កថេន្តា គាថមាហំសុ –

១៤. “វេហាយសំ អគមា ភូរិបញ្ញោ, បថទ្ធុនោ បន្នរសេវ ចន្ទោ;
អបិ ចាបិ សោ បុរិមទិសំ អគច្ឆិ, សច្ចប្បដិញ្ញោ ឥសិ សាធុរូបោ”តិ។

តត្ថ **បថទ្ធុនោ**តិ អាកាសបថសង្ខាតស្ស អទ្ធុនោ មជ្ឈេ ឋិតោ បន្នរសេ ចន្ទោ វិយ។ **អបិ ចាបិ សោ**តិ អបិច ខោ បន សោ បុរត្ថិមំ ទិសំ គតោ។

សា តេសំ វចនំ សុត្វា “មម សាមិកំ ឧបធារេស្សាមី”តិ សុវណ្ណកលសសុវណ្ណសរកានិ គាហាបេត្វា ទាសិគណបរិវុតា តេន បទវឡញ្ជស្ស អធិដ្ឋិតដ្ឋានំ បត្វា តេនានុសារេន គច្ឆន្តី តស្មិំ បីឋិកាយ និសីទិត្វា ភុញ្ជមានេ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ តំ ទិស្វា ថោកំ ឱទនំ បត្តេ ឋបេសិ។ ទិដ្ឋមង្គលិកា សុវណ្ណកលសេន តស្ស ឧទកំ អទាសិ។ សោ តត្ថេវ ហត្ថំ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេសិ។ អថ នំ សា “កេន មេ បុត្តស្ស សោ វិប្បការោ កតោ”តិ បុច្ឆន្តី គាថមាហ –

១៥. “អាវេល្លិតំ បិដ្ឋិតោ ឧត្តមង្គំ, ពាហុំ បសារេតិ អកម្មនេយ្យំ;
សេតានិ អក្ខីនិ យថា មតស្ស, កោ មេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។

តតោ បរា តេសំ វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ –

១៦. “យក្ខា ហវេ សន្តិ មហានុភាវា, អន្វាគតា ឥសយោ សាធុរូបា;
តេ ទុដ្ឋចិត្តំ កុបិតំ វិទិត្វា, យក្ខា ហិ តេ បុត្តមកំសុ ឯវំ។

១៧. “យក្ខា ច មេ បុត្តមកំសុ ឯវំ, ត្វញ្ញេវ មេ មា កុទ្ធោ ព្រហ្មចារិ;
តុម្ហេវ បាទេ សរណំ គតាស្មិ, អន្វាគតា បុត្តសោកេន ភិក្ខុ។

១៨. “តទេវ ហិ ឯតរហិ ច មយ្ហំ, មនោបទោសោ ន មមត្ថិ កោចិ;
បុត្តោ ច តេ វេទមទេន មត្តោ, អត្ថំ ន ជានាតិ អធិច្ច វេទេ។

១៩. “អទ្ធា ហវេ ភិក្ខុ មុហុត្តកេន, សម្មុយ្ហតេវ បុរិសស្ស សញ្ញា;
ឯកាបរាធំ ខម ភូរិបញ្ញ, ន បណ្ឌិតា កោធពលា ភវន្តី”តិ។

តត្ថ **យក្ខា**តិ នគរបរិគ្គាហកយក្ខា។ **អន្វាគតា**តិ អនុ អាគតា, ឥសយោ សាធុរូបា គុណសម្បន្នាតិ ឯវំ ជានមានាតិ អត្ថោ។ **តេ**តិ តេ ឥសីនំ គុណំ ញត្វា តវ បុត្តំ ទុដ្ឋចិត្តំ កុបិតចិត្តំ វិទិត្វា។ **ត្វញ្ញេវ មេ**តិ សចេ យក្ខា កុបិតា ឯវមកំសុ, ករោន្តុ, ទេវតា នាម បានីយឧឡុង្កមត្តេន សន្តប្បេតុំ សក្កា, តស្មាហំ តេសំ ន ភាយាមិ, កេវលំ ត្វញ្ញេវ មេ បុត្តស្ស មា កុជ្ឈិ។ **អន្វាគតា**តិ អាគតាស្មិ។ **ភិក្ខូ**តិ មហាសត្តំ អាលបន្តី បុត្តស្ស ជីវិតទានំ យាចតិ។ **តទេវ ហី**តិ ទិដ្ឋមង្គលិកេ តទា តវ បុត្តស្ស មំ អក្កោសនកាលេ ច មយ្ហំ មនោបទោសោ នត្ថិ, ឯតរហិ ច តយិ យាចមានាយបិ មម តស្មិំ មនោបទោសោ នត្ថិយេវ។ **វេទមទេនា**តិ “តយោ វេទា មេ ឧគ្គហិតា”តិ មទេន។ **អធិច្ចា**តិ វេទេ ឧគ្គហេត្វាបិ អត្តានត្ថំ ន ជានាតិ។ **មុហុត្តកេនា**តិ យំ កិញ្ចិ ឧគ្គហេត្វា មុហុត្តកេនេវ។

ឯវំ តាយ ខមាបិយមានោ មហាសត្តោ “តេន ហិ ឯតេសំ យក្ខានំ បលាយនត្ថាយ អមតោសធំ ទស្សាមី”តិ វត្វា គាថមាហ –

២០. “ឥទញ្ច មយ្ហំ ឧត្តិដ្ឋបិណ្ឌំ, តវ មណ្ឌព្យោ ភុញ្ជតុ អប្បបញ្ញោ;
យក្ខា ច តេ នំ ន វិហេឋយេយ្យុំ, បុត្តោ ច តេ ហេស្សតិ សោ អរោគោ”តិ។

តត្ថ **ឧត្តិដ្ឋបិណ្ឌ**ន្តិ ឧច្ឆិដ្ឋកបិណ្ឌំ, “ឧច្ឆិដ្ឋបិណ្ឌ”ន្តិបិ បាឋោ។

សា មហាសត្តស្ស វចនំ សុត្វា “ទេថ, សាមិ, អមតោសធ”ន្តិ សុវណ្ណសរកំ ឧបនាមេសិ។ មហាសត្តោ ឧច្ឆិដ្ឋកកញ្ជិកំ តត្ថ អាសិញ្ចិត្វា “បឋមញ្ញេវ ឥតោ ឧបឌ្ឍំ តវ បុត្តស្ស មុខេ ឱសិញ្ចិត្វា សេសំ ចាដិយំ ឧទកេន មិស្សេត្វា សេសព្រាហ្មណានំ មុខេ ឱសិញ្ចេហិ, សព្ពេបិ និរោគា ភវិស្សន្តី”តិ វត្វា ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តមេវ គតោ។ សាបិ តំ សរកំ សីសេនាទាយ “អមតោសធំ មេ លទ្ធ”ន្តិ វទន្តី និវេសនំ គន្ត្វា បឋមំ បុត្តស្ស មុខេ កញ្ជិកំ ឱសិញ្ចិ, យក្ខោ បលាយិ។ ឥតរោ បំសុំ បុញ្ឆន្តោ ឧដ្ឋាយ “អម្ម កិមេត”ន្តិ អាហ។ តយា កតំ ត្វមេវ ជានិស្សសិ។ ឯហិ, តាត, តវ ទក្ខិណេយ្យានំ តេសំ វិប្បការំ បស្សាតិ។ សោ តេ ទិស្វា វិប្បដិសារី អហោសិ។ អថ នំ មាតា “តាត មណ្ឌព្យ, ត្វំ ពាលោ ទានស្ស មហប្ផលដ្ឋានំ ន ជានាសិ, ទក្ខិណេយ្យា នាម ឯវរូបា ន ហោន្តិ, មាតង្គបណ្ឌិត សទិសាវ ហោន្តិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មា ឯតេសំ ទុស្សីលានំ ទានមទាសិ, សីលវន្តានំ ទេហី”តិ វត្វា អាហ –

២១. “មណ្ឌព្យ ពាលោសិ បរិត្តបញ្ញោ, យោ បុញ្ញក្ខេត្តានមកោវិទោសិ;

មហក្កសាវេសុ ទទាសិ ទានំ, កិលិដ្ឋកម្មេសុ អសញ្ញតេសុ។

២២. “ជដា ច កេសា អជិនា និវត្ថា, ជរូទបានំវ មុខំ បរូឡ្ហំ;
បជំ ឥមំ បស្សថ ទុម្មរូបំ, ន ជដាជិនំ តាយតិ អប្បបញ្ញំ។

២៣. “យេសំ រាគោ ច ទោសោ ច, អវិជ្ជា ច វិរាជិតា;
ខីណាសវា អរហន្តោ, តេសុ ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ។

តត្ថ **មហក្កសាវេសូ**តិ មហាកសាវេសុ មហន្តេហិ រាគកសាវាទីហិ សមន្នាគតេសុ។ **ជដា ច កេសា**តិ តាត មណ្ឌព្យ, តវ ទក្ខិណេយ្យេសុ ឯកច្ចានំ កេសា ជដា កត្វា ពទ្ធា។ **អជិនា និវត្ថា**តិ សខុរានិ អជិនចម្មានិ និវត្ថា។ **ជរូទបានំ វា**តិ តិណគហនេន ជិណ្ណកូបោ វិយ មុខំ ទីឃមស្សុតាយ បរូឡ្ហំ។ **បជំ ឥម**ន្តិ ឥមំ ឯវរូបំ អនញ្ជិតាមណ្ឌិតលូខវេសំ បជំ បស្សថ។ **ន ជដាជិន**ន្តិ ឯតំ ជដាជិនំ ឥមំ អប្បបញ្ញំ បជំ តាយិតុំ ន សក្កោតិ, សីលបញ្ញាណតបោកម្មានេវ ឥមេសំ សត្តានំ បតិដ្ឋា ហោន្តិ។ **យេស**ន្តិ យស្មា យេសំ ឯតេ វជ្ជនទុស្សនមុយ្ហនសភាវា រាគាទយោ អដ្ឋវត្ថុកា ច អវិជ្ជា វិរាជិតា វិគតា, វិគតត្តាយេវ ច ឯតេសំ កិលេសានំ យេ ខីណាសវា អរហន្តោ, តេសុ ទិន្នំ មហប្ផលំ, តស្មា ត្វំ, តាត, ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបានំ ទុស្សីលានំ អទត្វា យេ លោកេ អដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោ បញ្ចាភិញ្ញា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច សន្តិ, តេសំ ទានំ ទេហិ។ ឯហិ, តាត, តវ កុលូបកេ អមតោសធំ បាយេត្វា អរោគេ ករិស្សាមាតិ វត្វា ឧច្ឆិដ្ឋកញ្ជិកំ គាហាបេត្វា ឧទកចាដិយំ បក្ខិបិត្វា សោឡសន្នំ ព្រាហ្មណសហស្សានំ មុខេសុ អាសិញ្ចាបេសិ។

ឯកេកោ បំសុំ បុញ្ឆន្តោវ ឧដ្ឋហិ។ អថ នេ ព្រាហ្មណា “ឥមេហិ ចណ្ឌាលុច្ឆិដ្ឋកំ បីត”ន្តិ អព្រាហ្មណេ ករិំសុ។ តេ លជ្ជិតា ពារាណសិតោ និក្ខមិត្វា មជ្ឈរដ្ឋំ គន្ត្វា មជ្ឈរញ្ញោ សន្តិកេ វសឹសុ, មណ្ឌព្យោ បន តត្ថេវ វសិ។ តទា វេត្តវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ វេត្តវតីនទីតីរេ ជាតិមន្តោ នាមេកោ ព្រាហ្មណោ បព្ពជិតោ ជាតឹ និស្សាយ មហន្តំ មានមកាសិ។ មហាសត្តោ “ឯតស្ស មានំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ តំ ឋានំ គន្ត្វា តស្ស សន្តិកេ ឧបរិសោតេ វាសំ កប្បេសិ។ សោ ឯកទិវសំ ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា “ឥមំ ទន្តកដ្ឋំ ជាតិមន្តស្ស ជដាសុ លគ្គតូ”តិ អធិដ្ឋាយ នទិយំ បាតេសិ។ តំ តស្ស ឧទកំ អាចមន្តស្ស ជដាសុ លគ្គិ។ សោ តំ ទិស្វាវ “នស្ស វសលា”តិ វត្វា “កុតោ អយំ កាឡកណ្ណី អាគតោ, ឧបធារេស្សាមិ ន”ន្តិ ឧទ្ធំសោតំ គច្ឆន្តោ មហាសត្តំ ទិស្វា “កឹជាតិកោសី”តិ បុច្ឆិ។ “ចណ្ឌាលោស្មី”តិ។ “តយា នទិយា ទន្តកដ្ឋំ បាតិត”ន្តិ ? “អាម, មយា”តិ។ “នស្ស, វសល, ចណ្ឌាល កាឡកណ្ណិ មា ឥធ វសិ, ហេដ្ឋាសោតេ វសាហី”តិ វត្វា ហេដ្ឋាសោតេ វសន្តេនបិ តេន បាតិតេ ទន្តកដ្ឋេ បដិសោតំ អាគន្ត្វា ជដាសុ លគ្គន្តេ សោ “នស្ស វសល, សចេ ឥធ វសិស្សសិ, សត្តមេ ទិវសេ សត្តធា មុទ្ធា ផលិស្សតី”តិ អាហ។

មហាសត្តោ “សចាហំ ឯតស្ស កុជ្ឈិស្សាមិ, សីលំ មេ អរក្ខិតំ ភវិស្សតិ, ឧបាយេនេវស្ស មានំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ សត្តមេ ទិវសេ សូរិយុគ្គមនំ និវារេសិ។ មនុស្សា ឧព្ពាឡ្ហា ជាតិមន្តំ តាបសំ ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ សូរិយុគ្គមនំ ន ទេថា”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ អាហ – “ន មេ តំ កម្មំ, នទីតីរេ បនេកោ ចណ្ឌាលោ វសតិ, តស្សេតំ កម្មំ ភវិស្សតី”តិ។ មនុស្សា មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “តុម្ហេ, ភន្តេ, សូរិយុគ្គមនំ ន ទេថា”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អាមាវុសោ”តិ។ “កឹការណា”តិ។ “តុម្ហាកំ កុលូបកោ តាបសោ មំ និរបរាធំ អភិសបិ, តស្មឹ អាគន្ត្វា ខមាបនត្ថាយ មម បាទេសុ បតិតេ សូរិយំ វិស្សជ្ជេស្សាមី”តិ។ តេ គន្ត្វា តំ កឌ្ឍន្តា អានេត្វា មហាសត្តស្ស បាទមូលេ និបជ្ជាបេត្វា ខមាបេត្វា អាហំសុ “សូរិយំ វិស្សជ្ជេថ ភន្តេ”តិ។ “ន សក្កា វិស្សជ្ជេតុំ, សចាហំ វិស្សជ្ជេស្សាមិ, ឥមស្ស សត្តធា មុទ្ធា ផលិស្សតី”តិ។ “អថ, ភន្តេ, កឹ ករោមា”តិ? សោ “មត្តិកាបិណ្ឌំ អាហរថា”តិ អាហរាបេត្វា “ឥមំ តាបសស្ស សីសេ ឋបេត្វា តាបសំ ឱតារេត្វា ឧទកេ ឋបេថា”តិ ឋបាបេត្វា សូរិយំ វិស្សជ្ជេសិ។ សូរិយរស្មីហិ បហដមត្តេ មត្តិកាបិណ្ឌោ សត្តធា ភិជ្ជិ, តាបសោ ឧទកេ និមុជ្ជិ។

មហាសត្តោ តំ ទមេត្វា “កហំ នុ ខោ ទានិ សោឡស ព្រាហ្មណសហស្សានិ វសន្តី”តិ ឧបធារេន្តោ “មជ្ឈរញ្ញោ សន្តិកេ”តិ ញត្វា “តេ ទមេស្សាមី”តិ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា នគរសាមន្តេ ឱតរិត្វា បត្តំ អាទាយ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរិ។ ព្រាហ្មណា តំ ទិស្វា “អយំ ឥធ ឯកំ ទ្វេ ទិវសេ វសន្តោបិ អម្ហេ អប្បតិដ្ឋេ ករិស្សតី”តិ វេគេន គន្ត្វា “មហារាជ, មាយាការោ ឯកោ វិជ្ជាធរោ ចោរោ អាគតោ, គណ្ហាបេថ ន”ន្តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ មហាសត្តោបិ មិស្សកភត្តំ អាទាយ អញ្ញតរំ កុដ្ដំ និស្សាយ បីឋិកាយ និសិន្នោ ភុញ្ជតិ។ អថ នំ អញ្ញាវិហិតកំ អាហារំ បរិភុញ្ជមានមេវ រញ្ញា បហិតបុរិសា អសិនា គីវំ បហរិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសុំ។ សោ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ ឥមស្មឹ កិរ ជាតកេ ពោធិសត្តោ កោណ្ឌទមកោ អហោសិ។ សោ តេនេវ បរតន្តិយុត្តភាវេន ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ ទេវតា កុជ្ឈិត្វា សកលមេវ មជ្ឈរដ្ឋំ ឧណ្ហំ កុក្កុឡវស្សំ វស្សាបេត្វា រដ្ឋំ អរដ្ឋមកំសុ។ តេន វុត្តំ –

“ឧបហច្ច មនំ មជ្ឈោ, មាតង្គស្មិំ យសស្សិនេ;
សបារិសជ្ជោ ឧច្ឆិន្នោ, មជ្ឈារញ្ញំ តទា អហូ”តិ។ (ជា. ២.១៩.៩៦);

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឧទេនោ បព្ពជិតេ វិហេឋេសិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មណ្ឌព្យោ ឧទេនោ អហោសិ, មាតង្គបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មាតង្គជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤៩៨] ២. ចិត្តសម្ភូតជាតកវណ្ណនា

សព្ពំ នរានំ សផលំ សុចិណ្ណន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស បិយសំវាសេ ទ្វេ សទ្ធិវិហារិកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ តេ កិរ អញ្ញមញ្ញំ អប្បដិវិភត្តភោគា បរមវិស្សាសិកា អហេសុំ, បិណ្ឌាយ ចរន្តាបិ ឯកតោវ គច្ឆន្តិ, ឯកតោវ អាគច្ឆន្តិ, វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ។ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ តេសំយេវ វិស្សាសំ វណ្ណយមានា និសីទឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, ឥមេសំ ឯកស្មិំ អត្តភាវេ វិស្សាសិកត្តំ, បោរាណកបណ្ឌិតា តីណិ ចត្តារិ ភវន្តរានិ គច្ឆន្តាបិ មិត្តភាវំ ន វិជហឹសុយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ អវន្តិរដ្ឋេ ឧជ្ជេនិយំ អវន្តិមហារាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ឧជ្ជេនិយា ពហិ ចណ្ឌាលគាមកោ អហោសិ។ មហាសត្តោ តត្ថ និព្ពត្តិ, អបរោបិ សត្តោ តស្សេវ មាតុច្ឆាបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេសុ ឯកោ ចិត្តោ នាម អហោសិ, ឯកោ សម្ភូតោ នាម។ តេ ឧភោបិ វយប្បត្តា ចណ្ឌាលវំសធោវនំ នាម សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា ឯកទិវសំ “ឧជ្ជេនីនគរទ្វារេ សិប្បំ ទស្សេស្សាមា”តិ ឯកោ ឧត្តរទ្វារេ សិប្បំ ទស្សេសិ, ឯកោ បាចីនទ្វារេ។ តស្មិញ្ច នគរេ ទ្វេ ទិដ្ឋមង្គលិកាយោ អហេសុំ, ឯកា សេដ្ឋិធីតា, ឯកា បុរោហិតធីតា។ តា ពហុខាទនីយភោជនីយមាលាគន្ធាទីនិ គាហាបេត្វា “ឧយ្យានកីឡំ កីឡិស្សាមា”តិ ឯកា ឧត្តរទ្វារេន និក្ខមិ, ឯកា បាចីនទ្វារេន។ តា តេ ចណ្ឌាលបុត្តេ សិប្បំ ទស្សេន្តេ ទិស្វា “កេ ឯតេ”តិ បុច្ឆិត្វា “ចណ្ឌាលបុត្តា”តិ សុត្វា “អបស្សិតព្ពយុត្តកំ វត បស្សិម្ហា”តិ គន្ធោទកេន អក្ខីនិ ធោវិត្វា និវត្តឹសុ។ មហាជនោ “អរេ ទុដ្ឋចណ្ឌាល, តុម្ហេ និស្សាយ មយំ អមូលកានិ សុរាភត្តាទីនិ ន លភិម្ហា”តិ តេ ឧភោបិ ភាតិកេ បោថេត្វា អនយព្យសនំ បាបេសិ។

តេ បដិលទ្ធសញ្ញា ឧដ្ឋាយ អញ្ញមញ្ញស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តា ឯកស្មិំ ឋានេ សមាគន្ត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស តំ ទុក្ខុប្បត្តិំ អារោចេត្វា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា “កិន្តិ ករិស្សាមា”តិ មន្តេត្វា “ឥមំ អម្ហាកំ ជាតិំ និស្សាយ ទុក្ខំ ឧប្បន្នំ, ចណ្ឌាលកម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សាម, ជាតិំ បដិច្ឆាទេត្វា ព្រាហ្មណមាណវវណ្ណេន តក្កសិលំ គន្ត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមា”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា តត្ថ គន្ត្វា ធម្មន្តេវាសិកា ហុត្វា ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ បដ្ឋបេសុំ។ ជម្ពុទីបតលេ “ទ្វេ កិរ ចណ្ឌាលា ជាតិំ បដិច្ឆាទេត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តី”តិ សូយិត្ថ។ តេសុ ចិត្តបណ្ឌិតស្ស សិប្បំ និដ្ឋិតំ, សម្ភូតស្ស ន តាវ និដ្ឋាតិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ គាមវាសី “ព្រាហ្មណវាចនកំ ករិស្សាមី”តិ អាចរិយំ និមន្តេសិ។ តមេវ រត្តិំ ទេវោ វស្សិត្វា មគ្គេ កន្ទរាទីនិ បូរេសិ។ អាចរិយោ បាតោវ ចិត្តបណ្ឌិតំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, អហំ គន្តុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ត្វំ មាណវេហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា មង្គលំ វត្វា តុម្ហេហិ លទ្ធំ ភុញ្ជិត្វា អម្ហេហិ លទ្ធំ អាហរា”តិ បេសេសិ។ សោ “សាធូ”តិ មាណវកេ គហេត្វា គតោ។ យាវ មាណវា ន្ហាយន្តិ ចេវ មុខានិ ច ធោវន្តិ, តាវ មនុស្សា បាយាសំ វឌ្ឍេត្វា និព្ពាតូតិ ឋបេសុំ។ មាណវា តស្មិំ អនិព្ពុតេយេវ អាគន្ត្វា និសីទឹសុ។ មនុស្សា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា តេសំ បុរតោ បាតិយោ ឋបេសុំ។ សម្ភូតោ លុទ្ធធាតុកោ វិយ ហុត្វា “សីតលោ”តិ សញ្ញាយ បាយាសបិណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា មុខេ ឋបេសិ, សោ តស្ស អាទិត្តអយោគុឡោ វិយ មុខំ ទហិ។ សោ កម្បមានោ សតិំ អនុបដ្ឋាបេត្វា ចិត្តបណ្ឌិតំ ឱលោកេត្វា ចណ្ឌាលភាសាយ ឯវ “ខឡុ ខឡូ”តិ អាហ ។ សោបិ តថេវ សតិំ អនុបដ្ឋាបេត្វា ចណ្ឌាលភាសាយ ឯវ “និគ្គល និគ្គលា”តិ អាហ។ មាណវា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកេត្វា “កី ភាសា នាមេសា”តិ វទឹសុ។ ចិត្តបណ្ឌិតោ មង្គលំ អភាសិ។ មាណវា ពហិ និក្ខមិត្វា វគ្គវគ្គា ហុត្វា តត្ថ តត្ថ និសីទិត្វា ភាសំ សោធេន្តា “ចណ្ឌាលភាសា”តិ ញត្វា “អរេ ទុដ្ឋចណ្ឌាលា, ឯត្តកំ កាលំ ‘ព្រាហ្មណាម្ហា’តិ វត្វា វញ្ចយិត្ថា”តិ ឧភោបិ តេ បោថយិំសុ។ អថេកោ សប្បុរិសោ “អបេថា”តិ វារេត្វា “អយំ តុម្ហាកំ ជាតិយា ទោសោ, គច្ឆថ កត្ថចិ ទេសេវ បព្ពជិត្វា ជីវថា”តិ តេ ឧភោ ឧយ្យោជេសិ។ មាណវា តេសំ ចណ្ឌាលភាវំ អាចរិយស្ស អារោចេសុំ។

តេបិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ តតោ ចវិត្វា នេរញ្ជរាយ តីរេ មិគិយា កុច្ឆិស្មិំ និព្ពត្តឹសុ។ តេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ ឯកតោវ វិចរន្តិ, វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ គោចរំ គហេត្វា ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ សីសេន សីសំ, សិង្គេន សិង្គំ, តុណ្ឌេន តុណ្ឌំ អល្លីយាបេត្វា រោមន្ថយមានេ

បិតេ ទិស្វា ឯកោ លុទ្ទកោ សត្តិ ខិបិត្វា ឯកប្បហារេនេវ ជីវិតា វោរោបេសិ។ តតោ ចវិត្វា នម្មទានទីតីរេ ឧក្កុសយោនិយំ និព្ពត្តិំសុ។ តត្រាបិ វុទ្ធិប្បត្តេ គោចរំ គហេត្វា សីសេន សីសំ, តុណ្ឌេន តុណ្ឌំ អល្លីយាបេត្វា ឋិតេ ទិស្វា ឯកោ យដ្ឋិលុទ្ទកោ ឯកប្បហារេនេវ ពន្ធិត្វា វធិ។ តតោ បន ចវិត្វា ចិត្តបណ្ឌិតោ កោសម្ពិយំ បុរោហិតស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សម្ភូតបណ្ឌិតោ ឧត្តរបញ្ចាលរញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេ នាមគ្គហណទិវសតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ ជាតិ អនុស្សរិំសុ។ តេសុ សម្ភូតបណ្ឌិតោ និរន្តរំ សរិតុំ អសក្កោន្តោ ចតុត្ថំ ចណ្ឌាលជាតិមេវ អនុស្សរតិ, ចិត្តបណ្ឌិតោ បដិបាដិយា ចតស្សោបិ ជាតិយោ។ សោ សោឡសវស្សកាលេ និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា ឈានសុខេន វីតិនាមេន្តោ វសិ។ សម្ភូតបណ្ឌិតោបិ បិតុ អច្ចយេន ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា ឆត្តមង្គលទិវសេយេវ មហាជនមជ្ឈេ មង្គលគីតំ កត្វា ឧទានវសេន ទ្វេ គាថា អភាសិ។ តំ សុត្វា “អម្ហាកំ រញ្ញោ មង្គលគីត”ន្តិ ឱរោធាបិ គន្ធព្ពាបិ តមេវ គីតំ គាយន្តិ។ អនុក្កមេនេវ “រញ្ញោ បិយគីត”ន្តិ សព្ពេបិ នគរវាសិនោ មនុស្សា តមេវ គាយន្តិ។

ចិត្តបណ្ឌិតោបិ ហិមវន្តបទេសេ វសន្តោយេវ “កឹ នុ ខោ មម ភាតិកេន សម្ភូតេន ឆត្តំ លទ្ធំ, ឧទាហុ ន វា”តិ ឧបធារេន្តោ លទ្ធភាវំ ញត្វា “នវរជ្ជំ តាវ ឥទានិ គន្ត្វាបិ ពោធេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, មហល្លកកាលេ នំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ កថេត្វា បព្ពាជេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បណ្ណាស វស្សានិ អគន្ត្វា រញ្ញោ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិតកាលេ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា ឧយ្យានេ ឱតរិត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ សុវណ្ណបដិមា វិយ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ ឯកោ ទារកោ តំ គីតំ គាយន្តោ ទារូនិ ឧទ្ធរតិ។ ចិត្តបណ្ឌិតោ តំ បក្កោសិ។ សោ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ អាហ – “ត្វំ បាតោវ បដ្ឋាយ ឥមមេវ គីតំ គាយសិ, កឹ អញ្ញំ ន ជានាសី”តិ។ “ភន្តេ, អញ្ញានិបិ ពហូនិ ជានាមិ, ឥមានិ បន ទ្វេ រញ្ញោ បិយគីតានិ, តស្មា ឥមានេវ គាយាមី”តិ។ “អត្ថិ បន រញ្ញោ គីតស្ស បដិគីតំ គាយន្តោ”តិ? “នត្ថិ ភន្តេ”តិ។ “សក្ខិស្សសិ បន ត្វំ បដិគីតំ គាយិតុ”ន្តិ? “ជានន្តោ សក្ខិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ ត្វំ រញ្ញោ ទ្វីសុ គីតេសុ គាយិតេសុ ឥទំ តតិយំ កត្វា គាយស្សូ”តិ គីតំទត្វា “គន្ត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ គាយិស្សសិ, រាជា តេ បសីទិត្វា មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទស្សតី”តិ ឧយ្យោជេសិ។

សោ សីឃំ មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា អត្តានំ អលង្ការាបេត្វា រាជទ្វារំ គន្ត្វា “ឯកោ កិរ ទារកោ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ បដិគីតំ គាយិស្សតី”តិ រញ្ញោ អារោចាបេត្វា “អាគច្ឆតូ”តិ វុត្តេ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ត្វំ កិរ, តាត, បដិគីតំ គាយិស្សសី”តិ បុដ្ឋោ “អាម, ទេវ, សព្ពំ រាជបរិសំ សន្និបាតេថា”តិ សន្និបតិតាយ បរិសាយ រាជានំ អាហ “តុម្ហេ តាវ, ទេវ, តុម្ហាកំ គីតំ គាយថ, អថាហំ បដិគីតំ គាយិស្សាមី”តិ។ រាជា គាថាទ្វយមាហ –

២៤. “សព្ពំ នរានំ សផលំ សុចិណ្ណំ, ន កម្មុនា កិញ្ចន មោឃមត្ថិ;
បស្សាមិ សម្ភូតំ មហានុភាវំ, សកម្មុនា បុញ្ញផលូបបន្នំ។

២៥. “សព្ពំ នរានំ សផលំ សុចិណ្ណំ, ន កម្មុនា កិញ្ចន មោឃមត្ថិ;
កច្ចិន្នុ ចិត្តស្សបិ ឯវមេវំ, ឥទ្ធោ មនោ តស្ស យថាបិ មយ្ហ”ន្តិ។

តត្ថ **ន កម្មុនា កិញ្ចន មោឃមត្ថី**តិ សុកតទុក្កដេសុ កម្មេសុ កិញ្ចន ឯកកម្មម្បិ មោឃំ នាម នត្ថិ, និប្ផលំ ន ហោតិ, វិបាកំ ទត្វាវ នស្សតីតិ អបរាបរិយវេទនីយកម្មំ សន្ធាយាហ។ **សម្ភូត**ន្តិ អត្តានំ វទតិ, បស្សាមហំ អាយស្មន្តំ សម្ភូតំ សកេន កម្មេន បុញ្ញផលូបបន្នំ, សកម្មំ និស្សាយ បុញ្ញផលេន ឧបបន្នំ តំ បស្សាមីតិ អត្ថោ។ **កច្ចិន្នុ ចិត្តស្សបី**តិ មយញ្ហិ ទ្វេបិ ជនា ឯកតោ ហុត្វា ន ចិរំ សីលំ រក្ខិម្ហ, អហំ តាវ តស្ស ផលេន មហន្តំ យសំ បត្តោ, កច្ចិ នុ ខោ មេ ភាតិកស្ស ចិត្តស្សបិ ឯវមេវ មនោ ឥទ្ធោ សមិទ្ធោតិ។

តស្ស គីតាវសានេ ទារកោ គាយន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

២៦. “សព្ពំ នរានំ សផលំ សុចិណ្ណំ, ន កម្មុនា កិញ្ចន មោឃមត្ថិ;
ចិត្តម្បិ ជានាហិ តថេវ ទេវ, ឥទ្ធោ មនោ តស្ស យថាបិ តុយ្ហ”ន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

២៧. “ភវំ នុ ចិត្តោ សុតមញ្ញតោ តេ, ឧទាហុ តេ កោចិ នំ ឯតទក្ខា;
គាថា សុគីតា ន មមត្ថិ កង្ខា, ទទាមិ តេ គាមវរំ សតញ្ចា”តិ។

តត្ថ **សុតមញ្ញតោ តេ**តិ អហំ សម្ភូតស្ស ភាតា ចិត្តោ នាមាតិ វទន្តស្ស ចិត្តស្សេវ នុ តេ សន្តិកា សុតន្តិ អត្ថោ។ **កោចិ ន**ន្តិ ឧទាហុ មយា សម្ភូតស្ស រញ្ញោ ភាតា ចិត្តោ ទិដ្ឋោតិ កោចិ តេ ឯតមត្ថំ អាចិក្ខិ។ **សុគីតា**តិ សព្ពថាបិ អយំ គាថា សុគីតា, នត្ថេត្ថ មម កង្ខា។ **គាមវរំ សតញ្ចា**តិ គាមវរានំ តេ សតំ ទទាមីតិ វទតិ។

តតោ ទារកោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

២៨. “ន ចាហំ ចិត្តោ សុតមញ្ញតោ មេ, ឥសី ច មេ ឯគមត្ថំ អសំសិ;
គន្ត្វាន រញ្ញោ បដិភាហិ គាថំ, អបិ តេ វរំ អត្តមនោ ទទេយ្យា”តិ។

តត្ថ **ឯគមត្ថន្តិ** តុម្ហាកំ ឧយ្យានេ និសិន្នោ ឯកោ ឥសិ មយ្ហំ ឯតមត្ថំ អាចិក្ខិ។

តំ សុត្វា រាជា “សោ មម ភាតា ចិត្តោ ភវិស្សតិ, ឥទានេវ នំ គន្ត្វា បស្សិស្សាមី”តិ បុរិសេ អាណាបេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

២៩. “យោជេន្តុ វេ រាជរថេ, សុកតេ ចិត្តសិព្ពនេ;
កច្ឆំ នាគានំ ពន្ធថ, គីវេយ្យំ បដិមុញ្ចថ។

៣០. “អាហញ្ញន្តុ ភេរិមុទិង្គសង្ខេ, សីឃានិ យានានិ ច យោជយន្តុ;
អជ្ជេវហំ អស្សមំ តំ គមិស្សំ, យត្ថេវ ទក្ខិស្សមិសឹ និសិន្ន”ន្តិ។

តត្ថ **អាហញ្ញន្តូតិ** អាហនន្តុ។ **អស្សមំ តន្តិ** តំ អស្សមំ។

សោ ឯវំ វត្វា រថំ អភិរុយ្ហ សីឃំ គន្ត្វា ឧយ្យានទ្វារេ រថំ ឋបេត្វា ចិត្តបណ្ឌិតំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ តុដ្ឋមានសោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៣១. “សុលទ្ធលាភោ វត មេ អហោសិ, គាថា សុគីតា បរិសាយ មជ្ឈេ;
ស្វាហំ ឥសឹ សីលវតូបបន្នំ, ទិស្វា បតីតោ សុមនោហមស្មី”តិ។

តស្សត្ថោ – សុលទ្ធលាភោ វត មយ្ហំ ឆត្តមង្គលទិវសេ បរិសាយ មជ្ឈេ គីតគាថា សុគីតាវ អហោសិ, ស្វាហំ អជ្ជ សីលវតសម្បន្នំ ឥសឹ ទិស្វា បីតិសោមនស្សប្បត្តោ ជាតោតិ។

សោ ចិត្តបណ្ឌិតស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ សោមនស្សប្បត្តោ “ភាតិកស្ស មេ បល្លង្កំ អត្ថរថា”តិអាទីនិ អាណាបេន្តោ នវមំ គាថមាហ –

៣២. “អាសនំ ឧទកំ បជ្ជំ, បដិគ្គណ្ហាតុ នោ ភវំ;
អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាម, អគ្ឃំ កុរុតុ នោ ភវ”ន្តិ។

តត្ថ **អគ្ឃេតិ** អតិថិនោ ទាតព្ពយុត្តកស្មិំ អគ្ឃេ ភវន្តំ អាបុច្ឆាម។ **កុរុតុ នោតិ** ឥមំ នោ អគ្ឃំ ភវំ បដិគ្គណ្ហាតុ។

ឯវំ មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា រជ្ជំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៣៣. “រម្មញ្ច តេ អាវសថំ ករោន្តុ, នារីគណេហិ បរិចារយស្សុ;
ករោហិ ឱកាសមនុគ្គហាយ, ឧភោបិមំ ឥស្សរិយំ ករោមា”តិ។

តត្ថ **ឥមំ ឥស្សរិយន្តិ** កបិលរដ្ឋេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ រជ្ជំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទ្វេបិ ជនា ករោម អនុភវាម។

តស្ស តំ វចនំ សុត្វា ចិត្តបណ្ឌិតោ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឆ គាថា អភាសិ –

៣៤. “ទិស្វា ផលំ ទុច្ចរិតស្ស រាជ, អថោ សុចិណ្ណស្ស មហាវិបាកំ;
អត្តានមេវ បដិសំយមិស្សំ, ន បត្ថយេ បុត្ត បសុំ ធនំ វា។

៣៥. “ទសេវិមា វស្សទសា, មច្ចានំ ឥធ ជីវិតំ;
អបត្តញ្ញេវ តំ ឱធិំ, នឡោ ឆិន្នោវ សុស្សតិ។

៣៦. “តត្ថ កា នន្ទិ កា ខិឌ្ឌា, កា រតី កា ធនេសនា;
កឹ មេ បុត្តេហិ ទារេហិ, រាជ មុត្តោស្មិ ពន្ធនា។

៣៧. “សោហំ ឯវំ បជានាមិ, មច្ចុ មេ នប្បមជ្ជតិ;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, កា រតី កា ធនេសនា។

៣៨. “ជាតិ នរានំ អធមា ជនិន្ទ, ចណ្ឌាលយោនិ ទ្វិបទាកនិដ្ឋា;
សកេហិ កម្មេហិ សុបាបកេហិ, ចណ្ឌាលគព្ភេ អវសិម្ហ បុព្ពេ។

៣៩. “ចណ្ឌាលាហុម្ហ អវន្តីសុ, មិគា នេរញ្ជរំ បតិ;
ឧក្កុសា នម្មទាតីរេ, ត្យជ្ជ ព្រាហ្មណខត្តិយា”តិ។

តត្ថ **ទុច្ចរិតស្សា**តិ មហារាជ, ត្វំ សុចរិតស្សេវ ផលំ ជានាសិ, អហំ បន ទុច្ចរិតស្សបិ ផលំ បស្សាមិយេវ។ មយញ្ហិ ឧភោ ទុច្ចរិតស្ស ផលេន តតោ ចតុត្ថេ អត្តភាវេ ចណ្ឌាលយោនិយំ និព្ពត្តា។ តត្ថ ន ចិរំ សីលំ រក្ខិត្វា តស្ស ផលេន ត្វំ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តោ, អហំ ព្រាហ្មណកុលេ, ឯវាហំ ទុច្ចរិតស្ស ច ផលំ សុចិណ្ណស្ស ច មហាវិបាកំ ទិស្វា អត្តានមេវ សីលសំយមេន បដិសំយមិស្សំ, បុត្តំ វា បសុំ វា ធនំ វា ន បត្ថេមិ។

ទសេវិមា វស្សទសាតិ មហារាជ, មន្ទទសកំ ខិឌ្ឌាទសកំ វណ្ណទសកំ ពលទសកំ បញ្ញាទសកំ ហានិទសកំ បព្ភារទសកំ វង្កទសកំ មោមូហទសកំ សយនទសកន្តិ ឥមេសញ្ហិ ទសន្នំ ទសកានំ វសេន ទសេវ វស្សទសា ឥមេសំ មច្ចានំ ឥធ មនុស្សលោកេ ជីវិតំ។ តយិទំ ន និយមេន សព្ពា ឯវ ឯតា ទសា បាបុណាតិ, អថ ខោ អប្បត្តញ្ញេវ តំ ឱធិ នឡោ ឆិន្នោវ សុស្សតិ។ យេបិ សកលំ វស្សសតំ ជីវន្តិ, តេសម្បិ មន្ទទសកេ បវត្តា រូបារូបធម្មា វិច្ឆិន្ទិត្វា អាតបេ ខិត្តនឡោ វិយ តត្ថេវ សុស្សន្តិ អន្តរធាយន្តិ, តំ ឱធិ អតិក្កមិត្វា ខិឌ្ឌាទសកំ ន បាបុណន្តិ, តថា ខិឌ្ឌាទសកាទីសុ បវត្តា វណ្ណទសកាទីនិ។

តត្ថាតិ តស្មិំ ឯវំ សុស្សមានេ ជីវិតេ កា បញ្ច កាមគុណេ និស្សាយ អភិនន្ទី, កា កាយកីឡាទិវសេន ខិឌ្ឌា, កា សោមនស្សវសេន រតិ, កា ធនេសនា, កឹ មេ បុត្តេហិ, កឹ ទារេហិ, មុត្តោស្មិ តម្ហា បុត្តទារពន្ធនាតិ អត្ថោ។ **អន្តកេនាធិបន្នស្សា**តិ ជីវិតន្តករេន មច្ចុនា អភិភូតស្ស។ **ទ្វិបទាកនិដ្ឋា**តិ ទ្វិបទានំ អន្តរេ លាមកា។ **អវសិម្ហា**តិ ទ្វេបិ មយំ វសិម្ហ។

ចណ្ឌាលាហុម្ហាតិ មហារាជ, ឥតោ បុព្ពេ ចតុត្ថំ ជាតឹ អវន្តិរដ្ឋេ ឧជ្ជេនិនគរេ ចណ្ឌាលា អហុម្ហ, តតោ ចវិត្វា នេរញ្ជរាយ នទិយា តីរេ ឧភោបិ មិគា អហុម្ហ។ តត្ថ ទ្វេបិ អម្ហេ ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ អញ្ញមញ្ញំ និស្សាយ ឋិតេ ឯកោ លុទ្ទកោ ឯកេនេវ សត្តិប្បហារេន ជីវិតា វោរោបេសិ, តតោ ចវិត្វា នម្មទានទីតីរេ កុររា អហុម្ហ។ តត្រាបិ នោ និស្សាយ ឋិតេ ឯកោ នេសាទោ ឯកប្បហារេនេវ ពន្ធិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ, តតោ ចវិត្វា តេ មយំ អជ្ជ ព្រាហ្មណខត្តិយា ជាតា។ អហំ កោសម្ពិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ, ត្វំ ឥធ រាជា ជាតោតិ។

ឯវមស្ស អតីតេ លាមកជាតិយោ បកាសេត្វា ឥទានិ ឥមិស្សាបិ ជាតិយា អាយុសង្ខារបរិត្តតំ ទស្សេត្វា បុញ្ញេសុ ឧស្សាហំ ជនេន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៤០. “ឧបនីយតិ ជីវិតមប្បមាយុ, ជរូបនីតស្ស ន សន្តិ តាណា;
ករោហិ បញ្ចាល មមេត វាក្យំ, មាកាសិ កម្មានិ ទុក្ខុទ្រយានិ។

៤១. “ឧបនីយតិ ជីវិតមប្បមាយុ, ជរូបនីតស្ស ន សន្តិ តាណា;
ករោហិ បញ្ចាល មមេត វាក្យំ, មាកាសិ កម្មានិ ទុក្ខប្ផលានិ។

៤២. “ឧបនីយតិ ជីវិតមប្បមាយុ, ជរូបនីតស្ស ន សន្តិ តាណា;
ករោហិ បញ្ចាល មមេត វាក្យំ, មាកាសិ កម្មានិ រជស្សិរានិ។

៤៣. “ឧបនីយតិ ជីវិតមប្បមាយុ, វណ្ណំ ជរា ហន្តិ នរស្ស ជិយ្យតោ;
ករោហិ បញ្ចាល មមេត វាក្យំ, មាកាសិ កម្មំ និរយូបបត្តិយា”តិ។

តត្ថ **ឧបនីយតី**តិ មហារាជ, ឥទំ ជីវិតំ មរណំ ឧបគច្ឆតិ។ ឥទញ្ហិ ឥមេសំ សត្តានំ អប្បមាយុ សរសបរិត្តតាយបិ ឋិតិបរិត្តតាយបិ បរិត្តកំ, សូរិយុគ្គមនេ តិណគ្គេ ឧស្សាវពិន្ទុសទិសំ។ **ន សន្តិ តាណា**តិ ន ហិ ជរាយ មរណំ ឧបនីតស្ស បុត្តាទយោ តាណា នាម ហោន្តិ។ **មមេត វាក្យ**ន្តិ មម ឯតំ វចនំ។ **មាកាសី**តិ មា រូបាទិកាមគុណហេតុ បមាទំ អាបជ្ជិត្វា និរយាទីសុ ទុក្ខវឌ្ឍនានិ កម្មានិ ករិ។ **ទុក្ខប្ផលានី**តិ ទុក្ខវិបាកានិ។ **រជស្សិរានី**តិ កិលេសរជេន ឱកិណ្ណសីសានិ។ **វណ្ណ**ន្តិ ជីរមានស្ស នរស្ស សរីរវណ្ណំ ជរា ហន្តិ។ **និរយូបបត្តិយា**តិ និរស្សាទេ និរយេ ឧប្បជ្ជនត្ថាយ។

ឯវំ មហាសត្តេ កថេន្តេ រាជា តុស្សិត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៤៤. “អទ្ធា ហិ សច្ចំ វចនំ តវេតំ, យថា ឥសី ភាសសិ ឯវមេតំ;
កាមា ច មេ សន្តិ អនប្បរូបា, តេ ទុច្ចជា មាទិសកេន ភិក្ខុ។

៤៥. “នាគោ យថា បង្កមជ្ឈេ ព្យសន្នោ, បស្សំ ថលំ នាភិសម្ភោតិ គន្តុំ;
ឯវម្បហំ កាមបង្កេ ព្យសន្នោ, ន ភិក្ខុនោ មគ្គមនុព្ពជាមិ។

៤៦. “យថាបិ មាតា ច បិតា ច បុត្តំ, អនុសាសរេ កិន្តិ សុខី ភវេយ្យ;
ឯវម្បិ មំ ត្វំ អនុសាស ភន្តេ, យថា ចិរំ បេច្ច សុខី ភវេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **អនប្បរូបា**តិ អបរិត្តជាតិកា ពហូ អបរិមិតា។ **តេ ទុច្ចជា មាទិសកេនា**តិ ភាតិក, ត្វំ កិលេសេ បហាយ ឋិតោ, អហំ បន កាមបង្កេ និមុគ្គោ, តស្មា មាទិសកេន តេ កាមា ទុច្ចជា។ “**នាគោ យថា**”តិ ឥមិនា អត្តនោ កាមបង្កេ និមុគ្គភាវស្ស ឧបមំ ទស្សេតិ។ តត្ថ **ព្យសន្នោ**តិ វិសន្នោ អនុបវិដ្ឋោ អយមេវ វា បាឋោ។ **មគ្គ**ន្តិ តុម្ហាកំ ឱវាទានុសាសនីមគ្គំ **នានុព្ពជាមិ** បព្ពជិតុំ ន សក្កោមិ, ឥធេវ បន មេ ឋិតស្ស ឱវាទំ ទេថាតិ។ **អនុសាសរេ**តិ អនុសាសន្តិ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហ –

៤៧. “នោ ចេ តុវំ ឧស្សហសេ ជនិន្ទ, កាមេ ឥមេ មានុសកេ បហាតុំ;
ធម្មិំ ពលិំ បដ្ឋបយស្សុ រាជ, អធម្មការោ តវ មាហុ រដ្ឋេ។

៤៨. “ទូតា វិធាវន្តុ ទិសា ចតស្សោ, និមន្តកា សមណព្រាហ្មណានំ;
តេ អន្នបានេន ឧបដ្ឋហស្សុ, វត្ថេន សេនាសនបច្ចយេន ច។

៤៩. “អន្នេន បានេន បសន្នចិត្តោ, សន្តប្បយ សមណព្រាហ្មណេ ច;
ទត្វា ច ភុត្វា ច យថានុភាវំ, អនិន្ទិតោ សគ្គមុបេហិ ឋានំ។

៥០. “សចេ ច តំ រាជ មទោ សហេយ្យ, នារិគណេហិ បរិចារយន្តំ;
ឥមមេវ គាថំ មនសី ករោហិ, ភាសេសិ ចេនំ បរិសាយ មជ្ឈេ។

៥១. “អព្ភោកាសសយោ ជន្តុ, វជន្ត្យា ខីរបាយិតោ;
បរិកិណ្ណោ សុវានេហិ, ស្វាជ្ជ រាជាតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **ឧស្សហសេ**តិ ឧស្សហសិ។ **ធម្មិំ ពលិ**ន្តិ ធម្មេន សមេន អនតិរិត្តំ ពលិំ គណ្ហាតិ អត្ថោ។ **អធម្មការោ**តិ បោរាណករាជូហិ ឋបិតំ វិនិច្ឆយធម្មំ ភិន្ទិត្វា បវត្តា អធម្មកិរិយា។ **និមន្តកា**តិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា បក្កោសកា។ **យថានុភាវ**ន្តិ យថាពលំ យថាសត្តិ។ **ឥមមេវ គាថ**ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពំ សន្ធាយាហ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ – “មហារាជ, សចេ តំ មទោ អភិភវេយ្យ, សចេ តេ នារិគណបរិវុតស្ស រូបាទយោ វា កាមគុណេ រជ្ជសុខំ វា អារព្ភ មានោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, អថេវំ ចិន្តេយ្យាសិ ‘អហំ បុរេ ចណ្ឌាលយោនិយំ និព្ពត្តោ ឆន្នស្ស តិណកុដិមត្តស្សាបិ អភាវា អព្ភោកាសសយោ អហោសិំ, តទា ហិ មេ មាតា ចណ្ឌាលី អរញ្ញំ ទារុបណ្ណាទីនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តី មំ កុក្កុរគណស្ស មជ្ឈេ អព្ភោកាសេ និបជ្ជាបេត្វា អត្តនោ ខីរំ បាយេត្វា គច្ឆតិ, សោហំ កុក្កុរេហិ បរិវារិតោ តេហិយេវ សទ្ធិំ សុនខិយា ខីរំ បិវិត្វា វឌ្ឍិតោ, ឯវំ នីចជច្ចោ ហុត្វា អជ្ជ រាជា នាម ជាតោ’តិ។ ‘ឥតិ ខោ, ត្វំ មហារាជ, ឥមិនា អត្ថេន អត្តានំ ឱវទន្តោ យោ សោ បុព្ពេ អព្ភោកាសសយោ ជន្តុ អរញ្ញោ វជន្តិយា ចណ្ឌាលិយា ឥតោ ចិតោ ច អនុសញ្ចរន្តិយា សុនខិយា ច ខីរំ បាយិតោ សុនខេហិ បរិកិណ្ណោ វឌ្ឍិតោ, សោ អជ្ជ រាជាតិ វុច្ចតី’តិ ឥមំ គាថំ ភាសេយ្យាសី”តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តស្ស ឱវាទំ ទត្វា “ទិន្នោ តេ មយា ឱវាទោ, ឥទានិ ត្វំ បព្ពជ វា មា វា, អត្តនាវ អត្តនោ កម្មស្ស វិបាកំ បដិសេវិស្សតី”តិ វត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា តស្ស មត្ថកេ បាទរជំ បាតេន្តោ ហិមវន្តមេវ គតោ។ រាជាបិ តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសំវេគោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស រជ្ជំ ទត្វា ពលកាយំ និវត្តេត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ បាយាសិ។ មហាសត្តោ តស្សាគមនំ ញត្វា ឥសិគណបរិវុតោ អាគន្ត្វា តំ អាទាយ គន្ត្វា បព្ពាជេត្វា កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ សោ ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេសិ។ ឥតិ តេ ឧភោបិ ព្រហ្មលោកូបគា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បោរាណកបណ្ឌិតា តីណិ ចត្តារិ ភវន្តរានិ គច្ឆន្តាបិ ទឡ្ហវិស្សាសាវ អហេសុ”ន្តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សម្ភូតបណ្ឌិតោ អានន្ទោ អហោសិ, ចិត្តបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចិត្តសម្ភូតជាតកវណ្ណនា ទុតិយា

[៤៩៩] ៣. សិវិជាតកវណ្ណនា

ទូរេ អបស្សំ ថេរោវាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អសទិសទានំ អារព្ភ កថេសិ។ តំ អដ្ឋកនិបាតេ **សិវិជាតកេ** វិត្ថារិតមេវ។ តទា បន រាជា សត្តមេ ទិវសេ សព្ពបរិក្ខារេ ទត្វា អនុមោទនំ យាចិ, សត្ថា អកត្វាវ បក្កាមិ។ រាជា ភុត្តបាតរាសោ វិហារំ គន្ត្វា “កស្មា, ភន្តេ, អនុមោទនំ ន ករិត្ថា”តិ អាហ។ សត្ថា “អបរិសុទ្ធា, មហារាជ, បរិសា”តិ វត្វា “ន វេ កទរិយា ទេវលោកំ វជន្តី”តិ (ធ. ប. ១៧៧) គាថាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ រាជា បសីទិត្វា សតសហស្សគ្ឃនកេន សិវេយ្យកេន ឧត្តរាសង្គេន តថាគតំ បូជេត្វា នគរំ បាវិសិ។ បុនទិវសេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, កោសលរាជា អសទិសទានំ ទត្វា តាទិសេនបិ ទានេន អតិត្តោ ទសពលេន ធម្មេ ទេសិតេ បុន សតសហស្សគ្ឃនកំ សិវេយ្យកវត្ថំ អទាសិ, យាវ អតិត្តោ វត អាវុសោ ទានេន រាជា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា ‘ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ភិក្ខវេ, ពាហិរភណ្ឌំ នាម សុទិន្នំ, បោរាណកបណ្ឌិតា សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ កត្វា ទេវសិកំ ឆសតសហស្សបរិច្ចាគេន ទានំ ទទមានាបិ ពាហិរទានេន អតិត្តា ‘បិយស្ស ទាតា បិយំ លភតី’តិ សម្បត្តយាចកានំ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា អទំសុយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ សិវិរដ្ឋេ អរិដ្ឋបុរនគរេ សិវិមហារាជេ រជ្ជំ ការេន្តេ មហាសត្តោ តស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, “សិវិកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលំ គន្ត្វា ឧគ្គហិតសិប្បោ អាគន្ត្វា បិតុ សិប្បំ ទស្សេត្វា ឧបរជ្ជំ លភិត្វា អបរភាគេ បិតុ អច្ចយេន រាជា ហុត្វា អគតិគមនំ បហាយ ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា ចតូសុ ទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ និវេសនទ្វារេ ចាតិ ឆ ទានសាលាយោ ការេត្វា ទេវសិកំ ឆសតសហស្សបរិច្ចាគេន មហាទានំ បវត្តេសិ។ អដ្ឋមិយំ ចាតុទ្ទសិយំ បន្នរសិយញ្ច និច្ចំ ទានសាលំ គន្ត្វា ទានំ ឱលោកេសិ។ សោ ឯកទា បុណ្ណមទិវសេ បាតោវ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសិន្នោ អត្តនា ទិន្នទានំ អាវជ្ជេន្តោ ពាហិរវត្ថុំ អត្តនា អទិន្នំ នាម អទិស្វា “មយា ពាហិរវត្ថុ អទិន្នំ នាម នត្ថិ, ន មំ ពាហិរទានំ តោសេតិ, អហំ អជ្ឈត្តិកទានំ ទាតុកាមោ, អហោ វត អជ្ជ មម ទានសាលំ គតកាលេ កោចិទេវ យាចកោ ពាហិរវត្ថុំ អយាចិត្វា អជ្ឈត្តិកស្ស នាមំ គណ្ហេយ្យ, សចេ ហិ មេ កោចិ ហទយមំសស្ស នាមំ គណ្ហេយ្យ, កណយេន ឧរំ បហរិត្វា បសន្នឧទកតោ សនាឡំ បទុមំ ឧទ្ធរន្តោ វិយ លោហិតពិន្ទូនិ បគ្ឃរន្តំ ហទយំ នីហរិត្វា ទស្សាមិ។ សចេ សរីរមំសស្ស នាមំ គណ្ហេយ្យ, អវលេខនសត្ថកេន តេលសិង្គំ លិខន្តោ វិយ សរីរមំសំ ឱតារេត្វា ទស្សាមិ។ សចេ លោហិតស្ស នាមំ គណ្ហេយ្យ, យន្តមុខេ បក្ខន្ទិត្វា ឧបនីតំ ភាជនំ បូរេត្វា លោហិតំ ទស្សាមិ។ សចេ វា បន កោចិ ‘គេហេ មេ កម្មំ នប្បវត្តតិ, គេហេ មេ ទាសកម្មំ ករោហី’តិ វទេយ្យ, រាជវេសំ អបនេត្វា ពហិ ឋត្វា អត្តានំ សាវេត្វា ទាសកម្មំ ករិស្សាមិ។ សចេ មេ កោចិ អក្ខិនោ នាមំ គណ្ហេយ្យ, តាលមិញ្ជំ នីហរន្តោ វិយ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ទស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។

ឥតិ សោ –

> “យំកិញ្ចិ មានុសំ ទានំ, អទិន្នំ មេ ន វិជ្ជតិ;
> យោបិ យាចេយ្យ មំ ចក្ខុំ, ទទេយ្យំ អវិកម្បិតោ”តិ។ (ចរិយា. ១.៥២) –

ចិន្តេត្វា សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាយិត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ ទានគ្គំ អគមាសិ។ សក្កោ តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា “សិវិរាជា ‘អជ្ជ សម្បត្តយាចកានំ ចក្ខូនិ ឧប្បាដេត្វា ទស្សាមី’តិ ចិន្តេសិ, សក្ខិស្សតិ នុ ខោ ទាតុំ, ឧទាហុ នោ”តិ តស្ស វីមំសនត្ថាយ ជរាបត្តោ អន្ធព្រាហ្មណោ វិយ ហុត្វា រញ្ញោ ទានគ្គគមនកាលេ ឯកស្មិំ ឧន្នតប្បទេសេ ហត្ថំ បសារេត្វា រាជានំ ជយាបេត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា តទភិមុខំ វារណំ បេសេត្វា “ព្រាហ្មណ, កិំ វទេសី”តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ សក្កោ “មហារាជ, តវ ទានជ្ឈាសយំ និស្សាយ សមុគ្គតេន កិត្តិឃោសេន សកលលោកសន្និវាសោ និរន្តរំ ផុដោ, អហំ អន្ធោ, ត្វំ ទ្វិចក្ខុកោ”តិ វត្វា ចក្ខុំ យាចន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

> **៥២.** “ទូរេ អបស្សំ ថេរោវ, ចក្ខុំ យាចិតុមាគតោ;
> ឯកនេត្តា ភវិស្សាម, ចក្ខុំ មេ ទេហិ យាចិតោ”តិ។

តត្ថ **ទូរេ**តិ ឥតោ ទូរេ វសន្តោ។ **ថេរោ**តិ ជរាជិណ្ណថេរោ។ **ឯកនេត្តា**តិ ឯកំ នេត្តំ មយ្ហំ ទេហិ, ឯវំ ទ្វេបិ ឯកេកនេត្តា ភវិស្សាមាតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “ឥទានេវាហំ បាសាទេ និសិន្នោ ចិន្តេត្វា អាគតោ, អហោ មេ លាភោ, អជ្ជេវ មេ មនោរថោ មត្ថកំ បាបុណិស្សតិ, អទិន្នបុព្ពំ ទានំ ទស្សាមី”តិ តុដ្ឋមានសោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥៣. “កេនានុសិដ្ឋោ ឥធ មាគតោសិ, វនិព្ពក ចក្ខុបថានិ យាចិតុំ;
សុទុច្ចជំ យាចសិ ឧត្តមង្គំ, យមាហុ នេត្តំ បុរិសេន ‘ទុច្ចជ’ន្តិ។

តត្ថ **វនិព្ពកា**តិ តំ អាលបតិ។ **ចក្ខុបថានី**តិ ចក្ខូនមេតំ នាមំ។ **យមាហូ**តិ យំ បណ្ឌិតា “ទុច្ចជ”ន្តិ កថេន្តិ។

ឥតោ បរំ ឧត្តានសម្ពន្ធគាថា បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពា –

៥៤. “យមាហុ ទេវេសុ សុជម្បតីតិ, មឃវាតិ នំ អាហុ មនុស្សលោកេ;
តេនានុសិដ្ឋោ ឥធ មាគតោស្មិ, វនិព្ពកោ ចក្ខុបថានិ យាចិតុំ។

៥៥. “វនិព្ពតោ មយ្ហ វនី អនុត្តរំ, ទទាហិ តេ ចក្ខុបថានិ យាចិតោ;
ទទាហិ មេ ចក្ខុបថំ អនុត្តរំ, យមាហុ នេត្តំ បុរិសេន ទុច្ចជំ។

៥៦. “យេន អត្ថេន អាគច្ឆិ, យមត្ថមភិបត្ថយំ;
តេ តេ ឥជ្ឈន្តុ សង្កប្បា, លភ ចក្ខូនិ ព្រាហ្មណ។

៥៧. “ឯកំ តេ យាចមានស្ស, ឧភយានិ ទទាមហំ;
ស ចក្ខុមា គច្ឆ ជនស្ស បេក្ខតោ, យទិច្ឆសេ ត្វំ តទតេ សមិជ្ឈតូ”តិ។

តត្ថ **វនិព្ពតោ**តិ យាចន្តស្ស។ **វនិន្តិ** យាចនំ។ **តេ តេ**តិ តេ តវ តស្ស អត្ថស្ស សង្កប្បា។ **ស ចក្ខុមា**តិ សោ ត្វំ មម ចក្ខូហិ ចក្ខុមា ហុត្វា។ **យទិច្ឆសេ ត្វំ តទតេ សមិជ្ឈតូ**តិ យំ ត្វំ មម សន្តិកា ឥច្ឆសិ, តំ តេ សមិជ្ឈតូតិ។

រាជា ឯត្តកំ កថេត្វា “ឥធេវ មយា អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ទាតុំ អសារុប្ប”ន្តិ ចិន្តេត្វា ព្រាហ្មណំ អាទាយ អន្តេបុរំ គន្ត្វា រាជាសនេ និសីទិត្វា សីវិកំ នាម វេជ្ជំ បក្កោសាបេត្វា “អក្ខិំ មេ សោធេហី”តិ អាហ។ “អម្ហាកំ កិរ រាជា អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ព្រាហ្មណស្ស ទាតុកាមោ”តិ សកលនគរេ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ អថ សេនាបតិអាទយោ រាជវល្លភា ច នាគរា ច ឱរោធា ច សព្ពេ សន្និបតិត្វា រាជានំ វារេន្តា តិស្សោ គាថា អវោចុំ –

៥៨. “មា នោ ទេវ អទា ចក្ខុំ, មា នោ សព្ពេ បរាករិ;
ធនំ ទេហិ មហារាជ, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ។

៥៩. “យុត្តេ ទេវ រថេ ទេហិ, អាជានីយេ ចលង្កតេ;
នាគេ ទេហិ មហារាជ, ហេមកប្បនវាសសេ។

៦០. “យថា តំ សិវយោ សព្ពេ, សយោគ្គា សរថា សទា;
សមន្តា បរិកិរេយ្យុំ, ឯវំ ទេហិ រថេសភា”តិ។

តត្ថ **បរាករី**តិ បរិច្ចជិ។ អក្ខីសុ ហិ ទិន្នេសុ រជ្ជំ ត្វំ ន ការេស្សសិ, អញ្ញោ រាជា ភវិស្សតិ, ឯវំ តយា មយំ បរិច្ចត្តា នាម ភវិស្សាមាតិ អធិប្បាយេនេវមាហំសុ។ **បរិកិរេយ្យុ**ន្តិ បរិវារេយ្យុំ។ **ឯវំ ទេហី**តិ យថា តំ អវិកលចក្ខុំ សិវយោ បរិវារេយ្យុំ, ឯវំ ពាហិរធនមេវស្ស ទេហិ, មា អក្ខីនិ។ អក្ខីសុ ហិ ទិន្នេសុ ន តំ សិវយោ បរិវារេស្សន្តីតិ។

អថ រាជា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៦១. “យោ វេ ទស្សន្តិ វត្វាន, អទានេ កុរុតេ មនោ;
ភូម្យំ សោ បតិតំ បាសំ, គីវាយំ បដិមុញ្ចតិ។

៦២. “យោ វេ ទស្សន្តិ វត្វានំ, អទានេ កុរុតេ មនោ;
បាបា បាបតរោ ហោតិ, សម្បត្តោ យមសាធនំ។

៦៣. “យញ្ហិ យាចេ តញ្ហិ ទទេ, យំ ន យាចេ ន តំ ទទេ;

ស្វាហំ តមេវ ទស្សាមិ, យំ មំ យាចតិ ព្រាហ្មណោ’’តិ។

តត្ថ **បដិមុញ្ចតី**តិ បវេសេតិ។ **បាបា បាបតរោ**តិ លាមកាបិ លាមកតរោ នាម ហោតិ។ **សម្បត្តោ យមសាធន**ន្តិ យមស្ស អាណាបវត្តិដ្ឋានំ ឧស្សទនិរយំ ឯស បត្តោយេវ នាម ហោតិ។ **យញ្ហិ យាចេ**តិ យំ យាចកោ យាចេយ្យ, ទាយកោបិ តមេវ ទទេយ្យ, ន អយាចិតំ, អយញ្ច ព្រាហ្មណោ មំ ចក្ខុំ យាចតិ, ន មុត្តាទិកំ ធនំ, តទេវស្សាហំ ទស្សាមីតិ វទតិ។

អថ នំ អមច្ចា ‘‘កឹ បត្ថេត្វា ចក្ខូនិ ទេសី’’តិ បុច្ឆន្តា គាថមាហំសុ –

៦៤. ‘‘អាយុំ នុ វណ្ណំ នុ សុខំ ពលំ នុ, កឹ បត្ថយានោ នុ ជនិន្ទ ទេសិ;
កថញ្ហិ រាជា សិវិនំ អនុត្តរោ, ចក្ខូនិ ទជ្ជា បរលោកហេតូ’’តិ។

តត្ថ **បរលោកហេតូ**តិ មហារាជ, កថំ នាម តុម្ហាទិសោ បណ្ឌិតបុរិសោ សន្ទិដ្ឋិកំ ឥស្សរិយំ បហាយ បរលោកហេតុ ចក្ខូនិ ទទេយ្យាតិ។

អថ នេសំ កថេន្តោ រាជា គាថមាហ –

៦៥. ‘‘ន វាហមេតំ យសសា ទទាមិ, ន បុត្តមិច្ឆេ ន ធនំ ន រដ្ឋំ;
សតញ្ច ធម្មោ ចរិតោ បុរាណោ, ឥច្ចេវ ទានេ រមតេ មនោ មមា’’តិ។

តត្ថ **ន វាហ**ន្តិ ន វេ អហំ។ **យសសា**តិ ទិព្ពស្ស វា មានុសស្ស វា យសស្ស ការណា។ **ន បុត្តមិច្ឆេ**តិ ឥមស្ស ចក្ខុទានស្ស ផលេន នេវាហំ បុត្តំ ឥច្ឆាមិ, ន ធនំ ន រដ្ឋំ, អបិច សតំ បណ្ឌិតានំ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានំ ឯស អាចិណ្ណោ សមាចិណ្ណោ បោរាណកមគ្គោ, យទិទំ បារមីបូរណំ នាម។ ន ហិ បារមិយោ អបូរេត្វា ពោធិបល្លង្កេ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិតុំ សមត្ថោ នាម អត្ថិ, អហញ្ច បារមិយោ បូរេត្វា ពុទ្ធោ ភវិតុកាមោ។ **ឥច្ចេវ ទានេ រមតេ មនោ មមា**តិ ឥមិនា ការណេន មម មនោ ទានេយេវ និរតោតិ វទតិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោបិ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរស្ស ចរិយាបិដកំ ទេសេន្តោ ‘‘មយ្ហំ ទ្វីហិ ចក្ខូហិបិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ បិយតរ’’ន្តិ ទីបេតុំ អាហ –

‘‘ន មេ ទេស្សា ឧភោ ចក្ខូ, អត្តានំ មេ ន ទេស្សិយំ;
សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា ចក្ខុំ អទាសហ’’ន្តិ។ (ចរិយា. ១.៦៦);

មហាសត្តស្ស បន កថំ សុត្វា អមច្ចេសុ អប្បដិភាណេសុ ឋិតេសុ មហាសត្តោ សីវិកំ វេជ្ជំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៦៦. ‘‘សខា ច មិត្តោ ច មមាសិ សីវិក, សុសិក្ខិតោ សាធុ ករោហិ មេ វចោ;
ឧទ្ធរិត្វា ចក្ខូនិ មមំ ជិគីសតោ, ហត្ថេសុ បបេហិ វនិព្វកស្សា’’តិ។

តស្សត្ថោ – សម្ម សីវិក, ត្វំ មយ្ហំ សហាយោ ច មិត្តោ ច វេជ្ជសិប្បេ ចាសិ សុសិក្ខិតោ, សាធុ មេ វចនំ ករោហិ។ មម ជិគីសតោ ឧបធារេន្តស្ស ឱលោកេន្តស្សេវ តាលមិញ្ជំ វិយ មេ អក្ខីនិ ឧទ្ធរិត្វា ឥមស្ស យាចកស្ស ហត្ថេសុ បបេហីតិ។

អថ នំ សីវិកោ អាហ ‘‘ចក្ខុទានំ នាម ភារិយំ, ឧបធារេហិ, ទេវា’’តិ។ សីវិក, ឧបធារិតំ មយា, ត្វំ មា បបញ្ចំ ករោហិ, មា មយា សទ្ធឹ ពហុំ កថេហីតិ។ សោ ចិន្តេសិ ‘‘អយុត្តំ មាទិសស្ស សុសិក្ខិតស្ស វេជ្ជស្ស រញ្ញោ អក្ខីសុ សត្ថបាតន’’ន្តិ។ សោ នានាភេសជ្ជានិ ឃំសិត្វា ភេសជ្ជចុណ្ណេន នីលុប្បលំ បរិភាវេត្វា ទក្ខិណក្ខី ឧបសិង្ឃាបេសិ, អក្ខិ បរិវត្តិ, ទុក្ខវេទនា ឧប្បជ្ជិ។ ‘‘សល្លក្ខេហិ, មហារាជ, បដិបាកតិកករណំ មយ្ហំ ភារោ’’តិ។ ‘‘អលញ្ហិ តាត មា បបញ្ចំ ករី’’តិ។ សោ បរិភាវេត្វា បុន ឧបសិង្ឃាបេសិ, អក្ខិ អក្ខិកូបតោ មុច្ចិ, ពលវតរា វេទនា ឧទបាទិ។ ‘‘សល្លក្ខេហិ មហារាជ, សក្កោមហំ បដិបាកតិកំ កាតុ’’ន្តិ។ ‘‘មា បបញ្ចំ ករី’’តិ។ សោ តតិយវារេ ខរតរំ បរិភាវេត្វា ឧបនាមេសិ។ អក្ខិ ឱសធពលេន បរិព្ភមិត្វា អក្ខិកូបតោ និក្ខមិត្វា ន្ហារុសុត្តកេន ឱលម្ពមានំ អដ្ឋាសិ។ សល្លក្ខេហិ នរិន្ទ, បុន បាកតិកករណំ មយ្ហំ ពលន្តិ។ មា បបញ្ចំ ករីតិ។ អធិមត្តា វេទនា ឧទបាទិ, លោហិតំ បគ្ឃរិ, និវត្ថសាដកា លោហិតេន តេមឹសុ។ ឱរោធា ច អមច្ចា ច រញ្ញោ បាទមូលេ បតិត្វា ‘‘ទេវ អក្ខីនិ មា ទេហី’’តិ មហាបរិទេវំ បរិទេវឹសុ។

រាជា វេទនំ អធិវាសេត្វា “តាត, មា បបញ្ចំ ករី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ វាមហត្ថេន អក្ខឹ ធារេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន សត្ថកំ អាទាយ អក្ខិសុត្តកំ ឆិន្ទិត្វា អក្ខឹ គហេត្វា មហាសត្តស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ វាមក្ខិនា ទក្ខិណក្ខឹ ឱលោកេត្វា វេទនំ អធិវាសេត្វា “ឯហិ ព្រាហ្មណា”តិ ព្រាហ្មណំ បក្កោសិត្វា “មម ឥតោ អក្ខិតោ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណក្ខិមេវ បិយតរំ, តស្ស មេ ឥទំ បច្ចយោ ហោតូ”តិ វត្វា ព្រាហ្មណស្ស អក្ខឹ អទាសិ។ សោ តំ ឧក្ខិបិត្វា អត្តនោ អក្ខិម្ហិ ឋបេសិ។ តំ តស្សានុភាវេន វិកសិតនីលុប្បលំ វិយ ហុត្វា បតិដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ វាមក្ខិនា តស្ស តំ អក្ខឹ ទិស្វា “អហោ, សុទិន្នំ មយា អក្ខិទាន”ន្តិ អន្តោសមុគ្គតាយ បីតិយា និរន្តរំ ផុដោ ហុត្វា ឥតរម្បិ អក្ខឹ អទាសិ។ សក្កោ តម្បិ អត្តនោ អក្ខិម្ហិ ឋបេត្វា រាជនិវេសនា និក្ខមិត្វា មហាជនស្ស ឱលោកេន្តស្សេវ នគរា និក្ខមិត្វា ទេវលោកមេវ គតោ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទិយឌ្ឍគាថមាហ –

៦៧. “ចោទិតោ សិវិរាជេន, សិវិកោ វចនំករោ;
រញ្ញោ ចក្ខូនុទ្ធរិត្វា, ព្រាហ្មណស្សូបនាមយិ;
សចក្ខុ ព្រាហ្មណោ អាសិ, អន្ធោ រាជា ឧបាវិសី”តិ។

រញ្ញោ ន ចិរស្សេវ អក្ខីនិ រុហឹសុ, រុហមានានិ ច អាវាដភាវំ អប្បត្វា កម្ពលគេណ្ឌុកេន វិយ ឧគ្គតេន មំសបិណ្ឌេន បូរេត្វា ចិត្តកម្មរូបស្ស វិយ អក្ខីនិ អហេសុំ, វេទនា បច្ឆិជ្ជិ។ អថ មហាសត្តោ កតិបាហំ បាសាទេ វសិត្វា “កឹ អន្ធស្ស រជ្ជេន, អមច្ចានំ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ តមត្ថំ អារោចេត្វា “ឯកោ មុខធោវនាទិទាយកោ កប្បិយការកោវ មយ្ហំ សន្តិកេ ភវិស្សតិ, សរីរកិច្ចដ្ឋានេសុបិ មេ រជ្ជុកំ ពន្ធថា”តិ វត្វា សារថឹ អាមន្តេត្វា “រថំ យោជេហី”តិ អាហ។ អមច្ចា បនស្ស រថេន គន្តុំ អទត្វា សុវណ្ណសិវិកាយ នំ នេត្វា បោក្ខរណីតីរេ និសីទាបេត្វា អារក្ខំ សំវិធាយ បដិក្កមឹសុ។ រាជា បល្លង្កេន និសិន្នោ អត្តនោ ទានំ អាវជ្ជេសិ។ តស្មឹ ខណេ សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហំ អហោសិ។ សោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ទិស្វា “មហារាជស្ស វរំ ទត្វា ចក្ខុំ បដិបាកតិកំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ គន្ត្វា មហាសត្តស្ស អវិទូរេ អបរាបរំ ចង្កមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥមា គាថា អាហ –

៦៨. “តតោ សោ កតិបាហស្ស, ឧបរូឡ្ហេសុ ចក្ខុសុ;
សូតំ អាមន្តយី រាជា, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ។

៦៩. “យោជេហិ សារថិ យានំ, យុត្តញ្ច បដិវេទយ;
ឧយ្យានភូមឹ គច្ឆាម, បោក្ខរញ្ញោ វនានិ ច។

៧០. “សោ ច បោក្ខរណីតីរេ, បល្លង្កេន ឧបាវិសិ;
តស្ស សក្កោ បាតុរហុ, ទេវរាជា សុជម្បតី”តិ។

សក្កោបិ មហាសត្តេន បទសទ្ទំ សុត្វា “កោ ឯសោ”តិ បុដ្ឋោ គាថមាហ –

៧១. “សក្កោហមស្មិ ទេវិន្ទោ, អាគតោស្មិ តវន្តិកេ;
វរំ វរស្សុ រាជីសិ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។ –

ឯវំ វុត្តេ រាជា គាថមាហ –

៧២. “បហូតំ មេ ធនំ សក្ក, ពលំ កោសោ ចនប្បកោ;
អន្ធស្ស មេ សតោ ទានិ, មរណញ្ញេវ រុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **មរណញ្ញេវ រុច្ចតី**តិ ទេវរាជ, ឥទានិ មយ្ហំ អន្ធភាវេន មរណមេវ រុច្ចតិ, តំ មេ ទេហីតិ។

អថ នំ សក្កោ អាហ “សិវិរាជ, កឹ បន ត្វំ មរិតុកាមោ ហុត្វា មរណំ រោចេសិ, ឧទាហុ អន្ធភាវេនា”តិ? “អន្ធភាវេន ទេវា”តិ។ “មហារាជ, ទានំ នាម ន កេវលំ សម្បរាយត្ថមេវ ទីយតិ, ទិដ្ឋធម្មត្ថាយបិ បច្ចយោ ហោតិ, ត្វញ្ច ឯកំ ចក្ខុំ យាចិតោ ទ្វេ អទាសិ, តេន សច្ចកិរិយំ ករោហី”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា អាហ –

៧៣. “យានិ សច្ចានិ ទ្វិបទិន្ទ, តានិ ភាសស្សុ ខត្តិយ;
សច្ចំ តេ ភណមានស្ស, បុន ចក្ខុ ភវិស្សតី”តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សក្ក, សចេសិ មម ចក្ខុំ ទាតុកាមោ, អញ្ញំ ឧបាយំ មា ករិ, មម ទាននិស្សន្ទេនេវ មេ ចក្ខុ ឧប្បជ្ជតូ”តិ វត្វា សក្កេន “មហារាជ, អហំ សក្កោ ទេវរាជាបិ ន បរេសំ ចក្ខុំ ទាតុំ សក្កោមិ, តយា ទិន្នទានស្ស ផលេនេវ តេ ចក្ខុ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ មយា ទានំ សុទិន្ន”ន្តិ វត្វា សច្ចកិរិយំ ករោន្តោ គាថមាហ –

៧៤. “យេ មំ យាចិតុមាយន្តិ, នានាគោត្តា វនិព្ពកា;
យោបិ មំ យាចតេ តត្ថ, សោបិ មេ មនសោ បិយោ;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, ចក្ខុ មេ ឧបបជ្ជថា”តិ។

តត្ថ **យេ ម**ន្តិ យេ មំ យាចិតុំ អាគច្ឆន្តិ, តេសុ យាចកេសុ អាគច្ឆន្តេសុ យោបិ មំ យាចតេ, សោបិ មេ មនសោ បិយោ។ **ឯតេនា**តិ សចេ មម សព្ពេបិ យាចកា បិយា, សច្ចមេវេតំ មយា វុត្តំ, ឯតេន មេ សច្ចវចនេន ឯកំ មេ ចក្ខុ ឧបបជ្ជថ ឧបបជ្ជតូតិ អាហ។

អថស្ស វចនានន្តរមេវ បឋមំ ចក្ខុ ឧទបាទិ។ តតោ ទុតិយស្ស ឧប្បជ្ជនត្ថាយ គាថាទ្វយមាហ –

៧៥. “យំ មំ សោ យាចិតុំ អាគា, ទេហិ ចក្ខុន្តិ ព្រាហ្មណោ;
តស្ស ចក្ខូនិ បាទាសិំ, ព្រាហ្មណស្ស វនិព្ពតោ។

៧៦. “ភិយ្យោ មំ អាវិសី បីតិ, សោមនស្សញ្ចនប្បកំ;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, ទុតិយំ មេ ឧបបជ្ជថា”តិ។

តត្ថ **យំ ម**ន្តិ យោ មំ យាចតិ។ **សោ**តិ សោ ចក្ខុវិកលោ ព្រាហ្មណោ “ទេហិ មេ ចក្ខុ”ន្តិ យាចិតុំ អាគតោ។ **វនិព្ពតោ**តិ យាចន្តស្ស។ **ភិយ្យោ មំ អាវិសី**តិ ព្រាហ្មណស្ស ចក្ខូនិ ទត្វា អន្ធកាលតោ បដ្ឋាយ តស្មិំ អន្ធកាលេ តថារូបំ វេទនំ អគណេត្វា “អហោ សុទិន្នំ មេ ទាន”ន្តិ បច្ចវេក្ខន្តំ មំ ភិយ្យោ អតិរេកតរា បីតិ អាវិសិ, មម ហទយំ បវិដ្ឋា, សោមនស្សញ្ច មម អនន្តំ អបរិមាណំ ឧប្បជ្ជិ។ **ឯតេនា**តិ សចេ មម តទា អនប្បកំ បីតិសោមនស្សំ ឧប្បន្នំ, សច្ចមេវេតំ មយា វុត្តំ, ឯតេន មេ សច្ចវចនេន ទុតិយម្បិ ចក្ខុ ឧបបជ្ជតូតិ អាហ។

តង្ខណញ្ញេវ ទុតិយម្បិ ចក្ខុ ឧទបាទិ។ តានិ បនស្ស ចក្ខូនិ នេវ បាកតិកានិ, ន ទិព្ពានិ។ សក្កព្រាហ្មណស្ស ហិ ទិន្នំ ចក្ខុំ បុន បាកតិកំ កាតុំ ន សក្កា, ឧបហតវត្ថុនោ ច ទិព្ពចក្ខុ នាម ន ឧប្បជ្ជតិ, តានិ បនស្ស សច្ចបារមិតានុភាវេន សម្ភូតានិ ចក្ខូនីតិ វុត្តានិ។ តេសំ ឧប្បត្តិសមកាលមេវ សក្កានុភាវេន សព្ពា រាជបរិសា សន្និបតិតាវ អហេសុំ។ អថស្ស សក្កោ មហាជនមជ្ឈេយេវ ថុតិំ ករោន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៧៧. “ធម្មេន ភាសិតា គាថា, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍន;
ឯតានិ តវ នេត្តានិ, ទិព្ពានិ បដិទិស្សរេ។

៧៨. “តិរោកុដ្ដំ តិរោសេលំ, សមតិគ្គយ្ហ បព្ពតំ;
សមន្តា យោជនសតំ, ទស្សនំ អនុភោន្តុ តេ”តិ។

តត្ថ **ធម្មេន ភាសិតា**តិ មហារាជ, ឥមា តេ គាថា ធម្មេន សភាវេនេវ ភាសិតា។ **ទិព្ពានី**តិ ទិព្ពានុភាវយុត្តានិ។ **បដិទិស្សរេ**តិ បដិទិស្សន្តិ។ **តិរោកុដ្ដ**ន្តិ មហារាជ, ឥមានិ តេ ចក្ខូនិ ទេវតានំ ចក្ខូនិ វិយ បរកុដ្ដំ បរសេលំ យំកិញ្ចិ បព្ពតម្បិ សមតិគ្គយ្ហ អតិក្កមិត្វា សមន្តា ទស ទិសា យោជនសតំ រូបទស្សនំ អនុភោន្តុ សាធេន្តូតិ អត្ថោ។

ឥតិ សោ អាកាសេ ឋត្វា មហាជនមជ្ឈេ ឥមា គាថា ភាសិត្វា “អប្បមត្តោ ហោហី”តិ មហាសត្តំ ឱវទិត្វា ទេវលោកមេវ គតោ។ មហាសត្តោបិ មហាជនបរិវុតោ មហន្តេន សក្ការេន នគរំ បវិសិត្វា សុចន្ទកំ បាសាទំ អភិរុហិ។ តេន ចក្ខូនំ បដិលទ្ធភាវោ សកលសិវិរដ្ឋេ បាកដោ ជាតោ។ អថស្ស ទស្សនត្ថំ សកលរដ្ឋវាសិនោ ពហុំ បណ្ណាការំ គហេត្វា អាគមិំសុ។ មហាសត្តោ “ឥមស្មិំ មហាជនសន្និបាតេ មម ទានំ វណ្ណយិស្សាមី”តិ រាជទ្វារេ មហាមណ្ឌបំ ការេត្វា សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសិន្នោ នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា សព្ពសេនិយោ សន្និបាតេត្វា “អម្ភោ, សិវិរដ្ឋវាសិនោ ឥមានិ មេ ទិព្ពចក្ខូនិ ទិស្វា ឥតោ បដ្ឋាយ ទានំ អទត្វា មា ភុញ្ជថា”តិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៧៩. “កោ នីធ វិត្តំ ន ទទេយ្យ យាចិតោ, អបិ វិសិដ្ឋំ សុបិយម្បិ អត្តនោ;
តទិង្ឃ សព្ពេ សិវយោ សមាគតា, ទិព្ពានិ នេត្តានិ មមជ្ជ បស្សថ។

៨០. “តិរោកុដ្ដំ តិរោសេលំ, សមតិគ្គយ្ហ បព្ពតំ;
សមន្តា យោជនសតំ, ទស្សនំ អនុភោន្តិ មេ។

៨១. “ន ចាគមត្តា បរមត្ថិ កិញ្ចិ, មច្ចានំ ឥធ ជីវិតេ;
ទត្វាន មានុសំ ចក្ខុំ, លទ្ធំ មេ ចក្ខុំ អមានុសំ។

៨២. “ឯតម្បិ ទិស្វា សិវយោ, ទេថ ទានានិ ភុញ្ជថ;
ទត្វា ច ភុត្វា ច យថានុភាវំ, អនិន្ទិតា សគ្គមុបេថ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **កោនីធា**តិ កោ នុ ឥធ។ **អបិ វិសិដ្ឋ**ន្តិ ឧត្តមម្បិ សមានំ។ **ចាគមត្តា**តិ ចាគបមាណតោ អញ្ញំ វរំ នាម នត្ថិ។ **ឥធ ជីវិតេ**តិ ឥមស្មិំ ជីវលោកេ។ “ឥធ ជីវិត”ន្តិបិ បាឋោ, ឥមស្មិំ លោកេ ជីវមានានន្តិ អត្ថោ។ **អមានុស**ន្តិ ទិព្ពចក្ខុ មយា លទ្ធំ, ឥមិនា ការណេន វេទិតព្ពមេតំ “ចាគតោ ឧត្តមំ នាម នត្ថី”តិ។ **ឯតម្បិ ទិស្វា**តិ ឯតំ មយា លទ្ធំ ទិព្ពចក្ខុំ ទិស្វាបិ។

ឥតិ ឥមាហិ ចតូហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេត្វា តតោ បដ្ឋាយ អន្វឌ្ឍមាសំ បន្នរសុបោសថេសុ មហាជនំ សន្និបាតាបេត្វា និច្ចំ ឥមាហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវលោកំ បូរេន្តោវ អគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បោរាណកបណ្ឌិតា ពាហិរទានេន អសន្តុដ្ឋា សម្បត្តយាចកានំ អត្តនោ ចក្ខូនិ ឧប្បាដេត្វា អទំសូ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សីវិកវេជ្ជោ អានន្ទោ អហោសិ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, សិវិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សិវិជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៥០០] ៤. សិរិមន្ទជាតកវណ្ណនា

៨៣-១០៣. **បញ្ញាយុបេតំ សិរិយា វិហីន**ន្តិ អយំ សិរិមន្ទបញ្ហោ **មហាឧមង្គេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

សិរិមន្ទជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៥០១] ៥. រោហណមិគជាតកវណ្ណនា

ឯតេ យូថា បតិយន្តីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស ជីវិតបរិច្ចាគំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ បនស្ស ជីវិតបរិច្ចាគោ អសីតិនិបាតេ **ចូឡហំសជាតកេ** (ជា. ២.២១.១ អាទយោ) ធនបាលទមនេ អាវិ ភវិស្សតិ។ ឯវំ តេនាយស្មតា សត្ថុ អត្ថាយ ជីវិតេ បរិច្ចត្តេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អាយស្មា អានន្ទោ សេក្ខបដិសម្ភិទប្បត្តោ ហុត្វា ទសពលស្សត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មមត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ខេមា នាមស្ស អគ្គមហេសី អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ មិគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា សុវណ្ណវណ្ណោ អហោសិ សោភគ្គប្បត្តោ។ កនិដ្ឋោបិស្ស ចិត្តមិគោ នាម សុវណ្ណវណ្ណោវ អហោសិ, កនិដ្ឋភគិនីបិស្ស សុតនា នាម សុវណ្ណវណ្ណាវ អហោសិ។ មហាសត្តោ បន រោហណោ នាម មិគរាជា អហោសិ។ សោ ហិមវន្តេ ទ្វេ បព្ពតរាជិយោ អតិក្កមិត្វា តតិយាយ អន្តរេ រោហណំ នាម សរំ និស្សាយ អសីតិមិគសហស្សបរិវារោ វាសំ កប្បេសិ។ សោ អន្ធេ ជិណ្ណេ មាតាបិតរោ បោសេសិ។ អថេកោ ពារាណសិតោ អវិទូរេ នេសាទគាមវាសី នេសាទបុត្តោ ហិមវន្តំ បវិដ្ឋោ មហាសត្តំ ទិស្វា អត្តនោ គាមំ អាគន្ត្វា អបរភាគេ កាលំ ករោន្តោ បុត្តស្សារោចេសិ “តាត, អម្ហាកំ កម្មភូមិយំ អសុកស្មិំ នាម ឋានេ សុវណ្ណវណ្ណោ មិគោ វសតិ, សចេ រាជា បុច្ឆេយ្យ, កថេយ្យាសី”តិ។

អថេកទិវសំ ខេមា ទេវី បច្ចូសកាលេ សុបិនំ អទ្ទស។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – សុវណ្ណវណ្ណោ មិគោ អាគន្ត្វា កញ្ចនបីឋេ និសីទិត្វា សុវណ្ណកិង្កិណិកំ អាកោដេន្តោ វិយ មធុរស្សរេន ទេវិយា ធម្មំ ទេសេតិ, សា សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណាតិ។ មិគោ ធម្មកថាយ អនិដ្ឋិតាយ ឯវ ឧដ្ឋាយ គច្ឆតិ, សា “មិគំ គណ្ហថ គណ្ហថា”តិ វទន្តីយេវ បពុជ្ឈិ។ បរិចារិកាយោ តស្សា សទ្ទំ សុត្វា “បិហិតទ្វារវាតបានំ គេហំ វាតស្សបិ ឱកាសោ នត្ថិ, អយ្យា,

ឥមាយ វេលាយ មិគំ គណ្ហាបេតី”តិ អវហសីសុ។ សា តស្មិំ ខណេ “សុបិនោ អយ”ន្តិ ញត្វា ចិន្តេសិ “សុបិនោតិ វុត្តេ រាជា អនាទរោ ភវិស្សតិ, ‘ទោហឡោ ឧប្បន្នោ’តិ វុត្តេ បន អាទរេន បរិយេសិស្សតិ, សុវណ្ណវណ្ណស្ស មិគស្ស ធម្មកថំ សុណិស្សាមី”តិ។ សា គិលានាលយំ កត្វា និបជ្ជិ។ រាជា អាគន្ត្វា “ភទ្ទេ, កឹ តេ អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, អញ្ញំ នត្ថិ, ទោហឡោ បន មេ ឧប្បន្នោ”តិ។ “កឹ ឥច្ឆសិ ទេវី”តិ? “សុវណ្ណវណ្ណស្ស ធម្មិកមិគស្ស ធម្មំ សោតុកាមា ទេវា”តិ។ “ភទ្ទេ, យំ នត្ថិ, តត្ថ តេ ទោហឡោ ឧប្បន្នោ, សុវណ្ណវណ្ណោ នាម មិគោយេវ នត្ថី”តិ។ សោ “សចេ ន លភាមិ, ឥធេវ មេ មរណ”ន្តិ រញ្ញោ បិដ្ឋឹ ទត្វា និបជ្ជិ។

រាជា “សចេ អត្ថិ, លភិស្សសី”តិ បរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា **មោរជាតកេ** (ជា. ១.២.១៧ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ អមច្ចេ ច ព្រាហ្មណេ ច បុច្ឆិត្វា “សុវណ្ណវណ្ណា មិគា នាម ហោន្តី”តិ សុត្វា លុទ្ទកេ សន្និបាតេត្វា “ឯវរូបោ មិគោ កេន ទិដ្ឋោ, កេន សុតោ”តិ បុច្ឆិត្វា តេន នេសាទបុត្តេន បិតុ សន្តិកា សុតនិយាមេន កថិតេ “សម្ម, តស្ស តេ មិគស្ស អានីតកាលេ មហន្តំ សក្ការំ ករិស្សាមិ, គច្ឆ អានេហិ ន”ន្តិ វត្វា បរិព្ពយំ ទត្វា តំ បេសេសិ។ សោបិ “សចាហំ, ទេវ, តំ អានេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ចម្មមស្ស អានេស្សាមិ, តំ អានេតុំ អសក្កោន្តោ លោមានិបិស្ស អានេស្សាមិ, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ វត្វា អត្តនោ និវេសនំ គន្ត្វា បុត្តទារស្ស បរិព្ពយំ ទត្វា តត្ថ គន្ត្វា តំ មិគរាជានំ ទិស្វា “កស្មឹ នុ ខោ ឋានេ បាសំ ឱឌ្ឌេត្វា ឥមំ មិគរាជានំ គណ្ហិតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ វីមំសន្តោ បានីយតិត្ថេ ឱកាសំ បស្សិ។ សោ ទឡ្ហំ ចម្មយោត្តំ វដ្ដេត្វា មហាសត្តស្ស បានីយបិវនដ្ឋានេ យដ្ឋិបាសំ ឱឌ្ឌេសិ។

បុនទិវសេ មហាសត្តោ អសីតិយា មិគសហស្សេហិ សទ្ធឹ គោចរំ ចរិត្វា “បកតិតិត្ថេយេវ បានីយំ បិវិស្សាមី”តិ តត្ថ គន្ត្វា ឱតរន្តោយេវ បាសេ ពជ្ឈិ។ សោ “សចាហំ ឥទានេវ ពទ្ធរវំ រវិស្សាមិ, ញាតិគណា បានីយំ អបិវិត្វាវ ភីតា បលាយិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា យដ្ឋិយំ អល្លីយិត្វា អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា បានីយំ បិវន្តោ វិយ អហោសិ។ អថ អសីតិយា មិគសហស្សានំ បានីយំ បិវិត្វា ឧត្តរិត្វា ឋិតកាលេ “បាសំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ អាកឌ្ឍិ។ បឋមវារេ ចម្មំ ឆិជ្ជិ, ទុតិយវារេ មំសំ ឆិជ្ជិ, តតិយវារេ ន្ហារុំ ឆិន្ទិត្វា បាសោ អដ្ឋឹ អាហច្ច អដ្ឋាសិ។ សោ ឆិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោ ពទ្ធរវំ រវិ, មិគគណា ភាយិត្វា តីហិ យូថេហិ បលាយឹសុ។ ចិត្តមិគោ តិណ្ណម្បិ យូថានំ អន្តរេ មហាសត្តំ អទិស្វា “ឥទំ ភយំ ឧប្បជ្ជមានំ មម ភាតុ ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ពទ្ធំ បស្សិ។ អថ នំ មហាសត្តោ ទិស្វា “ភាតិក, មា ឥធ តិដ្ឋ, សាសង្កំ ឥទំ ឋាន”ន្តិ វត្វា ឧយ្យោជេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០៤. “ឯតេ យូថា បតិយន្តិ, ភីតា មរណស្ស ចិត្តក;
គច្ឆ តុវម្បិ មាកង្ខិ, ជីវិស្សន្តិ តយា សហា”តិ។

តត្ថ **ឯតេ**តិ ចក្ខុបថំ អតិក្កមិត្វា ទូរគតេ សន្ធាយាហ។ **បតិយន្តី**តិ បតិគច្ឆន្តិ, បលាយន្តីតិ អត្ថោ។ **ចិត្តកា**តិ តំ អាលបតិ។ **តយា សហា**តិ ត្វំ ឯតេសំ មម ឋានេ ឋត្វា រាជា ហោហិ, ឯតេ តយា សទ្ធឹ ជីវិស្សន្តីតិ។

តតោ ឧភិន្នម្បិ តិស្សោ ឯកន្តរិកគាថាយោ ហោន្តិ –

១០៥. “នាហំ រោហណ គច្ឆាមិ, ហទយំ មេ អវកស្សតិ;
ន តំ អហំ ជហិស្សាមិ, ឥធ ហិស្សាមិ ជីវិតំ។

១០៦. “តេ ហិ នូន មរិស្សន្តិ, អន្ធា អបរិណាយកា;
គច្ឆ តុវម្បិ មាកង្ខិ, ជីវិស្សន្តិ តយា សហ។

១០៧. “នាហំ រោហណ គច្ឆាមិ, ហទយំ មេ អវកស្សតិ;
ន តំ ពទ្ធំ ជហិស្សាមិ, ឥធ ហិស្សាមិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **រោហណា**តិ មហាសត្តំ នាមេនាលបតិ។ **អវកស្សតី**តិ កឌ្ឍយតិ, សោកេន វា កឌ្ឍីយតិ ។ **តេ ហិ នូនា**តិ តេ អម្ហាកំ មាតាបិតរោ ឯកំសេនេវ ទ្វីសុបិ អម្ហេសុ ឥធ មតេសុ អបរិណាយកា ហុត្វា អប្បដិជគ្គិយមានា សុស្សិត្វា មរិស្សន្តិ, តស្មា ភាតិក ចិត្តក, គច្ឆ តុវំ, តយា សហ តេ ជីវិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **ឥធ ហិស្សាមី**តិ ឥមស្មឹយេវ ឋានេ ជីវិតំ ជហិស្សាមីតិ។

ឥតិ វត្វា ពោធិសត្តស្ស ទក្ខិណបស្សំ និស្សាយ តំ សន្ធារេត្វា អស្សាសេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សុតនាបិ មិគបោតិកា បលាយិត្វា មិគានំ អន្តរេ ឧភោ ភាតិកេ អបស្សន្តី “ឥទំ ភយំ មម ភាតិកានំ ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី”តិ និវត្តិត្វា តេសំ សន្តិកំ អាគតា។ នំ អាគច្ឆន្តឹ ទិស្វា មហាសត្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១០៨. “គច្ឆ ភីរុ បលាយស្សុ, កូដេ ពទ្ធោស្មិ អាយសេ;

គច្ឆ តុវម្បិ មាកង្ខិ, ជីវិស្សន្តិ តយា សហា’’តិ។

តត្ថ **ភីរូ**តិ មាតុគាមោ នាម អប្បមត្តកេនបិ ភាយតិ, តេន នំ ឯវំ អាលបតិ។ **កូដេ**តិ បដិច្ឆន្នបាសេ។ **អាយសេ**តិ សោ ហិ អន្តោឧទកេ អយក្ខន្ធំ កោដ្ដេត្វា តត្ថ សារទារុំ យដ្ឋី ពន្ធិត្វា ឱឌ្ឌិតោ, តស្មា ឯវមាហ។ **តយា សហា**តិ តេ អសីតិសហស្សា មិគា តយា សទ្ធឹ ជីវិស្សន្តីតិ។

តតោ បរំ បុរិមនយេនេវ តិស្សោ គាថា ហោន្តិ –

១០៩. ‘‘នាហំ រោហណ គច្ឆាមិ, ហទយំ មេ អវកស្សតិ;
ន តំ អហំ ជហិស្សាមិ, ឥធ ហិស្សាមិ ជីវិតំ។

១១០. ‘‘តេ ហិ នូន មរិស្សន្តិ, អន្ធា អបរិណាយកា;
គច្ឆ តុវម្បិ មាកង្ខិ, ជីវិស្សន្តិ តយា សហ។

១១១. ‘‘នាហំ រោហណ គច្ឆាមិ, ហទយំ មេ អវកស្សតិ;
ន តំ ពន្ធំ ជហិស្សាមិ, ឥធ ហិស្សាមិ ជីវិត’’ន្តិ។

តត្ថ **តេ ហិ នូនា**តិ ឥធាបិ មាតាបិតរោយេវ សន្ធាយាហ។

សាបិ តថេវ បដិក្ខិបិត្វា មហាសត្តស្ស វាមបស្សំ និស្សាយ អស្សាសយមានា អដ្ឋាសិ។ លុទ្ទោបិ តេ មិគេ បលាយន្តេ ទិស្វា ពន្ធរវញ្ច សុត្វា ‘‘ពទ្ធោ ភវិស្សតិ មិគរាជា’’តិ ទឡ្ហំ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា មិគមារណសត្តឹ អាទាយ វេគេនាគច្ឆិ។ មហាសត្តោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា នវមំ គាថមាហ –

១១២. ‘‘អយំ សោ លុទ្ទកោ ឯតិ, លុទ្ទរូបោ សហាវុធោ;
យោ នោ វធិស្សតិ អជ្ជ, ឧសុនា សត្តិយា អបី’’តិ។

តត្ថ **លុទ្ទរូបោ**តិ ទារុណជាតិកោ។ **សត្តិយា អបី**តិ សត្តិយាបិ នោ បហរិត្វា វធិស្សតិ, តស្មា យាវ សោ នាគច្ឆតិ, តាវ បលាយថាតិ។

តំ ទិស្វាបិ ចិត្តមិគោ ន បលាយិ។ សុតនា បន សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី មរណភយភីតា ថោកំ បលាយិត្វា – ‘‘អហំ ទ្វេ ភាតិកេ បហាយ កុហឹ បលាយិស្សាមី’’តិ អត្តនោ ជីវិតំ ជហិត្វា នលាដេន មច្ចុំ អាទាយ បុនាគន្ត្វា ភាតុ វាមបស្សេ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទសមំ គាថមាហ –

១១៣. ‘‘សា មុហុត្តំ បលាយិត្វា, ភយដ្ដា ភយតជ្ជិតា;
សុទុក្ករំ អករា ភីរុ, មរណាយូបនិវត្តថា’’តិ។

តត្ថ **មរណាយូបនិវត្តថា**តិ មរណត្ថាយ ឧបនិវត្តិ។

លុទ្ទោបិ អាគន្ត្វា តេ តយោ ជនេ ឯកតោ ឋិតេ ទិស្វា មេត្តចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ឯកកុច្ឆិយំ និព្ពត្តភាតរោ វិយ តេ មញ្ញមានោ ចិន្តេសិ ‘‘មិគរាជា, តាវ បាសេ ពទ្ធោ, ឥមេ បន ទ្វេ ជនា ហិរោត្តប្បពន្ធនេន ពទ្ធា, កឹ នុ ខោ ឥមេ ឯតស្ស ហោន្តី’’តិ? អថ នំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១១៤. ‘‘កឹ នុ តេមេ មិគា ហោន្តិ, មុត្តា ពទ្ធំ ឧបាសរេ;
ន តំ ចជិតុមិច្ឆន្តិ, ជីវិតស្សបិ ការណា’’តិ។

តត្ថ **កឹ នុ តេមេ**តិ កឹ នុ តេ ឥមេ។ **ឧបាសរេ**តិ ឧបាសន្តិ។

អថស្ស ពោធិសត្តោ អាចិក្ខិ –

១១៥. ‘‘ភាតរោ ហោន្តិ មេ លុទ្ទ, សោទរិយា ឯកមាតុកា;
ន មំ ចជិតុមិច្ឆន្តិ, ជីវិតស្សបិ ការណា’’តិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ មុទុចិត្តោ អហោសិ។ ចិត្តមិគរាជា តស្ស មុទុចិត្តភាវំ ញត្វា ‘‘សម្ម លុទ្ទក, មា ត្វំ ឯតំ មិគរាជានំ ‘មិគមត្តោយេវា’តិ មញ្ញិត្ថ, អយញ្ហិ អសីតិយា មិគសហស្សានំ រាជា

សីលាចារសម្បន្នោ សព្ពសត្តេសុ មុទុចិត្តោ មហាបញ្ញោ អន្ធេ ជិណ្ណេ មាតាបិតរោ បោសេតិ។ សចេ ត្វំ ឯវរូបំ ធម្មិកំ មិគំ មារេសិ, ឯតំ មារេន្តោ មាតាបិតរោ ច នោ មញ្ច ភគិនិញ្ច មេតិ អម្ហេ បញ្ចបិ ជនេ មារេសិយេវ។ មយ្ហំ បន ភាតុ ជីវិតំ ទេន្តោ បញ្ចន្នម្បិ ជនានំ ជីវិតទាយកោសី”តិ វត្វា គាថមាហ –

១១៦.“តេ ហិ នូន មរិស្សន្តិ, អន្ធា អបរិណាយកា;
បញ្ចន្នំ ជីវិតំ ទេហិ, ភាតរំ មុញ្ច លុទ្ទកា”តិ។

សោ តស្សា ធម្មកថំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ “មា ភាយិ សាមី”តិ វត្វា អនន្តរំ គាថមាហ –

១១៧.“សោ វោ អហំ បមោក្ខាមិ, មាតាបេត្តិភរំ មិគំ;
នន្ទន្តុ មាតាបិតរោ, មុត្តំ ទិស្វា មហាមិគ”ន្តិ។

តត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។ **មុត្ត**ន្តិ ពន្ធនា មុត្តំ បស្សិត្វា។

ឯវញ្ច បន វត្វា ចិន្តេសិ “រញ្ញោ ទិន្នយសោ មយ្ហំ កឹ ករិស្សតិ, សចាហំ ឥមំ មិគរាជានំ វធិស្សាមិ, អយំ វា មេ បថវី ភិជ្ជិត្វា វិវរំ ទស្សតិ, អសនិ វា មេ មត្ថកេ បតិស្សតិ, វិស្សជ្ជេស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា យដ្ឋឹ បាតេត្វា ចម្មយោត្តំ ឆិន្ទិត្វា មិគរាជានំ អាលិង្គិត្វា ឧទកបរិយន្តេ និបជ្ជាបេត្វា មុទុចិត្តេន សណិកំ បាសា មោចេត្វា ន្ហារូហិ ន្ហារុំ, មំសេន មំសំ, ចម្មេន ចម្មំ សមោធានេត្វា ឧទកេន លោហិតំ ធោវិត្វា មេត្តចិត្តេន បុនប្បុនំ បរិមជ្ជិ។ តស្ស មេត្តានុភាវេនេវ មហាសត្តស្ស បារមិតានុភាវេន ច សព្ពានិ ន្ហារុមំសចម្មានិ សន្ធីយឹសុ, បាទោ សញ្ជាតឆវិ សញ្ជាតលោមោ អហោសិ, អសុកដ្ឋានេ ពទ្ធោ អហោសីតិបិ ន បញ្ញាយិ។ មហាសត្តោ សុខប្បត្តោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា ចិត្តមិគោ សោមនស្សជាតោ លុទ្ទស្ស អនុមោទនំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១១៨.“ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ នន្ទាមិ, មុត្តំ ទិស្វា មហាមិគ”ន្តិ។

អថ មហាសត្តោ “កឹ នុ ខោ ឯស លុទ្ទោ មំ គណ្ហន្តោ អត្តនោ កាមេន គណ្ហិ, ឧទាហុ អញ្ញស្ស អាណត្តិយា”តិ ចិន្តេត្វា គហិតការណំ បុច្ឆិ។ លុទ្ទបុត្តោ អាហ – “សាមិ, ន មយ្ហំ តុម្ហេហិ កម្មំ អត្ថិ, រញ្ញោ បន អគ្គមហេសី ខេមា នាម តុម្ហាកំ ធម្មកថំ សោតុកាមា, តទត្ថាយ រញ្ញោ អាណត្តិយា ត្វំ មយា គហិតោ”តិ។ សម្ម, ឯវំ សន្តេ មំ វិស្សជ្ជេន្តោ អតិទុក្ករំ ករោសិ, ឯហិ មំ នេត្វា រញ្ញោ ទស្សេហិ, ទេវិយា ធម្មំ កថេស្សាមីតិ។ សាមិ, រាជានោ នាម កក្ខឡា, កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតិ, មយ្ហំ រញ្ញា ទិន្នយសេន កម្មំ នត្ថិ, គច្ឆ ត្វំ យថាសុខន្តិ។ បុន មហាសត្តោ “ឥមិនា មំ វិស្សជ្ជេន្តេន អតិទុក្ករំ កតំ, យសបដិលាភស្ស ឧបាយមស្ស ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “សម្ម, បិដ្ឋឹ តាវ មេ ហត្ថេន បរិមជ្ជា”តិ អាហ។ “សោ បរិមជ្ជិ, ហត្ថោ សុវណ្ណវណ្ណេហិ លោមេហិ បូរិ”។ “សាមិ, ឥមេហិ លោមេហិ កឹ ករោមី”តិ។ “សម្ម, ឥមានិ ហរិត្វា រញ្ញោ ច ទេវិយា ច ទស្សេត្វា ‘ឥមានិ តស្ស សុវណ្ណវណ្ណមិគស្ស លោមានី’តិ វត្វា មម ឋានេ ឋត្វា ឥមាហិ គាថាហិ ទេវិយា ធម្មំ ទេសេហិ, តំ សុត្វាយេវ ចស្សា ទោហឡោ បដិប្បស្សម្ភិស្សតី”តិ ។ “ធម្មំ ចរ មហារាជា”តិ ទស ធម្មចរិយគាថា ឧគ្គណ្ហាបេត្វា បញ្ច សីលានិ ទត្វា អប្បមាទេន ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ។ លុទ្ទបុត្តោ មហាសត្តំ អាចរិយដ្ឋានេ ឋបេត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា លោមានិ បទុមិនិបត្តេន គហេត្វា បក្កាមិ។ តេបិ តយោ ជនា ថោកំ អនុគន្ត្វា មុខេន គោចរញ្ច បានីយញ្ច គហេត្វា មាតាបិតូនំ សន្តិកំ គមីសុ។ មាតាបិតរោ “តាត រោហណ, ត្វំ កិរ បាសេ ពទ្ធោ កថំ មុត្តោសី”តិ បុច្ឆន្តា គាថមាហំសុ –

១១៩.“កថំ ត្វំ បមោក្ខោ អាសិ, ឧបនីតស្មិ ជីវិតេ;
កថំ បុត្ត អមោចេសិ, កូដបាសម្ហ លុទ្ទកោ”តិ។

តត្ថ **ឧបនីតស្មី**តិ តវ ជីវិតេ មរណសន្តិកំ ឧបនីតេ កថំ បមោក្ខោ អាសិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១២០.“ភណំ កណ្ណសុខំ វាចំ, ហទយង្គំ ហទយស្សិតំ;
សុភាសិតាហិ វាចាហិ, ចិត្តកោ មំ អមោចយិ។

១២១.“ភណំ កណ្ណសុខំ វាចំ, ហទយង្គំ ហទយស្សិតំ;
សុភាសិតាហិ វាចាហិ, សុតនា មំ អមោចយិ។

១២២សុត្វា កណ្ណសុខំ វាចំ, ហទយង្គំ ហទយស្សិតំ;
សុភាសិតានិ សុត្វាន, លុទ្ទកោ មំ អមោចយី”តិ។

តត្ថ **ភណន្តិ** ភណន្តោ។ **ហទយង្គន្តិ** ហទយង្គមំ។ ទុតិយគាថាយ **ភណន្តិ** ភណមានា។ **សុត្វាតិ** សោ ឥមេសំ ឧភិន្នំ វាចំ សុត្វា។

អថស្ស មាតាបិតរោ អនុមោទន្តា អាហំសុ –

១២៣“ឯវំ អានន្ទិតោ ហោតុ, សហ ទារេហិ លុទ្ទកោ;
យថា មយជ្ជ នន្ទាម, ទិស្វា រោហណមាគត”ន្តិ។

លុទ្ទោបិ អរញ្ញា និក្ខមិត្វា រាជកុលំ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា រាជា គាថមាហ –

១២៤“ននុ ត្វំ អវច លុទ្ទ, ‘មិគចម្មានិ អាហរិ’;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, មិគចម្មានិ នាហរី”តិ។

តត្ថ **មិគចម្មានីតិ** មិគំ វា ចម្មំ វា។ **អាហរិន្តិ** អាហរិស្សាមិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អម្ភោ លុទ្ទ, ននុ ត្វំ ឯវំ អវច “មិគំ អានេតុំ អសក្កោន្តោ ចម្មំ អាហរិស្សាមិ, តំ អសក្កោន្តោ លោមានី”តិ, សោ ត្វំ កេន ការណេន នេវ មិគំ, ន មិគចម្មំ អាហរីតិ?

តំ សុត្វា លុទ្ទោ គាថមាហ –

១២៥“អាគមា ចេវ ហត្ថត្តំ, កូដបាសញ្ច សោ មិគោ;
អពជ្ឈិ តំ មិគរាជំ, តញ្ច មុត្តា ឧបាសរេ។

១២៦“តស្ស មេ អហុ សំវេគោ, អព្ភុតោ លោមហំសនោ;
ឥមញ្ចាហំ មិគំ ហញ្ញេ, អជ្ជ ហិស្សាមិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **អាគមាតិ** មហារាជ, សោ មិគោ មម ហត្ថត្តំ ហត្ថបាសញ្ចេវ មយា ឱឌ្ឌិតំ កូដបាសញ្ច អាគតោ, តស្មិញ្ច កូដបាសេ អពជ្ឈិ។ **តញ្ច មុត្តា ឧបាសរេតិ** តញ្ច ពទ្ធំ អបរេ មុត្តា អពទ្ធាវ ទ្វេ មិគា អស្សាសេន្តា តំ និស្សាយ អដ្ឋំសុ។ **អព្ភុតោតិ** បុព្ពេ អភូតបុព្ពោ។ **ឥមញ្ចាហន្តិ** អថ មេ សំវិគ្គស្ស ឯតទហោសិ “សចេ អហំ ឥមំ មិគំ ហនិស្សាមិ, អជ្ជេវ ឥមស្មិំយេវ ឋានេ ជីវិតំ ជហិស្សាមី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា អាហ –

១២៧“កីទិសា តេ មិគា លុទ្ទ, កីទិសា ធម្មិកា មិគា;
កថំវណ្ណា កថំសីលា, ពាឡ្ហំ ខោ នេ បសំសសី”តិ។

ឥទំ សោ រាជា វិម្ហយវសេន បុនប្បុនំ បុច្ឆតិ។ តំ សុត្វា លុទ្ទោ គាថមាហ –

១២៨“ឱទាតសិង្គា សុចិវាលា, ជាតរូបតចូបមា;
បាទា លោហិតកា តេសំ, អញ្ជិតក្ខា មនោរមា”តិ។

តត្ថ **ឱទាតសិង្គាតិ** រជតទាមសទិសសិង្គា។ **សុចិវាលាតិ** ចាមរិវាលសទិសេន សុចិនា វាលេន សមន្នាគតា។ **លោហិតកាតិ** រត្តនខា បវាឡសទិសា។ **បាទាតិ** ខុរបរិយន្តា។ **អញ្ជិតក្ខាតិ** អញ្ជិតេហិ វិយ វិសុទ្ធបញ្ចបសាទេហិ អក្ខីហិ សមន្នាគតា។

ឥតិ សោ កថេន្តោវ មហាសត្តស្ស សុវណ្ណវណ្ណានិ លោមានិ រញ្ញោ ហត្ថេ ឋបេត្វា តេសំ មិគានំ សរីរវណ្ណំ បកាសេន្តោ គាថមាហ –

១២៩“ឯទិសា តេ មិគា ទេវ, ឯទិសា ធម្មិកា មិគា;
មាតាបេត្តិភរា ទេវ, ន តេ សោ អភិហារិតុ”ន្តិ។

តត្ថ **មាតាបេត្តិភរា**តិ ជិណ្ណេ អន្ធេ មាតាបិតរោ បោសេន្តិ, ឯតាទិសា នេសំ ធម្មិកតា។ **ន តេ សោ អភិហារិតុ**ន្តិ សោ មិគរាជា ន សក្កា កេនចិ តវ បណ្ណាការត្ថាយ អភិហរិតុន្តិ អត្ថោ។ “អភិហារយិ”ន្តិបិ បាឋោ, សោ អហំ តំ តេ បណ្ណាការត្ថាយ នាភិហារយិំ ន អាហរិន្តិ អត្ថោ។

ឥតិ សោ មហាសត្តស្ស ច ចិត្តមិគស្ស ច សុតនាយ មិគបោតិកាយ ច គុណំ កថេត្វា “មហារាជ, អហំ តេន មិគរញ្ញា ‘អត្តនោ លោមានិ ទស្សេត្វា មម ឋានេ ឋត្វា ទសហិ រាជធម្មចរិយគាថាហិ ទេវិយា ធម្មំ កថេយ្យាសី’តិ ឧគ្គណ្ហាបិតោ អាណត្តោ”តិ អាហ។ តំ សុត្វា រាជា នំ ន្ហាបេត្វា អហតវត្ថានិ និវាសេត្វា សត្តរតនខចិតេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា សយំ ទេវិយា សទ្ធិំ នីចាសនេ ឯកមន្តំ និសីទិត្វា តំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ យាចតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មាតាបិតូសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, បុត្តទារេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិត្តាមច្ចេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, វាហនេសុ ពលេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, គាមេសុ និគមេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, រដ្ឋេសុ ជនបទេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សមណព្រាហ្មណេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិគបក្ខីសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, ធម្មោ ចិណ្ណោ សុខាវហោ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សឥន្ទា ទេវា សព្រហ្មកា;
សុចិណ្ណេន ទិវំ បត្តា, មា ធម្មំ រាជ បាមទោ”តិ។ (ជា. ២.១៨.១១៤-១២៣);

ឥតិ នេសាទបុត្តោ មហាសត្តេន ទេសិតនិយាមេន អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ ពុទ្ធលីលាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ សាធុការសហស្សានិ បវត្តេសិ។ ធម្មកថំ សុត្វាយេវ ទេវិយា ទោហឡោ បដិប្បស្សម្ភិ។ រាជា តុស្សិត្វា លុទ្ទបុត្តំ មហន្តេន យសេន សន្តប្បេន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៣០. “ទម្មិ និក្ខសតំ លុទ្ទ, ថូលញ្ច មណិកុណ្ឌលំ;
ចតុស្សទញ្ច បល្លង្កំ, ឧមាបុប្ផសរិន្និភំ។

១៣១. “ទ្វេ ច សាទិសិយោ ភរិយា, ឧសភញ្ច គវំ សតំ;
ធម្មេន រជ្ជំ ការេស្សំ, ពហុការោ មេសិ លុទ្ទក។

១៣២. “កសិវាណិជ្ជា ឥណទានំ, ឧញ្ឆាចរិយា ច លុទ្ទក;
ឯតេន ទារំ បោសេហិ, មា បាបំ អករី បុនា”តិ។

តត្ថ **ចូឡ**ន្តិ មហគ្ឃំ មណិកុណ្ឌលបសាធនញ្ច តេ ទម្មិ។ **ចតុស្សទ**ន្តិ ចតុរុស្សទំ, ចតុឧស្សិសកន្តិ អត្ថោ។ **ឧមាបុប្ផសវិន្និភ**ន្តិ នីលបច្ចត្ថរណត្តា ឧមាបុប្ផសទិសាយ និភាយ ឱភាសេន សមន្នាគតំ, កាឡវណ្ណទារុសារមយំ វា។ **សាទិសិយោ**តិ អញ្ញមញ្ញំ រូបេន ច ភោគេន ច សទិសា។ **ឧសភញ្ច គវំ សត**ន្តិ ឧសភំ ជេដ្ឋកំ កត្វា គវំ សតញ្ច តេ ទម្មិ។ **ការេស្ស**ន្តិ ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ ធម្មេនេវ រជ្ជំ ការេស្សាមិ។ **ពហុការោ មេសី**តិ សុវណ្ណវណ្ណស្ស មិគរញ្ញោ ឋានេ ឋត្វា ធម្មស្ស ទេសិតត្តា ត្វំ មម ពហុបការោ, មិគរាជេន វុត្តនិយាមេនេវ តេ អហំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបិតោ។ **កសិវាណិជ្ជា**តិ សម្ម លុទ្ទក, អហម្បិ មិគរាជានំ អទិស្វា តស្ស វចនមេវ សុត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋិតោ, ត្វម្បិ ឥតោ បដ្ឋាយ សីលវា ហោហិ, យានិ តានិ កសិវាណិជ្ជានិ ឥណទានំ ឧញ្ឆាចរិយាតិ អាជីវមុខានិ, ឯតេនេវ សម្មាអាជីវេន តវ បុត្តទារំ បោសេហិ, មា បុន បាបំ ករីតិ។

សោ រញ្ញោ កថំ សុត្វា “ន មេ ឃរាវាសេនត្ថោ, បព្ពជ្ជំ មេ អនុជានាថ ទេវា”តិ អនុជានាបេត្វា រញ្ញា ទិន្នធនំ បុត្តទារស្ស ទត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។ រាជាបិ មហាសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ, តស្ស ឱវាទោ វស្សសហស្សំ បវត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខវេ បុព្ពេបិ មមត្ថាយ អានន្ទេន ជីវិតំ បរិច្ចត្តមេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា លុទ្ទោ ឆន្នោ អហោសិ, រាជា សារិបុត្តោ, ទេវី ខេមា ភិក្ខុនី, មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ, សុតនា ឧប្បលវណ្ណា, ចិត្តមិគោ អានន្ទោ, អសីតិ មិគសហស្សានិ សាកិយគណោ, រោហណោ មិគរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

រោហណមិគជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៥០២] ៦. ចូឡហំសជាតកវណ្ណនា

ឯតេ ហំសា បក្កមន្តីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស ជីវិតបរិច្ចាគមេវ អារព្ភ កថេសិ។ តទាបិ ហិ ធម្មសភាយំ ថេរស្ស គុណកថំ កថេន្តេសុ ភិក្ខូសុ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទេន មមត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចត្តមេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ពហុបុត្តកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ ខេមា នាមស្ស អគ្គមហេសី អហោសិ។ តទា មហាសត្តោ សុវណ្ណហំសយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា នវុតិហំសសហស្សបរិវុតោ ចិត្តកូដេ វសិ។ តទាបិ ទេវី វុត្តនយេនេវ សុបិនំ ទិស្វា រញ្ញោ សុវណ្ណវណ្ណហំសស្ស ធម្មទេសនាសវនទោហឡំ អារោចេសិ។ រាជាបិ អមច្ចេ បុច្ឆិត្វា “សុវណ្ណវណ្ណហំសា នាម ចិត្តកូដបព្ពតេ វសន្តី”តិ ច សុត្វា ខេមំ នាម សរំ ការេត្វា នានប្បការានិ និវាបធញ្ញានិ រោបាបេត្វា ចតូសុ កណ្ណេសុ ទេវសិកំ អភយឃោសនំ ឃោសាបេសិ, ឯកញ្ច លុទ្ទបុត្តំ ហំសានំ គហណត្ថាយ បយោជេសិ។ តស្ស បយោជិតាការោ ច, តេន តត្ថ សកុណានំ ឧបបរិក្ខិតភាវោ ច, សុវណ្ណហំសានំ អាគតកាលេ រញ្ញោ អារោចេត្វា បាសានំ ឱឌ្ឌិតនិយាមោ ច, មហាសត្តស្ស បាសេ ពទ្ធនិយាមោ ច, សុមុខស្ស ហំសសេនាបតិនោ តីសុ ហំសយដាសុ តំ អទិស្វា និវត្តនញ្ច សព្ពំ **មហាហំសជាតកេ** (ជា. ២.២១.៨៩ អាទយោ) អាវិភវិស្សតិ។ ឥធាបិ មហាសត្តោ យដ្ឋិបាសេ ពជ្ឈិត្វា បាសយដ្ឋិយំ ឱលម្ពន្តោយេវ គីវំ បសារេត្វា ហំសានំ គតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ សុមុខំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អាគតកាលេ នំ វីមំសិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តស្មិំ អាគតេ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៣៣.
“ឯតេ ហំសា បក្កមន្តិ, វក្កង្គា ភយមេរិតា;
ហរិត្តច ហេមវណ្ណ, កាមំ សុមុខ បក្កម។

១៣៤.
“ឱហាយ មំ ញាតិគណា, ឯកំ បាសវសំ គតំ;
អនបេក្ខមានា គច្ឆន្តិ, កិំ ឯកោ អវហិយ្យសិ។

១៣៥.
“បតេវ បតតំ សេដ្ឋ, នត្ថិ ពទ្ធេ សហាយតា;
មា អនីឃាយ ហាបេសិ, កាមំ សុមុខ បក្កមា”តិ។

តត្ថ **ភយមេរិតា**តិ ភយេរិតា ភយតជ្ជិតា ភយចលិតា។ **ហរិត្តច ហេមវណ្ណា**តិ ទ្វីហិបិ វចនេហិ តមេវាលបតិ។ **កាម**ន្តិ សុវណ្ណត្តច, សុវណ្ណវណ្ណ, សុន្ទរមុខ ឯកំសេន បក្កមាហិយេវ, កិំ តេ ឥធាគមនេនាតិ វទតិ។ **ឱហាយា**តិ មំ ជហិត្វា ឧប្បតិតា។ **អនបេក្ខមានា**តិ តេ មម ញាតកា មយិ អនបេក្ខាវ គច្ឆន្តិ។ **បតេវា**តិ ឧប្បតេវ។ **មា អនីឃាយា**តិ ឥតោ គន្ត្វា បត្តព្ពាយ និទ្ទុក្ខភាវាយ វីរិយំ មា ហាបេសិ។

តតោ សុមុខោ បង្កបិដ្ឋេ និសីទិត្វា គាថមាហ –

១៣៦“នាហំ ទុក្ខបរេតោតិ, ធតរដ្ឋ តុវំ ជហេ;
ជីវិតំ មរណំ វា មេ, តយា សទ្ធិំ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ទុក្ខបរេតោ**តិ មហារាជ, “ត្វំ មរណទុក្ខបរេតោ”តិ ឯត្តកេនេវ នាហំ តំ ជហាមិ។

ឯវំ សុមុខេន សីហនាទេ កថិតេ ធតរដ្ឋោ គាថមាហ –

១៣៧“ឯតទរិយស្ស កល្យាណំ, យំ ត្វំ សុមុខ ភាសសិ;
តញ្ច វីមំសមានោហំ, បតតេតំ អវស្សជិ”ន្តិ។

តត្ថ **ឯតទរិយស្សា**តិ យំ ត្វំ “នាហំ តំ ជហេ”តិ ភាសសិ, ឯតំ អាចារសម្បន្នស្ស អរិយស្ស កល្យាណំ ឧត្តមវចនំ។ **បតតេត**ន្តិ អហញ្ច ន តំ វិស្សជ្ជេតុកាមោវ ឯវំ អវចំ, អថ ខោ តំ វីមំសមានោ “បតត្វ”តិ ឯតំ វចនំ អវស្សជឹ, គច្ឆាតិ តំ អវោចន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ តេសំ កថេន្តានញ្ញេវ លុទ្ទបុត្តោ ទណ្ឌមាទាយ វេគេនាគតោ។ សុមុខោ ធតរដ្ឋំ អស្សាសេត្វា តស្សាភិមុខោ គន្ត្វា អបចិតឹ ទស្សេត្វា ហំសរញ្ញោ គុណេ កថេសិ។ តាវទេវ លុទ្ទោ មុទុចិត្តោ អហោសិ។ សោ តស្ស មុទុចិត្តកំ ញត្វា បុន គន្ត្វា ហំសរាជមេវ អស្សាសេន្តោ អដ្ឋាសិ។ លុទ្ទោបិ ហំសរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១៣៨“អបទេន បទំ យាតិ, អន្តលិក្ខចរោ ទិជោ;
អារា បាសំ ន ពុជ្ឈិ ត្វំ, ហំសានំ បវរុត្តមា”តិ។

តត្ថ **អបទេន បទ**ន្តិ មហារាជ, តុម្ហាទិសោ អន្តលិក្ខចរោ ទិជោ អបទេ អាកាសេ បទំ កត្វា យាតិ។ **ន ពុជ្ឈិ ត្វ**ន្តិ សោ ត្វំ ឯវរូបោ ទូរតោវ ឥមំ បាសំ ន ពុជ្ឈិ ន ជានីតិ បុច្ឆតិ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៣៩“យទា បរាភវោ ហោតិ, បោសោ ជីវិតសង្ខយេ;
អថ ជាលញ្ច បាសញ្ច, អាសជ្ជាបិ ន ពុជ្ឈតី”តិ។

តត្ថ **យទា បរាភវោ**តិ សម្ម លុទ្ទបុត្ត, យទា បរាភវោ អវុឌ្ឍិ វិនាសោ សម្បត្តោ ហោតិ, អថ បោសោ ជីវិតសង្ខយេ បត្តេ ជាលញ្ច បាសញ្ច បត្វាបិ ន ជានាតីតិ អត្ថោ។

លុទ្ទោ ហំសរញ្ញោ កថំ អភិនន្ទិត្វា សុមុខេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៤០“ឯតេ ហំសា បក្កមន្តិ, វក្កង្គា ភយមេរិតា;
ហរិត្តច ហេមវណ្ណ, ត្វញ្ញេវ អវហិយ្យសិ។

១៤១“ឯតេ ភុត្វា ច បិវិត្វា ច, បក្កមន្តិ វិហង្គមា;
អនបេក្ខមានា វក្កង្គា, ត្វញ្ញេវេកោ ឧបាសសិ។

១៤២“កឹ នុ ត្យាយំ ទិជោ ហោតិ, មុត្តោ ពទ្ធំ ឧបាសសិ;
ឱហាយ សកុណា យន្តិ, កឹ ឯកោ អវហិយ្យសី”តិ។

តត្ថ **ត្វញ្ញេវា**តិ ត្វមេវ ឱហិយ្យសីតិ បុច្ឆតិ។ **ឧបាសសី**តិ បយិរុបាសសិ។

សុមុខោ អាហ –

១៤៣“រាជា មេ សោ ទិជោ មិត្តោ, សខា បាណសមោ ច មេ;
នេវ នំ វិជហិស្សាមិ, យាវ កាលស្ស បរិយាយ”ន្តិ។

តត្ថ **យាវ កាលស្ស បរិយាយ**ន្តិ លុទ្ទបុត្ត, យាវ ជីវិតកាលស្ស បរិយោសានំ អហំ ឯតំ ន វិជហិស្សាមិយេវ។

តំ សុត្វា លុទ្ទោ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា “សចាហំ ឯវំ សីលសម្បន្នេសុ ឥមេសុ អបរជ្ឈិស្សាមិ, បថវីបិ មេ វិវរំ ទទេយ្យ, កឹ មេ រញ្ញោ សន្តិកា លទ្ធេន ធនេន, វិស្សជ្ជេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៤៤. “យោ ច ត្វំ សខិនោ ហេតុ, បាណំ ចជិតុមិច្ឆសិ;
សោ តេ សហាយំ មុញ្ចាមិ, ហោតុ រាជា តវានុគោ”តិ។

តត្ថ **យោ ច ត្វ**ន្តិ យោ នាម ត្វំ។ **សោ**តិ សោ អហំ។ **តវានុគោ**តិ ឯស ហំសរាជា តវ វសំ អនុគតោ ហោតុ, តយា សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ វសតុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ធតរដ្ឋំ យដ្ឋិបាសតោ ឱតារេត្វា សរតីរំ នេត្វា បាសំ មុញ្ចិត្វា មុទុចិត្តេន លោហិតំ ធោវិត្វា ន្ហារុអាទីនិ បដិបាទេសិ។ តស្ស មុទុចិត្តតាយ មហាសត្តស្ស បារមិតានុភាវេន ច តាវទេវ បាទោ សច្ឆវិ អហោសិ, ពទ្ធដ្ឋានម្បិ ន បញ្ញាយិ។ សុមុខោ ពោធិសត្តំ ឱលោកេត្វា តុដ្ឋចិត្តោ អនុមោទនំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១៤៥. “ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ នន្ទាមិ, មុត្តំ ទិស្វា ទិជាធិប”ន្តិ។

តំ សុត្វា លុទ្ទោ “គច្ឆថ, សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ មហាសត្តោ “កឹ បន ត្វំ សម្ម, មំ អត្តនោ អត្ថាយ ពន្ធិ, ឧទាហុ អញ្ញស្ស អាណត្តិយា”តិ បុច្ឆិត្វា តេន តស្មិំ ការណេ អារោចិតេ “កឹ នុ ខោ មេ ឥតោវ ចិត្តកូដំ គន្តុំ សេយ្យោ, ឧទាហុ នគរ”ន្តិ វិមំសន្តោ “មយិ នគរំ គតេ លុទ្ទបុត្តោ ធនំ លភិស្សតិ, ទេវិយា ទោហឡោ បដិប្បស្សម្ភិស្សតិ, សុមុខស្ស មិត្តធម្មោ បាកដោ ភវិស្សតិ, តថា មម ញាណពលំ, ខេមញ្ច សរំ អភយទក្ខិណំ កត្វា លភិស្សាមិ, តស្មា នគរមេវ គន្តុំ សេយ្យោ”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា “លុទ្ទ, ត្វំ អម្ហេ កាជេនាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ នេហិ, សចេ នោ រាជា វិស្សជ្ជេតុកាមោ ភវិស្សតិ, វិស្សជ្ជេស្សតី”តិ អាហ។ រាជានោ នាម សាមិ, កក្ខឡា, គច្ឆថ តុម្ហេតិ។ មយំ តាទិសំ លុទ្ទម្បិ មុទុកំ ករិម្ហ, រញ្ញោ អារាធនេ អម្ហាកំ ភារោ, នេហិយេវ នោ, សម្មាតិ។ សោ តថា អកាសិ។ រាជា ហំសេ ទិស្វាវ សោមនស្សជាតោ ហុត្វា ទ្វេបិ ហំសេ កញ្ចនបីឋេ និសីទាបេត្វា មធុលាជេ ខាទាបេត្វា មធុរោទកំ បាយេត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ ធម្មកថំ អាយាចិ។ ហំសរាជា តស្ស សោតុកាមតំ វិទិត្វា បឋមំ តាវ បដិសន្ថារមកាសិ ។ តត្រិមា ហំសស្ស ច រញ្ញោ ច វចនបដិវចនគាថាយោ ហោន្តិ –

១៤៦. “កច្ចិន្នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសសិ។

១៤៧. “កុសលំ ចេវ មេ ហំស, អថោ ហំស អនាមយំ;
អថោ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសហំ។

១៤៨. “កច្ចិ ភោតោ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
កច្ចិ អារា អមិត្តា តេ, ឆាយា ទក្ខិណតោរិវ។

១៤៩. “អថោបិ មេ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
អថោ អារា អមិត្តា មេ, ឆាយា ទក្ខិណតោរិវ។

១៥០. “កច្ចិ តេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, តវ ឆន្ទវសានុគា។

១៥១. “អថោ មេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, មម ឆន្ទវសានុគា។

១៥២. “កច្ចិ តេ ពហវោ បុត្តា, សុជាតា រដ្ឋវឌ្ឍន;
បញ្ញាជវេន សម្បន្នា, សម្មោទន្តិ តតោ តតោ។

១៥៣. “សតមេកោ ច មេ បុត្តា, ធតរដ្ឋ មយា សុតា;
តេសំ ត្វំ កិច្ចមក្ខាហិ, នាវរុជ្ឈន្តិ តេ វចោ”តិ។

តត្ថ **កុសល**ន្តិ អារោគ្យំ, ឥតរំ តស្សេវ វេវចនំ។ **ផីត**ន្តិ កច្ចិ តេ ឥទំ រដ្ឋំ ផីតំ សុភិក្ខំ, ធម្មេន ច នំ អនុសាសសីតិ បុច្ឆតិ។ **ទោសោ**តិ អបរាធោ។ **ឆាយា ទក្ខិណតោរិវា**តិ យថា នាម ទក្ខិណទិសាភិមុខា ឆាយា ន

វឌ្ឍតិ, ឯវំ តេ កច្ចិ អមិត្តា ន វឌ្ឍន្តីតិ វទតិ។ **សាទិសី**តិ ជាតិគោត្តកុលបទេសេហិ សមានា។ ឯវរូបា ហិ អតិចារិនី ន ហោតិ។ **អស្សវា**តិ វចនបដិគ្គាហិកា។ **បុត្តរូបយសូបេតា**តិ បុត្តេហិ ច រូបេន ច យសេន ច ឧបេតា។ **បញ្ញជវេនា**តិ បញ្ញាវេគេន បញ្ញំ ជវាបេត្វា តានិ តានិ កិច្ចានិ បរិច្ឆិន្ទិតុំ សមត្ថាតិ បុច្ឆតិ។ **សម្មោទន្តិ តតោ តតោ**តិ យត្ថ យត្ថ និយុត្តា ហោន្តិ, តតោ តតោ សម្មោទន្តេវ, ន វិរុជ្ឈន្តីតិ បុច្ឆតិ។ **មយា សុតា**តិ មយា វិស្សុតា។ មញ្ហិ លោកោ "ពហុបុត្តរាជា"តិ វទតិ, ឥតិ តេ មំ និស្សាយ វិស្សុតា បាកដា ជាតាតិ មយា សុតា នាម ហោន្តីតិ វទតិ។ **តេសំ ត្វំ កិច្ចមក្ខាហី**តិ តេសំ មម បុត្តានំ "ឥទំ នាម ករោន្តូ"តិ ត្វំ កិច្ចមក្ខាហិ, ន តេ វចនំ អវរុជ្ឈន្តិ, ឱវាទំ នេសំ ទេហីតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ តស្ស ឱវាទំ ទេន្តោ បញ្ច គាថា អភាសិ –

១៥៤. "ឧបបន្នោបិ ចេ ហោតិ, ជាតិយា វិនយេន វា;
អថ បច្ឆា កុរុតេ យោគំ, កិច្ចេ អាបាសុ សីទតិ។

១៥៥. "តស្ស សំហីរបញ្ញស្ស, វិវរោ ជាយតេ មហា;
រត្តិមន្ធោវ រូបានិ, ថូលានិ មនុបស្សតិ។

១៥៦. "អសារេ សារយោគញ្ញូ, មតិំ ន ត្វេវ វិន្ទតិ;
សរភោវ គិរិទុគ្គស្មិំ, អន្តរាយេវ សីទតិ។

១៥៧. "ហីនជច្ចោបិ ចេ ហោតិ, ឧដ្ឋាតា ធិតិមា នរោ;
អាចារសីលសម្បន្នោ, និសេ អគ្គីវ ភាសតិ។

១៥៨. "ឯតំ មេ ឧបមំ កត្វា, បុត្តេ វិជ្ជាសុ វាចយ;
សំវិរូឡ្ហេថ មេធាវី, ខេត្តេ ពីជំវ វុដ្ឋិយា"តិ។

តត្ថ **វិនយេនា**តិ អាចារេន។ **បច្ឆា កុរុតេ យោគ**ន្តិ យោ ចេ សិក្ខិតព្ពសិក្ខាសុ ទហរកាលេ យោគំ វីរិយំ អកត្វា បច្ឆា មហល្លកកាលេ ករោតិ, ឯវរូបោ បច្ឆា តថារូបេ ទុក្ខេ វា អាបទាសុ វា ឧប្បន្នាសុ សីទតិ, អត្តានំ ឧទ្ធរិតុំ ន សក្កោតិ។ **តស្ស សំហីរបញ្ញស្សា**តិ តស្ស អសិក្ខិតត្តា តតោ តតោ ហរិតព្ពបញ្ញស្ស និច្ចំ ចលពុទ្ធិនោ។ **វិវរោ**តិ ភោគាទីនំ ឆិទ្ទំ, បរិហានីតិ អត្ថោ។ **រត្តិមន្ធោ**តិ រត្តន្ធោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – "យថា រត្តន្ធោ រត្តិកាណោ រត្តិំ ចន្ទោភាសាទីហិ ថូលរូបានេវ បស្សតិ, សុខុមានិ បស្សិតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ អសិក្ខិតោ សំហីរបញ្ញោ កិស្មិញ្ចិទេវ ភយេ ឧប្បន្នេ សុខុមានិ កិច្ចានិ បស្សិតុំ ន សក្កោតិ, ឱឡារិកេយេវ បស្សតិ, តស្មា តវ បុត្តេ ទហរកាលេយេវ សិក្ខាបេតុំ វដ្ដតី"តិ។

អសារេតិ និស្សារេ លោកាយតវេទសមយេ។ **សារយោគញ្ញូ**តិ សារយុត្តោ ឯស សមយោតិ មញ្ញមានោ។ **មតិំ ន ត្វេវ វិន្ទតី**តិ ពហុំ សិក្ខិត្វាបិ បញ្ញំ ន លភតិយេវ។ **គិរិទុគ្គស្មិ**ន្តិ សោ ឯវរូបោ យថា នាម សរភោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ វិសមម្បិ សមន្តិ មញ្ញមានោ គិរិទុគ្គេ វេគេនាគច្ឆន្តោ នរកបបាតំ បតិត្វា អន្តរាយេវ សីទតិ, អាវាសំ ន បាបុណាតិ, ឯវមេតំ អសារំ លោកាយតវេទសមយំ សារសញ្ញាយ ឧគ្គហេត្វា មហាវិនាសំ បាបុណាតិ។ តស្មា តវ បុត្តេ អត្ថនិស្សិតេសុ វជ្ជិអាវហេសុ កិច្ចេសុ យោជេត្វា សិក្ខាបេហីតិ។ **និសេ អគ្គីវា**តិ មហារាជ, ហីនជាតិកោបិ ឧដ្ឋានាទិគុណសម្បន្នោ រត្តិំ អគ្គិក្ខន្ធោ វិយ ឱភាសតិ។ **ឯតំ មេ**តិ ឯតំ មយា វុត្តំ រត្តន្ធញ្ច អគ្គិក្ខន្ធញ្ច ឧបមំ កត្វា តវ បុត្តេ វិជ្ជាសុ វាចយ, សិក្ខិតព្ពយុត្តាសុ សិក្ខាសុ យោជេហិ។ ឯវំ យុត្តោ ហិ យថា សុខេត្តេ សុវុដ្ឋិយា ពីជំ សំវិរូហតិ, តថេវ មេធាវី សំវិរូហតិ, យសេន ច ភោគេហិ ច វឌ្ឍតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សព្ពរត្តិំ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេវិយា ទោហឡោ បដិប្បស្សម្ភិ។ មហាសត្តោ អរុណុគ្គមនវេលាយមេវ រាជានំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋបេត្វា អប្បមាទេន ឱវទិត្វា សទ្ធិំ សុមុខេន ឧត្តរសីហបញ្ជរេន និក្ខមិត្វា ចិត្តកូដមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា "ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ ឥមិនា មមត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចត្តមេវា"តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា លុទ្ទោ ឆន្នោ អហោសិ, រាជា សារិបុត្តោ, ទេវី ខេមាភិក្ខុនី, ហំសបរិសា សាកិយគណោ, សុមុខោ អានន្ទោ, ហំសរាជា បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

ចូឡហំសជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៥០៣] ៧. សត្តិគុម្ពជាតកវណ្ណនា

មិគលុទ្ទោ មហារាជាតិ ឥទំ សត្ថា មទ្ទកុច្ឆិស្មឹ មិគទាយេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេវទត្តេន ហិ សិលាយ បវិទ្ធាយ ភគវតោ បាទេ សកលិកាយ ខតេ ពលវវេទនា ឧប្បជ្ជិ។ តថាគតស្ស ទស្សនត្ថាយ ពហូ ភិក្ខូ សន្និបតឹសុ។ អថ ភគវា បរិសំ សន្និបតិតំ ទិស្វា "ភិក្ខវេ, ឥទំ សេនាសនំ អតិសម្ពាធំ, សន្និបាតោ មហា ភវិស្សតិ, មំ មញ្ចសិវិកាយ មទ្ទកុច្ឆិំ នេថា"តិ អាហ។ ភិក្ខូ តថា ករឹសុ។ ជីវកោ តថាគតស្ស បាទំ ផាសុកំ អកាសិ។ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នាវ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "អាវុសោ, ទេវទត្តោ សយម្បិ បាបោ, បរិសាបិស្ស បាបា, ឥតិ សោ បាបោ បាបបរិវារោវ វិហរតី"តិ។ សត្ថា "កី កថេថ, ភិក្ខវេ"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥទំ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ បាបោ បាបបរិវារោយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ បញ្ចាលោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ មហាសត្តោ អរញ្ញាយតនេ ឯកស្មឹ សានុបព្ពតេ សិម្ពលិវនេ ឯកស្ស សុវរញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ទ្វេ ភាតរោ អហេសុំ។ តស្ស បន បព្ពតស្ស ឧបរិវាតេ ចោរគាមកោ អហោសិ បញ្ចន្នំ ចោរសតានំ និវាសោ, អធោវាតេ អស្សមោ បញ្ចន្នំ ឥសិសតានំ និវាសោ។ តេសំ សុវបោតកានំ បក្ខនិក្ខមនកាលេ វាតមណ្ឌលិកា ឧទបាទិ។ តាយ បហដោ ឯកោ សុវបោតកោ ចោរគាមកេ ចោរានំ អាវុធន្តរេ បតិតោ, តស្ស តត្ថ បតិតត្តា "សត្តិគុម្ពោ"ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ ឯកោ អស្សមេ វាលុកតលេ បុប្ផន្តរេ បតិ, តស្ស តត្ថ បតិតត្តា "បុប្ផកោ"ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ សត្តិគុម្ពោ ចោរានំ អន្តរេ វឌ្ឍិតោ, បុប្ផកោ ឥសីនំ។

អថេកទិវសំ រាជា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ រថវរំ អភិរុហិត្វា មហន្តេន បរិវារេន មិគវធាយ នគរតោ នាតិទូរេ សុបុប្ផិតផលិតំ រមណីយំ ឧបគុម្ពវនំ គន្ត្វា "យស្ស បស្សេន មិគោ បលាយតិ, តស្សេវ គីវា"តិ វត្វា រថា ឱរុយ្ហ បដិច្ឆាទេត្វា ទិន្នេ កោដ្ឋកេ ធនុំ អាទាយ អដ្ឋាសិ។ បុរិសេហិ មិគានំ ឧដ្ឋាបនត្ថាយ វនគុម្ពេសុ បោថិយមានេសុ ឯកោ ឯណិមិគោ ឧដ្ឋាយ គមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានស្សេវ វិវិត្តតំ ទិស្វា តទភិមុខោ បក្ខន្ទិត្វា បលាយិ។ អមច្ចា "កស្ស បស្សេន មិគោ បលាយិតោ"តិ បុច្ឆន្តា "រញ្ញោ បស្សេនា"តិ ញត្វា រញ្ញោ សទ្ធឹ កេឡឹ ករឹសុ។ រាជា អស្មិមានេន តេសំ កេឡឹ អសហន្តោ "ឥទានិ តំ មិគំ គហេស្សាមី"តិ រថំ អារុយ្ហ "សីឃំ បេសេហី"តិ សារថឹ អាណាបេត្វា មិគេន គតមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ រថំ វេគេន គច្ឆន្តំ បរិសា អនុពន្ធិតុំ នាសក្ខិ។ រាជា សារថិទុតិយោ យាវ មជ្ឈន្ហិកា គន្ត្វា តំ មិគំ អទិស្វា និវត្តន្តោ តស្ស ចោរគាមស្ស សន្តិកេ រមណីយំ កន្ទរំ ទិស្វា រថា ឱរុយ្ហ ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច បច្ចុត្តរិ។ អថស្ស សារថិ រថស្ស ឧត្តរត្ថរណំ ឱតារេត្វា សយនំ រុក្ខច្ឆាយាយ បញ្ញាបេសិ, សោ តត្ថ និបជ្ជិ។ សារថិបិ តស្ស បាទេ សម្ពាហន្តោ និសីទិ។ រាជា អន្តរន្តរា និទ្ទាយតិ ចេវ បពុជ្ឈតិ ច។

ចោរគាមវាសិនោ ចោរាបិ រញ្ញោ អារក្ខណត្ថាយ អរញ្ញមេវ បវិសឹសុ។ ចោរគាមកេ សត្តិគុម្ពោ ចេវ ភត្តរន្ធកោ បតិកោលម្ពោ នាមេកោ បុរិសោ ចាតិ ទ្វេវ ឱហីយឹសុ។ តស្មឹ ខណេ សត្តិគុម្ពោ គាមកា និក្ខមិត្វា រាជានំ ទិស្វា "ឥមំ និទ្ទាយមានមេវ មារេត្វា អាភរណានិ គហេស្សាមា"តិ ចិន្តេត្វា បតិកោលម្ពស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ ការណំ អារោចេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា បញ្ច គាថា អភាសិ –

១៥៩. "មិគលុទ្ទោ មហារាជា, បញ្ចាលានំ រថេសភោ;
និក្ខន្តោ សហ សេនាយ, ឱគណោ វនមាគមា។

១៦០. "តត្ថទ្ទសា អរញ្ញស្មឹ, តក្ករានំ កុដឹ កតំ;
តស្សា កុដិយា និក្ខម្ម, សុវោ លុទ្ទានិ ភាសតិ។

១៦១. "សម្បន្នវាហនោ បោសោ, យុវា សម្មដ្ឋកុណ្ឌលោ;
សោភតិ លោហិតុណ្ហីសោ, ទិវា សូរិយោវ ភាសតិ។

១៦២. "មជ្ឈន្ហិកេ សម្បតិកេ, សុត្តោ រាជា សសារថិ;
ហន្ទស្សាភរណំ សព្ពំ, គណ្ហាម សាហសា មយំ។

១៦៣. "និសីថេបិ រហោទានិ, សុត្តោ រាជា សសារថិ;
អាទាយ វត្ថំ មណិកុណ្ឌលញ្ច, ហន្ត្វាន សាខាហិ អវត្ថរាមា"តិ។

តត្ថ **មិគលុទ្ទោ**តិ លុទ្ទោ វិយ មិគានំ គវេសនតោ "មិគលុទ្ទោ"តិ វុត្តោ។ **ឱគណោ**តិ គណា ឱហីនោ បរិហីនោ ហុត្វា។ **តក្ករានំ កុដឹ កត**ន្តិ សោ រាជា តត្ថ អរញ្ញេ ចោរានំ វសនត្ថាយ កតំ គាមកំ អទ្ទស។ **តស្សា**តិ តតោ ចោរកុដិតោ។ **លុទ្ទានិ ភាសតី**តិ បតិកោលម្ពេន សទ្ធឹ ទារុណានិ វចនានិ កថេតិ។ **សម្បន្នវាហនោ**តិ សម្បន្នអស្សវាហនោ។ **លោហិតុណ្ហីសោ**តិ រត្តេន ឧណ្ហីសបដ្ដេន សមន្នាគតោ។ **សម្បតិកេ**តិ សម្បតិ ឥទានិ, ឯវ

រូបេ ឋិតមជ្ឈន្ហិកកាលេតិ អត្ថោ។ **សាហសា**តិ សាហសេន បសយ្ហាការំ កត្វា គណ្ហាមាតិ វទតិ។ **និសីថេបិ រហោ ទានី**តិ និសីថេបិ ឥទានិបិ រហោ។ ឥទំ វទតិ – យថា និសីថេ អឌ្ឍរត្តសមយេ មនុស្សា កិលន្តា សយន្តិ, រហោ នាម ហោតិ, ឥទានិ ឋិតមជ្ឈន្ហិកេបិ កាលេ តថេវាតិ។ **ហន្ទានា**តិ រាជានំ មារេត្វា វត្ថាភរណានិស្ស គហេត្វា អថ នំ បាទេ គហេត្វា កឌ្ឍិត្វា ឯកមន្តេ សាខាហិ បដិច្ឆាទេមាតិ។

ឥតិ សោ វេគេន សកី និក្ខមតិ, សកី បតិកោលម្ពស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា និក្ខមិត្វា ឱលោកេន្តោ រាជភាវំ ញត្វា ភីតោ គាថមាហ –

១៦៤. “កិន្នុ ឧម្មត្តរូបោវ, សត្តិគុម្ព បភាសសិ;
ទុរាសទា ហិ រាជានោ, អគ្គិ បជ្ជលិតោ យថា”តិ។

អថ នំ សុវោ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

១៦៥. “អថ ត្វំ បតិកោលម្ព, មត្តោ ថុល្លានិ គជ្ជសិ;
មាតរិ មយ្ហ នគ្គាយ, កិន្នុ ត្វំ វិជិគុច្ឆសេ”តិ។

តត្ថ **អថ ត្វ**ន្តិ ននុ ត្វំ។ **មត្តោ**តិ ចោរានំ ឧច្ឆិដ្ឋសុរំ លភិត្វា តាយ មត្តោ ហុត្វា បុព្ពេ មហាគជ្ជិតានិ គជ្ជសិ។ **មាតរី**តិ ចោរជេដ្ឋកស្ស ភរិយំ សន្ធាយាហ។ សា កិរ តទា សាខាភង្គំ និវាសេត្វា ចរតិ។ **វិជិគុច្ឆសេ**តិ មម មាតរិ នគ្គាយ កិន្នុ ត្វំ ឥទានិ ចោរកម្មំ ជិគុច្ឆសិ, កាតុំ ន ឥច្ឆសីតិ។

រាជា បពុជ្ឈិត្វា តស្ស តេន សទ្ធឹ មនុស្សភាសាយ កថេន្តស្ស វចនំ សុត្វា “សប្បដិភយំ ឥទំ ឋាន”ន្តិ សារថឹ ឧដ្ឋាបេន្តោ គាថមាហ –

១៦៦. “ឧដ្ឋេហិ សម្ម តរមានោ, រថំ យោជេហិ សារថិ;
សកុណោ មេ ន រុច្ចតិ, អញ្ញំ គច្ឆាម អស្សម”ន្តិ។

សោបិ សីឃំ ឧដ្ឋហិត្វា រថំ យោជេត្វា គាថមាហ –

១៦៧. “យុត្តោ រថោ មហារាជ, យុត្តោ ច ពលវាហនោ;
អធិតិដ្ឋ មហារាជ, អញ្ញំ គច្ឆាម អស្សម”ន្តិ។

តត្ថ **ពលវាហនោ**តិ ពលវវាហនោ, មហាថាមអស្សសម្បន្នោតិ អត្ថោ។ **អធិតិដ្ឋា**តិ អភិរុហ។

អភិរុឡ្ហមត្តេយេវ ច តស្មិំ សិន្ធវា វាតវេគេន បក្ខន្ទឹសុ។ សត្តិគុម្ពោ រថំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា សំវេគប្បត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦៨. “កោ នុមេវ គតា សព្ពេ, យេ អស្មិំ បរិចារកា;
ឯស គច្ឆតិ បញ្ចាលោ, មុត្តោ តេសំ អទស្សនា។

១៦៩. “កោទណ្ឌកានិ គណ្ហថ, សត្តិយោ តោមរានិ ច;
ឯស គច្ឆតិ បញ្ចាលោ, មា វោ មុញ្ចិត្ថ ជីវត”ន្តិ។

តត្ថ **កោ នុមេ**តិ កុហឹ នុ ឥមេ។ **អស្មិ**ន្តិ ឥមស្មិំ អស្សមេ។ **បរិចារកា**តិ ចោរា។ **អទស្សនា**តិ ឯតេសំ ចោរានំ អទស្សនេន មុត្តោ ឯស គច្ឆតីតិ, ឯតេសំ ហត្ថតោ មុត្តោ ហុត្វា ឯស អទស្សនំ គច្ឆតីតិបិ អត្ថោ។ **កោទណ្ឌកានី**តិ ធនូនិ។ **ជីវត**ន្តិ តុម្ហាកំ ជីវន្តានំ មា មុញ្ចិត្ថ, អាវុធហត្ថា ធាវិត្វា គណ្ហថ នន្តិ។

ឯវំ តស្ស វិរវិត្វា អបរាបរំ ធាវន្តស្សេវ រាជា ឥសីនំ អស្សមំ បត្តោ។ តស្មិំ ខណេ ឥសយោ ផលាផលត្ថាយ គតា ។ ឯកោ បុប្ផកសុវោវ អស្សមបទេ ឋិតោ ហោតិ។ សោ រាជានំ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បដិសន្ថារមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៧០. “អថាបរោ បដិនន្ទិត្ថ, សុវោ លោហិតតុណ្ឌកោ;
ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យំ ឥធត្ថិ បវេទយ។

១៧១. 'តិណ្ឌុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ រាជ វរំ វរំ។

១៧២. "ឥទម្បិ បានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហារាជ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសិ។

១៧៣. "អរញ្ញំ ឧញ្ឆាយ គតា, យេ អស្មិ បរិចារកា;
សយំ ឧដ្ឋាយ គណ្ហវ្ហោ, ហត្ថា មេ នត្ថិ ទាតវេ"តិ។

តត្ថ **បដិនន្ទិត្វា**តិ រាជានំ ទិស្វាវ តុស្សិ។ **លោហិតតុណ្ឌកោ**តិ រត្តតុណ្ឌោ សោភគ្គប្បត្តោ ។ **មធុកេ**តិ មធុកផលានិ។ **កាសុមារិយោ**តិ ឯវំនាមកានិ ផលានិ, ការផលានិ វា។ **តតោ បិវា**តិ តតោ បានីយមាឡតោ គហេត្វា បានីយំ បិវ។ **យេ អស្មិ បរិចារកា**តិ មហារាជ, យេ ឥមស្មិំ អស្សមេ វិចរណកា ឥសយោ, តេ អរញ្ញំ ឧញ្ឆាយ គតា។ **គណ្ហវ្ហោ**តិ ផលាផលានិ គណ្ហថ។ **ទាតវេ**តិ ទាតុំ។

រាជា តស្ស បដិសន្ថារេ បសីទិត្វា គាថាទ្វយមាហ –

១៧៤. "ភទ្ទកោ វតយំ បក្ខី, ទិជោ បរមធម្មិកោ;
អថេសោ ឥតរោ បក្ខី, សុវោ លុទ្ទានិ ភាសតិ។

១៧៥. "'ឯតំ ហនថ ពន្ធថ, មា វោ មុញ្ចិត្ថ ជីវតំ';
ឥច្ចេវំ វិលបន្តស្ស, សោត្ថឹ បត្តោស្មិ អស្សម"ន្តិ។

តត្ថ **ឥតរោ**តិ ចោរកុដិយំ សុវកោ។ **ឥច្ចេវ**ន្តិ អហំ បន តស្ស ឯវំ វិលបន្តស្សេវ ឥមំ អស្សមំ សោត្ថិនា បត្តោ។

រញ្ញោ កថំ សុត្វា បុប្ផកោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៧៦. "ភាតរោស្ម មហារាជ, សោទរិយា ឯកមាតុកា;
ឯករុក្ខស្មិ សំវឌ្ឍា, នានាខេត្តគតា ឧភោ។

១៧៧. "សត្តិគុម្ពោ ច ចោរានំ, អហញ្ច ឥសិនំ ឥធ;
អសតំ សោ, សតំ អហំ, តេន ធម្មេន នោ វិនា"តិ។

តត្ថ **ភាតរោស្មា**តិ មហារាជ, សោ ច អហញ្ច ឧភោ ភាតរោ ហោម។ **ចោរាន**ន្តិ សោ ចោរានំ សន្តិកេ សំវឌ្ឍោ, អហំ ឥសីនំ សន្តិកេ ។ **អសតំ សោ, សតំ អហ**ន្តិ សោ អសាធូនំ ទុស្សីលានំ សន្តិកំ ឧបគតោ, អហំ សាធូនំ សីលវន្តានំ។ **តេន ធម្មេន នោ វិនា**តិ មហារាជ, តំ សត្តិគុម្ពំ ចោរា ចោរធម្មេន ចោរកិរិយាយ វិនេសុំ, មំ ឥសយោ ឥសិធម្មេន ឥសិសីលាចារេន, តស្មា សោបិ តេន ចោរធម្មេន នោ វិនា ហោតិ, អហម្បិ ឥសិធម្មេន នោ វិនា ហោមីតិ។

ឥទានិ តំ ធម្មំ វិភជន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១៧៨. "តត្ថ វធោ ច ពន្ធោ ច, និកតី វញ្ចនានិ ច;
អាលោបា សាហសាការា, តានិ សោ តត្ថ សិក្ខតិ។

១៧៩. "ឥធ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច, អហឹសា សំយមោ ទមោ;
អាសនូទកទាយីនំ, អង្កេ វទ្ធោស្មិ ភារធា"តិ។

តត្ថ **និកតី**តិ បតិរូបកេន វញ្ចនា។ **វញ្ចនានី**តិ ឧជុកវញ្ចនានេវ។ **អាលោបា**តិ ទិវា គាមឃាតា។ **សាហសាការា**តិ គេហំ បវិសិត្វា មរណេន តជ្ជេត្វា សាហសិកកម្មករណានិ។ **សច្ច**ន្តិ សភាវោ។ **ធម្មោ**តិ សុចរិតធម្មោ។ **អហឹសា**តិ មេត្តាបុព្ពភាគោ។ **សំយមោ**តិ សីលសំយមោ។ **ទមោ**តិ ឥន្ទ្រិយទមនំ។ **អាសនូទកទាយីន**ន្តិ អព្ភាគតានំ អាសនញ្ច ឧទកញ្ច ទានសីលានំ។ **ភារធា**តិ រាជានំ អាលបតិ។

ឥទានិ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៨០.“យំ យញ្ហិ រាជ ភជតិ, សន្តំ វា យទិ វា អសំ;
សីលវន្តំ វិសីលំ វា, វសំ តស្សេវ គច្ឆតិ។

១៨១.“យាទិសំ កុរុតេ មិត្តំ, យាទិសំ ចូបសេវតិ;
សោបិ តាទិសកោ ហោតិ, សហវាសោ ហិ តាទិសោ។

១៨២.“សេវមានោ សេវមានំ, សម្ផុដ្ឋោ សម្ផុសំ បរំ;
សរោ ទិទ្ធោ កលាបំវ, អលិត្តមុបលិម្បតិ;
ឧបលេបភយា ធីរោ, នេវ បាបសខា សិយា។

១៨៣.“បូតិមច្ឆំ កុសគ្គេន, យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ;
កុសាបិ បូតិ វាយន្តិ, ឯវំ ពាលូបសេវនា។

១៨៤.“តគរញ្ច បលាសេន, យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ;
បត្តាបិ សុរភិ វាយន្តិ, ឯវំ ធីរូបសេវនា។

១៨៥.“តស្មា បត្តបុដស្សេវ, ញត្វា សម្បាកមត្តនោ;
អសន្តេ នោបសេវេយ្យ, សន្តេ សេវេយ្យ បណ្ឌិតោ;
អសន្តោ និរយំ នេន្តិ, សន្តោ បាបេន្តិ សុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **សន្តំ វា យទិ វា អស**ន្តិ សប្បុរិសំ វា អសប្បុរិសំ វា។ **សេវមានោ សេវមាន**ន្តិ សេវិយមានោ អាចរិយោ សេវមានំ អន្តេវាសិកំ។ **សម្ផុដ្ឋោ**តិ អន្តេវាសិនា វា ផុដ្ឋោ អាចរិយោ។ **សម្ផុសំ បរ**ន្តិ បរំ អាចរិយំ សម្ផុសន្តោ អន្តេវាសី វា។ **អលិត្ត**ន្តិ តំ អន្តេវាសិកំ បាបធម្មេន អលិត្តំ សោ អាចរិយោ វិសទិទ្ធោ សរោ សេសំ សរកលាបំ វិយ លិម្បតិ។ **ឯវំ ពាលូបសេវនា**តិ ពាលូបសេវី ហិ បូតិមច្ឆំ ឧបនយ្ហនកុសគ្គំ វិយ ហោតិ, បាបកម្មំ អករោន្តោបិ អវណ្ណំ អកិត្តិំ លភតិ។ **ធីរូបសេវនា**តិ ធីរូបសេវី បុគ្គលោ តគរាទិគន្ធជាតិបលិវេឋនបត្តំ វិយ ហោតិ, បណ្ឌិតោ ភវិតុំ អសក្កោន្តោបិ កល្យាណមិត្តសេវី គុណកិត្តិំ លភតិ។ **បត្តបុដស្សេវា**តិ ទុគ្គន្ធសុគន្ធបលិវេឋនបណ្ណស្សេវ។ **សម្បាកមត្តនោ**តិ កល្យាណមិត្តសំសគ្គវសេន អត្តនោ បរិបាកំ បរិភាវនំ ញត្វាតិ អត្ថោ។ **បាបេន្តិ សុគ្គតិ**ន្តិ សន្តោ សម្មាទិដ្ឋិកា អត្តានំ និស្សិតេ សត្តេ សគ្គមេវ បាបេន្តីតិ ទេសនំ យថានុសន្ធិមេវ បាបេសិ។

រាជា តស្ស ធម្មកថាយ បសីទិ, តសិគណោបិ អាគតោ។ រាជា តសយោ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, មំ អនុកម្បមានា មម វសនដ្ឋានេ វសថា”តិ វត្វា តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា នគរំ គន្ត្វា សុវានំ អភយំ អទាសិ។ តសយោបិ តត្ថ អគមំសុ។ រាជា តសិគណំ ឧយ្យានេ វសាបេន្តោ យាវជីវំ ឧបដ្ឋហិត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ។ អថស្ស បុត្តោបិ ឆត្តំ ឧស្សាបេន្តោ តសិគណំ បដិជគ្គិយេវាតិ តស្មិំ កុលបរិវដ្ដេ សត្ត រាជានោ តសិគណស្ស ទានំ បវត្តយិំសុ។ មហាសត្តោ អរញ្ញេ វសន្តោយេវ យថាកម្មំ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ បាបោ បាបបរិវារោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សត្តិគុម្ពោ ទេវទត្តោ អហោសិ, ចោរា ទេវទត្តបរិសា , រាជា អានន្ទោ, តសិគណា ពុទ្ធបរិសា, បុប្ផកសុវោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សត្តិគុម្ពជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៥០៤] ៨. ភល្លាតិយជាតកវណ្ណនា

ភល្លាតិយោ នាម អហោសិ រាជាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មល្លិកំ ទេវិំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្សា កិរ ឯកទិវសំ រញ្ញា សទ្ធិំ សយនំ និស្សាយ កលហោ អហោសិ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា នំ ន ឱលោកេសិ។ សា ចិន្តេសិ “ននុ តថាគតោ រញ្ញោ មយិ កុទ្ធភាវំ ន ជានាតី”តិ។ សត្ថា តំ ការណំ ញត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា រញ្ញោ គេហទ្វារំ គតោ។ រាជា បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តំ គហេត្វា សត្ថារំ បាសាទំ អារោបេត្វា បដិបាដិយា ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេនាហារេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា “កិំ នុ ខោ, មហារាជ, មល្លិកា ន បញ្ញាយតី”តិ បុច្ឆិត្វា “អត្តនោ សុខមទមត្តតាយា”តិ វុត្តេ “ននុ, មហារាជ, ត្វំ បុព្ពេ កិន្នរយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ឯករត្តិំ កិន្នរិយា វិនា ហុត្វា សត្ត វស្សសតានិ បរិទេវមានោ វិចរី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ភល្លាតិយោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេន្តោ “អង្គារបក្កមិគមំសំ ខាទិស្សាមី”តិ រជ្ជំ អមច្ចានំ និយ្យាទេត្វា សន្នទ្ធបញ្ចាវុធោ សុសិក្ខិតកោលេយ្យកសុណខគណបរិវុតោ នគរា និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា

អនុគង្គំ គន្ត្វា ឧបរិ អភិរុហិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកំ គង្គំ ឱតិណ្ណនទឹ ទិស្វា តទនុសារេន គច្ឆន្តោ មិគសូករាទយោ វធិត្វា អង្គារបក្កមំសំ ខាទន្តោ ឧច្ចដ្ឋានំ អភិរុហិ។ តត្ថ រមណីយា នទិកា បរិបុណ្ណកាលេ ថនបមាណោទកា ហុត្វា សន្ទតិ, អញ្ញទា ជណ្ណុកបមាណោទកា ហោតិ។ តត្ថ នានប្បការកា មច្ឆកច្ឆបា វិចរន្តិ។ ឧទកបរិយន្តេ រជតបដ្ដវណ្ណវាលុកា ឧភោសុ តីរេសុ នានាបុប្ផផលភរិតវិនមិតា រុក្ខា បុប្ផផលរសមត្តេហិ នានាវិហង្គមភមរគណេហិ សម្បរិកិណ្ណា វិវិធមិគសង្ឃនិសេវិតា សីតច្ឆាយា។ ឯវំ រមណីយាយ ហេមវតនទិយា តីរេ ទ្វេ កិន្នរា អញ្ញមញ្ញំ អាលិង្គិត្វា បរិចុម្ពិត្វា នានប្បការេហិ បរិទេវន្តា រោទន្តិ។

រាជា តស្សា នទិយា តីរេន គន្ធមាទនំ អភិរុហន្តោ តេ កិន្នរេ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯតេ ឯវំ បរិទេវន្តិ, បុច្ឆិស្សាមិ នេ”តិ ចិន្តេត្វា សុនខេ ឱលោកេត្វា អច្ឆរំ បហរិ។ សុសិក្ខិតកោលេយ្យកសុនខា តាយ សញ្ញាយ គុម្ពំ បវិសិត្វា ឧរេន និបជ្ជឹសុ។ សោ តេសំ បដិសល្លីនភាវំ ញត្វា ធនុកលាបញ្ចេវ សេសាវុធានិ ច រុក្ខំ និស្សាយ ឋបេត្វា បទសទ្ទំ អករោន្តោ សណិកំ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹការណា តុម្ហេ រោទថា”តិ កិន្នរេ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៨៦. “ភល្លាតិយោ នាម អហោសិ រាជា, រដ្ឋំ បហាយ មិគវំ អចារិ សោ;
អគមា គិរិវរំ គន្ធមាទនំ, សុបុប្ផិតំ កិម្បុរិសានុចិណ្ណំ។

១៨៧. “សាឡូរសង្ឃញ្ច និសេធយិត្វា, ធនុំ កលាបញ្ច សោ និក្ខិបិត្វា;
ឧបាគមិ វចនំ វត្តុកាមោ, យត្ថដ្ឋិតា កិម្បុរិសា អហេសុំ។

១៨៨. “ហិមច្ចយេ ហេមវតាយ តីរេ, កិមិធដ្ឋិតា មន្តយវ្ហោ អភិណ្ហំ;
បុច្ឆាមិ វោ មានុសទេហវណ្ណេ, កថំ វោ ជានន្តិ មនុស្សលោកេ”តិ។

តត្ថ **សាឡូរសង្ឃន្តិ** សុនខគណំ។ **ហិមច្ចយេតិ** ចតុន្នំ ហេមន្តមាសានំ អតិក្កមេ។ **ហេមវតាយាតិ** ឥមិស្សា ហេមវតាយ នទិយា តីរេ។

រញ្ញោ វចនំ សុត្វា កិន្នរោ តុណ្ហី អហោសិ, កិន្នរី បន រញ្ញា សទ្ធឹ សល្លបិ –

១៨៩. “មល្លំ គិរឹ បណ្ឌរកំ តិកូដំ, សីតោទកា អនុវិចរាម នជ្ជោ;
មិគា មនុស្សាវ និភាសវណ្ណា, ជានន្តិ នោ កិម្បុរិសាតិ លុទ្ទា”តិ។

តត្ថ **មល្លំ គិរិន្តិ** សម្ម លុទ្ទក, មយំ ឥមំ មល្លគិរិញ្ច បណ្ឌរកញ្ច តិកូដញ្ច ឥមា ច នជ្ជោ អនុវិចរាម។ “មាលាគិរិ”ន្តិបិ បាឋោ។ **និភាសវណ្ណាតិ** និភាសមានវណ្ណា, ទិស្សមានសរីរាតិ អត្ថោ។

តតោ រាជា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៩០. “សុកិច្ឆរូបំ បរិទេវយវ្ហោ, អាលិង្គិតោ ចាសិ បិយោ បិយាយ;
បុច្ឆាមិ វោ មានុសទេហវណ្ណេ, កិមិធ វនេ រោទថ អប្បតីតា។

១៩១. “សុកិច្ឆរូបំ បរិទេវយវ្ហោ, អាលិង្គិតោ ចាសិ បិយោ បិយាយ;
បុច្ឆាមិ វោ មានុសទេហវណ្ណេ, កិមិធ វនេ វិលបថ អប្បតីតា។

១៩២. “សុកិច្ឆរូបំ បរិទេវយវ្ហោ, អាលិង្គិតោ ចាសិ បិយោ បិយាយ;
បុច្ឆាមិ វោ មានុសទេហវណ្ណេ, កិមិធ វនេ សោចថ អប្បតីតា”តិ។

តត្ថ **សុកិច្ឆរូបន្តិ** សុដ្ឋុ ទុក្ខប្បត្តា វិយ ហុត្វា។ **អាលិង្គិតោ ចាសិ បិយោ បិយាយាតិ** តយា បិយាយ តវ បិយោ អាលិង្គិតោ ច អាសិ។ “អាលិង្គិយោ ចាសី”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ **កិមិធ វនេតិ** កឹការណា ឥធ វនេ អន្តរន្តរា អាលិង្គិត្វា បរិចុម្ពិត្វា បិយកថំ កថេត្វា បុន អប្បតីតា រោទថាតិ។

តតោ បរា ឧភិន្នម្បិ អាលាបសល្លាបគាថា ហោន្តិ –

១៩៣. “មយេករត្តំ វិប្បវសិម្ហ លុទ្ទ, អកាមកា អញ្ញមញ្ញំ សរន្តា;
តមេករត្តំ អនុតប្បមានា, សោចាម ‘សា រត្តិ បុនំ ន ហេស្សតិ’។

១៩៤. “យមេករត្តំ អនុតប្បថេតំ, ធនំវ នដ្ឋំ បិតរំវ បេតំ;

បុច្ឆាមិ វោ មានុសទេហវណ្ណេ, កថំ វិនា វាសមកប្បយិត្ថ។

១៩៥“យមិមំ នទី បស្សសិ សីឃសោតំ, នានាទុមច្ឆាទនំ សេលកូលំ;
តំ មេ បិយោ ឧត្តរិ វស្សកាលេ, មមញ្ច មញ្ញំ អនុពន្ធតីតិ។

១៩៦“អហញ្ច អង្កោលកមោចិនាមិ, អតិមុត្តកំ សត្តលិយោថិកញ្ច;
‘បិយោ ច មេ ហេហិតិ មាលភារី, អហញ្ច នំ មាលិនី អជ្ឈុបេស្សំ’។

១៩៧“អហញ្ហិទំ កុរវកមោចិនាមិ, ឧទ្ទាលកា បាដលិសិន្ធុវារកា;
‘បិយោ ច មេ ហេហិតិ មាលភារី, អហញ្ច នំ មាលិនី អជ្ឈុបេស្សំ’។

១៩៨“អហញ្ច សាលស្ស សុបុប្ផិតស្ស, ឱចេយ្យ បុប្ផានិ ករោមិ មាលំ;
‘បិយោ ច មេ ហេហិតិ មាលភារី, អហញ្ច នំ មាលិនី អជ្ឈុបេស្សំ’។

១៩៩“អហញ្ច សាលស្ស សុបុប្ផិតស្ស, ឱចេយ្យ បុប្ផានិ ករោមិ ភារំ;
ឥទញ្ច នោ ហេហិតិ សន្ថរត្ថំ, យត្ថជ្ជិមំ វិហរិស្សាម រត្តិំ។

២០០“អហញ្ច ខោ អគឡុំ ចន្ទនញ្ច, សិលាយ បឹសាមិ បមត្តរូបា;
‘បិយោ ច មេ ហេហិតិ រោសិតង្គោ, អហញ្ច នំ រោសិតា អជ្ឈុបេស្សំ’។

២០១“អថាគមា សលិលំ សីឃសោតំ, នុទំ សាលេ សលឡេ កណ្ណិការេ;
អាបូរថ តេន មុហុត្តកេន, សាយំ នទី អាសិ មយា សុទុត្តរា។

២០២“ឧភោសុ តីរេសុ មយំ តទា ឋិតា, សម្បស្សន្តា ឧភយោ អញ្ញមញ្ញំ;
សកិម្បិ រោទាម សកឹ ហសាម, កិច្ឆេន នោ អាគមា សំវរី សា។

២០៣“បាតោវ ខោ ឧគ្គតេ សូរិយម្ហិ, ចតុក្កំ នទី ឧត្តរិយាន លុទ្ទ;
អាលិង្គិយា អញ្ញមញ្ញំ មយំ ឧភោ, សកិម្បិ រោទាម សកឹ ហសាម។

២០៤“តីហូនកំ សត្ត សតានិ លុទ្ទ, យមិធ មយំ វិប្បវសិម្ហ បុព្ពេ;
វស្សេកិមំ ជីវិតំ ភូមិបាល, កោ នីធ កន្តាយ វិនា វសេយ្យ។

២០៥“អាយុញ្ច វោ កីវតកោ នុ សម្ម, សចេបិ ជានាថ វទេថ អាយុំ;
អនុស្សវា វុឌ្ឍតោ អាគមា វា, អក្ខាថ មេតំ អវិកម្បមានា។

២០៦“អាយុញ្ច នោ វស្សសហស្សំ លុទ្ទ, ន ចន្តរា បាបកោ អត្ថិ រោគោ;
អប្បញ្ច ទុក្ខំ សុខមេវ ភិយ្យោ, អវីតរាគា វិជហាម ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **មយេករត្តន្តិ** មយំ ឯករត្តំ។ **វិប្បវសិម្ហាតិ** វិប្បយុត្តា ហុត្វា វសិម្ហ។ **អនុតប្បមានាតិ** “អនិច្ឆមានានំ នោ ឯករត្តោ អតីតោ”តិ តំ ឯករត្តំ អនុចិន្តយមានា។ **បុនំ ន ហេស្សតីតិ** បុន ន ភវិស្សតិ នាគមិស្សតីតិ សោចាម។ **ធនំវ នដ្ឋំ បិតរំវ បេតន្តិ** ធនំ វា នដ្ឋំ បិតរំ វា មាតរំ វាបេតំ កាលកតំ កឹ នុ ខោ តុម្ហេ ចិន្តយមានា កេន ការណេន តំ ឯករត្តំ វិនា វាសំ អកប្បយិត្ថ, ឥទំ មេ អាចិក្ខថាតិ បុច្ឆតិ។ **យមិមន្តិ** យំ ឥមំ។ **សេលកូលន្តិ** ទ្វិន្នំ សេលានំ អន្តរេ សន្ទមានំ។ **វស្សកាលេតិ** ឯកស្ស មេឃស្ស ឧដ្ឋាយ វស្សនកាលេ ។ អម្ហាកញ្ហិ ឥមស្មឹ វនសណ្ឌេ រតិវសេន ចរន្តានំ ឯកោ មេឃោ ឧដ្ឋហិ។ អថ មេ បិយសាមិកោ កិន្នរោមំ “បច្ឆតោ អាគច្ឆតី”តិ មញ្ញមានោ ឯតំ នទី ឧត្តរីតិ អាហ។

អហញ្ចាតិ អហំ បនេតស្ស បរតីរំ គតភាវំ អជាននន្តី សុបុប្ផិតានិ អង្កោលកាទីនិ បុប្ផានិ ឱចិនាមិ។ តត្ថ **សត្តលិយោថិកញ្ចាតិ** កុន្ទាលបុប្ផញ្ច សុវណ្ណយោថិកញ្ច ឱចិនន្តី បន “បិយោ ច មេ មាលភារី ភវិស្សតិ, អហញ្ច នំ មាលិនី ហុត្វា អជ្ឈុបេស្ស”ន្តិ ឥមិនា ការណេន ឱចិនាមិ។ **ឧទ្ទាលកា បាដលិសិន្ធុវារកាតិ** តេបិ មយា ឱចិតាយេវាតិ វទតិ។ **ឱចេយ្យាតិ** ឱចិនិត្វា។ **អគឡុំ ចន្ទនញ្ចាតិ** កាឡាគឡុញ្ច រត្តចន្ទនញ្ច។ **រោសិតង្គោតិ** វិលិត្តសរីរោ។ **រោសិតាតិ** វិលិត្តា ហុត្វា។ **អជ្ឈុបេស្សន្តិ** សយនេ ឧបគមិស្សាមិ។ **នុទំ សាលេ សលឡេ កណ្ណិការេតិ** ឯតានិ មយា ឱចិនិត្វា តីរេ ឋបិតានិ បុប្ផានិ នុទន្តំ ហរន្តំ។ **សុទុត្តរាតិ** តស្សា ហិ ឱរិមតីរេ ឋិតកាលេយេវ នទិយា ឧទកំ អាគតំ, តង្ខណញ្ញេវ សូរិយោ អត្ថង្គតោ, វិជ្ជុលតា និច្ឆរន្តិ, កិន្នរា នាម ឧទកភីរុកា ហោន្តិ, ឥតិ សា ឱតរិតុំ ន វិសហិ។ តេនាហ **“សាយំ នទី អាសិ មយា សុទុត្តរា”**តិ។

សម្បស្សន្តាតិ វិជ្ជុលតានិច្ឆរណកាលេ បស្សន្តា។ **រោទាមា**តិ អន្ធការកាលេ អបស្សន្តា រោទាម, វិជ្ជុលតានិច្ឆរណកាលេ បស្សន្តា ហសាម។ **សំវរី**តិ រត្តិ។ **ចតុក្កន្តិ** តុច្ឆំ។ **ឧត្តរិយានា**តិ ឧត្តរិត្វា។ **តីហូនក**ន្តិ តីហិ ឩនានិ សត្ត វស្សសតានិ។ **យមិធ មយ**ន្តិ យំ កាលំ ឥធ មយំ វិប្បវសិម្ហ, សោ ឥតោ តីហិ ឩនកានិ សត្ត វស្សសតានិ ហោន្តីតិ វទតិ។ **វស្សេកិម**ន្តិ វស្សំ ឯកំ ឥមំ, តុម្ហាកំ ឯកមេវ វស្សសតំ ឥមំ ជីវិតន្តិ វទតិ។ **កោ នីធា**តិ ឯវំ បរិត្តកេ ជីវិតេ កោ នុ ឥធ កន្តាយ វិនា ភវេយ្យ, អយុត្តំ តាវ បិយភរិយាយ វិនា ភវិតុន្តិ ទីបេតិ។

កីវតកោ នូតិ រាជា កិន្នរិយា វចនំ សុត្វា “ឥមេសំ អាយុប្បមាណំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “តុម្ហាកំ កិត្តកោ អាយូ”តិ បុច្ឆតិ។ **អនុស្សវា**តិ សចេ វោ កស្សចិ វទន្តស្ស វា សុតំ, មាតាបិតូនំ វា វុឌ្ឍានំ មហល្លកានំ សន្តិកា អាគមោ អត្ថិ, អថ មេ តតោ អនុស្សវា វុឌ្ឍតោ អាគមា វា ឯតំ អវិកម្បមានា អក្ខាថ។ **ន ចន្តរា**តិ អម្ហាកំ វស្សសហស្សំ អាយុ, អន្តរា ច នោ បាបកោ ជីវិតន្តរាយករោ រោគោបិ នត្ថិ។ **អវីតរាគា**តិ អញ្ញមញ្ញំ អវិគតបេមាវ ហុត្វា។

តំ សុត្វា រាជា “ឥមេ ហិ នាម តិរច្ឆានគតា ហុត្វា ឯករត្តិំ វិប្បយោគេន សត្ត វស្សសតានិ រោទន្តា វិចរន្តិ, អហំ បន តិយោជនសតិកេ រជ្ជេ មហាសម្បត្តិំ បហាយ អរញ្ញេ វិចរាមិ, អហោ អកិច្ចការិម្ហី”តិ តតោវ និវត្តោ ពារាណសី គន្ត្វា “កិំ តេ, មហារាជ, ហិមវន្តេ អច្ឆរិយំ ទិដ្ឋ”ន្តិ អមច្ចេហិ បុដ្ឋោ សព្ពំ អារោចេត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទានានិ ទទន្តោ ភោគេ ភុញ្ជិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា –

២០៧. “ឥទញ្ច សុត្វាន អមានុសានំ, ភល្លាតិយោ ឥត្តរំ ជីវិតន្តិ;
និវត្តថ ន មិគវំ អចរិ, អទាសិ ទានានិ អភុញ្ជិ ភោគេ”តិ។ –

ឥមំ គាថំ វត្វា បុន ឱវទន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២០៨. “ឥទញ្ច សុត្វាន អមានុសានំ, សម្មោទថ មា កលហំ អកត្ថ;
មា វោ តបី អត្តកម្មាបរាធោ, យថាបិ តេ កិម្បុរិសេករត្តំ។

២០៩. “ឥទញ្ច សុត្វាន អមានុសានំ, សម្មោទថ មា វិវាទំ អកត្ថ;
មា វោ តបី អត្តកម្មាបរាធោ, យថាបិ តេ កិម្បុរិសេករត្ត”ន្តិ។

តត្ថ **អមានុសាន**ន្តិ កិន្នរានំ។ **អត្តកម្មាបរាធោ**តិ អត្តនោ កម្មទោសោ។ **កិម្បុរិសេករត្ត**ន្តិ យថា តេ កិម្បុរិសេ ឯករត្តិំ កតោ អត្តនោ កម្មទោសោ តបិ, តថា តុម្ហេបិ មា តបីតិ អត្ថោ។

មល្លិកា ទេវី តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ទសពលស្ស ថុតិំ ករោន្តី ឱសានគាថមាហ –

២១០. “វិវិធំ អធិមនា សុណោមហំ, វចនបថំ តវ អត្ថសំហិតំ;
មុញ្ចំ គិរំ នុទសេវ មេ ទរំ, សមណ សុខាវហ ជីវ មេ ចិរ”ន្តិ។

តត្ថ **វិវិធំ អធិមនា សុណោមហ**ន្តិ ភន្តេ, តុម្ហេហិ វិវិធេហិ នានាការណេហិ អលង្ករិត្វា ទេសិតំ ធម្មទេសនំ អហំ អធិមនា បសន្នចិត្តា ហុត្វា សុណោមិ។ **វចនបថ**ន្តិ តំ តុម្ហេហិ វុត្តំ វិវិធវចនំ។ **មុញ្ចំ គិរំ នុទសេវ មេ ទរ**ន្តិ កណ្ណសុខំ មធុរំ គិរំ មុញ្ចន្តោ មម ហទយេ សោកទរថំ នុទសិយេវ ហរសិយេវ។ **សមណ សុខាវហ ជីវ មេ ចិរ**ន្តិ ភន្តេ ពុទ្ធសមណ, ទិព្ពមានុសលោកិយលោកុត្តរសុខាវហ មម សាមិ ធម្មរាជ, ចិរំ ជីវាតិ។

កោសលរាជា តតោ បដ្ឋាយ តាយ សទ្ធិំ សមគ្គវាសំ វសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កិន្នរោ កោសលរាជា អហោសិ, កិន្នរី មល្លិកា ទេវី, ភល្លាតិយរាជា អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ភល្លាតិយជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៥០៥] ៩. សោមនស្សជាតកវណ្ណនា

កោ តំ ហឹសតិ ហេឋេតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មម វធាយ បរិសក្កិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ រេណុ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា មហារក្ខិតោ នាម តាបសោ បញ្ចសតតាបសបរិវារោ ហិមវន្តេ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ចារិកំ ចរន្តោ ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា សបរិសោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ រាជទ្វារំ បាបុណិ។ រាជា តសិគណំ ទិស្វា តរិយាបថេ បសន្នោ អលង្កតមហាតលេ និសីទាបេត្វា បណីតេនាហារេន បរិវិសិត្វា “ភន្តេ, តមំ វស្សារត្តំ មម ឧយ្យានេយេវ វសថា”តិ វត្វា តេហិ សទ្ធិំ ឧយ្យានំ គន្ត្វា វសនដ្ឋានានិ ការេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ ទត្វា វន្ទិត្វា និក្ខមិ។ តតោ បដ្ឋាយ សព្ពេបិ តេ រាជនិវេសនេ ភុញ្ជន្តិ។ រាជា បន អបុត្តកោ បុត្តំ បត្ថេតិ, បុត្តា នុប្បជ្ជន្តិ។ វស្សារត្តច្ចយេន មហារក្ខិតោ “តទានិ ហិមវន្តោ រមណីយោ, តត្ថេវ គមិស្សាមា”តិ រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា រញ្ញា កតសក្ការសម្មានោ និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ មជ្ឈន្ហិកសមយេ មគ្គា ឱក្កម្ម ឯកស្ស សន្ទច្ឆាយស្ស រុក្ខស្ស ហេដ្ឋា តរុណតិណបិដ្ឋេ ស បរិវារោ និសីទិ។

តាបសា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “រាជគេហេ វំសានុរក្ខិតោ បុត្តោ នត្ថិ, សាធុ វតស្ស សចេ រាជា បុត្តំ លភេយ្យ, បវេណិ ឃដីយេថា”តិ។ មហារក្ខិតោ តេសំ កថំ សុត្វា “ភវិស្សតិ នុ ខោ រញ្ញោ បុត្តោ, ឧទាហុ នោ”តិ ឧបធារេន្តោ “ភវិស្សតី”តិ ញត្វា ឯវមាហ “មា ភោន្តោ ចិន្តយិត្ថ, អជ្ជ បច្ចូសកាលេ ឯកោ ទេវបុត្តោ ចវិត្វា រញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិស្សតី”តិ។ តំ សុត្វា ឯកោ កុដជដិលោ “តទានិ រាជកុលូបកោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តាបសានំ គមនកាលេ គិលានាលយំ កត្វា និបជ្ជិត្វា “ឯហិ គច្ឆាមា”តិ វុត្តោ “ន សក្កោមី”តិ អាហ។ មហារក្ខិតោ តស្ស និបន្នការណំ ញត្វា “យទា សក្កោសិ, តទា អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា តសិគណំ អាទាយ ហិមវន្តមេវ គតោ។ កុហកោបិ និវត្តិត្វា វេគេនាគន្ត្វា រាជទ្វារេ ឋត្វា “មហារក្ខិតស្ស ឧបដ្ឋាក តាបសោ អាគតោ”តិ រញ្ញោ អារោចាបេត្វា រញ្ញា វេគេន បក្កោសាបិតោ បាសាទំ អភិរុយ្ហ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ រាជា កុហកំ តាបសំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ តសីនំ អារោគ្យំ បុច្ឆិត្វា “ភន្តេ, អតិខិប្បំ និវត្តិត្ថ, វេគេន កេនត្ថេនាគតត្ថា”តិ អាហ។ “អាម, មហារាជ, តសិគណោ សុខនិសិន្នោ ‘សាធុ វតស្ស, សចេ រញ្ញោ បវេណិបាលកោ បុត្តោ ឧប្បជ្ជេយ្យា’តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ។ អហំ កថំ សុត្វា “ភវិស្សតិ នុ ខោ រញ្ញោ បុត្តោ, ឧទាហុ នោ”តិ ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ “មហិទ្ធិកោ ទេវបុត្តោ ចវិត្វា អគ្គមហេសិយា សុធម្មាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិស្សតី”តិ ទិស្វា “អជានន្តា គព្ភំ នាសេយ្យុំ, អាចិក្ខិស្សាមិ នេស”ន្តិ តុម្ហាកំ កថនត្ថាយ អាគតោ។ កថិតំ តេ មយា, គច្ឆាមហំ, មហារាជា”តិ។ រាជា “ភន្តេ, ន សក្កា គន្តុ”ន្តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ បសន្នចិត្តោ កុហកតាបសំ ឧយ្យានំ នេត្វា វសនដ្ឋានំ សំវិទហិត្វា អទាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ រាជកុលេ ភុញ្ជន្តោ វសតិ, “ទិព្ពចក្ខុកោ”ត្វេវស្ស នាមំ អហោសិ។

តទា ពោធិសត្តោ តាវតឹសភវនា ចវិត្វា តត្ថ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ ជាតស្ស ចស្ស នាមគ្គហណទិវសេ “សោមនស្សកុមារោ”ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ សោ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍតិ។ កុហកតាបសោបិ ឧយ្យានស្ស ឯកស្មិំ បស្សេ នានប្បការំ សូបេយ្យសាកញ្ច វល្លិផលានិ ច រោបេត្វា បណ្ណិកានំ ហត្ថេ វិក្កិណន្តោ ធនំ សណ្ឋបេសិ។ ពោធិសត្តស្ស សត្តវស្សិកកាលេ រញ្ញោ បច្ចន្តោ កុប្បិ។ “ទិព្ពចក្ខុតាបសំ មា បមជ្ជី”តិ កុមារំ បដិច្ឆាបេត្វា “បច្ចន្តំ វូបសមេស្សាមី”តិ គតោ។ អថេកទិវសំ កុមារោ “ជដិលំ បស្សិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា កូដជដិលំ ឯកំ គណ្ឋិក កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទ្វេ ឧទកឃដេ គហេត្វា សាកវត្ថុស្មិំ ឧទកំ អាសិញ្ចន្តំ ទិស្វា “អយំ កូដជដិលោ អត្តនោ សមណធម្មំ អកត្វា បណ្ណិកកម្មំ ករោតី”តិ ញត្វា “កឹ ករោសិ បណ្ណិកគហបតិកា”តិ តំ លជ្ជាបេត្វា អវន្ទិត្វាវ និក្ខមិ។ កូដជដិលោ “អយំ តទានេវ ឯវរូបោ បច្ចាមិត្តោ, កោ ជានាតិ កឹ ករិស្សតិ, ត ទានេវ នំ នាសេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា រញ្ញោ អាគមនកាលេ បាសាណផលកំ ឯកមន្តំ ខិបិត្វា បានីយឃដំ ភិន្ទិត្វា បណ្ណសាលាយ តិណានិ វិកិរិត្វា សរីរំ តេលេន មក្ខេត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា សសីសំ បារុបិត្វា មហាទុក្ខប្បត្តោ វិយ មញ្ចេ និបជ្ជិ។ រាជា អាគន្ត្វា នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា និវេសនំ អបវិសិត្វាវ “មម សាមិកំ ទិព្ពចក្ខុកំ បស្សិស្សាមី”តិ បណ្ណសាលទ្វារំ គន្ត្វា តំ វិប្បការំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ អន្តោ បវិសិត្វា តំ និបន្នកំ ទិស្វា បាទេ បរិមជ្ជន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២១១. “កោ តំ ហឹសតិ ហេឋេតិ, កឹ ទុម្មនោ សោចសិ អប្បតីតោ;
កស្សជ្ជ មាតាបិតរោ រុទន្តុ, ក្វជ្ជ សេតុ និហតោ បថព្យា”តិ។

តត្ថ **ហឹសតី**តិ បហរតិ។ **ហេឋេតី**តិ អក្កោសតិ។ **ក្វជ្ជ សេតូ**តិ កោ អជ្ជ សយតុ។

តំ សុត្វា កូដជដិលោ និត្ថុនន្តោ ឧដ្ឋាយ ទុតិយំ គាថមាហ –

២១២. “តុដ្ឋោស្មិ ទេវ តវ ទស្សនេន, ចិរស្សំ បស្សាមិ តំ ភូមិបាល;
អហឹសកោ រេណុមនុប្បវិស្ស, បុត្តេន តេ ហេឋយិតោស្មិ ទេវា”តិ។

តតោ បរា ឧត្តានសម្ពន្ធគាថា បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពា –

២១៣. “អាយន្តុ ទោវារិកា ខគ្គពន្ធា, កាសាវិយា យន្តុ អន្តេបុរន្តំ;
ហន្ត្វាន តំ សោមនស្សំ កុមារំ, ឆេត្វាន សីសំ វរមាហរន្តុ។

២១៤. “បេសិតា រាជិនោ ទូតា, កុមារំ ឯតទព្រវុំ;
ឥស្សរេន វិតិណ្ណោសិ, វធំ បត្តោសិ ខត្តិយ។

២១៥. “ស រាជបុត្តោ បរិទេវយន្តោ, ទសង្គុលី អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា;
អហម្បិ ឥច្ឆាមិ ជនិន្ទ ទដ្ឋុំ, ជីវំ មំ នេត្វា បដិទស្សយេថ។

២១៦. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, រញ្ញោ បុត្តំ អទស្សយុំ;
បុត្តោ ច បិតរំ ទិស្វា, ទូរតោវជ្ឈភាសថ។

២១៧. “អាគច្ឆុំ ទោវារិកា ខគ្គពន្ធា, កាសាវិយា ហន្តុ មមំ ជនិន្ទ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, អបរាធោ កោ និធ មមជ្ជ អត្ថិ”តិ។

តត្ថ **អហីសកោ**តិ អហំ កស្សចិ អហីសកោ សីលាចារសម្បន្នោ។ **វេណុមនុស្សវិស្សា**តិ មហារាជ វេណុ, អហំ តវ បុត្តេន មហាបរិវារេន អនុបរិសិត្វា “អរេ កូដតាបស, កស្មា ត្វំ ឥធ វសសី”តិ វត្វា បាសាណផលកំ ខិបិត្វា យដ្ឋំ ភិន្ទិត្វា ហត្ថេហិ ច បាទេហិ ច កោដ្ដេន្តេន វិហេឋិតោម្ហីតិ ឯវំ សោ អភូតមេវ ភូតំ វិយ កត្វា រាជានំ សទ្ទហាបេសិ។ **អាយន្តុ**តិ គច្ឆន្តុ។ “មម សាមិម្ហិ វិប្បដិបន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មយិបិ សោ ន លជ្ជិស្សតី”តិ កុជ្ឈិត្វា តស្ស វធំ អាណាបេន្តោ ឯវមាហ។ **កាសាវិយា**តិ ចោរឃាតកា។ តេបិ ផរសុហត្ថា អត្តនោ វិធានេន គច្ឆន្តូតិ វទតិ។ **វរន្តុ** វរំ សីសំ ឧត្តមសីសំ ឆិន្ទិត្វា អាហរន្តុ។

រាជិនោតិ ភិក្ខវេ, រញ្ញោ សន្តិកា ទូតា រញ្ញា បេសិតា វេគេន គន្ត្វា មាតរា អលង្ករិត្វា អត្តនោ អង្កេ និសីទាបិតំ កុមារំ បរិវារេត្វា ឯតទវោចុំ។ **ឥស្សរេនា**តិ រញ្ញា។ **វិតិណ្ណោសី**តិ បរិច្ចត្តោសិ។ **ស រាជបុត្តោ**តិ ភិក្ខវេ, តេសំ វចនំ សុត្វា មរណភយតជ្ជិតោ មាតុ អង្កតោ ឧដ្ឋាយ សោ រាជបុត្តោ ។ **បដិទស្សយេថា**តិ ទស្សេថ។ **តស្សា**តិ ភិក្ខវេ, តេ ទូតា កុមារស្ស តំ វចនំ សុត្វា មារេតុំ អវិសហន្តា គោណំ វិយ នំ រជ្ជុយា បរិកឌ្ឍន្តា នេត្វា រញ្ញោ ទស្សយុំ។ កុមារេ បន នីយមានេ ទាសិគណបរិវុតា សទ្ធី ឱរោធេហិ សុធម្មាបិ ទេវី នាគរាបិ “មយំ និរបរាធំ កុមារំ មារេតុំ ន ទស្សាមា”តិ តេន សទ្ធឹយេវ អគមំសុ។ **អាគច្ឆុ**ន្តិ គុម្ហាកំ អាណាយ មម សន្តិកំ អាគមឹសុ។ **ហន្តុំ មម**ន្តិ មំ មារេតុំ។ **កោ នីធា**តិ កោ នុ ឥធ មម អបរាធោ, យេន មំ ត្វំ មារេសីតិ បុច្ឆិ។

រាជា “ភវត្តំ អតិនីចំ, តវ ទោសោ អតិមហន្តោ”តិ តស្ស ទោសំ កថេន្តោ គាថមាហ –

២១៨. “សាយញ្ច បាតោ ឧទកំ សជាតិ, អគ្គឹ សទា បារិចរតប្បមត្តោ;
តំ តាទិសំ សំយតំ ព្រហ្មចារិំ, កស្មា តុវំ ព្រូសិ គហប្បតី”តិ។

តត្ថ **ឧទកំ សជាតី**តិ ឧទកោរោហណកម្មំ ករោតិ។ **តំ តាទិស**ន្តិ តំ តថារូបំ មម សាមឹ ទិព្ពចក្ខុតាបសំ កស្មា ត្វំ គហបតិវាទេន សមុទាចរសីតិ វទតិ។

តតោ កុមារោ “ទេវ, មយ្ហំ គហបតិញ្ញេវ ‘គហបតី’តិ វទន្តស្ស កោ ទោសោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

២១៩. “តាលា ច មូលា ច ផលា ច ទេវ, បរិគ្គហា វិវិធា សន្តិមស្ស;
តេ រក្ខតិ គោបយតប្បមត្តោ, តស្មា អហំ ព្រូមិ គហប្បតី”តិ។

តត្ថ **មូលា**តិ មូលកាទិមូលានិ។ **ផលា**តិ នានាវិធានិ វល្លិផលានិ។ **តេ រក្ខតិ គោបយតប្បមត្តោ**តិ តេ ឯស តវ កុលូបកតាបសោ បណ្ណិកកម្មំ ករោន្តោ និសីទិត្វា រក្ខតិ, វតឹ កត្វា គោបយតិ អប្បមត្តោ, តេន ការណេន សោ តវ ព្រាហ្មណោ គហបតិ នាម ហោតិ។

ឥតិ នំ អហម្បិ “គហបតី”តិ កថេសឹ។ សចេ ន សទ្ទហសិ, ចតូសុ ទ្វារេសុ បណ្ណិកេ បុច្ឆាបេហីតិ។ រាជា បុច្ឆាបេសិ។ តេ “អាម, មយំ ឥមស្ស ហត្ថតោ បណ្ណញ្ច ផលាផលានិ ច កិណាមា”តិ អាហំសុ។ បណ្ណវត្ថុម្បិ ឧបធារាបេត្វា បច្ចក្ខមកាសិ។ បណ្ណសាលម្បិស្ស បវិសិត្វា កុមារស្ស បុរិសា បណ្ណវិក្កយលទ្ធំ កហាបណមាសកភណ្ឌិកំ នីហរិត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា មហាសត្តស្ស និទ្ទោសភាវំ ញត្វា គាថមាហ –

២២០.“សច្ចំ ខោ ឯតំ វទសិ កុមារ, បរិគ្គហា វិជ្ជា សន្តិមស្ស;
តេ វក្ខតិ គោបយតប្បមត្តោ, ស ព្រាហ្មណោ គហបតិ តេន ហោតី”តិ។

តតោ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “ឯវរូបស្ស ពាលស្ស រញ្ញោ សន្តិកេ វាសតោ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិតុំ វរំ, បរិសមជ្ឈេយេវស្ស ទោសំ អាវិកត្វា អាបុច្ឆិត្វា អជ្ជេវ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ បរិសាយ នមក្ការំ កត្វា គាថមាហ –

២២១.“សុណន្តុ មយ្ហំ បរិសា សមាគតា, សនេគមា ជានបទា ច សព្ពេ;
ពាលាយំ ពាលស្ស វចោ និសម្ម, អហេតុនា ឃាតយតេ មំ ជនិន្ទោ”តិ។

តត្ថ **ពាលាយំ ពាលស្សា**តិ អយំ រាជា សយំ ពាលោ ឥមស្ស ពាលស្ស កូដជដិលស្ស វចនំ សុត្វា អហេតុនាវ មំ ឃាតយតេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា អត្តានំ បព្ពជ្ជាយ អនុជានាបេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២២២.“ទឡ្ហស្មិ មូលេ វិសដេ វិរូឡ្ហេ, ទុន្និក្កយោ វេឡុ បសាខជាតោ;
វន្ទាមិ បាទានិ តវ ជនិន្ទ, អនុជាន មំ បព្ពជិស្សាមិ ទេវា”តិ។

តត្ថ **វិសដេ**តិ វិសាលេ មហន្តេ ជាតេ។ **ទុន្និក្កយោ**តិ ទុន្និក្កឌ្ឍិយោ។

តតោ បរា រញ្ញោ ច បុត្តស្ស ច វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ –

២២៣.“ភុញ្ជស្សុ ភោគេ វិបុលេ កុមារ, សព្ពញ្ច តេ ឥស្សរិយំ ទទាមិ;
អជ្ជេវ ត្វំ កុរូនំ ហោហិ រាជា, មា បព្ពជី បព្ពជ្ជា ហិ ទុក្ខា។

២២៤.“កិន្នូធ ទេវ តវមត្ថិ ភោគា, បុព្ពេវហំ ទេវលោកេ រមិស្សំ;
រូបេហិ សទ្ទេហិ អថោ រសេហិ, គន្ធេហិ ផស្សេហិ មនោរមេហិ។

២២៥.“ភុត្តា ច មេ ភោគា តិទិវស្មឹ ទេវ, បរិវារិតោ អច្ឆរានំ គណេន;
តុវញ្ច ពាលំ បរនេយ្យំ វិទិត្វា, ន តាទិសេ រាជកុលេ វសេយ្យំ។

២២៦.“សចាហំ ពាលោ បរនេយ្យោ អស្មិ, ឯកាបរាធំ ខម បុត្ត មយ្ហំ;
បុនបិ ចេ ឯទិសកំ ភវេយ្យ, យថាមតី សោមនស្ស ករោហី”តិ។

តត្ថ **ទុក្ខា**តិ តាត, បព្ពជ្ជា នាម បរបដិពទ្ធជីវិកត្តា ទុក្ខា, មា បព្ពជិ, រាជា ហោហីតិ តំ យាចិ។ **កិន្នូធ ទេវា**តិ ទេវ, យេ តវ ភោគា, តេសុ កឹ នាម ភុញ្ជិតព្ពំ អត្ថិ។ **បរិវារិតោ**តិ បរិចារិតោ, អយមេវ វា បាឋោ។ តស្ស កិរ ជាតិស្សរញាណំ ឧប្បជ្ជិ, តស្មា ឯវមាហ។ **បរនេយ្យ**ន្តិ អន្ធំ វិយ យដ្ឋិយា បរេន នេតព្ពំ។ **តាទិសេ**តិ តាទិសស្ស រញ្ញោ សន្តិកេ ន បណ្ឌិតេន វសិតព្ពំ, មយា អត្តនោ ញាណពលេន អជ្ជ ជីវិតំ លទ្ធំ, នាហំ តវ សន្តិកេ វសិស្សាមីតិ ញាបេតុំ ឯវមាហ។ **យថាមតី**ន្តិ សចេ បុន មយ្ហំ ឯវរូបោ ទោសោ ហោតិ, អថ ត្វំ យថាអជ្ឈាសយំ ករោហីតិ បុត្តំ ខមាបេសិ។

មហាសត្តោ រាជានំ ឱវទន្តោ អដ្ឋ គាថា អភាសិ –

២២៧.“អនិសម្ម កតំ កម្មំ, អនវត្ថាយ ចិន្តិតំ;
ភេសជ្ជស្សេវ វេភង្គោ, វិបាកោ ហោតិ បាបកោ។

២២៨.“និសម្ម ច កតំ កម្មំ, សម្មាវត្ថាយ ចិន្តិតំ;
ភេសជ្ជស្សេវ សម្បត្តិ, វិបាកោ ហោតិ ភទ្រកោ។

២២៩.“អលសោ គិហី កាមភោគី ន សាធុ, អសញ្ញតោ បព្ពជិតោ ន សាធុ;
រាជា ន សាធុ អនិសម្មការី, យោ បណ្ឌិតោ កោធនោ តំ ន សាធុ។

២៣០.“និសម្ម ខត្តិយោ កយិរា, នានិសម្ម ទិសម្បតិ;
និសម្មការិនោ រាជ, យសោ កិត្តិ ច វឌ្ឍតិ។

២៣១និសម្ម ទណ្ឌំ បណយេយ្យ តស្សរោ, វេគា កតំ តប្បតិ ភូមិបាល;
សម្មាបណីធី ច នរស្ស អត្ថា, អនានុតប្បា តេ ភវន្តិ បច្ឆា។

២៣២“អនានុតប្បានិ ហិ យេ ករោន្តិ, វិភជ្ជ កម្មាយតនានិ លោកេ;
វិញ្ញុប្បសត្ថានិ សុខុទ្រយានិ, ភវន្តិ ពុទ្ធានុមតានិ តានិ។

២៣៣“អាគច្ឆុំ ទោវារិកា ខគ្គពន្ធា, កាសាវិយា ហន្តុ មមំ ជនិន្ទ;
មាតុញ្ច អង្កស្មិមហំ និសិន្នោ, អាកឌ្ឍិតោ សហសា តេហិ ទេវ។

២៣៤“កដុកញ្ហិ សម្ពាធំ សុកិច្ឆំ បត្តោ, មធុរម្បិ យំ ជីវិតំ លទ្ធ រាជ;
កិច្ឆេនហំ អជ្ជ វធា បមុត្តោ, បព្ពជ្ជមេវាភិមនោហមស្មី”តិ។

តត្ថ **អនិសម្មា**តិ អនោលោកេត្វា អនុបធារេត្វា។ **អនវត្ថាយ ចិន្តិត**ន្តិ អនវត្ថបេត្វា អតុលេត្វា អតីរេត្វា ចិន្តិតំ។ **វិបាកោ ហោតិ បាបកោ**តិ តស្ស ហិ យថា នាម ភេសជ្ជស្ស វេភង្គោ វិបត្តិ, ឯវមេវ វិបាកោ ហោតិ បាបកោ។ **អសញ្ញតោ**តិ កាយាទីហិ អសញ្ញតោ ទុស្សីលោ។ **តំ ន សាធូ**តិ តំ តស្ស កោធនំ ន សាធុ។ **នានិសម្មា**តិ អនិសាមេត្វា កិញ្ចិ កម្មំ ន ករេយ្យ។ **បណយេយ្យា**តិ បដ្ឋបេយ្យ បវត្តេយ្យ។ **វេគា**តិ វេគេន សហសា។ **សម្មាបណីធី ចា**តិ យោនិសោ ឋបិតេន ចិត្តេន កតា នរស្ស អត្ថា បច្ឆា អនានុតប្បា ភវន្តីតិ អត្ថោ។ **វិភជ្ជា**តិ “ឥមានិ កាតុំ យុត្តានិ, ឥមានិ អយុត្តានី”តិ ឯវំ បញ្ញាយ វិភជិត្វា។ **កម្មាយតនានី**តិ កម្មានិ។ **ពុទ្ធានុមតានី**តិ បណ្ឌិតេហិ អនុមតានិ អនវជ្ជានិ ហោន្តិ។ **កដុក**ន្តិ ទេវ , កដុកំ សម្ពាធំ សុកិច្ឆំ មរណភយំ បត្តោម្ហិ។ **លទ្ធា**តិ អត្តនោ ញាណពលេន លភិត្វា។ **បព្ពជ្ជមេវាភិមនោហមស្មី**តិ បព្ពជ្ជាភិមុខចិត្តោយេវស្មិ។

ឯវំ មហាសត្តេន ធម្មេ ទេសិតេ រាជា ទេវិំ អាមន្តេត្វា គាថមាហ –

២៣៥“បុត្តោ តវាយំ តរុណោ សុធម្មេ, អនុកម្បកោ សោមនស្សោ កុមារោ;
តំ យាចមានោ ន លភាមិ ស្វជ្ជ, អរហសិ នំ យាចិតវេ តុវម្បី”តិ។

តត្ថ **យាចិតវេ**តិ យាចិតុំ។

សា បព្ពជ្ជាយមេវ ឧយ្យោជេន្តី គាថមាហ –

២៣៦“រមស្សុ ភិក្ខាចរិយាយ បុត្ត, និសម្ម ធម្មេសុ បរិព្ពជស្សុ;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អនិន្ទិតោ ព្រហ្មមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **និសម្មា**តិ បព្ពជន្តោ ច និសាមេត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ បព្ពជ្ជំ បហាយ សម្មាទិដ្ឋិយុត្តំ និយ្យានិកបព្ពជ្ជំ បព្ពជ។

អថ រាជា គាថមាហ –

២៣៧“អច្ឆេររូបំ វត យាទិសញ្ច, ទុក្ខិតំ មំ ទុក្ខាបយសេ សុធម្មេ;
យាចស្សុ បុត្តំ ឥតិ វុច្ចមានា, ភិយ្យោវ ឧស្សាហយសេ កុមារ”ន្តិ។

តត្ថ **យាទិសញ្ចា**តិ យាទិសំ ឥទំ ត្វំ វទេសិ, តំ អច្ឆរិយរូបំ វត។ **ទុក្ខិត**ន្តិ បកតិយាបិ មំ ទុក្ខិតំ ភិយ្យោ ទុក្ខាបយសិ។

បុន ទេវី គាថមាហ –

២៣៨“យេ វិប្បមុត្តា អនវជ្ជភោគិនោ, បរិនិព្ពុតា លោកមិមំ ចរន្តិ;
តមរិយមគ្គំ បដិបជ្ជមានំ, ន ឧស្សហេ វារយិតុំ កុមារ”ន្តិ។

តត្ថ **វិប្បមុត្តា**តិ រាគាទីហិ វិប្បមុត្តា។ **បរិនិព្ពុតា**តិ កិលេសបរិនិព្ពានេន និព្ពុតា។ **តមរិយមគ្គ**ន្តិ តំ តេសំ ពុទ្ធាទីនំ អរិយានំ សន្តកំ មគ្គំ បដិបជ្ជមានំ មម បុត្តំ វារេតុំ ន ឧស្សហាមិ ទេវាតិ។

តស្សា វចនំ សុត្វា រាជា ឱសានគាថមាហ –

២៣៩អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
យេសាយំ សុត្វាន សុភាសិតានិ, អប្បោស្សុក្កា វីតសោកា សុធម្មា”តិ។

តត្ថ **ពហុឋានចិន្តិនោ**តិ ពហុការណចិន្តិនោ។ **យេសាយ**ន្តិ យេសំ អយំ។ សោមនស្សកុមារស្សេវ ហិ សា សុភាសិតំ សុត្វា អប្បោស្សុក្កា ជាតា, រាជាបិ តទេវ សន្ធាយាហ។

មហាសត្តោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា “សចេ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, ខមថា”តិ មហាជនស្ស អញ្ជលឹ កត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ គន្ត្វា មនុស្សេសុ និវត្តេសុ មនុស្សវណ្ណេនាគន្ត្វា ទេវតាហិ សត្ត បព្ពតរាជិយោ អតិក្កមិត្វា ហិមវន្តំ នីតោ វិស្សកម្មុនា និម្មិតាយ បណ្ណសាលាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តំ តត្ថ យាវ សោឡសវស្សកាលា រាជកុលបរិចារិកវេសេន ទេវតាយេវ ឧបដ្ឋហិំសុ។ កូដជដិលម្បិ មហាជនោ បោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ មហាសត្តោ ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបេស មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កុហកោ ទេវទត្តោ អហោសិ, មាតា មហាមាយា, មហារក្ខិតោ សារិបុត្តោ, សោមនស្សកុមារោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សោមនស្សជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៥០៦] ១០. ចម្បេយ្យជាតកវណ្ណនា

កា នុ វិជ្ជុរិវាភាសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “សាធុ វោ កតំ ឧបាសកា ឧបោសថវាសំ វសន្តេហិ, បោរាណកបណ្ឌិតា នាគសម្បត្តឹ បហាយ ឧបោសថវាសំ វសឹសុយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ អង្គរដ្ឋេ អង្គេ ច មគធរដ្ឋេ មគធេ ច រជ្ជំ ការេន្តេ អង្គមគធរដ្ឋានំ អន្តរេ ចម្បា នាម នទី, តត្ថ នាគភវនំ អហោសិ។ ចម្បេយ្យោ នាម នាគរាជា រជ្ជំ ការេសិ។ កទាចិ មគធរាជា អង្គរដ្ឋំ គណ្ហាតិ, កទាចិ អង្គរាជា មគធរដ្ឋំ។ អថេកទិវសំ មគធរាជា អង្គេន សទ្ធឹ យុជ្ឈិត្វា យុទ្ធបរាជិតោ អស្សំ អារុយ្ហ បលាយន្តោ អង្គរញ្ញោ យោធេហិ អនុពទ្ធោ បុណ្ណំ ចម្បានទី បត្វា “បរហត្ថេ មរណតោ នទី បវិសិត្វា មតំ សេយ្យោ”តិ អស្សេនេវ សទ្ធឹ នទី ឱតរិ។ តទា ចម្បេយ្យោ នាគរាជា អន្តោទកេ រតនមណ្ឌបំ និម្មិនិត្វា មហាបរិវារោ មហាបានំ បិវតិ។ អស្សោ រញ្ញា សទ្ធឹ ឧទកេ និមុជ្ជិត្វា នាគរញ្ញោ បុរតោ ឱតរិ។ នាគរាជា អលង្កតបដិយត្តំ រាជានំ ទិស្វា សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា អាសនា ឧដ្ឋាយ “មា ភាយិ, មហារាជា”តិ រាជានំ អត្តនោ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា ឧទកេ និមុគ្គការណំ បុច្ឆិ។ រាជា យថាភូតំ កថេសិ។ អថ នំ “មា ភាយិ, មហារាជ, អហំ តំ ទ្វិន្នំ រដ្ឋានំ សាមិកំ ករិស្សាមី”តិ អស្សាសេត្វា សត្តាហំ មហន្តំ យសំ អនុភវិត្វា សត្តមេ ទិវសេ មគធរាជេន សទ្ធឹ នាគភវនា និក្ខមិ។ មគធរាជា នាគរាជស្សានុភាវេន អង្គរាជានំ គហេត្វា ជីវិតា វោរោបេត្វា ទ្វីសុ រដ្ឋេសុ រជ្ជំ ការេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ រញ្ញោ ច នាគរាជស្ស ច វិស្សាសោ ថិរោ អហោសិ។ រាជា អនុសំវច្ឆរំ ចម្បានទីតីរេ រតនមណ្ឌបំ ការេត្វា មហន្តេន បរិច្ចាគេន នាគរញ្ញោ ពលិកម្មំ ករោតិ។ សោបិ មហន្តេន បរិវារេន នាគភវនា និក្ខមិត្វា ពលិកម្មំ សម្បដិច្ឆតិ។ មហាជនោ នាគរញ្ញោ សម្បត្តឹ ឱលោកេតិ។

តទា ពោធិសត្តោ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តោ រាជបរិសាយ សទ្ធឹ នទីតីរំ គន្ត្វា តំ នាគរាជស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វា លោភំ ឧប្បាទេត្វា តំ បត្ថយមានោ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា ចម្បេយ្យនាគរាជស្ស កាលកិរិយតោ សត្តមេ ទិវសេ ចវិត្វា តស្ស វសនបាសាទេ សិរិគព្ភេ សិរិសយនបិដ្ឋេ និព្ពត្តិ ។ សរីរំ សុមនទាមវណ្ណំ មហន្តំ អហោសិ។ សោ តំ ទិស្វា វិប្បដិសារី ហុត្វា “មយា កតកុសលនិស្សន្ទេន ឆសុ កាមសគ្គេសុ ឥស្សរិយំ កោដ្ឋេ បដិសាមិតំ ធញ្ញំ វិយ អហោសិ។ ស្វាហំ ឥមិស្សា តិរច្ឆានយោនិយា បដិសន្ធឹ គណ្ហឹ, កឹ មេ ជីវិតេនា”តិ មរណាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ អថ នំ សុមនា នាម នាគមាណវិកា ទិស្វា “មហានុភាវោ សត្តោ និព្ពត្តោ ភវិស្សតី”តិ សេសនាគមាណវិកានំ សញ្ញំ អទាសិ, សព្ពា នានាតូរិយហត្ថា អាគន្ត្វា តស្ស ឧបហារំ ករឹសុ។ តស្ស តំ នាគភវនំ សក្កភវនំ វិយ អហោសិ, មរណចិត្តំ បដិប្បស្សម្ភិ, សប្បសរីរំ វិជហិត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ សយនបិដ្ឋេ និសីទិ។ អថស្ស តតោ បដ្ឋាយ យសោ មហា អហោសិ។

សោ តត្ថ នាគរជ្ជំ ការេន្តោ អបរភាគេ វិប្បដិសារី ហុត្វា “កឹ មេ ឥមាយ តិរច្ឆានយោនិយា , ឧបោសថវាសំ វសិត្វា ឥតោ មុច្ចិត្វា មនុស្សបថំ គន្ត្វា សច្ចានិ បដិវិជ្ឈិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តតោ បដ្ឋាយ តស្មិំយេវ បាសាទេ ឧបោសថកម្មំ ករោតិ។ អលង្កតនាគមាណវិកា តស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, យេភុយ្យេនស្ស សីលំ ភិជ្ជតិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ បាសាទា និក្ខមិត្វា ឧយ្យានំ គច្ឆតិ។ តា តត្រាបិ គច្ឆន្តិ,

ឧបោសថោ ភិជ្ជតេវ។ សោ ចិន្តេសិ “មយា ឥតោ នាគភវនា និក្ខមិត្វា មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ឧបោសថវាសំ វសិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ឧបោសថទិវសេសុ នាគភវនា និក្ខមិត្វា ឯកស្ស បច្ចន្តគាមស្ស អវិទូរេ មហាមគ្គសមីបេ វម្មិកមត្ថកេ “មម ចម្មាទីហិ អត្ថិកា គណ្ហន្តុ, មំ កីឡាសប្បំ វា កាតុកាមា ករោន្តូ”តិ សរីរំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា ភោគេ អាភុជិត្វា និបន្នោ ឧបោសថវាសំ វសតិ។ មហាមគ្គេន គច្ឆន្តា ច អាគច្ឆន្តា ច តំ ទិស្វា គន្ធាទីហិ បូជេត្វា បក្កមន្តិ។ បច្ចន្តគាមវាសិនោ គន្ត្វា “មហានុភាវោ នាគរាជា”តិ តស្ស ឧបរិ មណ្ឌបំ ករិត្វា សមន្តា វាលុកំ ឱកិរិត្វា គន្ធាទីហិ បូជយឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សា មហាសត្តេ បសីទិត្វា បូជំ កត្វា បុត្តំ បត្ថេន្តិ, ធីតរំ បត្ថេន្តិ។

មហាសត្តោបិ ឧបោសថកម្មំ ករោន្តោ ចាតុទ្ទសីបន្នរសីសុ វម្មិកមត្ថកេ និបជ្ជិត្វា បាដិបទេ នាគភវនំ គច្ឆតិ។ តស្សេវំ ឧបោសថំ ករោន្តស្ស អទ្ធា វីតិវត្តោ។ ឯកទិវសំ សុមនា អគ្គមហេសី អាហ “ទេវ , ត្វំ មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ឧបោសថំ ឧបវសសិ, មនុស្សលោកោ ច សាសង្កោ សប្បដិភយោ, សចេ តេ ភយំ ឧប្បជ្ជេយ្យ, អថ មយំ យេន និមិត្តេន ជានេយ្យាម, តំ នោ អាចិក្ខាហី”តិ។ អថ នំ មហាសត្តោ មង្គលបោក្ខរណិយា តីរំ នេត្វា “សចេ មំ ភទ្ទេ, កោចិ បហរិត្វា កិលមេស្សតិ, ឥមិស្សា បោក្ខរណិយា ឧទកំ អាវិលំ ភវិស្សតិ, សចេ សុបណ្ណោ គហេស្សតិ, ឧទកំ បក្កុថិស្សតិ, សចេ អហិតុណ្ឌិកោ គណ្ហិស្សតិ, ឧទកំ លោហិតវណ្ណំ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ឯវំ តស្សា តីណិ និមិត្តានិ អាចិក្ខិត្វា ចាតុទ្ទសីឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ នាគភវនា និក្ខមិត្វា តត្ថ គន្ត្វា វម្មិកមត្ថកេ និបជ្ជិ សរីរសោភាយ វម្មិកំ សោភយមានោ។ សរីរញ្ហិស្ស រជតទាមំ វិយ សេតំ អហោសិ មត្ថកោ រត្តកម្ពលគេណ្ឌុកោ វិយ។ ឥមស្មិំ បន ជាតកេ ពោធិសត្តស្ស សរីរំ នង្គលសីសបមាណំ អហោសិ, **ភូរិទត្តជាតកេ** (ជា. ២.២២.៧៨៤ អាទយោ) ឩរុប្បមាណំ, **សង្ខបាលជាតកេ** (ជា. ២.១៧.១៤៣ អាទយោ) ឯកទោណិកនាវបមាណំ។

តទា ឯកោ ពារាណសិវាសី មាណវោ តក្កសិលំ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ អលម្បាយនមន្តំ ឧគ្គណ្ហិត្វា តេន មគ្គេន អត្តនោ គេហំ គច្ឆន្តោ មហាសត្តំ ទិស្វា “ឥមំ សប្បំ គហេត្វា គាមនិគមរាជធានីសុ កីឡាបេន្តោ ធនំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទិព្ពោសធានិ គហេត្វា ទិព្ពមន្តំ បរិវត្តេត្វា តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ ទិព្ពមន្តសុតកាលតោ បដ្ឋាយ មហាសត្តស្ស កណ្ណេសុ អយសលាកបវេសនកាលោ វិយ ជាតោ, មត្ថកោ សិខរេន អភិមត្ថិយមានោ វិយ ជាតោ។ សោ “កោ នុ ខោ ឯសោ”តិ ភោគន្តរតោ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា ឱលោកេន្តោ អហិតុណ្ឌិកំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “មម វិសំ មហន្តំ, សចាហំ កុជ្ឈិត្វា នាសវាតំ វិស្សជ្ជេស្សាមិ, ឯតស្ស សរីរំ ភស្មមុដ្ឋិ វិយ វិប្បកិរិស្សតិ, អថ មេ សីលំ ខណ្ឌំ ភវិស្សតិ, ន ទានិ តំ ឱលោកេស្សាមី”តិ។ សោ អក្ខីនិ និម្មីលេត្វា សីសំ ភោគន្តរេ ឋបេសិ។

អហិតុណ្ឌិកោ ព្រាហ្មណោ ឱសធំ ខាទិត្វា មន្តំ បរិវត្តេត្វា ខេឡំ មហាសត្តស្ស សរីរេ ឱបិ, ឱសធានញ្ច មន្តស្ស ចានុភាវេន ខេឡេន ផុដ្ឋផុដ្ឋដ្ឋានេ ផោដានំ ឧដ្ឋានកាលោ វិយ ជាតោ។ អថ នំ សោ នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា កឌ្ឍិត្វា ទីឃសោ និបជ្ជាបេត្វា អជបទេន ទណ្ឌេន ឧប្បីឡេន្តោ ទុព្ពលំ កត្វា សីសំ ទឡ្ហំ គហេត្វា និប្បីឡិ, មហាសត្តស្ស មុខំ វិវរិ។ អថស្ស មុខេ ខេឡំ ឱបិត្វា ឱសធមន្តំ កត្វា ទន្តេ ភិន្ទិ, មុខំ លោហិតស្ស បូរិ។ មហាសត្តោ អត្តនោ សីលភេទភយេន ឯវរូបំ ទុក្ខំ អធិវាសេន្តោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកនមត្តម្បិ នាករិ។ សោបិ “នាគរាជានំ ទុព្ពលំ ករិស្សាមី”តិ នង្គុដ្ឋតោ បដ្ឋាយស្ស អដ្ឋីនិ ចុណ្ណយមានោ វិយ សកលសរីរំ មទ្ទិត្វា បដ្ដកវេឋនំ នាម វេឋេសិ, តន្តមជ្ជិតំ នាម មជ្ជិ, នង្គុដ្ឋំ គហេត្វា ទុស្សបោថិមំ នាម បោថេសិ។ មហាសត្តស្ស សកលសរីរំ លោហិតមក្ខិតំ អហោសិ។ សោ មហាវេទនំ អធិវាសេសិ។

អថស្ស ទុព្ពលភាវំ ញត្វា វល្លីហិ បេឡំ ករិត្វា តត្ថ នំ បក្ខិបិត្វា បច្ចន្តគាមំ នេត្វា មហាជនមជ្ឈេ កីឡាបេសិ។ នីលាទីសុ វណ្ណេសុ វដ្ដចតុរស្សាទីសុ សណ្ឋានេសុ អណុំថូលាទីសុ បមាណេសុ យំ យំ ព្រាហ្មណោ ឥច្ឆតិ, មហាសត្តោ តំតទេវ កត្វា នច្ចតិ, ផណសតំ ផណសហស្សម្បិ ករោតិយេវ។ មហាជនោ បសីទិត្វា ពហុំ ធនំ អទាសិ។ ឯកទិវសមេវ កហាបណសហស្សញ្ចេវ សហស្សគ្ឃនកេ ច បរិក្ខារេ លភិ។ ព្រាហ្មណោ អាទិតោវ សហស្សំ លភិត្វា “វិស្សជ្ជេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ, តំ បន ធនំ លភិត្វា “បច្ចន្តគាមេយេវ តាវ មេ ឯត្តកំ ធនំ លទ្ធំ, រាជរាជមហាមច្ចានំ សន្តិកេ ពហុំ ធនំ លភិស្សាមី”តិ សកដញ្ច សុខយានកញ្ច គហេត្វា សកដេ បរិក្ខារេ ឋបេត្វា សុខយានកេ និសិន្នោ មហន្តេន បរិវារេន មហាសត្តំ គាមនិគមាទីសុ កីឡាបេន្តោ “ពារាណសិយំ ឧគ្គសេនរញ្ញោ សន្តិកេ កីឡាបេត្វា វិស្សជ្ជេស្សាមី”តិ អគមាសិ។ សោ មណ្ឌូកេ មារេត្វា នាគរញ្ញោ ទេតិ។ នាគរាជា “បុនប្បុនំ ឯស មំ និស្សាយ មារេស្សតី”តិ ន ខាទតិ។ អថស្ស មធុលាជេ អទាសិ។ មហាសត្តោ “សចាហំ ភោជនំ គណ្ហិស្សាមិ, អន្តោបេឡាយ ឯវ មរណំ ភវិស្សតី”តិ តេបិ ន ខាទតិ។ ព្រាហ្មណោ មាសមត្តេន ពារាណសឹ បត្វា ទ្វារគាមេសុ កីឡាបេន្តោ ពហុំ ធនំ លភិ។

រាជាបិ នំ បក្កោសាបេត្វា “អម្ហាកំ កីឡាបេហី”តិ អាហ។ “សាធុ, ទេវ, ស្វេ បន្នរសេ តុម្ហាកំ កីឡាបេស្សាមី”តិ។ រាជា “ស្វេ នាគរាជា រាជង្គណេ នច្ចិស្សតិ, មហាជនោ សន្និបតិត្វា បស្សតូ”តិ ភេរិំ ចរាបេត្វា បុនទិវសេ រាជង្គណំ អលង្ការាបេត្វា ព្រាហ្មណំ បក្កោសាបេសិ។ សោ រតនបេឡាយ មហាសត្តំ នេត្វា វិចិត្តត្ថរេ បេឡំ ឋបេត្វា និសីទិ។ រាជាបិ បាសាទា ឱរុយ្ហ មហាជនបរិវុតោ រាជាសនេ និសីទិ។ ព្រាហ្មណោ មហាសត្តំ នីហរិត្វា នច្ចាបេសិ។ មហាជនោ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ចេលុក្ខេបសហស្សំ បវត្តេតិ។ ពោធិសត្តស្ស ឧបរិ សត្តរតនវស្សំ វស្សតិ។ តស្ស គហិតស្ស មាសោ សម្បូរិ។ ឯត្តកំ កាលំ និរាហារោវ អហោសិ។ សុមនា “អតិចិរាយតិ មេ បិយសាមិកោ, ឥទានិស្ស ឥធ អនាគច្ឆន្តស្ស មាសោ សម្បុណ្ណោ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ គន្ត្វា បោក្ខរណឹ ឱលោកេន្តី លោហិតវណ្ណំ ឧទកំ ទិស្វា “អហិតុណ្ឌិកេន គហិតោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា នាគភវនា និក្ខមិត្វា វម្មិកសន្តិកំ គន្ត្វា មហាសត្តស្ស គហិតដ្ឋានញ្ច កិលមិតដ្ឋានញ្ច ទិស្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា បច្ចន្តគាមំ គន្ត្វា បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តិំ សុត្វា ពារាណសិំ គន្ត្វា រាជង្គណេ បរិសមជ្ឈេ អាកាសេ រោទមានា អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ នច្ចន្តោវ អាកាសំ ឱលោកេត្វា តំ ទិស្វា លជ្ជិតោ បេឡំ បវិសិត្វា និបជ្ជិ។ រាជា តស្ស បេឡំ បវិដ្ឋកាលេ “កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តំ អាកាសេ ឋិតំ ទិស្វា បឋមំ គាថមាហ –

២៤០. “កា នុ វិជ្ជុរិវាភាសិ, ឱសធី វិយ តារកា;
ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពី, ន តំ មញ្ញាមិ មានុសិ”ន្តិ។

តត្ថ **ន តំ មញ្ញាមិ មានុសិ**ន្តិ អហំ តំ មានុសីតិ ន មញ្ញាមិ, តយា ឯកាយ ទេវតាយ គន្ធព្ពិយា វា ភវិតុំ វដ្ដតីតិ វទតិ។

ឥទានិ តេសំ វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ –

២៤១. “នម្ហិ ទេវី ន គន្ធព្ពី, ន មហារាជ មានុសី;
នាគកញ្ញាស្មិ ភទ្ទន្តេ, អត្ថេនម្ហិ ឥធាគតា។

២៤២. “វិព្ភន្តចិត្តា កុបិតិន្ទ្រិយាសិ, នេត្តេហិ តេ វារិគណា សវន្តិ;
កឹ តេ នដ្ឋំ កឹ បន បត្ថយានា, ឥធាគតា នារិ តទិង្ឃ ព្រូហិ។

២៤៣. “យមុគ្គតេជោ ឧរគោតិ ចាហុ, នាគោតិ នំ អាហុ ជនា ជនិន្ទ;
តមគ្គហី បុរិសោ ជីវិកត្ថោ, តំ ពន្ធនា មុញ្ច បតី មមេសោ។

២៤៤. “កថំ ន្វយំ ពលវិរិយូបបន្នោ, ហត្ថត្តមាគច្ឆិ វនិព្ពកស្ស;
អក្ខាហិ មេ នាគកញ្ញេ តមត្ថំ, កថំ វិជានេមុ គហីតនាគំ។

២៤៥. “នគរម្បិ នាគោ ភស្មំ ករេយ្យ, តថា ហិ សោ ពលវិរិយូបបន្នោ;
ធម្មញ្ច នាគោ អបចាយមានោ, តស្មា បរក្កម្ម តបោ ករោតី”តិ។

តត្ថ **អត្ថេនម្ហី**តិ អហំ ឯកំ ការណំ បដិច្ច ឥធាគតា។ **កុបិតិន្ទ្រិយា**តិ កិលន្តិន្ទ្រិយា។ **វារិគណា**តិ អស្សុពិន្ទុឃដា។ **ឧរគោតិ ចាហូ**តិ ឧរគោតិ ចាយំ មហាជនោ កថេសិ។ **តមគ្គហី បុរិសោ**តិ អយំ បុរិសោ តំ នាគរាជានំ ជីវិកត្ថាយ អគ្គហេសិ។ **វនិព្ពកស្សា**តិ ឥមស្ស វនិព្ពកស្ស កថំ នុ ឯស មហានុភាវោ សមានោ ហត្ថត្តំ អាគតោតិ បុច្ឆតិ។ **ធម្មញ្ចា**តិ បញ្ចសីលធម្មំ ឧបោសថវាសធម្មញ្ច គរុំ ករោន្តោ វិហរតិ, តស្មា ឥមិនា បុរិសេន គហិតោបិ “សចាហំ ឥមស្ស ឧបរិ នាសវាតំ វិស្សជ្ជេស្សាមិ, ភស្មមុដ្ឋិ វិយ វិកិរិស្សតិ, ឯវំ មេ សីលំ ភិជ្ជិស្សតី”តិ សីលភេទភយា បរក្កម្ម តំ ទុក្ខំ អធិវាសេត្វា តបោ ករោតិ, វីរិយមេវ ករោតីតិ អាហ។

រាជា “កហំ បនេសោ ឥមិនា គហិតោ”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សា អាចិក្ខន្តី គាថមាហ –

២៤៦. “ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសិញ្ច រាជ, ចតុប្បថេ សម្មតិ នាគរាជា;
តមគ្គហី បុរិសោ ជីវិកត្ថោ, តំ ពន្ធនា មុញ្ច បតី មមេសោ”តិ។

តត្ថ **ចតុប្បថេ**តិ ចតុក្កមគ្គស្ស អាសន្នដ្ឋានេ ឯកស្មឹ វម្មិកេ ចតុរង្គសមន្នាគតំ អធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋហិត្វា ឧបោសថវាសំ វសន្តោ និបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **តំ ពន្ធនា**តិ តំ ឯវំ ធម្មិកំ គុណវន្តំ នាគរាជានំ ឯតស្ស ធនំ ទត្វា បេឡពន្ធនា បមុញ្ច។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុនបិ តំ យាចន្តី ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៤៧សោឡសិត្ថិសហស្សានិ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
វារិគេហសយា នារី, តាបិ តំ សរណំ គតា។

២៤៨“ធម្មេន មោចេហិ អសាហសេន, គាមេន និក្ខេន គវំ សតេន;
ឱស្សដ្ឋកាយោ ឧរគោ ចរាតុ, បុញ្ញត្ថិកោ មុញ្ចតុ ពន្ធនស្មា”តិ។

តត្ថ **សោឡសិត្ថិសហស្សានី**តិ មា ត្វំ ឯស យោ វា សោ វា ទលិទ្ទនាគោតិ មញ្ញិត្ថ។ ឯតស្ស ហិ ឯត្តកា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ឥត្ថិយោវ, សេសា សម្បត្តិ អបរិមាណាតិ ទស្សេតិ។ **វារិគេហសយា**តិ ឧទកបិដ្ឋេ ឧទកគព្ភំ កត្វា តត្ថ សយនសីលា។ **ឱស្សដ្ឋកាយោ**តិ និស្សដ្ឋកាយោ ហុត្វា។ **ចរាតូ**តិ ចរតុ។

អថ នំ រាជា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៤៩“ធម្មេន មោចេមិ អសាហសេន, គាមេន និក្ខេន គវំ សតេន;
ឱស្សដ្ឋកាយោ ឧរគោ ចរាតុ, បុញ្ញត្ថិកោ មុញ្ចតុ ពន្ធនស្មា។

២៥០“ទម្មិ និក្ខសតំ លុទ្ទ, ថូលញ្ច មណិកុណ្ឌលំ;
ចតុស្សទញ្ច បល្លង្កំ, ឧមាបុប្ផសរិន្និភំ។

២៥១“ទ្វេ ច សាទិសិយោ ភរិយា, ឧសភញ្ច គវំ សតំ;
ឱស្សដ្ឋកាយោ ឧរគោ ចរាតុ, បុញ្ញត្ថិកោ មុញ្ចតុ ពន្ធនស្មា”តិ។

តត្ថ **លុទ្ទា**តិ រាជា ឧរគំ មោចេតុំ អហិតុណ្ឌិកំ អាមន្តេត្វា តស្ស ទាតព្ពំ ទេយ្យធម្មំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ គាថា បន ហេដ្ឋា វុត្តត្ថាយេវ។

អថ នំ លុទ្ទោ អាហ –

២៥២“វិនាបិ ទានា តវ វចនំ ជនិន្ទ, មុញ្ចេមុ នំ ឧរគំ ពន្ធនស្មា;
ឱស្សដ្ឋកាយោ ឧរគោ ចរាតុ, បុញ្ញត្ថិកោ មុញ្ចតុ ពន្ធនស្មា”តិ។

តត្ថ **តវ វចន**ន្តិ មហារាជ, វិនាបិ ទានេន តវ វចនមេវ អម្ហាកំ គរុ។ **មុញ្ចេមុ ន**ន្តិ មុញ្ចិស្សាមិ ឯតន្តិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មហាសត្តំ បេឡតោ នីហរិ។ នាគរាជា និក្ខមិត្វា បុប្ផន្តរំ បវិសិត្វា តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មាណវកវណ្ណេន អលង្កតសរីរោ ហុត្វា បថវឹ ភិន្ទន្តោ វិយ និក្ខន្តោ អដ្ឋាសិ។ សុមនា អាកាសតោ ឱតរិត្វា តស្ស សន្តិកេ ឋិតា។ នាគរាជា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ រាជានំ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៥៣“មុត្តោ ចម្បេយ្យកោ នាគោ, រាជានំ ឯតទព្រវិ;
នមោ តេ កាសិរាជត្ថុ, នមោ តេ កាសិវឌ្ឍន;
អញ្ជលឹ តេ បគ្គណ្ហាមិ, បស្សេយ្យំ មេ និវេសនំ។

២៥៤“អទ្ធា ហិ ទុប្បិស្សសមេតមាហុ, យំ មានុសោ វិស្សសេ អមានុសម្ហិ;
សចេ ច មំ យាចសិ ឯតមត្ថំ, ទក្ខេមុ តេ នាគ និវេសនានី”តិ។

តត្ថ **បស្សេយ្យំ មេ និវេសន**ន្តិ មម និវេសនំ ចម្បេយ្យនាគភវនំ រមណីយំ បស្សិតព្ពយុត្តកំ។ តំ តេ អហំ ទស្សេតុកាមោ, តំ សពលវាហនោ ត្វំ អាគន្ត្វា បស្ស, នរិន្ទាតិ វទតិ។ **ទុប្បិស្សស**ន្តិ ទុវិស្សាសនីយំ។ **សចេ ចា**តិ សចេ មំ យាចសិ, បស្សេយ្យាម តេ និវេសនានិ, អបិ ច ខោ បន តំ ន សទ្ទហាមីតិ វទតិ។

អថ នំ សទ្ទហាបេតុំ សបថំ ករោន្តោ មហាសត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៥៥“សចេបិ វាតោ គិរិមាវហេយ្យ, ចន្ទោ ច សុរិយោ ច ឆមា បតេយ្យុំ;
សព្ពា ច នជ្ជោ បដិសោតំ វជេយ្យុំ, ន ត្វេវហំ រាជ មុសា ភណេយ្យំ។

២៥៦“នភំ ផលេយ្យ ឧទធីបិ សុស្សេ, សំវដ្ដយេ ភូតធរា វសុន្ធរា;
សិលុច្ចយោ មេរុ សមូលមុប្បតេ, ន ត្វេវហំ រាជ មុសា ភណេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **សំវដ្ដយេ ភូតធរា វសុន្ធរា**តិ អយំ ភូតធរាតិ ច វសុន្ធរាតិ ច សង្ខំ គតា មហាបថវី កិលញ្ជំ វិយ សំវដ្ដេយ្យ។ **សមូលមុប្បតេ**តិ ឯវំ មហាសិនេរុបព្ពតោ សមូលោ ឧដ្ឋាយ បុរាណបណ្ណំ វិយ អាកាសេ បក្ខន្ទេយ្យ។

សោ មហាសត្តេន ឯវំ វុត្តេបិ អសទ្ទហន្តោ –

២៥៧. "អទ្ធា ហិ ទុព្ពិស្សសមេតមាហុ, យំ មានុសោ វិស្សសេ អមានុសម្ហិ;
សចេ ច មំ យាចសិ ឯតមត្ថំ, ទក្ខេមុ តេ នាគ និវេសនានី"តិ។ –

បុនបិ តមេវ គាថំ វត្វា "ត្វំ មយា កតគុណំ ជានិតុំ អរហសិ, សទ្ទហិតុំ បន យុត្តភាវំ វា អយុត្តភាវំ វា អហំ ជានិស្សាមី"តិ បកាសេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៥៨. "តុម្ហេ ខោត្ថ ឃោរវិសា ឧឡារា, មហាតេជា ខិប្បកោបី ច ហោថ;
មំការណា ពន្ធនស្មា បមុត្តោ, អរហសិ នោ ជានិតុយេ កតានី"តិ។

តត្ថ **ឧឡារា**តិ ឧឡារវិសា។ **ជានិតុយេ**តិ ជានិតុំ។

អថ នំ សទ្ទហាបេតុំ បុន សបថំ ករោន្តោ មហាសត្តោ គាថមាហ –

២៥៩. "សោ បច្ចតំ និរយេ ឃោររូបេ, មា កាយិកំ សាតមលត្ថ កិញ្ចិ;
បេឡាយ ពទ្ធោ មរណំ ឧបេតុ, យោ តាទិសំ កម្មកតំ ន ជានេ"តិ។

តត្ថ **បច្ចត**ន្តិ បច្ចតុ។ **កម្មកត**ន្តិ កតកម្មំ ឯវំ គុណការកំ តុម្ហាទិសំ យោ ន ជានាតិ, សោ ឯវរូបោ ហោតូតិ វទតិ។

អថស្ស រាជា សទ្ទហិត្វា ថុតិំ ករោន្តោ គាថមាហ –

២៦០. "សច្ចប្បដិញ្ញា តវ មេស ហោតុ, អក្កោធនោ ហោហិ អនុបនាហី;
សព្ពញ្ច តេ នាគកុលំ សុបណ្ណា, អគ្គិំវ គិម្ហេសុ វិវជ្ជយន្តូ"តិ។

តត្ថ **តវ មេស ហោតូ**តិ តវ ឯសា បដិញ្ញា សច្ចា ហោតុ។ **អគ្គិំវ គិម្ហេសុ វិវជ្ជយន្តូ**តិ យថា មនុស្សា គិម្ហកាលេ សន្តាបំ អនិច្ឆន្តា ជលមានំ អគ្គិំ វិវជ្ជេន្តិ, ឯវំ វិវជ្ជេន្តុ ទូរតោវ បរិហរន្តុ។

មហាសត្តោបិ រញ្ញោ ថុតិំ ករោន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៦១. "អនុកម្បសី នាគកុលំ ជនិន្ទ, មាតា យថា សុប្បិយំ ឯកបុត្តំ;
អហញ្ច តេ នាគកុលេន សទ្ធិំ, កាហាមិ វេយ្យាវដិកំ ឧឡារ"ន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា នាគភវនំ គន្តុកាមោ សេនំ គមនសជ្ជំ កាតុំ អាណាបេន្តោ គាថមាហ –

២៦២. "យោជេន្តុ វេ រាជរថេ សុចិត្តេ, កម្ពោជកេ អស្សតរេ សុទន្តេ;
នាគេ ច យោជេន្តុ សុវណ្ណកប្បនេ, ទក្ខេមុ នាគស្ស និវេសនានី"តិ។

តត្ថ **កម្ពោជកេ អស្សតរេ សុទន្តេ**តិ សុសិក្ខិតេ កម្ពោជរដ្ឋសម្ភវេ អស្សតរេ យោជេន្តុ។

ឥតរា អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

២៦៣. "ភេរី មុទិង្គា បណវា ច សង្ខា, អវជ្ជយិំសុ ឧគ្គសេនស្ស រញ្ញោ;
បាយាសិ រាជា ពហុ សោភមានោ, បុរក្ខតោ នារិគណស្ស មជ្ឈេ"តិ។

តត្ថ **ពហុ សោភមានោ**តិ ភិក្ខវេ, ពារាណសិរាជា សោឡសហិ នារិសហស្សេហិ បុរក្ខតោ បរិវារិតោ តស្ស នារិគណស្ស មជ្ឈេ ពារាណសិតោ នាគភវនំ គច្ឆន្តោ អតិវិយ សោភមានោ បាយាសិ។

តស្ស នគរា និក្ខន្តកាលេយេវ មហាសត្តោ អត្តនោ អានុភាវេន នាគភវនំ សព្ពរតនមយំ បាការញ្ច ទ្វារដ្ដាលកេ ច ទិស្សមានរូបេ កត្វា នាគភវនគាមិំ មគ្គំ អលង្កតបដិយត្តំ មាបេសិ ។ រាជា សបរិសោ តេន

មគ្គេន នាគភវនំ បវិសិត្វា រមណីយំ ភូមិភាគញ្ច បាសាទេ ច អទ្ទស។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៦៤. “សុវណ្ណចិតកំ ភូមឹ, អទ្ទក្ខិ កាសិវឌ្ឍនោ;
សោវណ្ណមយបាសាទេ, វេឡុរិយផលកត្ថតេ។

២៦៥. “ស រាជា បាវិសិ ព្យម្ហំ, ចម្បេយ្យស្ស និវេសនំ;
អាទិច្ចវណ្ណសន្និភំ, កំសវិជ្ជុបភស្សរំ។

២៦៦. “នានារុក្ខេហិ សញ្ឆន្នំ, នានាគន្ធសមីរិតំ;
សោ បាវេក្ខិ កាសិរាជា, ចម្បេយ្យស្ស និវេសនំ។

២៦៧. “បវិដ្ឋស្មឹ កាសិរញ្ញេ, ចម្បេយ្យស្ស និវេសនំ;
ទិព្ពា តូរិយា បវជ្ជឹសុ, នាគកញ្ញា ច នច្ចិសុំ។

២៦៨. “តំ នាគកញ្ញា ចរិតំ គណេន, អន្វារុហី កាសិរាជា បសន្នោ;
និសីទិ សោវណ្ណមយម្ហិ បីឋេ, សាបស្សយេ ចន្ទនសារលិត្តោ”តិ។

តត្ថ **សុវណ្ណចិតក**ន្តិ សុវណ្ណវាលុកាយ សន្ថតំ។ **ព្យម្ហ**ន្តិ អលង្កតនាគភវនំ។ **ចម្បេយ្យស្សា**តិ នាគភវនំ បវិសិត្វា ចម្បេយ្យនាគរាជស្ស និវេសនំ បាវិសិ។ **កំសវិជ្ជុបភស្សរ**ន្តិ មេឃមុខេ សញ្ចរណសុវណ្ណវិជ្ជុ វិយ ឱភាសមានំ។ **នានាគន្ធសមីរិត**ន្តិ នានាវិធេហិ ទិព្ពគន្ធេហិ អនុសញ្ចរិតំ។ **ចរិតំ គណេនា**តិ តំ និវេសនំ នាគកញ្ញាគណេន ចរិតំ អនុសញ្ចរិតំ។ **ចន្ទនសារលិត្តោ**តិ ទិព្ពសារចន្ទនេន អនុលិត្តោ។

តត្ថ និសិន្នមត្តស្សេវស្ស នានគ្គរសំ ទិព្ពភោជនំ ឧបនាមេសុំ, តថា សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ សេសរាជបរិសាយ ច។ សោ សត្តាហមត្តំ សបរិសោ ទិព្ពន្នបានាទីនិ បរិភុញ្ជិត្វា ទិព្ពេហិ កាមគុណេហិ អភិរមិត្វា សុខសយនេ និសិន្នោ មហាសត្តស្ស យសំ វណ្ណេត្វា “នាគរាជ, ត្វំ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ បហាយ មនុស្សលោកេ វម្មិកមត្ថកេ និបជ្ជិត្វា កស្មា ឧបោសថវាសំ វសី”តិ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៦៩. “សោ តត្ថ ភុត្វា ច អថោ រមិត្វា, ចម្បេយ្យកំ កាសិរាជា អវោច;
វិមានសេដ្ឋានិ ឥមានិ តុយ្ហំ, អាទិច្ចវណ្ណានិ បភស្សរានិ;
នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧០. “តា កម្ពុកាយូរធរា សុវត្ថា, វដ្ដង្គុលី តម្ពតលូបបន្នា;
បគ្គយ្ហ បាយេន្តិ អនោមវណ្ណា, នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ;
កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧១. “នជ្ជោ ច តេមា បុថុលោមមច្ឆា, អាដាសកុន្តាភិរុទា សុតិត្ថា;
នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧២. “កោញ្ចា មយូរា ទិវិយា ច ហំសា, វគ្គុស្សរា កោកិលា សម្បតន្តិ;
នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧៣. “អម្ពា ច សាលា តិលកា ច ជម្ពុយោ, ឧទ្ទាលកា បាដលិយោ ច ផុល្លា;
នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧៤. “ឥមា ច តេ បោក្ខរញ្ញោ សមន្តតោ, ទិព្ពា ច គន្ធា សតតំ បវាយន្តិ;
នេតាទិសំ អត្ថិ មនុស្សលោកេ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

២៧៥. “ន បុត្តហេតុ ន ធនស្ស ហេតុ, ន អាយុនោ ចាបិ ជនិន្ទ ហេតុ;
មនុស្សយោនឹ អភិបត្ថយានោ, តស្មា បរក្កម្ម តបោ ករោមី”តិ។

តត្ថ **តា**តិ សោឡសសហស្សនាគកញ្ញាយោ សន្ធាយាហ។ **កម្ពុកាយូរធរា**តិ សុវណ្ណាភរណធរា។ **វដ្ដង្គុលី**តិ បវាឡង្កុរសទិសវដ្ដង្គុលី។ **តម្ពតលូបបន្នា**តិ អភិរត្តេហិ ហត្ថបាទតលេហិ សមន្នាគតា។ **បាយេន្តី**តិ ទិព្ពបានំ ឧក្ខិបិត្វា តំ បាយេន្តិ។ **បុថុលោមមច្ឆា**តិ បុថុលបត្តេហិ នានាមច្ឆេហិ សមន្នាគតា។ **អាដាសកុន្តាភិរុទា**តិ អាដាសង្ខាតេហិ សកុណេហិ អភិរុទា។ **សុតិត្ថា**តិ សុន្ទរតិត្ថា។ **ទិវិយា ច ហំសា**តិ ទិព្ពហំសា ច។ **សម្បតន្តី**តិ មនុញ្ញរវំ រវន្តា រុក្ខតោ រុក្ខំ សម្បតន្តិ។ **ទិព្ពា ច គន្ធា**តិ តាសុ បោក្ខរណីសុ សតតំ ទិព្ពគន្ធា វាយន្តិ។

អភិបត្ថយានោតិ បត្ថយន្តោ វិចរាមិ។ **តស្មា**តិ តេន ការណេន បរក្កមំ វីរិយំ បគ្គហេត្វា តបោ ករោមិ, ឧបោសថំ ឧបវសាមីតិ។

ឯវំ វុត្តេ រាជា អាហ –

២៧៦. “ត្វំ លោហិតក្ខោ វិហតន្តរំសោ, អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សុ;
សុរោសិតោ លោហិតចន្ទនេន, គន្ធព្ពរាជាវ ទិសា បភាសសិ។

២៧៧. “ទេវិទ្ធិបត្តោសិ មហានុភាវោ, សព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតោ;
បុច្ឆាមិ តំ នាគរាជេតមត្ថំ, សេយ្យោ ឥតោ កេន មនុស្សលោកោ”តិ។

តត្ថ **សុរោសិតោ**តិ សុវិលិត្តោ។

អថស្ស អាចិក្ខន្តោ នាគរាជា អាហ –

២៧៨. “ជនិន្ទ នាញ្ញត្រ មនុស្សលោកា, សុទ្ធីវ សំវិជ្ជតិ សំយមោ វា;
អហញ្ច លទ្ធាន មនុស្សយោនឹ, កាហាមិ ជាតិមរណស្ស អន្ត”ន្តិ។

តត្ថ **សុទ្ធី វា**តិ មហារាជ, អញ្ញត្រ មនុស្សលោកា អមតមហានិព្ពានសង្ខាតា សុទ្ធិ វា សីលសំយមោ វា នត្ថិ។ **អន្ត**ន្តិ មនុស្សយោនឹ លទ្ធា ជាតិមរណស្ស អន្តំ ករិស្សាមីតិ តបោ ករោមីតិ។

តំ សុត្វា រាជា អាហ –

២៧៩. “អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
នារិយោ ច ទិស្វាន តុវញ្ច នាគ, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **នារិយោ ចា**តិ ឥមា តវ នាគកញ្ញាយោ ច តុវញ្ច ទិស្វា ពហូនិ បុញ្ញានិ ករិស្សាមីតិ វទតិ។

អថ នំ នាគរាជា អាហ –

២៨០. “អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
នារិយោ ច ទិស្វាន មមញ្ច រាជ, ករោហិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **ករោហី**តិ ករេយ្យាសិ, មហារាជាតិ។

ឯវំ វុត្តេ ឧគ្គសេនោ គន្តុកាមោ ហុត្វា “នាគរាជ, ចិរំ វសិម្ហ, គមិស្សាមា”តិ អាបុច្ឆិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “តេន ហិ មហារាជ, យាវទិច្ឆកំ ធនំ គណ្ហាហី”តិ ធនំ ទស្សេន្តោ អាហ –

២៨១. “ឥទញ្ច មេ ជាតរូបំ បហូតំ, រាសី សុវណ្ណស្ស ច តាលមត្តា;
ឥតោ ហរិត្វាន សុវណ្ណឃរានិ, ករស្សុ រូបិយបាការំ ករោន្តុ។

២៨២. “មុត្តា ច វាហសហស្សានិ បញ្ច, វេឡុរិយមិស្សានិ ឥតោ ហរិត្វា;
អន្តេបុរេ ភូមិយំ សន្ថរន្តុ, និក្កទ្ទមា ហេហិតិ នីរជា ច។

២៨៣. “ឯតាទិសំ អាវស រាជសេដ្ឋ, វិមានសេដ្ឋំ ពហុ សោភមានំ;
ពារាណសី នគរំ ឥទ្ធំ ផីតំ, រជ្ជញ្ច ការេហិ អនោមបញ្ញា”តិ។

តត្ថ **រាសី**តិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ តាលបមាណា រាសិយោ។ **សុវណ្ណឃរានី**តិ សុវណ្ណគេហានិ។ **និក្កទ្ទមា**តិ ឯវំ តេ អន្តេបុរេ ភូមិ និក្កទ្ទមា ច និរជា ច ភវិស្សតិ។ **ឯតាទិស**ន្តិ ឯវរូបំ សុវណ្ណមយំ រជតបាការំ មុត្តាវេឡុរិយសន្ថតភូមិភាគំ។ **ផីត**ន្តិ ផីតំ ពារាណសិនគរញ្ច អាវស។ **អនោមបញ្ញា**តិ អលាមកបញ្ញា។

រាជា តស្ស កថំ សុត្វា អធិវាសេសិ។ អថ មហាសត្តោ នាគភវនេ ភេរិំ ចរាបេសិ “សព្ពា រាជបរិសា យាវទិច្ឆកំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិកំ ធនំ គណ្ហន្តូ”តិ។ រញ្ញោ ច អនេកេហិ សកដសតេហិ ធនំ បេសេសិ។ រាជា មហន្តេន យសេន នាគភវនា និក្ខមិត្វា ពារាណសិមេវ គតោ។ តតោ បដ្ឋាយ កិរ ជម្ពុទីបតលំ សហិរញ្ញំ ជាតំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ បោរាណកបណ្ឌិតា នាគសម្បត្តឹ បហាយ ឧបោសថវាសំ វសឹសូ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា អហិតុណ្ឌិកោ ទេវទត្តោ អហោសិ, សុមនា រាហុលមាតា, ឧគ្គសេនោ សារិបុត្តោ, ចម្បេយ្យនាគរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចម្បេយ្យជាតកវណ្ណនា ទសមា។

[៥០៧] ១១. មហាបលោភនជាតកវណ្ណនា

ព្រហ្មលោកា ចវិត្វានាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិសុទ្ធសំកិលេសំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។ ឥធ បន សត្ថា “ភិក្ខុ មាតុគាមោ នាមេស វិសុទ្ធសត្តេបិ សំកិលិដ្ឋេ ករោតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយន្តិ **ចូឡបលោភនេ** (ជា. ១.៣.៣៧ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ អតីតវត្ថុ វិត្ថារិតព្ពំ។ តទា បន មហាសត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា កាសិរញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, អនិត្ថិគន្ធកុមារោ នាម អហោសិ។ ឥត្ថីនំ ហត្ថេ ន សណ្ឋាតិ, បុរិសវេសេន នំ ថញ្ញំ បាយេន្តិ, ឈានាគារេ វសតិ, ឥត្ថិយោ ន បស្សតិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

២៨៤. “ព្រហ្មលោកា ចវិត្វាន, ទេវបុត្តោ មហិទ្ធិកោ;
រញ្ញោ បុត្តោ ឧទបាទិ, សព្ពកាមសមិទ្ធិសុ។

២៨៥. “កាមា វា កាមសញ្ញា វា, ព្រហ្មលោកេ ន វិជ្ជតិ;
ស្វាស្សុ តាយេវ សញ្ញាយ, កាមេហិ វិជិគុច្ឆថ។

២៨៦. “តស្ស ចន្តេបុរេ អាសិ, ឈានាគារំ សុមាបិតំ;
សោ តត្ថ បដិសល្លីនោ, ឯកោ រហសិ ឈាយថ។

២៨៧. “ស រាជា បរិទេវេសិ, បុត្តសោកេន អដ្ដិតោ;
ឯកបុត្តោ ចយំ មយ្ហំ, ន ច កាមានិ ភុញ្ជតី”តិ។

តត្ថ **សព្ពកាមសមិទ្ធិសូ**តិ សព្ពកាមានំ សមិទ្ធីសុ សម្បត្តីសុ ឋិតស្ស រញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា ឯកោ ទេវបុត្តោ និព្ពត្តិ។ **ស្វាស្សូ**តិ សោ កុមារោ។ **តាយេវា**តិ តាយ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិតាយ ឈានសញ្ញាយ ឯវ។ **សុមាបិត**ន្តិ បិតរា សុដ្ឋុ មនាបំ កត្វា មាបិតំ។ **រហសិ ឈាយថា**តិ មាតុគាមំ អបស្សន្តោ វសិ។ **បរិទេវេសី**តិ វិលបិ។

បញ្ចមា រញ្ញោ បរិទេវនគាថា –

២៨៨. “កោ នុ ខ្វេត្ថ ឧបាយោ សោ, កោ វា ជានាតិ កិញ្ចនំ;
យោ មេ បុត្តំ បលោភេយ្យ, យថា កាមានិ បត្ថយេ”តិ។

តត្ថ **កោ នុ ខ្វេត្ថ ឧបាយោ**តិ កោ នុ ខោ ឯត្ថ ឯតស្ស កាមានំ ភុញ្ជនឧបាយោ។ “កោ នុ ខោ ឥធុបាយោ សោ”តិបិ បាឋោ, អដ្ឋកថាយំ បន “កោ នុ ខោ ឯតំ ឧបវសិត្វា ឧបលាបនការណំ ជានាតី”តិ វុត្តំ។ **កោ វា ជានាតិ កិញ្ចន**ន្តិ កោ វា ឯតស្ស បលិពោធការណំ ជានាតីតិ អត្ថោ។

តតោ បរំ ទិយឌ្ឍគាថា អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

២៨៩. “អហុ កុមារី តត្ថេវ, វណ្ណរូបសមាហិតា;
កុសលា នច្ចគីតស្ស, វាទិតេ ច បទក្ខិណា។

២៩០. “សា តត្ថ ឧបសង្កម្ម, រាជានំ ឯតទព្រវី”តិ;
តត្ថ **អហូ**តិ ភិក្ខវេ, តត្ថេវ អន្តេបុរេ ចូឡនាដកានំ អន្តរេ ឯកា តរុណកុមារិកា អហោសិ។ **បទក្ខិណា**តិ សុសិក្ខិតា។

“អហំ ខោ នំ បលោភេយ្យំ, សចេ ភត្តា ភវិស្សតី”តិ។ –

ឧបឌ្ឍគាថា កុមារិកាយ វុត្តា។

តត្ថ **សចេ ភត្តា**តិ សចេ ឯស មយ្ហំ បតិ ភវិស្សតីតិ។

២៩១តំ តថាវាទិនី រាជា, កុមារិ ឯតទព្រវិ;
ត្វញ្ញេវ នំ បលោភេហិ, តវ ភត្តា ភវិស្សតីតិ។

តត្ថ **តវ ភត្តា**តិ តវេស បតិ ភវិស្សតិ, ត្វញ្ញេវ តស្ស អគ្គមហេសី ភវិស្សសិ, គច្ឆ នំ បលោភេហិ, កាមរសំ ជានាបេហីតិ។

ឯវំ វត្វា រាជា “ឥមិស្សា កិរ ឱកាសំ ករោន្តូ”តិ កុមារស្ស ឧបដ្ឋាកានំ បេសេសិ។ សា បច្ចូសកាលេ វីណំ អាទាយ គន្ត្វា កុមារស្ស សយនគព្ភស្ស ពហិ អវិទូរេ ឋត្វា អគ្គនខេហិ វីណំ វាទេន្តី មធុរសរេន គាយិត្វា តំ បលោភេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៩២“សា ច អន្តេបុរំ គន្ត្វា, ពហុំ កាមុបសំហិតំ;
ហទយង្គមា បេមនីយា, ចិត្រា គាថា អភាសថ។

២៩៣“តស្សា ច គាយមានាយ, សទ្ទំ សុត្វាន នារិយា;
កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បជ្ជិ, ជនំ សោ បរិបុច្ឆថ។

២៩៤“កស្សេសោ សទ្ទោ កោ វា សោ, ភណតិ ឧច្ចាវចំ ពហុំ;
ហទយង្គមំ បេមនីយំ, អហោ កណ្ណសុខំ មម។

២៩៥“ឯសា ខោ បមទា ទេវ, ខិឌ្ឌា ឯសា អនប្បិកា;
សចេ ត្វំ កាមេ ភុញ្ជេយ្យ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ ឆាទេយ្យុ តំ។

២៩៦“ឥង្ឃ អាគច្ឆតោរេន, អវិទូរម្ហិ គាយតុ;
អស្សមស្ស សមីបម្ហិ, សន្តិកេ មយ្ហ គាយតុ។

២៩៧“តិរោកុដ្ដម្ហិ គាយិត្វា, ឈានាគារម្ហិ បាវិសិ;
ពន្ធិ នំ អនុបុព្ពេន, អារញ្ញមិវ កុញ្ជរំ។

២៩៨“តស្ស កាមរសំ ញត្វា, ឥស្សាធម្មោ អជាយថ;
‘អហមេវ កាមេ ភុញ្ជេយ្យំ, មា អញ្ញោ បុរិសោ អហុ’។

២៩៩“តតោ អសឹ គហេត្វាន, បុរិសេ ហន្តុំ ឧបក្កមិ;
អហមេវេកោ ភុញ្ជិស្សំ, មា អញ្ញោ បុរិសោ សិយា។

៣០០“តតោ ជានបទា សព្ពេ, វិក្កន្ទឹសុ សមាគតា;
បុត្តោ ត្យាយំ មហារាជ, ជនំ ហេឋេត្យទូសកំ។

៣០១“តញ្ច រាជា វិវាហេសិ, សម្ហា រដ្ឋា ច ខត្តិយោ;
យាវតា វិជិតំ មយ្ហំ, ន តេ វត្តព្ព តាវទេ។

៣០២“តតោ សោ ភរិយមាទាយ, សមុទ្ទំ ឧបសង្កមិ;
បណ្ណសាលំ ករិត្វាន, វនមុញ្ឆាយ បាវិសិ។

៣០៣“អថេត្ថ ឥសិ មាគច្ឆិ, សមុទ្ទំ ឧបរូបរិ;
សោ តស្ស គេហំ បាវេក្ខិ, ភត្តកាលេ ឧបដ្ឋិតេ។

៣០៤“តញ្ច ភរិយា បលោភេសិ, បស្ស យាវ សុទារុណំ;
ចុតោ សោ ព្រហ្មចរិយម្ហា, ឥទ្ធិយា បរិហាយថ។

៣០៥“រាជបុត្តោ ច ឧញ្ឆាតោ, វនមូលផលំ ពហុំ;
សាយំ កាជេន អាទាយ, អស្សមំ ឧបសង្កមិ។

៣០៦“ឥសី ច ខត្តិយំ ទិស្វា, សមុទ្ទំ ឧបសង្កមិ;
‘វេហាយសំ គមិស្ស’ន្តិ, សីទតេ សោ មហណ្ណវេ។

៣០៧“ខត្តិយោ ច ឥសឹ ទិស្វា, សីទមានំ មហណ្ណវេ;
តស្សេវ អនុកម្បាយ, ឥមា គាថា អភាសថ។

៣០៨.“អភិជ្ឈមានេ វារិស្មឹ, សយំ អាគម្ម ឥទ្ធិយា;
មិស្សីភាវិត្ថិយា គន្ត្វា, សំសីទសិ មហណ្ណវេ។

៣០៩.“អាវដ្ដនី មហាមាយា, ព្រហ្មចរិយវិកោបនា;
សីទន្តិ នំ វិទិត្វាន, អារកា បរិវជ្ជយេ។

៣១០.“អនលា មុទុសម្ភាសា, ទុប្បូរា តា នទីសមា;
សីទន្តិ នំ វិទិត្វាន, អារកា បរិវជ្ជយេ។

៣១១.“យំ ឯតា ឧបសេវន្តិ, ឆន្ទសា វា ធនេន វា;
ជាតវេទោវ សំ ឋានំ, ខិប្បំ អនុទហន្តិ តំ។

៣១២.“ខត្តិយស្ស វចោ សុត្វា, ឥសិស្ស និព្ពិទា អហុ;
លទ្ធា បោរាណកំ មគ្គំ, គច្ឆតេ សោ វិហាយសំ។

៣១៣.“ខត្តិយោ ច ឥសី ទិស្វា, គច្ឆមានំ វិហាយសំ;
សំវេគំ អលភី ធីរោ, បព្ពជ្ជំ សមរោចយិ។

៣១៤.“តតោ សោ បព្ពជិត្វាន, កាមរាគំ វិរាជយិ;
កាមរាគំ វិរាជេត្វា, ព្រាហ្មលោកូបគោ អហូ”តិ។

តត្ថ **អន្តេបុរន្តិ** កុមារស្ស វសនដ្ឋានំ។ **ពហុន្តិ** ពហុំ នានប្បការំ។ **កាមុបសំហិតន្តិ** កាមនិស្សិតំ គីតំ បវត្តយមានា។ **កាមច្ឆន្ទស្សាតិ** អស្ស អនិត្ថិគន្ធកុមារស្ស កាមច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជិ។ **ជនន្តិ** អត្តនោ សន្តិកាវចរំ បរិចារិកជនំ។ **ឧច្ចាវចន្តិ** ឧគ្គតញ្ច អនុគ្គតញ្ច។ **ភុញ្ជេយ្យាតិ** សចេ ភុញ្ជេយ្យាសិ។ **ឆាទេយ្យុ តន្តិ** ឯតេ កាមា នាម តវ រុច្ចេយ្យុំ។ សោ “បមទា”តិ វចនំ សុត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ ឥតរា បុនទិវសេបិ គាយិ។ ឯវំ កុមារោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា តស្សា អាគមនំ រោចេន្តោ បរិចារិកេ អាមន្តេត្វា **“ឥង្ឃា”**តិ គាថមាហ។

តិរោកុដ្ដម្ហីតិ សយនគព្ភកុដ្ដស្ស ពហិ។ **មា អញ្ញោតិ** អញ្ញោ កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ បុរិសោ នាម មា សិយា។ **ហន្តំ ឧបក្កមីតិ** អន្តរវីថី ឱតរិត្វា មារេតុំ អារភិ។ **វិភន្តីសូតិ** កុមារេន កតិបយេសុ បុរិសេសុ បហតេសុ បុរិសា បលាយិត្វា គេហានិ បវិសីសុ។ សោ បុរិសេ អលភន្តោ ថោកំ វិស្សមិ។ តស្មិំ ខណេ រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា ឧបក្កោសីសុ។ **ជនំ ហេឋេត្យទូសកន្តិ** និរបរាធំ ជនំ ហេឋេតិ, តំ គណ្ហាបេថាតិ វទីសុ។ រាជា ឧបាយេន កុមារំ គណ្ហាបេត្វា “ឥមស្ស កឹ កត្តព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, អញ្ញំ នត្ថិ, ឥមំ បន កុមារំ តាយ កុមារិកាយ សទ្ធឹ រដ្ឋា បព្ពាជេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តេ តថា អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា **“តញ្ចា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិវាហេសីតិ** បព្ពាជេសិ។ **ន តេ វត្ថព្ព តាវទេតិ** យត្តកំ មយ្ហំ វិជិតំ, តត្តកេ តយា ន វត្ថព្ពំ។ **ឧញ្ឆាយាតិ** ផលាផលត្ថាយ។

តស្មិំ បន វនំ បវិដ្ឋេ ឥតរា យំ តត្ថ បចិតព្ពយុត្តកំ អត្ថិ, តំ បចិត្វា តស្សាគមនំ ឱលោកេន្តី បណ្ណសាលទ្វារេ និសីទតិ។ ឯវំ កាលេ គច្ឆន្តេ ឯកទិវសំ អន្តរទីបកវាសី ឯកោ ឥទ្ធិមន្តតាបសោ អស្សមបទតោ និក្ខមិត្វា មណិផលកំ វិយ ឧទកំ មទ្ទមានោវ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តោ បណ្ណសាលាយ ឧបរិភាគំ បត្វា ធូមំ ទិស្វា “ឥមស្មិំ ឋានេ មនុស្សា វសន្តិ មញ្ញេ”តិ បណ្ណសាលទ្វារេ ឱតរិ។ សា តំ ទិស្វា និសីទាបេត្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា ឥត្ថិកុត្តំ ទស្សេត្វា តេន សទ្ធឹ អនាចារំ អចរិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា **“អថេត្ថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥសិមាគច្ឆីតិ** ឥសិ អាគច្ឆិ។ **សមុទ្ទំ ឧបរូបរីតិ** សមុទ្ទស្ស មត្ថកមត្ថកេន។ **បស្ស យាវ សុទារុណន្តិ** បស្សថ, ភិក្ខវេ, តាយ កុមារិកាយ យាវ សុទារុណំ កម្មំ កតន្តិ អត្ថោ។

សាយន្តិ សាយន្ហសមយេ។ **ទិស្វាតិ** តំ វិជហិតុំ អសក្កោន្តោ សកលទិវសំ តត្ថេវ ហុត្វា សាយន្ហសមយេ រាជបុត្តំ អាគតំ ទិស្វា បលាយិតុំ “វេហាយសំ គមិស្ស”ន្តិ ឧប្បតនាការំ ករោន្តោ បតិត្វា មហណ្ណវេ សីទតិ។ **ឥសី ទិស្វាតិ** អនុពន្ធមានោ គន្ត្វា បស្សិត្វា។ **អនុកម្បាយាតិ** សចាយំ ភូមិយា អាគតោ អភវិស្ស, បលាយិត្វា អរញ្ញំ បវិសេយ្យ, អាកាសេន អាគតោ ភវិស្សតិ, តស្មា សមុទ្ទេ បតិតោបិ ឧប្បតនាការមេវ ករោតីតិ អនុកម្បំ ឧប្បាទេត្វា តស្សេវ អនុកម្បាយ អភាសថ។ តាសំ បន គាថានំ អត្ថោ តិកនិបាតេ វុត្តោយេវ។ **និព្ពិទា អហូតិ** កាមេសុ និព្ពេទោ ជាតោ។ **បោរាណកំ មគ្គន្តិ** បុព្ពេ អធិគតំ ឈានវិសេសំ។ **បព្ពជិត្វានាតិ** តំ ឥត្ថឹ មនុស្សាវាសំ នេត្វា និវត្តិត្វា អរញ្ញេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា កាមរាគំ វិរាជយិ, វិរាជេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, មាតុគាមំ បដិច្ច វិសុទ្ធសត្តាបិ សំកិលិស្សន្តី”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អរហត្តំ បត្តោ។ តទា អនិត្ថិគន្ធកុមារោ

អហមេវ អហោសិន្តិ។

មហាបលោភនជាតកវណ្ណនា ឯកាទសមា។

[៥០៨] ១២. បញ្ចបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា

៣១៥-៣៣៦. បញ្ចបណ្ឌិតជាតកំ មហាឧមង្គេ អាវិ ភវិស្សតិ។

បញ្ចបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា ទ្វាទសមា។

[៥០៩] ១៣. ហត្ថិបាលជាតកវណ្ណនា

ចិរស្សំ វត បស្សាមាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ឯសុការី នាម រាជា អហោសិ។ តស្ស បុរោហិតោ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ បិយសហាយោ។ តេ ឧភោបិ អបុត្តកា អហេសុំ។ តេ ឯកទិវសំ សុខសយនេ និសិន្នា មន្តយឹសុ “អម្ហាកំ ឥស្សរិយំ មហន្តំ, បុត្តោ វា ធីតា វា នត្ថិ, កឹ នុ ខោ កត្តព្ព”ន្តិ។ តតោ រាជា បុរោហិតំ អាហ – “សម្ម, សចេ តវ គេហេ បុត្តោ ជាយិស្សតិ, មម រជ្ជស្ស សាមិកោ ភវិស្សតិ, សចេ មម បុត្តោ ជាយិស្សតិ, តវ គេហេ ភោគានំ សាមិកោ ភវិស្សតី”តិ។ ឯវំ ឧភោបិ អញ្ញមញ្ញំ សង្គរិំសុ។

អថេកទិវសំ បុរោហិតោ ភោគគាមំ គន្ត្វា អាគមនកាលេ ទក្ខិណទ្វារេន នគរំ បវិសន្តោ ពហិនគរេ ឯកំ ពហុបុត្តិកំ នាម ទុគ្គតិត្ថឹ បស្សិ។ តស្សា សត្ត បុត្តា សព្ពេវ អរោគា, ឯកោ បចនភាជនកបល្លំ គណ្ហិ, ឯកោ សយនកដសារកំ, ឯកោ បុរតោ គច្ឆតិ, ឯកោ បច្ឆតោ, ឯកោ អង្គុលឹ គណ្ហិ, ឯកោ អង្កេ និសិន្នោ, ឯកោ ខន្ធេ។ អថ នំ បុរោហិតោ បុច្ឆិ “ភទ្ទេ, ឥមេសំ ទារកានំ បិតា កុហិ”ន្តិ? “សាមិ, ឥមេសំ បិតា នាម និពទ្ធោ នត្ថី”តិ។ “ឯវរូបេ សត្ត បុត្តេ កិន្តិ កត្វា អលត្ថា”តិ? សា អញ្ញំ គហណំ អបស្សន្តី នគរទ្វារេ ឋិតំ និគ្រោធរុក្ខំ ទស្សេត្វា “សាមិ ឯតស្មឹ និគ្រោធេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ សន្តិកេ បត្ថេត្វា លភឹ, ឯតាយ មេ បុត្តា ទិន្នា”តិ អាហ។ បុរោហិតោ “តេន ហិ គច្ឆ ត្វ”ន្តិ រថា ឱរុយ្ហ និគ្រោធមូលំ គន្ត្វា សាខាយ គហេត្វា ចាលេត្វា “អម្ភោ ទេវតេ, ត្វំ រញ្ញោ សន្តិកា កឹ នាម ន លភសិ, រាជា តេ អនុសំវច្ឆរំ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ពលិកម្មំ ករោតិ, តស្ស បុត្តំ ន ទេសិ, ឯតាយ ទុគ្គតិត្ថិយា តវ កោ ឧបការោ កតោ, យេនស្សា សត្ត បុត្តេ អទាសិ។ សចេ អម្ហាកំ រញ្ញោ បុត្តំ ន ទេសិ, ឥតោ តំ សត្តមេ ទិវសេ សមូលំ ឆិន្ទាបេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ការេស្សាមី”តិ រុក្ខទេវតំ តជ្ជេត្វា បក្កាមិ។ សោ ឯតេន និយាមេនេវ បុនទិវសេបីតិ បដិបាដិយា ឆ ទិវសេ កថេសិ។ ឆដ្ឋេ បន ទិវសេ សាខាយ គហេត្វា “រុក្ខទេវតេ អជ្ជេករត្តិមត្តកមេវ សេសំ, សចេ មេ រញ្ញោ បុត្តំ ន ទេសិ, ស្វេ តំ និដ្ឋាបេស្សាមី”តិ អាហ។

រុក្ខទេវតា អាវជ្ជេត្វា តំ ការណំ តថតោ ញត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ បុត្តំ អលភន្តោ មម វិមានំ នាសេស្សតិ, កេន នុ ខោ ឧបាយេន តស្ស បុត្តំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ចតុន្នំ មហារាជានំ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ តេ “មយំ តស្ស បុត្តំ ទាតុំ ន សក្ខិស្សាមា”តិ វទឹសុ។ អដ្ឋវីសតិយក្ខសេនាបតីនំ សន្តិកំ អគមាសិ, តេបិ តថេវាហំសុ។ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា កថេសិ។ សោបិ “លភិស្សតិ នុ ខោ រាជា អនុច្ឆវិកេ បុត្តេ, ឧទាហុ នោ”តិ ឧបធារេន្តោ បុញ្ញវន្តេ ចត្តារោ ទេវបុត្តេ បស្សិ។ តេ កិរ បុរិមភវេ ពារាណសិយំ បេសការា ហុត្វា តេន កម្មេន លទ្ធកំ បញ្ចកោដ្ឋាសំ កត្វា ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ បរិភុញ្ជិំសុ. បញ្ចមំ គហេត្វា ឯកតោវ ទានំ អទំសុ។ តេ តតោ ចុតា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិំសុ, តតោ យាមភវនេតិ ឯវំ អនុលោមបដិលោមំ ឆសុ ទេវលោកេសុ សម្បត្តឹ អនុភវន្តា វិចរន្តិ។ តទា បន នេសំ តាវតឹសភវនតោ ចវិត្វា យាមភវនំ គមនវារោ ហោតិ។ សក្កោ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា បក្កោសិត្វា “មារិសា, តុម្ហេហិ មនុស្សលោកំ គន្តុំ វដ្ដតិ, ឯសុការីរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តថា”តិ អាហ។ តេ តស្ស វចនំ សុត្វា “សាធុ ទេវ, គមិស្សាម, ន បនម្ហាកំ រាជកុលេនត្ថោ, បុរោហិតស្ស គេហេ និព្ពត្តិត្វា ទហរកាលេយេវ កាមេ បហាយ បព្ពជិស្សាមា”តិ វទឹសុ។ សក្កោ “សាធូ”តិ តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា អាគន្ត្វា រុក្ខទេវតាយ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សា តុដ្ឋមានសា សក្កំ វន្ទិត្វា អត្តនោ វិមានមេវ គតា។

បុរោហិតោបិ បុនទិវសេ ពលវបុរិសេ សន្និបាតាបេត្វា វាសិផរសុអាទីនិ គាហាបេត្វា រុក្ខមូលំ គន្ត្វា រុក្ខសាខាយ គហេត្វា “អម្ភោ ទេវតេ, អជ្ជ មយ្ហំ តំ យាចន្តស្ស សត្តមោ ទិវសោ, ឥទានិ តេ និដ្ឋានកាលោ”តិ អាហ។ តតោ រុក្ខទេវតា មហន្តេនានុភាវេន ខន្ធវិវរតោ និក្ខមិត្វា មធុរសរេន តំ អាមន្តេត្វា ‘ព្រាហ្មណ, តិដ្ឋតុ ឯកោ បុត្តោ, ចត្តារោ តេ បុត្តេ ទស្សាមី”តិ អាហ។ “មម បុត្តេនត្ថោ នត្ថិ, អម្ហាកំ រញ្ញោ បុត្តំ ទេហី”តិ។ “តុយ្ហំយេវ ទេមី”តិ។ “តេន ហិ មម ទ្វេ, រញ្ញោ ទ្វេ ទេហី”តិ។ “រញ្ញោ ន ទេមិ, ចត្តារោបិ តុយ្ហមេវ ទម្មិ, តយា ច លទ្ធមត្តាវ ភវិស្សន្តិ, អគារេ បន អដ្ឋត្វា ទហរកាលេយេវ បព្ពជិស្សន្តី”តិ។ “ត្វំ មេ កេវលំ បុត្តេ ទេហិ, អបព្ពជន

ការណំ បន អម្ហាកំ ភារោ”តិ។ សា តស្ស បុត្តវរំ ទត្វា អត្តនោ ភវនំ បាវិសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទេវតាយ សក្ការោ មហា អហោសិ។

ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ ចវិត្វា បុរោហិតស្ស ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ “ហត្ថិបាលោ”តិ នាមំ កត្វា អបព្ពជនត្ថាយ ហត្ថិគោបកេ បដិច្ឆាបេសុំ។ សោ តេសំ សន្តិកេ វឌ្ឍតិ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ ទុតិយោ ចវិត្វា អស្សា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, តស្សាបិ ជាតកាលេ “អស្សបាលោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ អស្សគោបកានំ សន្តិកេ វឌ្ឍតិ។ តតិយស្ស ជាតកាលេ “គោបាលោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ គោបាលេហិ សទ្ធឹ វឌ្ឍតិ។ ចតុត្ថស្ស ជាតកាលេ “អជបាលោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ អជបាលេហិ សទ្ធឹ វឌ្ឍតិ។ តេ វុឌ្ឍិមន្វាយ សោភគ្គប្បត្តា អហេសុំ។

អថ នេសំ បព្ពជិតភយេន រញ្ញោ វិជិតា បព្ពជិតេ នីហរិំសុ។ សកលកាសិរដ្ឋេ ឯកបព្ពជិតោបិ នាហោសិ។ តេ កុមារា អតិផរុសា អហេសុំ, យាយ ទិសាយ គច្ឆន្តិ, តាយ អាហរិយមានំ បណ្ណាការំ វិលុម្បន្តិ។ ហត្ថិបាលស្ស សោឡសវស្សកាលេ កាយសម្បត្តិំ ទិស្វា រាជា ច បុរោហិតោ ច “កុមារា មហល្លកា ជាតា, ឆត្តុស្សាបនសមយោ, តេសំ កឹ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ មន្តេត្វា “ឯតេ អភិសិត្តកាលតោ បដ្ឋាយ អតិស្សរា ភវិស្សន្តិ, តតោ តតោ បព្ពជិតា អាគមិស្សន្តិ, តេ ទិស្វា បព្ពជិស្សន្តិ, ឯតេសំ បព្ពជិតកាលេ ជនបទោ ឧល្លោឡោ ភវិស្សតិ, វីមំសិស្សាម តាវ នេ, បច្ឆា អភិសិញ្ចិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា ឧភោបិ ឥសិវេសំ គហេត្វា ភិក្ខំ ចរន្តា ហត្ថិបាលស្ស កុមារស្ស និវេសនទ្វារំ អគមំសុ។ កុមារោ តេ ទិស្វាវ តុដ្ឋោ បសន្នោ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៣៧. “ចិរស្សំ វត បស្សាម, ព្រាហ្មណំ ទេវវណ្ណិនំ;
មហាជដំ ខារិធរំ, បង្កទន្តំ រជស្សិរំ។

៣៣៨. “ចិរស្សំ វត បស្សាម, ឥសឹ ធម្មគុណេ រតំ;
កាសាយវត្ថវសនំ, វាកចីរំ បដិច្ឆទំ។

៣៣៩. “អាសនំ ឧទកំ បជ្ជំ, បដិគណ្ហាតុ នោ ភវំ;
អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាម, អគ្ឃំ កុរុតុ នោ ភវ”ន្តិ។

តត្ថ **ព្រាហ្មណ**ន្តិ ពាហិតបាបព្រាហ្មណំ។ **ទេវវណ្ណិន**ន្តិ សេដ្ឋវណ្ណិនំ ឃោរតបំ បរមតិក្ខិន្ទ្រិយំ បព្ពជិតភាវំ ឧបគតន្តិ អត្ថោ។ **ខារិធរ**ន្តិ ខារិភារធរំ។ **ឥសិ**ន្តិ សីលក្ខន្ធាទយោ បរិយេសិត្វា ឋិតំ។ **ធម្មគុណេ រត**ន្តិ សុចរិតកោដ្ឋាសេ អភិរតំ។ **“អាសន”**ន្តិ ឥទំ តេសំ និសីទនត្ថាយ អាសនំ បញ្ញបេត្វា គន្ធោទកញ្ច បាទព្ភញ្ជនញ្ច ឧបនេត្វា អាហ។ **អគ្ឃេ**តិ ឥមេ សព្ពេបិ អាសនាទយោ អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាម។ **កុរុតុ នោ**តិ ឥមេ នោ អគ្ឃេ ភវំ បដិគ្គណ្ហតូតិ។

ឯវំ សោ តេសុ ឯកេកំ វារេនាហ។ អថ នំ បុរោហិតោ អាហ – “តាត ហត្ថិបាល ត្វំ អម្ហេ ‘កេ ឥមេ’តិ មញ្ញមានោ ឯវំ កថេសី”តិ។ “ហេមវន្តកា ឥសយោ”តិ។ “ន មយំ, តាត, ឥសយោ, ឯស រាជា ឯសុការី, អហំ តេ បិតា បុរោហិតោ”តិ។ “អថ កស្មា ឥសិវេសំ គណ្ហិត្ថា”តិ? “តវ វីមំសនត្ថាយា”តិ។ “មម កឹ វីមំសថា”តិ? “សចេ អម្ហេ ទិស្វា ន បព្ពជិស្សសិ, អថ តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិតុំ អាគតាម្ហា”តិ។ “តាត ន មេ រជ្ជេនត្ថោ, បព្ពជិស្សាមហន្តិ។ អថ នំ បិតា “តាត ហត្ថិបាល, នាយំ កាលោ បព្ពជ្ជាយា”តិ វត្វា យថាជ្ឈាសយំ អនុសាសន្តោ ចតុត្ថគាថមាហ –

៣៤០. “អធិច្ច វេទេ បរិយេស វិត្តំ, បុត្តេ គេហេ តាត បតិដ្ឋបេត្វា;
គន្ធេ រសេ បច្ចនុភុយ្យ សព្ពំ, អរញ្ញំ សាធុ មុនិ សោ បសត្ថោ”តិ។

តត្ថ **អធិច្ចា**តិ សជ្ឈាយិត្វា។ **បុត្តេ**តិ ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា នាដកេ វារេន ឧបដ្ឋាបេត្វា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិត្វា តេ បុត្តេ គេហេ បតិដ្ឋាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **សព្ព**ន្តិ ឯតេ ច គន្ធរសេ សេសញ្ច សព្ពំ វត្ថុកាមំ អនុភវិត្វា។ **អរញ្ញំ សាធុ មុនិ សោ បសត្ថោ**តិ បច្ឆា មហល្លកកាលេ បព្ពជិតស្ស អរញ្ញំ សាធុ លទ្ធកំ ហោតិ។ យោ ឯវរូបេ កាលេ បព្ពជតិ, សោ មុនិ ពុទ្ធាទីហិ អរិយេហិ បសត្ថោតិ វទតិ។

តតោ ហត្ថិបាលោ គាថមាហ –

៣៤១. “វេទា ន សច្ចា ន ច វិត្តលាភោ, ន បុត្តលាភេន ជរំ វិហន្តិ;
គន្ធេ រសេ មុច្ចនមាហុ សន្តោ, សកម្មុនា ហោតិ ផលូបបត្តី”តិ។

តត្ថ **ន សច្ចា**តិ យំ សគ្គញ្ច មគ្គញ្ច វទន្តិ, ន តំ សាធេន្តិ, តុច្ឆា និស្សារា និប្ផលា។ **ន ច វិត្តលាភោ**តិ ធនលាភោបិ បញ្ចសាធារណត្តា សព្ពោ ឯកសភាវោ ន ហោតិ។ **ជរន្តិ** តាត, ជរំ វា ព្យាធិមរណំ វា ន កោចិ បុត្តលាភេន បដិពាហិតុំ សមត្ថោ នាម អត្ថិ។ ទុក្ខមូលា ហេតេ ឧបធយោ។ **គន្ធេ រសេ**តិ គន្ធេ ច រសេ ច សេសេសុ អារម្មណេសុ ច មុច្ចនំ មុត្តិមេវ ពុទ្ធាទយោ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ **សកម្មុនា**តិ អត្តនា កតកម្មេនេវ សត្តានំ ផលូបបត្តិ ផលនិប្ផត្តិ ហោតិ។ កម្មស្សកា ហិ, តាត, សត្តាតិ។

កុមារស្ស វចនំ សុត្វា រាជា គាថមាហ –

៣៤២. "អទ្ធា ហិ សច្ចំ វចនំ តវេតំ, សកម្មុនា ហោតិ ផលូបបត្តិ;
ជិណ្ណា ច មាតាបិតរោ តវីមេ, បស្សេយ្យុំ តំ វស្សសតំ អរោគ"ន្តិ។

តត្ថ **វស្សសតំ អរោគ**ន្តិ ឯតេ វស្សសតំ អរោគំ តំ បស្សេយ្យុំ, ត្វម្បិ វស្សសតំ ជីវន្តោ មាតាបិតរោ បោសស្សូតិ វទតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ "ទេវ, ត្វំ កឹ នាមេតំ វទសី"តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៤៣. "យស្សស្ស សក្ខី មរណេន រាជ, ជរាយ មេត្តី នរវីរសេដ្ឋ;
យោ ចាបិ ជញ្ញា ន មរិស្សំ កទាចិ, បស្សេយ្យុំ តំ វស្សសតំ អរោគំ។

៣៤៤. "យថាបិ នាវំ បុរិសោ ទកម្ហិ, ឯរេតិ ចេ នំ ឧបនេតិ តីរំ;
ឯវម្បិ ព្យាធី សតតំ ជរា ច, ឧបនេតិ មច្ចំ វសមន្តកស្សា"តិ។

តត្ថ **សក្ខី**តិ មិត្តធម្មោ។ **មរណេនា**តិ ទត្តោ មតោ មិត្តោ មតោតិ សម្មតិមរណេន។ **ជរាយា**តិ បាកដជរាយ វា សទ្ធឹ យស្ស មេត្តី ភវេយ្យ, យស្សេតំ មរណញ្ច ជរា ច មិត្តភាវេន នាគច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឯរេតិ ចេ ន**ន្តិ មហារាជ, យថា នាម បុរិសោ នទីតិត្ថេ ឧទកម្ហិ នាវំ ឋបេត្វា បរតីរគាមី ជនំ អារោបេត្វា សចេ អរិត្តេន ឧប្បីឡេន្តោ ផិយេន កឌ្ឍន្តោ ចាលេតិ យន្តេតិ, អថ នំ បរតីរំ នេតិ។ ឯវំ ព្យាធិ ជរា ច និច្ចំ អន្តកស្ស មច្ចុនោ វសំ ឧបនេតិយេវាតិ។

ឯវំ ឥមេសំ សត្តានំ ជីវិតសង្ខារស្ស បរិត្តភាវំ ទស្សេត្វា "មហារាជ, តុម្ហេ តិដ្ឋថ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កថយន្តមេវ មំ ព្យាធិជរាមរណានិ ឧបគច្ឆន្តិ, អប្បមត្តា ហោថា"តិ ឱវាទំ ទត្វា រាជានញ្ច បិតរញ្ច វន្ទិត្វា អត្តនោ បរិចារកេ គហេត្វា ពារាណសិយំ រជ្ជំ បហាយ "បព្ពជិស្សាមី"តិ នគរតោ និក្ខមិ។ "បព្ពជ្ជា នាមេសា សោភនា ភវិស្សតី"តិ ហត្ថិបាលកុមារេន សទ្ធឹ មហាជនោ និក្ខមិ។ យោជនិកា បរិសា អហោសិ។ សោ តាយ បរិសាយ សទ្ធឹ គង្គាយ តីរំ បត្វា គង្គាយ ឧទកំ ឱលោកេត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា ឈានានិ និព្ពត្តេត្វា ចិន្តេសិ "អយំ សមាគមោ មហា ភវិស្សតិ, មម តយោ កនិដ្ឋភាតរោ មាតាបិតរោ រាជា ទេវីតិ សព្ពេ សបរិសា បព្ពជិស្សន្តិ, ពារាណសី សុញ្ញា ភវិស្សតិ, យាវ ឯតេសំ អាគមនា ឥធេវ ភវិស្សាមី"តិ។ សោ តត្ថេវ មហាជនស្ស ឱវាទំ ទេន្តោ និសីទិ។

បុនទិវសេ រាជា ច បុរោហិតោ ច ចិន្តយឹសុ "ហត្ថិបាលកុមារោ តាវ 'រជ្ជំ បហាយ មហាជនំ អាទាយ បព្ពជិស្សាមី'តិ គន្ត្វា គង្គាតីរេ និសិន្នោ, អស្សបាលំ វីមំសិត្វា អភិសិញ្ចិស្សាមា"តិ។ តេ ឥសិវេសេនេវ តស្សបិ គេហទ្វារំ អគមំសុ។ សោបិ តេ ទិស្វា បសន្នមានសោ ឧបសង្កមិត្វា "ចិរស្សំ វត បស្សាមា"តិអាទីនិ វទន្តោ តថេវ បដិបជ្ជិ។ តេបិ តំ តថេវ វត្វា អត្តនោ អាគតការណំ កថយឹសុ។ សោ "មម ភាតិកេ ហត្ថិបាលកុមារេ សន្តេ កថំ បឋមតរំ មយ្ហមេវ សេតច្ឆត្តំ បាបុណាតី"តិ បុច្ឆិត្វា "តាត, ភាតា, តេ 'ន មយ្ហំ រជ្ជេនត្ថោ, បព្ពជិស្សាមី'តិ វត្វា និក្ខន្តោ"តិ វុត្តេ "កហំ បនេសោ ឥទានី"តិ វត្វា "គង្គាតីរេ និសិន្នោ"តិ វុត្តេ "តាត, មម ភាតរា ឆឌ្ឌិតខេឡេន កម្មំ នត្ថិ, ពាលា ហិ បរិត្តកបញ្ញា សត្តា ឯតំ កិលេសំ ជហិតុំ ន សក្កោន្តិ, អហំ បន ជហិស្សាមី"តិ រញ្ញោ ច បិតុ ច ធម្មំ ទេសេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៤៥. "បង្កោ ច កាមា បលិបោ ច កាមា, មនោហរា ទុត្តរា មច្ចុធេយ្យា;
ឯតស្មិំ បង្កេ បលិបេ ព្យសន្នា, ហីនត្តរូបា ន តរន្តិ បារំ។

៣៤៦. "អយំ បុរេ លុទ្ទមកាសិ កម្មំ, ស្វាយំ គហីតោ ន ហិ មោក្ខិតោ មេ;
ឱរុន្ធិយា នំ បរិរក្ខិស្សាមិ, មាយំ បុន លុទ្ទមកាសិ កម្ម"ន្តិ។

តត្ថ **បង្កោ**តិ យោ កោចិ កទ្ទមោ។ **បលិបោ**តិ សុខុមវាលុកមិស្សោ សណ្ហកទ្ទមោ។ តត្ថ កាមា លគ្គាបនវសេន បង្កោ នាម, ឱសីទាបនវសេន បលិបោ នាមាតិ វុត្តា។ **ទុត្តរា**តិ ទុរតិក្កមា។ **មច្ចុធេយ្យា**តិ មច្ចុនោ អធិដ្ឋានា។ ឯតេសុ ហិ លគ្គា ចេវ អនុបវិដ្ឋា ច សត្តា ឧត្តរិតុំ អសក្កោន្តា ទុក្ខក្ខន្ធបរិយាយេ វុត្តប្បការំ ទុក្ខញ្ចេវ មរណញ្ច បាបុណន្តិ។ តេនាហ – “**ឯតស្មឹ បង្កេ បលិបេ ព្យសន្នា ហីនត្តរូបា ន តរន្តិ បារំ**”ន្តិ។ តត្ថ **ព្យសន្នា**តិ សន្នា។ “វិសន្នា”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ **ហីនត្តរូបា**តិ ហីនចិត្តសភាវា។ **ន តរន្តិ បារំ**ន្តិ និព្ពានបារំ គន្តុំ ន សក្កោន្តិ។

អយន្តិ មហារាជ, អយំ មមត្តភាវោ បុព្ពេ អស្សគោបកេហិ សទ្ធិំ វឌ្ឍន្តោ មហាជនស្ស វិលុម្បនវិហេឋនាទិវសេន ពហុំ លុទ្ទំ សាហសិកកម្មំ អកាសិ។ **ស្វាយំ គហីតោ**តិ សោ អយំ តស្ស កម្មស្ស វិបាកោ មយា គហិតោ។ **ន ហិ មោក្ខិតោ មេ**តិ សំសារវដ្ដេ សតិ ន ហិ មោក្ខោ ឥតោ អកុសលផលតោ មម អត្ថិ។ **ឱរុន្ធិយា នំ បរិរក្ខិស្សាមី**តិ ឥទានិ នំ កាយវចីមនោទ្វារានិ បិទហន្តោ ឱរុន្ធិត្វា បរិរក្ខិស្សាមិ។ កឹការណា? **មាយំ បុន លុទ្ទមកាសិ កម្មំ**។ អហញ្ហិ ឥតោ បដ្ឋាយ បាបំ អកត្វា កល្យាណមេវ ករិស្សាមិ។

ឯវំ អស្សបាលកុមារោ ទ្វីហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេត្វា “តិដ្ឋថ តុម្ហេ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ កថេន្តមេវ មំ ព្យាធិជរាមរណានិ ឧបគច្ឆន្តី”តិ ឱវាទំ ទត្វា យោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា និក្ខមិត្វា ហត្ថិបាលកុមារស្សេវ សន្តិកំ គតោ។ សោ តស្ស អាកាសេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា “ភាតិក, អយំ សមាគមោ មហា ភវិស្សតិ, ឥធេវ តាវ ហោមា”តិ អាហ។ ឥតរោបិ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ បុនទិវសេ រាជា ច បុរោហិតោ ច តេនេវុបាយេន គោបាលកុមារស្ស និវេសនំ គន្ត្វា តេនបិ តថេវ បដិនន្ទិត្វា អត្តនោ អាគមនការណំ អាចិក្ខឹសុ។ សោបិ អស្សបាលកុមារោ វិយ បដិក្ខិបិត្វា “អហំ ចិរតោ បដ្ឋាយ បព្ពជិតុកាមោ វនេ នដ្ឋគោណំ វិយ បព្ពជ្ជំ ឧបធារេន្តោ វិចរាមិ, តេន មេ នដ្ឋគោណស្ស បទំ វិយ ភាតិកានំ គតមគ្គោ ទិដ្ឋោ, ស្វាហំ តេនេវ មគ្គេន គមិស្សាមី”តិ វត្វា គាថមាហ –

> **៣៤៧**“គវំវ នដ្ឋំ បុរិសោ យថា វនេ, អន្វេសតី រាជ អបស្សមានោ;
> ឯវំ នដ្ឋោ ឯសុការី មមត្ថោ, សោហំ កថំ ន គវេសេយ្យំ រាជា”តិ។

តត្ថ **ឯសុការី**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **មមត្ថោ**តិ វនេ គោណោ វិយ មម បព្ពជ្ជាសង្ខាតោ អត្ថោ នដ្ឋោ។ **សោហ**ន្តិ សោ អហំ អជ្ជ បព្ពជិតានំ មគ្គំ ទិស្វា កថំ បព្ពជ្ជំ ន គវេសេយ្យំ, មម ភាតិកានំ គតមគ្គមេវ គមិស្សាមិ នរិន្ទាតិ។

អថ នំ “តាត គោបាល, ឯកាហំ ទ្វីហំ អាគមេហិ, អម្ហេ សមស្សាសេត្វា បច្ឆា បព្ពជិស្សសី”តិ វទឹសុ។ សោ “មហារាជ, អជ្ជ កត្តព្ពកម្មំ ‘ស្វេ ករិស្សាមី’តិ ន វត្តព្ពំ, កល្យាណកម្មំ នាម អជ្ជេវ កត្តព្ព”ន្តិ វត្វា ឥតរំ គាថមាហ –

> **៣៤៨**“ហិយ្យោតិ ហិយ្យតិ បោសោ, បរេតិ បរិហាយតិ;
> អនាគតំ នេតមត្ថីតិ ញត្វា, ឧប្បន្នឆន្ទំ កោ បនុទេយ្យ ធីរោ”តិ។

តត្ថ **ហិយ្យោ**តិ ស្វេតិ អត្ថោ។ **បរេ**តិ បុនទិវសេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យោ មហារាជ, អជ្ជ កត្តព្ពំ កម្មំ ‘ស្វេ’តិ, ស្វេ កត្តព្ពំ កម្មំ ‘បរេ’តិ វត្វា ន ករោតិ, សោ តតោ បរិហាយតិ, ន តំ កម្មំ កាតុំ សក្កោតី”តិ។ ឯវំ គោបាលោ **ភទ្ទេករត្តសុត្តំ** (ម. និ. ៣.២៧២ អាទយោ) នាម កថេសិ។ ស្វាយមត្ថោ ភទ្ទេករត្តសុត្តេន កថេតព្ពោ។ **អនាគតំ នេតមត្ថី**តិ យំ អនាគតំ, តំ “នេតំ អត្ថី”តិ ញត្វា ឧប្បន្នំ កុសលច្ឆន្ទំ កោ បណ្ឌិតោ បនុទេយ្យ ហរេយ្យ។

ឯវំ គោបាលកុមារោ ទ្វីហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេត្វា “តិដ្ឋថ តុម្ហេ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ កថេន្តមេវ មំ ព្យាធិជរាមរណានិ ឧបគច្ឆន្តី”តិ យោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា និក្ខមិត្វា ទ្វិន្នំ ភាតិកានំ សន្តិកំ គតោ។ ហត្ថិបាលោ តស្សបិ ធម្មំ ទេសេសិ។ បុនទិវសេ រាជា ច បុរោហិតោ ច តេនេវុបាយេន អជបាលកុមារស្ស និវេសនំ គន្ត្វា តេនបិ តថេវ បដិនន្ទិត្វា អត្តនោ អាគមនការណំ អាចិក្ខិត្វា “ឆត្តំ តេ ឧស្សាបេស្សាមា”តិ វទឹសុ។ កុមារោ អាហ – “មយ្ហំ ភាតិកា កុហិ”ន្តិ? តេ “អម្ហាកំ រជ្ជេនត្ថោ នត្ថី”តិ សេតច្ឆត្តំ បហាយ តិយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា និក្ខមិត្វា គង្គាតីរេ និសិន្នាតិ។ នាហំ មម ភាតិកេហិ ឆឌ្ឌិតខេឡំ សីសេនាទាយ វិចរិស្សាមិ, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមីតិ។ តាត, ត្វំ តាវ ទហរោ , អម្ហាកំ ហត្ថភារោ, វយប្បត្តកាលេ បព្ពជិស្សសីតិ។ អថ នេ កុមារោ “កឹ តុម្ហេ កថេថ, ននុ ឥមេ សត្តា ទហរកាលេបិ មហល្លកកាលេបិ មរន្តិយេវ, ‘អយំ ទហរកាលេ មរិស្សតិ, អយំ មហល្លកកាលេ’តិ កស្សចិ ហត្ថេ វា បាទេ វា និមិត្តំ នត្ថិ, អហំ មម មរណកាលំ ន ជានាមិ, តស្មា ឥទានេវ បព្ពជិស្សាមី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៤៩បស្សាមិ វោហំ ទហរំ កុមារិំ, មត្តូបមំ កេតកបុប្ផនេត្តំ;
អភុត្តភោគេ បឋមេ វយស្មិំ, អាទាយ មច្ចុ វជតេ កុមារិំ។

៣៥០“យុវា សុជាតោ សុមុខោ សុទស្សនោ, សាមោ កុសុម្ភបរិកិណ្ណមស្សុ;
ហិត្វាន កាមេ បដិកច្ច គេហំ, អនុជាន មំ បព្ពជិស្សាមិ ទេវា”តិ។

តត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ, បស្សាមិច្ចេវាតិ អត្ថោ។ **មត្តូបម**ន្តិ ហាសភាសវិលាសេហិ មត្តំ វិយ ចរន្តិំ។ **កេតកបុប្ផនេត្ត**ន្តិ កេតកបុប្ផបត្តំ វិយ បុថុលាយតនេត្តំ។ **អភុត្តភោគេ**តិ ឯវំ ឧត្តមរូបធរំ កុមារិំ បឋមវយេ វត្តមានំ អភុត្តភោគមេវ មាតាបិតូនំ ឧបរិ មហន្តំ សោកំ បាតេត្វា មច្ចុ គហេត្វាវ គច្ឆតិ។ **សុជាតោ**តិ សុសណ្ឋិតោ។ **សុមុខោ**តិ កញ្ចនាទាសបុណ្ណចន្ទសទិសមុខោ។ **សុទស្សនោ**តិ ឧត្តមរូបធារិតាយ សម្បន្នទស្សនោ។ **សាមោ**តិ សុវណ្ណសាមោ។ **កុសុម្ភបរិកិណ្ណមស្សូ**តិ សន្និសិន្នដ្ឋេន សុខុមដ្ឋេន ច តរុណកុសុម្ភកេសរសទិសបរិកិណ្ណមស្សុ។ ឥមិនា ឯវរូបោបិ កុមារោ មច្ចុវសំ គច្ឆតិ។ តថាវិធម្បិ ហិ សិនេរុំ ឧប្បាតេន្តោ វិយ និក្ករុណោ មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ **ហិត្វាន កាមេ បដិកច្ច គេហំ, អនុជាន មំ បព្ពជិស្សាមិ ទេវា**តិ ទេវ, បុត្តទារពន្ធនស្មិញ្ហិ ឧប្បន្នេ តំ ពន្ធនំ ទុច្ឆេទនីយំ ហោតិ, តេនាហំ បុរេតរញ្ញេវ កាមេ ច គេហញ្ច ហិត្វា ឥទានេវ បព្ពជិស្សាមិ, អនុជាន, មន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “តិដ្ឋថ តុម្ហេ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ កថេន្តមេវ មំ ព្យាធិជរាមរណានិ ឧបគច្ឆន្តី”តិ តេ ឧភោបិ វន្ទិត្វា យោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា និក្ខមិត្វា គង្គាតីរមេវ អគមាសិ។ ហត្ថិបាលោ តស្សាបិ អាកាសេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា “សមាគមោ មហា ភវិស្សតី”តិ តត្ថេវ និសីទិ។ បុនទិវសេ បុរោហិតោ បល្លង្កវរមជ្ឈគតោ និសីទិត្វា ចិន្តេសិ “មម បុត្តា បព្ពជិតា, ឥទានាហំ ឯកកោវ មនុស្សខាណុកោ ជាតោម្ហិ, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ ព្រាហ្មណិយា សទ្ធិំ មន្តេន្តោ គាថមាហ –

៣៥១“សាខាហិ រុក្ខោ លភតេ សមញ្ញំ, បហីនសាខំ បន ខាណុមាហុ;
បហីនបុត្តស្ស មមជ្ជ ភោតិ, វាសេដ្ឋិ ភិក្ខាចរិយាយ កាលោ”តិ។

តត្ថ **លភតេ សមញ្ញ**ន្តិ រុក្ខោតិ វោហារំ លភតិ។ **វាសេដ្ឋី**តិ ព្រាហ្មណិំ អាលបតិ។ **ភិក្ខាចរិយាយា**តិ មយ្ហម្បិ បព្ពជ្ជាយ កាលោ, បុត្តានំ សន្តិកមេវ គមិស្សាមីតិ។

សោ ឯវំ វត្វា ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេសិ, សដ្ឋិ ព្រាហ្មណសហស្សានិ សន្និបតឹសុ។ អថ នេ អាហ – “តុម្ហេ កិំ ករិស្សថា”តិ តុម្ហេ បន អាចរិយាតិ។ “អហំ មម បុត្តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “ន តុម្ហាកមេវ និរយោ ឧណ្ហោ, មយម្បិ បព្ពជិស្សាមា”តិ។ សោ អសីតិកោដិធនំ ព្រាហ្មណិយា និយ្យាទេត្វា យោជនិកំ ព្រាហ្មណបរិសំ អាទាយ និក្ខមិត្វា បុត្តានំ សន្តិកញ្ញេវ គតោ។ ហត្ថិបាលោ តាយបិ បរិសាយ អាកាសេ ឋត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ បុនទិវសេ ព្រាហ្មណី ចិន្តេសិ “មម ចត្តារោ បុត្តា សេតច្ឆត្តំ បហាយ ‘បព្ពជិស្សាមា’តិ គតា, ព្រាហ្មណោបិ បុរោហិតដ្ឋានេន សទ្ធិំ អសីតិកោដិធនំ ឆឌ្ឌេត្វា បុត្តានញ្ញេវ សន្តិកំ គតោ, អហមេវ ឯកា កិំ ករិស្សាមិ, បុត្តានំ គតមគ្គេនេវ គមិស្សាមី”តិ។ សា អតីតំ ឧទាហរណំ អាហរន្តី ឧទានគាថមាហ –

៣៥២“អឃស្មិ កោញ្ចាវ យថា ហិមច្ចយេ, កតានិ ជាលានិ បទាលិយ ហំសា;
គច្ឆន្តិ បុត្តា ច បតី ច មយ្ហំ, សាហំ កថំ នានុវជេ បជាន”ន្តិ។

តត្ថ **អឃស្មិ កោញ្ចាវ យថា**តិ យថេវ អាកាសេ កោញ្ចសកុណា អសជ្ជមានា គច្ឆន្តិ។ **ហិមច្ចយេ**តិ វស្សានច្ចយេ។ **កតានិ ជាលានិ បទាលិយ ហំសា**តិ អតីតេ កិរ ឆន្នវុតិសហស្សា សុវណ្ណហំសាវស្សារត្តបហោនកំ សាលិំ កញ្ចនគុហាយំ និក្ខិបិត្វា វស្សភយេន ពហិ អនិក្ខមិត្វា ចតុមាសំ តត្ថ វសន្តិ។ អថ នេសំ ឧណ្ណនាភិ នាម មក្កដកោ គុហាទ្វារេ ជាលំ ពន្ធតិ។ ហំសា ទ្វិន្នំ តរុណហំសានំ ទ្វិគុណំ វដ្ដំ ទេន្តិ។ តេ ថាមសម្បន្នតាយ តំ ជាលំ ឆិន្ទិត្វា បុរតោ គច្ឆន្តិ, សេសា តេសំ គតមគ្គេន គច្ឆន្តិ។ សា តមត្ថំ បកាសេន្តី ឯវមាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថេវ អាកាសេ កោញ្ចសកុណា អសជ្ជមានា គច្ឆន្តិ, តថា ហិមច្ចយេ វស្សានាតិក្កមេ ទ្វេ តរុណហំសា កតានិ ជាលានិ បទាលេត្វា គច្ឆន្តិ, អថ នេសំ គតមគ្គេន ឥតរេ ហំសា។ ឥទានិ បន មម បុត្តា តរុណហំសា ជាលំ វិយ កាមជាលំ ឆិន្ទិត្វា គតា, មយាបិ តេសំ គតមគ្គេន គន្តព្ពន្តិ ឥមិនាធិប្បាយេន **“គច្ឆន្តិ បុត្តា ច បតី ច មយ្ហំ, សាហំ កថំ នានុវជេ បជាន”**ន្តិ អាហ។

ឥតិ សា “កថំ អហំ ឯវំ បជានន្តី ន បព្ពជិស្សាមិ, បព្ពជិស្សាមិ យេវា”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា ព្រាហ្មណិយោ បក្កោសាបេត្វា ឯវមាហ “តុម្ហេ កិំ ករិស្សថា”តិ? “តុម្ហេ បន អយ្យេ”តិ។ “អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “មយម្បិ

បព្ពជិស្សាមា”តិ។ សា តំ វិភវំ ឆឌ្ឌេត្វា យោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា បុត្តានំ សន្តិកមេវ គតា។ ហត្ថិបាលោ តាយបិ បរិសាយ អាកាសេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ បុនទិវសេ រាជា “កុហិំ បុរោហិតោ”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, បុរោហិតោ ច ព្រាហ្មណី ច សព្ពំ ធនំ ឆឌ្ឌេត្វា ទ្វិយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា បុត្តានំ សន្តិកំ គតា”តិ។ រាជា “អសាមិកំ ធនំ អម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ តស្ស គេហតោ ធនំ អាហរាបេសិ។ អថស្ស អគ្គមហេសី “រាជា កិំ ករោតី”តិ បុច្ឆិត្វា “បុរោហិតស្ស គេហតោ ធនំ អាហរាបេតី”តិ វុត្តេ “បុរោហិតោ កុហិំ”ន្តិ វត្វា “សបជាបតិកោ បព្ពជ្ជត្ថាយ និក្ខន្តោ”តិ សុត្វា “អយំ រាជា ព្រាហ្មណេន ច ព្រាហ្មណិយា ច ចតូហិ បុត្តេហិ ច ជហិតំ ឧក្ការំ មោហេន មូឡ្ហោ អត្តនោ ឃរំ អាហរាបេតិ, ឧបមាយ នំ ពោធេស្សាមី”តិ សូនតោ មំសំ អាហរាបេត្វា រាជង្គណេ រាសិំ ការេត្វា ឧជុមគ្គំ វិស្សជ្ជេត្វា ជាលំ បរិក្ខិបាបេសិ។ គិជ្ឈា ទូរតោវ ទិស្វា តស្សត្ថាយ ឱតរិំសុ។ តត្ថ សប្បញ្ញា ជាលំ បសារិតំ ញត្វា អតិភារិកា ហុត្វា “ឧជុកំ ឧប្បតិតុំ ន សក្ខិស្សាមា”តិ អត្តនា ខាទិតមំសំ ឆឌ្ឌេត្វា វមិត្វា ជាលំ អនល្លីយិត្វា ឧជុកមេវ ឧប្បតិត្វា គមិំសុ។ អន្ធពាលា បន តេហិ ឆឌ្ឌិតំ វមិតំ ខាទិត្វា ភារិយា ហុត្វា ឧជុកំ ឧប្បតិតុំ អសក្កោន្តា អាគន្ត្វា ជាលេ ពជ្ឈិំសុ។ អថេកំ គិជ្ឈំ អានេត្វា ទេវិយា ទស្សយិំសុ។ សា តំ អាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “ឯថ តាវ, មហារាជ, រាជង្គណេ ឯកំ កិរិយំ បស្សិស្សាមា”តិ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា “ឥមេ គិជ្ឈេ ឱលោកេហិ មហារាជា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៥៣. “ឯតេ ភុត្វា វមិត្វា ច, បក្កមន្តិ វិហង្គមា;
យេ ច ភុត្វា ន វមិំសុ, តេ មេ ហត្ថត្តមាគតា។

៣៥៤. “អវមី ព្រាហ្មណោ កាមេ, សោ ត្វំ បច្ចាវមិស្សសិ;
វន្តាទោ បុរិសោ រាជ, ន សោ ហោតិ បសំសិយោ”តិ។

តត្ថ **ភុត្វា វមិត្វា ចា**តិ មំសំ ខាទិត្វា វមិត្វា ច។ **បច្ចាវមិស្សសី**តិ បដិភុញ្ជិស្សសិ។ **វន្តាទោ**តិ បរស្ស វមិតខាទកោ។ **ន បសំសិយោ**តិ សោ តណ្ហាវសិកោ ពាលោ ពុទ្ធាទីហិ បណ្ឌិតេហិ បសំសិតព្ពោ ន ហោតិ។

តំ សុត្វា រាជា វិប្បដិសារី អហោសិ, តយោ ភវា អាទិត្តា វិយ ឧបដ្ឋហិំសុ។ សោ “អជ្ជេវ រជ្ជំ បហាយ មម បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ ឧប្បន្នសំវេគោ ទេវិយា ថុតិំ ករោន្តោ គាថមាហ –

៣៥៥. “បង្កេ ច បោសំ បលិបេ ព្យសន្នំ, ពលី យថា ទុព្ពលមុទ្ធរេយ្យ;
ឯវម្បិ មំ ត្វំ ឧទតារិ ភោតិ, បញ្ចាលិ គាថាហិ សុភាសិតាហី”តិ។

តត្ថ **ព្យសន្ន**ន្តិ និមុគ្គំ, “វិសន្ន”ន្តិបិ បាឋោ។ **ឧទ្ធរេយ្យា**តិ កេសេសុ វា ហត្ថេសុ វា គហេត្វា ឧក្ខិបិត្វា ថលេ បតិដ្ឋបេយ្យ។ **ឧទតារី**តិ កាមបង្កតោ ឧត្តារយិ។ “ឧទតាសី”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ “ឧទ្ធដាសី”តិបិ បាឋោ, ឧទ្ធរីតិ អត្ថោ។ **បញ្ចាលី**តិ បញ្ចាលរាជធីតេ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តង្ខណញ្ញេវ បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “តុម្ហេ កិំ ករិស្សថា”តិ តុម្ហេ បន, ទេវាតិ? “អហំ ហត្ថិបាលស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “មយម្បិ បព្ពជិស្សាម, ទេវា”តិ។ រាជា ទ្វាទសយោជនិកេ ពារាណសិនគរេ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា “អត្ថិកា សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេន្តូ”តិ អមច្ចបរិវុតោ តិយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា កុមារស្សេវ សន្តិកំ គតោ។ ហត្ថិបាលោ តស្សាបិ បរិសាយ អាកាសេ និសិន្នោ ធម្មំ ទេសេសិ។ សត្ថា រញ្ញោ បព្ពជិតភាវំ បកាសេន្តោ គាថមាហ –

៣៥៦. “ឥទំ វត្វា មហារាជា, ឯសុការី ទិសម្បតិ;
រដ្ឋំ ហិត្វាន បព្ពជិ, នាគោ ឆេត្វាវ ពន្ធន”ន្តិ។

បុនទិវសេ នគរេ ឱហីនជនោ សន្និបតិត្វា រាជទ្វារំ គន្ត្វា ទេវិយា អារោចេត្វា និវេសនំ បវិសិត្វា ទេវិំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ គាថមាហ។

៣៥៧. “រាជា ច បព្ពជ្ជមរោចយិត្ថ, រដ្ឋំ បហាយ នរវីរសេដ្ឋោ;
តុវម្បិ នោ ហោហិ យថេវ រាជា, អម្ហេហិ គុត្តា អនុសាស រជ្ជ”ន្តិ។

តត្ថ **អនុសាសា**តិ អម្ហេហិ គុត្តា ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេហិ។

សា មហាជនស្ស កថំ សុត្វា សេសគាថា អភាសិ –

៣៥៨រាជា ច បព្ពជ្ជមរោចយិត្ថ, រដ្ឋំ បហាយ នរវីរសេដ្ឋោ;
អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ លោកេ, ហិត្វាន កាមានិ មនោរមានិ។

៣៥៩“រាជា ច បព្ពជ្ជមរោចយិត្ថ, រដ្ឋំ បហាយ នរវីរសេដ្ឋោ;
អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ លោកេ, ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ។

៣៦០“អច្ចេន្តិ កាលា តរយន្តិ រត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្ពំ ជហន្តិ;
អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ លោកេ, ហិត្វាន កាមានិ មនោរមានិ។

៣៦១“អច្ចេន្តិ កាលា តរយន្តិ រត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្ពំ ជហន្តិ;
អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ លោកេ, ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ។

៣៦២“អច្ចេន្តិ កាលា តរយន្តិ រត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្ពំ ជហន្តិ;
អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ លោកេ, សីតិភូតា សព្ពមតិច្ច សង្គ”ន្តិ។

តត្ថ **ឯកា**តិ បុត្តធីតុកិលេសសម្ពាធេហិ មុច្ចិត្វា ឥមស្មឹ លោកេ ឯកិកាវ ចរិស្សាមិ។ **កាមានី**តិ រូបាទយោ កាមគុណេ។ **យតោធិកានី**តិ យេន យេន ឱធិនា ឋិតានិ, តេន តេន ឋិតានេវ ជហិស្សាមិ, ន កិញ្ចិ អាមសិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **អច្ចេន្តិ កាលា**តិ បុព្ពណ្ហាទយោ កាលា អតិក្កមន្តិ។ **តរយន្តី**តិ អតុច្ឆា ហុត្វា អាយុសង្ខារំ ខេបយមានា ខាទយមានា គច្ឆន្តិ។ **វយោគុណា**តិ បឋមវយាទយោ តយោ, មន្ទទសកាទយោ វា ទស កោដ្ឋាសា។ **អនុបុព្ពំ ជហន្តី**តិ ឧបរូបរិកោដ្ឋាសំ អប្បត្វា តត្ថ តត្ថេវ និរុជ្ឈន្តិ។ **សីតិភូតា**តិ ឧណ្ហការកេ ឧណ្ហសភាវេ កិលេសេ បហាយ សីតលា ហុត្វា។ **សព្ពមតិច្ច សង្គ**ន្តិ រាគសង្គាទិកំ សព្ពសង្គំ អតិក្កមិត្វា ឯកា ចរិស្សាមិ, ហត្ថិបាលកុមារស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិស្សាមីតិ។

ឥតិ សា ឥមាហិ គាថាហិ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា អមច្ចភរិយាយោ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ តុម្ហេ បន អយ្យេតិ? “អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “មយម្បិ បព្ពជិស្សាមា”តិ។ សា “សាធូ”តិ រាជនិវេសនេ សុវណ្ណកោដ្ឋាគារាទីនិ វិវរាបេត្វា “អសុកដ្ឋានេ ច អសុកដ្ឋានេ ច មហានិធិ និទហិត”ន្តិ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខាបេត្វា “ទិន្នញ្ញេវ, អត្ថិកា ហរន្តូ”តិ វត្វា សុវណ្ណបដ្ដំ មហាតលេ ថម្ភេ ពន្ធាបេត្វា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា មហាសម្បត្តឹ ឆឌ្ឌេត្វា នគរា និក្ខមិ។ តស្មឹ ខណេ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ “រាជា ច កិរ ទេវី ច រជ្ជំ បហាយ ‘បព្ពជិស្សាមា’តិ និក្ខមន្តិ, មយំ ឥធ កឹ ករិស្សាមា”តិ តតោ តតោ មនុស្សា យថាបូរិតានេវ គេហានិ ឆឌ្ឌេត្វា បុត្តេ ហត្ថេសុ គហេត្វា និក្ខមឹសុ។ សព្ពាបណា បសារិតនិយាមេនេវ ឋិតា, និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ នាម នាហោសិ។ សកលនគរំ តុច្ឆំ អហោសិ, ទេវីបិ តិយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា តត្ថេវ គតា។ ហត្ថិបាលោ តស្សាបិ បរិសាយ អាកាសេ និសិន្នោ ធម្មំ ទេសេត្វា ទ្វាទសយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ បាយាសិ។ “ហត្ថិបាលកុមារោ កិរ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសឹ តុច្ឆំ កត្វា ‘បព្ពជិស្សាមី’តិ មហាជនំ អាទាយ ហិមវន្តំ គច្ឆតិ, កិមង្គំ បន មយ”ន្តិ សកលកាសិរដ្ឋំ សង្ខុភិ។ អបរភាគេ បរិសា តឹសយោជនិកា អហេសុំ, សោ តាយ បរិសាយ សទ្ធឹ ហិមវន្តំ បាវិសិ។

សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ បវត្តឹ ញត្វា “ហត្ថិបាលកុមារោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, សមាគមោ មហា ភវិស្សតិ, វសនដ្ឋានំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ វិស្សកម្មំ អាណាបេសិ “គច្ឆ, អាយាមតោ ឆត្តឹសយោជនំ, វិត្ថារតោ បន្នរសយោជនំ អស្សមំ មាបេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ សម្បាទេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា គង្គាតីរេ រមណីយេ ភូមិភាគេ វុត្តប្បមាណំ អស្សមបទំ មាបេត្វា បណ្ណសាលាសុ កដ្ឋត្ថរណបណ្ណត្ថរណអាសនាទីនិ បញ្ញាបេត្វា សព្ពេ បព្ពជិតបរិក្ខារេ មាបេសិ។ ឯកេកិស្សា បណ្ណសាលាយ ទ្វារេ ឯកេកោ ចង្កមោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានបរិច្ឆិន្នោ កតសុធាបរិកម្មោ អាលម្ពនផលកោ, តេសុ តេសុ ឋានេសុ នានាវណ្ណសុរភិកុសុមសញ្ឆន្នា បុប្ផគច្ឆា, ឯកេកស្ស ចង្កមស្ស កោដិយំ ឯកេកោ ឧទកភរិតោ កូបោ, តស្ស សន្តិកេ ឯកេកោ ផលរុក្ខោ, សោ ឯកោវ សព្ពផលានិ ផលតិ។ ឥទំ សព្ពំ ទេវតានុភាវេន អហោសិ។ វិស្សកម្មោ អស្សមបទំ មាបេត្វា បណ្ណសាលាសុ បព្ពជិតបរិក្ខារេ ឋបេត្វា “យេ កេចិ បព្ពជិតុកាមា ឥមេ បរិក្ខារេ គណ្ហន្តូ”តិ ជាតិហិង្គុលកេន ភិត្តិយា អក្ខរានិ លិខិត្វា អត្តនោ អានុភាវេន ភេរវសទ្ទេ មិគបក្ខី ទុទ្ទសិកេ អមនុស្សេ ច បដិក្កមាបេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

ហត្ថិបាលកុមារោ ឯកបទិកមគ្គេន សក្កទត្តិយំ អស្សមំ បវិសិត្វា អក្ខរានិ ទិស្វា “សក្កេន មម មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តភាវោ ញាតោ ភវិស្សតី”តិ ទ្វារំ វិវរិត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជលិង្គំ គហេត្វា និក្ខមិត្វា ចង្កមំ ឱតរិត្វា កតិបយេ វារេ អបរាបរំ ចង្កមិត្វា សេសជនកាយំ បព្ពាជេត្វា អស្សមបទំ វិចារេន្តោ តរុណបុត្តានំ ឥត្ថីនំ មជ្ឈដ្ឋានេ បណ្ណសាលំ អទាសិ។ តតោ អនន្តរំ មហល្លកិត្ថីនំ, តតោ អនន្តរំ មជ្ឈិមិត្ថីនំ, សមន្តា បរិក្ខិបិត្វា បន បុរិសានំ អទាសិ ។ អថេកោ រាជា “ពារាណសិយំ កិរ រាជា នត្ថី”តិ អាគន្ត្វា

អលង្កតបដិយត្តំ នគរំ ឱលោកេត្វា រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ តត្ថ តត្ថ រតនរាសី ទិស្វា “ឯវរូបំ នគរំ បហាយ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ បព្ពជ្ជា នាមេសា ឧឡារា ភវិស្សតី”តិ សុរាសោណ្ឌេ មគ្គំ បុច្ឆិត្វា ហត្ថិបាលស្ស សន្តិកំ បាយាសិ។ ហត្ថិបាលោ តស្ស វនន្តរំ អាគតភាវំ ញត្វា បដិមគ្គំ គន្ត្វា អាកាសេ និសិន្នោ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេត្វា អស្សមបទំ នេត្វា សព្ពបរិសំ បព្ពាជេសិ។ ឯតេនុបាយេន អញ្ញេបិ ឆ រាជានោ បព្ពជឹសុ។ សត្ត រាជានោ ភោគេ ឆឌ្ឌយឹសុ, ឆត្តឹសយោជនិកោ អស្សមោ និរន្តរោ បរិបូរិ។ យោ កាមវិតក្កាទីសុ អញ្ញតរំ វិតក្កេតិ, មហាបុរិសោ តស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា ព្រហ្មវិហារភាវនញ្ចេវ កសិណភាវនញ្ច អាចិក្ខតិ។ តេ យេភុយ្យេន ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា តីសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តតិយកោដ្ឋាសំ តិធា កត្វា ឯកោ កោដ្ឋាសោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ, ឯកោ ឆសុ កាមសគ្គេសុ, ឯកោ ឥសីនំ បារិចរិយំ កត្វា មនុស្សលោកេ តីសុ កុលសម្បត្តីសុ និព្ពត្តិ។ ឯវំ ហត្ថិបាលស្ស សាសនំ អបគតនិរយតិរច្ឆានយោនិបេត្តិវិសយាសុរកាយំ អហោសិ។

តស្មិំ តម្ពបណ្ណិទីបេ បថវិចាលកធម្មគុត្តត្ថេរោ, កដកន្ទការវាសី ផុស្សទេវត្ថេរោ, ឧបរិមណ្ឌលវាសី មហាសង្ឃរក្ខិតត្ថេរោ, មលយមហាទេវត្ថេរោ, អភយគិរិវាសី មហាទេវត្ថេរោ, គាមន្តបព្ភារវាសី មហាសិវត្ថេរោ, កាឡវល្លិមណ្ឌបវាសី មហានាគត្ថេរោ កុទ្ទាលសមាគមេ មូគបក្ខសមាគមេ ចូឡសុតសោមសមាគមេ អយោឃរបណ្ឌិតសមាគមេ ហត្ថិបាលសមាគមេ ច សព្ពបច្ឆា និក្ខន្តបុរិសា អហេសុំ។ តេនេវាហ ភគវា –

“អភិត្ថរេថ កល្យាណេ, បាបា ចិត្តំ និវារយេ;
ទន្ធញ្ហិ ករោតោ បុញ្ញំ, បាបស្មិំ រមតេ មនោ”តិ។ (ធ. ប. ១១៦);

តស្មា កល្យាណំ តុរិតតុរិតេនេវ កាតព្ពន្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ឯសុការី រាជា សុទ្ធោទនមហារាជា អហោសិ, ទេវី មហាមាយា, បុរោហិតោ កស្សបោ, ព្រាហ្មណី ភទ្ទកាបិលានី, អជបាលោ អនុរុទ្ធោ, គោបាលោ មោគ្គល្លានោ, អស្សបាលោ សារិបុត្តោ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, ហត្ថិបាលោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ហត្ថិបាលជាតកវណ្ណនា តេរសមា។

[៥១០] ១៤. អយោឃរជាតកវណ្ណនា

យមេករត្តិំ បឋមន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាភិនិក្ខមនញ្ញេវ អារព្ភ កថេសិ។ តទាបិ ហិ សោ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសី គព្ភំ បដិលភិត្វា លទ្ធគព្ភបរិហារា បរិណតគព្ភា បច្ចូសសមនន្តរេ បុត្តំ វិជាយិ។ តស្សា បុរិមត្តភាវេ ឯកា សបត្តិកា “តវ ជាតំ ជាតំ បជំ ខាទិតុំ លភិស្សាមី”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សា កិរ សយំ វញ្ឈា ហុត្វា បុត្តមាតុកោធេន តំ បត្ថនំ កត្វា យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តិ។ ឥតរា រញ្ញោ អគ្គមហេសី ហុត្វា ឥមំ បុត្តំ វិជាយិ។ សា យក្ខិនី តទា ឱកាសំ លភិត្វា ទេវិយា បស្សន្តិយាវ ពីភច្ឆរូបា ហុត្វា អាគន្ត្វា តំ ទារកំ គហេត្វា បលាយិ។ ទេវី “យក្ខិនី មេ បុត្តំ គហេត្វា បលាយី”តិ មហាសទ្ទេន វិរវិ។ ឥតរាបិ ទារកំ មូលកន្ទំ វិយ មុរុំ មុរុំ ករោន្តី ខាទិត្វា ទេវិយា ហត្ថវិការាទីហិ ភេរវំ បកាសេត្វា តជ្ជេត្វា បក្កាមិ។ រាជា តំ វចនំ សុត្វា “កឹ សក្កា យក្ខិនិយា កាតុ”ន្តិ តុណ្ហី អហោសិ។ បុន ទេវិយា វិជាយនកាលេ ទឡ្ហំ អារក្ខមកាសិ។ ទេវី បុត្តំ បុន វិជាយិ។ យក្ខិនី អាគន្ត្វា តម្បិ ខាទិត្វា គតា។ តតិយវារេ តស្សា កុច្ឆិយំ មហាសត្តោ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ រាជា មហាជនំ សន្និបាតេត្វា “ទេវិយា ជាតំ ជាតំ បជំ ឯកា យក្ខិនី ខាទតិ , កឹ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថេកោ “យក្ខា នាម តាលបណ្ណស្ស ភាយន្តិ, ទេវិយា ហត្ថបាទេសុ តាលបណ្ណំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ អថេកោ “អយោឃរស្ស ភាយន្តិ, អយោឃរំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ រាជា “សាធូ”តិ អត្តនោ វិជិតេ កម្មារេ សន្និបាតេត្វា “អយោឃរំ ករោថា”តិ អាណាបេត្វា អាយុត្តកេ អទាសិ។ អន្តោនគរេយេវ រមណីយេ ភូមិភាគេ គេហំ បដ្ឋបេសុំ, ថម្ភេ អាទឹ កត្វា សព្ពគេហសម្ភារា អយោមយាវ អហេសុំ, នវហិ មាសេហិ អយោមយំ មហន្តំ ចតុរស្សសាលំ និដ្ឋានំ អគមាសិ។ តំ និច្ចំ បជ្ជលិតបទីបមេវ ហោតិ។

រាជា ទេវិយា គព្ភបរិបាកំ ញត្វា អយោឃរំ អលង្ការាបេត្វា តំ អាទាយ អយោឃរំ បាវិសិ។ សា តត្ថ ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណសម្បន្នំ បុត្តំ វិជាយិ, “អយោឃរកុមារោ”ត្វេវស្ស នាមំ ករិំសុ។ តំ ធាតីនំ ទត្វា មហន្តំ អារក្ខំ សំវិទហិត្វា រាជា ទេវី អាទាយ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា អលង្កតបាសាទតលមេវ អភិរុហិ។ យក្ខិនីបិ ឧទកវារំ គន្ត្វា វេស្សវណស្ស ឧទកំ វហន្តី ជីវិតក្ខយំ បត្តា។ មហាសត្តោ អយោឃរេយេវ វឌ្ឍិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ តត្ថេវ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិ។ រាជា “កោ មេ បុត្តស្ស វយប្បទេសោ”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិត្វា “សោឡសវស្សោ, ទេវ, សូរោ ថាមសម្បន្នោ

យក្ខសហស្សម្បិ បដិពាហិតុំ សមត្ថោ”តិ សុត្វា “រជ្ជមស្ស ទស្សាមិ, សកលនគរំ អលង្ករិត្វា អយោយរតោ តំ នីហរិត្វា អានេថា”តិ អាហ។ អមច្ចា “សាធុ, ទេវា”តិ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសិំ អលង្ករិត្វា សព្ពាលង្ការវិភូសិតំ មង្គលវារណំ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា កុមារំ អលង្ការាបេត្វា ហត្ថិក្ខន្ធេ និសីទាបេត្វា “ទេវ, កុលសន្តកំ អលង្កតនគរំ បទក្ខិណំ កត្វា បិតរំ កាសិរាជានំ វន្ទថ, អជ្ជេវ សេតច្ឆត្តំ លភិស្សថា”តិ អាហំសុ។

មហាសត្តោ នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ អារាមរាមណេយ្យកវនបោក្ខរណិភូមិរាមណេយ្យកបាសាទរាមណេយ្យកាទីនិ ទិស្វា ចិន្តេសិ “មម បិតា មំ ឯត្តកំ កាលំ ពន្ធនាគារេ វសាបេសិ។ ឯវរូបំ អលង្កតនគរំ ទដ្ឋុំ នាទាសិ, កោ នុ ខោ មយ្ហំ ទោសោ”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ “ទេវ, នត្ថិ តុម្ហាកំ ទោសោ, តុម្ហាកំ បន ទ្វេភាតិកេ ឯកា យក្ខិនី ខាទិ, តេន វោ បិតា អយោឃរេ វសាបេសិ, អយោឃរេន ជីវិតំ តុម្ហាកំ លទ្ធ”ន្តិ។ សោ តេសំ វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ “អហំ ទស មាសេ លោហកុម្ភិនិរយេ វិយ ច គូថនិរយេ វិយ ច មាតុកុច្ឆិម្ហិ វសិត្វា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ សោឡស វស្សានិ ឯតស្មិំ ពន្ធនាគារេ វសិំ, ពហិ ឱលោកេតុម្បិ ន លភិំ, ឧស្សទនិរយេ ខិត្តោ វិយ អហោសិំ, យក្ខិនិយា ហត្ថតោ មុត្តោបិ បនាហំ នេវ អជរោ, ន អមរោ ហោមិ, កិំ មេ រជ្ជេន, រជ្ជេ ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ ទុន្និក្ខមនំ ហោតិ, អជ្ជេវ មម បិតរំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា រាជកុលំ បវិសិត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។

រាជា តស្ស សរីរសោភំ ឱលោកេត្វា ពលវសិនេហេន អមច្ចេ ឱលោកេសិ។ តេ “កិំ ករោម, ទេវា”តិ វទិំសុ។ បុត្តំ មេ រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា តីហិ សង្ខេហិ អភិសិញ្ចិត្វា កញ្ចនមាលំ សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេថាតិ។ មហាសត្តោ បិតរំ វន្ទិត្វា “ន មយ្ហំ រជ្ជេនត្ថោ, អហំ បព្ពជិស្សាមិ, បព្ពជ្ជំ មេ អនុជានាថា”តិ អាហ។ តាត រជ្ជំ បដិក្ខិបិត្វា កិំ ការណា បព្ពជិស្សសីតិ។ “ទេវ អហំ មាតុកុច្ឆិម្ហិ ទស មាសេ គូថនិរយេ វិយ វសិត្វា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តោ យក្ខិនិភយេន សោឡស វស្សានិ ពន្ធនាគារេ វសន្តោ ពហិ ឱលោកេតុម្បិ ន អលភិំ, ឧស្សទនិរយេ ខិត្តោ វិយ អហោសិំ, យក្ខិនិយា ហត្ថតោ មុត្តោម្ហីតិបិ អជរោ អមរោ ន ហោមិ។ មច្ចុ នាមេស ន សក្កា កេនចិ ជិនិតុំ, ភវេ ឧក្កណ្ឋិតោម្ហិ, យាវ មេ ព្យាធិជរាមរណានិ នាគច្ឆន្តិ, តាវទេវ បព្ពជិត្វា ធម្មំ ចរិស្សាមិ, អលំ មេ រជ្ជេន, អនុជានាថ មំ, ទេវា”តិ វត្វា បិតុ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

៣៦៣. “យមេករត្តិំ បឋមំ, គព្ភេ វសតិ មាណវោ;
អព្ភុដ្ឋិតោវ សោ យាតិ, ស គច្ឆំ ន និវត្តតិ។

៣៦៤. “ន យុជ្ឈមានា ន ពលេនវស្សិតា, នរា ន ជីរន្តិ ន ចាបិ មីយរេ;
សព្ពំ ហិទំ ជាតិជរាយុបទ្ទុតំ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៦៥. “ចតុរង្គិនិំ សេនំ សុភីសរូបំ, ជយន្តិ រដ្ឋាធិបតី បសយ្ហ;
ន មច្ចុនោ ជយិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៦៦. “ហត្ថីហិ អស្សេហិ រថេហិ បត្តិភិ, បរិវារិតា មុច្ចរេ ឯកច្ចេយ្យា;
ន មច្ចុនោ មុច្ចិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៦៧. “ហត្ថីហិ អស្សេហិ រថេហិ បត្តិភិ, សូរា បភញ្ជន្តិ បធំសយន្តិ;
ន មច្ចុនោ ភញ្ជិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៦៨. “មត្តា គជា ភិន្នគឡា បភិន្នា, នគរានិ មទ្ទន្តិ ជនំ ហនន្តិ;
ន មច្ចុនោ មទ្ទិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៦៩. “ឥស្សាសិនោ កតហត្ថាបិ វីរា, ទូរេបាតី អក្ខណវេធិនោបិ;
ន មច្ចុនោ វិជ្ឈិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧០. “សរានិ ខីយន្តិ សសេលកាននា, សព្ពំ ហិទំ ខីយតិ ទីឃមន្តរំ;
សព្ពំ ហិទំ ភញ្ជរេ កាលបរិយាយំ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧១. “សព្ពេសមេវញ្ហិ នរាន នារិនំ, ចលាចលំ បាណភុនោធ ជីវិតំ;
បដោវ ធុត្តស្ស, ទុមោវ កូលជោ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧២. “ទុមប្ផលានេវ បតន្តិ មាណវា, ទហរា ច វុទ្ធា ច សរីរភេទា;
នារិយោ នរា មជ្ឈិមបោរិសា ច, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៣“នាយំ វយោ តារករាជសន្និភោ, យទព្ភតីតំ គតមេវ ទានិ តំ;
ជិណ្ណស្ស ហី នត្ថិ រតី កុតោ សុខំ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៤“យក្ខា បិសាចា អថវាបិ បេតា, កុបិតា តេ អស្សសន្តិ មនុស្សេ;
ន មច្ចុនោ អស្សសិតុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៥“យក្ខេ បិសាចេ អថវាបិ បេតេ, កុបិតេបិ តេ និជ្ឈបនំ ករោន្តិ;
ន មច្ចុនោ និជ្ឈបនំ ករោន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៦“អបរាធកេ ទូសកេ ហេឋកេ ច, រាជានោ ទណ្ឌេន្តិ វិទិត្វាន ទោសំ;
ន មច្ចុនោ ទណ្ឌយិតុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៧“អបរាធកា ទូសកា ហេឋកា ច, លភន្តិ តេ រាជិនោ និជ្ឈបេតុំ;
ន មច្ចុនោ និជ្ឈបនំ ករោន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៨“ន ខត្តិយោតិ ន ច ព្រាហ្មណោតិ, ន អឌ្ឍកា ពលវា តេជវាបិ;
ន មច្ចុរាជស្ស អបេក្ខមត្ថិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៧៩“សីហា ច ព្យគ្ឃា ច អថោបិ ទីបិយោ, បសយ្ហ ខាទន្តិ វិប្ផន្ទមានំ;
ន មច្ចុនោ ខាទិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨០“មាយាការា រង្គមជ្ឈេ ករោន្តា, មោហេន្តិ ចក្ខូនិ ជនស្ស តាវទេ;
ន មច្ចុនោ មោហយិតុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨១“អាសីវិសា កុបិតា ឧគ្គតេជា, ឌំសន្តិ មារេន្តិបិ តេ មនុស្សេ;
ន មច្ចុនោ ឌំសិតុមុស្សហន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨២“អាសីវិសា កុបិតា យំ ឌំសន្តិ, តិកិច្ឆកា តេស វិសំ ហនន្តិ;
ន មច្ចុនោ ទដ្ឋវិសំ ហនន្តិ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨៣“ធម្មន្តរី វេត្តរណី ច ភោជោ, វិសានិ ហន្ត្វាន ភុជង្គមានំ;
សុយ្យន្តិ តេ កាលកតា តថេវ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨៤“វិជ្ជាធរា ឃោរមធីយមានា, អទស្សនំ ឱសធេហិ វជន្តិ;
ន មច្ចុរាជស្ស វជន្តទស្សនំ, តំ មេ មតី ហោតិ ចរាមិ ធម្មំ។

៣៨៥“ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិំ, ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ, ន ទុគ្គតឹ គច្ឆតិ ធម្មចារី។

៣៨៦“ន ហិ ធម្មោ អធម្មោ ច, ឧភោ សមវិបាកិនោ;
អធម្មោ និរយំ នេតិ, ធម្មោ បាបេតិ សុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **យមេករត្តិ**ន្តិ យេភុយ្យេន សត្តា មាតុកុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហន្តា រត្តិយំយេវ គណ្ហន្តិ, តស្មា ឯវមាហ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – យំ ឯករត្តឹ វា ទិវា វា បឋមមេវ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា មាតុកុច្ឆិសង្ខាតេ គព្ភេ វសតិ។ **មាណវោ**តិ សត្តោ កលលភាវេន បតិដ្ឋាតិ។ **អព្ភុដ្ឋិតោវ សោ យាតី**តិ សោ មាណវោ យថា នាម វលាហកសង្ខាតោ អព្ភោ ឧដ្ឋិតោ និព្ពត្តោ វាយុវេគាហតោ បដិគច្ឆតិ, តថេវ –

“បឋមំ កលលំ ហោតិ, កលលា ហោតិ អព្ពុទំ;
អព្ពុទា ជាយតេ បេសិ, បេសិ និព្ពត្តតី ឃនោ;
ឃនា បសាខា ជាយន្តិ, កេសា លោមា នខាបិ ច។

“យញ្ចស្ស ភុញ្ជតី មាតា, អន្នំ បានញ្ច ភោជនំ;
តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, មាតុកុច្ឆិគតោ នរោតិ។ (សំ. និ. ១.២៣៥);

ឥមំ មាតុកុច្ឆិយំ កលលាទិភាវំ, មាតុកុច្ឆិតោ ច និក្ខន្តោ មន្ទទសកាទិភាវំ អាបជ្ជមានោ សតតំ សមិតំ គច្ឆតិ។ **ស គច្ឆំ ន និវត្តតី**តិ សចាយំ ឯវំ គច្ឆន្តោ បុន អព្ពុទតោ កលលភាវំ, បេសិអាទិតោ វា អព្ពុទាទិភាវំ,

ខិឌ្ខាទសកតោ មន្ទទសកភាវំ, វណ្ណទសកាទិតោ វា ខិឌ្ខាទសកាទិភាវំ បាបុណិតុំ ន និវត្តតិ។ យថា បន សោ វលាហកោ វាតវេគេន សំចុណ្ណិយមានោ “អហំ អសុកដ្ឋានេ នាម ឧដ្ឋិតោ បុន និវត្តិត្វា តត្ថេវ គន្ត្វា បកតិភាវេន ឋស្សាមី”តិ ន លភតិ, យំ ទិសំ គតំ, តំ គតមេវ, យំ អន្តរហិតំ, តំ អន្តរហិតមេវ ហោតិ, តថា សោបិ កលលាទិភាវេន គច្ឆមានោ គច្ឆតេវ, តស្មឹ តស្មឹ កោដ្ឋាសេ សង្ខារា បុរិមានំ បុរិមានំ បច្ចយា ហុត្វា បច្ឆតោ អនិវត្តិត្វា តត្ថ តត្ថេវ ភិជ្ជន្តិ, ជរាកាលេ សង្ខារា “អម្ហេហិ ឯស បុព្ពេ យុវា ថាមសម្បន្នោ កតោ, បុន នំ និវត្តិត្វា តត្ថេវ ករិស្សាមា”តិ ន លភន្តិ, តត្ថ តត្ថេវ អន្តរធាយន្តីតិ ទស្សេតិ។

ន យុជ្ឈមានាតិ ឧភតោ ព្យូឡ្ហេ សង្គាមេ យុជ្ឈន្តា។ **ន ពលេនវស្សិតា**តិ ន កាយពលេន វា យោធពលេន វា ឧបគតា សមន្នាគតា។ **ន ជីរន្តី**តិ បុរិម-ន-ការំ អាហរិត្វា ឯវរូបាបិ នរា ន ជីរន្តិ ន ចាបិ ន មីយរេតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **សព្ពំ ហិទ**ន្តិ មហារាជ, សព្ពមេវ ឥទំ បាណមណ្ឌលំ មហាយន្តេន បីឡិយមានា ឧច្ឆុយដ្ឋិកា វិយ ជាតិយា ច ជរាយ ច ឧបទ្ទុតំ និច្ចំ បីឡិតំ។ **តំ មេ មតី ហោតី**តិ តេន ការណេន មម “បព្ពជិត្វា ធម្មំ ចរាមី”តិ មតិ ហោតិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

ចតុរង្គិនិន្តិ ហត្ថិអាទីហិ ចតុរង្គេហិ សមន្នាគតំ។ **សេនំ សុភីសរូប**ន្តិ សុដ្ឋុ ភីសនកជាតិកំ សេនំ។ **ជយន្តី**តិ កទាចិ ឯកច្ចេ រាជានោ អត្តនោ សេនាយ ជយន្តិ។ **ន មច្ចុនោ**តិ តេបិ រាជានោ មហាសេនស្ស មច្ចុនោ សេនំ ជយិតុំ ន ឧស្សហន្តិ, ន ព្យាធិជរាមរណានិ មទ្ទិតុំ សក្កោន្តិ។ **មុច្ចរេ ឯកច្ចេយ្យា**តិ ឯតេហិ ហត្ថិអាទីហិ បរិវារិតា ឯកច្ចេ បច្ចាមិត្តានំ ហត្ថតោ មុច្ចន្តិ, មច្ចុនោ បន សន្តិកា មុច្ចិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **បភញ្ជន្តី**តិ ឯតេហិ ហត្ថិអាទីហិ បច្ចត្ថិករាជូនំ នគរានិ បភញ្ជន្តិ។ **បធំសយន្តី**តិ មហាជនំ ធំសេន្តា បធំសេន្តា ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តិ។ **ន មច្ចុនោ**តិ តេបិ មរណកាលេ បត្តេ មច្ចុនោ ភញ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិ។

ភិន្នគឡា បភិន្នាតិ តីសុ ឋានេសុ បភិន្នា ហុត្វា មទំ គឡន្តា, បគ្ឃរិតមទាតិ អត្ថោ។ **ន មច្ចុនោ**តិ តេបិ មហាមច្ចុំ មទ្ទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **ឥស្សាសិនោ**តិ ឥស្សាសា ធនុគ្គហា។ **កតហត្ថា**តិ សុសិក្ខិតា។ **ទូរេបាតី**តិ សរំ ទូរេ បាតេតុំ សមត្ថា។ **អក្ខណវេធិនោ**តិ អវិរទ្ធវេធិនោ, វិជ្ជុអាលោកេន វិជ្ឈនសមត្ថា វា។ **សរានី**តិ អនោតត្តាទីនិ មហាសរានិ ខីយន្តិយេវ។ **សសេលកាននា**តិ សបព្ពតវនសណ្ឌា មហាបថវីបិ ខីយតិ។ **សព្ពំ ហិទ**ន្តិ សព្ពមិទំ សង្ខារគតំ ទីឃមន្តរំ ឋត្វា ខីយតេវ។ កប្បដ្ឋានគ្គិ បត្វា មហាសិនេរុបិ អគ្គិមុខេ មធុសិត្ថកំ វិយ វិលីយតេវ, អណុមត្តោបិ សង្ខារោ ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ **កាលបរិយាយ**ន្តិ កាលបរិយាយំ នស្សនកាលវារំ បត្វា **សព្ពំ ភញ្ជរេ,** សព្ពំ សង្ខារគតំ ភិជ្ជតេវ។ តស្ស បកាសនត្ថំ **សត្តសូរិយសុត្តំ** (អ. និ. ៧.៦៦) អាហរិតព្ពំ។

ចលាចលន្តិ ចញ្ចលំ សកភាវេន ឋាតុំ អសមត្ថំ នានាភាវវិនាភាវសភាវមេវ។ **បាណភុនោធ ជីវិត**ន្តិ ឥធ លោកេ ឥមេសំ បាណភូតានំ ជីវិតំ ។ **បដោវ ធុត្តស្ស, ទុមោវ កូលជោ**តិ សុរាធុត្តោ ហិ សុរំ ទិស្វាវ ឧទរេ ពទ្ធំ សាដកំ ទត្វា បិវតេវ, នទីកូលេ ជាតទុមោវ កូលេ លុជ្ជមានេ លុជ្ជតិ, យថា ឯស បដោ ច ទុមោ ច ចញ្ចលោ, ឯវំ សត្តានំ ជីវិតំ, ទេវាតិ។ **ទុមប្ផលានេវា**តិ យថា បក្កានិ ផលានិ វាតាហតានិ ទុមគ្គតោ ភូមិយំ បតន្តិ, តថេវិមេ មាណវា ជរាវាតាហតា ជីវិតា គឡិត្វា មរណបថវិយំ បតន្តិ។ **ទហរា**តិ អន្តមសោ កលលភាវេ ឋិតាបិ។ **មជ្ឈិមបោរិសា**តិ នារីនរានំ មជ្ឈេ ឋិតា ឧភតោព្យញ្ជនកនបុំសកា។

តារករាជសន្និភោតិ យថា តារករាជា កាឡបក្ខេ ខីណោ, បុន ជុណ្ហបក្ខេ បូរតិ, ន ឯវំ សត្តានំ វយោ។ សត្តានញ្ហិ យំ អព្ភតីតំ, គតមេវ ទានិ តំ, ន តស្ស បុនាគមនំ អត្ថិ។ **កុតោ សុខ**ន្តិ ជរាជិណ្ណស្ស កាមគុណេសុ រតិបិ នត្ថិ, តេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជនកសុខំ កុតោយេវ។ **យក្ខា**តិ មហិទ្ធិកា យក្ខា។ **បិសាចា**តិ បំសុបិសាចកា។ **បេតា**តិ បេត្តិវិសយិកា។ **អស្សសន្តី**តិ អស្សាសវាតេន ឧបហនន្តិ, អាវិសន្តីតិ វា អត្ថោ។ **ន មច្ចុនោ**តិ មច្ចុំ បន តេបិ អស្សាសេន ឧបហនិតុំ វា អាវិសិតុំ វា ន សក្កោន្តិ។ **និជ្ឈបនំ ករោន្តី**តិ ពលិកម្មវសេន ខមាបេន្តិ បសាទេន្តិ។ **អបរាធកេ**តិ រាជាបរាធការកេ។ **ទូសកេ**តិ រដ្ឋទូសកេ។ **ហេឋកេ**តិ សន្ធិច្ឆេទាទីហិ លោកវិហេឋកេ។ **រាជានោ**តិ រាជានោ។ **វិទិត្វាន ទោស**ន្តិ ទោសំ ជានិត្វា យថានុរូបេន ទណ្ឌេន ទណ្ឌេន្តីតិ អត្ថោ។ **ន មច្ចុនោ**តិ តេបិ មច្ចុំ ទណ្ឌយិតុំ ន សក្កោន្តិ។

និជ្ឈបេតុន្តិ សក្ខីហិ អត្តនោ និរបរាធភាវំ បកាសេត្វា បសាទេតុំ។ **ន អជ្ឈកា ពលវា តេជវាបី**តិ “ឥមេ អជ្ឈា, អយំ កាយពលញាណពលាទីហិ ពលវា, អយំ តេជវា”តិ ឯវម្បិ ន បច្ចារជស្ស អបេក្ខំ អត្ថិ, ឯកស្មិម្បិ សត្តេ អបេក្ខំ បេមំ សិនេហោ នត្ថិ, សព្ពមេវ អភិមទ្ទតីតិ ទស្សេតិ។ **បសយ្ហា**តិ ពលក្ការេន អភិភវិត្វា។ **ន មច្ចុនោ**តិ តេបិ មច្ចុំ ខាទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **ករោន្តា**តិ មាយំ ករោន្តា។ **មោហេន្តី**តិ អភូតំ ភូតំ កត្វា ទស្សេន្តា មោហេន្តិ។ **ឧគ្គតេជា**តិ ឧគ្គតេន វិសតេជេន សមន្នាគតា។ **តិកិច្ឆកា**តិ វិសវេជ្ជា។ **ធម្មន្តរី វេត្តរណី ច**

ភោជោតិ ឯតេ ឯវំនាមកា វេជ្ជា។ **ឃោរមផីយមានា**តិ ឃោរំ នាម វិជ្ជំ អធីយន្តា។ **ឱសធេហី**តិ ឃោរំ វា គន្ធារិំ វា វិជ្ជំ សាវេត្វា ឱសធំ អាទាយ តេហិ ឱសធេហិ បច្ចត្ថិកានំ អទស្សនំ វជន្តិ។

ធម្មោតិ សុចរិតធម្មោ។ **រក្ខតី**តិ យេន រក្ខិតោ, តំ បដិរក្ខតិ។ **សុខ**ន្តិ ឆសុ កាមសគ្គេសុ សុខំ អាវហតិ។ **ជាបេតី**តិ បដិសន្ធិវសេន ឧបនេតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ចតុវីសតិយា គាថាហិ បិតុ ធម្មំ ទេសេត្វា “មហារាជ, តុម្ហាកំ រជ្ជំ តុម្ហាកមេវ ហោតុ, ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ, តុម្ហេហិ បន សទ្ធឹ កថេន្តមេវ មំ ព្យាធិជរាមរណានិ ឧបគច្ឆន្តិ, តិដ្ឋថ, តុម្ហេ”តិ វត្វា អយទាមំ ឆិន្ទិត្វា មត្តហត្ថី វិយ កញ្ចនបញ្ជរំ ឆិន្ទិត្វា សីហបោតកោ វិយ កាមេ បហាយ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា និក្ខមិ។ អថស្ស បិតា “មមបិ រជ្ជេនត្ថោ នត្ថី”តិ រជ្ជំ បហាយ តេន សទ្ធិញ្ញេវ និក្ខមិ, តស្មឹ និក្ខន្តេ ទេវីបិ អមច្ចាបិ ព្រាហ្មណគហបតិកាទយោបីតិ សកលនគរវាសិនោ គេហានិ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខមឹសុ។ សមាគមោ មហា អហោសិ, បរិសា ទ្វាទសយោជនិកា ជាតា។ តំ អាទាយ មហាសត្តោ ហិមវន្តំ បាវិសិ។ សក្កោ តស្ស និក្ខន្តភាវំ ញត្វា វិស្សុកម្មំ បេសេត្វា ទ្វាទសយោជនាយាមំ សត្តយោជនវិត្ថារំ អស្សមបទំ ការេសិ។ សព្ពេ បព្ពជិតបរិក្ខារេ បដិយាទាបេសិ។ ឥតោ បរំ មហាសត្តស្ស បព្ពជ្ជា ច ឱវាទទានញ្ច ព្រហ្មលោកបរាយណតា ច បរិសាយ អនបាយគមនីយតា ច សព្ពា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, អយោឃរបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អយោឃរជាតកវណ្ណនា ចុទ្ទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

មាតង្គោ ចិត្តសម្ភូតោ, សិវិ សិរី ច រោហណំ;
ហំសោ សត្តិគុម្ពោ ភល្លា, សោមនស្សំ ចម្បេយ្យកំ។

បលោភំ បញ្ចបណ្ឌិតំ, ហត្ថិបាលំ អយោឃរំ;
វីសតិយម្ហិ ជាតកា, ចតុទ្ទសេវ សង្គិតា។

វីសតិនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(ចតុត្ថោ ភាគោ និដ្ឋិតោ)

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

ជាតក-អដ្ឋកថា

(បញ្ចមោ ភាគោ)

១៦. តឹសនិបាតោ

[១៥១] ១. កឹឆន្ទជាតកវណ្ណនា

កឹឆន្ទោ កិមធិប្បាយោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា ពហូ ឧបាសកេ ច ឧបាសិកាយោ ច ឧបោសថិកេ ធម្មស្សវនត្ថាយ អាគន្ត្វា ធម្មសភាយំ និសិន្នេ "ឧបោសថិកាត្ថ ឧបាសកា"តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, ភន្តេ"តិ វុត្តេ "សាធុ វោ កតំ ឧបោសថំ ករោន្តេហិ, បោរាណកា ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មស្ស និស្សន្ទេន មហន្តំ យសំ បដិលភឹសូ"តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ សទ្ធោ អហោសិ ទានសីលឧបោសថកម្មេសុ អប្បមត្តោ។ សោ សេសេបិ អមច្ចាទយោ ទានាទីសុ សមាទបេសិ។ បុរោហិតោ បនស្ស បរបិដ្ឋិមំសិកោ លញ្ជខាទកោ កូដវិនិច្ឆយិកោ អហោសិ។ រាជា ឧបោសថទិវសេ អមច្ចាទយោ បក្កោសាបេត្វា "ឧបោសថិកា ហោថា"តិ អាហ។ បុរោហិតោ ឧបោសថំ ន សមាទិយិ។ អថ នំ ទិវា លញ្ជំ គហេត្វា កូដឌ្ឌំ កត្វា ឧបដ្ឋានំ អាគតំ រាជា "តុម្ហេ ឧបោសថិកា"តិ អមច្ចេ បុច្ឆន្តោ "ត្វម្បិ អាចរិយ ឧបោសថិកោ"តិ បុច្ឆិ។ សោ "អាមា"តិ មុសាវាទំ កត្វា បាសាទា ឱតរិ។ អថ នំ ឯកោ អមច្ចោ "ននុ តុម្ហេ ន ឧបោសថិកា"តិ ចោទេសិ។ សោ អាហ – "អហំ វេលាយមេវ ភុញ្ជិំ, គេហំ បន គន្ត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ សាយំ ន ភុញ្ជិស្សាមិ, រត្តិំ សីលំ រក្ខិស្សាមិ, ឯវំ មេ ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មំ ភវិស្សតី"តិ? "សាធុ, អាចរិយា"តិ។ សោ គេហំ គន្ត្វា តថា អកាសិ។ បុនេកទិវសំ តស្មិំ វិនិច្ឆយេ និសិន្នេ អញ្ញតរា សីលវតី ឥត្ថី អឌ្ឌំ ករោន្តី ឃរំ គន្តុំ អលភមានា "ឧបោសថកម្មំ នាតិក្កមិស្សាមី"តិ ឧបកដ្ឋេ កាលេ មុខំ វិក្ខាលេតុំ អារភិ។ តស្មិំ ខណេ ព្រាហ្មណស្ស សុបក្កានំ អម្ពផលានំ អម្ពបិណ្ឌិ អាហរិយិត្ថ។ សោ តស្សា ឧបោសថិកភាវំ ញត្វា "ឥមានិ ខាទិត្វា ឧបោសថិកា ហោហី"តិ អទាសិ។ សា តថា អកាសិ។ ឯត្តកំ ព្រាហ្មណស្ស កម្មំ។

សោ អបរភាគេ កាលំ កត្វា ហិមវន្តបទេសេ កោសិកិគង្គាយ តីរេ តិយោជនិកេ អម្ពវនេ រមណីយេ ភូមិភាគេ សោភគ្គប្បត្តេ កនកវិមានេ អលង្កតសិរិសយនេ សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ និព្ពត្តិ អលង្កតបដិយត្តោ ឧត្តមរូបធរោ សោឡសសហស្សទេវកញ្ញាបរិវារោ។ សោ រត្តិញ្ញេវ តំ សិរិសម្បត្តិំ អនុភោតិ។ វេមានិកបេតភាវេន ហិស្ស កម្មសរិក្ខកោ វិបាកោ អហោសិ, តស្មា អរុណេ ឧគ្គច្ឆន្តេ អម្ពវនំ បវិសតិ, បវិដ្ឋក្ខណេយេវស្ស ទិព្ពត្តភាវោ អន្តរធាយតិ, អសីតិហត្ថតាលក្ខន្ធប្បមាណោ អត្តភាវោ និព្ពត្តតិ, សកលសរីរំ ឈាយតិ, សុបុប្ផិតកឹសុកោ វិយ ហោតិ។ ទ្វីសុ ហត្ថេសុ ឯកេកាវ អង្គុលិ, តត្ថ មហាកុទ្ទាលប្បមាណា នខា ហោន្តិ។ តេហិ នខេហិ អត្តនោ បិដ្ឋិមំសំ ផាលេត្វា ឧប្បាដេត្វា ខាទន្តោ វេទនាប្បត្តោ មហារវំ រវន្តោ ទុក្ខំ អនុភោតិ។ សូរិយេ អត្ថង្គតេ តំ សរីរំ អន្តរធាយតិ, ទិព្ពសរីរំ និព្ពត្តតិ, អលង្កតបដិយត្តា ទិព្ពនាដកិត្ថិយោ នានាតូរិយានិ គហេត្វា បរិវារេន្តិ។ សោ មហាសម្បត្តិំ អនុភវន្តោ រមណីយេ អម្ពវនេ ទិព្ពបាសាទំ អភិរុហតិ។ ឥតិ សោ ឧបោសថិកាយ ឥត្ថិយា អម្ពផលទានស្ស និស្សន្ទេន តិយោជនិកំ អម្ពវនំ បដិលភតិ , លញ្ជំ គហេត្វា កូដឌ្ឌករណនិស្សន្ទេន បន បិដ្ឋិមំសំ ឧប្បាដេត្វា ខាទតិ, ឧបឌ្ឍុបោសថស្ស និស្សន្ទេន រត្តិំ សម្បត្តិំ អនុភោតិ, សោឡសសហស្សនាដកិត្ថីហិ បរិវុតោ បរិចារេសិ។

តស្មិំ កាលេ ពារាណសិរាជា កាមេសុ ទោសំ ទិស្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អធោគង្គាយ រមណីយេ ភូមិបទេសេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ យាបេន្តោ វិហាសិ។ អថេកទិវសំ តម្ហា អម្ពវនា មហាឃដប្បមាណំ អម្ពបក្កំ គង្គាយ បតិត្វា សោតេន វុយ្ហមានំ តស្ស តាបសស្ស បរិភោគតិត្ថាភិមុខំ អគមាសិ។ សោ មុខំ ធោវន្តោ តំ មជ្ឈេ នទិយា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឧទកំ តរន្តោ គន្ត្វា អាទាយ អស្សមបទំ អាហរិត្វា អគ្យាគារេ ឋបេត្វា សត្ថកេន ផាលេត្វា យាបនមត្តំ ខាទិត្វា សេសំ កទលិបណ្ណេហិ បដិច្ឆាទេត្វា បុនប្បុនំ ទិវសេ ទិវសេ យាវ បរិក្ខយា ខាទិ។ តស្មិំ បន ខីណេ អញ្ញំ ផលាផលំ ខាទិតុំ នាសក្ខិ, រសតណ្ហាយ ពជ្ឈិត្វា "តមេវ អម្ពបក្កំ ខាទិស្សាមី"តិ នទីតីរំ គន្ត្វា នទី ឱលោកេន្តោ "អម្ពំ អលភិត្វា ន ឧដ្ឋហិស្សាមី"តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា និសីទិ។ សោ តត្ថ និរាហារោ ឯកម្បិ ទិវសំ, ទ្វេបិ, តីណិ, ចតុ, បញ្ច, ឆ ទិវសានិ វាតាតបេន បរិសុស្សន្តោ អម្ពំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ អថ សត្តមេ ទិវសេ នទីទេវតា អាវជ្ជមានា តំ ការណំ ញត្វា "អយំ តាបសោ តណ្ហាវសិកោ ហុត្វា សត្តាហំ និរាហារោ គង្គំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ, ឥមស្ស អម្ពបក្កំ អទាតុំ ន យុត្តំ, អលភន្តោ មរិស្សតិ, ទស្សាមិ តស្សា"តិ អាគន្ត្វា គង្គាយ ឧបរិ អាកាសេ ឋត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១. "កឹឆន្ទោ កិមធិប្បាយោ, ឯកោ សម្មសិ ឃម្មនិ;
កឹបត្ថយានោ កឹ ឯសំ, កេន អត្ថេន ព្រាហ្មណា"តិ។

តត្ថ **ឆន្ទោ**តិ អជ្ឈាសយោ។ **អធិប្បាយោ**តិ ចិត្តំ។ **សម្មសី**តិ អច្ឆសិ។ **យម្មនី**តិ គិម្ហេ។ **ឯស**ន្តិ ឯសន្តោ។ **ព្រាហ្មណា**តិ បព្ពជិតត្តា តាបសំ អាលបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ព្រាហ្មណ, ត្វំ កឹ អធិប្បាយោ កឹ ចិន្តេន្តោ កឹ បត្ថេន្តោ កឹ គវេសន្តោ កេនត្ថេន ឥមស្មឹ គង្គាតីរេ គង្គំ ឱលោកេន្តោ និសិន្នោតិ។

តំ សុត្វា តាបសោ នវ គាថា អភាសិ –

២. “យថា មហា វារិធរោ, កុម្ភោ សុបរិណាហវា;
តថូបមំ អម្ពបក្កំ, វណ្ណគន្ធរសុត្តមំ។

៣. “តំ វុយ្ហមានំ សោតេន, ទិស្វានាមលមជ្ឈិមេ;
បាណីភិ នំ គហេត្វាន, អគ្យាយតនមាហរឹ។

៤. “តតោ កទលិបត្តេសុ, និក្ខិបិត្វា សយំ អហំ;
សត្ថេន នំ វិកប្បេត្វា, ខុប្បិបាសំ អហាសិ មេ។

៥. “សោហំ អបេតទរថោ, ព្យន្តីភូតោ ទុខក្ខមោ;
អស្សាទំ នាធិគច្ឆាមិ, ផលេស្វញ្ញេសុ កេសុចិ។

៦. “សោសេត្វា នូន មរណំ, តំ មមំ អាវហិស្សតិ;
អម្ពំ យស្ស ផលំ សាទុ, មធុរគ្គំ មនោរមំ;
យមុទ្ធរឹ វុយ្ហមានំ, ឧទធិស្មា មហណ្ណវេ។

៧. “អក្ខាតំ តេ មយា សព្ពំ, យស្មា ឧបវសាមហំ;
រម្មំ បតិ និសិន្នោស្មិ, បុថុលោមាយុតា បុថុ។

៨. “ត្វញ្ច ខោ មេវ អក្ខាហិ, អត្តានមបលាយិនិ;
កា វា ត្វមសិ កល្យាណិ, កិស្ស វា ត្វំ សុមជ្ឈិមេ។

៩. “រុប្បបដ្ដបលិមដ្ឋីវ, ព្យគ្ឃីវ គិរិសានុជា;
យា សន្តិ នារិយោ ទេវេសុ, ទេវានំ បរិចារិកា។

១០. “យា ច មនុស្សលោកស្មឹ, រូបេនាន្វាគតិត្ថិយោ;
រូបេន តេ សទិសី នត្ថិ, ទេវេសុ គន្ធព្ពមនុស្សលោកេ;
បុដ្ឋាសិ មេ ចារុបុព្ពង្គិ, ព្រូហិ នាមញ្ច ពន្ធវេ”តិ។

តត្ថ **វារិធរោ កុម្ភោ**តិ ឧទកឃដោ។ **សុបរិណាហវា**តិ សុសណ្ឋានោ។ **វណ្ណគន្ធរសុត្តម**ន្តិ វណ្ណគន្ធរសេហិ ឧត្តមំ។ **ទិស្វានា**តិ ទិស្វា។ **អមលមជ្ឈិមេ**តិ និម្មលមជ្ឈេ។ ទេវតំ អាលបន្តោ ឯវមាហ។ **បាណីភី**តិ ហត្ថេហិ។ **អគ្យាយតនមាហរិ**ន្តិ អគ្គនោ អគ្គិហុតសាលំ អាហរឹ។ **វិកប្បេត្វា**តិ វិច្ឆិន្ទិត្វា។ “វិកន្តេត្វា”តិបិ បាឋោ។ “ខាទិ”ន្តិ បាឋសេសោ។ **អហាសិ មេ**តិ តំ ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតមត្តមេវ សត្ត រសហរណិសហស្សានិ ផរិត្វា មម ខុទញ្ច បិបាសញ្ច ហរិ។ **អបេតទរថោ**តិ វិគតកាយចិត្តទរថោ ។ សុធាភោជនំ ភុត្តស្ស វិយ ហិ តស្ស សព្ពទរថំ អបហរិ។ **ព្យន្តីភូតោ**តិ តស្ស អម្ពបក្កស្ស វិគតន្តោ ជាតោ, បរិក្ខីណអម្ពបក្កោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ទុខក្ខមោ**តិ ទុក្ខេន អសាតេន កាយក្ខមេន ចេវ ចិត្តក្ខមេន ច សមន្នាគតោ។ អញ្ញេសុ បន កទលិបនសាទីសុ ផលេសុ បរិត្តកម្បិ អស្សាទំ នាធិគច្ឆាមិ, សព្ពានិ មេ ជិវ្ហាយ ឋបិតមត្តានិ តិត្តកានេវ សម្បជ្ជន្តីតិ ទីបេតិ។

សោសេត្វាតិ និរាហារតាយ សោសេត្វា សុក្ខាបេត្វា។ **តំ មម**ន្តិ តំ មម។ **យស្សា**តិ យំ អស្ស, អហោសីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ ផលំ មម សាទុ អហោសិ, យមហំ គម្ភីរេ បុថុលឧទកក្ខន្ធសង្ខាតេ មហណ្ណវេ វុយ្ហមានំ តតោ ឧទធិស្មា ឧទ្ធរឹ, តំ អម្ពំ មម មរណំ អាវហិស្សតីតិ មញ្ញាមិ, មយ្ហំ តំ អលភន្តស្ស ជីវិតំ នប្បវត្តិស្សតីតិ។ **ឧបវសាមី**តិ ខុប្បិបាសាហិ ឧបគតោ វសាមិ។ **រម្មំ បតិ និសិន្នោស្មី**តិ រមណីយំ នទី បតិ អហំ និសិន្នោ។ **បុថុលោមាយុតា បុថូ**តិ អយំ នទី បុថុលោមេហិ មច្ឆេហិ អាយុតា បុថុ វិបុលា, អបិ នាម មេ ឥតោ សោត្ថិ ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **អបលាយិនី**តិ អបលាយិត្វា មម សម្មុខេ ឋិតេតិ តំ ទេវតំ អាលបតិ។ “អបលាសិនី”តិបិ បាឋោ, បលាសរហិតេ អនវជ្ជសរីរេតិ អត្ថោ។ **កិស្ស វា**តិ កិស្ស វា ការណា ឥធាគតាសីតិ បុច្ឆតិ។

រូបបទ្ទបលិមន្ថិវាតិ សុទ្ធ បរិមជ្ជិតកញ្ចនបទ្ទសទិសី។ **ព្យគ្ឃីវា**តិ លីលាវិលាសេន គរុឡព្យគ្ឃបោតិកា វិយ។ **ទេវាន**ន្តិ ឆន្ទំ កាមាវចរទេវានំ។ **យា ច មនុស្សលោកស្មិ**ន្តិ យា ច មនុស្សលោកេ។ **រូបេនាន្វាគតិត្ថិយោ**តិ រូបេន អន្វាគតា ឥត្ថិយោ នត្ថីតិ អត្ថនោ សម្ភាវនាយ ឯវមាហ។ តវ រូបសទិសាយ នាម ន ភវិតព្ពន្តិ ហិស្ស អធិប្បាយោ។ **គន្ធព្ពមនុស្សលោកេ**តិ មូលគន្ធាទិនិស្សិតេសុ គន្ធព្ពេសុ ច មនុស្សលោកេ ច។ **ចារុបុព្ពង្គី**តិ ចារុនា បុព្ពង្គេន ឧរុលក្ខណេន សមន្នាគតេ។ **នាមញ្ច ពន្ធវេ**តិ អត្តនោ នាមគោត្តញ្ច ពន្ធវេ ច មយ្ហំ អក្ខាហីតិ វទតិ។

តតោ ទេវធីតា អដ្ឋ គាថា អភាសិ –

១១. “យំ ត្វំ បតិ និសិន្នោសិ, រម្មំ ព្រាហ្មណ កោសិកី;
សាហំ ភុសាលយាវុត្ថា, វរវារិវហោឃសា។

១២. “នានាទុមគណាកិណ្ណា , ពហុកា គិរិកន្ទរា;
មមេវ បមុខា ហោន្តិ, អភិសន្ទន្តិ បាវុសេ។

១៣. “អថោ ពហូ វនតោទា, នីលវារិវហិន្ធរា;
ពហុកា នាគវិត្តោទា, អភិសន្ទន្តិ វារិនា។

១៤. “តា អម្ពជម្ពុលពុជា, នីបា តាលា ចុទុម្ពរា;
ពហូនិ ផលជាតានិ, អាវហន្តិ អភិណ្ហសោ។

១៥. “យំ កិញ្ចិ ឧភតោ តីរេ, ផលំ បតតិ អម្ពុនិ;
អសំសយំ តំ សោតស្ស, ផលំ ហោតិ វសានុគំ។

១៦. “ឯតទញ្ញាយ មេធាវិ, បុថុបញ្ញ សុណោហិ មេ;
មា រោចយ មភិសង្គំ, បដិសេធ ជនាធិប។

១៧. “ន វាហំ វឌ្ឍវំ មញ្ញេ, យំ ត្វំ រដ្ឋាភិវឌ្ឍន;
អាចេយ្យមានោ រាជិសិ, មរណំ អភិកង្ខសិ។

១៨. “តស្ស ជានន្តិ បិតរោ, គន្ធព្ពា ច សទេវកា;
យេ ចាបិ ឥសយោ លោកេ, សញ្ញតត្តា តបស្សិនោ;
អសំសយំ តេបិ ជានន្តិ, បដ្ឋភូតា យសស្សិនោ”តិ។

តត្ថ **កោសិកិ**ន្តិ យំ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, រម្មំ កោសិកី គង្គំ បតិ និសិន្នោ។ **ភុសាលយាវុត្ថា**តិ ភុសេ ចណ្ឌសោតេ អាលយោ យស្ស វិមានស្ស, តស្មិំ អធិវុត្ថា, គង្គដ្ឋកវិមានវាសិនីតិ អត្ថោ។ **វរវារិវហោឃសា**តិ វរវារិវហេន ឱឃេន សមន្នាគតា។ **បមុខា**តិ តា វុត្តប្បការា គិរិកន្ទរា មំ បមុខំ ករោន្តិ, អហំ តាសំ បាមោក្ខា ហោមីតិ ទស្សេតិ។ **អភិសន្ទន្តី**តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ, តតោ តតោ អាគន្ត្វា មំ កោសិកិគង្គំ បវិសន្តីតិ អត្ថោ។ **វនតោទា**តិ ន កេវលំ កន្ទរាវ, អថ ខោ ពហូ វនតោទា តម្ហា តម្ហា វនម្ហា ឧទកានិបិ មំ ពហូនិ បវិសន្តិ។ **នីលវារិវហិន្ធរា**តិ មណិវណ្ណេន នីលវារិនា យុត្តេ ឧទកក្ខន្ធសង្ខាតេ វហេ ធារយន្តិយោ។ **នាគវិត្តោទា**តិ នាគានំ វិត្តិការេន ធនសង្ខាតេន វា ឧទកេន សមន្នាគតា។ **វារិនា**តិ ឯវរូបា ហិ ពហូ នទិយោ មំ វារិនាវ អភិសន្ទន្តិ បូរេន្តីតិ ទស្សេតិ។

តាតិ តា នទិយោ។ **អាវហន្តី**តិ ឯតានិ អម្ពាទីនិ អាកឌ្ឍន្តិ។ សព្ពានិ ហិ ឯតានិ ឧបយោគត្ថេ បច្ចត្តវចនានិ។ អថ វា **តា**តិ ឧបយោគពហុវចនំ។ **អាវហន្តី**តិ ឥមានិ អម្ពាទីនិ តា នទិយោ អាគច្ឆន្តិ, ឧបគច្ឆន្តីតិ អត្ថោ, ឯវំ ឧបគតានិ បន មម សោតំ បវិសន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **សោតស្សា**តិ យំ ឧភតោ តីរេ ជាតរុក្ខេហិ ផលំ មម អម្ពុនិ បតតិ, សព្ពំ តំ មម សោតស្សេវ វសានុគំ ហោតិ។ នត្ថេត្ថ សំសយោតិ ឯវំ អម្ពបក្កស្ស នទីសោតេន អាគមនការណំ កថេសិ។

មេធាវិ បុថុបញ្ញាតិ ឧភយំ អាលបនមេវ។ **មា រោចយា**តិ ឯវំ តណ្ហាភិសង្គំ មា រោចយ។ **បដិសេធា**តិ បដិសេធេហិ នន្តិ រាជានំ ឱវទតិ។ **វឌ្ឍវ**ន្តិ បញ្ញាវឌ្ឍភាវំ បណ្ឌិតភាវំ។ **រដ្ឋាភិវឌ្ឍនា**តិ រដ្ឋស្ស អភិវឌ្ឍន។ **អាចេយ្យមានោ**តិ មំសលោហិតេហិ អាចិយន្តោ វឌ្ឍន្តោ, តរុណោវ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **រាជិសី**តិ តំ អាលបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ

– យំ ត្វំ និរាហារតាយ សុស្សមានោ តរុណោវ សមានោ អម្ពលោភេន មរណំ អភិកង្ខសិ, ន វេ អហំ តវ តមំ បណ្ឌិតភាវំ មញ្ញាមីតិ។

តស្សាតិ យោ បុគ្គលោ តណ្ហាវសិកោ ហោតិ, តស្ស តណ្ហាវសិកភាវំ “បិតរោ”តិ សង្ខំ គតា ព្រហ្មានោ ច សទ្ទឹ កាមាវចរទេវេហិ គន្ធព្ពា ច វុត្តប្បការា ទិព្ពចក្ខុកា ឥសយោ ច អសំសយំ ជានន្តិ។ អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ តេ ឥទ្ធិមន្តោ ជានេយ្យុំ, “អសុកោ ហិ នាម តណ្ហាវសិកោ ហោតី”តិ។ បុន តេសំ ភាសមានានំ វចនំ សុត្វា យេបិ តេសំ បដ្ឋភូតា យសស្សិនោ បរិចារកា, តេបិ ជានន្តិ។ បាបកម្មំ ករោន្តស្ស ហិ រហោ នាម នត្ថីតិ តាបសស្ស សំវេគំ ឧប្បាទេន្តី ឯវមាហ។

តតោ តាបសោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៩. “ឯវំ វិទិត្វា វិទូ សព្ពធម្មំ, វិទ្ធំសនំ ចវនំ ជីវិតស្ស;
ន ចីយតី តស្ស នរស្ស បាបំ, សចេ ន ចេតេតិ វធាយ តស្ស។

២០. “ឥសិបូគសមញ្ញាតេ , ឯវំ លោក្យា វិទិតា សតិ;
អនរិយបរិសម្ភាសេ, បាបកម្មំ ជិគីសសិ។

២១. “សចេ អហំ មរិស្សាមិ, តីរេ តេ បុថុសុស្សោណិ;
អសំសយំ តំ អសិលោកោ, មយិ បេតេ អាគមិស្សតិ។

២២. “តស្មា ហិ បាបកំ កម្មំ, រក្ខស្សេវ សុមជ្ឈិមេ;
មា តំ សព្ពោ ជនោ បច្ឆា, បកុដ្ឋាយិ មយិ មតេ”តិ។

តត្ថ **ឯវំ វិទិត្វា**តិ យថា អហំ សីលញ្ច អនិច្ចតញ្ច ជានាមិ, ឯវំ ជានិត្វា បិតស្ស។ **វិទូ**តិ វិទុនោ។ **សព្ពធម្ម**ន្តិ សព្ពំ សុចរិតធម្មំ។ តិវិធញ្ហិ សុចរិតំ ឥធ សព្ពធម្មោតិ អធិប្បេតំ។ **វិទ្ធំសន**ន្តិ ភង្គំ។ **ចវន**ន្តិ ចុតឹ។ **ជីវិតស្សា**តិ អាយុនោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯវំ វិទិត្វា បិតស្ស បណ្ឌិតស្ស សព្ពំ សុចរិតធម្មំ ជីវិតស្ស ច អនិច្ចតំ ជានន្តស្ស ឯវរូបស្ស នរស្ស បាបំ ន ចីយតិ ន វឌ្ឍតិ។ **សចេ ន ចេតេតិ វធាយ តស្សា**តិ តស្ស សង្ខំ គតស្ស បរបុគ្គលស្ស វធាយ ន ចេតេតិ ន បកប្បេតិ, នេវ បរបុគ្គលំ វធាយ ចេតេតិ, នាបិ បរសន្តកំ វិនាសេតិ, អហញ្ច កស្សចិ វធាយ អចេតេត្វា កេវលំ អម្ពបក្កេ អាសង្កំ កត្វា គង្គំ ឱលោកេន្តោ និសិន្នោ, ត្វំ មយ្ហំ កឹ នាម អកុសលំ បស្សសីតិ។

ឥសិបូគសមញ្ញាតេតិ ឥសិគណេន សុដ្ឋុ អញ្ញាតេ ឥសីនំ សម្មតេ។ **ឯវំ លោក្យា**តិ ត្វំ នាម បាបបវាហនេន លោកស្ស ហិតាតិ ឯវំ វិទិតា។ **សតី**តិ សតិ សោភនេ ឧត្តមេតិ អាលបនមេតំ។ **អនរិយបរិសម្ភាសេ**តិ “តស្ស ជានន្តិ បិតរោ”តិអាទិកាយ អសុន្ទរាយ បរិភាសាយ សមន្នាគតេ។ **ជិគីសសី**តិ មយិ បាបេ អសំវិជ្ជន្តេបិ មំ ឯវំ បរិភាសន្តី ច បរមរណំ អជ្ឈុបេក្ខន្តី ច អត្តនោ បាបកម្មំ គវេសសិ ឧប្បាទេសិ។ **តីរេ តេ**តិ តវ គង្គាតីរេ។ **បុថុសុស្សោណី**តិ បុថុលាយ សុន្ទរាយ សោណិយា សមន្នាគតេ។ **បេតេ**តិ អម្ពបក្កំ អលភិត្វា បរលោកំ គតេ, មតេតិ អត្ថោ។ **បកុដ្ឋាយី**តិ អក្កោសិ គរហិ និន្ទិ។ “បក្ខត្ថាសី”តិបិ បាឋោ។

តំ សុត្វា ទេវធីតា បញ្ច គាថា អភាសិ –

២៣. “អញ្ញាតមេតំ អវិសយ្ហសាហិ, អត្តានមម្ពញ្ច ទទាមិ តេ តំ;
យោ ទុច្ចជេ កាមគុណេ បហាយ, សន្តិញ្ច ធម្មញ្ច អធិដ្ឋិតោសិ។

២៤. “យោ ហិត្វា បុព្ពសញ្ញោគំ, បច្ឆាសំយោជនេ ឋិតោ;
អធម្មញ្ចេវ ចរតិ, បាបញ្ចស្ស បវឌ្ឍតិ។

២៥. “ឯហិ តំ បាបយិស្សាមិ, កាមំ អប្បោស្សុកោ ភវ;
ឧបនយាមិ សីតស្មឹ, វិហរាហិ អនុស្សុកោ។

២៦. “តំ បុប្ផរសមត្តេភិ, វក្កង្គេហិ អរិន្ទម;
កោញ្ចា មយូរា ទិវិយា, កោលដ្ឋិមធុសាឡិកា;
កូជិតា ហំសបូគេហិ, កោកិលេត្ថ បពោធរេ។

២៧. “អម្ពេត្ថ វិប្បសាខគ្គា, បលាលខលសន្និភា;

កោសម្ពសលឡា នីបា, បក្កតាលវិលម្ពិនោ”តិ។

តត្ថ **អញ្ញាតមេត**ន្តិ “គរហា តេ ភវិស្សតីតិ វទន្តោ អម្ពបក្កត្ថាយ វទសី”តិ ឯតំ ការណំ មយា អញ្ញាតំ។ **អវិសយ្ហសាហី**តិ រាជានោ នាម ទុស្សហំ សហន្តិ, តេន នំ អាលបន្តី ឯវមាហ។ **អត្តាន**ន្តិ តំ អាលិង្គិត្វា អម្ពវនំ នយន្តី អត្តានញ្ច តេ ទទាមិ តញ្ច អម្ពំ។ **កាមគុណេ**តិ កញ្ចនមាលាសេតច្ឆត្តបដិមណ្ឌិតេ វត្ថុកាមេ។ **សន្តិញ្ច ធម្មញ្ចា**តិ ទុស្សីល្យូបសមេន សន្តិសង្ខាតំ សីលញ្ចេវ សុចរិតធម្មញ្ច។ **អធិដ្ឋិតោសី**តិ យោ ត្វំ ឥមេ គុណេ ឧបគតោ, ឯតេសុ វា បតិដ្ឋិតោតិ អត្ថោ។

បុព្ពសញ្ញោគន្តិ បុរិមពន្ធនំ។ **បច្ឆាសំយោជនេ**តិ បច្ឆិមពន្ធនេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អម្ភោ តាបស យោ មហន្តំ រជ្ជសិរិវិភវំ បហាយ អម្ពបក្កមត្តេ រសតណ្ហាយ ពជ្ឈិត្វា វាតាតបំ អគណេត្វា នទីតីរេ សុស្សមានោ និសីទតិ, សោ មហាសមុទ្ទំ តរិត្វា វេលន្តេ សំសីទនបុគ្គលសទិសោ។ យោ បុគ្គលោ រសតណ្ហាវសិកោ អធម្មញ្ចេវ ចរតិ, រសតណ្ហាវសេន ករិយមានំ បាបញ្ចស្ស បវឌ្ឍតីតិ។ ឥតិ សា តាបសំ គរហន្តី ឯវមាហ។

កាមំ អប្បោស្សុកោ ភវាតិ ឯកំសេនេវ អម្ពបក្កេ និរាលយោ ហោហិ។ **សីតស្មិ**ន្តិ សីតលេ អម្ពវនេ។ **ត**ន្តិ ឯវំ វទមានាវ ទេវតា តាបសំ អាលិង្គិត្វា ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា អាកាសេ បក្ខន្តា តិយោជនិកំ ទិព្ពអម្ពវនំ ទិស្វា សកុណសទ្ទញ្ច សុត្វា តាបសស្ស អាចិក្ខន្តី “ត”ន្តិ ឯវមាហ។ **បុប្ផរសមត្តេភី**តិ បុប្ផរសេន មត្តេហិ។ **វក្កង្គេហី**តិ វង្កគីវេហិ សកុណេហិ អភិនាទិតន្តិ អត្ថោ។ ឥទានិ តេ សកុណេ អាចិក្ខន្តី “កោញ្ចា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទិវិយា**តិ ទិព្យា។ **កោលដ្ឋិមធុសាឡិកា**តិ កោលដ្ឋិសកុណា ច នាម សុវណ្ណសាឡិកា សកុណា ច។ ឯតេ ទិព្ពសកុណា ឯត្ថ វសន្តីតិ ទស្សេតិ។ **កូជិតា ហំសបូគេហី**តិ ហំសគណេហិ ឧបកូជិតា វិរវសង្ឃុដ្ឋិតា។ **កោកិលេត្ថ បពោធរេ**តិ ឯត្ថ អម្ពវនេ កោកិលា វស្សន្តិយោ អត្តានំ បពោធេន្តិ ញាបេន្តិ។ **អម្ពេត្ថា**តិ អម្ពា ឯត្ថ។ **វិប្បសាខគ្គា**តិ ផលភារេន ឱនមិតសាខគ្គា។ **បលាលខលសន្និភា**តិ បុប្ផសន្និចយេន សាលិបលាលខលសទិសា។ **បក្កតាលវិលម្ពិនោ**តិ បក្កតាលផលវិលម្ពិនោ។ ឯវរូបា រុក្ខា ច ឯត្ថ អត្ថីតិ អម្ពវនំ វណ្ណេតិ។

វណ្ណយិត្វា ច បន តាបសំ តត្ថ ឱតារេត្វា “ឥមស្មឹ អម្ពវនេ អម្ពានិ ខាទន្តោ អត្តនោ តណ្ហំ បូរេហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ តាបសោ អម្ពានិ ខាទិត្វា តណ្ហំ បូរេត្វា វិស្សមិត្វា អម្ពវនេ វិចរន្តោ តំ បេតំ ទុក្ខំ អនុភវន្តំ ទិស្វា កិញ្ចិ វត្តុំ នាសក្ខិ។ សូរិយេ បន អត្ថង្គតេ តំ នាដកិត្ថិបរិវារិតំ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវមានំ ទិស្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៨. “មាលី កិរិដី កាយូរី, អង្គទី ចន្ទនុស្សទោ;
រត្តឹ ត្វំ បរិចារេសិ, ទិវា វេទេសិ វេទនំ។

២៩. “សោឡសិត្ថិសហស្សានិ, យា តេមា បរិចារិកា;
ឯវំ មហានុភាវោសិ, អព្ភុតោ លោមហំសនោ។

៣០. “កឹ កម្មមករី បុព្ពេ, បាបំ អត្តទុខាវហំ;
យំ ករិត្វា មនុស្សេសុ, បិដ្ឋិមំសានិ ខាទសី”តិ។

តត្ថ **មាលី**តិ ទិព្ពមាលាធរោ។ **កិរិដី**តិ ទិព្ពវេឋនធរោ។ **កាយូរី**តិ ទិព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ។ **អង្គទី**តិ ទិព្ពង្គទសមន្នាគតោ។ **ចន្ទនុស្សទោ**តិ ទិព្ពចន្ទនវិលិត្តោ។ **បរិចារេសី**តិ ឥន្ទ្រិយានិ ទិព្ពវិសយេសុ ចារេសិ។ **ទិវា**តិ ទិវា បន មហាទុក្ខំ អនុភោសិ។ **យា តេមា**តិ យា តេ ឥមា។ **អព្ភុតោ**តិ មនុស្សលោកេ អភូតបុព្ពោ។ **លោមហំសនោ**តិ យេ តំ បស្សន្តិ, តេសំ លោមានិ ហំសន្តិ។ **បុព្ពេ**តិ បុរិមភវេ។ **អត្តទុខាវហ**ន្តិ អត្តនោ ទុក្ខាវហំ។ **មនុស្សេសូ**តិ យំ មនុស្សលោកេ កត្វា ឥទានិ អត្តនោ បិដ្ឋិមំសានិ ខាទសីតិ បុច្ឆតិ។

បេតោ តំ សញ្ជានិត្វា “តុម្ហេ មំ ន សញ្ជានាថ, អហំ តុម្ហាកំ បុរោហិតោ អហោសឹ, ឥទំ មេ រត្តឹ សុខានុភវនំ តុម្ហេ និស្សាយ កតស្ស ឧបឌ្ឍុបោសថស្ស និស្សន្ទេន លទ្ធំ, ទិវា ទុក្ខានុភវនំ បន មយា កតស្ស បាបស្សេវ និស្សន្ទេន។ អហញ្ហិ តុម្ហេហិ វិនិច្ឆយេ ឋបិតោ កូដឌ្ឌំ ករិត្វា លញ្ជំ គហេត្វា បរបិដ្ឋិមំសិកោ ហុត្វា តស្ស ទិវា កតស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឥទំ ទុក្ខំ អនុភវាមី”តិ វត្វា គាថាទ្វយមាហ –

៣១. “អជ្ឈេនានិ បដិគ្គយ្ហ, កាមេសុ គធិតោ អហំ;
អចរឹ ទីឃមទ្ធានំ, បរេសំ អហិតាយហំ។

៣២. “យោ បិដ្ឋិមំសិកោ ហោតិ, ឯវំ ឧក្កច្ច ខាទតិ;
យថាហំ អជ្ជ ខាទាមិ, បិដ្ឋិមំសានិ អត្តនោ”តិ។

តត្ថ **អជ្ឈេនានី**តិ វេទេ។ **បដិគ្គយ្ហា**តិ បដិគ្គហេត្វា អធីយិត្វា។ **អចរិ**ន្តិ បដិបជ្ជឹ។ **អហិតាយហ**ន្តិ អហិតាយ អត្តនាសនាយ អហំ។ **យោ បិដ្ឋិមំសិកោ**តិ យោ បុគ្គលោ បរេសំ បិដ្ឋិមំសខាទកោ បិសុណោ ហោតិ។ **ឧក្កច្ចា**តិ ឧក្កន្តិត្វា។

ឥទញ្ច បន វត្វា តាបសំ បុច្ឆិ – “តុម្ហេ កថំ ឥធាគតា”តិ។ តាបសោ សព្ពំ វិត្ថារេន កថេសិ។ “ឥទានិ បន, ភន្តេ, ឥធេវ វសិស្សថ, គមិស្សថា”តិ។ “ន វសិស្សាមិ, អស្សមបទំយេវ គមិស្សាមី”តិ។ បេតោ “សាធុ, ភន្តេ, អហំ វោ និពទ្ធំ អម្ពបក្កេន ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា អត្តនោ អានុភាវេន អស្សមបទេយេវ ឱតារេត្វា “អនុក្កណ្ឋា ឥធេវ វសថា”តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា គតោ។ តតោ បដ្ឋាយ និពទ្ធំ អម្ពបក្កេន ឧបដ្ឋហិ។ តាបសោ តំ បរិភុញ្ជន្តោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឧបាសកានំ ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កេចិ សោតាបន្នា អហេសុំ, កេចិ សកទាគាមិនោ, កេចិ អនាគាមិនោ។ តទា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កឹឆន្ទជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥១២] ២. កុម្ភជាតកវណ្ណនា

កោ បាតុរាសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិសាខាយ សហាយិកា សុរាបីតា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ សុរាឆណេ សង្ឃុដ្ឋេ តា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ សាមិកានំ ឆណេ កីឡមានានំ តិក្ខសុរំ បដិយាទេត្វា “ឆណំ កីឡិស្សាមា”តិ សព្ពាបិ វិសាខាយ សន្តិកំ គន្ត្វា “សហាយិកេ ឆណំ កីឡិស្សាមា”តិ វត្វា “អយំ សុរាឆណោ, ន អហំ សុរំ បិវិស្សាមី”តិ វុត្តេ – “តុម្ហេ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ទានំ ទេថ, មយំ ឆណំ ករិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តា ឧយ្យោជេត្វា សត្ថារំ និមន្តាបេត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា ពហុំ គន្ធមាលំ អាទាយ សាយន្ហសមយេ ធម្មកថំ សោតុំ តាហិ បរិវុតា ជេតវនំ អគមាសិ។ តា បនិត្ថិយោ សុរំ បិវមានាវ តាយ សទ្ធិំ គន្ត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា សុរំ បិវិត្វាវ តាយ សទ្ធិំ សត្ថុ សន្តិកំ អគមំសុ។ វិសាខា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឥតរាសុ ឯកច្ចា សត្ថុ សន្តិកេយេវ នច្ចឹសុ, ឯកច្ចា គាយឹសុ, ឯកច្ចា ហត្ថកុក្កុច្ចបាទកុក្កុច្ចានិ, ឯកច្ចា កលហំ អកំសុ។

សត្ថា តាសំ សំវេគជននត្ថាយ ភមុកលោមតោ រំសី វិស្សជ្ជេសិ, អន្ធការតិមិសា អហោសិ។ តា ភីតា អហេសុំ មរណភយតជ្ជិតា, តេន តាសំ សុរា ជីរិ។ សត្ថា និសិន្នបល្លង្កេ អន្តរហិតោ សិនេរុមុទ្ធនិ ឋត្វា ឧណ្ណលោមតោ រំសី វិស្សជ្ជេសិ, ចន្ទសូរិយសហស្សុគ្គមនំ វិយ អហោសិ។ សត្ថា តត្ថ ឋិតោវ តាសំ សំវេគជននត្ថាយ –

> “កោ នុ ហាសោ កិមានន្ទោ, និច្ចំ បជ្ជលិតេ សតិ;
> អន្ធការេន ឱនទ្ធា, បទីបំ ន គវេសថា”តិ។ (ធ. ប. ១៤៦) –

ឥមំ គាថមាហ។ គាថាបរិយោសានេ តា បញ្ចសតាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា គន្ធកុដិឆាយាយ ពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ អថ នំ វិសាខា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ ហិរោត្តប្បភេទកំ សុរាបានំ នាម កទា ឧប្បន្ន”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ តស្សា អាចិក្ខន្តោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ កាសិរដ្ឋវាសី សុរោ នាម វនចរកោ ភណ្ឌបរិយេសនត្ថាយ ហិមវន្តំ អគមាសិ។ តត្ថេកោ រុក្ខោ ឧគ្គន្ត្វា បោរិសមត្តេ ឋានេ តិធាកប្បោ អហោសិ។ តស្ស តិណ្ណំ កប្បានំ អន្តរេ ចាដិប្បមាណោ អាវាដោ អហោសិ។ សោ ទេវេ វស្សន្តេ ឧទកេន បូរិតោ, តំ បរិវារេត្វា ហរិតកី អាមលកី មរិចគច្ឆោ ច អហោសិ , តេសំ បក្កានិ ផលានិ ឆិជ្ជិត្វា តត្ថ បតន្តិ។ តស្សាវិទូរេ សយំជាតសាលិ ជាតោ, តតោ សុវកា សាលិសីសានិ អាហរិត្វា តស្មឹ រុក្ខេ និសីទិត្វា ខាទន្តិ។ តេសំ ខាទមានានំ សាលីបិ តណ្ឌុលាបិ តត្ថ បតន្តិ។ ឥតិ តំ ឧទកំ សូរិយសន្តាបេន បច្ចមានំ រសំ លោហិតវណ្ណំ អហោសិ។ និទាយសមយេ បិបាសិតា សកុណគណា អាគន្ត្វា តំ បិវិត្វា មត្តា បរិវត្តិត្វា រុក្ខមូលេ បតឹសុ, តស្មឹ ថោកំ និទ្ទាយិត្វា វិកូជមានា បក្កមន្តិ។ រុក្ខសុនខមក្កដាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វនចរកោ តំ ទិស្វា “សចេ ឥទំ វិសំ ភវេយ្យ, ឥមេ មរេយ្យុំ, ឥមេ បន ថោកំ និទ្ទាយិត្វា យថាសុខំ គច្ឆន្តិ, នយិទំ វិស”ន្តិ សយំ បិវិត្វា មត្តោ ហុត្វា មំសំ ខាទិតុកាមោ អហោសិ។ តតោ អគ្គឹ កត្វា រុក្ខមូលេ បតិតេ តិត្តិរកុក្កុដាទយោ មារេត្វា មំសំ អង្គារេ បចិត្វា ឯកេន ហត្ថេន នច្ចន្តោ ឯកេន មំសំ ខាទន្តោ ឯកាហទ្វីហំ តត្ថេវ អហោសិ។

តតោ បន អវិទូរេ ឯកោ វរុណោ នាម តាបសោ វសតិ។ វនចរកោ អញ្ញទាបិ តស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ឥទំ បានំ តាបសេន សទ្ធឹ បិវិស្សាមី”តិ។ សោ ឯកំ វេឡុនាឡិកំ បូរេត្វា បក្កមំសេន សទ្ធឹ អាហរិត្វា បណ្ណសាលំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បិវថា”តិ វត្វា ឧភោបិ មំសំ ខាទន្តា បិវឹសុ។ ឥតិ សុរេន ច វរុណេន ច ទិដ្ឋត្តា តស្ស បានស្ស “សុរា”តិ ច “វរុណា”តិ ច នាមំ ជាតំ។ តេ ឧភោបិ “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ វេឡុនាឡិយោ បូរេត្វា កាជេនាទាយ បច្ចន្តនគរំ គន្ត្វា “បានការកា នាម អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចាបេសុំ។ រាជា នេ បក្កោសាបេសិ, តេ តស្ស បានំ ឧបនេសុំ។ រាជា ទ្វេ តយោ វារេ បិវិត្វា មជ្ជិ, តស្ស តំ ឯកាហទ្វីហមត្តមេវ អហោសិ។ អថ នេ “អញ្ញម្បិ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវា”តិ។ “កុហិ”ន្តិ? “ហិមវន្តេ ទេវា”តិ។ “តេន ហិ អានេថា”តិ។ តេ គន្ត្វា ឯកទ្វេ វារេ អានេត្វា “និពទ្ធំ គន្តុំ ន សក្ខិស្សាមា”តិ សម្ភារេ សល្លក្ខេត្វា តស្ស រុក្ខស្ស តចំ អាទឹ កត្វា សព្ពសម្ភារេ បក្ខិបិត្វា នគរេ សុរំ ករឹសុ។ នាគរា សុរំ បិវិត្វា បមាទំ អាបន្នា ទុគ្គតា អហេសុំ, នគរំ សុញ្ញំ វិយ អហោសិ, តេន បានការកា តតោ បលាយិត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា “បានការកា អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចាបេសុំ។ រាជា នេ បក្កោសាបេត្វា បរិព្ពយំ អទាសិ។ តេ តត្ថាបិ សុរំ អកំសុ, តម្បិ នគរំ តថេវ វិនស្សិ, តតោ បលាយិត្វា សាកេតំ, សាកេតតោ សាវត្ថឹ អគមំសុ។

តទា សាវត្ថិយំ សព្ពមិត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ តេសំ សង្គហំ កត្វា “កេន វោ អត្ថោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សម្ភារមូលេន ចេវ សាលិបិដ្ឋេន ច បញ្ចហិ ចាដិសតេហិ ចា”តិ វុត្តេ សព្ពំ ទាបេសិ។ តេ បញ្ចសុ ចាដិសតេសុ សុរំ សណ្ឋាបេត្វា មូសិកភយេន ចាដិរក្ខណត្ថាយ ឯកេកាយ ចាដិយា សន្តិកេ ឯកេកំ ពិឡារំ ពន្ធឹសុ។ តេ បច្ចិត្វា ឧត្តរណកាលេ ចាដិកុច្ឆីសុ បគ្ឃរន្តំ សុរំ បិវិត្វា មត្តា និទ្ទាយឹសុ។ មូសិកា អាគន្ត្វា តេសំ កណ្ណនាសិកទាឋិកនង្គុដ្ឋេ ខាទិត្វា អគមំសុ។ “ពិឡារា សុរំ បិវិត្វា មតា”តិ អាយុត្តកបុរិសា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “វិសការកា ឯតេ ភវិស្សន្តី”តិ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ សីសានិ ឆិន្ទាបេសិ។ តេ “សុរំ ទេវ, មធុរំ ទេវា”តិ វិរវន្តាវ មរឹសុ។ រាជា តេ មារាបេត្វា “ចាដិយោ ភិន្ទថា”តិ អាណាបេសិ។ ពិឡារាបិ សុរាយ ជិណ្ណាយ ឧដ្ឋហិត្វា កីឡន្តា វិចរឹសុ, តេ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “សចេ វិសំ អស្ស, ឯតេ មរេយ្យុំ, មធុរេនេវ ភវិតព្ពំ, បិវិស្សាមិ ន”ន្តិ នគរំ អលង្ការាបេត្វា រាជង្គណេ មណ្ឌបំ ការាបេត្វា អលង្កតមណ្ឌបេ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ សុរំ បាតុំ អារភិ។

តទា សក្កោ ទេវរាជា “កេ នុ ខោ មាតុបដ្ឋានាទីសុ អប្បមត្តា តីណិ សុចរិតានិ បូរេន្តី”តិ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ រាជានំ សុរំ បាតុំ និសិន្នំ ទិស្វា “សចាយំ សុរំ បិវិស្សតិ, សកលជម្ពុទីបោ នស្សិស្សតិ។ យថា ន បិវិស្សតិ, តថា នំ ករិស្សាមី”តិ ឯកំ សុរាបុណ្ណំ កុម្ភំ ហត្ថតលេ ឋបេត្វា ព្រាហ្មណវេសេនាគន្ត្វា រញ្ញោ សម្មុខដ្ឋានេ អាកាសេ ឋត្វា “ឥមំ កុម្ភំ កិណាថ, ឥមំ កុម្ភំ កិណាថា”តិ អាហ។ សព្ពមិត្តរាជា តំ តថា វទន្តំ អាកាសេ ឋិតំ ទិស្វា “កុតោ នុ ខោ ព្រាហ្មណោ អាគច្ឆតី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៣. “កោ បាតុរាសី តិទិវា នភម្ហិ, ឱភាសយំ សំវរឹ ចន្ទិមាវ;
គត្តេហិ តេ រស្មិយោ និច្ឆរន្តិ, សតេរតា វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ។

៣៤. “សោ ឆិន្នវាតំ កមសី អឃម្ហិ, វេហាយសំ គច្ឆសិ តិដ្ឋសី ច;
ឥទ្ធី នុ តេ វត្ថុកតា សុភាវិតា, អនទ្ធគូនំ អបិ ទេវតានំ។

៣៥. “វេហាយសំ គម្មមាគម្ម តិដ្ឋសិ, កុម្ភំ កិណាថាតិ យមេតមត្ថំ;
កោ វា តុវំ កិស្ស វា តាយ កុម្ភោ, អក្ខាហិ មេ ព្រាហ្មណ ឯតមត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **កោ បាតុរាសី**តិ កុតោ បាតុភូតោសិ, កុតោ អាគតោសីតិ អត្ថោ។ **តិទិវា នភម្ហី**តិ កឹ តាវតឹសភវនា អាគន្ត្វា ឥធ នភម្ហិ អាកាសេ បាកដោ ជាតោសីតិ បុច្ឆតិ។ **សំវរិ**ន្តិ រត្តឹ។ **សតេរតា**តិ ឯវំនាមិកា។ **សោ**តិ សោ ត្វំ។ **ឆិន្នវាត**ន្តិ វលាហកោបិ តាវ វាតេន កមតិ, តស្ស បន សោបិ វាតោ នត្ថិ, តេនេវមាហ។ **កមសី**តិ បវត្តេសិ។ **អឃម្ហី**តិ អប្បដិឃេ អាកាសេ។ **វត្ថុកតា**តិ វត្ថុ វិយ បតិដ្ឋា វិយ កតា។ **អនទ្ធគូនំ អបិ ទេវតាន**ន្តិ យា បទសា អទ្ធានំ អគមនេន អនទ្ធគូនំ ទេវតានំ ឥទ្ធិ, សា អបិ តវ សុភាវិតាតិ បុច្ឆតិ។ **វេហាយសំ គម្មមាគម្មា**តិ អាកាសេ បវត្តំ បទវីតិហារំ បដិច្ច និស្សាយ។ “តិដ្ឋសី”តិ ឥមស្ស “កោ វា តុវ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, ឯវំ តិដ្ឋមានោ កោ វា ត្វន្តិ អត្ថោ។ **យមេតមត្ថ**ន្តិ យំ ឯតំ វទសិ។ ឥមស្ស “កិស្ស វា តាយ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, យំ ឯតំ កុម្ភំ កិណាថាតិ វទសិ, កិស្ស វា តេ អយំ កុម្ភោតិ អត្ថោ។

តតោ សក្កោ “តេន ហិ សុណាហី”តិ វត្វា សុរាយ ទោសេ ទស្សេន្តោ អាហ –

៣៦. “ន សប្បិកុម្ភោ នបិ តេលកុម្ភោ, ន ផាណិតស្ស ន មធុស្ស កុម្ភោ;
កុម្ភស្ស វជ្ជានិ អនប្បកានិ, ទោសេ ពហូ កុម្ភគតេ សុណាថ។

៣៧. “គច្ឆេយ្យ យំ បិត្វា បតេ បបាតំ, សោព្ភំ គុហំ ចន្ទនិយោឡិគល្លំ;
ពហុម្បិ ភុញ្ជេយ្យ អភោជនេយ្យំ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៣៨. “យំ បិត្វា ចិត្តស្មឹ អនេសមានោ, អាហិណ្ឌតី គោរិវ ភក្ខសាទី;
អនាថមានោ ឧបគាយតិ នច្ចតិ ច, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៣៩. “យំ វេ បិវិត្វា អចេលោវ នគ្គោ, ចរេយ្យ គាមេ វិសិខន្តរានិ;
សម្មូឡ្ហចិត្តោ អតិវេលសាយី, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤០. “យំ បិត្វា ឧដ្ឋាយ បវេធមានោ, សីសញ្ច ពាហុញ្ច បចាលយន្តោ;
សោ នច្ចតី ទារុកដល្លកោវ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤១. “យំ វេ បិវិត្វា អគ្គិទឌ្ឍា សយន្តិ, អថោ សិគាលេហិបិ ខាទិតាសេ;
ពន្ធំ វធំ ភោគជានិញ្ចុបេន្តិ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤២. “យំ បិត្វា ភាសេយ្យ អភាសនេយ្យំ, សភាយមាសីនោ អបេតវត្ថោ;
សម្មក្ខិតោ វន្តគតោ ព្យសន្នោ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៣. “យំ វេ បិវិត្វា ឧក្កដ្ឋោ អាវិលក្ខោ, មមេវ សព្ពបថវីតិ មញ្ញេ;
ន មេ សមោ ចាតុរន្តោបិ រាជា, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៤. “មានាតិមានា កលហានិ បេសុណី, ទុព្ពណ្ណិនី នគ្គយិនី បលាយិនី;
ចោរាន ធុត្តាន គតី និកេតោ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៥. “ឥទ្ធានិ ផីតានិ កុលានិ អស្សុ, អនេកសាហស្សធនានិ លោកេ;
ឧច្ឆិន្នទាយជ្ជកតានិមាយ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៦. “ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ, ខេត្តំ គវំ យត្ថ វិនាសយន្តិ;
ឧច្ឆេទនី វិត្តគតំ កុលានំ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៧. “យំ វេ បិត្វា ទិត្តរូបោវ បោសោ, អក្កោសតិ មាតរំ បិតរញ្ច;
សស្សុម្បិ គណ្ហេយ្យ អថោបិ សុណ្ហំ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៨. “យំ វេ បិត្វា ទិត្តរូបាវ នារី, អក្កោសតី សស្សុរំ សាមិកញ្ច;
ទាសម្បិ គណ្ហេ បរិចារិកម្បិ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៤៩. “យំ វេ បិវិត្វាន ហនេយ្យ បោសោ, ធម្មេ ឋិតំ សមណំ ព្រាហ្មណំ វា;
គច្ឆេ អបាយម្បិ តតោនិទានំ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥០. “យំ វេ បិវិត្វា ទុច្ចរិតំ ចរន្តិ, កាយេន វាចាយ ច ចេតសា ច;
និរយំ វជន្តិ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥១. “យំ យាចមានា ន លភន្តិ បុព្ពេ, ពហុំ ហិរញ្ញម្បិ បរិច្ចជន្តា;
សោ តំ បិវិត្វា អលិកំ ភណាតិ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥២. “យំ វេ បិត្វា បេសនេ បេសិយន្តោ, អច្ចាយិកេ ករណីយម្ហិ ជាតេ;
អត្ថម្បិ សោ នប្បជានាតិ វុត្តោ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥៣. “ហិរីមនាបិ អហិរីកភាវំ, បាតុំ ករោន្តិ មទនាយ មត្តា;
ធីរាបិ សន្តា ពហុកំ ភណន្តិ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥៤. “យំ វេ បិត្វា ឯកថូបា សយន្តិ, អនាសកា ថណ្ឌិលទុក្ខសេយ្យំ;
ទុព្ពណ្ណិយំ អាយសក្យញ្ចុបេន្តិ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥៥. “យំ វេ បិត្វា បត្តខន្ធា សយន្តិ, គាវោ កូដហតាវ ន ហិ វារុណិយា;
វេគោ នរេន សុសហោរិវ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥៦. “យំ មនុស្សា វិវជ្ជន្តិ, សប្បំ ឃោរវិសមិវ;

តំ លោកេ វិសសមានំ, កោ នរោ បាតុមរហតិ។

៥៧. “យំ វេ បិត្វា អន្ធកវេណ្ឌបុត្តា, សមុទ្ទតីរេ បរិចារយន្តា;
ឧបក្កមុំ មុសលេភិ អញ្ញមញ្ញំ, តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថ។

៥៨. “យំ វេ បិត្វា បុព្ពទេវា បមត្តា, តិទិវា ចុតា សស្សតិយា សមាយា;
តំ តាទិសំ មជ្ជមិមំ និរត្ថកំ, ជានំ មហារាជ កថំ បិវេយ្យ។

៥៩. “នយិមស្មិំ កុម្ភស្មិំ ទធិ វា មធុ វា, ឯវំ អភិញ្ញាយ កិណាហិ រាជ;
ឯវញ្ហិមំ កុម្ភគតា មយា តេ, អក្ខាតរូបំ តវ សព្ពមិត្តា”តិ។

តត្ថ **វជ្ឈានី**តិអាទីនវា។ **គច្ឆេយ្យា**តិ គច្ឆន្តោ បទេ បទេ បរិវត្តេយ្យ។ **យំ បិត្វា បតេ**តិ យំ បិវិត្វា បតេយ្យ។ **សោព្ភន្តិ** អាវាដំ។ **ចន្ទនិយោឡិគល្ល**ន្តិ ចន្ទនិកញ្ច ឱឡិគល្លញ្ច។ **អភោជនេយ្យ**ន្តិ ភុញ្ជិតុំ អយុត្តំ។ **អនេ សមានោ**តិ អនិស្សរោ។ **គោរិវា**តិ គោណោ វិយ។ **ភក្ខសាទី**តិ បុរាណកសដខាទកោ, យថា សោ តត្ថ តត្ថ ភក្ខសំ បរិយេសន្តោ អាហិណ្ឌតិ, ឯវំ អាហិណ្ឌតីតិ អត្ថោ។ **អនាថមានោ**តិ និរវស្សយោ អនាថោ វិយ។ **ឧបគាយតី**តិ អញ្ញំ គាយន្តំ ទិស្វា ឧបគន្ត្វា គាយតិ។ **អចេលោវា**តិ អចេលកោ វិយ។ **វិសិខន្តរានី**តិ អន្តរវីថិយោ។ **អតិវេលសាយី**តិ អតិចិរម្បិ និទ្ទំ ឱក្កមេយ្យ។ “អតិវេលចារី”តិបិ បាឋោ, អតិវេលចារី ហុត្វា ចរេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទារុកដល្លកោ វាតិ ទារុមយយន្តរូបកំ វិយ។ **ភោគជានិញ្ច បេន្តី**តិ ភោគជានិញ្ច ឧបេន្តិ, បាណាតិបាតាទីនិ កត្វា ទណ្ឌបីឡិតា ធនជានិញ្ច អញ្ញញ្ច វធពន្ធនាទិទុក្ខំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។ **វន្តគតោ**តិ អត្តនោ វន្តស្មិំ គតោ។ **ព្យសន្នោ**តិ ព្យសនាបន្នោ។ “វិសន្នោ”តិបិ បាឋោ , តស្មិំ វន្តេ ឱសន្នោតិ អត្ថោ។ **ឧក្កដ្ឋោ**តិ អហំ មហាយោធោ, កោ មយា សទិសោ អត្ថីតិ ឯវំ ឧក្កំសគតោ ហុត្វា។ **អាវិលក្ខោ**តិ រត្តក្ខោ។ **សព្ពបថវី**តិ សព្ពា បថវី។ “សព្ពបុថុវី”តិបិ បាឋោ។ **ចាតុរន្តោ**តិ ចតុសមុទ្ទបរិយន្តាយ បថវិយា ឥស្សរោ។ **មានាតិមានា**តិ មានការិកា។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **គតី**តិ និព្ពត្តិ។ **និកេតោ**តិ និវាសោ។ **តស្សា បុណ្ណ**ន្តិ យា ឯវរូបា, តស្សា បុណ្ណំ។ **ឥទ្ធានី**តិ សមិទ្ធានិ។ **ផីតានី**តិ វត្ថាលង្ការកប្បភណ្ឌេហិ បុប្ផិតានិ។ **ឧច្ឆិន្នទាយជ្ជកតានី**តិ ឧច្ឆិន្នទាយាទានិ និទ្ធនានិ កតានិ។ **យត្ថ វិនាសយន្តី**តិ យំ និស្សាយ យត្ថ បតិដ្ឋិតា, ឯវំ ពហុម្បិ ធនធញ្ញាទិសាបតេយ្យំ នាស យន្តិ, កបណា ហោន្តិ។

ទិត្តរូបោតិ ទប្បិតរូបោ។ **គណ្ហេយ្យា**តិ ភរិយសញ្ញាយ កិលេសវសេន ហត្ថេ គណ្ហេយ្យ។ **ទាសម្បិ គណ្ហេ**តិ អត្តនោ ទាសម្បិ កិលេសវសេន “សាមិកោ មេ”តិ គណ្ហេយ្យ។ **បិវិត្វានា**តិ បិវិត្វា។ **ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា**តិ ឯវំ តីហិ ទ្វារេហិ ទសវិធម្បិ អកុសលំ កត្វា។ **យំ យាចមានា**តិ យំ បុរិសំ បុព្ពេ សុរំ អបិវន្តំ ពហុំ ហិរញ្ញំ បរិច្ចជន្តា មុសាវាទំ ការេហីតិ យាចមានា ន លភន្តិ។ **បិត្វា**តិ បិវិត្វា បិតោ។ **នប្បជានាតិ វុត្តោ**តិ “កេនង្គេន អាគតោសី”តិ វុត្តោ សាសនស្ស ទុក្កហិតត្តា តំ អត្ថំ ន ជានាតិ។ **ហិរីមនាបី**តិ ហិរិយុត្តចិត្តាបិ។ **ឯកថូបា**តិ សូករបោតកា វិយ ហីនជច្ចេហិបិ សទ្ធិំ ឯករាសី ហុត្វា។ **អនាសកា**តិ និរាហារា។ **ថណ្ឌិលទុក្ខសេយ្យ**ន្តិ ភូមិយំ ទុក្ខសេយ្យំ សយន្តិ។ **អាយសក្យ**ន្តិ គរហំ។

បត្តខន្ធាតិ បតិតក្ខន្ធា។ **កូដហតាវា**តិ គីវាយ ពន្ធេន កូដេន ហតា គាវោ វិយ, យថា តា តិណំ អខា ទន្តិយោ បានីយំ អបិវន្តិយោ សយន្តិ, តថា សយន្តីតិ អត្ថោ។ **ឃោរវិសមិវា**តិ ឃោរវិសំ វិយ។ **វិសសមាន**ន្តិ វិស សទិសំ។ **អន្ធកវេណ្ឌបុត្តា**តិ ទស ភាតិករាជានោ។ **ឧបក្កមុ**ន្តិ បហរិំសុ។ **បុព្ពទេវា**តិ អសុរា។ **តិទិវា**តិ តាវតឹស ទេវលោកា។ **សស្សតិយា**តិ សស្សតា, ទីឃាយុកភាវេន និច្ចសម្មតា ទេវលោកាតិ អត្ថោ។ **សមាយា**តិ សទ្ធិំ អសុរ មាយាហិ។ **ជាន**ន្តិ ឯវំ “និរត្ថកំ ឯត”ន្តិ ជានន្តោ តុម្ហាទិសោ បណ្ឌិតោ បុរិសោ កថំ បិវេយ្យ ។ **កុម្ភគតា មយា**តិ កុម្ភគតំ មយា, អយមេវ វា បាឋោ។ **អក្ខាតរូប**ន្តិ សភាវតោ អក្ខាតំ។

តំ សុត្វា រាជា សុរាយ អាទីនវំ ញត្វា តុដ្ឋោ សក្កស្ស ថុតិំ ករោន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦០. “ន មេ បិតា វា អថវាបិ មាតា, ឯតាទិសា យាទិសកោ តុវំសិ;
ហិតានុកម្បី បរមត្ថកាមោ, សោហំ ករិស្សំ វចនំ តវជ្ជ។

៦១. “ទទាមិ តេ គាមវរានិ បញ្ច, ទាសីសតំ សត្ត គវំសតានិ;
អាជញ្ញយុត្តេ ច រថេ ទស ឥមេ, អាចរិយោ ហោសិ មមត្ថកាមោ”តិ។

តត្ថ **គាមវរានីតិ**, ព្រាហ្មណ, អាចរិយស្ស នាម អាចរិយភាគោ ឥច្ឆិតព្ពោ, សំវច្ឆរេ សំវច្ឆរេ សតសហស្ស ដ្ឋានកេ តុយ្ហំ បញ្ច គាមេ ទទាមីតិ វទតិ។ **ទស ឥមេ**តិ ឥមេ ទស បុរតោ ឋិតេ កញ្ចនវិចិត្តេ រថេ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

តំ សុត្វា សក្កោ ទេវត្តភាវំ ទស្សេត្វា អត្តានំ ជានាបេន្តោ អាកាសេ ឋត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦២. “តវេវ ទាសីសតមត្ថុ រាជ, គាមា ច គាវោ ច តវេវ ហោន្តុ;
អាជញ្ញយុត្តា ច រថា តវេវ, សក្កោហមស្មិ តិទសានមិន្ទោ។

៦៣. “មំសោទនំ សប្បិបាយាសំ ភុញ្ជ, ខាទស្សុ ច ត្វំ មធុមាសបូវេ;
ឯវំ តុវំ ធម្មរតោ ជនិន្ទ, អនិន្ទិតោ សគ្គមុបេហិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **ឯវំ តុវំ ធម្មរតោ**តិ ឯវំ ត្វំ នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជន្តោ សុរាបានា វិរតោ តីណិ ទុច្ចរិតានិ បហាយ តិវិធសុចរិតធម្មរតោ ហុត្វា កេនចិ អនិន្ទិតោ សគ្គដ្ឋានំ ឧបេហីតិ។

ឥតិ សក្កោ តស្ស ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ សោបិ សុរំ អបិវិត្វា សុរាភាជនានិ ភិន្ទាបេត្វា សីលំ សមាទាយ ទានំ ទត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ ជម្ពុទីបេបិ អនុក្កមេន សុរាបានំ វេបុល្លប្បត្តំ ជាតំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុម្ភជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៥១៣] ៣. ជយទ្ទិសជាតកវណ្ណនា

ចិរស្សំ វត មេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **សាម ជាតក**សទិសំ (ជា. ២.២២.២៩៦ អាទយោ)។ តទា បន សត្ថា “បោរាណកបណ្ឌិតា កញ្ចនមាលំ សេតច្ឆត្តំ បហាយ មាតាបិតរោ បោសេសុ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កបិលរដ្ឋេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ បញ្ចាលោ នាម រាជា អហោសិ។ តស្ស អគ្គមហេសី គព្ភំ បដិលភិត្វា បុត្តំ វិជាយិ។ តស្សា បុរិមភវេ ឯកា សបត្តិកា កុជ្ឈិត្វា “តុយ្ហំ ជាតំ ជាតំ បជំ ខាទិតុំ សមត្ថា ភវិស្សាមី”តិ បត្ថនំ ឋបេត្វា យក្ខិនី អហោសិ។ សា តទា ឱកាសំ លភិត្វា តស្សា បស្សន្តិយាវ តំ អល្លមំសបេសិវណ្ណំ កុមារកំ គហេត្វា មុរុមុរាយន្តី ខាទិត្វា បក្កាមិ។ ទុតិយវារេបិ តថេវ អកាសិ។ តតិយវារេ បន តស្សា បសូតិឃរំ បវិដ្ឋកាលេ គេហំ បរិវារេត្វា គាឡ្ហំ អារក្ខំ អកំសុ។ វិជាតទិវសេ យក្ខិនី អាគន្ត្វា បុន ទារកំ អគ្គហេសិ។ ទេវី “យក្ខិនី”តិ មហាសទ្ទមកាសិ។ អាវុធហត្ថា បុរិសា អាគន្ត្វា ទេវិយា ទិន្នសញ្ញាយ យក្ខិនី អនុពន្ធឹសុ។ សា ខាទិតុំ ឱកាសំ អលភន្តី តតោ បលាយិត្វា ឧទកនិទ្ធមនំ បាវិសិ។ ទារកោ មាតុសញ្ញាយ តស្សា ថនំ មុខេន គណ្ហិ។ សា បុត្តសិនេហំ ឧប្បាទេត្វា តតោ បលាយិត្វា សុសានំ គន្ត្វា ទារកំ បាសាណលេណេ ឋបេត្វា បដិជគ្គិ។ អថស្ស អនុក្កមេន វឌ្ឍមានស្ស មនុស្សមំសំ អាហរិត្វា អទាសិ។ ឧភោបិ មនុស្សមំសំ ខាទិត្វា តត្ថ វសឹសុ។ ទារកោ អត្តនោ មនុស្សភាវំ ន ជានាតិ “យក្ខិនិបុត្តោស្មី”តិ សញ្ញាយ។ សោ អត្តភាវំ ជហិត្វា អន្តរធាយិតុំ ន សក្កោតិ។ អថស្ស សា អន្តរធានត្ថាយ ឯកំ មូលំ អទាសិ។ សោ មូលានុភាវេន អន្តរធាយិត្វា មនុស្សមំសំ ខាទន្តោ វិចរតិ។ យក្ខិនី វេស្សវណស្ស មហារាជស្ស វេយ្យាវច្ចត្ថាយ គតា តត្ថេវ កាលមកាសិ។ ទេវីបិ ចតុត្ថវារេ អញ្ញំ បុត្តំ វិជាយិ។ សោ យក្ខិនិយា មុត្តត្តា អរោគោ អហោសិ។ បច្ចាមិត្តំ យក្ខិនី ជិនិត្វា ជាតត្តា “ជយទ្ទិសកុមារោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រជ្ជមនុសាសិ។

តទា ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, “អលីនសត្តកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ ឧគ្គហិតសព្ពសិប្បោ ឧបរាជា អហោសិ។ សោបិ យក្ខិនិបុត្តោ អបរភាគេ បមាទេន តំ មូលំ នាសេត្វា អន្តរធាយិតុំ អសក្កោន្តោ ទិស្សមានរូបោវ សុសានេ មនុស្សមំសំ ខាទិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា ភីតា អាគន្ត្វា រញ្ញោ ឧបក្កោសឹសុ “ទេវ ឯកោ យក្ខោ ទិស្សមានរូបោ សុសានេ មនុស្សមំសំ ខាទតិ, សោ អនុក្កមេន នគរំ បវិសិត្វា មនុស្សេ មារេត្វា ខាទិស្សតិ, តំ គាហាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា “គណ្ហថ ន”ន្តិ អាណាបេសិ។ ពលកាយោ គន្ត្វា សុសានំ បរិវារេត្វា អដ្ឋាសិ។ យក្ខិនិបុត្តោ នគ្គោ ឧព្ពិគ្គរូបោ មរណភយភីតោ វិរវន្តោ មនុស្សានំ អន្តរំ បក្ខន្ទិ។ មនុស្សា “យក្ខោ”តិ មរណភយភីតា ទ្វិធា ភិជ្ជឹសុ។ សោបិ តតោ បលាយិត្វា

អរញ្ញំ បាវិសិ, ន បុន មនុស្សបថំ អាគច្ឆិ។ សោ ឯកំ មហាវត្តនិអដវិំ និស្សាយ មគ្គបដិបន្នេសុ មនុស្សេសុ ឯកេកំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា មារេត្វា ខាទន្តោ ឯកស្មិំ និគ្រោធមូលេ វាសំ កប្បេសិ។

អថេកោ សត្ថវាហព្រាហ្មណោ អដវិបាលានំ សហស្សំ ទត្វា បញ្ចហិ សកដសតេហិ តំ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ មនុស្សយក្ខោ វិរវន្តោ បក្ខន្ទិ, ភីតា មនុស្សា ឧរេន និបជ្ជឹសុ។ សោ ព្រាហ្មណំ គហេត្វា បលាយន្តោ ខាណុនា បាទេ វិទ្ធោ អដវិបាលេសុ អនុពន្ធន្តេសុ ព្រាហ្មណំ ឆឌ្ឌេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានរុក្ខមូលេ និបជ្ជិ។ តស្ស តត្ថ និបន្នស្ស សត្តមេ ទិវសេ ជយទ្ទិសរាជា មិគវធំ អាណាបេត្វា នគរា និក្ខមិ។ តំ នគរា និក្ខន្តមត្តមេវ តក្កសិលវាសី នន្ទោ នាម មាតុបោសកព្រាហ្មណោ ចតស្សោ សតារហគាថាយោ អាទាយ អាគន្ត្វា រាជានំ អទ្ទស។ រាជា “និវត្តិត្វា សុណិស្សាមី”តិ តស្ស និវាសគេហំ ទាបេត្វា មិគវំ គន្ត្វា “យស្ស បស្សេន មិគោ បលាយតិ, តស្សេវ គីវា”តិ អាហ។ អថេកោ បសទមិគោ ឧដ្ឋហិត្វា រញ្ញោ អភិមុខោ គន្ត្វា បលាយិ។ អមច្ចា បរិហាសំ ករិំសុ។ រាជា ខគ្គំ គហេត្វា តំ អនុពន្ធិត្វា តិយោជនមត្ថកេ បត្វា ខគ្គេន បហរិត្វា ទ្វេ ខណ្ឌានិ ករិត្វា កាជេនាទាយ អាគច្ឆន្តោ មនុស្សយក្ខស្ស និបន្នដ្ឋានំ បត្វា ទព្ពតិណេសុ និសីទិត្វា ថោកំ វិស្សមិត្វា គន្តុំ អារភិ។ អថ នំ សោ ឧដ្ឋាយ “តិដ្ឋ កុហឹ គច្ឆសិ, ភក្ខោសិ មេ”តិ ហត្ថេ គហេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៦៤. “ចិរស្សំ វត មេ ឧទបាទិ អជ្ជ, ភក្ខោ មហា សត្តមិភត្តកាលេ;
កុតោសិ កោវាសិ តទិង្ឃ ព្រូហិ, អាចិក្ខ ជាតិំ វិទិតោ យថាសី”តិ។

តត្ថ **ភក្ខោ មហា**តិ មហាភក្ខោ។ **សត្តមិភត្តកាលេ**តិ បាដិបទតោ បដ្ឋាយ និរាហារស្ស សត្តមិយំ ភត្តកាលេ។ **កុតោសី**តិ កុតោ អាគតោសីតិ។

រាជា យក្ខំ ទិស្វា ភីតោ ឩរុត្ថម្ភំ បត្វា បលាយិតុំ នាសក្ខិ, សតិំ បន បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៦៥. “បញ្ចាលរាជា មិគវំ បវិដ្ឋោ, ជយទ្ទិសោ នាម យទិស្សុតោ តេ;
ចរាមិ កច្ឆានិ វនានិ ចាហំ, បសទំ ឥមំ ខាទ មមជ្ជ មុញ្ចា”តិ។

តត្ថ **មិគវំ បវិដ្ឋោ**តិ មិគវធាយ រដ្ឋា និក្ខន្តោ។ **កច្ឆានី**តិ បព្ពតបស្សានិ។ **បសទ**ន្តិ បសទមិគំ។

តំ សុត្វា យក្ខោ តតិយំ គាថមាហ –

៦៦. “សេនេវ ត្វំ បណសិ សស្សមានោ, មមេស ភក្ខោ បសទោ យំ វទេសិ;
តំ ខាទិយាន បសទំ ជិឃញ្ញំ, ខាទិស្សំ បច្ឆា ន វិលាបកាលោ”តិ។

តត្ថ **សេនេវា**តិ មម សន្តកេនេវ។ **បណសី**តិ វោហរសិ អត្តានំ វិក្កិណាសិ។ **សស្សមានោ**តិ វិហឹសយមានោ។ **តំ ខាទិយានា**តិ តំ បឋមំ ខាទិត្វា។ **ជិឃញ្ញ**ន្តិ ឃសិតុកាមោ។ **ខាទិស្ស**ន្តិ ឯតំ បច្ឆា ខាទិស្សាមិ។ **ន វិលាបកាលោ**តិ មា វិលបិ។ នាយំ វិលាបកាលោតិ វទតិ។

តំ សុត្វា រាជា នន្ទព្រាហ្មណំ សរិត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦៧. “ន ចត្ថិ មោក្ខោ មម និក្កយេន, គន្ត្វាន បច្ចាគមនាយ បណ្ហេ;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្សប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **ន ចត្ថី**តិ ន ចេ មយ្ហំ និក្កយេន វិមោក្ខោ អត្ថិ។ **គន្ត្វានា**តិ ឯវំ សន្តេ អជ្ជ ឥមំ មិគមំសំ ខាទិត្វា មម នគរំ គន្ត្វា។ **បណ្ហេ**តិ បគេយេវ, ស្វេវ បាតរាសកាលេ បច្ចាគមនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហាហីតិ អធិប្បាយោ។ **តំ សង្គរ**ន្តិ មយា “ធនំ តេ ទស្សាមី”តិ ព្រាហ្មណស្ស សង្គរោ កតោ, តំ តស្ស ទត្វា ឥមំ មយា វុត្តំ សច្ចំ អនុរក្ខន្តោ អហំ បុន អាគមិស្សាមីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា យក្ខោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៦៨. “កឹ កម្មជាតំ អនុតប្បតេ ត្វំ, បត្តំ សមីបំ មរណស្ស រាជ;
អាចិក្ខ មេ តំ អបិ សក្កុណេមុ, អនុជានិតុំ អាគមនាយ បណ្ហេ”តិ។

តត្ថ កម្មមេវ **កម្មជាតំ។ អនុតប្បតេ**តិ តំ អនុតប្បតិ។ **បត្ត**ន្តិ ឧបគតំ។ **អបិ សក្កុណេមូ**តិ អបិ នាម តំ តវ សោកការណំ សុត្វា បាតោវ អាគមនាយ តំ អនុជានិតុំ សក្កុណេយ្យាមាតិ អត្ថោ។

រាជា តំ ការណំ កថេន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦៩. “កតា មយា ព្រាហ្មណស្ស ធនាសា, តំ សង្គរំ បដិមុក្កំ ន មុត្តំ;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្សប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **បដិមុក្កំ ន មុត្ត**ន្តិ ចតស្សោ សតារហា គាថា សុត្វា “ធនំ តេ ទស្សាមី”តិ បដិញ្ញាយ មយា អត្តនិ បដិមុញ្ចិត្វា ឋបិតំ, ន បន តំ មុត្តំ ធនស្ស អទិន្នត្តា។

តំ សុត្វា យក្ខោ សត្តមំ គាថមាហ –

៧០. “យា តេ កតា ព្រាហ្មណស្ស ធនាសា, តំ សង្គរំ បដិមុក្កំ ន មុត្តំ;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្សប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជស្សូ”តិ។

តត្ថ **បុនរាវជស្សូ**តិ បុន អាគច្ឆស្សុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជានំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ តេន វិស្សដ្ឋោ “ត្វំ មា ចិន្តយិ, អហំ បាតោវ អាគមិស្សាមី”តិ វត្វា មគ្គនិមិត្តានិ សល្លក្ខេន្តោ អត្តនោ ពលកាយំ ឧបគន្ត្វា ពលកាយបរិវុតោ នគរំ បវិសិត្វា នន្ទព្រាហ្មណំ បក្កោសាបេត្វា មហារហេ អាសនេ និសីទាបេត្វា តា គាថា សុត្វា ចត្តារិ សហស្សានិ ទត្វា យានំ អារោបេត្វា “ឥមំ តក្កសិលមេវ នេថា”តិ មនុស្សេ ទត្វា ព្រាហ្មណំ ឧយ្យោជេត្វា ទុតិយទិវសេ បដិគន្តុកាមោ ហុត្វា បុត្តំ អាមន្តេត្វា អនុសាសិ។ តមត្ថំ ទីបេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៧១. “មុត្តោច សោ បោរិសាទស្ស ហត្ថា, គន្ត្វា សកំ មន្ទិរំ កាមកាមី;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្សប្បទាយ, អាមន្តយី បុត្តមលីនសត្តុំ។

៧២. “អជ្ជេវ រជ្ជំ អភិសិញ្ចយស្សុ, ធម្មំ ចរ សេសុ បរេសុ ចាបិ;
អធម្មការោ ច តេ មាហុ រដ្ឋេ, គច្ឆាមហំ បោរិសាទស្ស ញត្តេ”តិ។

តត្ថ **អលីនសត្តុ**ន្តិ ឯវំនាមកំ កុមារំ។ បាឡិយំ បន “អរិនសត្តុ”ន្តិ លិខិតំ។ **អជ្ជេវ រជ្ជ**ន្តិ បុត្ត រជ្ជំ តេ ទម្មិ, ត្វំ អជ្ជេវ មុទ្ធនិ អភិសេកំ អភិសិញ្ចយស្សុ។ **ញត្តេ**តិ អភ្យាសេ, សន្តិកេតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា កុមារោ ទសមំ គាថមាហ –

៧៣. “កឹ កម្ម ក្រុព្ពំ តវ ទេវ បាវ, នារាធយី តំ តទិច្ឆាមិ សោតុំ;
យមជ្ជ រជ្ជម្ហិ ឧទស្សយេ តុវំ, រជ្ជម្បិ និច្ឆេយ្យំ, តយា វិនាហ”ន្តិ។

តត្ថ **ក្រុព្ព**ន្តិ ករោន្តោ។ **យមជ្ជា**តិ យេន អនារាធកកម្មេន អជ្ជ មំ រជ្ជម្ហិ ត្វំ ឧទស្សយេ ឧស្សាបេសិ បតិដ្ឋាបេសិ, តំ មេ អាចិក្ខ, អហញ្ហិ តយា វិនា រជ្ជម្បិ ន ឥច្ឆាមីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា អនន្តរំ គាថមាហ –

៧៤. “ន កម្មុនា វា វចសាវ តាត, អបរាធិតោហំ តុវិយំ សរាមិ;
សន្ធិញ្ច កត្វា បុរិសាទកេន, សច្ចានុរក្ខី បុនាហំ គមិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **អបរាធិតោ**តិ អបរាធំ ឥតោ។ **តុវិយ**ន្តិ តវ សន្តកំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, អហំ ឥតោ តវ កម្មតោ វា តវ វចនតោ វា កិញ្ចិ មម អប្បិយំ អបរាធំ ន សរាមីតិ។ **សន្ធិញ្ច កត្វា**តិ មំ បន មិគវំ គតំ ឯកោ យក្ខោ “ខាទិស្សាមី”តិ គណ្ហិ។ អថាហំ ព្រាហ្មណស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តស្ស សក្ការំ កត្វា “ស្វេ តវ បាតរាសកាលេ អាគមិស្សាមី”តិ តេន បុរិសាទកេន សន្ធឹ សច្ចំ កត្វា អាគតោ, តស្មា តំ សច្ចំ អនុរក្ខន្តោ បុន តត្ថ គមិស្សាមិ, ត្វំ រជ្ជំ ការេហីតិ វទតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ គាថមាហ –

៧៥. “អហំ គមិស្សាមិ ឥធេវ ហោហិ, នត្ថិ ឥតោ ជីវតោ វិប្បមោក្ខោ;
សចេ តុវំ គច្ឆសិយេវ រាជ, អហម្បិ គច្ឆាមិ ឧភោ ន ហោមា”តិ។

តត្ថ **តថេវាតិ** ត្វំ តថេវ ហោតិ។ **តតោតិ** តស្ស សន្តិកា ជីវន្តស្ស មោក្ខោ នាម នត្ថិ។ **ឧភោតិ** ឯវំ សន្តេ ឧភោបិ ន ភវិស្សាម។

តំ សុត្វា រាជា គាថមាហ –

៧៦. "អទ្ធា ហិ តាត សតានេស ធម្មោ, មរណា ច មេ ទុក្ខតរំ តទស្ស;
កម្មាសបាទោ តំ យទា បចិត្វា, បសយ្ហ ខាទេ ភិទា រុក្ខសូលេ"តិ។

តស្សត្ថោ – **អទ្ធា** ឯកំសេន ឯស, តាត, **សតានំ** បណ្ឌិតានំ **ធម្មោ** សភាវោ, យុត្តំ ត្វំ វទសិ, អបិ ច ខោ បន មយ្ហំ មរណតោបេតំ ទុក្ខតរំ អស្ស, យទា តំ សោ កម្មាសបាទោ។ **ភិទា រុក្ខសូលេតិ** តិខិណរុក្ខសូលេ ភិត្វា បចិត្វា បសយ្ហ ពលក្ការេន ខាទេយ្យាតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ គាថមាហ –

៧៧. "បាណេន តេ បាណមហំ និមិស្សំ, មា ត្វំ អគា បោរិសាទស្ស ញត្តេ;
ឯវញ្ច តេ បាណមហំ និមិស្សំ, តស្មា មតំ ជីវិតស្ស វណ្ណេមី"តិ។

តត្ថ **និមិស្សន្តិ** អហំ តថេវ តវ បាណេន មម បាណំ បរិវត្តេស្សំ។ **តស្មាតិ** យស្មា ឯតំ បាណំ តវ បាណេនាហំ និមិស្សំ, តស្មា តវ ជីវិតស្សត្ថាយ មម មរណំ វណ្ណេមិ មរណមេវ វរេមិ, តច្ឆាមីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា បុត្តស្ស ពលំ ជានន្តោ "សាធុ តាត, គច្ឆាហី"តិ សម្បដិច្ឆិ។ សោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា នគរម្ហា និក្ខមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

៧៨. "តតោ ហវេ ធិតិមា រាជបុត្តោ, វន្ទិត្វា មាតុ ច បិតុ ច បាទេ"តិ។

តត្ថ **បាទេតិ** បាទេ វន្ទិត្វា និក្ខន្តោតិ អត្ថោ;

អថស្ស មាតាបិតរោបិ ភគិនីបិ ភរិយាបិ អមច្ចបរិជនេហិ សទ្ធិំយេវ និក្ខមីសុ។ សោ នគរា និក្ខមិត្វា បិតរំ មគ្គំ បុច្ឆិត្វា សុដ្ឋុ វវត្ថបេត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា សេសានំ ឱវាទំ ទត្វា អច្ឆម្ភិតោ កេសរសីហោ វិយ មគ្គំ អារុយ្ហ យក្ខាវាសំ បាយាសិ។ តំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា មាតា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី បថវិយំ បតិ។ បិតា ពាហា បគ្គយ្ហ មហន្តេន សទ្ទេន កន្ទិ។ តម្បិ អត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា –

"ទុខិនិស្ស មាតា និបតា បថព្យា, បិតាស្ស បគ្គយ្ហ ភុជានិ កន្ទតី"តិ។ –

ឧបឌ្ឍគាថំ វត្វា តស្ស បិតរា បយុត្តំ អាសីសវាទំ អភិវាទនវាទំ មាតរា ភគិនីភរិយាហិ ច កតំ សច្ចកិរិយំ បកាសេន្តោ អបរាបិ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៧៩. "តំ គច្ឆន្តំ តាវ បិតា វិទិត្វា, បរម្មុខោ វន្ទតិ បញ្ជលីកោ;
សោមោ ច រាជា វរុណោ ច រាជា, បជាបតី ចន្ទិមា សូរិយោ ច;
ឯតេហិ គុត្តោ បុរិសាទកម្ហា, អនុញ្ញាតោ សោត្ថិ បច្ចេហិ តាត។

៨០. "យំ ទណ្ឌកិរញ្ញោ គតស្ស មាតា, រាមស្សកាសិ សោត្ថានំ សុគុត្តា;
តំ តេ អហំ សោត្ថានំ ករោមិ, ឯតេន សច្ចេន សរន្តុ ទេវា;
អនុញ្ញាតោ សោត្ថិ បច្ចេហិ បុត្ត។

៨១. "អាវី រហោ វាបិ មនោបទោសំ, នាហំ សរេ ជាតុ មលីនសត្តេ;
ឯតេន សច្ចេន សរន្តុ ទេវា, អនុញ្ញាតោ សោត្ថិ បច្ចេហិ ភាតិក។

៨២. "យស្មា ច មេ អនធិមនោសិ សាមិ, ន ចាបិ មេ មនសា អប្បិយោសិ;
ឯតេន សច្ចេន សរន្តុ ទេវា, អនុញ្ញាតោ សោត្ថិ បច្ចេហិ សាមី"តិ។

តត្ថ **បរម្មុខោតិ** អយំ មេ បុត្តោ បរម្មុខោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា គច្ឆតិ, ឥតិ ឯតំ បរម្មុខំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា វិទិត្វា។ **បញ្ជលីកោតិ** តស្មិំ កាលេ សិរសិ អញ្ជលី ឋបេត្វា វន្ទតិ ទេវតា នមស្សតិ។ **បុរិសាទកម្ហាតិ** បុរិសាទស្ស

សន្តិកា តេន អនុញ្ញាតោ សោត្ថិនា បច្ចេហិ។

រាមស្សកាសីតិ រាមស្ស អកាសិ។ ឯកោ កិរ ពារាណសិវាសី រាមោ នាម មាតុបោសកោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គន្តោ វោហារត្ថាយ គតោ ទណ្ឌកិរញ្ញោ វិជិតេ កុម្ភវតីនគរំ គន្ត្វា នវវិធេន វស្សេន សកលរដ្ឋេ វិនាសិយមានេ មាតាបិតូនំ គុណំ សរិ។ អថ នំ មាតុបដ្ឋានកម្មស្ស ផលេន ទេវតា សោត្ថិនា អានយិត្វា មាតុ អទំសុ។ តំ ការណំ សុតវសេនាហរិត្វា ឯវមាហ។ **សោត្ថាន**ន្តិ សោត្ថិភាវំ។ តំ បន កិញ្ចាបិ ទេវតា ករឹសុ, មាតុបដ្ឋានំ និស្សាយ និព្ពត្តត្តា បន មាតា អកាសីតិ វុត្តំ។ **តំ តេ អហ**ន្តិ អហម្បិ តេ តមេវ សោត្ថានំ ករោមិ, មំ និស្សាយ តថេវ តវ សោត្ថិភាវោ ហោតូតិ អត្ថោ។ អថ វា **ករោមី**តិ ឥច្ឆាមិ។ **ឯតេន សច្ចេនា**តិ សចេ ទេវតាហិ តស្ស សោត្ថិនា អានីតភាវោ សច្ចោ, ឯតេន សច្ចេន មមបិ បុត្តំ សរន្តុ ទេវា , រាមំ វិយ តម្បិ អាហរិត្វា មម ទស្សេន្តូតិ អត្ថោ។ **អនុញ្ញាតោ**តិ បោរិសាទេន "គច្ឆ"តិ អនុញ្ញាតោ ទេវតានំ អានុភាវេន សោត្ថិ បដិអាគច្ឆ បុត្តាតិ វទតិ។

ជាតុ មលីនសត្តេតិ ជាតុ ឯកំសេន អលីនសត្តេ មម ភាតិកេ អហំ សម្មុខា វា បរម្មុខា វា មនោបទោសំ ន សរាមិ, ន មយា តម្ហិ មនោបទោសោ កតបុព្ពោតិ ឯវមស្ស កនិដ្ឋា សច្ចមកាសិ។ **យស្មា ច មេ អនធិមនោសិ** , **សាមី**តិ មម, សាមិ អលីនសត្ត យស្មា ត្វំ អនធិមនោសិ, មំ អភិភវិត្វា អតិក្កមិត្វា អញ្ញំ មនេន ន បត្ថេសិ។ **ន ចាបិ មេ មនសា អប្បិយោសី**តិ មយ្ហម្បិ ច មនសា ត្វំ អប្បិយោ ន ហោសិ, អញ្ញមញ្ញំ បិយសំវាសាវ មយន្តិ ឯវមស្ស អគ្គមហេសី សច្ចមកាសិ។

កុមារោបិ បិតរា អក្ខាតនយេន រក្ខាវាសមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ យក្ខោបិ "ខត្តិយា នាម ពហុមាយា ហោន្តិ, កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតី"តិ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា រញ្ញោ អាគមនំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ សោ កុមារំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា "បិតរំ និវត្តេត្វា បុត្តោ អាគតោ ភវិស្សតិ, នត្ថិ មេ ភយ"ន្តិ ឱតរិត្វា តស្ស បិដ្ឋិ ទស្សេន្តោ និសីទិ។ សោ អាគន្ត្វា តស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ អថ យក្ខោ គាថមាហ –

៨៣. "ព្រហា ឧជូ ចារុមុខោ កុតោសិ, ន មំ បជានាសិ វនេ វសន្តំ;
លុទ្ទំ មំ ញត្វា 'បុរិសាទកោ'សិ, កោ សោត្ថិមាជានមិធាវជេយ្យា"តិ។

តត្ថ **កោ សោត្ថិមាជានមិធាវជេយ្យា**តិ កុមារ កោ នាម បុរិសោ អត្តនោ សោត្ថិភាវំ ជានន្តោ ឥច្ឆន្តោ ឥធាគច្ឆេយ្យ, ត្វំ អជានន្តោ អាគតោ មញ្ញេតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ គាថមាហ –

៨៤. "ជានាមិ លុទ្ទ បុរិសាទកោ ត្វំ, ន តំ ន ជានាមិ វនេ វសន្តំ;
អហញ្ច បុត្តោស្មិ ជយទ្ទិសស្ស, មមជ្ជ ខាទ បិតុនោ បមោក្ខា"តិ។

តត្ថ **បមោក្ខា**តិ បមោក្ខហេតុ អហំ បិតុ ជីវិតំ ទត្វា ឥធាគតោ, តស្មា តំ មុញ្ច, មំ ខាទាហីតិ អត្ថោ។

តតោ យក្ខោ គាថមាហ –

៨៥. "ជានាមិ បុត្តោតិ ជយទ្ទិសស្ស, តថា ហិ វោ មុខវណ្ណោ ឧភិន្នំ;
សុទុក្ករញ្ញេវ កតំ តវេទំ, យោ មត្តុមិច្ឆេ បិតុនោ បមោក្ខា"តិ។

តត្ថ **តថា ហិ វោ**តិ តាទិសោ វោ តុម្ហាកំ។ ឧភិន្នម្បិ សទិសោវ មុខវណ្ណោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **កតំ តវេទ**ន្តិ ឥទំ តវ កម្មំ សុទុក្ករំ។

តតោ កុមារោ គាថមាហ –

៨៦. "ន ទុក្ករំ កិញ្ចិ មហេត្ថ មញ្ញេ, យោ មត្តុមិច្ឆេ បិតុនោ បមោក្ខា;
មាតុ ច ហេតុ បរលោក គន្ត្វា, សុខេន សគ្គេន ច សម្បយុត្តោ"តិ។

តត្ថ **កិញ្ចិ មហេត្ថ មញ្ញេ**តិ កិញ្ចិ អហំ ឯត្ថ ន មញ្ញាមិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យត្ថ យោ បុគ្គលោ បិតុ វា បមោក្ខត្ថាយ មាតុ វា ហេតុ បរលោកំ គន្ត្វា សុខេន សគ្គេ និព្ពត្តនកសុខេន សម្បយុត្តោ ភវិតុំ **មត្តុមិច្ឆេ** មរិតុំ ឥច្ឆតិ, តស្មា អហំ ឯត្ថ មាតាបិតូនំ អត្ថាយ ជីវិតបរិច្ចាគេ កិញ្ចិ ទុក្ករំ ន មញ្ញាមីតិ។

តំ សុត្វា យក្ខោ “កុមារ, មរណស្ស អភយានកសត្តោ នាម នត្ថិ, ត្វំ កស្មា ន ភាយសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តស្ស កថេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៧. “អហញ្ច ខោ អត្តនោ បាបកិរិយំ, អាវី រហោ វាបិ សរេ ន ជាតុ;
សង្ខាតជាតីមរណោហមស្មិ, យថេវ មេ ឥធ តថា បរត្ថ។

៨៨. “ខាទជ្ជ មំ ទានិ មហានុភាវ,ករស្សុ កិច្ចានិ ឥមំ សរីរំ;
រុក្ខស្ស វា តេ បបតាមិ អគ្គា, ឆាទយមានោ មយ្ហំ ត្វមទេសិ មំស”ន្តិ។

តត្ថ **សរេ ន ជាតូ**តិ ឯកំសេនេវ ន សរាមិ។ **សង្ខាតជាតីមរណោហមស្មី**តិ អហំ ញាណេន សុបរិច្ឆិន្នជាតិមរណោ, ជាតសត្តោ អមរណធម្មោ នាម នត្ថីតិ ជានាមិ។ **យថេវ មេ ឥធា**តិ យថេវ មម ឥធ , តថា បរលោកេ, យថា ច បរលោកេ, តថា ឥធាបិ មរណតោ មុត្តិ នាម នត្ថីតិ ឥទម្បិ មម ញាណេន សុបរិច្ឆិន្នំ។ **ករស្សុ កិច្ចានី**តិ ឥមិនា សរីរេន កត្តព្ពកិច្ចានិ ករ, ឥមំ តេ មយា និស្សដ្ឋំ សរីរំ។ **ឆាទយមានោ មយ្ហំ ត្វមទេសិ មំស**ន្តិ មយិ រុក្ខគ្គា បតិត្វា មតេ មម សរីរតោ ត្វំ ឆាទយមានោ រោចយមានោ យំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ តំ មំសំ អទេសិ, ខាទេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

យក្ខោ តស្ស វចនំ សុត្វា ភីតោ ហុត្វា “ន សក្កា ឥមស្ស មំសំ ខាទិតុំ, ឧបាយេន នំ បលាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៨៩. “ឥទញ្ច តេ រុច្ចតិ រាជបុត្ត, ចជេសិ បាណំ បិតុនោ បមោក្ខា;
តស្មា ហិ សោ ត្វំ តរមានរូបោ, សម្ភញ្ជ កដ្ឋានិ ជលេហិ អគ្គិ”ន្តិ។

តត្ថ **ជលេហី**តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សារទារូនិ អាហរិត្វា អគ្គឹ ជាលេត្វា និទ្ធូមេ អង្គារេ ករ, តត្ថ តេ មំសំ បចិត្វា ខាទិស្សាមីតិ ទីបេតិ។

សោ តថា កត្វា តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តំ ការណំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឥតរំ គាថមាហ –

៩០. “តតោ ហវេ ធិតិមា រាជបុត្តោ, ទារុំ សមាហរិត្វា មហន្តមគ្គឹ;
សន្ទីបយិត្វា បដិវេទយិត្ថ, អាទីបិតោ ទានិ មហាយមគ្គី”តិ។

យក្ខោ អគ្គឹ កត្វា អាគតំ កុមារំ ឱលោកេត្វា “អយំ បុរិសសីហោ, មរណាបិស្ស ភយំ នត្ថិ, មយា ឯត្តកំ កាលំ ឯវំ និព្ភយោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ លោមហំសជាតោ កុមារំ បុនប្បុនំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ កុមារោ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា គាថមាហ –

៩១. “ខាទជ្ជ មំ ទានិ បសយ្ហការិ, កឹ មំ មុហុំ បេក្ខសិ ហដ្ឋលោមោ;
តថា តថា តុយ្ហមហំ ករោមិ, យថា យថា មំ ឆាទយមានោ អទេសី”តិ។

តត្ថ **មុហុ**ន្តិ បុនប្បុនំ។ **តថា តថា តុយ្ហមហ**ន្តិ អហំ តុយ្ហំ តថា តថា វចនំ ករោមិ, ឥទានិ កឹ ករិស្សាមិ, យថា យថា មំ ឆាទយមានោ រោចយមានោ អទេសិ ខាទិស្សសិ, តស្មា ខាទជ្ជ មន្តិ។

អថស្ស វចនំ សុត្វា យក្ខោ គាថមាហ –

៩២. “កោ តាទិសំ អរហតិ ខាទិតាយេ, ធម្មេ ឋិតំ សច្ចវាទឹ វទញ្ញុំ;
មុទ្ធាបិ តស្ស វិផលេយ្យ សត្តធា, យោ តាទិសំ សច្ចវាទឹ អទេយ្យា”តិ។

តំ សុត្វា កុមារោ “សចេ មំ ន ខាទិតុកាមោសិ, អថ កស្មា ទារូនិ ភញ្ជាបេត្វា អគ្គឹ ការេសី”តិ វត្វា “បលាយិស្សតិ នុ ខោ, នោតិ តាវ បរិគ្គណ្ហនត្ថាយា”តិ វុត្តេ “ត្វំ ឥទានិ មំ កថំ បរិគ្គណ្ហិស្សសិ, យោហំ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តោ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ អត្តានំ បរិគ្គណ្ហិតុំ នាទាសិ”ន្តិ វត្វា អាហ –

៩៣. “ឥទញ្ហិ សោ ព្រាហ្មណំ មញ្ញមានោ, សសោ អវាសេសិ សកេ សរីរេ;
តេនេវ សោ ចន្ទិមា ទេវបុត្តោ, សសត្ថុតោ កាមទុហជ្ជ យក្ខា”តិ។

តស្សត្ថោ – ឥទញ្ហិ សោ សសបណ្ឌិតោ “ព្រាហ្មណោ ឯសោ”តិ ព្រាហ្មណំ មញ្ញមានោ “អជ្ជ ឥមំ សរីរំ ខាទិត្វា ឥធេវ វសា”តិ ឯវំ សកេ សរីរេ អត្តនោ សរីរំ ទាតុំ អវាសេសិ, វសាបេសីតិ អត្ថោ។ សរីរញ្ចស្ស ភក្ខត្ថាយ អទាសិ។ សក្កោ បព្ពតរសំ បីឡេត្វា អាទាយ ចន្ទមណ្ឌលេ សសលក្ខណំ អកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេនេវ សសលក្ខណេន សោ ចន្ទិមា ទេវបុត្តោ “សសី សសី”តិ ឯវំ សសត្ថុតោ លោកស្ស កាមទុហោ បេមវឌ្ឍនោ អជ្ជ យក្ខ វិរោចតិ។ កប្បដ្ឋិយញ្ហេតំ បាដិហារិយន្តិ។

តំ សុត្វា យក្ខោ កុមារំ វិស្សជ្ជេន្តោ គាថមាហ –

៩៤. “ចន្ទោ យថា រាហុមុខា បមុត្តោ, វិរោចតេ បន្នរសេវ ភាណុមា;
ឯវំ តុវំ បោរិសាទា បមុត្តោ, វិរោច កប្បិលេ មហានុភាវ;
អាមោទយំ បិតរំ មាតរញ្ច, សព្ពោ ច តេ នន្ទតុ ញាតិបក្ខោ”តិ។

តត្ថ **ភាណុមា**តិ សូរិយោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា បន្នរសេ រាហុមុខា មុត្តោ ចន្ទោ វា ភាណុមា វា វិរោចតិ, ឯវំ ត្វម្បិ មម សន្តិកា មុត្តោ កបិលរដ្ឋេ វិរោច មហានុភាវាតិ។ **នន្ទតូ**តិ តុស្សតុ។

គច្ឆ មហាវីរាតិ មហាសត្តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោបិ តំ និព្ពិសេវនំ កត្វា បញ្ច សីលានិ ទត្វា “យក្ខោ នុ ខោ ឯស, នោ”តិ បរិគ្គណ្ហន្តោ “យក្ខានំ អក្ខីនិ រត្តានិ ហោន្តិ អនិមិសានិ ច, ឆាយា ន បញ្ញាយតិ, អច្ឆម្ភិតា ហោន្តិ។ នាយំ យក្ខោ, មនុស្សោ ឯសោ។ មយ្ហំ បិតុ កិរ តយោ ភាតរោ យក្ខិនិយា គហិតា។ តេសុ ឯតាយ ទ្វេ ខាទិតា ភវិស្សន្តិ, ឯកោ បុត្តសិនេហេន បដិជគ្គិតោ ភវិស្សតិ, ឥមិនា តេន ភវិតព្ពំ, ឥមំ នេត្វា មយ្ហំ បិតុ អាចិក្ខិត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ឯហិ អម្ភោ, ន ត្វំ យក្ខោ, បិតុ មេ ជេដ្ឋភាតិកោសិ, ឯហិ មយា សទ្ធិំ គន្ត្វា កុលសន្តកេ រជ្ជេ ឆត្តំ ឧស្សាបេហី”តិ វត្វា ឥតរេន “នាហំ មនុស្សោ”តិ វុត្តេ “ន ត្វំ មយ្ហំ សទ្ទហសិ, អត្ថិ បន សោ, យស្ស សទ្ទហសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អត្ថិ អសុកដ្ឋានេ ទិព្ពចក្ខុកតាបសោ”តិ វុត្តេ តំ អាទាយ តត្ថ អគមាសិ។ តាបសោ តេ ទិស្វាវ “កឹ ករោន្តា បិតាបុត្តា អរញ្ញេ ចរថា”តិ វត្វា តេសំ ញាតិភាវំ កថេសិ ។ បោរិសាទោ តស្ស សទ្ទហិត្វា “តាត, ត្វំ គច្ឆ, អហំ ឯកស្មិញ្ញេវ អត្តភាវេ ទ្វិធា ជាតោ, ន មេ រជ្ជេនត្ថោ, បព្ពជិស្សាមហ”ន្តិ តាបសស្ស សន្តិកេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ អថ នំ កុមារោ វន្ទិត្វា នគរំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា –

៩៥. “តតោ ហវេ ធិតិមា រាជបុត្តោ, កតញ្ជលី បរិយាយ បោរិសាទំ;
អនុញ្ញាតោ សោត្ថិ សុខី អរោគោ, បច្ចាគមា កបិលមលីនសត្តា”តិ។ –

គាថំ វត្វា តស្ស នគរំ គតស្ស នេគមាទីហិ កតកិរិយំ ទស្សេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

៩៦. “តំ នេគមា ជានបទា ច សព្ពេ, ហត្ថារោហា រថិកា បត្តិកា ច;
នមស្សមានា បញ្ជលិកា ឧបាគមុំ, នមត្ថុ តេ ទុក្ករការកោសី”តិ។

រាជា “កុមារោ កិរ អាគតោ”តិ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ អកាសិ។ កុមារោ មហាជនបរិវារោ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិ។ អថ នំ សោ បុច្ឆិ – “តាត, កថំ តាទិសា បោរិសាទា មុត្តោសី”តិ។ “តាត, នាយំ យក្ខោ, តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកោ, ឯស មយ្ហំ បេត្តេយ្យោ”តិ សព្ពំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “តុម្ហេហិ មម បេត្តេយ្យំ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ រាជា តង្ខណញ្ញេវ ភេរិំ ចរាបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន តាបសានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ មហាតាបសោ តស្ស យក្ខិនិយា អានេត្វា អខាទិត្វា បោសិតការណញ្ច យក្ខាភាវការណញ្ច តេសំ ញាតិភាវញ្ច សព្ពំ វិត្ថារតោ កថេសិ។ រាជា “ឯហិ, ភាតិក, រជ្ជំ ការេហី”តិ អាហ។ “អលំ មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ ឯថ ឧយ្យានេ វសិស្សថ, អហំ វោ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ? “ន អាគច្ឆាមិ មហារាជា”តិ។ រាជា តេសំ អស្សមបទតោ អវិទូរេ ឯកំ បព្ពតន្តរំ ពន្ធិត្វា មហន្តំ តឡាកំ ការេត្វា កេទារេ សម្បាទេត្វា មហាឌ្ឍកុលសហស្សំ អានេត្វា មហាគាមំ និវាសេត្វា តាបសានំ ភិក្ខាចារំ បដ្ឋបេសិ។ សោ គាមោ ចូឡកម្មាសទម្មនិគមោ នាម ជាតោ។ សុតសោមមហាសត្តេន បោរិសាទស្ស ទមិតបទេសោ បន មហាកម្មាសទម្មនិគមោតិ វេទិតព្ពោ។

សត្ថា ឥទំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកត្ថេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, តាបសោ សារិបុត្តោ, បោរិសាទោ អង្គុលិមាលោ, កនិដ្ឋា ឧប្បលវណ្ណា, អគ្គមហេសី រាហុលមាតា, អលីនសត្តកុមារោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ជយទ្ទិសជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៥១៤] ៤. ឆទ្ទន្តជាតកវណ្ណនា

កី នុ សោចសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទហរភិក្ខុនី អារព្ភ កថេសិ។ សា កិរ សាវត្ថិយំ កុលធីតា
ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា សាសនេ បព្ពជិត្វា ឯកទិវសំ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធី ធម្មសវនាយ គន្ត្វា អលង្កតធម្មាសនេ
និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តស្ស ទសពលស្ស អបរិមាណបុញ្ញបភាវាភិនិព្វត្តំ ឧត្តមរូបសម្បត្តិយុត្តំ អត្តភាវំ ឱលោកេ
ត្វា “បរិចិណ្ណបុព្ពា នុ ខោ មេ ភវស្មិំ វិចរន្តិយា ឥមស្ស មហាបុរិសស្ស បាទបរិចារិកា”តិ ចិន្តេសិ។ អថស្សា
តង្ខណញ្ញេវ ជាតិស្សរញាណំ ឧប្បជ្ជិ – “ឆទ្ទន្តវារណកាលេ អហំ ឥមស្ស មហាបុរិសស្ស បាទបរិចារិកា
ភូតបុព្ពា”តិ។ អថស្សា សរន្តិយា មហន្តំ បីតិបាមោជ្ជំ ឧប្បជ្ជិ។ សា បីតិវេគេន មហាហសិតំ ហសិត្វា បុន
ចិន្តេសិ – “បាទបរិចារិកា នាម សាមិកានំ ហិតជ្ឈាសយា អប្បកា, អហិតជ្ឈាសយាវ ពហុតរា, ហិតជ្ឈាសយា នុ
ខោ អហំ ឥមស្ស មហាបុរិសស្ស អហោសឹ, អហិតជ្ឈាសយា”តិ។ សា អនុស្សរមានា “អហំ អប្បមត្តកំ ទោសំ
ហទយេ ឋបេត្វា វីសរតនសតិកំ ឆទ្ទន្តមហាគជិស្សរំ សោនុត្តរំ នាម នេសាទំ បេសេត្វា វិសបីតសល្លេន វិជ្ឈាបេ
ត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ”ន្តិ អទ្ទស។ អថស្សា សោកោ ឧទបាទិ, ហទយំ ឧណ្ហំ អហោសិ, សោកំ សន្ធារេតុំ អ
សក្កោន្តី អស្សសិត្វា បស្សសិត្វា មហាសទ្ទេន បរោទិ។ តំ ទិស្វា សត្ថា សិតំ បាតុ ករិត្វា “កោ នុ ខោ, ភន្តេ,
ហេតុ, កោ បច្ចយោ សិតស្ស បាតុកម្មាយា”តិ ភិក្ខុសង្ឃេន បុដ្ឋោ “ភិក្ខវេ, អយំ ទហរភិក្ខុនី បុព្ពេ មយិ កតំ
អបរាធំ សរិត្វា រោទតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ហិមវន្តបទេសេ ឆទ្ទន្តទហំ ឧបនិស្សាយ អដ្ឋសហស្សា ហត្ថិនាគា វសឹសុ ឥទ្ធិមន្តា វេហាសង្គមា។
តទា ពោធិសត្តោ ជេដ្ឋកវារណស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្វត្តិ, សោ សព្ពសេតោ អហោសិ រត្តមុខបាទោ។ សោ
អបរភាគេ វុទ្ធិប្បត្តោ អដ្ឋាសីតិហត្ថុព្ពេធោ អហោសិ វីសរតនសតាយាមោ។ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថាយ រជតទាម
សទិសាយ សោណ្ឌាយ សមន្នាគតោ។ ទន្តា បនស្ស បរិក្ខេបតោ បន្នរសហត្ថា អហេសុំ ទីឃតោ តឹសហត្ថា
ឆព្ពណ្ណរំសីហិ សមន្នាគតា។ សោ អដ្ឋន្នំ នាគសហស្សានំ ជេដ្ឋកោ អហោសិ, បញ្ចសតេ បច្ចេកពុទ្ធេ បូជេសិ។
តស្ស ទ្វេ អគ្គមហេសិយោ អហេសុំ – ចូឡសុភទ្ទា, មហាសុភទ្ទា ចាតិ។ នាគរាជា អដ្ឋនាគសហស្សបរិវារោ
កញ្ចនគុហាយំ វសតិ។ សោ បន ឆទ្ទន្តទហោ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច បណ្ណាសយោជនោ ហោតិ។ តស្ស
មជ្ឈេ ទ្វាទសយោជនប្បមាណេ ឋានេ សេវាលោ វា បណកំ វា នត្ថិ, មណិក្ខន្ធវណ្ណឧទកមេវ សន្តិដ្ឋតិ, តទនន្តរំ
យោជនវិត្ថតំ សុទ្ធំ កល្លហារវនំ, តំ ឧទកំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ, តទនន្តរំ យោជនវិត្ថតមេវ សុទ្ធំ នីលុប្បលវនំ តំ
បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ, តតោ យោជនយោជនវិត្ថតានេវ រត្តុប្បលសេតុប្បលរត្តបទុមសេតបទុមកុមុទវនានិ បុរិមំ
បុរិមំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតានិ។ ឥមេសំ បន សត្តន្នំ វនានំ អនន្តរំ សព្ពេសម្បិ តេសំ កល្លហារាទិវនានំ វសេន ឱ
មិស្សកវនំ យោជនវិត្ថតមេវ តានិ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ តទនន្តរំ នាគានំ កដិប្បមាណេ ឧទកេ យោជនវិត្ថតមេវ
រត្តសាលិវនំ, តទនន្តរំ ឧទកបរិយន្តេ យោជនវិត្ថតមេវ នីលបីតលោហិតឱទាតសុរភិសុខុមកុសុមសមាកិណ្ណំ
ខុទ្ទកគច្ឆវនំ, ឥតិ ឥមានិ ទស វនានិ យោជនវិត្ថតានេវ។ តតោ ខុទ្ទករាជមាសមហារាជមាសមុគ្គវនំ,
តទនន្តរំ តិបុសឯលាលុកលាពុកុម្ភណ្ឌវល្លិវនានិ, តតោ បូគរុក្ខប្បមាណំ ឧច្ឆុវនំ, តតោ ហត្ថិទន្តប្បមាណផលំ
កទលិវនំ , តតោ សាលវនំ, តទនន្តរំ ចាដិប្បមាណផលំ បនសវនំ, តតោ មធុរផលំ ចិញ្ចវនំ, តតោ អម្ពវនំ,
តតោ កបិដ្ឋវនំ, តតោ ឱមិស្សកោ មហាវនសណ្ឌោ, តតោ វេឡុវនំ, អយមស្ស តស្មិំ កាលេ សម្បត្តិ។
សំយុត្តដ្ឋកថាយំ បន ឥទានិ បវត្តមានសម្បត្តិយេវ កថិតា។

វេឡុវនំ បន បរិក្ខិបិត្វា សត្ត បព្ពតា ឋិតា។ តេសំ ពាហិរន្តតោ បដ្ឋាយ បឋមោ ចូឡកាឡបព្ពតោ នាម,
ទុតិយោ មហាកាឡបព្ពតោ នាម, តតោ ឧទកបព្ពតោ នាម, តតោ ចន្ទិមបស្សបព្ពតោ នាម, តតោ
សូរិយបស្សបព្ពតោ នាម, តតោ មណិបស្សបព្ពតោ នាម, សត្តមោ សុវណ្ណបស្សបព្ពតោ នាម។ សោ ឧព្ពេធតោ
សត្តយោជនិកោ ឆទ្ទន្តទហំ បរិក្ខិបិត្វា បត្តស្ស មុខវដ្ដិ វិយ ឋិតោ។ តស្ស អព្ភន្តរិមំ បស្សំ សុវណ្ណវណ្ណំ, តតោ
និក្ខន្តេន ឱភាសេន ឆទ្ទន្តទហោ សមុគ្គតពាលសូរិយោ វិយ ហោតិ។ ពាហិរបព្ពតេសុ បន ឯកោ ឧព្ពេធតោ
ឆយោជនិកោ, ឯកោ បញ្ច, ឯកោ ចត្តារិ, ឯកោ តីណិ, ឯកោ ទ្វេ, ឯកោ យោជនិកោ, ឯវំ
សត្តបព្ពតបរិក្ខិត្តស្ស បន តស្ស ទហស្ស បុព្ពុត្តរកណ្ណេ ឧទកវាតប្បហរណោកាសេ មហានិគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ។
តស្ស ខន្ធោ បរិក្ខេបតោ បញ្ចយោជនិកោ, ឧព្ពេធតោ សត្តយោជនិកោ, ចតូសុ ទិសាសុ ចតស្សោ សាខា
ឆយោជនិកា, ឧទ្ធំ ឧគ្គតសាខាបិ ឆយោជនិកាវ, ឥតិ សោ មូលតោ បដ្ឋាយ ឧព្ពេធេន តេរសយោជនិកោ,
សាខានំ ឱរិមន្តតោ យាវ បារិមន្តា ទ្វាទសយោជនិកោ, អដ្ឋហិ បារោហសហស្សេហិ បដិមណ្ឌិតោ
មុណ្ឌមណិបព្ពតោ វិយ វិលាសមានោ តិដ្ឋតិ។ ឆទ្ទន្តទហស្ស បន បច្ឆិមទិសាភាគេ សុវណ្ណបស្សបព្ពតេ
ទ្វាទសយោជនិកា កញ្ចនគុហា តិដ្ឋតិ។ ឆទ្ទន្តោ នាម នាគរាជា វស្សារត្តេ ហេមន្តេ អដ្ឋសហស្សនាគបរិវុតោ
កញ្ចនគុហាយំ វសតិ។ គិម្ហកាលេ ឧទកវាតំ សម្បដិច្ឆមានោ មហានិគ្រោធមូលេ បារោហន្តរេ តិដ្ឋតិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ “មហាសាលវនំ បុប្ផិត”ន្តិ តរុណនាគា អាគន្ត្វា អារោចយឹសុ។ សោ សបរិវារោ “សាលកីឡំ
កីឡិស្សាមី”តិ សាលវនំ គន្ត្វា ឯកំ សុបុប្ផិតំ សាលរុក្ខំ កុម្ភេន បហរិ។ តទា ចូឡសុភទ្ទា បដិវាតបស្សេ ឋិតា,
តស្សា សរីរេ សុក្ខទណ្ឌកមិស្សកានិ បុរាណបណ្ណានិ ចេវ តម្ពកិបិល្លិកានិ ច បតឹសុ។ មហាសុភទ្ទា

អធោវាតបស្សេ ឋិតា, តស្សា សរីរេ បុប្ផរេណុកិញ្ជក្ខបត្តានិ បតឹសុ។ ចូឡសុភទ្ទា “អយំ នាគរាជា អត្តនោ បិយភរិយាយ ឧបរិ បុប្ផរេណុកិញ្ជក្ខបត្តានិ បាតេសិ, មម សរីរេ សុក្ខទណ្ឌកមិស្សានិ បុរាណបណ្ណានិ ចេវ តម្ពកិបិល្លិកានិ ច បាតេសិ, ហោតុ, កាតព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ មហាសត្តេ វេរំ ពន្ធិ។

អបរម្បិ ទិវសំ នាគរាជា សបរិវារោ ន្ហានត្ថាយ ឆទ្ទន្តទហំ ឱតរិ។ អថ ទ្វេ តរុណនាគា សោណ្ឌាហិ ឧសិរកលាបេ គហេត្វា កេលាសកូដំ មជ្ជន្តា វិយ ន្ហាបេសុំ។ តស្មឹ ន្ហត្វា ឧត្តិណ្ណេ ទ្វេ ករេណុយោ ន្ហាបេសុំ។ តាបិ ឧត្តរិត្វា មហាសត្តស្ស សន្តិកេ អដ្ឋំសុ។ តតោ អដ្ឋសហស្សនាគា សរំ ឱតរិត្វា ឧទកកីឡំ កីឡិត្វា សរតោ នានាបុប្ផានិ អាហរិត្វា រជតថូបំ អលង្ករោន្តា វិយ មហាសត្តំ អលង្ករិត្វា បច្ឆា ទ្វេ ករេណុយោ អលង្ករឹសុ។ អថេកោ ហត្ថី សរេ វិចរន្តោ សត្តុទ្ទយំ នាម មហាបទុមំ លភិត្វា អាហរិត្វា មហាសត្តស្ស អទាសិ។ សោ តំ សោណ្ឌាយ គហេត្វា រេណុំ កុម្ភេ ឱកិរិត្វា ជេដ្ឋកាយ មហាសុភទ្ទាយ អទាសិ។ តំ ទិស្វា ឥតរា “ឥទម្បិ សត្តុទ្ទយំ មហាបទុមំ អត្តនោ បិយភរិយាយ ឯវ អទាសិ, ន មយ្ហ”ន្តិ បុនបិ តស្មឹ វេរំ ពន្ធិ។

អថេកទិវសំ ពោធិសត្តេ មធុរផលានិ ចេវ ភិសមុឡាលានិ ច បោក្ខរមធុនា យោជេត្វា បញ្ចសតេ បច្ចេកពុទ្ធេ ភោជេន្តេ ចូឡសុភទ្ទា អត្តនា លទ្ធផលាផលំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ទត្វា “ភន្តេ, ឥតោ ចវិត្វា មទ្ទរាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា សុភទ្ទា នាម រាជកញ្ញា ហុត្វា វយប្បត្តា ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិភាវំ បត្វា តស្ស បិយា មនាបា តំ អត្តនោ រុចិំ ការេតុំ សមត្ថា ហុត្វា តស្ស អាចិក្ខិត្វា ឯកំ លុទ្ទកំ បេសេត្វា ឥមំ ហត្ថឹ វិសបីតេន សល្លេន វិជ្ឈាបេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ឆព្ពណ្ណរំសី វិស្សជ្ជេន្តេ យមកទន្តេ អាហរាបេតុំ សមត្ថា ហោមី”តិ បត្ថនំ ឋបេសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ គោចរំ អគ្គហេត្វា សុស្សិត្វា នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា មទ្ទរដ្ឋេ រាជអគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, សុភទ្ទាតិស្សា នាមំ ករឹសុ។ អថ នំ វយប្បត្តំ ពារាណសិរញ្ញោ អទំសុ។ សា តស្ស បិយា អហោសិ មនាបា, សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកា ហុត្វា ជាតិស្សរញ្ញាណញ្ច បដិលភិ។ សា ចិន្តេសិ – “សមិទ្ធា មេ បត្ថនា, ឥទានិ តស្ស នាគស្ស យមកទន្តេ អាហរាបេស្សាមី”តិ។ តតោ សរីរំ តេលេន មក្ខេត្វា កិលិដ្ឋវត្ថំ និវាសេត្វា គិលានាការំ ទស្សេត្វា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ រាជា “កុហឹ សុភទ្ទា”តិ វត្វា “គិលានា”តិ សុត្វា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា មញ្ចកេ និសីទិត្វា តស្សា បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៩៧. “កឹ នុ សោចសិនុច្ចង្គិ, បណ្ឌុសិ វរវណ្ណិនិ;
មិលាយសិ វិសាលក្ខិ, មាលាវ បរិមទ្ទិតា”តិ។

តត្ថ **អនុច្ចង្គី**តិ កញ្ចនសន្និភសរីរេ។ **មាលាវ បរិមទ្ទិតា**តិ ហត្ថេហិ បរិមទ្ទិតា បទុមមាលា វិយ។

តំ សុត្វា សា ឥតរំ គាថមាហ –

៩៨. “ទោហឡោ មេ មហារាជ, សុបិនន្តេនុបជ្ឈគា;
ន សោ សុលភរូបោវ, យាទិសោ មម ទោហឡោ”តិ។

តត្ថ **ន សោ**តិ យាទិសោ មម **សុបិនន្តេនុបជ្ឈគា** សុបិនេ បស្សន្តិយា មយា ទិដ្ឋោ ទោហឡោ, សោ សុលភរូបោ វិយ ន ហោតិ, ទុល្លភោ សោ, មយ្ហំ បន តំ អលភន្តិយា ជីវិតំ នត្ថីតិ អវច។

តំ សុត្វា រាជា គាថមាហ –

៩៩. “យេ កេចិ មានុសា កាមា, ឥធ លោកម្ហិ នន្ទនេ;
សព្ពេ តេ បចុរា មយ្ហំ, អហំ តេ ទម្មិ ទោហឡ”ន្តិ។

តត្ថ **បចុរា**តិ ពហូ សុលភា។

តំ សុត្វា ទេវី, “មហារាជ, ទុល្លភោ មម ទោហឡោ, ន តំ ឥទានិ កថេមិ, យាវត្តកា បន តេ វិជិតេ លុទ្ទា, តេ សព្ពេ សន្និបាតេថ , តេសំ មជ្ឈេ កថេស្សាមី”តិ ទីបេន្តី អនន្តរំ គាថមាហ –

១០០. “លុទ្ទា ទេវ សមាយន្តុ, យេ កេចិ វិជិតេ តវ;
ឯតេសំ អហមក្ខិស្សំ, យាទិសោ មម ទោហឡោ”តិ។

រាជា “សាធូ”តិ សិរិគព្ភា និក្ខមិត្វា “យាវតិកា តិយោជនសតិកេ កាសិករដ្ឋេ លុទ្ទា, តេសំ សន្និបាតត្ថាយ ភេរឹ ចរាបេថា”តិ អមច្ចេ អាណាបេសិ។ តេ តថា អកំសុ។ នចិរស្សេវ កាសិរដ្ឋវាសិនោ លុទ្ទា យថាពលំ បណ្ណាការំ

គហេត្វា អាគន្ត្វា អាគតភាវំ រញ្ញោ អារោចាបេសុំ ។ តេ សព្ពេបិ សន្និសហស្សមត្តា អហេសុំ។ រាជា តេសំ អាគតភាវំ ញត្វា វាតបានេ ឋិតោ ហត្ថំ បសារេត្វា តេសំ អាគតភាវំ ទេវិយា កថេន្តោ អាហ –

១០១. “ឥមេ តេ លុទ្ទកា ទេវិ, កតហត្ថា វិសារទា;
វនញ្ញូ ច មិគញ្ញូ ច, មមត្ថេ ចត្តជីវិតា”តិ។

តត្ថ ឥមេ តេតិ យេ ត្វំ សន្និបាតាបេសិ, ឥមេ តេ។ កតហត្ថាតិ វិជ្ឈនឆេទនេសុ កតហត្ថា កុសលា សុសិក្ខិតា។ វិសារទាតិ និព្ភយា។ វនញ្ញូ ច មិគញ្ញូ ចាតិ វនានិ ច មិគេ ច ជានន្តិ។ មមត្ថេតិ សព្ពេបិ ចេតេ មមត្ថេ ចត្តជីវិតា, យមហំ ឥច្ឆាមិ, តំ ករោន្តីតិ។

តំ សុត្វា ទេវី តេ អាមន្តេត្វា ឥតរំ គាថមាហ –

១០២. “លុទ្ទបុត្តា និសាមេថ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
ឆព្ពិសាណំ គជំ សេតំ, អទ្ទសំ សុបិនេ អហំ;
តស្ស ទន្តេហិ មេ អត្ថោ, អលាភេ នត្ថិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ និសាមេថាតិ សុណាថ។ ឆព្ពិសាណន្តិ ឆព្ពណ្ណវិសាណំ។

តំ សុត្វា លុទ្ទបុត្តា អាហំសុ –

១០៣. “ន នោ បិតូនំ ន បិតាមហានំ, ទិដ្ឋោ សុតោ កុញ្ជរោ ឆព្ពិសាណោ;
យមទ្ទសា សុបិនេ រាជបុត្តី, អក្ខាហិ នោ យាទិសោ ហត្ថិនាគោ”តិ។

តត្ថ បិតូនន្តិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ទេវិ នេវ អម្ហាកំ បិតូហិ, ន បិតាមហេហិ ឯវរូបោ កុញ្ជរោ ទិដ្ឋបុព្ពោ, បគេវ អម្ហេហិ, តស្មា អត្តនា ទិដ្ឋលក្ខណវសេន អក្ខាហិ នោ, យាទិសោ តយា ទិដ្ឋោ ហត្ថិនាគោតិ។

អនន្តរគាថាបិ តេហេវ វុត្តា –

១០៤. “ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោ;
កតមំ ទិសំ តិដ្ឋតិ នាគរាជា, យមទ្ទសា សុបិនេ ឆព្ពិសាណ”ន្តិ។

តត្ថ ទិសាតិ ទិសាសុ។ កតមន្តិ ឯតាសុ ទិសាសុ កតមាយ ទិសាយាតិ។

ឯវំ វុត្តេ សុភទ្ទា សព្ពេ លុទ្ទេ ឱលោកេត្វា តេសំ អន្តរេ បត្ថដបាទំ ភត្តបុដសទិសជង្ឃំ មហាជាណុកំ មហាផាសុកំ ពហលមស្សុតម្ពទាឋិកំ និព្ពិទ្ធបិង្គលំ ទុស្សណ្ឋានំ ពីភច្ឆំ សព្ពេសំ មត្ថកមត្ថកេន បញ្ញាយមានំ មហាសត្តស្ស បុព្ពវេរិំ សោនុត្តរំ នាម នេសាទំ ទិស្វា “ឯស មម វចនំ កាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ រាជានំ អនុជានាបេត្វា តំ អាទាយ សត្តភូមិកបាសាទស្ស ឧបរិមតលំ អារុយ្ហ ឧត្តរសីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឧត្តរហិមវន្តាភិមុខំ ហត្ថំ បសារេត្វា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១០៥. “ឥតោ ឧជុំ ឧត្តរិយំ ទិសាយំ, អតិក្កម្ម សោ សត្ត គិរី ព្រហន្តេ;
សុវណ្ណបស្សោ នាម គិរី ឧឡារោ, សុបុប្ផិតោ កិម្បុរិសានុចិណ្ណោ។

១០៦. “អារុយ្ហ សេលំ ភវនំ កិន្នរានំ, ឱលោកយ បព្ពតបាទមូលំ;
អថ ទក្ខសិ មេឃសមានវណ្ណំ, និគ្រោធរាជំ អដ្ឋសហស្សបាទំ។

១០៧. “តត្ថច្ឆតី កុញ្ជរោ ឆព្ពិសាណោ, សព្ពសេតោ ទុប្បសហោ បរេភិ;
រក្ខន្តិ នំ អដ្ឋសហស្សនាគា, ឦសាទន្តា វាតជវប្បហារិនោ។

១០៨. “តិដ្ឋន្តិ តេ តុមូលំ បស្សសន្តា, កុប្បន្តិ វាតស្សបិ ឯរិតស្ស;
មនុស្សភូតំ បន តត្ថ ទិស្វា, ភស្មំ ករេយ្យុំ នាស្ស រជោបិ តស្សា”តិ។

តត្ថ **ឥតោ**តិ ឥមម្ហា ឋានា។ **ឧត្តរិយ**ន្តិ ឧត្តរាយ។ **ឧឡារោ**តិ មហា ឥតរេហិ ឆហិ បព្ពតេហិ ឧច្ចតរោ។ **ឱលោកយា**តិ អាលោកេយ្យាសិ។ **តត្ថច្ឆតី**តិ តស្មិំ និគ្រោធមូលេ គិម្ហសមយេ ឧទកវាតំ សម្បដិច្ឆន្តោ តិដ្ឋតិ។

ទុប្បសហោតិ អញ្ញេ តំ ឧបគន្ត្វា បសយ្ហការំ កាតុំ សមត្ថា នាម នត្ថីតិ ទុប្បសហោ បរេភិ។ **ឍ្លសាទន្តា**តិ រថីសាយ សមានទន្តា។ **វាតជវប្បហារិនោ**តិ វាតជវេន គន្ត្វា បច្ចាមិត្តេ បហរណសីលា ឯវរូបា អដ្ឋសហស្សនាគា នាគរាជានំ រក្ខន្តិ។ **តុមូល**ន្តិ ភីសនកំ មហាសទ្ទានុពន្ធំ អស្សាសំ មុញ្ចន្តា តិដ្ឋន្តិ។ **ឯរិតស្សា**តិ វាតបហរិតស្ស យំ សទ្ទានុពន្ធំ ឯរិតំ ចលនំ កម្បនំ, តស្សាបិ កុប្បន្តិ, ឯវំផរុសា តេ នាគា។ **នាសស្សា**តិ តស្ស នាសវាតេន វិទ្ធំសេត្វា ភស្មំ កតស្ស តស្ស រជោបិ ន ភវេយ្យាតិ។

តំ សុត្វា សោនុត្តរោ មរណភយភីតោ អាហ –

១០៩. “ពហូ ហិមេ រាជកុលម្ហិ សន្តិ, បិឡន្ធនា ជាតរូបស្ស ទេវិ;
មុត្តា មណិ វេឡុរិយាមយា ច, កឹ កាហសិ ទន្តបិឡន្ធនេន;
មារេតុកាមា កុញ្ជរំ ឆព្ពិសាណំ, ឧទាហុ ឃាតេស្សសិ លុទ្ទបុត្តេ”តិ។

តត្ថ **បិឡន្ធនា**តិ អាភរណានិ។ **វេឡុរិយាមយា**តិ វេឡុរិយមយានិ។ **ឃាតេស្សសី**តិ ឧទាហុ បិឡន្ធនាបទេសេន លុទ្ទបុត្តេ ឃាតាបេតុកាមាសីតិ បុច្ឆតិ។

តតោ ទេវី គាថមាហ –

១១០. “សា ឥស្សិតា ទុក្ខិតា ចស្មិ លុទ្ទ, ឧទ្ធញ្ច សុស្សាមិ អនុស្សរន្តី;
ករោហិ មេ លុទ្ទក ឯតមត្ថំ, ទស្សាមិ តេ គាមវរានិ បញ្ច”តិ។

តត្ថ **សា**តិ សា អហំ។ **អនុស្សរន្តី**តិ តេន វារណេន បុរេ មយិ កតំ វេរំ អនុស្សរមានា។ **ទស្សាមិ តេ**តិ ឯតស្មឹ តេ អត្ថេ និប្ផាទិតេ សំវច្ឆរេ សតសហស្សុដ្ឋានកេ បញ្ច គាមវរេ ទទាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “សម្ម លុទ្ទបុត្ត អហំ ‘ឯតំ ឆទ្ទន្តហត្ថឹ មារាបេត្វា យមកទន្តេ អាហរាបេតុំ សមត្ថា ហោមី’តិ បុព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធានំ ទានំ ទត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសឹ, មយា សុបិនន្តេន ទិដ្ឋំ នាម នត្ថិ, សា បន មយា បត្ថិតបត្ថនា សមិជ្ឈិស្សតិ, ត្វំ គច្ឆន្តោ មា ភាយី”តិ តំ សមស្សាសេត្វា បេសេសិ។ សោ “សាធុ, អយ្យេ”តិ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា “តេន ហិ មេ បាកដំ កត្វា តស្ស វសនដ្ឋានំ កថេហី”តិ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១១. “កត្ថច្ឆតី កត្ថ មុបេតិ ឋានំ, វីថិស្ស កា ន្ហានគតស្ស ហោតិ;
កថញ្ហិ សោ ន្ហាយតិ នាគរាជា, កថំ វិជានេមុ គតឹ គជស្សា”តិ។

តត្ថ **កត្ថច្ឆតី**តិ កត្ថ វសតិ។ **កត្ថ មុបេតី**តិ កត្ថ ឧបេតិ, កត្ថ តិដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ **វីថិស្ស កា**តិ តស្ស ន្ហានគតស្ស កា វីថិ ហោតិ, កតរមគ្គេន សោ គច្ឆតិ។ **កថំ វិជានេមុ គតិ**ន្តិ តយា អកថិតេ មយំ កថំ តស្ស នាគរាជស្ស គតឹ វិជានិស្សាម, តស្មា កថេហិ នោតិ អត្ថោ។

តតោ សា ជាតិស្សរញាណេន បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋដ្ឋានំ តស្ស អាចិក្ខន្តី ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១១២. “តត្ថេវ សា បោក្ខរណី អទូរេ, រម្មា សុតិត្ថា ច មហោទិកា ច;
សម្បុប្ផិតា ភមរគណានុចិណ្ណា, ឯត្ថ ហិ សោ ន្ហាយតិ នាគរាជា។

១១៣. “សីសំ នហាតុប្បលមាលភារី, សព្ពសេតោ បុណ្ឌរីកត្តចង្គី;
អាមោទមានោ គច្ឆតិ សន្និកេតំ, បុរក្ខត្វា មហេសឹ សព្ពភទ្ទ”ន្តិ។

តត្ថ **តត្ថេវា**តិ តស្ស វសនដ្ឋានេយេវ។ **បោក្ខរណី**តិ ឆទ្ទន្តទហំ សន្ធាយាហ។ **សម្បុប្ផិតា**តិ ទុវិធេហិ កុមុទេហិ តិវិធេហិ ឧប្បលេហិ បញ្ចវណ្ណេហិ ច បទុមេហិ សមន្តតោ បុប្ផិតា។ **ឯត្ថ ហិ សោ**តិ សោ នាគរាជា ឯត្ថ ឆទ្ទន្តទហេ ន្ហាយតិ។ **ឧប្បលមាលភារី**តិ ឧប្បលាទីនំ ជលជថលជានំ បុប្ផានំ មាលំ ធារេន្តោ។ **បុណ្ឌរីកត្តចង្គី**តិ បុណ្ឌរីកសទិសតចេន ឱទាតេន អង្គេន សមន្នាគតោ។ **អាមោទមានោ**តិ អាមោទិតបមោទិតោ។ **សន្និកេត**ន្តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ។ **បុរក្ខត្វា**តិ សព្ពភទ្ទំ នាម មហេសឹ បុរតោ កត្វា អដ្ឋហិ នាគសហស្សេហិ បរិវុតោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គច្ឆតីតិ។

តំ សុត្វា សោនុត្តរោ “សាធុ អយ្យេ, អហំ តំ វារណំ មារេត្វា តស្ស ទន្តេ អាហរិស្សាមី”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថស្ស សា តុដ្ឋា សហស្សំ ទត្វា “គេហំ តាវ គច្ឆ, ឥតោ សត្តាហច្ចយេន តត្ថ គមិស្សសី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា កម្មារេ

បក្កោសាបេត្វា “តាតា អម្ហាកំ វាសិផរសុ-កុទ្ទាល-និខាទន-មុដ្ឋិកវេឡុគុម្ពច្ឆេទន-សត្ថ-តិណលាយន-អសិលោហទណ្ឌកកចខាណុក- អយសិង្ឃាដកេហិ អត្ថោ, សព្ពំ សីឃំ កត្វា អាហរថា”តិ អាណាបេត្វា ចម្មការេ បក្កោសាបេត្វា “តាតា អម្ហាកំ កុម្ភភារគាហិតំ ចម្មភស្តំ កាតុំ វដ្តតិ, ចម្មយោត្តវរត្តហត្ថិបាទឧបាហន ចម្មឆត្តេហិបិ នោ អត្ថោ, សព្ពំ សីឃំ កត្វា អាហរថា”តិ អាណាបេសិ។ តេ ឧភោបិ សព្ពានិ តានិ សីឃំ កត្វា អាហរិត្វា អទំសុ។ សា តស្ស បាថេយ្យំ សំវិទហិត្វា អរណិសហិតំ អាទឹ កត្វា សព្ពំ ឧបករណញ្ច ពទ្ធសត្តុមាទឹ កត្វា បាថេយ្យញ្ច ចម្មភស្តាយំ បក្ខិបិ, តំ សព្ពម្បិ កុម្ភភារមត្តំ អហោសិ។

សោនុត្តរោបិ អត្តនោ បរិវច្ចំ កត្វា សត្តមេ ទិវសេ អាគន្ត្វា ទេវឹ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សា “និដ្ឋិតំ តេ សម្ម សព្ពូបករណំ, ឥមំ តាវ បសិព្ពកំ គណ្ហា”តិ អាហ។ សោ បន មហាថាមោ បញ្ចន្នំ ហត្ថីនំ ពលំ ធារេតិ, តស្មា តម្ពូលបសិព្ពកំ វិយ ឧក្ខិបិត្វា ឧបកច្ឆន្តរេ ឋបេត្វា រិត្តហត្ថោ វិយ អដ្ឋាសិ។ សុភទ្ទា លុទ្ទស្ស បុត្តទារានំ បរិព្ពយំ ទត្វា រញ្ញោ អាចិក្ខិត្វា សោនុត្តរំ ឧយ្យោជេសិ។ សោបិ រាជានញ្ច ទេវិញ្ច វន្ទិត្វា រាជនិវេសនា ឱរុយ្ហ រថេ ឋត្វា មហន្តេន បរិវារេន នគរា និក្ខមិត្វា គាមនិគមជនបទបរម្បរាយ បច្ចន្តំ បត្វា ជានបទេ និវត្តេត្វា បច្ចន្តវាសីហិ សទ្ធឹ អរញ្ញំ បវិសិត្វា មនុស្សបថំ អតិក្កម្ម បច្ចន្តវាសិនោបិ និវត្តេត្វា ឯកកោវ គច្ឆន្តោ តឹសយោជនំ បត្វា បឋមំ ទព្ពគហនំ កាសគហនំ តិណគហនំ តុលសិគហនំ សរគហនំ តិរិវច្ឆគហនន្តិ ឆ គហនានិ, កណ្ដកវេឡុគុម្ពគហនានិ វេត្តគហនំ ឱមិស្សកគហនំ នឡគហនំ សរគហនសទិសំ ឧរគេនបិ ទុព្ពិនិវិជ្ឈំ ឃនវនគហនំ រុក្ខគហនំ វេឡុគហនំ អបរម្បិ វេឡុគុម្ពគហនំ កលលគហនំ ឧទកគហនំ បព្ពតគហនន្តិ អដ្ឋារស គហនានិ បដិបាដិយា បត្វា ទព្ពគហនាទីនិ អសិតេន លាយិត្វា តុលសិគហនាទីនិ វេឡុគុម្ពច្ឆេទនសត្ថេន ឆិន្ទិត្វា រុក្ខេ ផរសុនា កោដ្ដេត្វា អតិមហន្តេ រុក្ខេ និខាទនេន វិជ្ឈិត្វា មគ្គំ ករោន្តោ វេឡុវនេ និស្សេណឹ កត្វា វេឡុគុម្ពំ អារុយ្ហ វេឡុំ ឆិន្ទិត្វា អបរស្ស វេឡុគុម្ពស្ស ឧបរិ បាតេត្វា វេឡុគុម្ពមត្ថកេន គន្ត្វា កលលគហនេ សុក្ខរុក្ខបទរំ អត្ថរិត្វា តេន គន្ត្វា អបរំ អត្ថរិត្វា ឥតរំ ឧក្ខិបិត្វា បុន បុរតោ អត្ថរន្តោ តំ អតិក្កមិត្វា ឧទកគហនេ ទោណឹ កត្វា តាយ ឧទកគហនំ តរិត្វា បព្ពតបាទេ ឋត្វា អយសិង្ឃាដកំ យោត្តេន ពន្ធិត្វា ឧទ្ធំ ខិបិត្វា បព្ពតេ លគ្គាបេត្វា យោត្តេនារុយ្ហ វជិរគ្គេន លោហទណ្ឌេន បព្ពតំ វិជ្ឈិត្វា ខាណុកំ កោដ្ដេត្វា តត្ថ ឋត្វា សិង្ឃាដកំ អាកឌ្ឍិត្វា បុន ឧបរិ លគ្គាបេត្វា តត្ថ ឋិតោ ចម្មយោត្តំ ឱលម្ពេត្វា តំ អាទាយ ឱតរិត្វា ហេដ្ឋិមខាណុកេ ពន្ធិត្វា វាមហត្ថេន យោត្តំ គហេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន មុគ្គរំ អាទាយ យោត្តំ បហរិត្វា ខាណុកំ នីហរិត្វា បុន អភិរុហតិ។ ឯតេនុបាយេន បព្ពតមត្ថកំ អភិរុយ្ហ បរតោ ឱតរន្តោ បុរិមនយេនេវ បឋមំ បព្ពតមត្ថកេ ខាណុកំ កោដ្ដេត្វា ចម្មបសិព្ពកេ យោត្តំ ពន្ធិត្វា ខាណុកេ វេឋេត្វា សយំ អន្តោបសិព្ពកេ និសីទិត្វា មក្កដកានំ មក្កដសុត្តវិស្សជ្ជនាការេន យោត្តំ វិនិវេឋេន្តោ ឱតរតិ។ ចម្មឆត្តេន វាតំ គាហាបេត្វា សកុណោ វិយ ឱតរតីតិបិ វទន្តិយេវ។

ឯវំ តស្ស សុភទ្ទាយ វចនំ អាទាយ នគរា និក្ខមិត្វា សត្តរស គហនានិ អតិក្កមិត្វា បព្ពតគហនំ បត្វា តត្រាបិ ឆ បព្ពតេ អតិក្កមិត្វា សុវណ្ណបស្សបព្ពតមត្ថកំ អារុឡ្ហភាវំ អាវិករោន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៤. “តត្ថេវ សោ ឧគ្គហេត្វាន វាក្យំ, អាទាយ តូណិញ្ច ធនុញ្ច លុទ្ទោ;
វិតុរិយតិ សត្ត គិរី ព្រហន្តេ, សុវណ្ណបស្សំ នាម គិរឹ ឧឡារំ។

១១៥. “អារុយ្ហ សេលំ ភវនំ កិន្នរានំ, ឱលោកយី បព្ពតបាទមូលំ;
តត្ថទ្ទសា មេឃសមានវណ្ណំ, និគ្រោធរាជំ អដ្ឋសហស្សបាទំ។

១១៦. “តត្ថទ្ទសា កុញ្ជរំ ឆព្ពិសាណំ, សព្ពសេតំ ទុប្បសហំ បរេភិ;
រក្ខន្តិ នំ អដ្ឋសហស្សនាគា, ឦសាទន្តា វាតជវប្បហារិនោ។

១១៧. “តត្ថទ្ទសា បោក្ខរណឹ អទូរេ, រម្មំ សុតិត្ថញ្ច មហោទិកញ្ច;
សម្បុប្ផិតំ ភមរគណានុចិណ្ណំ, យត្ថ ហិ សោ ន្ហាយតិ នាគរាជា។

១១៨. “ទិស្វាន នាគស្ស គតី ឋិតិញ្ច, វិឋិស្សយា ន្ហានគតស្ស ហោតិ;
ឱបាតមាគច្ឆិ អនរិយរូបោ, បយោជិតោ ចិត្តវសានុគាយា”តិ។

តត្ថ **សោ**តិ, ភិក្ខវេ, សោ លុទ្ទោ តត្ថេវ សត្តភូមិកបាសាទតលេ ឋិតាយ តស្សា សុភទ្ទាយ វចនំ ឧគ្គហេត្វា សរតូណិញ្ច មហាធនុញ្ច អាទាយ បព្ពតគហនំ បត្វា “កតរោ នុ ខោ សុវណ្ណបស្សបព្ពតោ នាមា”តិ សត្ត មហាបព្ពតេ វិតុរិយតិ, តស្មិំ កាលេ តុលេតិ តីរេតិ។ សោ ឯវំ តីរេន្តោ សុវណ្ណបស្សំ នាម គិរឹ ឧឡារំ ទិស្វា “អយំ សោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ **ឱលោកយី**តិ តំ កិន្នរានំ ភវនភូតំ បព្ពតំ អារុយ្ហ សុភទ្ទាយ ទិន្នសញ្ញាវសេន ហេដ្ឋា ឱលោកេសិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បព្ពតបាទមូលេ អវិទូរេយេវ តំ និគ្រោធំ អទ្ទស។

តត្ថាតិ តស្មិំ និគ្រោធរុក្ខមូលេ ឋិតំ។ **តត្ថា**តិ តត្ថេវ អន្តោបព្ពតេ តស្ស និគ្រោធស្សាវិទូរេ យត្ថ សោ ន្ហាយតិ, តំ បោក្ខរណិំ អទ្ទស។ **ទិស្វានា**តិ សុវណ្ណបស្សបព្ពតា ឱរុយ្ហ ហត្ថីនំ គតកាលេ ហត្ថិបាទឧបាហនំ អារុយ្ហ តស្ស នាគរញ្ញោ គតដ្ឋានំ និពទ្ធវសនដ្ឋានំ ឧបធារេន្តោ "ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆតិ, ឥធ ន្ហាយតិ, ន្ហត្វា ឧត្តិណ្ណោ, ឥធ តិដ្ឋតី"តិ សព្ពំ ទិស្វា អហិរិកភាវេន អនរិយរូបោ តាយ ចិត្តវសានុគាយ បយោជិតោ, តស្មា ឱបាតំ អាគច្ឆិ បដិបជ្ជិ, អាវាដំ ខណីតិ អត្ថោ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – "សោ កិរ មហាសត្តស្ស វសនោកាសំ សត្តមាសាធិកេហិ សត្តហិ សំវច្ឆរេហិ សត្តហិ ច ទិវសេហិ បត្វា វុត្តនយេនេវ តស្ស វសនោកាសំ សល្លក្ខេត្វា "ឥធ អាវាដំ ខណិត្វា តស្មិំ ឋិតោ វារណាធិបតី វិសបីតេន សល្លេន វិជ្ឈិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សាមី"តិ វវត្ថបេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ថម្ភាទីនំ អត្ថាយ រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា ទព្ពសម្ភារេ សជ្ជេត្វា ហត្ថីសុ ន្ហានត្ថាយ គតេសុ តស្ស វសនោកាសេ មហាកុទ្ទាលេន ចតុរស្សំ អាវាដំ ខណិត្វា ឧទ្ធតបំសុំ ពីជំ វបន្តោ វិយ ឧទកេន វិកិរិត្វា ឧទុក្ខលបាសាណានំ ឧបរិ ថម្ភេ បតិដ្ឋបេត្វា តុលា ច កាជេ ច ទត្វា បទរានិ អត្ថរិត្វា កណ្ណប្បមាណំ ឆិទ្ទំ កត្វា ឧបរិ បំសុញ្ច កចវរញ្ច បក្ខិបិត្វា ឯកេន បស្សេន អត្តនោ បវិសនដ្ឋានំ កត្វា ឯវំ និដ្ឋិតេ អាវាដេ បច្ចូសកាលេយេវ បតិសីសកំ បដិមុញ្ចិត្វា កាសាយានិ បរិទហិត្វា សទ្ធិំ វិសបីតេន សល្លេន ធនុំ អាទាយ អាវាដំ ឱតរិត្វា អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៩. "ខណិត្វាន កាសុំ ផលកេហិ ឆាទយិ, អត្តានមោធាយ ធនុញ្ច លុទ្ទោ;
បស្សាគតំ បុថុសល្លេន នាគំ, សមប្បយី ទុក្កដកម្មការី។

១២០. "វិទ្ធោ ច នាគោ កោញ្ចមនាទិ ឃោរំ, សព្ពេ ច នាគា និន្នទុំ ឃោររូបំ;
តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច រណំ ករោន្តា, ធាវិំសុ តេ អដ្ឋ ទិសា សមន្តតោ។

១២១. "វធិស្សមេតន្តិ បរាមសន្តោ, កាសាវមទ្ទក្ខិ ធជំ ឥសីនំ;
ទុក្ខេន ផុដ្ឋស្សុទបាទិ សញ្ញា, អរហទ្ធជោ សព្ភិ អវជ្ឈរូបោ"តិ។

តត្ថ **ឱធាយា**តិ ឱទហិត្វា បវេសេត្វា។ **បស្សាគត**ន្តិ អត្តនោ អាវាដស្ស បស្សំ អាគតំ។ សោ កិរ ទុតិយទិវសេ អាគន្ត្វា ន្ហត្វា ឧត្តិណ្ណោ តស្មិំ មហាវិសាលមាលកេ នាម បទេសេ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស សរីរតោ ឧទកំ នាភិបទេសេន ឱគលិត្វា តេន ឆិទ្ទេន លុទ្ទស្ស សរីរេ បតិ។ តាយ សញ្ញាយ សោ មហាសត្តស្ស អាគន្ត្វា ឋិតភាវំ ញត្វា តំ បស្សាគតំ បុថុនា សល្លេន សមប្បយិ វិជ្ឈិ។ **ទុក្កដកម្មការី**តិ តស្ស មហាសត្តស្ស កាយិកចេតសិកស្ស ទុក្ខស្ស ឧប្បាទនេន ទុក្កដស្ស កម្មស្ស ការកោ។

កោញ្ចមនាទីតិ កោញ្ចនាទំ អករិ។ តស្ស កិរ តំ សល្លំ នាភិយំ បវិសិត្វា បិហកាទីនិ សញ្ចុណ្ណេត្វា អន្តានិ ឆិន្ទិត្វា បិដ្ឋិភាគំ ផរសុនា បទាលេន្តំ វិយ ឧគ្គន្ត្វា អាកាសេ បក្ខន្ទិ។ ភិន្នរជតកុម្ភតោ រជនំ វិយ បហារមុខេន លោហិតំ បគ្ឃរិ, ពលវវេទនា ឧប្បជ្ជិ។ សោ វេទនំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ វេទនាប្បត្តោ សកលបព្ពតំ ឯកនិន្នាទំ ករោន្តោ តិក្ខត្តុំ មហន្តំ កោញ្ចនាទំ នទិ។ **សព្ពេ ចា**តិ តេបិ សព្ពេ អដ្ឋសហស្សនាគា តំ សទ្ទំ សុត្វា មរណភយភីតា ឃោររូបំ និន្នទុំ អនុរវំ ករិំសុ។ **រណំ ករោន្តា**តិ តេន សទ្ទេន គន្ត្វា ឆទ្ទន្តវារណំ វេទនាប្បត្តំ ទិស្វា "បច្ចាមិត្តំ គណ្ហិស្សាមា"តិ តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោន្តា សមន្តា ធាវិំសុ។

វធិស្សមេតន្តិ "ភិក្ខវេ, សោ ឆទ្ទន្តវារណោ ទិសា បក្កន្តេសុ នាគេសុ សុភទ្ទាយ ករេណុយា បស្សេ ឋត្វា សន្ធារេត្វា សមស្សាសយមានាយ វេទនំ អធិវាសេត្វា កណ្ឌស្ស អាគតដ្ឋានំ សល្លក្ខេន្តោ 'សចេ ឥទំ បុរត្ថិមទិសាទីហិ អាគតំ អភវិស្ស, កុម្ភាទីហិ បវិសិត្វា បច្ឆិមកាយីទីហិ និក្ខមិស្ស, ឥទំ បន នាភិយា បវិសិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ, តស្មា បថវិយំ ឋិតេន វិស្សដ្ឋំ ភវិស្សតី'តិ ឧបធារេត្វា ឋិតដ្ឋានំ ឧបបរិក្ខិតុកាមោ "កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតិ, សុភទ្ទំ អបនេតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា "ភទ្ទេ, អដ្ឋសហស្សនាគា មម បច្ចាមិត្តំ បរិយេសន្តា ទិសា បក្ខន្ទា, ត្វំ ឥធ កឹ ករោសី"តិ វត្វា, "ទេវ, អហំ តុម្ហេ សន្ធារេត្វា សមស្សាសេន្តី ឋិតា, ខមថ មេ"តិ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា តាយ អាកាសំ បក្ខន្ទាយ នាគរាជា ភូមី បាទនខេន បហរិ, បទរំ ឧប្បតិត្វា គតំ។ សោ ឆិទ្ទេន ឱលោកេន្តោ សោនុត្តរំ ទិស្វា "វធិស្សាមិ ន"ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា រជតទាមវណ្ណសោណ្ឌំ បវេសេត្វា បរាមសន្តោ ពុទ្ធានំ ឥសីនំ ធជំ កាសាវំ អទ្ទក្ខិ។ លុទ្ទោ កាសាវំ មហាសត្តស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ តំ ឧក្ខិបិត្វា បុរតោ ឋបេសិ។ អថស្ស តេន តថារូបេនបិ ទុក្ខេន ផុដ្ឋស្ស "អរហទ្ធជោ នាម សព្ភិ បណ្ឌិតេហិ អវជ្ឈរូបោ, អញ្ញទត្ថុ សក្កាតព្ពោ គរុកាតព្ពោយេវា"តិ អយំ សញ្ញា ឧទបាទិ។

សោ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១២២អនិក្កសាវោ កាសាវំ, យោ វត្ថំ បរិទហិស្សតិ;
អបេតោ ទមសច្ចេន, ន សោ កាសាវមរហតិ។

១២៣“យោ ច វន្តកសាវស្ស, សីលេសុ សុសមាហិតោ;
ឧបេតោ ទមសច្ចេន, ស វេ កាសាវមរហតី”តិ។

តស្សត្ថោ – សម្ម លុទ្ទបុត្ត យោ បុរិសោ រាគាទីហិ កសាវេហិ អនិក្កសាវោ ឥន្ទ្រិយទមេន ចេវ វចីសច្ចេន ច អបេតោ អនុបគតោ តេហិ គុណេហិ កសាវរសបីតំ កាសាវវត្ថំ បរិទហតិ, សោ តំ កាសាវំ នារហតិ, នានុច្ឆវិកោ សោ តស្ស វត្ថស្ស។ យោ បន តេសំ កសាវានំ វន្តត្តា វន្តកសាវោ អស្ស សីលេសុ សុសមាហិតោ សុបតិដ្ឋិតោ បរិបុណ្ណសីលាចារោ, សោ តំ កាសាវំ អរហតិ នាមាតិ។

ឯវំ វត្វា មហាសត្តោ តស្មិំ ចិត្តំ និព្ពាបេត្វា “សម្ម កិមត្ថំ ត្វំ មំ វិជ្ឈសិ, កិំ អត្តនោ អត្ថាយ, ឧទាហុ អញ្ញេន បយោជិតោសី”តិ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៤“សមប្បិតោ បុថុសល្លេន នាគោ, អទុដ្ឋចិត្តោ លុទ្ទកមជ្ឈភាសិ;
កិមត្ថយំ កិស្ស វា សម្ម ហេតុ, មមំ វធី កស្ស វាយំ បយោគោ”តិ។

តត្ថ **កិមត្ថយ**ន្តិ អាយតិំ កិំ បត្ថេន្តោ។ **កិស្ស វា**តិ កិស្ស ហេតុ កេន ការណេន, កិំ នាម តវ មយា សទ្ធិំ វេរន្តិ អធិប្បាយោ។ **កស្ស វា**តិ កស្ស វា អញ្ញស្ស អយំ បយោគោ, កេន បយោជិតោ មំ អវធីតិ អត្ថោ។

អថស្ស អាចិក្ខន្តោ លុទ្ទោ គាថមាហ –

១២៥“កាសិស្ស រញ្ញោ មហេសី ភទន្តេ, សា បូជិតា រាជកុលេ សុភទ្ទា;
តំ អទ្ទសា សា ច មមំ អសំសិ, ទន្តេហិ អត្ថោតិ ច មំ អវោចា”តិ។

តត្ថ **បូជិតា**តិ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេត្វា បូជិតា។ **អទ្ទសា**តិ សា កិរ តំ សុបិនន្តេ អទ្ទស។ **អសំសី**តិ សា ច មម សក្ការំ ការេត្វា “ហិមវន្តបទេសេ ឯវរូបោ នាម នាគោ អសុកស្មិំ នាម ឋានេ វសតី”តិ មមំ អាចិក្ខិ។ **ទន្តេហី**តិ តស្ស នាគស្ស ឆព្ពណ្ណរំសិសមុជ្ជលា ទន្តា, តេហិ មម អត្ថោ, បិឡន្ធនំ ការេតុកាមាម្ហិ, តេ មេ អាហរាតិ មំ អវោចាតិ។

តំ សុត្វា “ឥទំ ចូឡសុភទ្ទាយ កម្ម”ន្តិ ញត្វា មហាសត្តោ វេទនំ អធិវាសេត្វា “តស្សា មម ទន្តេហិ អត្ថោ នត្ថិ, មំ មារេតុកាមតាយ បន បហិណី”តិ ទីបេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១២៦“ពហូ ហិមេ ទន្តយុគា ឧឡារា, យេ មេ បិតូនញ្ច បិតាមហានំ;
ជានាតិ សា កោធនា រាជបុត្តី, វធត្ថិកា វេរមកាសិ ពាលា។

១២៧“ឧដ្ឋេហិ ត្វំ លុទ្ទ ខរំ គហេត្វា, ទន្តេ ឥមេ ឆិន្ទ បុរា មរាមិ;
វជ្ជាសិ តំ កោធនំ រាជបុត្តិំ, នាគោ ហតោ ហន្ទ ឥមស្ស ទន្តា”តិ។

តត្ថ **ឥមេ**តិ តស្ស កិរ បិតុ បិតាមហានំ ទន្តា មា វិនស្សន្តូតិ គុហាយំ សន្និចិតា, តេ សន្ធាយ ឯវមាហ។ **ជានាតី**តិ ពហូនំ វារណានំ ឥធ សន្និចិតេ ទន្តេ ជានាតិ។ **វធត្ថិកា**តិ កេវលំ បន សា មំ មារេតុកាមា អប្បមត្តកំ ទោសំ ហទយេ ឋបេត្វា អត្តនោ វេរំ អកាសិ, ឯវរូបេន ផរុសកម្មេន មត្ថកំ បាបេសិ។ **ខរ**ន្តិ កកចំ។ **បុរា មរាមី**តិ យាវ ន មរាមិ។ **វជ្ជាសី**តិ វទេយ្យាសិ។ **ហន្ទ ឥមស្ស ទន្តា**តិ ហតោ សោ មយា នាគោ, មនោរថោ តេ មត្ថកប្បត្តោ, គណ្ហ, ឥមេ តស្ស ទន្តាតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា និសីទនដ្ឋានា វុដ្ឋាយ កកចំ អាទាយ “ទន្តេ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ តស្ស សន្តិកំ ឧបគតោ។ សោ បន ឧព្ពេធតោ អដ្ឋាសីតិហត្ថោ រជតបព្ពតោ វិយ ឋិតោ, តេនស្ស សោ ទន្តដ្ឋានំ ន បាបុណិ។ អថ មហាសត្តោ កាយំ ឧបនាមេន្តោ ហេដ្ឋាសីសកោ និបជ្ជិ។ តទា នេសាទោ មហាសត្តស្ស រជតទាមសទិសំ សោណ្ឌំ មទ្ទន្តោ អភិរុហិត្វា កេលាសកូដេ វិយ កុម្ភេ ឋត្វា មុខកោដិមំសំ ជនុកេន បហរិត្វា អន្តោ បក្ខិបិត្វា កុម្ភតោ ឱរុយ្ហ កកចំ អន្តោមុខេ បវេសេសិ, ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទន្ឋំ អបរាបរំ កឌ្ឍិ។ មហាសត្តស្ស ពលវវេទនា ឧប្បជ្ជិ, មុខំ លោហិតេន បូរិ។ នេសាទោ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចារេន្តោ កកចេន ឆិន្ទិតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ មហាសត្តោ មុខតោ លោហិតំ ឆឌ្ឌេត្វា វេទនំ អធិវាសេត្វា “កិំ សម្ម ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សាមី”តិ។ មហា

សត្តោ សតី បច្ចុបដ្ឋបេត្វា “តេន ហិ សម្ម មម សោណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា កកចកោដឹ គណ្ហាបេហិ, មម សយំ សោណ្ឌំ ឧក្ខិបិតុំ ពលំ នត្ថី”តិ អាហ។ នេសាទោ តថា អកាសិ។

មហាសត្តោ សោណ្ឌាយ កកចំ គហេត្វា អបរាបរំ ចារេសិ, ទន្តា កឡីរា វិយ ឆិជ្ជឹសុ។ អថ នំ តេ អាហរាបេត្វា គណ្ហិត្វា “សម្ម លុទ្ទបុត្ត អហំ ឥមេ ទន្តេ តុយ្ហំ ទទមានោ នេវ ‘មយ្ហំ អប្បិយា’តិ ទម្មិ, ន សក្កត្តមារត្ត ព្រហ្មត្តានិ បត្ថេន្តោ, ឥមេហិ បន មេ ទន្តេហិ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណទន្តាវ បិយតរា, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិវេធាយ មេ ឥទំ បុញ្ញំ បច្ចយោ ហោតូ”តិ ទន្តេ ទត្វា “សម្ម ឥទំ ឋានំ កិត្តកេន កាលេន អាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សត្តមាសសត្តទិវសាធិកេហិ សត្តហិ សំវច្ឆរេហី”តិ វុត្តេ – “គច្ឆ ឥមេសំ ទន្តានំ អានុភាវេន សត្តទិវសព្ភន្តរេយេវ ពារាណសឹ បាបុណិស្សសី”តិ វត្វា តស្ស បរិត្តំ កត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ ។ ឧយ្យោជេត្វា ច បន អនាគតេសុយេវ តេសុ នាគេសុ សុភទ្ទាយ ច អនាគតាយ កាលមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៨. “ឧដ្ឋាយ សោ លុទ្ទោ ខរំ គហេត្វា, ឆេត្វាន ទន្តានិ គជុត្តមស្ស;
វគ្គូ សុភេ អប្បដិមេ បថព្យា, អាទាយ បក្កាមិ តតោ ហិ ខិប្ប”ន្តិ។

តត្ថ **វគ្គូ**តិ វិលាសវន្តេ។ **សុភេ**តិ សុន្ទរេ។ **អប្បដិមេ**តិ ឥមិស្សំ បថវិយំ អញ្ញេហិ ទន្តេហិ អសទិសេតិ។

តស្មិំ បក្កន្តេ តេ នាគា បច្ចាមិត្តំ អទិស្វា អាគមឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៩. “ភយដ្ដិតា នាគវធេន អដ្ដា, យេ តេ នាគា អដ្ឋ ទិសា វិធាវុំ;
អទិស្វាន បោសំ គជបច្ចមិត្តំ, បច្ចាគមុំ យេន សោ នាគរាជា”តិ។

តត្ថ **ភយដ្ដិតា**តិ មរណភយេន ឧបទ្ទុតា។ **អដ្ដា**តិ ទុក្ខិតា។ **គជបច្ចមិត្ត**ន្តិ គជស្ស បច្ចាមិត្តំ។ **យេន សោ**តិ យត្ថ វិសាលមាលកេ សោ នាគរាជា កាលំ កត្វា កេលាសបព្ពតោ វិយ បតិតោ, តំ ឋានំ បច្ចាគមុន្តិ អត្ថោ។

តេហិ បន សទ្ធឹ មហាសុភទ្ទាបិ អាគតា។ តេ សព្ពេបិ អដ្ឋសហស្សនាគា តត្ថ រោទិត្វា កន្ទិត្វា មហាសត្តស្ស កុលុបកានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បច្ចយទាយកោ វិសបីតេន សល្លេន វិទ្ធោ កាលកតោ, សីវថិកទស្សនមស្ស អាគច្ឆថា”តិ វទឹសុ។ បញ្ចសតា បច្ចេកពុទ្ធាបិ អាកាសេនាគន្ត្វា វិសាលមាលកេ ឱតរឹសុ។ តស្មិំ ខណេ ទ្វេ តរុណនាគា នាគរញ្ញោ សរីរំ ទន្តេហិ ឧក្ខិបិត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ វន្ទាបេត្វា ចិតកំ អារោបេត្វា ឈាបយឹសុ។ បច្ចេកពុទ្ធា សព្ពរត្តឹ អាឡាហនេ ធម្មសជ្ឈាយមកំសុ។ អដ្ឋសហស្សនាគា អាឡាហនំ និព្ពាបេត្វា វន្ទិត្វា នហាត្វា មហាសុភទ្ទំ បុរតោ កត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អគមំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣០. “តេ តត្ថ កន្ទិត្វា រោទិត្វាន នាគា, សីសេ សកេ បំសុកំ ឱកិរិត្វា;
អគមំសុ តេ សព្ពេ សកំ និកេតំ, បុរក្ខត្វា មហេសឹ សព្ពភទ្ទ”ន្តិ។

តត្ថ **បំសុក**ន្តិ អាឡាហនបំសុកំ។

សោនុត្តរោបិ អប្បត្តេយេវ សត្តមេ ទិវសេ ទន្តេ អាទាយ ពារាណសឹ សម្បាបុណិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣១. “អាទាយ ទន្តានិ គជុត្តមស្ស, វគ្គូ សុភេ អប្បដិមេ បថព្យា;
សុវណ្ណរាជីហិ សមន្តមោទរេ, សោ លុទ្ទកោ កាសិបុរំ ឧបាគមិ;
ឧបនេសិ សោ រាជកញ្ញាយ ទន្តេ, នាគោ ហតោ ហន្ទ ឥមស្ស ទន្តា”តិ។

តត្ថ **សុវណ្ណរាជីហី**តិ សុវណ្ណរាជិរំសីហិ។ **សមន្តមោទរេ**តិ សមន្តតោ ឱភាសន្តេ សកលវនសណ្ឌំ សុវណ្ណវណ្ណំ វិយ ករោន្តេ។ **ឧបនេសី**តិ អហំ ឆទ្ទន្តវារណស្ស ឆព្ពណ្ណរំសិវិស្សជ្ជនេ យមកទន្តេ អាទាយ អាគច្ឆាមិ, នគរំ អលង្ការាបេថាតិ ទេវិយា សាសនំ បេសេត្វា តាយ រញ្ញោ អារោចាបេត្វា ទេវនគរំ វិយ នគរេ អលង្ការាបិតេ សោនុត្តរោបិ នគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អារុហិត្វា ទន្តេ ឧបនេសិ, ឧបនេត្វា ច បន, “អយ្យេ, យស្ស កិរ តុម្ហេ អប្បមត្តកំ ទោសំ ហទយេ ករិត្ថ, សោ នាគោ មយា ហតោ មតោ, ‘មតភាវំ មេ អារោចេយ្យាសី’តិ អាហ, តស្ស មតភាវំ តុម្ហេ ជានាថ, គណ្ហថ, ឥមេ តស្ស ទន្តា”តិ ទន្តេ អទាសិ។

សា មហាសត្តស្ស ឆព្ពណ្ណរំសិវិចិត្តទន្តេ មណិតាលវណ្ណេន គហេត្វា ឱរុស្ស បបេត្វា បុរិមភវេ អត្តនោ បិរ សាមិកស្ស ទន្តេ ឱលោកេន្តី "ឯវរូបំ សោភគ្គប្បត្តំ វារណំ វិសបីតេន សល្លេន ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ឥមេ ទន្តេ ឆិន្ទិត្វា សោនុត្តរោ អាគតោ"តិ មហាសត្តំ អនុស្សរន្តី សោកំ ឧប្បាទេត្វា អធិវាសេតុំ នាសក្ខិ។ អថស្សា តត្ថេវ ហទយំ ផលិ, តំ ទិវសមេវ កាលមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣២. "ទិស្វាន ទន្តានិ គជុត្តមស្ស, ភត្តុប្បិយស្ស បុរិមាយ ជាតិយា;
តត្ថេវ តស្សា ហទយំ អផាលិ, តេនេវ សា កាលមកាសិ ពាលា"តិ។

១៣៣. "សម្ពោធិបត្តោ ស មហានុភាវោ, សិតំ អកាសី បរិសាយ មជ្ឈេ;
បុច្ឆីសុ ភិក្ខូ សុវិមុត្តចិត្តា, នាការណេ បាតុករោន្តិ ពុទ្ធា។

១៣៤. "យមទ្ទសាថ ទហរិំ កុមារិំ, កាសាយវត្ថំ អនគារិយំ ចរន្តឹ;
សា ខោ តទា រាជកញ្ញា អហោសិ, អហំ តទា នាគរាជា អហោសឹ។

១៣៥. "អាទាយ ទន្តានិ គជុត្តមស្ស, វគ្គូ សុភេ អប្បដិមេ បថព្យា;
យោ លុទ្ទកោ កាសិបុរំ ឧបាគមិ, សោ ខោ តទា ទេវទត្តោ អហោសិ។

១៣៦. "អនាវសូរំ ចិររត្តសំសិតំ, ឧច្ចាវចំ ចរិតមិទំ បុរាណំ;
វីតទ្ទរោ វីតសោកោ វិសល្លោ, សយំ អភិញ្ញាយ អភាសិ ពុទ្ធោ។

១៣៧. "អហំ វោ តេន កាលេន, អហោសឹ តត្ថ ភិក្ខវោ;
នាគរាជា តទា ហោមិ, ឯវំ ធារេថ ជាតក"ន្តិ។ –

ឥមា គាថា ទសពលស្ស គុណេ វណ្ណេន្តេហិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតា។

តត្ថ **សិតំ អកាសី**តិ សោ សម្ពោធិប្បត្តោ សត្ថា មហានុភាវោ អលង្កតធម្មសភាយំ អលង្កតធម្មាសនេ បរិសមជ្ឈេ និសិន្នោ ឯកទិវសំ សិតំ អកាសិ។ **នាការណេ**តិ "ភន្តេ, ពុទ្ធា នាម អការណេ សិតំ ន ករោន្តិ, តុម្ហេហិ ច សិតំ កតំ, កេន នុ ខោ ការណេន សិតំ កត"ន្តិ មហាខីណាសវា ភិក្ខូ បុច្ឆីសុ។ **យមទ្ទសាថា**តិ ឯវំ បុដ្ឋោ, អាវុសោ, សត្ថា អត្តនោ សិតការណំ អាចិក្ខន្តោ ឯកំ ទហរភិក្ខុនិំ ទស្សេត្វា ឯវមាហ – "ភិក្ខវេ, យំ ឯកំ ទហរិំ យោព្ពនប្បត្តំ កុមារិំ កាសាយវត្ថំ អនគារិយំ ឧបេតំ បព្ពជិត្វា ឥមស្មិំ សាសនេ ចរន្តឹ អទ្ទសាថ បស្សថ, សា តទា 'វិសបីតេន សល្លេន នាគរាជំ វិជ្ឈិត្វា វធេហី'"តិ សោនុត្តរស្ស បេសេតា រាជកញ្ញា អហោសិ។ តេន គន្ត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបិតោ អហំ តទា សោ នាគរាជា អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **ទេវទត្តោ**តិ, ភិក្ខវេ, ឥទានិ ទេវទត្តោ តទា សោ លុទ្ទកោ អហោសិ។

អនាវសូរន្តិ ន អវសូរំ, អនត្ថង្គតសូរិយន្តិ អត្ថោ។ **ចិររត្តសំសិត**ន្តិ ឥតោ ចិររត្តេ អនេកវស្សកោដិមត្ថកេ សំសិតំ សំសរិតំ អនុចិណ្ណំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អាវុសោ, ឥតោ អនេកវស្សកោដិមត្ថកេ សំសរិតម្បិ បុព្ពណ្ហេ កតំ តំ ទិវសមេវ សាយន្ហេ សរន្តោ វិយ អត្តនោ ចរិតវសេន ឧច្ចត្តា តាយ រាជធីតាយ ច សោនុត្តរស្ស ច ចរិតវសេន នីចត្តា ឧច្ចាវចំ ចរិតំ ឥទំ បុរាណំ រាគាទីនំ ទរានំ វិគតតាយ វីតទ្ទរោ, ញាតិធនសោកាទីនំ អភាវេន វីតសោកោ, រាគសល្លាទីនំ វិគតត្តា វិសល្លោ អត្តនាវ ជានិត្វា ពុទ្ធោ អភាសីតិ។ **អហំ វោ**តិ ឯត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ, ភិក្ខវេ, អហំ តេន កាលេន តត្ថ ឆទ្ទន្តទហេ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **នាគរាជា**តិ ហោន្តោ ច បន ន អញ្ញោ កោចិ តទា ហោមិ, អថ ខោ នាគរាជា ហោមីតិ អត្ថោ។ **ឯវំ ធារេថា**តិ តុម្ហេ តំ ជាតកំ ឯវំ ធារេថ ឧគ្គណ្ហាថ បរិយាបុណាថាតិ។

ឥមញ្ច បន ធម្មទេសនំ សុត្វា ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ សា បន ភិក្ខុនី បច្ឆា វិបស្សិត្វា អរហត្តំ បត្តាតិ។

ឆទ្ទន្តជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៥១៥] ៥. សម្ភវជាតកវណ្ណនា

រជ្ជញ្ច បដិបន្នាស្មាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ញាបារមី អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **មហាឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ បន កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្ថនគរេ ធនញ្ចយកោរព្យោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សុចិរតោ នាម ព្រាហ្មណោ បុរោហិតោ អត្ថធម្មានុសាសកោ អហោសិ។ រាជា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ធម្មេន រជ្ជមនុសាសិ។ សោ ឯកទិវសំ ធម្មយាគំ នាម បញ្ហំ អភិសង្ខរិត្វា សុចិរតំ នាម ព្រាហ្មណំ បុរោហិតំ អាសនេ និសីទាបេត្វា សក្ការំ កត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

១៣៨.“រជ្ជញ្ច បដិបន្នាស្ម, អាធិបច្ចំ សុចីរត;
មហត្តំ បត្តុមិច្ឆាមិ, វិជេតុំ បថវឹ ឥមំ។

១៣៩.“ធម្មេន នោ អធម្មេន, អធម្មោ មេ ន រុច្ចតិ;
កិច្ចោវ ធម្មោ ចរិតោ, រញ្ញោ ហោតិ សុចីរត។

១៤០.“ឥធ ចេវានិន្ទិតា យេន, បេច្ច យេន អនិន្ទិតា;
យសំ ទេវមនុស្សេសុ, យេន បប្បោមុ ព្រាហ្មណ។

១៤១.“យោហំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, កត្តុមិច្ឆាមិ ព្រាហ្មណ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, ព្រាហ្មណក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **រជ្ជន្តិ**, អាចរិយ, មយំ ឥមស្មិំ សត្តយោជនិកេ ឥន្ទបត្ថនគរេ រជ្ជញ្ច, តិយោជនសតិកេ កុរុរដ្ឋេ ឥស្សរភាវសង្ខាតំ អាធិបច្ចញ្ច។ **បដិបន្នាស្មា**តិ អធិគតា ភវាម។ **មហត្តន្តិ** ឥទានិ មហន្តភាវំ។ **បត្តុមិច្ឆាមិ វិជេតុន្តិ** ឥមំ បថវឹ ធម្មេន អភិភវិតុំ អជ្ឈោត្ថរិតុំ ឥច្ឆាមិ។ **កិច្ចោវា**តិ អវសេសជនេហិ រញ្ញោ ចរិតោ ធម្មោ កិច្ចោ ករណីយតរោ។ រាជានុវត្តកោ ហិ លោកោ, សោ តស្មិំ ធម្មិកេ សព្ពោបិ ធម្មិកោ ហោតិ។ តស្មា ឯស ធម្មោ នាម រញ្ញោវ កិច្ចោតិ។

ឥធ ចេវានិន្ទិតាតិ យេន មយំ ឥធលោកេ បរលោកេ ច អនិន្ទិតា។ **យេន បប្បោមូ**តិ យេន មយំ និរយាទីសុ អនិព្ពត្តិត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច យសំ ឥស្សរិយំ សោភគ្គំ បាបុណេយ្យាម, តំ នោ ការណំ កថេហីតិ ។ **យោហន្តិ**, ព្រាហ្មណ, យោ អហំ ផលវិបាកសង្ខាតំ អត្ថញ្ច តស្ស អត្ថស្ស ហេតុភូតំ ធម្មញ្ច កត្តុំ សមាទាយ វត្តិតុំ ឧប្បាទេតុញ្ច ឥច្ឆាមិ។ **តំ ត្វន្តិ** តស្ស មយ្ហំ ត្វំ សុខេនេវ និព្ពានគាមិមគ្គំ អារុយ្ហ អ បដិសន្ធិកភាវំ បត្ថេន្តស្ស តំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ អក្ខាហិ, បាកដំ កត្វា កថេហីតិ ព្រាហ្មណំ ធម្មយាគបញ្ហំ បុច្ឆិ។

អយំ បន បញ្ហោ គម្ភីរោ ពុទ្ធវិសយោ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធមេវ តំ បុច្ឆិតុំ យុត្តំ, តស្មិំ អសតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបរិយេសកំ ពោធិសត្តន្តិ។ សុចិរតោ បន អត្តនោ អពោធិសត្តតាយ បញ្ហំ កថេតុំ នាសក្ខិ, អសក្កោន្តោ ច បណ្ឌិតមានំ អកត្វា អត្តនោ អសមត្ថភាវំ កថេន្តោ គាថមាហ –

១៤២.“នាញ្ញត្រ វិធុរា រាជ, ឯតទក្ខាតុមរហតិ;
យំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, កត្តុមិច្ឆសិ ខត្តិយា”តិ។

តស្សត្ថោ – អវិសយោ ឯស, មហារាជ, បញ្ហោ មាទិសានំ។ អហញ្ហិ នេវស្ស អាទឹ, ន បរិយោសានំ បស្សាមិ, អន្ធការំ បវិដ្ឋោ វិយ ហោមិ។ ពារាណសិរញ្ញោ បន បុរោហិតោ វិធុរោ នាម ព្រាហ្មណោ អត្ថិ, សោ ឯតំ អាចិក្ខេយ្យ, តំ ឋបេត្វា យំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច កត្តុមិច្ឆសិ, ឯតំ អក្ខាតុំ ន អញ្ញោ អរហតីតិ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា “តេន ហិ, ព្រាហ្មណ, ខិប្បំ តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី”តិ បណ្ណាការំ ទត្វា តំ បេសេតុកាមោ ហុត្វា គាថមាហ –

១៤៣.“ឯហិ ខោ បហិតោ គច្ឆ, វិធុរស្ស ឧបន្តិកំ;
និក្ខញ្ចិមំ សុវណ្ណស្ស, ហរំ គច្ឆ សុចីរត;
អភិហារំ ឥមំ ទជ្ជា, អត្ថធម្មានុសិដ្ឋិយា”តិ។

តត្ថ **ឧបន្តិកន្តិ** សន្តិកំ។ **និក្ខន្តិ** បញ្ចសុវណ្ណោ ឯកោ និក្ខោ។ អយំ បន រត្តសុវណ្ណស្ស និក្ខសហស្សំ ទត្វា ឯវមាហ។ **ឥមំ ទជ្ជា**តិ តេន ឥមស្មិំ ធម្មយាគបញ្ហេ កថិតេ តស្ស អត្ថធម្មានុសិដ្ឋិយា អភិហារបូជំ ករោន្តោ ឥមំ និក្ខសហស្សំ ទទេយ្យាសីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បញ្ចវិស្សជ្ជនស្ស លិខនត្ថាយ សតសហស្សគ្ឃនកំ សុវណ្ណបដ្ដញ្ច គមនត្ថាយ យានំ, បរិវារត្ថាយ ពលកាយំ, តញ្ច បណ្ណាការំ ទត្វា តង្ខណញ្ញេវ ឧយ្យោជេសិ។ សោ បន ឥន្ទបត្ថនគរា និក្ខមិត្វា ឧជុក មេវ ពារាណសី អគន្ត្វា យត្ថ យត្ថ បណ្ឌិតា វសន្តិ, សព្ពានិ តានិ ឋានានិ ឧបសង្កមិត្វា សកលជម្ពុទីបេ បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជេតារំ អលភិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសី បត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ និវាសំ គហេត្វា កតិបយេហិ ជនេហិ សទ្ធិំ បាតរាសភុញ្ជនវេលាយ វិធុរស្ស និវេសនំ គន្ត្វា អាគតភាវំ អារោចាបេត្វា តេន បក្កោសាបិតោ តំ សកេ ឃរេ ភុញ្ជមានំ អទ្ទស។ តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា សត្តមំ គាថមាហ –

១៤៤. "ស្វាធិប្បាគា ភារទ្វាជោ, វិធុរស្ស ឧបន្តិកំ;
តមទ្ទស មហាព្រហ្មា, អសមានំ សកេ ឃរេ"តិ។

តត្ថ **ស្វាធិប្បាគា**តិ សោ ភារទ្វាជគោត្តោ សុចិរតោ អធិប្បាគា, គតោតិ អត្ថោ។ **មហាព្រហ្មា**តិ មហាព្រាហ្មណោ។ **អសមាន**ន្តិ ភុញ្ជមានំ។

សោ បន តស្ស ពាលសហាយកោ ឯកាចរិយកុលេ ឧគ្គហិតសិប្បោ, តស្មា តេន សទ្ធិំ ឯកតោ ភុញ្ជិត្វា ភត្ត កិច្ចបរិយោសានេ សុខនិសិន្នោ "សម្ម កិមត្ថំ អាគតោសី"តិ បុដ្ឋោ អាគមនការណំ អាចិក្ខន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១៤៥. "រញ្ញោហំ បហិតោ ទូតោ, កោរព្យស្ស យសស្សិនោ;
'អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆេសិ', ឥច្ចព្រវិ យុធិដ្ឋិលោ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, វិធុរក្ខាហិ បុច្ឆិតោ"តិ។

តត្ថ **រញ្ញោហ**ន្តិ អហំ រញ្ញោ កោរព្យស្ស យសស្សិនោ ទូតោ។ **បហិតោ**តិ តេន បេសិតោ ឥធាគតោមិ។ **បុច្ឆេសី**តិ សោ យុធិដ្ឋិលគោត្តោ ធនញ្ចយរាជា មំ ធម្មយាគបញ្ហំ នាម បុច្ឆិ, អហំ កថេតុំ អសក្កោន្តោ "ត្វំ សក្ខិស្សសី"តិ ញត្វា តស្ស អារោចេសិ, សោ ច បណ្ណាការំ ទត្វា បញ្ហបុច្ឆនត្ថាយ មំ តវ សន្តិកំ បេសេន្តោ "វិធុរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឥមស្ស បញ្ហស្ស អត្ថញ្ច បាឡិធម្មញ្ច បុច្ឆេយ្យាសី"តិ អព្រវិ។ "តំ ត្វំ ឥទានិ មយា បុច្ឆិតោ អក្ខាហី"តិ។

តទា បន សោ ព្រាហ្មណោ "មហាជនស្ស ចិត្តំ គណ្ហិស្សាមី"តិ គង្គំ បិទហន្តោ វិយ វិនិច្ឆយំ វិចារេតិ។ តស្ស បញ្ហវិស្សជ្ជនេ ឱកាសោ នត្ថិ។ សោ តមត្ថំ អាចិក្ខន្តោ នវមំ គាថមាហ –

១៤៦. "គង្គំ មេ បិទហិស្សន្តិ, ន តំ សក្កោមិ ព្រាហ្មណ;
អបិធេតុំ មហាសិន្ធុំ, តំ កថំ សោ ភវិស្សតិ;
ន តេ សក្កោមិ អក្ខាតុំ, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ"តិ។

តស្សត្ថោ – ព្រាហ្មណ, មយ្ហំ "មហាជនស្ស នានាចិត្តគតិសង្ខាតំ គង្គំ បិទហិស្ស"ន្តិ ព្យាបារោ ឧប្បន្នោ, តមហំ មហាសិន្ធុំ អបិធេតុំ ន សក្កោមិ, តស្មា កថំ សោ ឱកាសោ ភវិស្សតិ, យស្មា តេ អហំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេយ្យំ។ ឥតិ ចិត្តេកគ្គតញ្ញេវ ឱកាសញ្ច អលភន្តោ ន តេ សក្កោមិ អក្ខាតុំ អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "បុត្តោ មេ បណ្ឌិតោ មយា ញាណវន្តតរោ, សោ តេ ព្យាករិស្សតិ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី"តិ វត្វា ទសមំ គាថមាហ –

១៤៧. "ភទ្រការោ ច មេ បុត្តោ, ឱរសោ មម អត្រជោ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, គន្ត្វា បុច្ឆស្សុ ព្រាហ្មណា"តិ។

តត្ថ **ឱរសោ**តិ ឧរេ សំវឌ្ឍោ។ **អត្រជោ**តិ អត្តនា ជាតោតិ។

តំ សុត្វា សុចិរតោ វិធុរស្ស ឃរា និក្ខមិត្វា ភទ្រការស្ស ភុត្តបាតរាសស្ស អត្តនោ បរិសមជ្ឈេ និសិន្នកាលេ និវេសនំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឯកាទសមំ គាថមាហ –

១៤៨. "ស្វាធិប្បាគា ភារទ្វាជោ, ភទ្រការស្សុបន្តិកំ;
តមទ្ទស មហាព្រហ្មា, និសិន្នំ សម្ហិ វេស្មនី"តិ។

តត្ថ **វេស្មនី**តិ ឃរេ។

សោ តត្ថ គន្ត្វា ភទ្រការមាណវេន កតាសនាភិហារសក្ការោ និសីទិត្វា អាគមនការណំ បុដ្ឋោ ទ្វាទសមំ គាថមាហ –

១៤៩.“វណ្ណោហំ បហិតោ ទូតោ, កោរព្យស្ស យសស្សិនោ;
‘អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆេសិ’, ឥច្ចព្រវិ យុធិដ្ឋិលោ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, ភទ្រការ បព្រូហិ មេ”តិ។

អថ នំ ភទ្រការោ, “តាត, អហំ ឥមេសុ ទិវសេសុ បរទារិកកម្មេ អភិនិវិដ្ឋោ, ចិត្តំ មេ ព្យាកុលំ, តេន ត្យាហំ វិស្សជ្ជេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, មយ្ហំ បន កនិដ្ឋោ សញ្ចយកុមារោ នាម មយា អតិវិយ ញាណវន្តតរោ, តំ បុច្ឆ, សោ តេ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេស្សតី”តិ តស្ស សន្តិកំ បេសេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥០.“មំសកាជំ អវហាយ, គោធំ អនុបតាមហំ;
ន តេ សក្កោមិ អក្ខាតុំ, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ។

១៥១.“សញ្ចយោ នាម មេ ភាតា, កនិដ្ឋោ មេ សុចីរត;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, គន្ត្វា បុច្ឆស្សុ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **មំសកាជ**ន្តិ យថា នាម បុរិសោ ថូលមិគមំសំ កាជេនាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ គោធបោតកំ ទិស្វា មំសកាជំ ឆឌ្ឌេត្វា តំ អនុពន្ធេយ្យ, ឯវមេវ អត្តនោ ឃរេ វសវត្តិនី ភរិយំ ឆឌ្ឌេត្វា បរស្ស រក្ខិតគោបិតំ ឥត្ថឹ អនុពន្ធន្តោ ហោមីតិ ទីបេន្តោ ឯវមាហាតិ។

សោ តស្មឹ ខណេ សញ្ចយស្ស និវេសនំ គន្ត្វា តេន កតសក្ការោ អាគមនការណំ បុដ្ឋោ អាចិក្ខិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥២.“ស្វាធិប្បាគា ភារទ្វាជោ, សញ្ចយស្ស ឧបន្តិកំ;
តមទ្ទស មហាព្រហ្មា, និសិន្នំ សម្ហិ វេស្មនិ។

១៥៣.“វណ្ណោហំ បហិតោ ទូតោ, កោរព្យស្ស យសស្សិនោ;
‘អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆេសិ’, ឥច្ចព្រវិ យុធិដ្ឋិលោ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, សញ្ចយក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

សញ្ចយកុមារោ បន តទា បរទារមេវ សេវតិ។ អថស្ស សោ “អហំ, តាត, បរទារំ សេវាមិ, សេវន្តោ ច បន គង្គំ ឱតរិត្វា បរតីរំ គច្ឆាមិ, តំ មំ សាយញ្ច បាតោ ច នទី តរន្តំ មច្ចុ គិលតិ នាម, តេន ចិត្តំ មេ ព្យាកុលំ, ន ត្យាហំ អាចិក្ខិតុំ សក្ខិស្សាមិ, កនិដ្ឋោ បន មេ សម្ភវកុមារោ នាម អត្ថិ ជាតិយា សត្តវស្សិកោ, មយា សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេនាធិកញាណតរោ, សោ តេ អាចិក្ខិស្សតិ, គច្ឆ តំ បុច្ឆាហី”តិ អាហ។ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥៤.“សទា មំ គិលតេ មច្ចុ, សាយំ បាតោ សុចីរត;
ន តេ សក្កោមិ អក្ខាតុំ, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ។

១៥៥.“សម្ភវោ នាម មេ ភាតា, កនិដ្ឋោ មេ សុចីរត;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, គន្ត្វា បុច្ឆស្សុ ព្រាហ្មណា”តិ។

តំ សុត្វា សុចិរតោ “អយំ បញ្ហោ ឥមស្មឹ លោកេ អព្ភុតោ ភវិស្សតិ, ឥមំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥៦.“អព្ភុតោ វត ភោ ធម្មោ, នាយំ អស្មាក រុច្ចតិ;
តយោ ជនា បិតាបុត្តា, តេ សុ បញ្ញាយ នោ វិទូ។

១៥៧.“ន តំ សក្កោថ អក្ខាតុំ, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតា;
កថំ នុ ទហរោ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **នាយ**ន្តិ អយំ បញ្ចធម្មោ អព្ភុតោ, ឥមំ កថេតុំ សមត្ថេន នាម ន ភវិតព្ពំ, តស្មា យំ ត្វំ “កុមារោ កថេស្សតី”តិ វទតិ, នាយំ អស្មាកំ រុច្ចតិ។ **តេ សុ**តិ ឯត្ថ **សុ**-ការោ និបាតមត្តំ។ **បិតា**តិ វិធុរោ បណ្ឌិតោ, បុត្តា

ភទ្រការោ សញ្ជយោ ចាតិ តេបិ តយោ បិតាបុត្តា បញ្ញាយ ឥមំ ធម្មំ នោ វិទូ, ន វិជានន្តិ, អញ្ញោ កោ ជានិស្សតីតិ អត្ថោ។ **ន តន្តិ** តុម្ហេ តយោ ជនា បុច្ឆិតា ឯតំ អត្ថាតុំ ន សក្កោថ, ទហរោ សត្តវស្សិកោ កុមារោ បុច្ឆិតោ កថំ នុ ជញ្ញា, កេន ការណេន ជានិតុំ សក្ខិស្សតីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា សញ្ជយកុមារោ, “តាត, សម្ភវកុមារំ ‘ទហរោ’តិ មា ឧញ្ញាសិ, សចេបិ បញ្ហវិស្សជ្ជនេនាត្ថិកោ, គច្ឆ នំ បុច្ឆា”តិ អត្ថទីបនាហិ ឧបមាហិ កុមារស្ស វណ្ណំ បកាសេន្តោ ទ្វាទស គាថា អភាសិ –

១៥៨. “មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណ។

១៥៩. “យថាបិ ចន្ទោ វិមលោ, គច្ឆំ អាកាសធាតុយា;
សព្ពេ តារាគណេ លោកេ, អាភាយ អតិរោចតិ។

១៦០. “ឯវម្បិ ទហរូបេតោ, បញ្ញាយោគេន សម្ភវោ;
មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណ។

១៦១. “យថាបិ រម្មកោ មាសោ, គិម្ហានំ ហោតិ ព្រាហ្មណ;
អតេវញ្ញេហិ មាសេហិ, ទុមបុប្ផេហិ សោភតិ។

១៦២. “ឯវម្បិ ទហរូបេតោ, បញ្ញាយោគេន សម្ភវោ;
មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណ។

១៦៣. “យថាបិ ហិមវា ព្រហ្មេ, បព្ពតោ គន្ធមាទនោ;
នានារុក្ខេហិ សញ្ឆន្នោ, មហាភូតគណាលយោ;
ឱសធេហិ ច ទិព្ពេហិ, ទិសា ភាតិ បវាតិ ច។

១៦៤. “ឯវម្បិ ទហរូបេតោ, បញ្ញាយោគេន សម្ភវោ;
មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណ។

១៦៥. “យថាបិ បាវកោ ព្រហ្មេ, អច្ចិមាលី យសស្សិមា;
ជលមានោ វនេ គច្ឆេ, អនលោ កណ្ហវត្តនី។

១៦៦. “ឃតាសនោ ធូមកេតុ, ឧត្តមាហេវនន្ទហោ;
និសីថេ បព្ពតគ្គស្មិំ, បហូតេជោ វិរោចតិ។

១៦៧. “ឯវម្បិ ទហរូបេតោ, បញ្ញាយោគេន សម្ភវោ;
មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណ។

១៦៨. “ជវេន ភទ្រំ ជានន្តិ, ពលិពទ្ទញ្ច វាហិយេ;
ទោហេន ធេនុំ ជានន្តិ, ភាសមានញ្ច បណ្ឌិតំ។

១៦៩. “ឯវម្បិ ទហរូបេតោ, បញ្ញាយោគេន សម្ភវោ;
មា នំ ទហរោតិ ឧញ្ញាសិ, អបុច្ឆិត្វាន សម្ភវំ;
បុច្ឆិត្វា សម្ភវំ ជញ្ញា, អត្ថំ ធម្មញ្ច ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **ជញ្ញា**តិ ជានិស្សសិ។ **ចន្ទោ**តិ បុណ្ណចន្ទោ។ **វិមលោ**តិ អព្ភាទិមលវិរហិតោ។ **ឯវម្បិ ទហរូបេតោ**តិ ឯវំ សម្ភវកុមារោ ទហរភាវេន ឧបេតោបិ បញ្ញាយោគេន សកលជម្ពុទីបតលេ អវសេសេ បណ្ឌិតេ អតិក្កមិត្វា វិរោចតិ។ **រម្មកោ**តិ ចិត្តមាសោ។ **អតេវញ្ញេហី**តិ អតិវិយ អញ្ញេហិ ឯកាទសហិ មាសេហិ។ **ឯវន្តិ** ឯវំ សម្ភវោបិ បញ្ញាយោគេន សោភតិ។ **ហិមវា**តិ ហិមបាតសមយេ ហិមយុត្តោតិ ហិមវា, គិម្ហកាលេ ហិមំ វមតីតិ ហិមវា។ សម្បត្តំ ជនំ គន្ធេន មទយតីតិ **គន្ធមាទនោ។ មហាភូតគណាលយោ**តិ ទេវគណានំ និវាសោ។ **ទិសា ភាតី**តិ

សព្ពទិសា ឯកោភាសា វិយ ករោតិ។ **បភាតី**តិ គន្ធេន សព្ពទិសា វាយតិ។ **ឯវន្តិ** ឯវំ សម្ភវោបិ បញ្ញាយោគេន សព្ពទិសា ភាតិ ចេវ បវាតិ ច។

យសស្សិមាតិ តេជសម្បត្តិយា យសស្សិមា។ **អច្ចិមាលី**តិ អច្ចីហិ យុត្តោ។ **ជលមានោ វនេ គច្ឆេ**តិ គច្ឆសង្ខាតេ មហាវនេ ជលន្តោ ចរតិ។ **អនលោ**តិ អតិត្តោ។ គតមគ្គស្ស កណ្ហភាវេន **កណ្ហវត្តនី**។ យញ្ញេ អាហុតិវសេន អាហុតំ យតំ អស្នាតីតិ **យតាសនោ**។ ធូមោ កេតុកិច្ចំ អស្ស សាធេតីតិ **ធូមកេតុ។ ឧត្តមាហេវនន្ទហោ**តិ អហេវនំ វុច្ចតិ វនសណ្ឌោ, ឧត្តមំ វនសណ្ឌំ ទហតីតិ អត្ថោ។ **និសីថេ**តិ រត្តិភាគេ។ **បព្ពតគ្គស្មិន្តិ** បព្ពតសិខរេ។ **បហូតេធោ**តិ បហូតឥន្ធនោ។ **វិរោចតី**តិ សព្ពទិសាសុ ឱភាសតិ។ **ឯវន្តិ** ឯវំ មម កនិដ្ឋោ សម្ភវកុមារោ ទហរោបិ បញ្ញាយោគេន វិរោចតិ។ **ភទ្រន្តិ** ភទ្រំ អស្សាជានីយំ ជវសម្បត្តិយា ជានន្តិ, ន សរីរេន។ **វាហិយេ**តិ វហិតព្ពភារេ សតិ ភារវហតាយ “អហំ ឧត្តមោ”តិ ពលិពទ្ទំ ជានន្តិ។ **ទោហេនា**តិ ទោហសម្បត្តិយា ធេនុំ “សុខីរា”តិ ជានន្តិ។ **ភាសមានន្តិ** ឯត្ថ “នាភាសមានំ ជានន្តិ, មិស្សំ ពាលេហិ បណ្ឌិត”ន្តិ សុត្តំ (សំ. និ. ២.២៤១) អាហរិតព្ពំ។

សុចិរតោ ឯវំ តស្មិំ សម្ភវំ វណ្ណេន្តេ “បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមី”តិ “កហំ បន តេ កុមារ កនិដ្ឋោ”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សោ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ហត្ថំ បសារេត្វា “យោ ឯស បាសាទទ្វារេ អន្តរវីថិយា កុមារកេហិ សទ្ធិំ សុវណ្ណវណ្ណោ កីឡតិ, អយំ មម កនិដ្ឋោ, ឧបសង្កមិត្វា តំ បុច្ឆ, ពុទ្ធលីឡាយ តេ បញ្ហំ កថេស្សតី”តិ អាហ។ សុចិរតោ តស្ស វចនំ សុត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ កុមារស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ កាយ វេលាយាតិ? កុមារស្ស និវត្ថសាដកំ មោចេត្វា ខន្ធេ ខិបិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ បំសុំ គហេត្វា ឋិតវេលាយ។ តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា គាថមាហ –

១៧០.“ស្វាធិប្បាគា ភារទ្វាជោ, សម្ភវស្ស ឧបន្តិកំ;
តមទ្ទស មហាព្រហ្មា, កីឡមានំ ពហីបុរេ”តិ។

តត្ថ **ពហីបុរេ**តិ ពហិនិវេសនេ។

មហាសត្តោបិ ព្រាហ្មណំ អាគន្ត្វា បុរតោ ឋិតំ ទិស្វា “តាត, កេនត្ថេនាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “តាត, កុមារ អហំ ជម្ពុទីបតលេ អាហិណ្ឌន្តោ មយា បុច្ឆិតំ បញ្ហំ កថេតុំ សមត្ថំ អលភិត្វា តវ សន្តិកំ អាគតោម្ហី”តិ វុត្តេ “សកលជម្ពុទីបេ កិរ អវិនិច្ឆិតោ បញ្ហោ មម សន្តិកំ អាគតោ, អហំ ញាណេន មហល្លកោ”តិ ហិរោត្តប្បំ បដិលភិត្វា ហត្ថគតំ បំសុំ ឆឌ្ឌេត្វា ខន្ធតោ សាដកំ អាទាយ និវាសេត្វា “បុច្ឆ, ព្រាហ្មណ, ពុទ្ធលីឡាយ តេ កថេស្សាមី”តិ សព្ពញ្ញុបវារណំ បវារេសិ។ តតោ ព្រាហ្មណោ –

១៧១.“វណ្ណោហំ បហិតោ ទូតោ, កោរព្យស្ស យសស្សិនោ;
‘អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆេសិ’, ឥច្ចព្រវិ យុធិដ្ឋិលោ;
តំ ត្វំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច, សម្ភវក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។ –

គាថាយ បញ្ហំ បុច្ឆិ។

តស្ស អត្ថោ សម្ភវបណ្ឌិតស្ស គគនមជ្ឈេ បុណ្ណចន្ទោ វិយ បាកដោ អហោសិ។

អថ នំ “តេន ហិ សុណោហី”តិ វត្វា ធម្មយាគបញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ គាថមាហ –

១៧២.“តគ្ឃ តេ អហមក្ខិស្សំ, យថាបិ កុសលោ តថា;
រាជា ច ខោ តំ ជានាតិ, យទិ កាហតិ វា ន វា”តិ។

តស្ស អន្តរវីថិយំ ឋត្វា មធុរស្សរេន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស សទ្ទោ ទ្វាទសយោជនិកំ សកលពារាណសិនគរំ អវត្ថរិ។ អថ រាជា ច ឧបរាជាទយោ ច សព្ពេ សន្និបតីសុ។ មហាសត្តោ មហាជនស្ស មជ្ឈេ ធម្មទេសនំ បដ្ឋបេសិ។

តត្ថ **តគ្ឃា**តិ ឯកំសវចនំ។ **យថាបិ កុសលោ**តិ យថា អតិកុសលោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ អាចិក្ខតិ, តថា តេ ឯកំសេនេវ អហមក្ខិស្សន្តិ អត្ថោ។ **រាជា ច ខោ តន្តិ** អហំ តំ បញ្ហំ យថា តុម្ហាកំ រាជា ជានិតុំ សក្កោតិ, តថា កថេស្សាមិ។ តតោ ឧត្តរិ រាជា ឯវ តំ ជានាតិ, យទិ ករិស្សតិ វា ន វា ករិស្សតិ, ករោន្តស្ស វា អករោន្តស្ស វា តស្សេវេតំ ភវិស្សតិ, មយ្ហំ បន ទោសោ នត្ថីតិ ទីបេតិ។

ឯវំ ឥមាយ គាថាយ បញ្ហកថនំ បដិជានិត្វា ឥទានិ ធម្មយាគបញ្ហំ កថេន្តោ អាហ –

១៧៣អជ្ជ សុវេតិ សំសេយ្យ, រញ្ញោ បុដ្ឋោ សុចិរត;
មា កត្វា អវសី រាជា, អត្ថេ ជាតេ យុធិដ្ឋិលោ។

១៧៤“អជ្ឈត្តញ្ញេវ សំសេយ្យ, រញ្ញោ បុដ្ឋោ សុចិរត;
កុម្មគ្គំ ន និវេសេយ្យ, យថា មូឡ្ហោ អចេតសោ។

១៧៥“អត្តានំ នាតិវត្តេយ្យ, អធម្មំ ន សមាចរេ;
អតិត្ថេ នប្បតារេយ្យ, អនត្ថេ ន យុតោ សិយា។

១៧៦“យោ ច ឯតានិ ឋានានិ, កត្តុំ ជានាតិ ខត្តិយោ;
សទា សោ វឌ្ឍតេ រាជា, សុក្កបក្ខេវ ចន្ទិមា។

១៧៧“ញាតីនញ្ច បិយោ ហោតិ, មិត្តេសុ ច វិរោចតិ;
កាយស្ស ភេទា សប្បញ្ញោ, សគ្គំ សោ ឧបបជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **សំសេយ្យា**តិ កថេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, សុចិរត សចេ តុម្ហាកំ រញ្ញា “អជ្ជ ទានំ ទេម, សីលំ រក្ខាម, ឧបោសថកម្មំ ករោមា”តិ កោចិ បុដ្ឋោ, “មហារាជ, អជ្ជ តាវ បាណំ ហនាម, កាមេ បរិភុញ្ជាម, សុវេ បិវាម, កុសលំ បន ករិស្សាម សុវេ”តិ រញ្ញោ កថេយ្យ, តស្ស អតិមហន្តស្សបិ អមច្ចស្ស វចនំ កត្វា តុម្ហាកំ រាជា យុធិដ្ឋិលគោត្តោ តថារូបេ អត្ថេ ជាតេ តំ ទិវសំ បមាទេន វីតិនាមេន្តោ មា អវសិ, តស្ស វចនំ អកត្វា ឧប្បន្នំ កុសលចិត្តំ អបរិហាបេត្វា កុសលបដិសំយុត្តំ កម្មំ ករោតុយេវ, ឥទមស្ស កថេយ្យាសីតិ។ ឯវំ មហាសត្តោ ឥមាយ គាថាយ –

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ”តិ។ (ម. និ. ៣.២៧២) –

ភទ្ទេករត្តសុត្តញ្ចេវ,

“អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទ”ន្តិ។ (ធ. ប. ២១) –

អប្បមាទោវាទញ្ច កថេសិ។

អជ្ឈត្តញ្ញេវាតិ , តាត, សុចិរត សម្ភវបណ្ឌិតោ តយា ធម្មយាគបញ្ហេ បុច្ឆិតេ កឹ កថេសីតិ រញ្ញា បុដ្ឋោ សមានោ តុម្ហាកំ រញ្ញោ អជ្ឈត្តញ្ញេវ សំសេយ្យ, និយកជ្ឈត្តសង្ខាតំ ខន្ធបញ្ចកំ ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចន្តិ កថេយ្យាសិ។ ឯត្តាវតា មហាសត្តោ –

“សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ”។ (ធ. ប. ២៧៧) –

“អនិច្ចា វត សង្ខារា, ឧប្បាទវយធម្មិនោ”តិ។ (ទី. និ. ២.២២១) –

ឯវំ វិភាវិតំ អនិច្ចតំ កថេសីតិ។

កុម្មគ្គន្តិ, ព្រាហ្មណ, យថា មូឡ្ហោ អចេតនោ អន្ធពាលបុថុជ្ជនោ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតសង្ខាតំ កុម្មគ្គំ សេវតិ, ឯវំ តវ រាជា តំ កុម្មគ្គំ ន សេវេយ្យ, និយ្យានិកំ ទសកុសលកម្មបថមគ្គមេវ សេវតុ, ឯវមស្ស វទេយ្យាសីតិ។

អត្តានន្តិ ឥមំ សុគតិយំ ឋិតំ អត្តភាវំ នាតិវត្តេយ្យ, យេន កម្មេន តិស្សោ កុសលសម្បត្តិយោ សព្ពកាមសគ្គេ អតិក្កមិត្វា អបាយេ និព្ពត្តន្តិ, តំ កម្មំ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អធម្ម**ន្តិ តិវិធទុច្ចរិតសង្ខាតំ អធម្មំ ន សមាចរេយ្យ។ **អតិត្ថេ**តិ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិសង្ខាតេ អតិត្ថេ នប្បតារេយ្យ ន ឱតារេយ្យ។ “ន តារេយ្យា”តិបិ បាឋោ, អត្តនោ ទិដ្ឋានុគតិមាបជ្ជន្តំ ជនំ ន ឱតារេយ្យ។ **អនត្ថេ**តិ អការណេ។ **ន យុតោ**តិ យុត្តបយុត្តោ ន សិយា។ ព្រាហ្មណ, យទិ តេ រាជា ធម្មយាគបញ្ហេ វត្តិតុកាមោ, “ឥមស្មឹ ឱវាទេ វត្តតូ”តិ តស្ស កថេយ្យាសីតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

សទាតិ សតតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យោ ខត្តិយោ ឯតានិ ការណានិ កាតុំ ជានាតិ, សោ រាជា សុក្កបក្ខេ ចន្ទោ វិយ សទា វឌ្ឍតី”តិ ។ **វិរោចតី**តិ មិត្តាមច្ចានំ មជ្ឈេ អត្តនោ សីលាចារញាណាទីហិ គុណេហិ សោភតិ

វិរោចតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ គគនតលេ ចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ ពុទ្ធលីឡាយ ព្រាហ្មណស្ស បញ្ហំ កថេសិ។ មហាជនោ ន ទន្តោ សេលេន្តោ អប្ផោដេន្តោ សាធុការសហស្សានិ អទាសិ, ចេលុក្ខេបេ ច អង្គុលិផោដេ ច បវត្តេសិ, ហត្ថបិឡន្ធនាទីនិ ខិបិ។ ឯវំ ខិត្តធនំ កោដិមត្តំ អហោសិ។ រាជាបិស្ស តុដ្ឋោ មហន្តំ យសំ អទាសិ។ សុចិរតោបិ និក្ខសហស្សេន បូជំ កត្វា សុវណ្ណបដ្ដេ ជាតិហិង្គុលកេន បញ្ហវិស្សជ្ជនំ លិខិត្វា ឥន្ទបត្ថនគរំ គន្ត្វា រញ្ញោ ធម្មយាគបញ្ហំ កថេសិ។ រាជា តស្មិំ ធម្មេ វត្តិត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាបញ្ញោយេវា"តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ "តទា ធនញ្ចយរាជា អានន្ទោ អហោសិ, សុចិរតោ អនុរុទ្ធោ, វិធុរោ កស្សបោ, ភទ្រការោ មោគ្គល្លានោ, សញ្ចយមាណវោ សារិបុត្តោ, សម្ភវបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

សម្ភវជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៥១៦] ៦. មហាកបិជាតកវណ្ណនា

ពារាណស្សំ អហូ រាជាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស សិលាបវិជ្ឈនំ អារព្ភ កថេសិ។ តេន ហិ ធនុគ្គហេ បយោជេត្វា អបរភាគេ សិលាយ បវិទ្ធាយ ភិក្ខូហិ ទេវទត្តស្ស អវណ្ណេ កថិតេ សត្ថា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មយ្ហំ សិលំ បវិជ្ឈិយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ កាសិកគាមកេ ឯកោ កស្សកព្រាហ្មណោ ខេត្តំ កសិត្វា គោណេ វិស្សជ្ជេត្វា កុទ្ទាលកម្មំ កាតុំ អារភិ។ គោណា ឯកស្មិំ គច្ឆេ បណ្ណានិ ខាទន្តា អនុក្កមេន អដវិំ បវិសិត្វា បលាយិំសុ។ សោ វេលំ សល្លក្ខេត្វា កុទ្ទាលំ ឋបេត្វា គោណេ ឱលោកេន្តោ អទិស្វា ទោមនស្សប្បត្តោ តេ បរិយេសន្តោ អន្តោអដវិំ បវិសិត្វា អាហិណ្ឌន្តោ ហិមវន្តំ បាវិសិ។ សោ តត្ថ ទិសាមូឡ្ហោ ហុត្វា សត្តាហំ និរាហារោ វិចរន្តោ ឯកំ តិន្ទុករុក្ខំ ទិស្វា អភិរុយ្ហ ផលានិ ខាទន្តោ តិន្ទុករុក្ខតោ បរិគឡិត្វា សដ្ឋិហត្ថេ នរកបបាតេ បតិ។ តត្រស្ស ទស ទិវសា វីតិវត្តា។ តទា ពោធិសត្តោ កបិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ផលាផលានិ ខាទន្តោ តំ បុរិសំ ទិស្វា សិលាយ យោគ្គំ កត្វា តំ បុរិសំ ឧទ្ធរិត្វា សិលាយ មត្ថកេ និសីទាបេត្វា ឯវមាហ – "ភោ ព្រាហ្មណ, អហំ កិលមាមិ, មុហុត្តំ និទ្ទាយិស្សាមិ, មំ រក្ខាហី"តិ។ សោ តស្ស និទ្ទាយន្តស្ស សិលាយ មត្ថកំ បទាលេសិ។ មហាសត្តោ តស្ស តំ កម្មំ ញត្វា ឧប្បតិត្វា សាខាយ និសីទិត្វា "ភោ បុរិស, ត្វំ ភូមិយា គច្ឆ, អហំ សាខគ្គេន តុយ្ហំ មគ្គំ អាចិក្ខន្តោ គមិស្សាមី"តិ តំ បុរិសំ អរញ្ញតោ នីហរិត្វា មគ្គេ ឋបេត្វា បព្ពតបាទមេវ បាវិសិ។ សោ បុរិសោ មហាសត្តេ អបរជ្ឈិត្វា កុដ្ឋី ហុត្វា ទិដ្ឋធម្មេយេវ មនុស្សបេតោ អហោសិ។

សោ សត្ត វស្សានិ ទុក្ខបីឡិតោ វិចរន្តោ ពារាណសិយំ មិគាជិនំ នាម ឧយ្យានំ បវិសិត្វា បាការន្តរេ កទលិបណ្ណំ អត្ថរិត្វា វេទនាប្បត្តោ និបជ្ជិ។ តទា ពារាណសិរាជា ឧយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថ វិចរន្តោ តំ ទិស្វា "កោសិ ត្វំ, កិំ វា កត្វា ឥមំ ទុក្ខំ បត្តោ"តិ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស សព្ពំ វិត្ថារតោ អាចិក្ខិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៧៨.
"ពារាណស្សំ អហូ រាជា, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
មិត្តាមច្ចបរិព្យូឡ្ហោ, អគមាសិ មិគាជិនំ។

១៧៩.
"តត្ថ ព្រាហ្មណមទ្ទក្ខិ, សេតំ ចិត្រំ កិលាសិនំ;
វិទ្ធស្តំ កោវិឡារំវ, កិសំ ធមនិសន្ថតំ។

១៨០.
"បរមការុញ្ញតំ បត្តំ, ទិស្វា កិច្ឆគតំ នរំ;
អវច ព្យម្ហិតោ រាជា, យក្ខានំ កតមោ នុសិ។

១៨១.
"ហត្ថបាទា ច តេ សេតា, តតោ សេតតរំ សិរោ;
គត្តំ កម្មាសវណ្ណំ តេ, កិលាសពហុលោ ចសិ។

១៨២.
"វដ្ដនាវឡិសង្កាសា , បិដ្ឋិ តេ និន្នតុន្នតា;
កាឡបព្ពាវ តេ អង្គា, នាញ្ញំ បស្សាមិ ឯទិសំ។

១៨៣.
"ឧគ្ឃដ្ដបាទោ តសិតោ, កិសោ ធមនិសន្ថតោ;
ឆាតោ អាតត្តរូបោសិ, កុតោសិ កត្ថ គច្ឆសិ។

១៨៤.ទុទ្ទសី អប្បការោសិ, ទុព្ពណ្ណោ ភីមទស្សនោ;
ជនេត្តិ យាបិ តេ មាតា, ន តំ ឥច្ឆេយ្យ បស្សិតុំ។

១៨៥.‘‘កឹ កម្មមករំ បុព្ពេ, កំ អវជ្ឈំ អឃាតយិ;
កិព្ពិសំ យំ ករិត្វាន, ឥទំ ទុក្ខំ ឧបាគមី’’តិ។

តត្ថ **ពារាណស្យ**ន្តិ ពារាណសិយំ។ **មិត្តាមច្ចបរិព្យូឡ្ហោ**តិ មិត្តេហិ ច ទឡ្ហភត្តីហិ អមច្ចេហិ ច បរិវុតោ។ **មិគាជិន**ន្តិ ឯវំនាមកំ ឧយ្យានំ។ **សេត**ន្តិ សេតកុដ្ឋេន សេតំ កពរកុដ្ឋេន វិចិត្រំ បរិភិន្នេន កណ្ឌុយនកិលាសកុដ្ឋេន កិលាសិនំ វេទនាប្បត្តំ កទលិបណ្ណេ និបន្នំ អទ្ទស។ **វិទ្ធស្តំ កោវិឡារំវា**តិ វណមុខេហិ បគ្ឃរន្តេន មំសេន វិទ្ធស្តំ បុប្ផិតកោវិឡារសទិសំ។ **កិស**ន្តិ ឯកច្ចេសុ បទេសេសុ អដ្ឋិចម្មមត្តសរីរំ សិរាជាលសន្តតំ។ **ព្យម្ហិតោ**តិ ភីតោ វិម្ហយមាបន្នោ វា។ **យក្ខាន**ន្តិ យក្ខានំ អន្តរេ ត្វំ កតរយក្ខោ នាមាសិ។ **វដ្ដនាវឡិសង្កាសា**តិ បិដ្ឋិកណ្ដកដ្ឋានេ អាវុនិត្វា ឋបិតាវដ្ដនាវឡិសទិសា។ **អង្គា**តិ កាឡបព្ពវល្លិសទិសានិ តេ អង្គានិ។ **នាញ្ញា**ន្តិ អញ្ញំ បុរិសំ ឯទិសំ ន បស្សាមិ។ **ឧគ្ឃដ្ដបាទោ**តិ រជោកិណ្ណបាទោ។ **អាតត្តរូបោ**តិ សុក្ខសរីរោ។ **ទុទ្ទសី**តិ ទុក្ខេន បស្សិតព្ពោ។ **អប្បការោសី**តិ សរីរប្បការរហិតោសិ, ទុស្សណ្ឋានោសីតិ អត្ថោ។ **កឹ កម្មមករ**ន្តិ ឥតោ បុព្ពេ កឹ កម្មំ អករំ, អកាសីតិ អត្ថោ។ **កិព្ពិស**ន្តិ ទារុណកម្មំ។

តតោ បរំ ព្រាហ្មណោ អាហ –

១៨៦.‘‘តគ្ឃ តេ អហមក្ខិស្សំ, យថាបិ កុសលោ តថា;
សច្ចវាទិញ្ហិ លោកស្មិំ, បសំសន្តីធ បណ្ឌិតា។

១៨៧.‘‘ឯកោ ចរំ គោគវេសោ, មូឡ្ហោ អច្ចសរិំ វនេ;
អរញ្ញេ ឥរីណេ វិវនេ, នានាកុញ្ជរសេវិតេ។

១៨៨.‘‘វាឡមិគានុចរិតេ, វិប្បនដ្ឋោស្មិ កាននេ;
អចរិំ តត្ថ សត្តាហំ, ខុប្បិបាសសមប្បិតោ។

១៨៩.‘‘តត្ថ តិន្ទុកមទ្ទក្ខិំ, វិសមដ្ឋំ ពុភុក្ខិតោ;
បបាតមភិលម្ពន្តំ, សម្បន្នផលធារិនំ។

១៩០.‘‘វាតស្សិតានិ ភក្ខេសិំ, តានិ រុច្ចិំសុ មេ ភុសំ;
អតិត្តោ រុក្ខមារូហិំ, តត្ថ ហេស្សាមិ អាសិតោ។

១៩១.‘‘ឯកំ មេ ភក្ខិតំ អាសិ, ទុតិយំ អភិបត្ថិតំ;
តតោ សា ភញ្ជថ សាខា, ឆិន្នា ផរសុនា វិយ។

១៩២.‘‘សោហំ សហាវ សាខាហិ, ឧទ្ធំបាទោ អវំសិរោ;
អប្បតិដ្ឋេ អនាលម្ពេ, គិរិទុគ្គស្មិ បាបតំ។

១៩៣.‘‘យស្មា ច វារិ គម្ភីរំ, តស្មា ន សមបជ្ជិសំ;
តត្ថ សេសិំ និរានន្ទោ, អនូនា ទស រត្តិយោ។

១៩៤.‘‘អថេត្ថ កបិ មាគញ្ឆិ, គោនង្គុលោ ទរីចរោ;
សាខាហិ សាខំ វិចរន្តោ, ខាទមានោ ទុមប្ផលំ។

១៩៥.‘‘សោ មំ ទិស្វា កិសំ បណ្ឌុំ, ការុញ្ញមករំ មយិ;
អម្ភោ កោ នាម សោ ឯត្ថ, ឯវំ ទុក្ខេន អដ្ដិតោ។

១៩៦.‘‘មនុស្សោ អមនុស្សោ វា, អត្តានំ មេ បវេទយ;
តស្សញ្ជលិំ បណាមេត្វា, ឥទំ វចនមព្រវិំ។

១៩៧.‘‘មនុស្សោហំ ព្យសម្បត្តោ, សា មេ នត្ថិ ឥតោ គតិ;
តំ វោ វទាមិ ភទ្ទំ វោ, ត្វញ្ច មេ សរណំ ភវ។

១៩៨.‘‘គរុំ សិលំ គហេត្វាន, វិចរី បព្ពតេ កបិ;
សិលាយ យោគ្គំ កត្វាន, និសភោ ឯតទព្រវិ។

១៩៩. ឯហិ មេ បិដ្ឋិមារុយ្ហ, ធីរំ គណ្ហាហិ ពាហុភិ;
អហំ តំ ឧទ្ធរិស្សាមិ, គិរិទុគ្គត វេគសា។

២០០. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, វានរិន្ទស្ស សិរីមតោ;
បិដ្ឋិមារុយ្ហ ធីរស្ស, គីវំ ពាហាហិ អគ្គហិំ។

២០១. “សោ មំ តតោ សមុដ្ឋាសិ, តេជស្សី ពលវា កបិ;
វិហញ្ញមានោ កិច្ឆេន, គិរិទុគ្គត វេគសា។

២០២. “ឧទ្ធរិត្វាន មំ សន្តោ, និសភោ ឯតទព្រវិ;
តំ ដ្ឋ មំ សម្ម រក្ខស្សុ, បសុបិស្សំ មុហុត្តកំ។

២០៣. “សីហា ព្យគ្ឃា ច ទីបី ច, អច្ឆកោកតរច្ឆយោ;
តេ មំ បមត្តំ ហិំសេយ្យុំ, តេ ត្វំ ទិស្វា និវារយ។

២០៤. “ឯវំ មេ បរិត្តាតូន, បសុបី សោ មុហុត្តកំ;
តទាហំ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ, បដិលច្ឆិំ អយោនិសោ។

២០៥. “ភក្ខោ អយំ មនុស្សានំ, យថា ចញ្ញេ វនេ មិគា;
យំ នូនិមំ វធិត្វាន, ឆាតោ ខាទេយ្យ វានរំ។

២០៦. “អសិតោ ច គមិស្សាមិ, មំសមាទាយ សម្ពលំ;
កន្តារំ និត្ថរិស្សាមិ, បាថេយ្យំ មេ ភវិស្សតិ។

២០៧. “តតោ សិលំ គហេត្វាន, មត្ថកំ សន្និតាឡយិំ;
មម គត្តកិលន្តស្ស, បហារោ ទុព្ពលោ អហុ។

២០៨. “សោ ច វេគេនុទប្បត្តោ, កបិ រុហិរមក្ខិតោ;
អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ, រោទន្តោ មំ ឧទិក្ខតិ។

២០៩. “មាយ្យោ មំ ករិ ភទ្ទន្តេ, ត្វញ្ច នាមេទិសំ ករិ;
ត្វញ្ច ខោ នាម ទីឃាវុ, អញ្ញេ វារេតុមរហសិ។

២១០. “អហោ វត រេ បុរិស, តាវទុក្ករការក;
ឯទិសា វិសមា ទុគ្គា, បបាតា ឧទ្ធតោ មយា។

២១១. “អានីតោ បរលោកាវ, ទុព្ភេយ្យំ មំ អមញ្ញថ;
តំ តេន បាបកម្មេន, បាបំ បាបេន ចិន្តិតំ។

២១២. “មា ហេវ ត្វំ អធម្មដ្ឋ, វេទនំ កដុកំ ផុសិ;
មា ហេវ បាបកម្មំ តំ, ផលំ វេឡុំវ តំ វធិ។

២១៣. “តយិ មេ នត្ថិ វិស្សាសោ, បាបធម្ម អសញ្ញត;
ឯហិ មេ បិដ្ឋិតោ គច្ឆ, ទិស្សមានោវ សន្តិកេ។

២១៤. “មុត្តោសិ ហត្ថា វាឡានំ, បត្តោសិ មានុសិំ បទំ;
ឯស មគ្គោ អធម្មដ្ឋ, តេន គច្ឆ យថាសុខំ។

២១៥. “ឥទំ វត្វា គិរិចរោ, រហទេ បក្ខល្យ មត្ថកំ;
អស្សូនិ សម្បមជ្ជិត្វា, តតោ បព្ពតមារុហិ។

២១៦. “សោហំ តេនាភិសត្តោស្មិ, បរិឡាហេន អដ្ដិតោ;
ឌយ្ហមានេន គត្តេន, វារិំ បាតុំ ឧបាគមិំ។

២១៧. “អគ្គិនា វិយ សន្តត្តោ, រហទោ រុហិរមក្ខិតោ;
បុព្ពលោហិតសង្កាសោ, សព្ពោ មេ សមបជ្ជថ។

២១៨. “យាវន្តោ ឧទពិន្ទូនិ, កាយស្មឹ និបតីសុ មេ;

តាវន្តោ គណ្ឌ ជាយេថ, អទ្ធពេលុវសាទិសា។

២១៩“បភិន្នា បគ្ឃរិសុ មេ, កុណបា បុព្ពលោហិតា;
យេន យេនេវ គច្ឆាមិ, គាមេសុ និគមេសុ ច។

២២០“ទណ្ឌហត្ថា និវារេន្តិ, ឥត្ថិយោ បុរិសា ច មំ;
ឱក្កិតា បូតិគន្ធេន, មាស្សុ ឱរេន អាគមា។

២២១“ឯតាទិសំ ឥទំ ទុក្ខំ, សត្ត វស្សានិ ទានិ មេ;
អនុភោមិ សកំ កម្មំ, បុព្ពេ ទុក្កដមត្តនោ។

២២២“តំ វោ វទាមិ ភទ្ទន្តេ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
មាស្សុ មិត្តាន ទុព្ភិត្ថោ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។

២២៣“កុដ្ឋី កិលាសី ភវតិ, យោ មិត្តានិធ ទុព្ភតិ;
កាយស្ស ភេទា មិត្តទ្ទុ, និរយំ សោបបជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **កុសលោ**តិ យថា ឆេកោ កុសលោ កថេតិ, តថា វោ កថេស្សាមិ។ **គោគវសោ**តិ នដ្ឋេ គោណេ គវេសន្តោ។ **អច្ចសរិន្តិ** មនុស្សបថំ អតិក្កមិត្វា ហិមវន្តំ បាវិសិំ។ **អរញ្ញេ**តិ អរាជកេ សុញ្ញេ។ **ឥរីណេ**តិ សុក្ខកន្តារេ។ **វិវនេ**តិ វិវិត្តេ។ **វិប្បនដ្ឋោ**តិ មគ្គមូឡ្ហោ។ **ពុភុក្ខិតោ**តិ សញ្ជាតពុភុក្ខោ ឆាតជ្ឈត្តោ។ **បបាតមភិលម្ពន្ត**ន្តិ បបាតាភិមុខំ ឱលម្ពន្តំ។ **សម្បន្នផលធារិន**ន្តិ មធុរផលធារិនំ។ **វាតស្សិតានី**តិ បឋមំ តាវ វាតបតិតានិ ខាទិំ។ **តត្ថ ហេស្សាមី**តិ តស្មិំ រុក្ខេ សុហិតោ ភវិស្សាមីតិ អារុឡ្ហោម្ហិ។ **តតោ សា ភញ្ជថ សាខា**តិ តស្ស អភិបត្តិតស្ស អត្ថាយ ហត្ថេ បសារិតេ សា មយា អភិរុឡ្ហា សាខា ផរសុនា ឆិន្នា វិយ អភញ្ជថ។ **អនាលម្ពេ**តិ អាលម្ពិតព្ពដ្ឋានរហិតេ។ **គិរិទុគ្គស្មិ**ន្តិ គិរិវិសមេ។ **សេសិ**ន្តិ សយិតោម្ហិ។

កបិ មាគញ្ឆីតិ កបិ អាគញ្ឆិ។ **គោនង្គុលោ**តិ គុន្នំ នង្គុដ្ឋសទិសនង្គុដ្ឋោ។ “គោនង្គុដ្ឋោ”តិបិ បាឋោ។ “គោនង្គលី”តិបិ បឋន្តិ។ **អករំ មយី**តិ អករា មយិ។ **អម្ភោ**តិ, មហារាជ, សោ កបិរាជា តស្មិំ នរកបបាតេ មម ឧទកបោថនសទ្ទំ សុត្វា មំ “អម្ភោ”តិ អាលបិត្វា “កោ នាមេសោ”តិ បុច្ឆិ។ **ព្យសម្បត្តោ**តិ ព្យសនំ បត្តោ, បបាតស្ស វសំ បត្តោតិ វា អត្ថោ។ **ភទ្ទំ វោ**តិ តស្មា តុម្ហេ វទាមិ – “ភទ្ទំ តុម្ហាកំ ហោតូ”តិ។ **គរុំ សិល**ន្តិ, មហារាជ, សោ កបិរាជា មយា ឯវំ វុត្តេ “មា ភាយី”តិ មំ អស្សាសេត្វា បឋមំ តាវ គរុំ សិលំ គហេត្វា យោគ្គំ ករោន្តោ បព្ពតេ វិចរិ។ **និសភោ**តិ បុរិសនិសភោ ឧត្តមវានរិន្ទោ បព្ពតបបាតេ បត្វា មំ ឯតទព្រវីតិ។

ពាហុភីតិ ទ្វីហិ ពាហាហិ មម គីវំ សុគ្គហិតំ គណ្ហ។ **វេគសា**តិ វេគេន។ **សិរិមតោ**តិ បុញ្ញវន្តស្ស។ **អគ្គហិ**ន្តិ សន្ធិហត្ថំ នរកបបាតំ វាតវេគេន ឱតរិត្វា ឧទកបិដ្ឋេ ឋិតស្ស អហំ វេគេន បិដ្ឋិមភិរុហិត្វា ឧភោហិ ពាហាហិ គីវំ អគ្គហេសិំ។ **វិហញ្ញមានោ**តិ កិលមន្តោ។ **កិច្ឆេនា**តិ ទុក្ខេន។ **សន្តោ**តិ បណ្ឌិតោ, អថ វា បរិសន្តោ កិលន្តោ។ **រក្ខស្សូ**តិ អហំ តំ ឧទ្ធរន្តោ កិលន្តោ មុហុត្តំ វិស្សមន្តោ បសុបិស្សំ, តស្មា មំ រក្ខាហិ។ **យថា ចញ្ញេ វនេ មិគា**តិ សីហាទីហិ អញ្ញេបិ យេ ឥមស្មិំ វនេ វាឡមិគា។ បាឡិយំ បន “អច្ចកោកតរច្ឆយោ”តិ លិខន្តិ។ **បរិត្តាតូនា**តិ, មហារាជ, ឯវំ សោ កបិរាជា មំ អត្តនោ បរិត្តាណំ កត្វា មុហុត្តំ បសុបិ។ **អយោនិសោ**តិ អយោនិសោមនសិការេន។ **ភក្ខោ**តិ ខាទិតព្ពយុត្តកោ។ **អសិតោ** ជាតោ សុហិតោ។ **សម្ពល**ន្តិ បាថេយ្យំ។ **មត្ថកំ សន្និតាឡយិ**ន្តិ តស្ស វានរិន្ទស្ស មត្ថកំ បហរិំ។ “សន្និតាឡយ”ន្តិបិ បាឋោ។ **ទុព្ពលោ អហូ**តិ ន ពលវា អាសិ, យថាធិប្បាយំ ន អគមាសីតិ។

វេគេនាតិ មយា បហដបាសាណវេគេន។ **ឧទប្បត្តោ**តិ ឧដ្ឋិតោ។ **មាយ្យោ**តិ តេន មិត្តទុព្ភិបុរិសេន សិលាយ បរិទ្ធាយ មហាចម្មំ ឆិន្ទិត្វា ឱលម្ពិ, រុហិរំ បគ្ឃរិ។ មហាសត្តោ វេទនាប្បត្តោ ចិន្តេសិ – “ឥមស្មិំ ឋានេ អញ្ញោ នត្ថិ, ឥទំ ភយំ ឥមំ បុរិសំ និស្សាយ ឧប្បន្ន”ន្តិ។ សោ មរណភយភីតោ ឱលម្ពន្តំ ចម្មពន្ធំ ហត្ថេន គហេត្វា ឧប្បតិត្វា សាខំ អភិរុយ្ហ តេន បាបបុរិសេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ **“មាយ្យោ ម”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មាយ្យោ មំ ករិ ភទ្ទន្តេ**តិ មា អករិ អយ្យោ មំ ភទ្ទន្តេតិ តំ និវារេតិ។ **ត្វញ្ច ខោ នាមា**តិ ត្វំ នាម ឯវំ មយា បបាតា ឧទ្ធដោ ឯទិសំ ផរុសកម្មំ មយិ ករិ, អហោ តេ អយុត្តំ កតន្តិ។ **អហោ វតា**តិ តំ គរហន្តោ ឯវមាហ។ **តាវទុក្ករការកា**តិ មយិ អបរជ្ឈនេន អតិទុក្ករកម្មការក។ **បរលោកាវា**តិ បរលោកតោ វិយ អានីតោ។ **ទុព្ភេយ្យ**ន្តិ ទុព្ភិតព្ពំ វធិតព្ពំ។ **វេទនំ កដុក**ន្តិ ឯវំ សន្តេបិ ត្វំ អជម្មដ្ឋ យាទិសំ វេទនំ អហំ ផុសាមិ, ឯទិសំ វេទនំ កដុកំ មា ផុសិ, តំ បាបកម្មំ ផលំ វេឡុវ តំ មា វធិ។ ឥតិ មំ, មហារាជ, សោ បិយបុត្តកំ វិយ អនុកម្បិ។

អថ នំ អហំ ឯតទវោចំ – “អយ្យ, មយា កតំ ទោសំ ហទយេ មា ករិ, មា មំ អសប្បុរិសំ ឯវរូបេ អរញ្ញេ នាសយ, អហំ ទិសាមូឡ្ហោ មគ្គំ ន ជានាមិ, អត្តនា កតំ កម្មំ មា នាសេថ, ជីវិតទានំ មេ ទេថ, អរញ្ញា នីហរិត្វា មនុស្សបថេ ឋបេថា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ សោ មយា សទ្ធឹ សល្លបន្តោ **“តយិ មេ នត្ថិ វិស្សាសោ”**តិ អាទិមាហ។ តត្ថ **តយី**តិ ឥតោ បដ្ឋាយ មយ្ហំ តយិ វិស្សាសោ នត្ថិ។ **ឯហី**តិ, ភោ បុរិស, អហំ តយា សទ្ធឹ មគ្គេន ន គមិស្សាមិ, ត្វំ បន ឯហិ មម បិដ្ឋិតោ អវិទូរេ ទិស្សមានសរីរោវ គច្ឆ, អហំ រុក្ខគ្គេហេវ គមិស្សាមីតិ។ **មុត្តោសី**តិ អថ សោ មំ, មហារាជ, អរញ្ញា នីហរិត្វា, ភោ បុរិស, វាឡមិគានំ ហត្ថា មុត្តោសិ។ **បត្តោសិ មានុសឹ បទ**ន្តិ មនុស្សបចារំ បត្តោ អាគតោសិ, ឯស តេ មគ្គោ, ឯតេន គច្ឆាតិ អាហ។

គិរិចរោតិ គិរិចារី វានរោ។ **បក្ខល្យា**តិ ធោវិត្វា។ **តេនាភិសត្តោស្មី**តិ សោ អហំ, មហារាជ , តេន វានរេន អភិសត្តោ, បាបកម្មេ បរិណតេ តេនាភិសត្តោស្មីតិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។ **អដ្ដិតោ**តិ ឧបទ្ទុតោ។ **ឧបាគមិ**ន្តិ ឯកំ រហទំ ឧបគតោស្មិ។ **សមបជ្ជថា**តិ ជាតោ, ឯវរូបោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាសិ។ **យាវន្តោ**តិ យត្តកានិ។ **គណ្ឌជាយេថា**តិ គណ្ឌា ជាយឹសុ។ សោ កិរ បិបាសំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ ឧទកញ្ជលឹ ឧក្ខិបិត្វា ថោកំ បិវិត្វា សេសំ សរីរេ សិញ្ចិ។ អថស្ស តាវទេវ ឧទកពិន្ទុគណនាយ អឌ្ឍពេលុវបក្កប្បមាណា គណ្ឌា ឧដ្ឋហឹសុ, តស្មា ឯវមាហ។ **បភិន្នា**តិ តេ គណ្ឌា តំ ទិវសមេវ ភិជ្ជិត្វា កុណបា បូតិគន្ធិកា ហុត្វា បុព្ពលោហិតានិ បគ្ឃរឹសុ។ **យេន យេនា**តិ យេន យេន មគ្គេន។ **ឱក្កិតា**តិ បូតិគន្ធេន ឱកិណ្ណា បរិក្ខិត្តា បរិវារិតា។ **មាស្សុ ឱរេន អាគមា**តិ ទុដ្ឋសត្ត ឱរេន មាស្សុ អាគមា, អម្ហាកំ សន្តិកំ មា អាគមីតិ ឯវំ វទន្តា មំ និវារេន្តីតិ អត្ថោ។ **សត្ត វស្សានិ ទានិ មេ**តិ, មហារាជ, តតោ បដ្ឋាយ ឥទានិ សត្ត វស្សានិ មម ឯត្តកំ កាលំ សកំ កម្មំ អនុភោមិ។

ឥតិ សោ អត្តនោ មិត្តទុព្ភិកម្មំ វិត្ថារេត្វា, “មហារាជ, មញ្ញេវ ឱលោកេត្វា ឯវរូបំ កម្មំ ន កេនចិ កត្តព្ព”ន្តិ វត្វា **“តំ វោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ត**ន្តិ តស្មា។ យស្មា ឯវរូបំ កម្មំ ឯវំ ទុក្ខវិបាកំ, តស្មាតិ អត្ថោ។

២២៣. “កុជ្ជឹ កិលាសី ភវតិ, យោ មិត្តានិធ ទុព្ភតិ;
កាយស្ស ភេទា មិត្តទ្ទុ, និរយំ សោបបជ្ជតី”តិ។ –

អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។ ភិក្ខវេ, យោ ឥធ លោកេ មិត្តានិ ទុព្ភតិ ហឹសតិ, សោ ឯវរូបោ ហោតីតិ អត្ថោ។

តស្សបិ បុរិសស្ស រញ្ញោ សទ្ធឹ កថេន្តស្សេវ បថវី វិវរំ អទាសិ។ តង្ខណញ្ញេវ ចវិត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តោ។ រាជា តស្មឹ បថវឹ បវិដ្ឋេ ឧយ្យានា និក្ខមិត្វា នគរំ បវិដ្ឋោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មយ្ហំ សិលំ បដិវិជ្ឈិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មិត្តទុព្ភី បុរិសោ ទេវទត្តោ អហោសិ, កបិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាកបិជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៥១៧] ៧. ទករក្ខសជាតកវណ្ណនា

២២៤-២៥៧. សចេ វោ វុយ្ហមានានន្តិ ទករក្ខសជាតកំ។ តំ សព្ពំ មហាឧមង្គជាតកេ អាវិ ភវិស្សតីតិ។

ទករក្ខសជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៥១៨] ៨. បណ្ឌរនាគរាជជាតកវណ្ណនា

វិកិណ្ណវាចន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មុសាវាទំ កត្វា ទេវទត្តស្ស បថវិប្បវេសនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា ភិក្ខូហិ តស្ស អវណ្ណេ កថិតេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មុសាវាទំ កត្វា បថវឹ បវិដ្ឋោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ បញ្ចសតវាណិជា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទិត្វា សត្តមេ ទិវសេ អតីរទស្សនិយា នាវាយ សមុទ្ទបិដ្ឋេ ភិន្នាយ ឋបេត្វា ឯកំ អវសេសា មច្ឆកច្ឆបភក្ខា អហេសុំ, ឯកោ បន វាតវេគេន ករម្បិយបដ្ដនំ នាម បាបុណិ។ សោ សមុទ្ទតោ ឧត្តរិត្វា នគ្គភោគោ តស្មិំ បដ្ដនេយេវ ភិក្ខាយ ចរិ។ តមេនំ មនុស្សា “អយំ សមណោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ”តិ សម្ភាវេត្វា សក្ការំ ករឹសុ។ សោ “លទ្ធោ មេ ជីវិកូបាយោ”តិ តេសុ និវាសនបារុបនំ ទេន្តេសុបិ ន ឥច្ឆិ។ តេ “នត្ថិ ឥតោ ឧត្តរិ អប្បិច្ឆោ សមណោ”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទិត្វា តស្ស អស្សមបទំ កត្វា តត្ថ នំ និវាសាបេសុំ។ សោ “ករម្បិយអចេលោ”តិ បញ្ញាយិ។ តស្ស តត្ថ វសន្តស្ស មហាលាភសក្ការោ ឧទបាទិ។

ឯកោ នាគរាជាបិស្ស សុបណ្ណរាជា ច ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។ តេសុ នាគរាជា នាមេន បណ្ឌរោ នាម។ អថេកទិវសំ សុបណ្ណរាជា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ ឯវមាហ – “ភន្តេ, អម្ហាកំ ញាតកា នាគេ គណ្ហន្តា ពហូ វិនស្សន្តិ, ឯតេសំ នាគានំ គហណនិយាមំ មយំ ន ជានាម, គុយ្ហការណំ កិរ តេសំ អត្ថិ, សក្កុណេយ្យាថ នុ ខោ តុម្ហេ ឯតេ បិយាយមានា វិយ តំ ការណំ បុច្ឆិតុ”ន្តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សុបណ្ណរាជេ វន្ទិត្វា បក្កន្តេ នាគរាជស្ស អាគតកាលេ វន្ទិត្វា និសិន្នំ នាគរាជានំ បុច្ឆិ – “នាគរាជ, សុបណ្ណា កិរ តុម្ហេ គណ្ហន្តា ពហូ វិនស្សន្តិ, តុម្ហេ គណ្ហន្តា កថំ គណ្ហិតុំ ន សក្កោន្តី”តិ។ ភន្តេ, ឥទំ អម្ហាកំ គុយ្ហំ រហស្សំ, មយា ឥមំ កថេន្តេន ញាតិសង្ឃស្ស មរណំ អាហដំ ហោតីតិ។ កឹ បន ត្វំ, អាវុសោ, “អយំ អញ្ញស្ស កថេស្សតី”តិ ឯវំសញ្ញី ហោសិ, នាហំ អញ្ញស្ស កថេស្សាមិ, អត្តនា បន ជានិតុកាមតាយ បុច្ឆាមិ, ត្វំ មយ្ហំ សទ្ទហិត្វា និព្ភយោ ហុត្វា កថេហីតិ។ នាគរាជា “ន កថេស្សាមិ, ភន្តេ”តិ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ បុនទិវសេបិ បុច្ឆិ, តថាបិស្ស ន កថេសិ។

អថ នំ តតិយទិវសេ អាគន្ត្វា និសិន្នំ, “នាគរាជ, អជ្ជ តតិយោ ទិវសោ, មម បុច្ឆន្តស្ស កិមត្ថំ ន កថេសី”តិ អាហ។ “តុម្ហេ អញ្ញស្ស អាចិក្ខិស្សថា”តិ ភយេន, ភន្តេតិ។ កស្សចិ ន កថេស្សាមិ, និព្ភយោ កថេហីតិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អញ្ញស្ស មា កថយិត្ថា”តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា, “ភន្តេ, មយំ មហន្តេ មហន្តេ បាសាណេ គិលិត្វា ភារិយា ហុត្វា និបជ្ជិត្វា សុបណ្ណានំ អាគមនកាលេ មុខំ និព្ពាហេត្វា ទន្តេ វិវរិត្វា សុបណ្ណេ ឌំសិតុំ អច្ឆាម, តេ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ សីសំ គណ្ហន្តិ, តេសំ អម្ហេ គរុភារេ ហុត្វា និបន្នេ ឧទ្ធរិតុំ វាយមន្តានញ្ញេវ ឧទកំ ឱត្ថរតិ។ តេ សីទន្តា អន្តោឧទកេយេវ មរន្តិ, ឥមិនា ការណេន ពហូ សុបណ្ណា វិនស្សន្តិ, តេសំ អម្ហេ គណ្ហន្តានំ កឹ សីសេន គហិតេន, ពាលា នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា អម្ហេ ហេដ្ឋាសីសកេ កត្វា គហិតំ គោចរំ មុខេន ឆឌ្ឌាបេត្វា លហុកេ កត្វា គន្តុំ សក្កោន្តី”តិ សោ អត្តនោ រហស្សការណំ តស្ស ទុស្សីលស្ស កថេសិ។

អថ តស្មឹ បក្កន្តេ សុបណ្ណរាជា អាគន្ត្វា ករម្បិយអចេលំ វន្ទិត្វា “កឹ, ភន្តេ, បុច្ឆិតំ តេ នាគរាជស្ស គុយ្ហការណ”ន្តិ អាហ។ សោ “អាមាវុសោ”តិ វត្វា សព្ពំ តេន កថិតនិយាមេនេវ កថេសិ។ តំ សុត្វា សុបណ្ណោ “នាគរាជេន អយុត្តំ កតំ, ញាតីនំ នាម នស្សននិយាមោ បរស្ស ន កថេតព្ពោ, ហោតុ, អជ្ជេវ មយា សុបណ្ណវាតំ កត្វា បឋមំ ឯតមេវ គហេតុំ វដ្ដតី”តិ សុបណ្ណវាតំ កត្វា បណ្ឌរនាគរាជានំ នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា ហេដ្ឋាសីសំ កត្វា គហិតគោចរំ ឆឌ្ឌាបេត្វា ឧប្បតិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ បណ្ឌរោ អាកាសេ ហេដ្ឋាសីសកំ ឱលម្ពន្តោ “មយាវ មម ទុក្ខំ អាភត”ន្តិ បរិទេវន្តោ អាហ –

២៥៨. “វិកិណ្ណវាចំ អនិគុយ្ហមន្តំ, អសញ្ញតំ អបរិចក្ខិតារំ;
ភយំ តមន្វេតិ សយំ អពោធំ, នាគំ យថា បណ្ឌរកំ សុបណ្ណោ។

២៥៩. “យោ គុយ្ហមន្តំ បរិរក្ខណេយ្យំ, មោហា នរោ សំសតិ ហាសមានោ;
តំ ភិន្នមន្តំ ភយមន្វេតិ ខិប្បំ, នាគំ យថា បណ្ឌរកំ សុបណ្ណោ។

២៦០. “នានុមិត្តោ គរុំ អត្ថំ, គុយ្ហំ វេទិតុមរហតិ;
សុមិត្តោ ច អសម្ពុទ្ធំ, សម្ពុទ្ធំ វា អនត្ថវា។

២៦១. “វិស្សាសមាបជ្ជិមហំ អចេលំ, សមណោ អយំ សម្មតោ ភាវិតត្តោ;
តស្សាហមក្ខិំ វិវរិំ គុយ្ហមត្ថំ, អតីតមត្ថោ កបណំ រុទាមិ។

២៦២. “តស្សាហំ បរមំ ព្រហ្មេ គុយ្ហំ, វាចំ ហិមំ នាសក្ខិំ សំយមេតុំ;
តប្បក្ខតោ ហិ ភយមាគតំ មមំ, អតីតមត្ថោ កបណំ រុទាមិ។

២៦៣. “យោ វេ នរោ សុហទំ មញ្ញមានោ, គុយ្ហមត្ថំ សំសតិ ទុក្កុលីនេ;
ទោសា ភយា អថវា រាគរត្តា, បល្លត្ថិតោ ពាលោ អសំសយំ សោ។

២៦៤. “តិរោក្ខវាចោ អសតំ បវិដ្ឋោ, យោ សង្គតីសុ មុទីរេតិ វាក្យំ;
អាសីវិសោ ទុម្មុខោត្យាហុ តំ នរំ, អារា អារា សំយមេ តាទិសម្ហា។

២៦៥. “អន្នំ បានំ កាសិកចន្ទនញ្ច, មនាបិត្ថិយោ មាលមុច្ឆាទនញ្ច;
ឱហាយ គច្ឆាមសេ សព្ពកាមេ, សុបណ្ណ បាណូបគតាវ ត្យម្ហា”តិ។

តត្ថ **វិកិណ្ណវាច**ន្តិ បត្ថដវចនំ។ **អនិគុយ្ហមន្ត**ន្តិ អប្បដិច្ឆន្នមន្តំ។ **អសញ្ញត**ន្តិ កាយទ្វារាទីនិ រក្ខិតុំ អសក្កោន្តំ។ **អបរិចក្ខិតារ**ន្តិ “អយំ មយា កថិតមន្តំ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សតិ, ន សក្ខិស្សតី”តិ បុគ្គលំ ឱលោកេតុំ ឧបបរិក្ខិតុំ អសក្កោន្តំ។ **ភយំ តមន្វេតី**តិ តំ ឥមេហិ ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ អពោធំ ទុប្បញ្ញំ បុគ្គលំ

សយំកតមេវ ភយំ អន្វេតិ, យថា មំ បណ្ឌរកនាគំ សុបណ្ណោ អន្វាគតោតិ។ **សំសតិ ហាសមានោ**តិ វត្តិតុំ អសមត្ថស្ស បាបបុរិសស្ស ហាសមានោ កថេតិ។ **នានុមិត្តោ**តិ អនុវត្តនមត្តេន យោ មិត្តោ, ន ហទយេន, សោ គុយ្ហំ អត្ថំ ជានិតុំ នារហតីតិ បរិទេវតិ។ **អសម្ពុទ្ធ**ន្តិ អសម្ពុទ្ធន្តោ អជានន្តោ, អប្បញ្ញោតិ អត្ថោ។ **សម្ពុទ្ធ**ន្តិ សម្ពុទ្ធន្តោ ជានន្តោ, សប្បញ្ញោតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យោបិ សុហទយោ មិត្តោ វា អមិត្តោ វា អប្បញ្ញោ សប្បញ្ញោបិ វា យោ អនត្ថវា អនត្ថចរោ, សោបិ គុយ្ហំ វេទិតុំ នារហតេ”តិ។

សមណោ អយន្តិ អយំ សមណោតិ ច លោកសម្មតោតិ ច ភាវិតត្តោតិ ច មញ្ញមានោ អហំ ឯតស្មិំ វិស្សាសមាបជ្ជឹ។ **អក្ខិ**ន្តិ កថេសឹ។ **អតីតមត្ថោ**តិ អតីតត្ថោ, អតិក្កន្តត្ថោ ហុត្វា ឥទានិ កបណំ រុទាមីតិ បរិទេវតិ។ **តស្សា**តិ តស្ស អចេលកស្ស។ **ព្រហ្មេ**តិ សុបណ្ណំ អាលបតិ។ **សំយមេតុ**ន្តិ ឥមំ គុយ្ហវាចំ រហស្សការណំ វត្តិតុំ នាសក្ខឹ។ **តប្បក្ខតោ ហិ**តិ ឥទានិ ឥទំ ភយំ មម តស្ស អចេលកស្ស បក្ខតោ កោដ្ឋាសតោ សន្តិកា អាគតំ, ឥតិ អតីតត្ថោ កបណំ រុទាមីតិ។ **សុហទ**ន្តិ “សុហទោ មម អយ”ន្តិ មញ្ញមានោ។ **ទុក្កុលីនេ**តិ អកុលជេ នីចេ។ **ទោសា**តិ ឯតេហិ ទោសាទីហិ ការណេហិ យោ ឯវរូបំ គុយ្ហំ សំសតិ, សោ ពាលោ អសំសយំ **បលត្តិតោ** បរិវត្តេត្វា បាបិតោ, ហតោយេវ នាមាតិ អត្ថោ។

តិរោក្ខវាចោតិ អត្តនោ យំ វាចំ កថេតុកាមោ, តស្សា តិរោក្ខកតត្តា បដិច្ឆន្នវាចោ។ **អសតំ បវិដ្ឋោ**តិ អសប្បុរិសានំ អន្តរំ បវិដ្ឋោ អសប្បុរិសេសុ បរិយាបន្នោ។ **សង្គតីសុ មុទីរេតី**តិ យោ ឯវរូបោ បរេសំ រហស្សំ សុត្វាវ បរិសមជ្ឈេសុ “អសុកេន អសុកំ នាម កតំ វា វុត្តំ វា”តិ វាក្យំ ឧទីរេតិ, តំ នរំ “អាសីវិសោ ទុម្មុខោ បូតិមុខោ”តិ អាហុ, តាទិសម្ហា បុរិសា **អារា អារា សំយមេ**, ទូរតោ ទូរតោវ វិរមេយ្យ, បរិវជ្ជេយ្យ នន្តិ អត្ថោ។ **មាលមុច្ឆាទនញ្ច**តិ មាលញ្ច ទិព្ពំ ចតុជ្ជាតិយគន្ធញ្ច ឧច្ឆាទនញ្ច។ **ឱហាយា**តិ ឯតេ ទិព្ពអន្នាទយោ សព្ពកាមេ អជ្ជ មយំ ឱហាយ ឆឌ្ឌេត្វា គមិស្សាម។ **សុបណ្ណ, បាណូបគតាវ ត្យម្ហា**តិ, ភោ សុបណ្ណ, បាណេហិ ឧបគតាវ តេ អម្ហា, សរណំ នោ ហោហីតិ។

ឯវំ បណ្ឌរកោ អាកាសេ ហេដ្ឋាសីសកោ ឱលម្ពន្តោ អដ្ឋហិ គាថាហិ បរិទេវិ។ សុបណ្ណោ តស្ស បរិទេវនសទ្ទំ សុត្វា, “នាគរាជ អត្តនោ រហស្សំ អចេលកស្ស កថេត្វា ឥទានិ កិមត្ថំ បរិទេវសី”តិ តំ គរហិត្វា គាថមាហ –

២៦៦. “កោ នីធ តិណ្ណំ គរហំ ឧបេតិ, អស្មីធ លោកេ បាណភូ នាគរាជ;
សមណោ សុបណ្ណោ អថវា ត្វមេវ, កិំការណា បណ្ឌរកគ្គហីតោ”តិ។

តត្ថ **កោ នីធា**តិ ឥធ អម្ហេសុ តីសុ ជនេសុ កោ នុ។ **អស្មីធា**តិ ឯត្ថ **ឥធា**តិ និបាតមត្តំ, អស្មិំ លោកេតិ អត្ថោ។ **បាណភូ**តិ បាណភូតោ។ **អថវា ត្វមេវា**តិ ឧទាហុ ត្វំយេវ។ តត្ថ សមណំ តាវ មា គរហ, សោ ហិ ឧបាយេន តំ រហស្សំ បុច្ឆិ។ សុបណ្ណម្បិ មា គរហ, អហញ្ហិ តវ បច្ចត្ថិកោវ។ **បណ្ឌរកគ្គហីតោ**តិ, សម្ម បណ្ឌរក, “អហំ កិំការណា សុបណ្ណេន គហិតោ”តិ ចិន្តេត្វា ច បន អត្តានមេវ គរហ, តយា ហិ រហស្សំ កថេន្តេន អត្តនាវ អត្តនោ អនត្ថោ កតោតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

តំ សុត្វា បណ្ឌរកោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៦៧. “សមណោតិ មេ សម្មតត្តោ អហោសិ, បិយោ ច មេ មនសា ភាវិតត្តោ;
តស្សាហមក្ខិំ វិវរិំ គុយ្ហមត្ថំ, អតីតមត្ថោ កបណំ រុទាមី”តិ។

តត្ថ **សម្មតត្តោ**តិ សោ សមណោ មយ្ហំ “សប្បុរិសោ អយ”ន្តិ សម្មតភាវោ អហោសិ។ **ភាវិតត្តោ**តិ សម្ភាវិតភាវោ ច មេ អហោសីតិ។

តតោ សុបណ្ណោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

២៦៨. “ន ចត្ថិ សត្តោ អមរោ បថព្យា, បញ្ញាវិធា នត្ថិ ន និន្ទិតព្ពា;
សច្ចេន ធម្មេន ធិតិយា ទមេន, អលព្ភមព្យាហរតី នរោ ឥធ។

២៦៩. “មាតា បិតា បរមា ពន្ធវានំ, នាស្ស តតិយោ អនុកម្បកត្ថិ;
តេសម្បិ គុយ្ហំ បរមំ ន សំសេ, មន្តស្ស ភេទំ បរិសង្កមានោ។

២៧០. “មាតា បិតា ភគិនី ភាតរោ ច, សហាយា វា យស្ស ហោន្តិ សបក្ខា;
តេសម្បិ គុយ្ហំ បរមំ ន សំសេ, មន្តស្ស ភេទំ បរិសង្កមានោ។

២៧១ភរិយា ចេ បុរិសំ វជ្ជា, កោមារី បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, ញាតិសង្ឃបុរក្ខតា;
តស្សាបិ គុយ្ហំ បរមំ ន សំសេ, មន្តស្ស ភេទំ បរិសង្កមានោ”តិ។

តត្ថ **អមរោ**តិ អមរណសភាវោ សត្តោ នាម នត្ថិ។ **បញ្ញាវិជា នត្ថី**តិ **ន**-ការោ បទសន្ធិករោ, បញ្ញាវិជា អត្ថីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នាគរាជ , លោកេ អមរោបិ នត្ថិ, បញ្ញាវិជាបិ អត្ថិ, សា អញ្ញេសំ បញ្ញា កោដ្ឋាសសង្ខាតា បញ្ញាវិជា អត្តនោ ជីវិតហេតុ ន និន្ទិតព្ពាតិ។ អថ វា **បញ្ញាវិជា**តិ បញ្ញាសទិសា ន និន្ទិតព្ពា នាម អញ្ញា ធម្មជាតិ នត្ថិ, តំ កស្មា និន្ទសីតិ។ យេសំ បន “បញ្ញាវិធានម្បិ ន និន្ទិតព្ព”ន្តិបិ បាឡិ, តេសំ ឧជុកមេវ។ **សច្ចេនា**តិអាទីសុ វចីសច្ចេន ច សុចរិតធម្មេន ច បញ្ញាសង្ខាតាយ ធិតិយា ច ឥន្ទ្រិយទមេន ច **អលព្ភំ** ទុល្លភំ អដ្ឋសមាបត្តិមគ្គផលនិព្ពានសង្ខាតម្បិ វិសេសំ **អព្យាហរតិ** អាវហតិ តំ និប្ផាទេតិ នរោ ឥធ, តស្មា នារហសិ អចេលំ និន្ទិតុំ, អត្តានមេវ គរហ។ អចេលេន ហិ អត្តនោ បញ្ញវន្តតាយ ឧបាយកុសលតាយ ច វញ្ចេត្វា ត្វំ រហស្សំ គុយ្ហំ មន្តំ បុច្ឆិតោតិ អត្ថោ។

បរមាតិ ឯតេ ឧភោ ពន្ធវានំ ឧត្តមពន្ធវា នាម។ **នាស្ស តតិយោ**តិ អស្ស បុគ្គលស្ស មាតាបិតូហិ អញ្ញោ តតិយោ សត្តោ អនុកម្បកោ នាម នត្ថិ, មន្តស្ស ភេទំ បរិសង្កមានោ បណ្ឌិតោ តេសំ មាតាបិតូនម្បិ បរមំ គុយ្ហំ ន សំសេយ្យ, ត្វំ បន មាតាបិតូនម្បិ អកថេតព្ពំ អចេលកស្ស កថេសីតិ អត្ថោ។ **សហាយា វា**តិ សុហទយមិត្តា វា។ **សបក្ខា**តិ បេត្តេយ្យមាតុលបិតុច្ឆាទយោ សមានបក្ខា ញាតយោ។ **តេសម្បី**តិ ឯតេសម្បិ ញាតិមិត្តានំ ន កថេយ្យ, ត្វំ បន អចេលកស្ស កថេសិ, អត្តនោវ កុជ្ឈស្សូតិ ទីបេតិ។ **ភរិយា ចេ**តិ កោមារី បិយភាណិនី បុត្តេហិ ច រូបេន ច យសេន ច ឧបេតា ឯវរូបា ភរិយាបិ ចេ “អាចិក្ខាហិ មេ តវ គុយ្ហ”ន្តិ វទេយ្យ, តស្សាបិ ន សំសេយ្យ។

តតោ បរា –

២៧២“ន គុយ្ហមត្ថំ វិវរេយ្យ, រក្ខេយ្យ នំ យថា និធី;
ន ហិ បាតុកតោ សាធុ, គុយ្ហោ អត្ថោ បជានតា។

២៧៣“ថិយា គុយ្ហំ ន សំសេយ្យ, អមិត្តស្ស ច បណ្ឌិតោ;
យោ ចាមិសេន សំហីរោ, ហទយត្ថេនោ ច យោ នរោ។

២៧៤“គុយ្ហមត្ថំ អសម្ពុទ្ធំ, សម្ពោធយតិ យោ នរោ;
មន្តភេទភយា តស្ស, ទាសភូតោ តិតិក្ខតិ។

២៧៥“យាវន្តោ បុរិសស្សត្ថំ, គុយ្ហំ ជានន្តិ មន្តិនំ;
តាវន្តោ តស្ស ឧព្ពេគា, តស្មា គុយ្ហំ ន វិស្សជេ;

២៧៦“វិវិច្ច ភាសេយ្យ ទិវា រហស្សំ, រត្តិំ គិរំ នាតិវេលំ បមុញ្ចេ;
ឧបស្សុតិកា ហិ សុណន្តិ មន្តំ, តស្មា មន្តោ ខិប្បមុបេតិ ភេទ”ន្តិ។ –

បញ្ច គាថា ឧមង្គជាតកេ បញ្ចបណ្ឌិតបញ្ហេ អាវិ ភវិស្សន្តិ។

តតោ បរាសុ –

២៧៧“យថាបិ អស្សុ នគរំ មហន្តំ, អទ្វារកំ អាយសំ ភទ្ទសាលំ;
សមន្តខាតាបរិខាឧបេតំ , ឯវម្បិ មេ តេ ឥធ គុយ្ហមន្តា។

២៧៨“យេ គុយ្ហមន្តា អវិកិណ្ណវាចា, ទឡ្ហា សទត្ថេសុ នរា ទុជិវ្ហ;
អារា អមិត្តា ព្យវជន្តិ តេហិ, អាសីវិសា វា រិវ សត្តុសង្ឃា”តិ។ –

ទ្វីសុ គាថាសុ **ភទ្ទសាល**ន្តិ អាបណាទីហិ សាលាហិ សម្បន្នំ។ **សមន្តខាតាបរិខាឧបេត**ន្តិ សមន្តខាតាហិ តីហិ បរិខាហិ ឧបគតំ។ **ឯវម្បិ មេ**តិ ឯវម្បិ មយ្ហំ តេ បុរិសា ខាយន្តិ។ កតរេ? យេ ឥធ គុយ្ហមន្តា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អទ្វារកស្ស អយោមយនគរស្ស មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគោ អន្តោវ ហោតិ, ន អព្ភន្តរិមា ពហិ និក្ខមន្តិ, ន ពាហិរា អន្តោ បវិសន្តិ, អបរាបរំ សញ្ចារោ ឆិជ្ជតិ, គុយ្ហមន្តា បុរិសា ឯវរូបា ហោន្តិ, អត្តនោ គុយ្ហំ អត្តនោ អន្តោយេវ ជីរាបេន្តិ, ន អញ្ញស្ស កថេន្តីតិ។ **ទឡ្ហា សទត្ថេសូ**តិ អត្តនោ អត្ថេសុ ថិរា។ **ទុជិវ្ហា**តិ

បណ្ឌរកនាគំ អាលបតិ។ **ព្យវជន្តី**តិ បដិក្កមន្តិ។ **អាសីវិសា វា វិវ សត្តសង្ឃា**តិ ឯត្ថ **វា**តិ និបាតមត្តំ, អាសីវិសា សត្តសង្ឃា វិវាតិ អត្ថោ។ យថា អាសីវិសតោ សត្តសង្ឃា ជីវិតុកាមា មនុស្សា អារា បដិក្កមន្តិ, ឯវំ តេហិ គុយ្ហមន្តេហិ នរេហិ អារា អមិត្តា បដិក្កមន្តិ, ឧបគន្តុំ ឱកាសំ ន លភន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ សុបណ្ណេន ធម្មេ កថិតេ បណ្ឌរកោ អាហ –

២៧៩. “ហិត្វា ឃរំ បព្ពជិតោ អចេលោ, នគ្គោ មុណ្ឌោ ចរតិ ឃាសហេតុ;
តម្ហិ នុ ខោ វិវរិ គុយ្ហមត្ថំ, អត្ថា ច ធម្មា ច អបក្កតាម្ហា។

២៨០. “កថំករោ ហោតិ សុបណ្ណរាជ, កឹសីលោ កេន វតេន វត្តំ;
សមណោ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ, កថំករោ សគ្គមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **ឃាសហេតូ**តិ និស្សិរិកោ កុច្ឆិបូរណត្ថាយ ខាទនីយភោជនីយេ បរិយេសន្តោ ចរតិ។ **អបក្កតាម្ហា**តិ អបគតា បរិហីនាម្ហា។ **កថំករោ**តិ ឥទំ នាគរាជា តស្ស នគ្គស្ស សមណភាវំ ញត្វា សមណបដិបត្តឹ បុច្ឆន្តោ អាហ។ តត្ថ **កឹសីលោ**តិ កតរេន អាចារេន សមន្នាគតោ។ **កេន វតេនា**តិ កតរេន វតសមាទានេន វត្តន្តោ។ **សមណោ ចរ**ន្តិ បព្ពជ្ជាយ ចរន្តោ តណ្ហាមមាយិតានិ ហិត្វា កថំ សមិតបាបសមណោ នាម ហោតិ។ **សគ្គ**ន្តិ កថំ ករោន្តោ ច សុដ្ឋុ អគ្គំ ទេវនគរំ សោ សមណោ ឧបេតីតិ។

សុបណ្ណោ អាហ –

២៨១. “ហិរិយា តិតិក្ខាយ ទមេនុបេតោ, អក្កោធនោ បេសុណិយំ បហាយ;
សមណោ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ, ឯវំករោ សគ្គមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **ហិរិយា**តិ, សម្ម នាគរាជ, អជ្ឈត្តពហិទ្ធាសមុដ្ឋានេហិ ហិរោត្តប្បេហិ តិតិក្ខាសង្ខាតាយ អធិវាសនខន្តិយា ឥន្ទ្រិយទមេន ច ឧបេតោ អកុជ្ឈនសីលោ បិសុណវាចំ បហាយ តណ្ហាមមាយិតានិ ច ហិត្វា បព្ពជ្ជាយ ចរន្តោ សមណោ នាម ហោតិ, ឯវំករោយេវ ច ឯតានិ ហិរិអាទីនិ កុសលានិ ករោន្តោ សគ្គមុបេតិ ឋានន្តិ។

ឥទំ សុបណ្ណរាជស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បណ្ឌរកោ ជីវិតំ យាចន្តោ គាថមាហ –

២៨២. “មាតាវ បុត្តំ តរុណំ តនុជ្ជំ, សម្ផស្សតា សព្ពគត្តំ ផរេតិ;
ឯវម្បិ មេ ត្វំ បាតុរហុ ទិជិន្ទ, មាតាវ បុត្តំ អនុកម្បមានោ”តិ។

តស្សត្ថោ – យថា មាតា **តនុជំ** អត្តនោ សរីរជាតំ តរុណំ បុត្តំ សម្ផស្សតំ ទិស្វា តំ ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា ថញ្ញំ បាយេន្តី បុត្តសម្ផស្សេន សព្ពំ អត្តនោ គត្តំ ផរេតិ, នបិ មាតា បុត្តតោ ភាយតិ នបិ បុត្តោ មាតិតោ, ឯវម្បិ មេ ត្វំ **បាតុរហុ** បាតុភូតោ **ទិជិន្ទ** ទិជរាជ, តស្មា មាតាវ បុត្តំ មុទុកេន ហទយេន អនុកម្បមានោ មំ បស្ស, ជីវិតំ មេ ទេហីតិ។

អថស្ស សុបណ្ណោ ជីវិតំ ទេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៨៣. “ហន្ទជ្ជ ត្វំ មុញ្ច វធា ទុជិវ្ហ, តយោ ហិ បុត្តា ន ហិ អញ្ញោ អត្ថិ;
អន្តេវាសី ទិន្នកោ អត្រជោ ច, រជ្ជស្សុ បុត្តញ្ញតរោ មេ អហោសី”តិ។

តត្ថ **មុញ្ចា**តិ មុច្ច, អយមេវ វា បាឋោ។ **ទុជិវ្ហា**តិ តំ អាលបតិ។ **អញ្ញោ**តិ អញ្ញោ ចតុត្ថោ បុត្តោ នាម នត្ថិ។ **អន្តេវាសី**តិ សិប្បំ វា ឧគ្គណ្ហមានោ បញ្ហំ វា សុណន្តោ សន្តិកេ និវុត្ថោ។ **ទិន្នកោ**តិ “អយំ តេ បុត្តោ ហោតូ”តិ បរេហិ ទិន្នោ។ **រជ្ជស្សុ**តិ អភិរមស្សុ។ **អញ្ញតរោ**តិ តីសុ បុត្តេសុ អញ្ញតរោ អន្តេវាសី បុត្តោ មេ ត្វំ ជាតោតិ ទីបេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា អាកាសា ឱតរិត្វា តំ ភូមិយំ បតិដ្ឋាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៨៤. “ឥច្ចេវ វាក្យំ វិសជ្ជី សុបណ្ណោ, ភុម្យំ បតិដ្ឋាយ ទិជោ ទុជិវ្ហំ;
មុត្តជ្ជ ត្វំ សព្ពភយាតិវត្តោ, ថលូទកេ ហោហិ មយាភិគុត្តោ។

២៨៥. “អាតង្កិនំ យថា កុសលោ ភិសក្កោ, បិបាសិតានំ រហទោវ សីតោ;

វេស្មំ យថា ហិមសីតគ្គិតានំ, ឯវម្បិ តេ សរណមហំ ភវាមី”តិ។

តត្ថ **ឥច្ចេវ វាក្យន្តិ** ឥតិ ឯវំ វចនំ វត្វា តំ នាគរាជំ វិស្សជ្ជិ។ **ភុម្យន្តិ** សោ សយម្បិ ភូមិយំ បតិដ្ឋាយ ទិជោ តំ ទុជិវ្ហំ សមស្សាសេន្តោ មុត្តោ អជ្ជ ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ សព្ពភយានិ អតិវត្តោ ថលេ ច ឧទកេ ច មយា អភិគុត្តោ រក្ខិតោ ហោហីតិ អាហ។ **អាតង្កិនន្តិ** គិលានានំ។ **ឯវម្បិ តេតិ** ឯវំ អហំ តវ សរណំ ភវាមិ។

គច្ឆ ត្វន្តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ នាគរាជា នាគភវនំ បាវិសិ។ ឥតរោបិ សុបណ្ណភវនំ គន្ត្វា “មយា បណ្ឌរកនាគោ សបថំ កត្វា សទ្ទហាបេត្វា វិស្សជ្ជិតោ, កីទិសំ នុ ខោ មយិ តស្ស ហទយំ, វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ នាគភវនំ គន្ត្វា សុបណ្ណវាតំ អកាសិ។ តំ ទិស្វា នាគោ “សុបណ្ណរាជា មំ គហេតុំ អាគតោ ភវិស្សតី”តិ មញ្ញមានោ ព្យាមសហស្សមត្តំ អត្តភាវំ មាបេត្វា បាសាណេ ច វាលុកញ្ច គិលិត្វា ភារិយោ ហុត្វា នង្គុដ្ឋំ ហេដ្ឋាកត្វា ភោគមត្ថកេ ផណំ ធារយមានោ និបជ្ជិត្វា សុបណ្ណរាជានំ ឌំសិតុកាមោ វិយ អហោសិ។ តំ ទិស្វា សុបណ្ណោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៨៦. “សន្ធឹ កត្វា អមិត្តេន, អណ្ឌជេន ជលាពុជ;
វិវរិយ ទាឋំ សេសិ, កុតោ តំ ភយមាគត”ន្តិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៨៧. “សង្កេថេវ អមិត្តស្មិំ, មិត្តស្មិម្បិ ន វិស្សសេ;
អភយា ភយមុប្បន្នំ, អបិ មូលានិ កន្តតិ។

២៨៨. “កថំ នុ វិស្សសេ ត្យម្ហិ, យេនាសិ កលហោ កតោ;
និច្ចយត្តេន ឋាតព្ពំ, សោ ទិសព្ភិ ន រជ្ជតិ។

២៨៩. “វិស្សាសយេ ន ច តំ វិស្សយេយ្យ, អសង្កិតោ សង្កិតោ ច ភវេយ្យ;
តំ ថា តថា វិញ្ញូ បរក្កមេយ្យ, យថា យថា ភាវំ បរោ ន ជញ្ញា”តិ។

តត្ថ **អភយាតិ** អភយដ្ឋានភូតា មិត្តម្ហា ភយំ ឧប្បន្នំ ជីវិតសង្ខាតានិ មូលានេវ កន្តតិ។ **ត្យម្ហីតិ** តស្មឹ។ **យេនាសីតិ** យេន សទ្ធឹ កលហោ កតោ អហោសិ។ **និច្ចយត្តេនាតិ** និច្ចបដិយត្តេន។ **សោ ទិសព្ភិ ន រជ្ជតីតិ** យោ និច្ចយត្តេន អភិតិដ្ឋតិ, សោ អត្តនោ សត្តូហិ សទ្ធឹ វិស្សាសវសេន ន រជ្ជតិ, តតោ តេសំ យថាកាមករណីយោ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **វិស្សាសយេតិ** បរំ អត្តនិ វិស្សាសយេ, តំ បន សយំ ន វិស្សសេយ្យ។ បរេន អសង្កិតោ អត្តនា ច សោ សង្កិតោ ភវេយ្យ។ **ភាវំ បរោតិ** យថា យថា បណ្ឌិតោ បរក្កមតិ, តថា តថា តស្ស បរោ ភាវំ ន ជានាតិ, តស្មា បណ្ឌិតេន វីរិយំ កាតព្ពមេវាតិ ទីបេតិ។

ឥតិ តេ អញ្ញមញ្ញំ សល្លបិត្វា សមគ្គា សម្មោទមានា ឧភោបិ អចេលកស្ស អស្សមំ អគមិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៩០. “តេ ទេវវណ្ណា សុខុមាលរូបា, ឧភោ សមា សុជយា បុញ្ញខន្ធា;
ឧបាគមុំ ករម្បិយំ អចេលំ, មិស្សីភូតា អស្សវាហាវ នាគា”តិ។

តត្ថ **សមាតិ** សមានរូបា សទិសសណ្ឋានា ហុត្វា។ **សុជយាតិ** សុវយា បរិសុទ្ធា, អយមេវ វា បាឋោ។ **បុញ្ញខន្ធាតិ** កតកុសលកាយ បុញ្ញក្ខន្ធា វិយ។ **មិស្សីភូតាតិ** ហត្ថេន ហត្ថំ គហេត្វា កាយមិស្សីភាវំ ឧបគតា។ **អស្សវាហាវ នាគាតិ** ធុរេ យុត្តកា រថវាហា ទ្វេ អស្សា វិយ បុរិសនាគា តស្ស អស្សមំ អគមិំសុ។

តន្ទា ច បន សុបណ្ណរាជា ចិន្តេសិ – “អយំ នាគរាជា អចេលកស្ស ជីវិតំ ន ទស្សតិ, ឯតំ ទុស្សីលំ ន វន្ទិស្សាមី”តិ។ សោ ពហិ ឋត្វា នាគរាជានមេវ តស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ តំ សន្ធាយ សត្ថា ឥតរំ គាថមាហ។

២៩១. “តតោ ហវេ បណ្ឌរកោ អចេលំ, សយមេវុបាគម្ម ឥទំ អវោច;
មុត្តជ្ជហំ សព្ពភយាតិវត្តោ, ន ហិ នូន តុយ្ហំ មនសោ បិយម្ហា”តិ។

តត្ថ **បិយម្ហាតិ** ទុស្សីលនគ្គភោគ្គមុសាវាទិ នូន មយំ តវ មនសោ ន បិយា អហុម្ហាតិ បរិភាសិ។

តតោ អចេលោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៨២.
"បិយោ ហិ មេ អាសិ សុបណ្ណរាជា, អសំសយំ បណ្ឌរកេន សច្ចំ;
សោ រាគរត្តោវ អកាសិមេតំ, បាបកម្មំ សម្បជានោ ន មោហា"តិ។

តត្ថ **បណ្ឌរកេនា**តិ តយា បណ្ឌរកេន សោ មម បិយតរោ អហោសិ, សច្ចមេតំ។ **សោ**តិ សោ អហំ តស្មឹ សុបណ្ណេ រាគេន រត្តោ ហុត្វា ឯតំ បាបកម្មំ ជានន្តោវ អកាសឹ, ន មោហេន អជានន្តោតិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៨៣.
"ន មេ បិយំ អប្បិយំ វាបិ ហោតិ, សម្បស្សតោ លោកមិមំ បរញ្ច;
សុសញ្ញតានញ្ហិ វិយញ្ជនេន, អសញ្ញតោ លោកមិមំ ចរាសិ។

២៨៤.
"អរិយាវកាសោសិ អនរិយោវាសិ, អសញ្ញតោ សញ្ញតសន្និកាសោ;
កណ្ហាភិជាតិកោសិ អនរិយរូបោ, បាបំ ពហុំ ទុច្ចរិតំ អចារី"តិ។

តត្ថ **ន មេ**តិ អម្ភោ ទុស្សីលនគ្គមុសាវាទិ បព្ពជិតស្ស ហិ ឥមញ្ច បរញ្ច លោកំ សម្បស្សតោ បិយំ វា មេ អប្បិយំ វាបិ មេតិ ន ហោតិ, ត្វំ បន **សុសញ្ញតានំ** សីលវន្តានំ ព្យញ្ជនេន បព្ពជិតលិង្គេន អសញ្ញតោ ហុត្វា ឥមំ លោកំ វញ្ចេន្តោ ចរសិ។ **អរិយាវកាសោសី**តិ អរិយបដិរូបកោសិ ។ **អសញ្ញតោ**តិ កាយាទីហិ អសញ្ញតោសិ។ **កណ្ហាភិជាតិកោ**តិ កាឡកសភាវោ។ **អនរិយរូបោ**តិ អហិរិកសភាវោ។ **អចារី**តិ អកាសិ។

ឥតិ តំ គរហិត្វា ឥទានិ អភិសបន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៨៥.
"អទុដ្ឋស្ស តុវំ ទុព្ភិ, ទុព្ភី ច បិសុណោ ចសិ;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, មុទ្ធា តេ ផលតុ សត្តធា"តិ។

តស្សត្ថោ – អម្ភោ ទុព្ភិ ត្វំ អទុដ្ឋស្ស មិត្តស្ស ទុព្ភី ចាសិ, បិសុណោ ចាសិ, ឯតេន សច្ចវជ្ជេន មុទ្ធា តេ សត្តធា ផលតូតិ។

ឥតិ នាគរាជស្ស សបន្តស្សេវ អចេលកស្ស សីសំ សត្តធា ផលិ។ និសិន្នដ្ឋានេយេវស្ស ភូមិ វិវរំ អទាសិ។ សោ បថវឹ បវិសិត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ, នាគរាជសុបណ្ណរាជានោបិ អត្តនោ ភវនមេវ អគមឹសុ។ សត្ថា តស្ស បថវឹ បវិដ្ឋភាវំ បកាសេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

២៨៦.
"តស្មា ហិ មិត្តានំ ន ទុព្ភិតព្ពំ, មិត្តទុព្ភា បាបិយោ នត្ថិ អញ្ញោ;
អាសិត្តសត្តោ និហតោ បថព្យា, ឥន្ទស្ស វាក្យេន ហិ សំវរោ ហតោ"តិ។

តត្ថ **តស្មា**តិ យស្មា មិត្តទុព្ភិកម្មស្ស ផរុសោ វិបាកោ, តស្មា។ **អាសិត្តសត្តោ**តិ អាសិត្តវិសេន សត្តោ។ **ឥន្ទស្សា**តិ នាគិន្ទស្ស វាក្យេន។ **សំវរោ**តិ "អហំ សំវរេ ឋិតោស្មី"តិ បដិញ្ញាយ ឯវំ បញ្ញាតោ អាជីវកោ ហតោតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មុសាវាទំ កត្វា បថវឹ បវិដ្ឋោយេវា"តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា អចេលកោ ទេវទត្តោ អហោសិ, នាគរាជា សារិបុត្តោ, សុបណ្ណរាជា បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

បណ្ឌរនាគរាជជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៥១៩] ៩. សម្ពុលាជាតកវណ្ណនា

កា វេធមានាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មល្លិកំ ទេវឹ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **កុម្មាសបិណ្ឌិជាតកេ** (ជា. ១.៧.១៤២ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។ សា បន តថាគតស្ស តិណ្ណំ កុម្មាសបិណ្ឌិកានំ ទានានុភាវេន តំ ទិវសញ្ញេវ រញ្ញោ អគ្គមហេសិភាវំ បត្វា បុព្ពុដ្ឋាយិតាទីហិ បញ្ចហិ កល្យាណធម្មេហិ សមន្នាគតា ញាណសម្បន្នា ពុទ្ធុបដ្ឋាយិកា បតិទេវតា អហោសិ។ តស្សា បតិទេវតាភាវោ សកលនគរេ បាកដោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – "អាវុសោ, មល្លិកា ទេវី កិរ វត្តសម្បន្នា ញាណសម្បន្នា បតិទេវតា"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេសា វត្តសម្បន្នា បតិទេវតាយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ សោត្ថិសេនោ នាម បុត្តោ អហោសិ។ តំ រាជា វយប្បត្តំ ឧបរជ្ជេ បតិដ្ឋបេសិ, សម្ពុលា នាមស្ស អគ្គមហេសី អហោសិ ឧត្តមរូបធរា សរីរប្បភាសម្បន្នា, និវាតេ ជលមានា ទីបសិខា វិយ ខាយតិ។ អបរភាគេ សោត្ថិសេនស្ស សរីរេ កុដ្ឋំ ឧប្បជ្ជតិ, វេជ្ជា តិកិច្ឆិតុំ នាសក្ខឹសុ។ សោ ភិជ្ជមានេ កុដ្ឋេ បដិកូលោ ហុត្វា វិប្បដិសារី បត្វា “កោ មេ រជ្ជេន អត្ថោ, អរញ្ញេ អនាថមរណំ មរិស្សាមី”តិ រញ្ញោ អារោចាបេត្វា ឥត្ថាគារំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខមិ។ សម្ពុលា ពហូហិ ឧបាយេហិ និវត្តិយមានាបិ អនិវត្តិត្វាវ “អហំ តំ សាមិកំ អរញ្ញេ បដិជគ្គិស្សាមី”តិ វត្វា សទ្ធិញ្ញេវ និក្ខមិ។ សោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សុលភមូលផលាផលេ ឆាយូទកសម្បន្នេ បទេសេ បណ្ណសាលំ កត្វា វាសំ កប្បេសិ។ រាជធីតា តំ បដិជគ្គិ។ កថំ? សា ហិ បាតោ វុដ្ឋាយ អស្សមបទំ សម្មជ្ជិត្វា បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា ទន្តកដ្ឋញ្ច មុខធោវនញ្ច ឧបនាមេត្វា មុខេ ធោតេ នានាឱសធានិ បិសិត្វា តស្ស វណេ មក្ខេត្វា មធុរមធុរានិ ផលាផលានិ ខាទាបេត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថេសុ ធោតេសុ “អប្បមត្តោ ហោហិ ទេវា”តិ វត្វា វន្ទិត្វា បច្ឆិខណិត្តិអង្កុសកេ អាទាយ ផលាផលត្ថាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ផលាផលានិ អាហរិត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា ឃដេន ឧទកំ អាហរិត្វា នានាចុណ្ណេហិ ច មត្តិកាហិ ច សោត្ថិសេនំ ន្ហាបេត្វា បុន មធុរផលាផលានិ ឧបនាមេតិ។ បរិភោគាវសានេ វាសិតបានីយំ ឧបនេត្វា សយំ ផលាផលានិ បរិភុញ្ជិត្វា បទរសន្ថរំ សំវិទហិត្វា តស្មឹ តត្ថ និបន្នេ តស្ស បាទេ ធោវិត្វា សីសបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មបាទបរិកម្មានិ កត្វា សយនបស្សំ ឧបគន្ត្វា និបជ្ជតិ។ ឯតេនុបាយេន សាមិកំ បដិជគ្គិ។

សា ឯកទិវសំ អរញ្ញេ ផលាផលំ អាហរន្តី ឯកំ គិរិកន្ទរំ ទិស្វា សីសតោ បច្ឆឹ ឱតារេត្វា កន្ទរតីរេ ឋបេត្វា “ន្ហាយិស្សាមី”តិ ឱតរិត្វា ហលិទ្ទាយ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា ន្ហត្វា សុធោតសរីរា ឧត្តរិត្វា វាកចីរំ និវាសេត្វា កន្ទរតីរេ អដ្ឋាសិ។ អថស្សា សរីរប្បភាយ វនំ ឯកោភាសំ អហោសិ។ តស្មឹ ខណេ ឯកោ ទានវោ គោចរត្ថាយ ចរន្តោ តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា គាថាទ្វយំ អាហ –

២៩៧. “កា វេធមានា គិរិកន្ទរាយំ, ឯកា តុវំ តិដ្ឋសិ សំហិតូរុ;
បុដ្ឋាសិ មេ បាណិបមេយ្យមជ្ឈេ, អក្ខាហិ មេ នាមញ្ច ពន្ធវេ ច។

២៩៨. “ឱភាសយំ វនំ រម្មំ, សីហព្យគ្ឃនិសេវិតំ;
កា វា ត្វមសិ កល្យាណិ, កស្ស វា ត្វំ សុមជ្ឈិមេ;
អភិវាទេមិ តំ ភទ្ទេ, ទានវាហំ នមត្ថុ តេ”តិ។

តត្ថ **កា វេធមានា**តិ ន្ហានមត្តតាយ សីតភាវេន កម្បមានា។ **សំហិតូរូ**តិ សម្បិណ្ឌិតូរុ ឧត្តមឩរុលក្ខណេ។ **បាណិបមេយ្យមជ្ឈេ**តិ ហត្ថេន មិនិតព្ពមជ្ឈេ។ **កា វា ត្វ**ន្តិ កា នាម វា ត្វំ ភវសិ។ **អភិវាទេមី**តិ វន្ទាមិ។ **ទានវាហ**ន្តិ អហំ ឯកោ ទានវោ, អយំ នមក្ការោ តវ អត្ថុ, អញ្ជលឹ តេ បគ្គណ្ហាមីតិ អវច។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៩៩. “យោ បុត្តោ កាសិរាជស្ស, សោត្ថិសេនោតិ តំ វិទូ;
តស្សាហំ សម្ពុលា ភរិយា, ឯវំ ជានាហិ ទានវ;
អភិវាទេមិ តំ ភន្តេ, សម្ពុលាហំ នមត្ថុ តេ។

៣០០. “វេទេហបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, វនេ វសតិ អាតុរោ;
តមហំ រោគសម្មត្តំ, ឯកា ឯកំ ឧបដ្ឋហំ។

៣០១. “អហញ្ច វនមុញ្ឆាយ, មធុមំសំ មិគាពិលំ;
យទាហរាមិ តំ ភក្ខោ, តស្ស នូនជ្ជ នាធតី”តិ។

តត្ថ **វេទេហបុត្តោ**តិ វេទេហរាជធីតាយ បុត្តោ។ **រោគសម្មត្ត**ន្តិ រោគបីឡិតំ។ **ឧបដ្ឋហ**ន្តិ ឧបដ្ឋហាមិ បដិជគ្គាមិ។ “ឧបដ្ឋិតា”តិបិ បាឋោ។ **វនមុញ្ឆាយា**តិ វនំ ឧញ្ឆេត្វា ឧញ្ឆាចរិយំ ចរិត្វា។ **មធុមំស**ន្តិ និម្មក្ខិកំ មធុញ្ច មិគាពិលមំសញ្ច សីហព្យគ្ឃមិគេហិ ខាទិតមំសតោ អតិរិត្តកោដ្ឋាសំ។ **តំ ភក្ខោ**តិ យំ អហំ អាហរាមិ, តំ ភក្ខោវ សោ មម សាមិកោ។ **តស្ស នូនជ្ជា**តិ តស្ស មញ្ញេ អជ្ជ អាហារំ អលភមានស្ស សរីរំ អាតបេ បក្ខិត្តបទុមំ វិយ **នាធតិ** ឧបតប្បតិ មិលាយតិ។

តតោ បរំ ទានវស្ស ច តស្សា ច វចនបដិវចនគាថាយោ ហោន្តិ –

៣០២. “កឹ វនេ រាជបុត្តេន, អាតុរេន ករិស្សសិ;
សម្ពុលេ បរិចិណ្ណេន, អហំ ភត្តា ភវាមិ តេ។

៣០៣. សោកដ្ដាយ ទុរត្តាយ, កឹ រូបំ វិជ្ជតេ មម;
អញ្ញំ បរិយេស ភទ្ទន្តេ, អភិរូបតរំ មយា។

៣០៤. ‘‘ឯហិមំ គិរិមារុយ្ហ, ភរិយា មេ ចតុស្សតា;
តាសំ ត្វំ បវរា ហោហិ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី។

៣០៥. ‘‘នូន តារករណ្ណាភេ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ;
សព្ពំ តំ បចុរំ មយ្ហំ, រមស្សជ្ជ មយា សហ។

៣០៦. ‘‘នោ ចេ តុវំ មហេសេយ្យំ, សម្ពុលេ ការយិស្សសិ;
អលំ ត្វំ បាតរាសាយ, បណ្ហេ ភក្ខា ភវិស្សសិ។

៣០៧. ‘‘តញ្ច សត្តជដោ លុទ្ទោ, កឡារោ បុរិសាទកោ;
វនេ នាថំ អបស្សន្តឹ, សម្ពុលំ អគ្គហី ភុជេ។

៣០៨. ‘‘អធិបន្នា បិសាចេន, លុទ្ទេនាមិសចក្ខុនា;
សា ច សត្តុវសំ បត្តា, បតិមេវានុសោចតិ។

៣០៩. ‘‘ន មេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, យំ មំ ខាទេយ្យ រក្ខសោ;
យញ្ច មេ អយ្យបុត្តស្ស, មនោ ហេស្សតិ អញ្ញថា។

៣១០. ‘‘ន សន្តិ ទេវា បវសន្តិ នូន, ន ហិ នូន សន្តិ ឥធ លោកបាលា;
សហសា ករោន្តានមសញ្ញតានំ, ន ហិ នូន សន្តិ បដិសេធិតារោ’’តិ។

តត្ថ **បរិចិណ្ណេនា**តិ តេន អាតុរេន បរិចិណ្ណេន កឹ ករិស្សសិ។ **សោកដ្ដាយា**តិ សោកាតុរាយ។ ‘‘សោកដ្ឋាយា’’តិបិ បាឋោ, សោកេ ឋិតាយាតិ អត្ថោ។ **ទុរត្តាយា**តិ ទុគ្គតកបណភាវប្បត្តាយ អត្តភាវាយ។ **ឯហិម**ន្តិ មា ត្វំ ទុរត្តាម្ហីតិ ចិន្តយិ, ឯតំ មម គិរិម្ហិ ទិព្ពវិមានំ, ឯហិ ឥមំ គិរិំ អារុហ។ **ចតុស្សតា**តិ តស្មិំ មេ វិមានេ អបរាបិ ចតុស្សតា ភរិយាយោ អត្ថិ។ **សព្ពំ ត**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ឧបភោគបរិភោគវត្ថាភរណាទិកំ ឥច្ឆសិ, សព្ពំ តំ នូន មយ្ហំ បចុរំ ពហុំ សុលភំ, តស្មា មា កបណាម្ហីតិ ចិន្តយិ, ឯហិ មយា សហ រមស្សូតិ វទតិ។

មហេសេយ្យន្តិ, ‘‘ភទ្ទេ, សម្ពុលេ នោ ចេ មេ ត្វំ មហេសិភាវំ ការេស្សសិ, បរិយត្តា ត្វំ មម បាតរាសាយ, តេន តំ ពលក្ការេន វិមានំ នេស្សាមិ, តត្រ មំ អសង្គណ្ហន្តី មម ស្វេ បាតោវ ភក្ខា ភវិស្សសី’’តិ ឯវំ វត្វា សោ សត្តហិ ជដាហិ សមន្នាគតោ លុទ្ទកោ ទារុណោ និក្ខន្តទន្តោ តំ តស្មិំ វនេ កិញ្ចិ អត្តនោ នាថំ អបស្សន្តឹ សម្ពុលំ ភុជេ អគ្គហេសិ។ **អធិបន្នា**តិ អជ្ឈោត្ថដា។ **អាមិសចក្ខុនា**តិ កិលេសលោលេន។ **បតិមេវា**តិ អត្តនោ អចិន្តេត្វា បតិមេវ អនុសោចតិ។ **មនោ ហេស្សតី**តិ មំ ចិរាយន្តិំ វិទិត្វា អញ្ញថា ចិត្តំ ភវិស្សតិ។ **ន សន្តិ ទេវា**តិ ឥទំ សា ទានវេន ភុជេ គហិតា ទេវតុជ្ឈាបនំ ករោន្តី អាហ។ **លោកបាលា**តិ ឯវរូបានំ សីលវន្តីនំ បតិទេវតានំ បាលកា លោកបាលា នូន ឥធ លោកេ ន សន្តីតិ បរិទេវតិ។

អថស្សា សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ, បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា វជិរំ អាទាយ វេគេន គន្ត្វា ទានវស្ស មត្ថកេ ឋត្វា ឥតរំ គាថមាហ –

៣១១. ‘‘ឥត្ថីនមេសា បវរា យសស្សិនី, សន្តា សមា អគ្គិរិវុគ្គតេជា;
តញ្ចេ តុវំ រក្ខសាទេសិ កញ្ញំ, មុទ្ធា ច ហិ សត្តធា តេ ផលេយ្យុ;
មា ត្វំ ទហី មុញ្ច បតិព្ពតាយា’’តិ។

តត្ថ **សន្តា**តិ ឧបសន្តា, អថ វា បណ្ឌិតា ញាណសម្បន្នា។ **សមា**តិ កាយវិសមាទិវិរហិតា។ **អទេសី**តិ ខាទសិ។ **ផលេយ្យា**តិ ឥមិនា មេ ឥន្ទវជិរេន បហរិត្វា មុទ្ធា ភិជ្ជេថ។ **មា ត្វំ ទហី**តិ ត្វំ ឥមំ បតិព្ពតំ មា តាបេយ្យាសីតិ។

តំ សុត្វា ទានវោ សម្ពុលំ វិស្សជ្ជេសិ។ សក្កោ ‘‘បុនបិ ឯស ឯវរូបំ ករេយ្យា’’តិ ចិន្តេត្វា ទានវំ ទេវសង្ខលិកាយ ពន្ធិត្វា បុន អនាគមនាយ តតិយេ បព្ពតន្តរេ វិស្សជ្ជេសិ, រាជធីតរំ អប្បមាទេន ឱវទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ រាជធីតាបិ អត្ថង្គតេ សូរិយេ ចន្ទាលោកេន អស្សមំ បាបុណិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អដ្ឋ គាថា អភាសិ –

៣១២. ‘‘សា ច អស្សមមាគច្ឆិ, បមុត្តា បុរិសាទកា;
នីឡំ បឡិនំ សកុណីវ, គតសិង្គំវ អាលយំ។

៣១៣សា តត្ថ បរិទេវេសិ, រាជបុត្តី យសស្សិនី;
សម្ពុលា ឧតុមត្តក្ខា, វនេ នាថំ អបស្សន្តី។

៣១៤“សមណេ ព្រាហ្មណេ វន្ទេ, សម្បន្នចរណេ ឥសេ;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា។

៣១៥“វន្ទេ សីហេ ច ព្យគ្ឃេ ច, យេ ច អញ្ញេ វនេ មិគា;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា។

៣១៦“តិណា លតានិ ឱសធ្យោ, បព្ពតានិ វនានិ ច;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា។

៣១៧“វន្ទេ ឥន្ទីវរីសាមំ, រត្តិំ នក្ខត្តមាលិនី;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា។

៣១៨“វន្ទេ ភាគីរថី គង្គំ, សវន្តីនំ បដិគ្គហំ;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា។

៣១៩“វន្ទេ អហំ បព្ពតរាជសេដ្ឋំ, ហិមវន្តំ សិលុច្ចយំ;
រាជបុត្តំ អបស្សន្តី, តុម្ហំម្ហិ សរណំ គតា”តិ។

តត្ថ **នីឡំ បឡិនំ សកុណីវា**តិ យថា សកុណិកា មុខតុណ្ឌកេន គោចរំ គហេត្វា កេនចិ ឧបទ្ទវេន សកុណបោតកានំ បឡិនត្តា បឡិនំ សកុណិនីឡំ អាគច្ឆេយ្យ, យថា វា **គតសិង្គំ** និក្ខន្តវច្ឆកំ **អាលយំ** សុញ្ញំ វច្ឆកសាលំ វច្ឆគិទ្ធិនី ធេនុ អាគច្ឆេយ្យ, ឯវំ សុញ្ញំ អស្សមំ អាគច្ឆីតិ អត្ថោ។ តទា ហិ សោត្ថិសេនោ សម្ពុលាយ ចិរមានាយ “ឥត្ថិយោ នាម លោលា, បច្ចាមិត្តម្បិ មេ គហេត្វា អាគច្ឆេយ្យា”តិ បរិសង្កន្តោ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តរំ បវិសិត្វា និសីទិ។ តេនេតំ វុត្តំ។ **ឧតុមត្តក្ខា**តិ សោកវេគសញ្ជាតេន ឧណ្ហេន ឧតុនា មន្ទលោចនា។ **អបស្សន្តី**តិ តស្មិំ វនេ នាថំ អត្តនោ បតិំ អបស្សន្តី ឥតោ ចិតោ ច សន្ធាវមានា បរិទេវេសិ។

តត្ថ **សមណេ ព្រាហ្មណេ**តិ សមិតបាបពាហិតបាបេ សមណេ ព្រាហ្មណេ។ **សម្បន្នចរណេ**តិ សហ សីលេន អដ្ឋន្នំ សមាបត្តីនំ វសេន ច សម្បន្នចរណេ ឥសេ វន្ទេតិ ឯវំ វត្វា រាជបុត្តំ អបស្សន្តី តុម្ហាកំ សរណំ គតា អម្ហិ។ សចេ មេ សាមិកស្ស និសិន្នដ្ឋានំ ជានាថ, អាចិក្ខថាតិ បរិទេវេសីតិ អត្ថោ។ សេសគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តិណា លតានិ ឱសធ្យោ**តិ អន្តោផេគ្គុពហិសារតិណានិ ច លតានិ ច អន្តោសារឱសធិយោ ច។ ឥមំ គាថំ តិណាទីសុ និព្ពត្តទេវតា សន្ធាយាហ។ **ឥន្ទីវរីសាម**ន្តិ ឥន្ទីវរីបុប្ផសមានវណ្ណំ។ **នក្ខត្តមាលិនិ**ន្តិ នក្ខត្តបដិបាដិសមន្នាគតំ។ **តុម្ហំម្ហី**តិ រត្តិំ សន្ធាយ តម្បិ អម្ហីតិ អាហ។ **ភាគីរថី គង្គ**ន្តិ ឯវំបរិយាយនាមិកំ គង្គំ។ **សវន្តីន**ន្តិ អញ្ញាសំ ពហូនំ នទីនំ បដិគ្គាហិកំ។ គង្គាយ និព្ពត្តទេវតំ សន្ធាយេវមាហ។ ហិមវន្តេបិ ឯសេវ នយោ។

តំ ឯវំ បរិទេវមានំ ទិស្វា សោត្ថិសេនោ ចិន្តេសិ – “អយំ អតិវិយ បរិទេវតិ, ន ខោ បនស្សា ភាវំ ជានាមិ, សចេ មយិ សិនេហេន ឯវំ ករោតិ , ហទយម្បិស្សា ផលេយ្យ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ គន្ត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ និសីទិ។ សាបិ បរិទេវមានាវ បណ្ណសាលទ្វារំ គន្ត្វា តស្ស បាទេ វន្ទិត្វា “កុហិំ គតោសិ, ទេវា”តិ អាហ។ អថ នំ សោ, “ភទ្ទេ , ត្វំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ន ឥមាយ វេលាយ អាគច្ឆសិ, អជ្ជ អតិសាយំ អាគតាសី”តិ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

៣២០“អតិសាយំ វតាគញ្ឆិ, រាជបុត្តិ យសស្សិនិ;
កេន នុជ្ជ សមាគច្ឆិ, កោ តេ បិយតរោ មយា”តិ។

អថ នំ សា “អហំ, អយ្យបុត្ត, ផលាផលានិ អាទាយ អាគច្ឆន្តី ឯកំ ទានវំ បស្សិំ, សោ មយិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា មំ ហត្ថេ គណ្ហិត្វា ‘សចេ មម វចនំ ន ករោសិ, ខាទិស្សាមិ ត’ន្តិ អាហ, អហំ តាយ វេលាយ តញ្ញេវ អនុសោចន្តី ឯវំ បរិទេវិ”ន្តិ វត្វា គាថមាហ –

៣២១“ឥទំ ខោហំ តទាវោចំ, គហិតា តេន សត្តុនា;
ន មេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, យំ មំ ខាទេយ្យ រក្ខសោ;
យញ្ច មេ អយ្យបុត្តស្ស, មនោ ហេស្សតិ អញ្ញថា”តិ។

អថស្ស សេសម្បិ បវត្តិំ អារោចេន្តី “តេន បនាហំ, ទេវ, ទានវេន គហិតា អត្តានំ វិស្សជ្ជាបេតុំ អសក្កោន្តី ទេវតុជ្ឈាបនកម្មំ អកាសិំ, អថ សក្កោ វជិរហត្ថោ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋិតោ ទានវំ សន្តជ្ជេត្វា មំ វិស្សជ្ជាបេត្វា តំ ទេវសង្ខលិកាយ ពន្ធិត្វា តតិយេ បព្ពតន្តរេ ខិបិត្វា បក្កាមិ, ឯវាហំ សក្កំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិ”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា សោត្ថិសេនោ, “ភទ្ទេ, ហោតុ, មាតុគាមស្ស អន្តរេ សច្ចំ នាម ទុល្លភំ, ហិមវន្តេ ហិ ពហូ វនចរកតាបសវិជ្ជាធរាទយោ សន្តិ, កោ តុយ្ហំ សទ្ទហិស្សតី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៣២២. “ចោរីនំ ពហុពុទ្ធីនំ, យាសុ សច្ចំ សុទុល្លភំ;
ថីនំ ភាវោ ទុរាជានោ, មច្ឆស្សេវោទកេ គត”ន្តិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា, “អយ្យបុត្ត, អហំ តំ អសទ្ទហន្តំ មម សច្ចពលេនេវ តិកិច្ឆិស្សាមី”តិ ឧទកស្ស កលសំ បូរេត្វា សច្ចកិរិយំ កត្វា តស្ស សីសេ ឧទកំ អាសិញ្ចន្តី គាថមាហ –

៣២៣. “តថា មំ សច្ចំ បាលេតុ, បាលយិស្សតិ ចេ មមំ;
យថាហំ នាភិជានាមិ, អញ្ញំ បិយតរំ តយា;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, ព្យាធិ តេ វូបសម្មតូ”តិ។

តត្ថ តថា-សទ្ទោ “ចេ មម”ន្តិ ឥមិនា សទ្ធិំ យោជេតព្ពោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថាហំ វទាមិ, តថា ចេ មម វចនំ សច្ចំ, អថ មំ ឥទានិបិ បាលេតុ, អាយតិម្បិ បាលេស្សតិ, ឥទានិ មេ វចនំ សុណាថ “យថាហំ នាភិជានាមី”តិ។ បោត្ថកេសុ បន “តថា មំ សច្ចំ បាលេតី”តិ លិខិតំ, តំ អដ្ឋកថាយំ នត្ថិ។

ឯវំ តាយ សច្ចកិរិយំ កត្វា ឧទកេ អាសិត្តមត្តេយេវ សោត្ថិសេនស្ស កុដ្ឋំ អម្ពិលេន ធោតតំ វិយ តម្ពមលំ តាវទេវ អបគច្ឆិ។ តេ កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា អរញ្ញា និក្ខម្ម ពារាណសិំ បត្វា ឧយ្យានំ បវិសឹសុ។ រាជា តេសំ អាគតភាវំ ញត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថេវ សោត្ថិសេនស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា សម្ពុលំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ អភិសិញ្ចាបេត្វា នគរំ បវេសេត្វា សយំ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឧយ្យានេ វាសំ កប្បេសិ, រាជនិវេសនេយេវ ច និពទ្ធំ ភុញ្ជិ។ សោត្ថិសេនោបិ សម្ពុលាយ អគ្គមហេសិដ្ឋានមត្តមេវ អទាសិ, ន បនស្សា កោចិ សក្ការោ អហោសិ, អត្ថិភាវម្បិស្សា ន អញ្ញាសិ, អញ្ញាហេវ ឥត្ថីហិ សទ្ធិំ អភិរមិ។ សម្ពុលា សបត្តិទោសវសេន កិសា អហោសិ ឧបណ្ឌុបណ្ឌុកជាតា ធមនិសន្ថតគត្តា។ សា ឯកទិវសំ សោកវិនោទនត្ថំ ភុញ្ជិតុំ អាគតស្ស សសុរតាបសស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ កតភត្តកិច្ចំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សោ តំ មិលាតិន្ទ្រិយំ ទិស្វា គាថមាហ –

៣២៤. “យេ កុញ្ជរា សត្តសតា ឧឡារា, រក្ខន្តិ រត្តិន្ទិវមុយ្យុតាវុធា;
ធនុគ្គហានញ្ច សតានិ សោឡស, កថំវិធេ បស្សសិ ភទ្ទេ សត្តវោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, សម្ពុលេ យេ អម្ហាកំ សត្តសតា កុញ្ជរា, តេសញ្ញេវ ខន្ធគតានំ យោធានំ វសេន ឧយ្យុត្តាវុធា, អបរានិ ច សោឡសធនុគ្គហសតានិ រត្តិន្ទិវំ ពារាណសិំ រក្ខន្តិ។ ឯវំ សុរក្ខិតេ នគរេ កថំវិធេ ត្វំ សត្តវោ បស្សសិ។ ភទ្ទេ, យស្សា តវ សាសង្កា សប្បដិភយា អរញ្ញា អាគតកាលេបិ បភាសម្បន្នំ សរីរំ, ឥទានិ បន មិលាតា បណ្ឌុបលាសវណ្ណា អតិវិយ កិលន្តិន្ទ្រិយាសិ, កស្ស នាម ត្វំ ភាយសី”តិ បុច្ឆិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “បុត្តោ តេ, ទេវ, មយិ ន បុរិមសទិសោ”តិ វត្វា បញ្ច គាថា អភាសិ –

៣២៥. “អលង្កតាយោ បទុមុត្តរត្តចា, វិរាគិតា បស្សតិ ហំសគគ្គរា;
តាសំ សុណិត្វា មិតគីតវាទិតំ, ន ទានិ មេ តាត តថា យថា បុរេ។

៣២៦. “សុវណ្ណសំកច្ចធរា សុវិគ្គហា, អលង្កតា មានុសិយច្ឆរូបមា;
សេនោបិយា តាត អនិន្ទិតង្គិយោ, ខត្តិយកញ្ញា បដិលោភយន្តិ នំ។

៣២៧. “សចេ អហំ តាត តថា យថា បុរេ, បតិំ តមុញ្ញាយ បុនា វនេ ភរេ;
សម្មានយេ មំ ន ច មំ វិមានយេ, ឥតោបិ មេ តាត តតោ វរំ សិយា។

៣២៨. “យមន្នបានេ វិបុលស្មិ ឱហិតេ, នារី វិមដ្ឋាភរណា អលង្កតា;
សព្ពង្គុបេតា បតិនោ ច អប្បិយា, អពជ្ឈ តស្សា មរណំ តតោ វរំ។

៣២៩. “អបិ ចេ ទលិទ្ទា កបណា អនាឡ្ហិយា, កដាទុតីយា បតិនោ ច សា បិយា;
សព្ពង្គុបេតាយបិ អប្បិយាយ, អយមេវ សេយ្យា កបណាបិ យា បិយា”តិ។

តត្ថ **បទុមុត្តរត្តចា**តិ បទុមគព្ភសទិសឧត្តរត្តចា។ សព្ពាសំ សរីរតោ សុវណ្ណបភា និច្ឆរន្តីតិ ទីបេតិ។ **វិរាគិតា**តិ វិលគ្គសរីរា, តនុមជ្ឈាតិ អត្ថោ។ **ហំសគគ្គរា**តិ ឯវរូបា ហំសា វិយ មធុរស្សរា នារិយោ បស្សតិ។ **តាសន្តិ** សោ តវ បុត្តោ តាសំ នារីនំ មិតគីតវាទិតាទីនិ សុណិត្វា ឥទានិ មេ, តាត, យថា បុរេ, តថា ន បវត្តតីតិ វទតិ។ **សុវណ្ណសំកច្ចធរា**តិ សុវណ្ណមយសំកច្ចាលង្ការធរា។ **អលង្កតា**តិ នានាលង្ការបដិមណ្ឌិតា។ **មានុសិយច្ឆរូបមា**តិ មានុសិយោ អច្ឆរូបមា។ **សេនោបិយា**តិ សោត្ថិសេនស្ស បិយា។ **បដិលោភយន្តិ ន**ន្តិ នំ តវ បុត្តំ បដិលោភយន្តិ។

សចេ អហន្តិ, តាត, យថា បុរេ សចេ អហំ បុនបិ តំ បតឹ តថេវ កុដ្ឋរោគេន វនំ បវិដ្ឋំ ឧញ្ឆាយ តស្មឹ វនេ ភរេយ្យំ, បុនបិ មំ សោ សម្មានេយ្យ ន វិមានេយ្យ, តតោ មេ ឥតោបិ ពារាណសិរជ្ជតោ តំ អរញ្ញមេវ វរំ សិយា សបត្តិទោសេន សុស្សន្តិយាតិ ទីបេតិ។ **យមន្នបានេ**តិ យំ អន្នបានេ។ **ឱហិតេ**តិ ឋបិតេ បដិយត្តេ។ ឥមិនា ពហុន្នបានយវំ ទស្សេតិ។ អយំ កិរស្សា អធិប្បាយោ – យា នារី វិបុលន្នបានេ យវេ ឯកិកាវ អសបត្តិ សមានា វិមដ្ឋាភរណា នានាលង្ការេហិ អលង្កតា សព្ពេហិ គុណង្គេហិ ឧបេតា បតិនោ ច អប្បិយា ហោតិ, អពជ្ឈ គីវាយ វល្លិយា វា រជ្ជុយា វា ពន្ធិត្វា តស្សា តតោ យរាវាសតោ មរណមេវ វរតរន្តិ។ **អនាឡ្ហិយា**តិ អនាឡ្ហា។ **កដាទុតីយា**តិ និបជ្ជនកដសារកទុតិយា។ **សេយ្យា**តិ កបណាបិ សមានា យា បតិនោ បិយា, អយមេវ ឧត្តមាតិ។

ឯវំ តាយ អត្តនោ បរិសុស្សនការណេ តាបសស្ស កថិតេ តាបសោ រាជានំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, សោត្ថិសេន តយិ កុដ្ឋរោគាភិភូតេ អរញ្ញំ បវិសន្តេ តយា សទ្ធឹ បវិសិត្វា តំ ឧបដ្ឋហន្តី អត្តនោ សច្ចពលេន តវ រោគំ វូបសមេត្វា យា តេ រជ្ជេ បតិដ្ឋានការណមកាសិ, តស្សា នាម ត្វំ នេវ ឋិតដ្ឋានំ, ន និសិន្នដ្ឋានំ ជានាសិ, អយុត្តំ តេ កតំ, មិត្តទុព្ភិកម្មំ នាមេតំ បាបក”ន្តិ វត្វា បុត្តំ ឱវទន្តោ គាថមាហ –

៣៣០“សុទុល្លភិត្ថី បុរិសស្ស យា ហិតា, ភត្តិត្ថិយា ទុល្លភោ យោ ហិតោ ច;
ហិតា ច តេ សីលវតី ច ភរិយា, ជនិន្ទ ធម្មំ ចរ សម្ពុលាយា”តិ។

តស្សត្ថោ – តាត, យា បុរិសស្ស ហិតា មុទុចិត្តា អនុកម្បិកា ឥត្ថី, យោ ច ភត្តា ឥត្ថិយា ហិតោ កតគុណំ ជានាតិ, ឧភោបេតេ សុទុល្លភា។ អយញ្ច សម្ពុលា តុយ្ហំ ហិតា ចេវ សីលសម្បន្នា ច, តស្មា ឯតិស្សា ធម្មំ ចរ, កតគុណំ ជានិត្វា មុទុចិត្តោ ហោហិ, ចិត្តមស្សា បរិតោសេហីតិ។

ឯវំ សោ បុត្តស្ស ឱវាទំ ទត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ រាជា បិតរិ គតេ សម្ពុលំ បក្កោសាបេត្វា, “ភទ្ទេ, ឯត្តកំ កាលំ មយា កតំ ទោសំ ខម, ឥតោ បដ្ឋាយ សព្ពិស្សរិយំ តុយ្ហមេវ ទម្មី”តិ វត្វា ឱសានគាថមាហ –

៣៣១“សចេ តុវំ វិបុលេ លទ្ធភោគេ, ឥស្សាវតិណ្ណា មរណំ ឧបេសិ;
អហញ្ច តេ ភទ្ទេ ឥមា រាជកញ្ញា, សព្ពេ តេ វចនករា ភវាមា”តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, សម្ពុលេ សចេ ត្វំ រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អភិសិត្តា អគ្គមហេសិដ្ឋានវសេន វិបុលេ ភោគេ លភិត្វាបិ ឥស្សាយ ឱតិណ្ណា មរណំ ឧបេសិ, អហញ្ច ឥមា ច រាជកញ្ញា សព្ពេ តវ វចនករា ភវាម, ត្វំ យថាធិប្បាយំ ឥមំ រជ្ជំ វិចារេហីតិ សព្ពិស្សរិយំ តស្សា អទាសិ។

តតោ បដ្ឋាយ ឧភោ សមគ្គវាសំ វសន្តា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករិត្វា យថាកម្មំ គមឹសុ។ តាបសោ ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មល្លិកា បតិទេវតាយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា សម្ពុលា មល្លិកា អហោសិ, សោត្ថិសេនោ កោសលរាជា, បិតា តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សម្ពុលាជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៥២០] ១០. គន្ធតិន្ទុកជាតកវណ្ណនា

អប្បមាទោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជោវាទំ អារព្ភ កថេសិ។ រាជោវាទោ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតោវ។ អតីតេ បន កបិលរដ្ឋេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ បញ្ចាលោ នាម រាជា អគតិគមនេ ឋិតោ អធម្មេន បមត្តោ រជ្ជំ ការេសិ។ អថស្ស អមច្ចាទយោ សព្ពេបិ អធម្មិកាវ ជាតា។ ពលិបីឡិតា រដ្ឋវាសិនោ បុត្តទារេ អាទាយ អរញ្ញេ មិគា វិយ ចរឹសុ, គាមដ្ឋានេ គាមោ នាម នាហោសិ។ មនុស្សា រាជបុរិសានំ ភយេន ទិវា គេហេ វសិតុំ អសក្កោន្តា គេហានិ កណ្ដកសាខាហិ បរិក្ខិបិត្វា គេហេ រត្តឹ វសិត្វា អរុណេ ឧគ្គច្ឆន្តេយេវ អរញ្ញំ បវិសន្តិ។ ទិវា រាជ

បុរិសា វិលុម្បន្តិ, រត្តិំ ចោរា។ តទា ពោធិសត្តោ ពហិនគរេ គន្ធតិន្ទុករុក្ខេ ទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ, អនុសំវច្ឆរំ រញ្ញោ សន្តិកា សហស្សគ្ឃនកំ ពលិកម្មំ លភតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អយំ រាជា បមត្តោ រជ្ជំ ការេតិ, សកលរដ្ឋំ វិនស្សតិ, ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ រាជានំ បតិរូបេ និវេសេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ឧបការកោ ចាបិ មេ អនុសំវច្ឆរំ សហស្សគ្ឃនកពលិនា បូជេតិ, ឱវទិស្សាមិ ន”ន្តិ។

សោ រត្តិភាគេ រញ្ញោ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា ឧស្សីសកបស្សេ ឋត្វា ឱភាសំ វិស្សជ្ជេត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ពាលសូរិយំ វិយ ជលមានំ ទិស្វា “កោសិ ត្វំ, កេន វា ការណេន ឥធាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា, “មហារាជ, អហំ គន្ធតិន្ទុកទេវតា, ‘តុយ្ហំ ឱវាទំ ទស្សាមី’តិ អាគតោម្ហី”តិ អាហ។ “កឹ នាម ឱវាទំ ទស្សសី”តិ ឯវំ វុត្តេ មហាសត្តោ, “មហារាជ, ត្វំ បមត្តោ ហុត្វា រជ្ជំ ការេសិ, តេន តេ សកលរដ្ឋំ ហតវិលុត្តំ វិយ វិនដ្ឋំ, រាជានោ នាម បមាទេន រជ្ជំ ការេន្តា សកលរដ្ឋស្ស សាមិនោ ន ហោន្តិ, ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិនាសំ បត្វា សម្បរាយេ បុន មហានិរយេ និព្ពត្តន្តិ។ តេសុ ច បមាទំ អាបន្នេសុ អន្តោជនា ពហិជនាបិស្ស បមត្តាវ ហោន្តិ, តស្មា រញ្ញា អតិវេលេន អប្បមត្តេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ធម្មទេសនំ បដ្ឋបេន្តោ ឥមា ឯកាទស គាថា អាហ –

៣៣២. “អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទំ;
អប្បមត្តា ន មីយន្តិ, យេ បមត្តា យថា មតា។

៣៣៣. “មទា បមាទោ ជាយេថ, បមាទា ជាយតេ ខយោ;
ខយា បទោសា ជាយន្តិ, មា មទោ ភរតូសភ។

៣៣៤. “ពហូ ហិ ខត្តិយា ជីនា, អត្ថំ រដ្ឋំ បមាទិនោ;
អថោបិ គាមិនោ គាមា, អនគារា អគារិនោ។

៣៣៥. “ខត្តិយស្ស បមត្តស្ស, រដ្ឋស្មឹ រដ្ឋវឌ្ឍន;
សព្ពេ ភោគា វិនស្សន្តិ, រញ្ញោ តំ វុច្ចតេ អឃំ។

៣៣៦. “នេស ធម្មោ មហារាជ, អតិវេលំ បមជ្ជសិ;
ឥទ្ធំ ផីតំ ជនបទំ, ចោរា វិទ្ធំសយន្តិ នំ។

៣៣៧. “ន តេ បុត្តា ភវិស្សន្តិ, ន ហិរញ្ញំ ន ធានិយំ;
រដ្ឋេ វិលុប្បមានម្ហិ, សព្ពភោគេហិ ជីយសិ។

៣៣៨. “សព្ពភោគា បរិជិណ្ណំ, រាជានំ វាបិ ខត្តិយំ;
ញាតិមិត្តា សុហជ្ជា ច, ន តំ មញ្ញន្តិ មានិយំ។

៣៣៩. “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
តមេវមុបជីវន្តា, ន តំ មញ្ញន្តិ មានិយំ។

៣៤០. “អសំវិហិតកម្មន្តំ , ពាលំ ទុម្មន្តិមន្តិនំ;
សិរី ជហតិ ទុម្មេធំ, ជិណ្ណំវ ឧរគោ តចំ។

៣៤១. “សុសំវិហិតកម្មន្តំ, កាលុដ្ឋាយឹ អតន្ទិតំ;
សព្ពេ ភោគាភិវឌ្ឍន្តិ, គាវោ សឧសភាមិវ។

៣៤២. “ឧបស្សុតឹ មហារាជ, រដ្ឋេ ជនបទេ ចរ;
តត្ថ ទិស្វា ច សុត្វា ច, តតោ តំ បដិបជ្ជសី”តិ។

តត្ថ **អប្បមាទោ**តិ សតិយា អវិប្បវាសោ។ **អមតបទ**ន្តិ អមតស្ស និព្ពានស្ស បទំ អធិគមការណំ។ **មច្ចុនោ បទ**ន្តិ មរណស្ស ការណំ។ បមត្តា ហិ វិបស្សនំ អវឌ្ឍេត្វា អប្បដិសន្ធិកភាវំ បត្តុំ អសក្កោន្តា បុនប្បុនំ សំសារេ ជាយន្តិ ចេវ មីយន្តិ ច, តស្មា បមាទោ មច្ចុនោ បទំ នាម ។ **ន មីយន្តី**តិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អប្បដិសន្ធិកភាវំ បត្តា បុន សំសារេ អនិព្ពត្តត្តា ន មីយន្តិ នាម។ **យេ បមត្តា**តិ, មហារាជ, យេ បុគ្គលា បមត្តា, តេ យថា មតា, តថេវ ទដ្ឋព្ពា។ កស្មា? អភិច្ឆសាធនតាយ។ មតស្សបិ ហិ “អហំ ទានំ ទស្សាមិ, សីលំ រក្ខិស្សាមិ, ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមិ, កល្យាណកម្មំ បូរេស្សាមី”តិ អាភោគោ វា បត្ថនា វា បរិយុដ្ឋានំ វា នត្ថិ អបគតវិញ្ញាណត្តា, បមត្តស្សបិ អប្បមាទាភាវាតិ តស្មា ឧភោបេតេ ឯកសទិសាវ។

មទាតិ, មហារាជ, អារោគ្យយោព្ពនជីវិតមទសង្ខាតា តិវិធា មទា បមាទោ នាម ជាយតិ។ សោ មទប្បត្តោ បមាទាបន្នោ បាណាតិបាតាទីនិ បាបកម្មានិ ករោតិ។ អថ នំ រាជានោ ឆិន្ទាបេន្តិ វា ហនាបេន្តិ វា, សព្ពំ វា ធនមស្ស ហរន្តិ, ឯវមស្ស បមាទា ញាតិធនជីវិតក្ខយោ ជាយតិ។ បុន សោ ធនក្ខយំ វា យសក្ខយំ វា បត្តោ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ ជីវិតវុត្តត្ថាយ កាយទុច្ចរិតាទីនិ ករោតិ, ឥច្ចស្ស ខយា បទោសា ជាយន្តិ, តេន តំ វទាមិ **មា មទោ ភរតូសភា**តិ, រដ្ឋភារកជេដ្ឋក ភរតូសភ មា បមាទមាបជ្ជីតិ អត្ថោ។ **អត្តំ រដ្ឋ**ន្តិ ជនបទវាសីនំ វុទ្ធិញ្ចេវ សកលរដ្ឋញ្ច ពហូ បមាទិនោ ជីនា។ តេសំ អាវិភាវត្ថាយ ខន្តិវាទិជាតក-មាតង្គជាតក-ភរុជាតក-សរភង្គជាតក-ចេតិយជាតកានិ កថេតព្ពានិ។ **គាមិនោ**តិ គាមភោជកាបិ តេ គាមាបិ ពហូ បមាទទោសេន ជីនា បរិហីនា វិនដ្ឋា។ **អនគារា អគារិនោ**តិ បព្ពជិតាបិ បព្ពជិតបដិបត្តិតោ, គិហីបិ ឃរាវាសតោ ចេវ ធនធញ្ញាទីហិ ច ពហូ ជីនា បរិហីនាតិ វទតិ។ **តំ វុច្ចតេ អឃ**ន្តិ, មហារាជ, យសភោគបរិហានិ នាមេតំ រញ្ញោ ទុក្ខំ វុច្ចតិ។ ភោគាភាវេន ហិ និទ្ធនស្ស យសោ ហាយតិ, ហីនយសោ មហន្តំ កាយិកចេតសិកទុក្ខំ បាបុណាតិ។

នេស ធម្មោតិ, មហារាជ, ឯស បោរាណករាជូនំ ធម្មោ ន ហោតិ។ **ឥទ្ធំ ផីត**ន្តិ អន្នបានាទិនា សមិទ្ធំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិនា ផីតំ បុប្ផិតំ។ **ន តេ បុត្តា**តិ, មហារាជ, បវេណិបាលកា តេ បុត្តា ន ភវិស្សន្តិ។ រដ្ឋវាសិនោ ហិ “អធម្មិករញ្ញោ ឯស បុត្តោ, កិំ អម្ហាកំ វុឌ្ឍឹ ករិស្សតិ, នាស្ស ឆត្តំ ទស្សាមា”តិ ឆត្តំ ន ទេន្តិ។ ឯវមេតេសំ បវេណិបាលកា បុត្តា ន ហោន្តិ នាម។ **បរិជិណ្ណ**ន្តិ បរិហីនំ។ **រាជានំ វាបី**តិ សចេបិ សោ រាជា ហោតិ, អថ នំ រាជានំ សមានម្បិ។ **មានិយ**ន្តិ “អយំ រាជា”តិ គរុចិត្តេន សម្មានេតព្ពំ កត្វា ន មញ្ញន្តិ។ **ឧបជីវន្តា**តិ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តាបិ ឯតេ ឯត្តកា ជនា គរុចិត្តេន មញ្ញិតព្ពំ ន មញ្ញន្តិ។ កិំការណា? អធម្មិកភាវេន។

សិរីតិ យសវិភវោ។ **តច**ន្តិ យថា ឧរគោ ជិណ្ណតចំ ជិគុច្ឆន្តោ ជហតិ, ន បុន ឱលោកេតិ, ឯវំ តាទិសំ រាជានំ សិរី ជហតិ។ **សុសំវិហិតកម្មន្ត**ន្តិ កាយទ្វារាទីហិ បាបកម្មំ អករោន្តំ។ **អភិវឌ្ឍន្តី**តិ អភិមុខំ គច្ឆន្តា វឌ្ឍន្តិ។ **សឧសភាមិវា**តិ សឧសភា ឥវ។ អប្បមត្តស្ស ហិ សឧសភជេដ្ឋកោ គោគណោ វិយ ភោគា វឌ្ឍន្តិ។ **ឧបស្សុតិ**ន្តិ ជនបទចារិត្តសវនាយ ចារិកំ អត្តនោ សកលរដ្ឋេ ច ជនបទេ ច ចរ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ រដ្ឋេ ចរន្តោ ទដ្ឋព្ពំ ទិស្វា សោតព្ពំ សុត្វា អត្តនោ គុណាគុណំ បច្ចក្ខំ កត្វា តតោ អត្តនោ ហិតបដិបត្តឹ បដិបជ្ជិស្សសីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឯកាទសហិ គាថាហិ រាជានំ ឱវទិត្វា “គច្ឆ បបញ្ចំ អកត្វា បរិគ្គណ្ហ រដ្ឋំ, មា នាសយី”តិ វត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ រាជាបិ តស្ស វចនំ សុត្វា សំវេគប្បត្តោ បុនទិវសេ រជ្ជំ អមច្ចេ បដិច្ឆាបេត្វា បុរោហិតេន សទ្ធឹ កាលស្សេវ បាចីនទ្វារេន នគរា និក្ខមិត្វា យោជនមត្តំ គតោ។ តត្ថេកោ គាមវាសី មហល្លកោ អដវិតោ កណ្ដកសាខំ អាហរិត្វា គេហទ្វារំ បរិក្ខិបិត្វា បិទហិត្វា បុត្តទារំ អាទាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សាយំ រាជបុរិសេសុ បក្កន្តេសុ អត្តនោ ឃរំ អាគច្ឆន្តោ គេហទ្វារេ បាទេ កណ្ដកេន វិទ្ធោ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា កណ្ដកំ នីហរន្តោ –

៣៤៣. “ឯវំ វេទេតុ បញ្ចាលោ, សង្គាមេ សរមប្បិតោ;
យថាហមជ្ជ វេទេមិ, កណ្ដកេន សមប្បិតោ”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ រាជានំ អក្កោសិ។ តំ បនស្ស អក្កោសនំ ពោធិសត្តានុភាវេន អហោសិ។ ពោធិសត្តេន អធិគ្គហិតោវ សោ អក្កោសីតិ វេទិតព្ពោ។ តស្មិំ បន សមយេ រាជា ច បុរោហិតោ ច អញ្ញាតកវេសេន តស្ស សន្តិកេវ អដ្ឋំសុ។ អថស្ស វចនំ សុត្វា បុរោហិតោ ឥតរំ គាថមាហ –

៣៤៤. “ជិណ្ណោ ទុព្ពលចក្ខូសិ, ន រូបំ សាធុ បស្សសិ;
កិំ តត្ថ ព្រហ្មទត្តស្ស, យំ តំ មគ្គេយ្យ កណ្ដកោ”តិ។

តត្ថ **មគ្គេយ្យា**តិ វិជ្ឈេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទិ ត្វំ អត្តនោ អព្យត្តតាយ កណ្ដកេន វិទ្ធោ, កោ ឯត្ថ រញ្ញោ ទោសោ។ យេន រាជានំ អក្កោសិ, កិំ តេ រញ្ញា កណ្ដកោ ឱលោកេត្វាវ អាចិក្ខិតព្ពោតិ។

តំ សុត្វា មហល្លកោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៤៥. “ពហ្វេត្ថ ព្រហ្មទត្តស្ស, សោហំ មគ្គស្មិ ព្រាហ្មណ;
អរក្ខិតា ជានបទា, អធម្មពលិនា ហតា។

៣៤៦. “រត្តិញ្ហិ ចោរា ខាទន្តិ, ទិវា ខាទន្តិ តុណ្ឌិយា;
រដ្ឋស្មិំ កូដរាជស្ស, ពហុ អធម្មិកោ ជនោ។

៣៤៧ឯតាទិសេ ភយេ ជាតេ, ភយដ្ដា តាត មាណវា;
និល្លេនកានិ កុព្ពន្តិ, វនេ អាហត្វ កណ្ដក”ន្តិ។

តត្ថ **ពាហ្វេត្ថា**តិ, ព្រាហ្មណ, សោហំ សកណ្ដកេ មគ្គេ បតិតោ សន្និសិន្នោ, ពហុ ឯត្ថ ព្រហ្មទត្តស្ស ទោសោ, ត្វំ ឯត្តកំ កាលំ រញ្ញោ ទោសេន មម សកណ្ដកេ មគ្គេ វិចរណភាវំ ន ជានាសិ។ តស្ស ហិ អរក្ខិតា ជានបទា…បេ…. កណ្ដកន្តិ។ តត្ថ **ខាទន្តី**តិ វិលុម្បន្តិ។ **តុណ្ឌិយា**តិ វធពន្ធាទីហិ បីឡេត្វា អធម្មេន ពលិសាធកា។ **កូដរាជស្សា**តិ បាបរញ្ញោ។ **អធម្មិកោ**តិ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ។ **តាតា**តិ បុរោហិតំ អាលបតិ។ **មាណវា**តិ មនុស្សា។ **និល្លេនកានី**តិ និលីយនដ្ឋានានិ។ **វនេ អាហត្វ កណ្ដក**ន្តិ កណ្ដកំ អាហរិត្វា ទ្វារានិ បិទហិត្វា ឃរំ ឆន្ទេត្វា បុត្តទារំ អាទាយ វនំ បវិសិត្វា តស្មិំ វនេ អត្តនោ និលីយនដ្ឋានានិ ករោន្តិ ។ អថ វា វនេ យោ កណ្ដកោ, តំ អាហរិត្វា ឃរានិ បរិក្ខិបន្តិ។ ឥតិ រញ្ញោ ទោសេនេវម្ហិ កណ្ដកេន វិទ្ធោ, មា ឯវរូបស្ស រញ្ញោ ឧបត្ថម្ភោ ហោហីតិ។

តំ សុត្វា រាជា បុរោហិតំ អាមន្តេត្វា, “អាចរិយ, មហល្លកោ យុត្តំ ភណតិ, អម្ហាកមេវ ទោសោ, ឯហិ និវត្តាម, ធម្មេន រជ្ជំ ការេស្សាមា”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ បុរោហិតស្ស សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា បុរតោ គន្ត្វា “បរិគ្គណ្ហិស្សាម តាវ, មហារាជា”តិ អាហ។ តេ តម្ហា គាមា អញ្ញំ គាមំ គច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ ឯកិស្សា មហល្លិកាយ សទ្ទំ អស្សោសុំ។ សា កិរេកា ទលិទ្ទិត្ថី ទ្វេ ធីតរោ វយប្បត្តា រក្ខមានា តាសំ អរញ្ញំ គន្តុំ ន ទេតិ។ សយំ អរញ្ញតោ ទារូនិ ចេវ សាកញ្ច អាហរិត្វា ធីតរោ បដិជគ្គតិ។ សា តំ ទិវសំ ឯកំ គុម្ពំ អារុយ្ហ សាកំ គណ្ហន្តី បវដ្ដមានា ភូមិយំ បតិត្វា រាជានំ មរណេន អក្កោសន្តី គាថមាហ –

៣៤៨“កទាស្សុ នាមយំ រាជា, ព្រហ្មទត្តោ មរិស្សតិ;
យស្ស រដ្ឋម្ហិ ជីយន្តិ, អប្បតិកា កុមារិកា”តិ។

តត្ថ **អប្បតិកា**តិ អស្សាមិកា។ សចេ ហិ តាសំ សាមិកា អស្ស, មំ បោសេយ្យុំ។ បាបរញ្ញោ បន រជ្ជេ អហំ ទុក្ខំ អនុភោមិ, កទា នុ ខោ ឯស មរិស្សតីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តានុភាវេនេវ សា អក្កោសិ។ អថ នំ បុរោហិតោ បដិសេធេន្តោ គាថមាហ –

៣៤៩“ទុព្ភាសិតញ្ហិ តេ ជម្មិ, អនត្ថបទកោវិទេ;
កុហិំ រាជា កុមារីនំ, ភត្តារំ បរិយេសតី”តិ។

តំ សុត្វា មហល្លិកា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៥០“ន មេ ទុព្ភាសិតំ ព្រហ្មេ, កោវិទត្ថបទា អហំ;
អរក្ខិតា ជានបទា, អធម្មពលិនា ហតា។

៣៥១“រត្តិញ្ហិ ចោរា ខាទន្តិ, ទិវា ខាទន្តិ តុណ្ឌិយា;
រដ្ឋស្មិំ កូដរាជស្ស, ពហុ អធម្មិកោ ជនោ;
ទុជ្ជីវេ ទុព្ភរេ ទារេ, កុតោ ភត្តា កុមារិយោ”តិ។

តត្ថ **កោវិទត្ថបទា**តិ អហំ អត្ថបទេ ការណបទេ កោវិទា ឆេកា, មា ត្វំ ឯតំ បាបរាជានំ បសំសិ។ **ទុជ្ជីវេ**តិ ទុជ្ជីវេ រដ្ឋេ ទុព្ភរេ ទារេ ជាតេ មនុស្សេសុ ភីតតសិតេសុ អរញ្ញេ វសន្តេសុ **កុតោ ភត្តា កុមារិយោ**, កុតោ កុមារិយោ ភត្តារំ លភិស្សន្តីតិ អត្ថោ។

តេ តស្សា វចនំ សុត្វា “យុត្តំ សា កថេតី”តិ តតោ បរំ គច្ឆន្តា ឯកស្ស កស្សកស្ស សទ្ទំ អស្សោសុំ។ តស្ស កិរ កសន្តស្ស សាលិយោ នាម ពលិពទ្ទោ ផាលេន បហដោ សយិ។ សោ រាជានំ អក្កោសន្តោ គាថមាហ –

៣៥២“ឯវំ សយតុ បញ្ចាលោ, សង្គាមេ សត្តិយា ហតោ;
យថាយំ កបណោ សេតិ, ហតោ ផាលេន សាលិយោ”តិ។

តត្ថ **យថា**តិ យថា អយំ វេទនាប្បត្តោ សាលិយពលិពទ្ទោ សេតិ, ឯវំ សយតូតិ អត្ថោ។

អថ នំ បុរោហិតោ បដិសេធេន្តោ គាថមាហ –

៣៥៣“អធម្មេន តុវំ ជម្ម, ព្រហ្មទត្តស្ស កុជ្ឈសិ;

យោ តំ សបសិ រាជានំ, អបរជ្ឈិត្វាន អត្តនោ”តិ។

តត្ថ **អធម្មេនា**តិ អការណេន អសភាវេន។

តំ សុត្វា សោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៥៤. “ធម្មេន ព្រហ្មទត្តស្ស, អហំ កុជ្ឈាមិ ព្រាហ្មណ;
អរក្ខិតា ជានបទា អធម្មពលិនា ហតា។

៣៥៥. “រត្តិញ្ហិ ចោរា ខាទន្តិ, ទិវា ខាទន្តិ តុណ្ឌិយា;
រដ្ឋស្មឹ កូដរាជស្ស, ពហុ អធម្មិកោ ជនោ។

៣៥៦. “សា នូន បុន រេ បក្កា, វិកាលេ ភត្តមាហរិ;
ភត្តហារឹ អបេក្ខន្តោ, ហតោ ផាលេន សាលិយោ”តិ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ ការណេនេវ, អការណេន អក្កោសតីតិ សញ្ញំ មា ករិ។ **សា នូន បុន រេ បក្កា, វិកាលេ ភត្តមាហរី**តិ, ព្រាហ្មណ, សា ភត្តហារិកា ឥត្ថី បាតោវ មម ភត្តំ បចិត្វា អាហរន្តី អធម្មពលិសាធកេហិ ព្រហ្មទត្តស្ស ទាសេហិ បលិពុទ្ធា ភវិស្សតិ, តេ បរិវិសិត្វា បុន មយ្ហំ ភត្តំ បក្កំ ភវិស្សតិ, តេន ការណេន វិកាលេ ភត្តំ អាហរិ, “អជ្ជ វិកាលេ ភត្តំ អាហរី”តិ ចិន្តេត្វា ឆាតជ្ឈត្តោ អហំ តំ ភត្តហារឹ ឱលោកេន្តោ គោណំ អង្គុនេ បតោទេន វិជ្ឈិំ, តេនេស បាទំ ឧក្ខិបិត្វា ផាលំ បហរន្តោ ហតោ ផាលេន សាលិយោ។ តស្មា “ឯស មយា ហតោ”តិ សញ្ញំ មា ករិ, ជាបរញ្ញោយេវ ហតោ នាមេស, មា តស្ស វណ្ណំ ភណីតិ។

តេ បុរតោ គន្ត្វា ឯកស្មឹ គាមេ វសឹសុ។ បុនទិវសេ បាតោវ ឯកា កូដធេនុ គោទោហកំ បាទេន បហរិត្វា សទ្ធឹ ខីរេន បវត្តេសិ។ សោ ព្រហ្មទត្តំ អក្កោសន្តោ គាថមាហ –

៣៥៧. “ឯវំ ហញ្ញតុ បញ្ចាលោ, សង្គាមេ អសិនា ហតោ;
យថាហមជ្ជ បហតោ, ខីរញ្ច មេ បវដ្ដិត”ន្តិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ បដិសេធេន្តោ គាថមាហ –

៣៥៨. “យំ បសុ ខីរំ ឆឌ្ឌេតិ, បសុបាលំ វិហឹសតិ;
កឹ តត្ថ ព្រហ្មទត្តស្ស, យំ នោ គរហតេ ភវ”ន្តិ។

ព្រាហ្មណេន គាថាយ វុត្តាយ បុន សោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៥៩. “គារយ្ហោ ព្រហ្មេ បញ្ចាលោ, ព្រហ្មទត្តស្ស រាជិនោ;
អរក្ខិតា ជានបទា, អធម្មពលិនា ហតា។

៣៦០. “រត្តិញ្ហិ ចោរា ខាទន្តិ, ទិវា ខាទន្តិ តុណ្ឌិយា;
រដ្ឋស្មឹ កូដរាជស្ស, ពហុ អធម្មិកោ ជនោ។

៣៦១. “ចណ្ឌា អដនកា គាវី, យំ បុរេ ន ទុហាមសេ;
តំ ទានិ អជ្ជ ទោហាម, ខីរកាមេហុបទ្ទុតា”តិ។

តត្ថ **ចណ្ឌា**តិ ផរុសា។ **អដនកា**តិ បលាយនសីលា។ **ខីរកាមេហី**តិ អធម្មិករញ្ញោ បុរិសេហិ ពហុំ ខីរំ អាហរាបេន្តេហិ ឧបទ្ទុតា ទុហាម។ សចេ ហិ សោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេយ្យ, ន នោ ឯវរូបំ ភយំ អាគច្ឆេយ្យាតិ។

តេ “សោ យុត្តំ កថេតី”តិ តម្ហា គាមា និក្ខម្ម មហាមគ្គំ អារុយ្ហ នគរាភិមុខា គមឹសុ។ ឯកស្មិញ្ច គាមេ ពលិសាធកា អសិកោសត្ថាយ ឯកំ តរុណំ កពរវច្ឆកំ មារេត្វា ចម្មំ គណ្ហឹសុ។ វច្ឆកមាតា ធេនុ បុត្តសោកេន តិណំ ន ខាទតិ បានីយំ ន បិវតិ, បរិទេវមានា អាហិណ្ឌតិ។ តំ ទិស្វា គាមទារកា រាជានំ អក្កោសន្តា គាថមាហំសុ –

៣៦២. “ឯវំ កន្ទតុ បញ្ចាលោ, វិបុត្តោ វិប្បសុក្ខតុ;
យថាយំ កបណា គាវី, វិបុត្តា បរិធាវតី”តិ។

តត្ថ **បរិធាវតី**តិ បរិទេវមានោ ធាវតិ។

តតោ បុរោហិតោ ឥតរំ គាថមាហ –

៣៦៣. “យំ បសុ បសុបាលស្ស, សម្ភមេយ្យ រវេយ្យ វា;
កោនីធ អបរាធត្ថិ, ព្រហ្មទត្តស្ស រាជិនោ”តិ។

តត្ថ **សម្ភមេយ្យ រវេយ្យ វា**តិ ភមេយ្យ វា វិរវេយ្យ វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, បសុ នាម បសុបាលស្ស រក្ខន្តស្សេវ ធាវតិបិ វិរវតិបិ, តិណម្បិ ន ខាទតិ បានីយម្បិ ន បិវតិ, ឥធ រញ្ញោ កោ នុ អបរាធោតិ។

តតោ គាមទារកា ទ្វេ គាថា អភាសឹសុ –

៣៦៤. “អបរាធោ មហាព្រហ្មេ, ព្រហ្មទត្តស្ស រាជិនោ;
អរក្ខិតា ជានបទា, អធម្មពលិនា ហតា។

៣៦៥. “រត្តិញ្ហិ ចោរា ខាទន្តិ, ទិវា ខាទន្តិ តុណ្ឌិយា;
រដ្ឋស្មិំ កូដរាជស្ស, ពហុ អធម្មិកោ ជនោ;
កថំ នោ អសិកោសត្ថា, ខីរបា ហញ្ញតេ បជា”តិ។

តត្ថ **មហាព្រហ្មេ**តិ មហាព្រាហ្មណ។ **រាជិនោ**តិ រញ្ញោ។ **កថំ នោ**តិ កថំ នុ កេន នាម ការណេន។ **ខីរបា ហញ្ញតេ បជា**តិ បាបរាជស្ស សេវកេហិ ខីរបកោ វច្ឆកោ ហញ្ញតិ, ឥទានិ សា ធេនុ បុត្តសោកេន បរិទេវតិ, សោបិ រាជា អយំ ធេនុ វិយ បរិទេវតូតិ រាជានំ អក្កោសឹសុយេវ។

តេ “សាធុ វោ ការណំ វទថា”តិ វត្វា បក្កមឹសុ។ អថន្តរាមគ្គេ ឯកិស្សា សុក្ខបោក្ខរណិយា កាកា តុណ្ឌេហិ វិជ្ឈិត្វា មណ្ឌូកេ ខាទន្តិ។ ពោធិសត្តោ តេសុ តំ ឋានំ សម្បត្តេសុ អត្តនោ អានុភាវេន មណ្ឌូកេន –

៣៦៦. “ឯវំ ខជ្ជតុ បញ្ចាលោ, ហតោ យុទ្ធេ សបុត្តកោ;
យថាហមជ្ជ ខជ្ជាមិ, គាមិកេហិ អរញ្ញជោ”តិ។ –

រាជានំ អក្កោសាបេសិ។

តត្ថ **គាមិកេហី**តិ គាមវាសីហិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ មណ្ឌូកេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ គាថមាហ –

៣៦៧. “ន សព្ពភូតេសុ វិធេន្តិ រក្ខំ, រាជានោ មណ្ឌូក មនុស្សលោកេ;
នេត្តាវតា រាជា អធម្មចារី, យំ តាទិសំ ជីវមទេយ្យុ ធង្កា”តិ។

តត្ថ **ជីវន្តិ** ជីវន្តំ។ **អទេយ្យុន្តិ** ខាទេយ្យុំ។ **ធង្កា**តិ កាកា។ ឯត្តាវតា រាជា អធម្មិកោ នាម ន ហោតិ, កឹ សក្កា អរញ្ញំ បវិសិត្វា រញ្ញា តំ រក្ខន្តេន ចរិតុន្តិ។

តំ សុត្វា មណ្ឌូកោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៦៨. “អធម្មរូបោ វត ព្រហ្មចារី, អនុប្បិយំ ភាសសិ ខត្តិយស្ស;
វិលុប្បមានាយ បុថុប្បជាយ, បូជេសិ រាជំ បរមប្បមាទំ។

៣៦៩. “សចេ ឥទំ ព្រហ្មេ សុរជ្ជកំ សិយា, ផីតំ រដ្ឋំ មុទិតំ វិប្បសន្នំ;
ភុត្វា ពលឹ អគ្គបិណ្ឌញ្ច កាកា, ន មាទិសំ ជីវមទេយ្យុ ធង្កា”តិ។

តត្ថ **ព្រហ្មចារី**តិ បុរោហិតំ គរហន្តោ អាហ។ **ខត្តិយស្សា**តិ ឯវរូបស្ស បាបរញ្ញោ។ **វិលុប្បមានាយា**តិ វិលុម្បមានាយ, អយមេវ វា បាឋោ។ **បុថុប្បជាយា**តិ វិបុលាយ បជាយ វិនាសិយមានាយ។ **បូជេសី**តិ បសំសិ។ **សុរជ្ជក**ន្តិ ឆន្ទាទិវសេន អគន្ត្វា ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តេន អប្បមត្តេន រញ្ញា រក្ខិយមានំ សចេ ឥទំ សុរជ្ជកំ ភវេយ្យ។ **ផីត**ន្តិ ទេវេសុ សម្មាធារំ អនុប្បវេច្ឆន្តេសុ សម្បន្នសស្សំ។ **ន មាទិស**ន្តិ ឯវំ សន្តេ មាទិសំ ជីវមានញ្ញេវ កាកា ន ខាទេយ្យុំ។

ឯវំ ឆសុបិ ឋានេសុ អក្កោសនំ ពោធិសត្តស្សេវ អានុភាវេន អហោសិ;

តំ សុត្វា រាជា ច បុរោហិតោ ច “អរញ្ញវាសី តិរច្ឆានគតំ មណ្ឌូកំ ឧបាទាយ សព្ពេ អម្ហេយេវ អក្កោសន្តី”តិ វត្វា តតោ នគរំ គន្ត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា មហាសត្តស្សោវាទេ ឋិតា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករិំសុ។

សត្ថា កោសលរញ្ញោ ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “មហារាជ, រញ្ញា នាម អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេតព្ព”ន្តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា គន្ធតិន្ទុកទេវតា អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

គន្ធតិន្ទុកជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ

កិំឆន្ទ កុម្ភ ជយទ្ទិស ឆទ្ទន្ត, អថ បណ្ឌិតសម្ភវ សិរកបិ;
ទករក្ខស បណ្ឌរនាគវរោ, អថ សម្ពុល តិន្ទុកទេវសុតោតិ។

តិំសនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។